

S. 16224

వాయనమః

(పే) నన్నమహాపాథ్యాయకబాధరభట్టాచార్య

విరచితా సక్షతా

శ్రీమత్కృష్ణభట్టవిరచిత వ్యాఖ్యానహితా
కతిపయవిద్వదభ్యుధితైవ తర్కతీర్థోపావ్యేన
కస్తూరీరక్తాచార్యేణ పరిశోధ్య పరివృతా
శ్రీమన్మహేశ్వరపురీ మధ్యవిద్యోతమా నదివ్యరత్న
సంపాదననారూఢశ్రీమచ్చామరాజేంద్రశ్రీతన
భక్తాధికారిచక్రవర్త్యయ్యంగా ర్యేణ

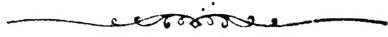
మహేశ్వరపురీమధ్యవర్తిన్యాం
విద్యోతరక్తేణ్యాఖ్యానాం స్వీయ
ముద్రాక్షరశాలాయాం
ముద్రాపితానతీవిజయతెతమామ్
ఇదానీమేతన్తూల్యం నపాదరూప్యద్వయం.
స ౧౯౧౯౦.

అత్రేదాసీం సిద్ధస్యతపుస్తక క్రియక్రిమః	రూ.	అ
విషయ వాక్యదీపికా-వైదాంతవిషయా	3	౮
రామకృష్ణదీక్షితీయ వ్యాఖ్యానసహితా అద్వైతపరిభాషా	౧	౮
హేమాద్రిప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయః	3	౦
నైష్యనాథీయ ప్రాయశ్చిత్తకాండః	౧	౮
సకృష్ణభట్టియ గదాధరీయ పంచలక్షణీ	౧	౮
సామాన్యనిరుక్తి బంగారపత్రాణి	౨	౧
కృదంతాంత తత్వబాధినీ స్వరవైదిక శుబోచన్యాసహ	౮	౦
సవ్యాఖ్యాన చంద్రాలాక శతాలంకారప్రకరణం	౦	౫
శ్రీవాల్మీకిసూత్రాదియుతా షడ్భాషాచంద్రికా	౨	౮
శ్రీకాత్యాయనసూత్రవ్యాఖ్యా ప్రాకృతమంజరీ	౦	౬
సటీకాచ్చాయా ప్రక్రియం ప్రద్యుమ్నా నందనాటకం	౧	౧
సటీకాచ్చాయా ప్రక్రియం వేణీసంహారనాటకం	౧	౪
సవ్యాఖ్యానం ముద్రారాక్షసనాటకం	౧	౦
నచ్చాయం భారతమంజర్యాఖ్య ప్రాకృతకావ్యం	౦	౫
సటీకారిశానిఫాలవైకిటాచార్యకృతా శ్లోకచంపూః	౦	౯
సటీక వరదాభ్యుదయాఖ్య హస్తీగిరిచంపూః	౦	౮
సవ్యాఖ్యాన వట్సగణయాదవాభ్యుదయ మహాకావ్యం	౧	౪
సవ్యాఖ్యాన వట్సగణనైషధమహాకావ్యం	౧	౮
సవ్యాఖ్యాన హంసనందేశికావ్యం	౦	౪
ప్రథమాది శతమస గాణంత రఘువంశమూలం	౦	౪
పాదశాద్యోకోనవంశసగాణంతరఘువంశమూలం	౦	౪
సప్రమాణ సమాన చక్రవర్త్యాఖ్యగ్రంథః	౦	౨
సప్రమాణ ముగ్ధరథశాంతి కల్పత్రయం	౦	౪
సప్రమాణ సర్వస్థాయశ్చిత్త మహాసంకల్పా	౦	౪
కర్నాటక భాషా శ్లోక కృష్ణకథాసారసంగ్రహః	౭	౮
శ్రీమద్రామాయణం సప్తకాండం సమహిమాదిగ్రంథం	}	౬ ౦
సీతాకల్యాణ వట్టాభిషేక చిత్రపటసహితం		
సకృష్ణభట్టియ చతురశ్శతక సటీక పూర్వకాదంబరీ-అద్వైతవిభిష్టాద్వైత		
భాషా-అంతాడుపనిషదశ సంముద్రం లే.		

శ్రీమద్విశ్వకర్మవాయనమః

అథ తత్త్వవిస్తామనా పక్షతానానిః

వ్యాప్త్యనంతరం పక్షధర్మతానిరూప్యతే । తత్త్వనతావత్సందిద్ధసా
 ధ్యధర్మత్వం పక్షత్వం. సం దేహాహీన విశేషణం పరామర్శపూర్వం లింగద
 ర్శనవ్యాప్తి స్తరణాదినా తస్య నాశాత్. నాప్యవలక్షణం. అవ్యావర్తకత్వా
 వత్తైః. నాపి సాధక బాధకమావాభావః. ఉభయాభావస్య ప్రత్యేకం సత్త్వేపి న
 త్వాత్. నాప్యభావద్వయతథా. బాధకమావాభావస్య. వ్యథకత్వాత్. హృ
 దాదేవక్ష త్వేపి బాధ హేత్వ సిద్ధ్యా నెరావశ్యకత్వేనానుమిత్యనుత్పాదాత్.
 నాపి సాధకమావాభావః. శ్రోతవ్యోమైవ్యోనిదిధ్యాసితవ్య' ఇతి శ్రుత్యాన
 మానుషియకశ్రవణాన యగం మరణబాధనాత్. ప్రత్యక్షదృష్టేష్యనుమానద
 ర్శనాత్. ఏవిక్లావగతేపి లింగాస్తరే తదనుమానావప్. శ్రోతవ్యస్మృ
 తివాక్సేభ్యోమైవ్యోనిచ్చైవ త్తిభిః' ఇతి స్తరణాత్. అథ సహధయిషితనా

అథ పక్షతాదీధితిః

అనుమితలక్షణైక కాగ్యానుకూలస్వరంగత్యావ్యాప్త్యనంతరం పక్షధర్మ
 తాం నిరూపయితుమాహ *వ్యాప్తిః* సందిద్ధతి *యత్ర సాధ్యవ్యయాదృశ
 సంబంధావగాహినిర్ణయవర్త్యుచ్యంశయః స తత్త్రితేన సంబంధేన సా
 ధ్యానుమితౌ పక్షత్యోగః. తేన న పక్షసాధ్యవిశేష్యక సంశయాననుగమః.
 నవాపంబధార్మకైరనుదేహే నితీత సంబంధైవ పక్షత్వం. నవారతుః ప్రభృ
 తిమననువాయేనాకాశాదినాన నేగదైక్యకల్గమ్. సంశయయోగ్యతాం నిర
 స్యతి* నాపీతి* సాధక బాధకమానే* సిద్ధిబాధౌ. కలలాన్వయనిచపక్షనిష్టాభావ
 ప్రతియోగిశ్వధీరేవ సులభోబాధః. నను తత్రాపి పునరనుమిత్యావతః పరా
 మర్శాన్తరం స్తరణాత్కాద్యావరామ గ్యాదనుమితీప్తసాధనకావషయకాదను
 మిత్యావతీనుమితీకఫలబలాత్కల్పనీయమిశ్యతాహ *సిహధయిషేతి* న
 చానుమితినకైచ్చేన పక్షతాసాచక్వ విత్స్వనిష్టేన నర్వతీశ్వరనిష్టైవ సులభే
 తివాచ్యం. తస్మాన్నిత్యత్వేన సిద్ధౌ సత్యానుపపక్షతాప్రసంగాత్. సత్తతస్యాస్త

పక్షతాదీధి:

సుమిత్రోత్తరం అంతరానుమిత్యనుత్పాదే దివసాదివిభంబే నందియాదిశా
 ర్ణణికాలేపి సాధ్యేలింగపరామగ్నాదినానుమితి ప్రసంగాత్. కిన్త్వనుమి
 త్సానంతరం లింగదర్శనాదిక్రమేణ యావత్కాలేనోగ్గురగతః పరాను
 శోణానాయతే తావానేవకాలః. ఫలబలనతథాకల్పనాల్. అథవానుమి
 త్సోత్పత్త్యనంతరం అనుమిత్యానాశేపి సిద్ధాంత్యాం యావత్కాలమధ్యే
 ౨నుమితిజ్ఞానాయతే తావానేవకాలానుమిత్యయోవలక్షణః. యదిచ సి
 ధ్యనంతరంతన్నాశే ద్విమిత్యుగమధ్యేనానుమిత్యా నునుమిత్యనుత్పా
 దోనుభవసిద్ధః తదాసిద్ధ్యాపి తావానేవకాల ఉపలక్షణీయః. విశిష్టతనని
 యమస్తు అపహితైః కరణీయ ఇతివదన్తి || అత్రచ సాధ్యునిగయచ్చా
 నంతరం పూర్వోక్తన్యాయేన సాధ్యతద్వాప్యవ్య విశిష్టపక్షప్రశ్నాక్షం స్థర
 ణంవా యత్సాధ్యతద్వాప్యవ్య ధర్మతాదృశవ్యాప్యవ్యధర్మాంతరవిశిష్టపక్షస్య త
 త్పక్షక తత్సాధ్యతద్వాప్యవ్యతానుమిత్యోపసాధనతాయాన్వైకం స్థర
 ణం తతస్తయోరనుమిత్యా తతః సాధ్యతద్వాప్యవ్యతానుమితిః తస్మాదేవ
 స్థరమనుమితిప్రసంగః యోగ్యతావివక్షితేదమతరామేవేతితదిచ్చావిషయసి
 ధ్యమపహితత్వంతద్విశేషణం. పక్షసాధ్యభేదేనచ పక్షతాయాభేదాన్నిధ
 క్పుభగేన కార్యకారణభావః తథాదయత్రసిద్ధ్యనంతరం కదాప్యనుమితిర్న
 జాతా తత్రసిద్ధ్యభావమాత్రం కారణం నకు తత్రేచ్ఛాపవేగోపి. గౌర
 వాత్ప్రయోజనాభావాత్. తేనయత్పక్షకయత్సాధ్యకానుమితౌకస్యాపేచ్ఛా
 నజాతా తతోక్తిసాధారణ్యమాత్రసంపాదనాయేత్వరేచ్ఛానివేశనాయా
 సోనాపాదేయః. యత్ను సేషాధయిషావిరహవిశిష్ట స్వతంత్రావ్యవహితోత్త
 రక్షణోత్పత్తికానుమితికభిన్నాయాసిద్ధిః సేషాధయిషావిరహవిశిష్టాయాస్త
 స్యా అభావఃపక్షతా అథ తృతీయక్షణవ్యవధాయక ద్వితీయక్షణవిన అ
 వ్యవహితత్వ వర్యవసానాల్ యత్రా విరళక్రమేణ సిద్ధి సేషాధయిషానుమి
 తయః తత్ర ద్వితీయక్షణే పక్షతాసంపత్తయే ద్వితీయస్సేషాధయిషావిర
 హా విశేషణమస్తుసిద్ధేః ప్రాథమికస్తుస్వతంత్రస్యకేనాథామితిచెల్లయత్రిక్ర
 మేణసేషాధయిషా ప్రాత్యక్షికసిద్ధి పరామర్శానుమితయః తత్రతృతీయ
 క్షణే పక్షతాస్థుత్పత్తిభగమితి || తస్మయత్రానుమిత్యా నాశకాలేప్రాత్యక్షి

పక్ష తాదీధితి:

కసిద్ధిః అథ న రామర్షానుమితీ తత్ర సక్షతావరహ స్ర సంగత్. తథవగ్ధ
మక్షణమపెక్ష్య ద్వితీయస్యేవ ద్వితీయక్షణమపెక్ష్యత్వతీయక్షణస్యాప్యవ్యవ
హితో త్రరత్వం స్వచ్ఛంసాధికరణ కాలధ్వంసానధికరణ త్వేనతిస్వాధికరణ
కాలధ్వంసాధికరణత్వం వా తత్రాన్యవహితో త్రరత్వం వాచ్యం తథావయ
త్రక్రమేణ సిద్ధిసహధయమానుమితయః తత్ర ప్రథమక్షణే పక్షతావరణా
యో త్రరత్వనే శేషణంపగ్రమవిగ్రహంతం ద్వితీయస్తుసిద్ధే స్రత్రైవద్విత్తి
యక్షణే పక్షతానంపగ్రయే యది పునరిచ్చాజనికాసామగ్రి ప్రతిబద్ధా
త్యనుమితం తదానుమిత్యవహితపూర్వవృత్తి సిద్ధిభిన్నసిద్ధ్యభావమాత్రం.
పక్ష తేతి చెల్ — తాన్యశసిద్ధివాం త త్రవ్యక్తి త్వేనాభావః కారణా? నిగుక్త
క్షాపవిప్రత్యేనవా? నాద్యః. అనంతకార్యకారణభావ ప్రసంగత్. తాన్యశ
వకలసిద్ధౌ అనుమిత్యావరహయాపవిశేషణదానవై రుక్మాల్. త త్రత్వమయ
సంబంధవ్యక్తీనాంత త్రత్వమయావచ్ఛిన్నత శస్తనోయోగాదీనాంవాప్రతిబం
ధకత్వ ప్రసంగావృత్తాంత్యః. సత్యపి పరామర్శాదౌకస్యాభిత్తిధైరనంతః
రమనుమితః కస్యాభిన్నేత్తత్రయియామకాభావాల్. నవా కారణతావ
చ్ఛేదకావచ్ఛిన్న సమావాధీనం కార్యోత్పాదాదికం కారణతావచ్ఛేదకకో
టో వితే. అథానత్యుత్పత్తికాలావచ్ఛిన్నత్వ విశేషితేన స్వక్షణావ్యవహీ
తో త్రరత్వణోత్పత్తిక స్వసమానాధికరణానుమితకసవిషయకత్వేన స్వస
మానాధికరణానుమిత్యవ్యవహితపూర్వక్షణోత్పన్న సవిషయకత్వేన స్వక్ష
ణాన్యవహితో త్రరత్వణానుత్పత్తిక స్వసమానాధికరణానుమితక భిన్నసవిష
యకత్వేనవా కింవా స్వసమానాధికరణానుమిత్యవ్యవహితపూర్వక్షణ వృ
త్తిత్వవిశిష్టజ్ఞానత్వాదివా కారణత్వం స్యాల్. అవ్యవహితో త్రరత్వద్వితీయక్ష
ణవివేకనాతి ప్రసంగః. నచాదిమేషుత్రిమపరామర్శాస్థితిక్షణేయత్రవిరోధసి
ద్ధివాళః తతో త్రరత్వణానుమితీ ర్నుస్యాత్పరామర్శాస్యా తథాత్వాదివా
చ్యం. అనుమితీ సామగ్యావిరోధిన్యాః వివిహణ తదాదీముత్పన్నా దేవా
ను వ్యవసాయాదేరస్తతస్సంసారాదావతత్సంభవాల్. సంసారజన్యత్వేన
స్మృతిత్వస్య ప్రాగేవ నిరాసాల్. స్యాద్వాప్యసమానాధికరణానుమిత్యవ్యవ
హిత పూర్వక్షణవృత్తి భిన్నత్వేన స్వసమానాధికరణానుమిత్యవ్యవహిత

వక్ష తాదీధితిః

పూర్వకానాధికరణమున వృత్తి విశిష్టత్వేన స్వనమానాధికరణాను మిత్యు
 త్పత్త్యనధికరణ సమయాన్యవహిత పూర్వక్షగవృత్తిత్వ విశిష్టత్వే
 నా ప్రతిబంధకత్వం. తత్తదన్యవహితపూర్వత్వంవ తమన్యత్తిక్షణోత్పత్తి
 కథ్యంస ప్రతియోగిత్వం. నచాత్రానభమేయత్ర సిద్ధ్యాత్మకవగామర్పాంత
 రం సిమాధయిషాయా ఉత్పాదకాలే తత్పురుషీయశ్శక్త్యాపి భర్తస్యనవి
 వాళః అనంతరంపునరనుమితః తత్ర తదుత్పాదసమయేపి సాప్యోద్భిర్పూ
 ర్వకాలీనానాం సర్వేషాం తాదృశపూర్వవృత్తిత్వేనా విరోధిత్వాల్ ఇతివా
 చ్యం. అనంతర పరిస్పందమానా పరిమితవనాది పరమానుచేతన సంయో
 గసంతానాంతఃపాతివ్యక్తీనా మవిరతమేవోపరమాల్. ఫలానుత్పాదబ
 లేన తాదృశకల్పనా సంభవాల్. కారణాంతంకల్పనా గౌరవాల్. అన్య
 యవ్యభిచారసం దేహస్యకారణత్వ గ్రహవిరోధిత్వాల్ ఉపాదీయంకాలవా
 తత్రదాత్త సమయవిశేషసంబంధా ఏవతాదృశపూర్వవృత్తిభిన్నాః. భద్ర
 ద్వా తత్తత్పురుషీయానుమితం ప్రతి తత్తదీయానుమిత్యన్యవహితపూర్వక్ష
 గత్వాదితా తాదృశక్షగవృత్తిత్వ విశిష్టత్వాదితావాకారణత్వం. తథాచాప
 మానాదేఃప్రమాణాంతరత్వంభజ్యేత. సర్వత్రానుమిత సామగ్రిసంభవాల్.
 విలేతేతవసరామశ్శక్త్యాదితా కారణత్వంబాధశ్శాదినాచప్రతిబంధకత్వం.
 అనయైవరీత్యా కార్యాంతరేష్వపిక్లేష్టానాంకారణానాం ప్రతిబంధకానాం
 చారథాత్వం అక్లేష్టానాంవ తథాత్వంప్రసజ్యతే. అతఏవనద్వితీయోపప్రకా
 తః. వైయథ్యాన్వసిద్ధేః. సిమాధయిషా విరహవిశిష్టస్యసిద్ధ్యనుమానాతి
 క్రసాధకమానయోరన్యగరస్యాభావః కారణమిత కేచిత్. అన్న. సాధక
 మానంహి సిద్ధిస్వరూపయోగ్యం తదుపహితం తత్సామగ్రివా. నాద్యః. న
 త్సురాదినత్వే వినానుమిత్యాం అనుమిత్యభావప్రసంగాల్ నద్వితీయః. ః
 ధ్యేపూర్వంతదుపహితత్వాభావేన ప్రత్యక్షసామగ్రినత్వేప్యనుమిత్యావత్తైః
 అనుమానాతిరీకేత్యన్య వైయథ్యాన్వ. సత్ప్రతీయః. అనుమిత సామగ్య
 భావత్వేన ప్రత్యక్షకారణత్వం అనుమిత్యాపరహవిశిష్ట ప్రత్యక్షసామగ్య
 భావత్వేన కానుమితి కారణత్వమిత్యన్యోన్య్యాశ్రయాల్. ఫలానుత్పాదా
 త్యావ్యవహికసక్షణే ప్రతీయోగ్యరోపవిరహాణాభావ ప్రత్యక్షసామగ్రివి

పక్ష పాదీకరణ

హాల్ పక్షతానత్వే స్థానిశ్వానావక్షతే తదభావానుమిత్యావత్ప్రశ్నార్థమి
కేచిత్. వస్తుతస్తుస్వతస్తాన్వయస్య తిరకశాలిశ్వాన్నియమేనప్రకమముపస్థి
తత్వాన్లూఘవాచ్చ ప్రత్యేకమేవ తథాన్వం. అన్యథాబాధాదేరన్వత్రేవా
న్తర్భావ ప్రసంగాల్. నచానుమిత్యావిరహస్యప్రత్యేకవిశేషణత్వే గౌరవం.
శబ్దసిద్ధాంతత్యా మశబ్దజ్ఞానం జాయతామితీచ్ఛాయామనుమితే రుక్మా
దాల్ సిద్ధావనుమితీ విషయకేచ్ఛావిరహస్య ప్రత్యక్షసామగ్రి సత్వేవ తా
దృశేచ్ఛాయామనుమితేః అనుత్పాదాల్ సాధకమానేఅనుమితీత్వాదప్రకార
కేచ్ఛా విరహస్య పృథగేవ విశేషణతాయా స్వయాపి చాన్యత్వాల్.
స్వనివర్తకప్రత్యక్షాదిసామగ్రి సమవహితాన్యశ్వానావ తాదృశేచ్ఛ
యోరనుగమేతిగౌరవం. అన్యతరత్వ ఘటకాన్యోన్యభావయోర్నితో
విశేషణవిశేష్య భావేవినిగనునాభావాచ్చ. అన్తర్నివృత్త్య సమవాయేన సి
ద్ధరభావః కారణం భిన్నభిన్నైనవ సంబంధేన తత్తదసాధారణ కారణయా
హయాన్తత్సానుగ్యాః మణివిశిష్టస్య వహ్నేరివ ఇతర విశిష్ట మనాయా
గాదేః ప్రతిబంధకత్వాయోగాల్ తథావ కథమనుగతయాపేణ తయోర
భావః కారణం ఏనంసిద్ధేస్సిహేధయమా విరహేణసంబంధైశ్చిత్త్యం ఏకకాలా
వచ్ఛేదేన ఏకాత్మవృత్తిత్వం ప్రత్యక్షాదికారణవత్సంబంధోగాదే స్వ
న్యాదృశమితి. సామగ్రి విశేషభావస్య హేతుత్వేపిలాఘవా త్సిద్ధ్యభావవి
వ పక్షతాన్యవహారినిమిత్తం. ఏతదేవాభిసంధాయ 'ప్రకృతినిమిత్తముక్త
మితినశ్యతి' ఫలానుపహితసిద్ధిచ్ఛావిరహవిశిష్టసిద్ధ్యభావాపేక్షయా తా
దాభావస్య లఘుత్వేపిసిద్ధసాధనస్థితే పక్షవ్యవహారివిరహేణ తాదృశసిద్ధ్య
భావస్యావశ్యకత్వేభాదాభావాననివేశ్యతేగౌరవాల్. విశిష్టసిద్ధ్యభావస్య
చాత్తనివృత్త్యైవహేతుత్వేపి తన్యవరంపరాసంబంధాదేవ పర్వకాతా పక్ష
వ్యవహారిశ్చిత్త్యయం ॥ ఏకస్య పుంసోనుమిత్యా సత్వేపి అన్యస్య తద్విర
హేణః ప్రత్యక్షాదిసామగ్రి సత్వేఅనుమిత్యనుత్పాదాల్ తత్పురుషీయాను
మితిం ప్రతి తత్పురుషీయానుమిత్యా విరహకాలీన తత్పురుషీయసిద్ధిసా
మగ్రివిశేషవిరహో నన్యగతికల్పేన హేతురుపతన్య ఇతివదన్తి । అథసి
ద్ధసంతరానుమితౌ సిహేధయమా హేతురస్తు. నచైవం మన్యాదిస్థరీయత్వా

హం ప్రకృత్యైకకస్య హేతుత్వావత్తిః. ఉల్లేఖకానామననుగతత్వాత్
తావదభావవిశిష్టమన్యోద్యభావస్యానుగతత్వాగతిచేత్ ఇహావ్యవధిభిః
ననుగతుస్సిహాధయిహాః. సిద్ధ్యంతరానుమితత్వంచానుగతానతి ప్రసక్తం
దుర్వచం. సిద్ధిస్థితికాలీనాం స్వేతరసిద్ధికాలీనాం వాచుమితి ప్రతిహేతు
త్వకల్పనే వినాసిహాధయిహం సిద్ధినాశకాలేననుమిత్వత్వాదానురావరః
ఏకస్య పునస్సిద్ధినత్వే ఆస్యస్యసిహాధయిహాశాస్యస్యానుమిత్యనుత్పాదప్ర
సంగః. అపిచ సిద్ధా సత్యోవిహాపి సిహాధయిహం సామాన్యసామగ్రితో
నుమితి సామాన్యోత్పత్తిప్రసంగః. నహీదృశవిశేష సామగ్రివిహాసామా
న్యసామగ్రి అనుమితజనకత్వం నాపి నచాన్యత్రాపి తస్యిశేష సాయ
గ్యంతరమస్తి. తత్కల్పనేదాచిగౌరవం. ఇహ జాయమానాసాసద్భ్యంత
మేవస్యాత్ సాచనజాయతే తత్కారణభావాతి చల్ సామాన్యస్థితిను
మితిసామాన్యంతు స్యాదేవ కార్యమత్పాదనమిహ కారణభావన స
మ్భవాత్. కరణవ్యాపారత్వేన ఆవశ్యక కారణభావస్యపరామర్శ స్యకారణ
తావచ్ఛేచికాపక్షతానకారణమితితుభిమః. ప్రబంధకాంతరాభావపదస్య
యవ్యతిరేకశాలిత్వేన హేతుత్వాత్. అన్యథాయథాసంభవం నిమిత్తి
కారణస్య సనవాయికారణత్వాద్యవచ్ఛేదకీర్తవ్యప్రసంగాత్. అథానుమి
తిసాధారణసిద్ధేః ప్రబంధకత్వే తదభావస్యే మన్యోద్యభావవల్ ప్రబంధ
కాభావత్వేన కార్యకాలవృత్తైరేవ హేతుత్వాత్ అనుమితకాలే చిదసంభ
వాత్సానోత్పద్యేతేతిచెన్న. యస్యనన్యభావాదేః కార్యసహకాలతయా
స్వయవ్యతిరేకత్వం తస్మైవ తథాత్వేన హేతుత్వం నతుసర్వ
స్య. గౌరవాత్. అన్యథాననువాయికారణస్య కార్యసహవృత్తిత్వేన హేతు
త్వాత్కారణ మాత్రస్య తథాత్వప్రసక్తా ప్రాధికారపర విజయేరన్నితి
ప్రాధికారాస్తు వివాద్యుచుమిత్వాం క్వచిత్పురామర్శానుమితి ప్రవాప
స్యా విరలస్యానుభవకత్వాత్ కాలభేదకల్పనాయాం నానాభావాద్యవశ
తానానుమితిహేతుః. పరాధానానుమితిం ప్రతితుసిద్ధసాధనమథాంతః
విధయాధూషణమిత్యానుః || * * * * *

శ్రీహయగ్రీవాక్షమః

అథ గాదాధర్యాం పక్షకాప్తారశ్శతే శ్లో

మూలే వ్యాప్తిపక్షధర్తరయోస్సంగత్య ప్రదర్శనన న్యూనతాంపరిజహి
 ఘోః తయోరేకకార్యకారిత్వరూపాం సంఘటిప్రదర్శయన్వ్యాప్త్యనంతర
 మిత్యాదిమూలమవతారయతి * అనుమితీతి * అనుమితలక్షణం * అనుమితస్వరూ
 పం యదేకం కార్యం తదనుకూలత్వసంగత్యా తత్ప్రయోజకత్వ రూప
 సంగత్యా. ప్రయోజకత్వంచ కారణతావచ్ఛేదకస్యాపీతి

అథ పక్షకాకృష్టభట్టియప్తారశ్శుః

మూలే * వ్యాప్త్యనంతరం పక్షధర్తతానిరూప్యత ఇతి * వ్యాప్తినిహ
 వజ్ఞావ్యవహితో త్రరకాలకతావ్య నిరూపణ విషయతాశ్రయః పక్షధర్తలే
 త్యన్వయబోధః. గాదాధర్యాం * సంఘటితి * పూర్వాపరగ్రంథేక వాక్య
 తాపృతివ త్యథావ్యసంగతి ప్రదర్శనస్య సాంప్రదాయకత్వాత్. తదుక్తం
 ప్రశ్నాక్షాతకత్వాదీతి. నచ వ్యాప్త్యనంతరమిత్యనేనైవావసరం కైః న
 న్యూనతేతి వాచ్యం. వ్యాప్తిప్రసారాపనిరూపేత్యాదావేవ జిజ్ఞాసాయాం
 ప్రతిబంధకత్వం లభ్యతే నాన్యథేత్యస్య సర్వానుభవసిద్ధతయాత్వాప్రత్య
 యాదేరేవ తల్లాభ సమర్థత్యేనాన్యసంగతి సాధ్యమాత్రే సమర్థకత్వా
 త్. సకలసంగత్య ప్రదర్శనవాన్నూనతేతికెచిత్. సమతస్తు అనుమాన
 నిరూపణస్య ప్రతిజ్ఞాతరయా ఉపాయస్యైవానుమాన ప్రతిపత్త్యనుకూలత
 యా వ్యాప్తిప్రసారావముక్త్యా అవశ్యవక్తవ్యత్వం నతుపక్షతాయా నైదనను
 కూలత్వాదితి దీధితికృతభిప్రాయః * మూలే ఇతి * మూలనిష్ఠాయోవ్యాప్త్యా
 ది వృత్తి నిరూపకతాక సంగత్యప్రదర్శన ప్రయోక్తమూనతా పరిహారః త
 దిచ్ఛాపాకా స్వవిషయతాదృశ పరిహారినిర్వాహక సంగతిప్రదర్శనకర్తాదీ
 నితికారః తత్ప్రమానకారీన మూలావతరణానుకూలకృతిమానిత్యథః. అ
 నుమితేలక్షణమితి సమాసాయోగాదాహ * అనుమితస్వరూపమితి * సం
 గత్యేతి * తజ్ఞానజన్యజిజ్ఞాసాప్రయోజ్యత్వం తృటియాధా వ్యాప్తిప్రయో

కృష్ణభట్టియసహితగదాధరీయే.

వ్యాప్తిపక్షధర్తయోఃపరామర్శనిష్కారణతాయానువచ్చేదకత్వేనానుమిత్య
జనకత్వేపిపక్షతిః. యద్యపి పక్షతాయానకారణతావచ్చేదకఘటకత్వంతామ
నంతర్భావ్యపక్షాదివృత్తిశబ్దానన్వేనైవానుమితి జనకత్వాల్. తథాపిప
క్షతాయాలనుమితోస్వాతంత్ర్యేగి కారణతయా తమపలక్షితధర్తివృత్తితా
యాః కారణతావచ్చేదకతయా తద్భుతిత విశిష్టస్యైకకార్యానుకూలత్వమక్ష
తమేవేతిధ్యేయం*నిరూపయితుమితి*నిరూపణంప్రతిపత్త్యనుకూలవ్యాపారః

జ్యానుమితి ప్రయోజకజ్ఞాన మిష్టసాధనమితి జ్ఞానాల్ కిం ప్రయోజకాం
తరమితి జ్ఞానయా పక్షధర్తతానిరూపణాల్ సంగతిలక్షణసమన్వయః. ఆ
నుకూలత్వం నజనకత్వమిత్యాహ * వ్యాప్తితి * నను ప్రయోజకత్వ నివేశే
పక్షతాయాః విషయతాసంబంధేన కారణత్వావచ్చేదకత్వా సంభవాల్ సం
బంధాంతరేణ తథాత్వస్యాగ్ని దీధితి కృతా నిరసనీయత్వాత్ప సంగత్య
వత్సేనాగ్రే తన్నిరూపణానువపత్తి రిత్యాశంకతే *యద్యపితి * నన్వయః
గ్నింధోఽసంగతః పక్షతా పక్షావా వహ్నిమా ధూమాదిత్యాదౌపక్ష
తా విశిష్టధర్తివృత్తిజ్ఞానస్యైవానుమితి జనకత్వేన తస్యాస్తజ్జనకతావచ్చే
దకఘటకత్వాల్. నచావచ్చేదకావచ్చేదేన సంగత్యభావాల్ నానంగతి
రితివాచ్యం. తథావ్యవచ్చేదకావచ్చేదేన సంగతిర్నాపేక్షితా కింతు సా
మానాధికరణ్యేనైవేతి దీధితి కృతేనాత్తత్వాదితిచేన్న. పర్వతోవహ్నిమా
నిత్యాదౌ పక్షతాయాః కారణత్వావచ్చేదకత్వా త్పరిస్థితిత్యాగస్య
నిర్బీజత్వాల్ అచ్చేదకావచ్చేదేన సంగత్యుపపాదనస్య సాంప్రదాయ
కత్వాద్యేతి. * తద్భుతితేతి * తథాచ కారణతావచ్చేదక రూపవిశేషణ
తదస్య సముదాయ సాధారణప్రయోజకత్వోపాశానాన్నదోష ఇతి భావః.
ధర్తతాయాః కారణత్వాల్ వ్యాప్తిప్రయోజ్యానుమితి కారణత్వస్యైవ సం
గతిత్వసంభవాల్ ప్రయోజకత్వవివక్షావైయధ్యమితి శంకావారణాయ
ధర్తతాయాః పునరవచ్చేదకత్వాక్తిః. తేత్వాభాసపి ప్రయోజకత్వస్యై
వాభిధానీయతయా కారణసాధారణ ప్రయోజకతాత్వేనైవ సంగతిమధ్య
ప్రవేశః. నను 'పక్షధర్తతానిరూపయితు' మిత్యసంగతం అగ్రేపక్ష
తాయా ఏవ నిరూపణాదతలహ * ప్రతిపత్తితి * వ్యాపారశ్చపూర్వ

ఏవంచపక్షధర్మతా ఘటకపక్షతానిరూపణస్యాపి పక్షధర్మతా ప్రతిపత్త్యను
కూలత్వేన తన్నిరూపణత్వపక్షతమేవేతి మూలై పక్షతానిరూపణేసి పక్ష
ధర్మతానిరూపయితుమిత్యన్యనా సంగతిః.

పక్షాభిధాన పూర్వకసిద్ధాంత కథనరూపః. అత్రానుకూలత్వం విశేషణోప
స్థితి ద్వారాపీత్యాహ. * ఎవంచేతి * ఏవంచ విషయతామూత్రం న ప
క్షధర్మతా శబ్దోత్తరద్వితీయాశ్శః కింతు విశేషణోపద్భిన్న విషయత్వమితి
ద్యేయం. నిరూపణస్యాపీత్యపినా ధర్మతానిరూపణ సముచ్చయః. పక్షధ
ర్మతాప్రతిపత్త్యభావ ప్రయోజకీయా తాభావ ప్రతియోగిశబ్దత్వంవా ఉభా
యసాధారణం తదనుకూలత్వం. నచ ప్రతిపత్త్యనుకూలవ్యాపారస్య ని
రూపణ పదార్థ త్వే అగ్రే ధర్మతాప్రతిపత్త్యనుకూలవ్యాపారాకరణాదవ
తారణాసంగతిరితి వాచ్యమ్, ఘటకీధూత యావత్పక్షాశ్శానాభావేన
ఇదానీమవ్యనుమిత లక్షణవాక్యార్థ బోధాస్యాజాతత్వేన హేత్వా భావ
నిరూపణాంతరం జాయమాన తచ్ఛాబ్ధిబోధేధర్మతాయా విషయత్వాత్త
దసంగతి విరహాత్. ననైవమపి లక్షణవాక్యార్థాస్య పక్షత్వాఘటికతే
యా పక్షతానిరూపణస్య తదనుకూలత్వాసంగతిరితివాచ్యమ్. పక్షతాని
రూపణస్య పక్షతాసహకృతప రాయశ్శబ్దాన్యం జ్ఞానమిత్యాకారకతల్లక్షణవా
క్యార్థీనబోధోపయికతయా తదసంగతి విరిహాదతి. వస్తుతస్తు సాధ్యసందే
హజనకేత్యావినా పక్షధర్మతానిరూపణః. తత్ర పక్షధర్మతా వదబలా
త్ ప్రకారతాయ ఏవలూఢః నను హేతుతావచ్ఛేదకసంబంధరూపా
యాః తస్మాదైత్యుక్తౌచ పక్షధర్మస్య వ్యాప్తివిశిష్టజ్ఞాన మిత్యేవ తన్నిరూప
ణమ్. తత్ర ధర్మపదస్య హేతుతావచ్ఛేదకసంబంధ ప్రతియోగ్యతాకో
త్వాత్. ఏతేన నిరూపణవిషయస్య రూపసాధ్యతావ్యాయాంపక్ష ధర్మతా
యాం ఏకకార్యకారిత్య రూపహేతుసత్త్వాద్వ్యభిచారఇత్యపాస్తం. కే
చిత్తు దుష్టానామివధర్మతాయాః స్ఫుటత్వాదేవ నిరూపణం అస్ఫుటత్వది
శిష్టసంగతిరేవ నిరూపణీయత్వ వ్యాప్తియన్యంలే. పరమాధికతస్తు స్య
రూపాఃషయక లక్షణవాక్యార్థ బోధాస్యాభికతయా న్యరూపాసీద్ధిశంక
యాన తల్లక్షణాశ్శాబ్ధో నిష్పద్యతేఇతి. పక్షతానిరూపణమ్ పక్షలోప

లక్షితధర్మవృత్తిలేత్యభిధానం చ భంగ్యా పక్షపదవ్యవహారః పరిషయనిధానా
రణాయ సంక్షేపాయ చ. ఏకకార్యానుకూలత్వ సంకత్యాపక్షతాం ని
రూపయతీత్యభిధాయాగ్రి తాదృశ సంకత్యాధర్మతాం నిరూపయతీత్యభి
ధానై విస్తరాత్. ఏతేన పక్షధర్మస్య వ్యాప్తివిశిష్టజ్ఞానమితి మూలపక్షప
దవ్యవక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాధికత్వేపి నక్షతి. నచ తత్ర పక్షప
దవ్యవక్షతావిశిష్టమవ్యధాః తథాచ పక్షతాసహకృతః పరామర్శోఽను
మితి హేతురీతి తస్మాదాభాగ ఇతి వాచ్యం. సందిగ్ధసాధ్యధర్మత్వం పక్షత్వ
మితి మూలపక్షపక్షత్వ పదస్యానుమితి హేతుత్వేనపి పక్షపదప్రవృత్తి నిమి
త్తాధికత్వేన నిరాకాంక్షత్వాత్. యద్యపి ధర్మతాయామనుమితి లక్షణ
ఘటకతాపి సంభవతి తథాపి పక్షత్వానురోధేనవిశిష్టస్య తదఘటకతాను
వలంబ్య తత్రాగః. దీధితా * నిరూపయితుమితి * అత్ర సమభివ్యాహృత
క్రియాయాం సమాసకర్మకత్వ సహితస్వేచ్ఛాధీనేచ్ఛావిషయత్వం తుము
నాథాః, అవ్యయకృతాభావే ' ఇత్యనుశాసనాదరేతు తత్సంబంధేన ప్ర
కృత్యర్థక్రియాయా ఏవాన్వయః. * ఆహతి * ప్రతిజ్ఞానీతే ఇత్యర్థాః
ప్రతిజ్ఞానాన్వయసహితోత్తరకాలకర్తవ్యతాప్రకారక బోధానుకూల
వ్యాపారః. తథాచ పక్షధర్మతా ప్రతిపత్త్యనుకూలవ్యాపారేచ్ఛాధీనే
చ్ఛావిషయాయః తత్సమాసకర్మకః తాదృశకర్తవ్యతాప్రకారక బో
ధానుకూలవ్యాపారో, వ్యాప్త్యనంతరంపక్షధర్మతానిరూప్యతే ' ఇతి శబ్దా
త్తః తదకూలకృతిమాణ మణికారఇతి దీధితి వాక్యార్థాః. ఆద్యోవ్యా
పారః సందిగ్ధసాధ్యకత్వమిత్యాది శబ్దాత్తః. ప్రతిజ్ఞాయాంచేష్టతాదృ
శవ్యాపారప్రయోజకత్వాన్నైచ్ఛాయా అప్రసక్తిః నను సంధికార్యం ని
వర్త్యవ్యాప్తిరీతి ప్రతీకంధీయతామిత్యతఃపా * ప్రత్యక్షేతి * ఏతచ్చై
కజ్ఞేననిర్వాహేననుకార్యస్తార్యాభాస్తారకత్వేనపి క్వచిత్తత్సమానానుపూ
ర్వీకత్వం క్వచిత్తు కిందదనయక సామ్యమిత్యనుసరణ మనుదితమిత్యాశ
యేన. వస్తుతస్తు, ఆకదారాదెకాసంజ్ఞై ' ఇత్యాదావపి కదారాదితిప్రతీ
కదశ్చానాల్ వ్యాప్త్యనంతరమితిపాశేపి వ్యాప్తిప్రతీకం నడుధారం
అతపవ, కృతమిష్టానంధికార్యం నివర్తయంతీ ' తిగీయతే. ప్రత్యక్షమితి

పక్షధర్మత్వంయస్యాఇతి పుష్పత్యా పక్షధర్మతాపదం పక్షియధర్మవిశేష
రూప పక్షతాపరమితీకేదత్: తచ్చింత్యం. తథాత్వేలిఖనసంక్షేపనిర్బంధివా
దీధితికారస్య పక్షతానిరూపయితు మిత్యస్యాపేక్షాయాఃవీణాభావాత్

వ్యాప్తితి * వ్యాప్తినిరూపణానంతరమితిమూలపాతాభిప్రాయేణ. వ్యాప్తి
ప్రసంగతరమితిపాతేద తత్రేకాగాభావాత్ ప్రత్యక్షేత్యాద్యుపేక్ష్యప్ర
త్యక్షవిత్వాదిరీత్యా ప్రత్యక్షోపజీవక త్యాదివిగ్రంథధారకస్యతథావిధిలిఖన
స్యా సంకత్యాపత్తే: తత్రేతి మూల తత్పదం పక్షధర్మతాపరంప్ర
మ్యర్థశ్చ ఘటకత్వం అన్వయశ్చస్యపక్షత్వమిన్యనేత్యవధేయం. సందిగ్ధ
త్యాది గ్రంథస్య సందిగ్ధ: సాధ్యరూపాధర్మోయిత్రేతి పుష్పత్యా విషయతా
యాసాధ్యీభూత ధర్మసంబంధావత్వం తాదృశసంబంధపర్యవసితంపక్షత్వ

స్వరసంవలిత పార్శ్వదేశ భారణంతు ' ప్రత్యక్షానంతరమి ' త్యేతస్యతాం
తరస్థ ప్రిత్యక్షపద సాధారణమితి భగవత్పుదాసాక్షమిత్యస్యాపి సుపచ
త్వాత్. అతఏవ ' వ్యాప్తిప్రసంగతరమి ' త్యేవప్రయముక్తవానితి. * ఘటక
త్వమితి * పక్షధర్మతాపరంసంగతి లాభాయ. తేన వ్యాప్తిసంగతే:
పూర్వమభిధానేపి నక్షతి: తత్తదేకవాక్యతాలాభశ్చ తత్తత్ప్రదేశాన
ఫలం బాధ్యం. సందిగ్ధసాధ్యరూపధర్మవత్త్వం చేత్సక్షత్వం తదాప్రాప్తావ
హ్నిమానిత్యాదౌతన్నస్యాత్ అత: సంబంధానిరవిషయతాసప్రమ్యర్థ
తత్ర తాదృశవిషయతాయా: పక్షత్వరూపత్వే వైయధికరణ్యాత్ సమవా
యేనానుమితి హేతుత్వానుపపత్తి రిత్యతలసా * విషయరయేతి * తన్ని
ర్వాహశ్చ విగ్రహేయత్పదార్థ పక్షస్యవిషయతా సంబంధేన సంశయే అ
న్వయాన్నామాతా ధాత్వభావో: భేదాన్వయస్య విభక్త్యభావాద్వాతాన
ర్వసంకుతత్వాత్ బహువ్రీహౌ తద్విపరీతజోధాత్. న్నమతే విశేషయా
షేణ సంసర్గత్వాభావేపి సామాన్యరూపేణ పక్షవృత్తి విషయతాస్యక్తేరే
వ ప్రవృత్తినిమిత్తతాపచ్ఛేదక సంబంధత్వముపేయితే, తేన కాంక్షనమా
య: పర్యతోపహ్నిమానిత్యాదౌ తాదృశసంశయ విషయపక్షతావచ్ఛేదక
త్వాప్రసిద్ధాసపి నదోష: తస్మైవ సమవాయేన హేతుతాభావాత్ *
త్వాసంపర్యవసిత * తాదృశేతి * ధర్మకాపదేతి * సాధ్యంధర్మోయి

మిత్యుక్తౌ తత్రసాధ్యేధర్మత్వ నివేశననుఫలం ధర్మవదపార్థక్యాఽఽ
యస్మిన్ సందిగ్ధం సాధ్యధర్మత్వం ఐహువీహౌఽతాత్సాధ్యనిరూపిత ధర్మ
త్వపర్యవసితం పక్షశ్చమిత్యుక్తౌ సాధ్యేఽసందిగ్ధం ధర్మత్వంయస్యతత్త్వం
పక్షమిత్యుక్తౌఽ సాధ్యేఽనిరూపితధర్మత్వస్య పక్షధర్మత్వమేవా

యగ్రవా ససాధ్యధర్మా తస్యభావస్తత్త్వం ధర్మపరంధర్మశావిశిష్టపరం
యస్యేత్యాది పక్ష్యావ్యర్థోనిరూపితత్వం తస్యధర్మతాయామన్వయః, త
థావ యస్మిరూపిత ధర్మ తావత్సాధ్యమితి పిగ్రవానాగ్యాధర్మబాధః. న
మసాత్తద్విపరీతః సాధ్యోవ్యధర్మతా నిరూపితధర్మితావదితి బాధః. ఆ
యంచార్థోధర్మవదన్వయ. ఐహువీహౌస్థలే పూర్వపదవ్య తాత్పర్యమా
త్రా గ్రాహకతాయాః చిగ్రీకుగ్రాహ్యదౌ గృప్తవరత్వాత్. తస్యభావస్తత్త్వ
మిత్యుక్తధర్మత్వ పర్యవసితమథః. తథావ సాధ్యధర్మత్వం తేన సాధ్యని
శ్చధర్మతానిరూపిత ధర్మితావ్యంతం లభ్యతే. సందిగ్ధాద తత్సాధ్యధర్మ
త్వంచైతి కర్మధారయే సందేహవిషయాభిన్న సాధ్యధర్మత్వమర్థోభవి
ష్యతి. ఏవంఽప్రసావమిమామనిత్యాది స్థలే పక్షే తదసిద్ధిపాప్యదతః స్వ
స్తితి పూరితం. తేన సంసిద్ధం సాధ్యధర్మత్వం యత్రేతి విగ్రహవాక్యే
న ప్రమ్యర్థోవిశేష్యత్వం స్వవిశేష్యక సందేహవిషయసాధ్య ధర్మత్వం బ
హువీహౌఽ తద్విపరీతః సాధ్యాధికరణత్వ ప్రకారక సందేహవిశేష్యః
విశేష్యతాసంబంధేన తాదృశ సందేహవాక్యేతి లభ్యతే. తదేవ పక్షగ్న్యమి
త్యథః నచైవంపక్షన్వయేన లాభేపి పక్షవిశ్చధర్మత్వశేషాలాభః. ఇప్తత్వా
త్. తస్యదాసంసిద్ధసాధ్యధర్మత్వత్వమిత్యేవమణికారౌ బూరియాత్ *సా
ధ్యమితి * తథావ సాధ్యే సంసిద్ధం ధర్మత్వం యత్రేతి పుష్పత్వాసాధ్య
విశేష్యక సందేహ విషయీభూత ధర్మ తానిరూపకలాభః తదేవఽపక్ష
త్వమిశ్యథః. యద్వా ప్రధమసాధ్యనిష్ఠాధేయతా నిరూపితాధికరణ
త్వ ప్రకారక సందేహవిశేష్యత్వం పక్షత్వమితి ద్వితీయేవ సాధ్యవిశేష్యక
సందేహ విషయీభూతాదేవ తానిరూపకత్వం పక్షత్వమితి పర్యవసితార్థః
థావప్రతాననిదేశాల్. అథవాసందిగ్ధంసాధ్యధర్మత్వం యస్యేతి పుష్ప
త్వా సాధ్యధర్మత్వ ప్రకారకసందేహవిశేష్యతావచ్చేదకలాభః. తదేవ

యై ప్రసిద్ధిః తత్ర వక్ష్యమాణానుపపత్తి ప్రయోజకం తత్. ఏవం సాధ్య
కోటికసంశయన్యనివేశే సాధ్యం పక్షవృత్తినవా సాధ్యం పక్షనిష్ఠాత్మస్తా భావ
ప్రతియోగినవా ఇత్యాది సంశయాసంగ్రహః తాదృశసంశయోపాదానైర
పక్షసాధ్యవాన్నవేశ్యాది సంశయాదనుమిత్యనుపపత్తిరతోధమః త్వాంశం
పరిత్యజ్య కేవలాన్వయిగ్రంథే మణిక్పలైవ వక్ష్యమాణం తథాపిథ సకలసం
శయానుగమప్రకారం దగ్ధయతి * యతేతి *

చ పక్షత్వమిత్యర్థః. సాధ్యేనందిగ్ధం ధర్మత్వం యస్యేతి విగ్రహే సా
ధ్యవిశేష్యకసందేహవిషయీభూతధర్మతానిరూపక తావచ్ఛేదకలాభః. త
థాద తాదృశసంశయక తావచ్ఛేదకం పక్షత్వమితి ఫలితార్థః. * అప్రసి
ద్ధితి * తమోగగనవిదిత్యాదౌ * సాధ్యమితి * నను సాధ్యం పక్షవృత్తి
నవేశ్యాది సంశయా సంగ్రహేన నక్షతిః ఉదైకవిలంబన రతః సాధ్యకో
టికసంశయోపగమేన అనుమితనిర్వాహాదితి చేన్న కేవలాన్వయినీసా
ధ్యాభావప్రసిద్ధేః. సాధ్యస్య కేవలాన్వయిత్యగ్రహణకాయా మథావే
నుయోగితా విశేషసంబంధేన సాధ్యభానాసంభవేన సర్వస్య కేవలాన్వయ
నోభావాంశే భగ్నమాసంభవేన ఉక్తసంశయ సంగ్రహస్యావశ్యకత్వా
త్. ఏవం విషయతాసంబంధేన ఘటాదే సాధ్యత్వేజ్ఞానాదే పక్షత్వేపక్షా
వృత్తిత్వాప్రసిద్ధే సాధ్యకోటికసంశయస్యాపి సంగ్రహావశ్యకః * సకన
తి * పక్షః సాధ్యవాన్నవా సాధ్యం పక్షవృత్తినవా సాధ్యం పక్షేనవా సా
ధ్యం. పక్షనిష్ఠాభావప్రతియోగినవా ఇతరభేదసాధ్యకేవ ఇతరత్వత్వా నవ
తి పంచసందేహాలక్ష్యాః, తత్ర సాధ్యాభావ సాధ్యవచ్ఛేదాదిః పంచమ
ఇతరత్ర పక్షనిష్ఠభేద ప్రతియోగిత్యాదిశ్చ కోటితి * ధర్మత్వాంశమ
తి * ధర్మపదప్రత్యాగత సందిగ్ధసాధ్యత్వమిత్యత్ర నందిగ్ధం సాధ్యం య
తేతి పుష్పతాక్రప్రత్యయస్య ప్రతిబంధకనిర్ణయ ప్రకారత్వమర్థః ఈ
దృశాధాన్యప్రామాణిక తాలాభాయైవ కేవలాన్వయిగ్రంథ ఇత్యాద్యభిహితా
ఏవంచ యద్విశేష్యకసంశయ ప్రతిబద్ధక నిర్ణయప్రకారః సాధ్యమితి ల
భ్యతే బహువీహితా తద్వివరీతస్య సాధ్యప్రకారకనిర్ణయ ప్రబద్ధ్యసంశ
య విశేష్యస్థలాభః. తత్సం విషయతయా తాదృశసంశయవత్త్వా తాదృ

యత్రయధర్మవచ్చి నే. సప్తమ్యర్థో నిజాయాస్వయవిశేష్యత్వం. * సా
 ధ్యస్య * సాధ్యతావచ్చేదకావచ్చిన్నస్య పత్యభావః ప్రకారిత్యం తస్యాపి
 నిజాయోఽస్వయః * తత్ర * తద్ధర్మావచ్చి నే. సప్తమ్యర్థోఽనుమిశ్వస్వయ
 విశేష్యత్వం. * తాదృశసంబంధేన సాధ్యానుమితౌ * తాదృశ సంసర్గావ
 చ్చిన్న సాధ్యతావచ్చేదకావచ్చిన్న విధేయతాకానుమితౌ. * పక్షకా * జ
 గతీనూలేత్యభావః పక్షవిశేష్యక సాధ్యాభావవిశిష్టబుద్ధావసాధ్యధర్మకపక్షావృ
 త్తిశ్చ పక్షనిష్ఠాభావ ప్రతియోగిత్య విశిష్టబుద్ధాపప పక్షసాధ్యవానిత్య
 యస్యపాదీనమతే ప్రతిబంధకత్వాత్సాధ్యం పక్షవృత్తివేత్త్యాది సంశయ
 సంగ్రహః. ఏవంచ శుద్ధపర్వతత్వావచ్చిన్నోద్దేశ్యతానిరూపిత

శసంశయపర్వససితం పక్షత్వం తత్ర పక్షప్రకారకసంశయ సంగ్రహార్థం
 నిజాయే ఏవ పక్షవిశేష్యకత్వం నివేశితం. * యత్రేతి * యథాశురేంద్ర
 శ్చ, వహ్నిమత్పర్వతో ద్రవ్యవానిత్యాది కించిద్ధర్మావచ్చిన్న పక్షసాధ్యని
 జాయ నివర్త్యస్య సంశయస్య పర్వతాదా వహ్నిది సాధన పక్షతాత్వ
 వారణాయ పక్షతావచ్చేదక సాధ్యతావచ్చేదకయోర్నివేశః. విశేషణభవ
 ధర్మాస్తర విశిష్టేనత్యాది వృత్తిలభ్యవిశేష్యతావచ్చేదకత్వాదైవ ని
 వేశాదభిమతాథలభః తేన వత్సాప్రసిద్ధాపప న పక్షతావైకల్యం. తత్రే
 త్యాదేః పక్షతాశరీరాస్తర్భావా సంభవాన్నూనతాభంగాయ కార్య
 కారణ భావసూచకత్వమాహ * తత్రేతి * జనకత్వేన ప్రమీ తర్హురణం
 తా ద్రవ్యవహ్నిమత్పర్వతోద్రవ్యవానిత్యాద్యనుమితౌ పర్వతోవహ్నిమా
 న్ను వేత్త్యాదిసంశయస్య పక్షతాత్వవారణాయ పక్షతాసాధ్యతావచ్చేదక
 యోర్నివేశః. సమవాయేన పర్వతోవహ్నిమానిత్యాద్యనుమితౌసంయోగే
 న పర్వతోవహ్నిమాన్నవేత్త్యాది సంశయస్య పక్షతాత్వ వారణాయసాధ్య
 తావచ్చేదక సంబంధనివేశః. వహ్నిమాస్తర్వతో ఘటవానిత్యాద్యనుమితౌ
 ఉక్తసంశయస్య వారణాయవిధేయతానివేశః. ఏవమగ్రపూర్వాం. * ఏ
 వంచేతి * ప్రకృతపక్షతావచ్చేదకావచ్చిన్నోద్దేశ్యతా నిరూపిత సాధ్య
 తావచ్చేదక సంబంధావచ్చిన్నప్రకృతసాధ్యతావచ్చేదకావచ్చిన్న విధేయ
 తాకానుమితౌ ప్రకృతపక్షతావచ్చేదకావచ్చిన్న విశేష్యతానిరూపిత సా

శుద్ధ సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్న శుద్ధపహ్నిత్వావచ్ఛిన్న విధేయతాకా
మమితత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి పర్వతత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యకానియాపిత సంయో
గ సంసర్గావచ్ఛిన్న వహ్నిత్వావచ్ఛిన్న ప్రకారతాశాలినిశ్చయత్వా వ
చ్ఛిన్నవృత్తిబంధక తాక సంశయోపేతురితి పర్యవసితం.

ధ్యతావచ్ఛేదక సంబంధావచ్ఛిన్న ప్రకృతసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న వృ
త్తారతా శాలినిశ్చయత్వ వ్యాపకప్రగతివృద్ధక తాక సంశయోపేతురిత్యపై
కొక్తిమాత్ర త్యాదితి. *పర్యవసితమితి. *అత్ర నీలపర్వతోవహ్నిమానితి సి
ద్ధిపరామర్శకారే నీలపర్వతోవహ్నిమానిత్యనుమితౌ సామానాధికరణ్యేనవ
హ్నినుమితిత్వ రూప కార్యతావచ్ఛేదకాక్రాంతాయాంతాదృశసాధ్యవత్తాని
ణాయ నివర్త్యస్య అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన వహ్నిభావకోటికస్య పర్వతో
వహ్నిమాన్నవేతి సంశయస్య పక్షతాత్పవారణాయ శుద్ధపర్వతత్వా వచ్ఛి
న్నత్వ నివేశః. తాదృశసంశయస్య నీలపర్వతోవహ్నిమానితి సిద్ధి ప్రతి
ధ్యత్సేపి తదుత్తరం శాబ్దాద్యాత్మకతాదృశ సిద్ధి సంభవాత్. సంశయపక్ష
తావాదినా మేతదనుసంధామే సంశయానంతర జాతసిద్ధ్యాత్మక పరామ
ర్శస్థలే అనుమిత్యావత్తిశ్చైత్యగ్నినుదూషణం శుద్ధపర్వతత్వా వచ్ఛిన్నధర్మిక
సంశయస్థలే తాదృశసిద్ధిర్నాస్తీత్యభిమాన విశేషమాత్రనిరాకరణ పరత
యా సంగచ్ఛతే. యద్వా తాదృశ సిద్ధిశూన్యదశాయామేవ నీలపర్వతో వ
హ్నిమాన్నవేతి సంశయవత్పర్వతో వహ్నిమాన్నవేతి సంశయాభావేపి త
త్కార్యతావచ్ఛేదకోక్తిరూపావచ్ఛిన్నాక్రానుమితే రుత్పత్త్యా న్యతిరేక వ్య
భిచారవారణాయ శుద్ధత్వం అవ్యవహితౌత్తరత్వా పేక్షయాలఘుత్వాత్.
ఏవమవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితౌ వ్యాపకత్వ విశిష్టసంయోగసంసర్గావ
చ్ఛిన్నత్వమేవ కార్యతావచ్ఛేదకఘటకం నతు ధర్మితావచ్ఛేదక ఘటకపర్వత
త్వాదీనాంవ్యాపకత్వ నిరూపకానామపి ప్రవేశః. వైయర్థ్యాత్. ఏవంవత
త్ఫలీయకార్యతావచ్ఛేదకాక్రాంతాయాం నీలపర్వతత్వా వచ్ఛేదేనపాధ్యాప
గాహిన్యాం నీలపర్వతోవహ్నిమానిత్యనుమితౌ తాదృశసిద్ధ్యుత్తరణాయమాన
స్య తదప్రతిబద్ధస్య సామానాధికరణ్యేన వహ్నిభావసంశయస్య పక్ష
తాత్పవారణాయాపి శుద్ధత్వమావశ్యకం. ఏవం జాతిమాన్వహ్నిమానితి

సిద్ధికాలె జాతిమాన్వహ్నిమానిత్యనుమితౌ తస్యపక్షతాత్వ వారణంశత్వ
 లంబోధ్యం. శుద్ధవర్వతత్వావచ్ఛిన్నత్వంచ వర్వతత్వనిష్ఠనిరవచ్ఛిన్నావచ్ఛే
 దకత్వాన్య వచ్ఛేదకత్వానిరూపకత్వం. ఏవమగ్రేపి. పర్వతత్వవ్యాపక
 త్వ విశిష్టసంయోగాది సంబంధేన వర్వతో వహ్నిమానిత్యనుమితౌ సమా
 నాకారక సిద్ధినత్వై శుద్ధసంయోగేన తత్సంశయస్య వారణాయశుద్ధసంయో
 గా వచ్ఛిన్నత్వ నివేశః. తచ్చ నిరవచ్ఛిన్నసంయోగత్వ నిష్ఠసంసర్గతా వ
 చ్ఛేదకతాన్యవచ్ఛేదకత్వానిరూపకత్వం. కాలికసంబంధవస్సంయోగేన వ
 హ్నిమానిత్యనుమిత్యు సంసర్గతాయః సంయోగత్వమత్రావచ్ఛిన్నత్వాత్ సం
 గ్రాహ్యేన తస్యపాక్షాత్సంబంధత్వాదితి. పర్వతోనీలపహ్నిమా జాతి
 మత్వాన్వే త్యనుమితౌ తాదృశసిద్ధినత్వై తత్సంశయస్య పక్షతాత్వవార
 ణాయ శుద్ధవహ్నిత్వా వచ్ఛిన్నత్వ నివేశః. అత్ర జాతిమా పర్వతోప
 హ్నిమా పర్వతోజాతిమత్వానీత్యాద్యనుమితౌ ఉద్దేశ్యతావిధేయతా వ
 చ్ఛేదక తయోజాతిత్వ సాధారణ్యాన్నిరవచ్ఛిన్నత్వం నదేయమిత్యప్యా
 హుః. మహానసం వహ్నిమత్పర్వతోఘటవానితి సమాహారంబనానుమితౌ
 పుక్తసంశయవారణాయ నిరూపితత్వోపాదానం అవచ్ఛేద్యావచ్ఛేదక భా
 వావన్నవిశేష్యతాప్రకారిత్వాదేర్ననివేశః గౌరవాత్. నీలపర్వతోజా
 తిమావా వహ్నిమానితి పర్వతః సంయుక్తసంయోగాదినా వహ్నిమాని
 తి పర్వతః సుందరవహ్నిమానిత్యాది నిశ్చయేషు తాదృశ నిశ్చయత్వసత్వే
 పి తత్ప్రతిబంధకతాయః పర్వతోపహ్నిమానిత్యాదినిశ్చయసాధారణ నిశ్చ
 యత్వా వ్యాపకతయైవ నీలపర్వతోపహ్నిమాన్నవేతి సంశయవారణాత్ కా
 రణదిశిశుద్ధత్వ నివేశోనకృతః. అథ శుద్ధవర్వతత్వావచ్ఛిన్న ధర్మశుద్ధసం
 యోగ సంబంధావచ్ఛిన్న వహ్నిభావకొటికసంశయప్రతిబంధకతాయాఅ
 పినీలపర్వతో వహ్నిమానితి నిశ్చయసాధారణ పర్వతత్వావచ్ఛిన్నధర్మిక వ
 హ్నినిశ్చయత్వావ్యాపకత్వాత్ అసంభవవారణాయ తన్నివేశసమావశ్య
 కం నచ ప్రాచీనామతే సమానవిషయకత్వేన ప్రతిబంధకత్వోపగమాత్ ఉ
 క్తనిశ్చయానామపి ప్రతిబంధకత్వమవ్యాహతం సమానవిషయకత్వంచా
 న్యూనవిషయకత్వమితితాద్యం. తథాసతిప్రమేయః ప్రమేయవానిత్యత్వం

తాదాసీనధర్మః ఘటితధర్మవిషయతా కన్యాపీ ప్రతిబంధకతాచతై రితి
 శేన్న. యతః పర్వతోవహ్నిమానిత్యాదౌ పక్షతాపచ్ఛేదకసామానాధికర
 శ్చనానుమితౌ తదవచ్ఛేదేన సాధ్యాభావసంశయమీవ పక్షతా తత్ర నీలప
 ర్వతోవహ్నిమా పర్వతః నుండరవహ్నిమానితి నిశ్చయయోరవచ్ఛేదకా
 వచ్ఛేదేన సాధ్యనిశ్చయస్యచ ప్రతిబంధకస్యమేవ అన్యథా సిద్ధాంతేతాం
 ప్రతిలేపాం విరోధితోష్టవగమస్య నిరీకత్యాపాతాల్ తాదృశసిద్ధ్యాత్మక
 తాదృశసంశయదశాయాం తాదృశానుమితిప్రసంగాచ్చ. తాదృశసంశయ
 వ్రతిబంధకతాపచ్ఛేదకకోటా విశేష్యతా ప్రకారతాపచ్ఛేదకతావన్యాప్తీన
 నివేశ్యేత ఇతిన తస్మాస్తాదృశనిశ్చయ సాధారణ్యానుపపత్తిః. మహానసీయ
 వహ్నిమాన్వహ్నిసామాన్యాభావవాన్వాపక్ష ఇత్యాదిసంశయస్య పక్ష
 తాత్వమిష్టమేవ ప్రకృతసాధ్య తదభావాన్యతర స్థిః పక్షసంబంధావగా
 హిసాధ్యసంశయస్త్యేవ పక్షతాత్వాల్. నీలపర్వతోవహ్నిమాన్నవేతి సం
 శయస్తు నపక్షతా పక్షతాపచ్ఛేదక సామానాధికరశ్చేనేవ తత్ర సాధ్యాభా
 వ భానాల్. సామానాధికరశ్చేన పక్షతాపచ్ఛేదక వ్యాపకత్వవిశిష్టసాధ్య
 తాపచ్ఛేదక సంబంధావచ్ఛిన్న సాధ్యాభావ సంశయకొటికసంశయస్తు న
 ప్రతిబంధకః విషయవిరోధవిరహాల్. జాతిమాన్వహ్నిమాన్వర్వతో జాతిమ
 త్త్వానితి నిశ్చయవారణంతు నిరవచ్ఛిన్నయోరవచ్ఛేదకత్వయోః ప్రవేశా
 ల్ బాధ్యం. నిశ్చయత్వంచైకధర్మిక విరుద్ధోభయకొటిక జ్ఞానాన్యజ్ఞానత్వం.
 ఏకధర్మికవిరుద్ధోభయకొటికత్వంచ స్వనిరూపితవిశేష్యతా వచ్ఛేదకావ
 చ్ఛిన్న విశేష్యతాకాయా స్వావచ్ఛేదకధర్మావచ్ఛిన్న విరోధవిషయతాని
 రూపితస్వావచ్ఛేదక ధర్మావచ్ఛిన్నాభావ ప్రకారతా సామానాధికరణ్య సం
 బంధేన తద్విశిష్ట ప్రకారత్వం. యాదృశసాధ్యపక్షకే సాధ్యవిశిష్టపక్షావ
 గాహి విరుద్ధధర్మాంతర విశిష్టధర్మ్యంతరా నవగాహినిశ్చయోఽప్రసిద్ధః
 తత్ర పక్షతాసావత్తయే విశేష్యతాకత్వాంతం. నిర్వహ్నిః పర్వతోవహ్ని
 మానిత్యాదా వాహార్యసంశయస్యాప్రతిబంధ్యత్వేన సాధ్యవిశిష్టపక్ష నిశ్చ
 యన్యబాధ నిశ్చయస్యచా నివర్తకత్వేన నక్షతి. అహార్యానుమితే రవశే
 సిద్ధత్వాల్. అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితౌచ తాదృశనిశ్చయనివర్తకాః

సామానాధికరణ్యసాధ్యభావావగాహ్యపి సంశయః పక్షతా. సద విశిష్టసంయోగావచ్చిన్న వహ్యభావావగాహీ శుద్ధసంయోగావచ్చిన్న వహ్యభావావగాహీచేతి ద్వివిధః. తత్ప్రతిబద్ధకతావ అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదక సాధ్యనిష్పయత్వావచ్చిన్నా యద్యపి నీలవర్మతో వహ్నిమానితి నిష్పయేనాస్తి తథాపి కారణతావచ్ఛేదకే వర్వతత్వవ్యాపకత్వావచ్చిన్న సంసర్గతానివేశే తన్నిరూపకనిష్పయత్వస్య తాదృశనిష్పయేన తత్త్వాన్న తత్రవ్యాపకత్వ భోగభిత్తయః శుద్ధత్వం న తల్రాపిసఫలం పర్వతత్వసంవేశ్యవ్యాపకత్వావచ్చిన్న సంసర్గతామాత్రప్రవేశేతు నీలవర్మతత్వావచ్ఛేదక వహ్నినిష్పయే వ్యాపకత్వ భోగవారణాయ తత్ర శుద్ధత్వంసఫలమితిధ్యయం. నన్వత్రావచ్చిన్నత్వం స్వరూపసంబంధపక్షేషః అప్రామాణ్యజ్ఞానానాందితస్యాహార్యస్య సంశయస్యవ వారణాయప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకకొటా వప్రామాణ్య జ్ఞానానా నాందితత్వాది ప్రవేశేపి పక్షతాసరిరే ప్రయోజనాభావేన తదనివేశాల్. వ్యాపకత్వరూపావచ్చిన్నత్వ నివేశేతు ప్రతిబంధకతాయాం సంశయాది సాధారణ విషయతావ్యాపకత్వాసంభవాల్ అత్రాపి తస్మిన్వేశ్యమితి మహాగౌరవంస్యాల్. యత్తు స్వరూపసంబద్ధరూపావచ్ఛేదకత్వ నివేశేపి దేశోవహ్నిమగ్నర్వతవానితి నిష్పయ నివర్తకస్యదేశో వహ్నిమగ్నర్వతవాన్నవేతి సంశయస్యపర్వతో వహ్నిమానిత్యనుమితౌ పక్షతాత్వావత్తిరితి తాదృశావచ్ఛేదకతావర్యాప్తి నివేశే నిగూఢయత్వాది నివేశనమావశ్యకమేవ నచై తద్భయేన సాధ్యప్రకారతానిరూపిత పక్షముఖ్యవిశేష్యకత్వావచ్చిన్న ప్రతిబంధకత్వమేవ నివేశ్యతాం తథాసతి దేశో వహ్నిమగ్నర్వతవాన్నవేతి సంశయవారణ సంభవాదితివాక్యం. తథాసత్యపి వహ్నిమాగ్నర్వతో ఘటవాన్నవేతి సంశయసంగ్రహప్ర సంగాదితి. తన్న ప్రతిబంధకతాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్చిన్న ప్రకారిత్యేతదప్రకారిత్యావచ్చిన్నత్వస్య వ్యాపకస్వరూపావచ్చిన్నత్వబాధనాం మతి అవశ్యకతయా అస్తాధిరపి తస్మైవ నివేశనీయత్వాల్. సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్చిన్న ప్రకారితాత్వేనైవవావచ్ఛేదకత్వస్య నివేశాల్. ఉక్తసంశయం ప్రతిసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నావచ్ఛేదక తాత్పర్యేన ప్రతిబంధకతావచ్ఛే

తాదృశ నిశ్చయ ప్రతిబద్ధత్వస్య యథాశ్రుతే ఘటాదివిషయక సమా
వాలంబనా త్తక మహీనీయనిశ్చయప్రతిబద్ధ్య ఘటాదిసంశయసాధారణత్వా
త్తాదృశ నిశ్చయత్వా వచ్చిన్న ప్రతిబంధక తా ప్రచక్షః. అవచ్చిన్నశ్లక్షణా
న్యూనవృత్తిత్వం నయ స్వరూపసంబంధ విశేషః లేన వహీసామాన్యః
భావవిశిష్టబుద్ధౌ మహానసీయత్వాది విషయకానుసంతభావ్య వహీమా
న్మహానసీయ వహీమానిత్వాది సకలజ్ఞానసాధారణ వహీత్వావచ్చిన్నమ
త్రా నిశ్చయత్వేనైవ

దక త్వాదిత్యతా వ్యాపకస్వరూపావచ్ఛేద్యత్వ సిద్ధశావశ్యక తాండళకాయాది
* లేనతి * మహానసీయేతి * మహానసీయత్వాది సహితవహీత్వావచ్చిన్న
ప్రకారి తత్వభావః. అత్రావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితా వహీమా శుద్ధ
సంయోగావచ్చిన్నవహీత్వావనాన్వావక్ష ఇత్య వచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన కో
టిద్వయావగాహి సంశయాసంగ్రహోపి బాధ్యః. అత్ర శుద్ధవర్వతావచ్చి
న్నాద్వైత్యతానిరూపిత శుద్ధసంయోగావచ్చిన్న శుద్ధమహానసీయవహీత్వా
వచ్చిన్నవిధేయతాశాస్త్రానుమితం ప్రతిపర్వతత్వావచ్చిన్నవిశేష్యతా యామి
త సంయోగ నమ్బద్ధావచ్చిన్న మహానసీయవహీత్వావచ్చిన్నప్రకారతా
శాలినిశ్చయత్వావచ్చిన్న ప్రతిబంధక తాక సంశయోచేతుః. అద్యంశుద్ధ
త్వద్వయంప్రాప్త. వర్వతః సుందరమహానసీయ వహీమానిత్యనుమితా
వర్వతోమహానసీయ వహీమాన్నచేతి సంశయవారణాయ తృతీయశుద్ధత్వ
నివేశః. నచ శుద్ధత్వస్య మహానసీయస్య వహీత్వేతరధర్మానవచ్చిన్నత్వ
భావ త్వే వర్వతో వహీమానిత్యనుమితేరపి కార్యతావచ్ఛేదకాత్మాంతత్వా
వత్తిరివాచ్యం. మహానసీయత్వ వహీత్వేతరావృత్తి మహానసీయవహీ
త్వా భయవృత్తవచ్ఛేదకతాక విధేయతాయాః కార్యతావచ్ఛేదకకోటా
నివేశనీయత్వాత్. స్వరూప సంబంధరూపావచ్ఛేదకత్వ నివేశపక్షాది వ
ర్వతో మహానసీయ వహీమాన్నచేతి సంశయ సంగ్రహస్సంభవతీత్యతా
మహానసీయవహీమా వహీసామాన్యభావనాన్వావక్ష ఇత్యాకారక
సంశయానుభావనం. నచ శుద్ధవహీమాత్మాశ్చయేపి మహానసీయవహీ
భావ సంశయోత్పత్తే నైవ మహానసీయ వహీమాత్మాశ్చయత్వేనైవ

ప్రతిబంధకతాకల్పనాన్తహాసనీయ వహ్నిమాన్వహ్నిసామాన్యభావవా
 తిబంధకత్వం వాచ్యం తత్ర సుందరమహాసనీయ వహ్నిమాన్వహ్ని సు
 శయన్యావృత్తమేవ వహ్నిత్వ మహాసనీయత్వే తరధర్మానవచ్ఛిన్నప్రతి
 యోగితాకాభావ బుద్ధిత్వం ప్రతిబంధకతావచ్ఛిదక మితి మహాసనీయ వ
 హ్నిమాన్ వహ్నిసామాన్యభావవాన్వాపర్వత్యతి సంశయసంగ్రహ సు
 భవత్తి వాచ్యం. ప్ర మేయ తాకాభావత్వాదనా వస్తుగత్యామహాసనీయ వ
 హ్నిభావబుద్ధేః ప్రతిబంధ్యత్వవారణాయ మహాసనీయ వహ్నిత్వావచ్ఛి
 న్న ప్రతియోగితాకత్వ సంబంధేన మహాసనీయ వహ్నివిశిష్టభావత్వా
 వచ్ఛిన్న ప్రకారక బుద్ధిత్వేనైవ ప్రతిబంధ్యత్వోపగమాత్. నచైవ మవ
 ఛేదకతాత్వేన వహ్నిత్వాదినానా ఘటాద్యవగాహీ మహాసనీయవహ్ని
 భావవానితి భ్రమన్యప్రతిబంధ్యత్వ నిర్వాహయ మహాసనీయత్వావచ్ఛి
 న్న విషయతానిరూపితత్వేనతి వహ్నిత్వ విషయతానిరూపితా యా అవ
 ఛేదకతాత్వావచ్ఛిన్న సాంసర్గికవిషయతా తన్నిరూపితప్రతియోగితా
 త్వావచ్ఛిన్న సాంసర్గికతేత్యాదిక్రమేణ తదవచ్ఛిదకస్య సుందరమహాసనీ
 య వహ్నిభావవత్తాబుద్ధి సాధారణ్యం అతో మహాసనీయత్వావచ్ఛిన్న
 విషయతాన్యవహ్నిత్వ విషయతాన్యవిషయత్వానిరూపితావచ్ఛిదకత్వత్వా
 వచ్ఛిన్న సాంసర్గికవిషయతాఘటితరూపేనైవ ప్రతిబంధ్యత్వం వాచ్యం. త
 చ్చవహ్నిసామాన్యభావవత్తాబుద్ధిసాధారణమితివాచ్యం. లాఘవేనమహా
 సనీయత్వవహ్నిత్వోపభయ త వచ్ఛిన్నతోపలక్షితవర్యాప్తివృత్తితత్వర్యాప్తి
 త్వావచ్ఛిన్నవిషయతానిరూపితనిరూపకతాత్వావచ్ఛిన్న విషయతానిరూపి
 తావచ్ఛిదకత్వత్వావచ్ఛిన్నవిషయతేత్యాదిక్రమేణనివేశాల్ సుందరమహాస
 నీయవహ్నిభావవత్తాబుద్ధివహ్నిసామాన్యభావవత్తాబుద్ధ్యోరసంగ్రహాల్
 శ్చచైవం వహ్నిసామాన్యభావవత్తాబుద్ధా మహాసనీయ వహ్నిమత్తాబుద్ధక
 ప్రతిబంధకత్వకల్పనమధికం. వహ్నిమానితినృప్యైక్యప్రవృత్తిబంధకతయోవో
 పపత్తెరిత్యేతదేవాభిప్రాయ వహ్నిమానితి మహాసనీయత్వ విషయతానుసం
 తర్భాన్యతివాభిహితం. ప్రతిబంధకతాకల్పనాదితి *ననువహ్నిసామాన్య
 భావబుద్ధిత్యావచ్ఛిన్నం ప్రతి తదప్రగ్విజ్ఞానాభావకూటవిశ్టవహ్నిత్వ ని

న్వాపక్ష ఇత్యాకారక సంశయంప్రతి మహానసీయ వహ్నిత్వావచ్చిన్న ప్ర
కారితాశాలినిశ్చయత్వేనా ప్రతిబంధకత్వేపి సతథావిధసంశయస్య మహా
సీయవహ్నిత్వావచ్చిన్నసాధ్యకానుమితా పక్షతాత్వానుపపత్తిః

ప్రావచ్ఛేదకతాప్రకారతాశాలినిశ్చయత్వరూపానుగతధర్మేణ ప్రతిబంధక
త్వస్వీకారేమహానసీయ వహ్నిభావవద్విశేష్యక మహానసీయ వహ్నిప్ర
కారకమిద మిత్యపాప్రమాణ్యజ్ఞానా సంబంధిత వహ్నిమత్తానిశ్చయసత్త్వేన వ
హ్నిసామాన్యభావ బుద్ధిప్రసంగః. నచ యాదృశయాదృశాప్రమాణ్య
జ్ఞానసత్త్వేన తద్వత్తానిశ్చయసత్త్వేన తదభావవత్తా జ్ఞానంతాయతే తస్యైవా
త్తైజకత్వోపగమాత్ తాదృశాప్రమాణ్యజ్ఞాన వ్యక్తేరుత్తైజకత్వం నస్వీకా
ర్యమితి నదోషత్యతివాచ్యం. తథాసతి యత్రాదౌ మహానసీయ వహ్నిమత్తా
జ్ఞానా తదుత్తరంపూర్వోక్తా ప్రమాణ్యజ్ఞాన మపేక్షాబుద్ధ్యాత్మకం తదు
త్తరం వహ్నిసామాన్యభావవత్తాజ్ఞానం తదుత్తరంతాకికసన్నికషణస్యం
వహ్నిమత్తాజ్ఞానం తత్ర తదుత్తరం వహ్నిసామాన్యభావవత్తాబుద్ధిప్రసం
గాదితి చెన్ను— తత్ర తాదృశాప్రమాణ్యజ్ఞానవ్యక్తేః ఏషయతాసంబ
ధావచ్చిన్నాభావ నివేశేనా దోషాదితి. యద్వా వహ్నిమా మహానసీయ
వహ్నిమానితి జ్ఞానద్వయ సాధారణప్రతిబంధకత్వేన వహ్నిమత్తాజ్ఞానత్వా
వచ్చిన్నధర్మికాప్రమాణ్యగ్రహస్యైవోత్తైజకత్వేన వర్వరీయ వహ్నిమ
త్తా జ్ఞాన మప్రమేత్య ప్రమాణ్యగ్రహదశాయాం మహానసీయ వహ్నిమ
త్తానిశ్చయేన వహ్నిభావవిశిష్ట బుద్ధ్యాపత్తిః మహానసీయ వహ్నిమత్తాజ్ఞా
నధర్మికాప్రమాణ్య గ్రహభావ విశిష్టమహానసీయ వహ్నిమత్తానిశ్చయ
త్వాదినావాపృథక్ పృథక్ ప్రతిబంధకత్వ ప్రసంగః. అతః వహ్నిత్వా
వచ్చిన్న ప్రకారతాయాం ప్రకారితానిశ్చయ విషయతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేద
కీభూత విశేష్యతావృత్తి స్సవిషయతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకతానిరూపితన్వా
వచ్చిన్న ప్రతియోగి తానిరూపితానుయోగితా సంబంధావచ్చిన్నావచ్ఛేదక
తావచ్ఛేదకతాశర్యాప్తి మధర్మావచ్చిన్నప్రకారతాత్వ సంబంధావచ్చిన్న
ప్రతియోగితాకోజ్ఞాన సామాన్యభావ ఏవనివేశ్యః. ఏతేన యత్రమథ్యమం
భూతభావ్యభయవిషయకమప్రమాణ్యజ్ఞానం అపేక్షాబుద్ధ్యాత్మకం తత్ర

హృదయ దుర్వారః. సత విశేషగుణోత్పాదో నతాదృశబుద్ధ్యుత్తర ముపేయ
 తే ఇతి నదోషశ్చి వాచ్యం. తదుపగమేపి తస్యనాశకత్వానుపగమేన త
 స్మాదేవ కులశ్రేయోవస్థానోర్వాహత్. నచైవం తాదృశవిశేషగుణవ్యక్తే
 తస్మాదేవ ప్రతిబంధకతాకల్పనే గౌరవమితి వాచ్యం. అపి యోబుద్ధిజననకా
 శే అంతరఃసానుగీనత్వేన తద్విత్తీయక్షణే తదనువ్యవసాయస్య దుర్వార
 త్వాత్. ఉత్పత్తిక్షణావధిన్నాయాస్తస్య స్తర్పరీతిబంధకత్వే గౌరవా
 త్. తదపిక్షణా తస్య తద్విత్తస్య నాశజనకతాయాం లాఘవాదిత్యపా
 త్రైం. వహ్నిభావవతి వహ్నిప్రకారకత్వ రూపాప్రమాణ్య ముఖ్యవిశేష్య
 కస్య వహ్నిప్రకారకత్వసతి వహ్నిభావవద్విశేష్యకత్వ రూపా ప్రామా
 ణ్య ముఖ్యవిశేష్యకస్యవజ్ఞానస్య వారణాయప్రకారతా విశేష్యతయోః
 స్వవిషయతావచ్ఛేదకత్వ నివేశః. ఇదం జ్ఞానంవహ్నిభావవద్విశేష్యకం వ
 హ్నిప్రకారకంచేతిజ్ఞానవారణాయథాతాంతం. మహానసీయ వహ్నిభావ
 వతి వహ్నిప్రకారకమితి జ్ఞానవారణాయ పర్యాప్తినివేశః. న స్వవంఘటజ్ఞా
 నం నిరుక్తాప్రమాణ్యవత్ వహ్నిజ్ఞానంక గుణఇత్యాదేః సమూహంబం
 బనస్య కథంవారణం. నహిప్రకారతాయాం స్వవిషయతాయా అవచ్ఛేదక
 త్వ వత్స్వక్రయనిరూపిత ప్రకారతానిరూపితత్వం నివేశ్య నిస్తారః. వహ్ని
 ప్రకారతాయాః ఉక్తోభయసంబంధేన వహ్నిజ్ఞాననిష్ఠ విశేష్యతావిశిష్టత్వా
 త్. అథ స్వవిషయతాయాం స్వనిరూపకప్రకారతా నిరూపకజ్ఞానవృత్తి
 త్వం విశేషణంశ్వప్రకారతా సమూహంబనే విశేష్యభేదేనవిశేష్యతా
 భేదాత్ ఘటజ్ఞానవిషయతాయాః తస్మిన్నిరూపకప్రకారతానిరూపకజ్ఞా
 న వృత్తిత్వేభావాన్నదోషశ్చితి చెన్న. ఏవమపి వహ్నిఘటాభయసమూ
 హంబన ఏవ కేవలవహ్నియైజ్ఞానపవనాఘటజ్ఞానత్వంధమితావచ్ఛేద
 కీకృత్యఉక్తప్రామాణ్యగ్రహస్యకథంవారణం. స్వధర్మితా వచ్ఛేదకతాయాఅ
 పి సంబంధఘటకత్వే ఇదంత్యావచ్ఛిన్నధర్మికాప్రామాణ్యజ్ఞానా సంగ్రహ
 శ్చితి చెన్న. ప్రకారతానిష్ఠస్య స్వవిషయతావచ్ఛేదకత్వస్య స్వవిశిష్టా
 యాస్వవిషయతాయా అవచ్ఛేదకత్వ కూపత్వాత్. అద్యంస్వపదం
 ప్రకారితావరం ద్విత్వీయం జ్ఞానవరం. ప్రతిష్ఠానక స్వరూపకతావచ్ఛే

దక ధర్మావచ్చిన్న విషయతాతిక్త విషయతానవచ్చిన్న త్వ స్వరూపకతా
 ఎచ్చెదక ధర్మావచ్చిన్న విషయతాశ్రయజ్ఞానమాత్ర వృత్తిధర్మావచ్చిన్న
 త్వోభయసంబంధేన స్వపదే స్వ పదార్థప్రకారిలావరే. అవచ్చెదక త్వ
 ద్వయం ధర్మితావచ్చెదక త్వయాపం ఘటజ్ఞానత్వధర్మితావచ్చెదక
 కాప్రామాణ్యగ్రహవారణాయ ప్రథమసంబంధనివేశః. పర్వతే వహ్నిమ
 త్రాజ్ఞానం భ్రమఇతి జ్ఞానీయ ధర్మితావచ్చెదకీభూత ప్రకారితాయా అ
 ప్రామాణ్య ఘటప్రకారితా భిన్నాయా అవచ్చెదక త్వోత్ స్వాతిక్తత్వ
 ముపేక్ష్య స్వనిరూపక తావచ్చెదక ధర్మావచ్చిన్న విషయతాతిక్త త్వోనుభా
 వనం. ఘటజ్ఞానవృత్తి దంత్యావిధర్మితావచ్చెదక కా ప్రామాణ్యగ్రహవా
 రణాయ ద్వితీయసంబంధనివేశః. తత్ర స్వాశ్రయజ్ఞాన మాత్రేతా ద్విక్రమే
 లనిబేధే పర్వతే వహ్నిమత్రాజ్ఞానం భ్రమఇతి జ్ఞానానంగ్రహః ధర్మితావ
 చ్చేదకీభూత వహ్నిప్రకారితాయాః స్వాశ్రయజ్ఞానమాత్రవృత్తిత్వాభావా
 త్. స్వాశ్రయత్వేన భావమానత్వోక్త ఘటజ్ఞానత్వాదిరూప ధర్మితాన
 చ్చేదక సంగ్రహపత్తిరతః స్వనిరూపకతావచ్చెదక త్యాది. పర్వతోవహ్నిమా
 నీతి నిర్భయోత్తరస్య తస్మిన్మైదంత్యధర్మితావచ్చెదకకస్య ప్రాదేవహ్నిభ్ర
 మవిశేష్యకా ప్రామాణ్యగ్రహస్య తస్మోత్తైజకత్వమేవ. తద్ధర్మితావచ్చెదకక
 ఘటవిశేష్యకభిమత్వ గ్రహవత్. అథేనమపి తత్ర తయత్తరస్యప్రాదేవహ్ని
 భిమ నిష్ఠైదంత్యం ధర్మితావచ్చెదకీకృత్య పర్వతే వహ్నిప్రమావిశేష్యకా
 ప్రామాణ్యగ్రహస్య తైజకత్వాపత్తిరితి చెన్న. పక్షసాధ్యవేషిష్ట్యావగా
 హినిశ్చయవృత్తిత్వేన ధర్మకస్య విశేషణీయత్వాత్. వహ్నివిషయకగు
 ణోప్రమేతి జ్ఞానవారణాయమాత్రపదం. జ్ఞానమాత్రవిశేష్యకస్య తస్య
 సంగ్రహ్యత్వేన స్వవిశేష్యత్వ ఘటతసంబంధేన పృథగేవ తదభావోనిబ
 శ్చ్యః. అథవా ప్రకారితా విశేష్యతా న్యతరవృత్తి స్వవిషయతావచ్చెదక
 తానిరూపితధర్మితావచ్చెదకతా పర్యావృత్తిధికరణధర్మక వస్త్రాత్ర నిరూపిత
 త్వమపి ప్రతియోగితావచ్చెదక సంబంధనివేశ్యం. ఏవం వహ్నిజ్ఞాన
 వహ్నిభావపరిఘటప్రకారకమిదం జ్ఞానమితి జ్ఞానస్యోత్తైజకత్వం. వహ్ని
 ప్రకారతాయా అపి ధర్మితావచ్చెదక త్వే తస్యాస్వనిరూపక తావచ్చెదక

ఘటత్వావచ్చిన్నరిషయతాన్యత్వాత్. ఇదంత్యస్య తథాత్వేన్వనిరూపక
తావచ్ఛేదక ఘటత్వావచ్చిన్న విషయతాశ్రయః ఘటవత్తాజ్ఞానం తదిత
రావృత్తిధర్తానవచ్చిన్నత్వాత్. వహ్నిఘటాభయసమూహంబన వృత్తి
దంత్యస్య తథాత్వే తథా విధధర్మవనితర నిరూపితతయా తాదృశధర్మకావ
న్తాత్ర నిరూపితత్వాభావనాహాపత్. జ్ఞానభేదేనప్రకారితా భేదభిదంత్వే
న ఏకవహ్నిమత్తాజ్ఞాన వృత్తిదంత్యావచ్చిన్న ధర్మికజ్ఞానశ్యా పరవ
హ్నిమత్తాజ్ఞాననొత్తైజకత్వం ఇదంత్యవత్తాజ్ఞాననిరూపిత త్యస్యజ్ఞానాంత
ర ప్రకారితాయామనత్వాత్. వస్తుతస్తు స్వావచ్చిన్నాభావవద్విశేష్యతా
కత్వ నిష్ఠప్రకారతా నిరూపితాయా స్వవిషయతావచ్ఛేదకీహూత స్వావచ్చి
న్నప్రకారతావృత్తి విశేష్యతా తన్నిరూపితావచ్చిన్నత్వ నిష్ఠావచ్ఛేదక తాని
రూపిత నిరూపితత్వ సంబంధావచ్చిన్నావచ్ఛేదక తాశ్రయత్వ తాదాత్మ్య
భయసంబంధేన ధర్మకావాక్ యోధమః తదవచ్చిన్నప్రకార తాత్వ స్వవి
శేష్యజ్ఞానీయత్వోపభయసంబంధావచ్చిన్న జ్ఞానాభావః. ద్వితీయసంబంధ ని
వేశాల్ ఘటజ్ఞానంభ్రమఇతి జ్ఞానవృత్తానః వహ్నిఘటాభయసమూహ
లంబన ఘటజ్ఞానత్వేనా ప్రామాణ్యగ్రహః సంగ్రహ్యపన బాధకాభా
వాల్. నర్వజ్ఞానంధర్మిణ్యభ్యాంతమితి ప్రవాదావిరుద్ధంచేదం. ఏవమ
భావవృత్తస్వవిషయతా వచ్ఛేదక తాయా అనుయోగితావిశేషసంబంధావచ్చి
న్నప్రకారితావృత్త్యవచ్ఛేదకతా విశిష్టావచ్ఛేదకతా పర్యాప్తిమధర్తాన
చ్చిన్నప్రకారతాత్వ సంబంధావచ్చిన్నజ్ఞానాభావోప నివేశ్యః. వైశిష్ట్యంవ
స్వనిరూపితా వచ్ఛేదకతానిరూపితత్వ విశేష్యతావృత్తి స్వావచ్ఛేదకతావ
చ్ఛేదక తావచ్ఛేదక తాశ్రయవృత్తిత్వోపభయసంబంధేన. తత్ప్రకారక తద్వ
ద్విశేష్యకత్వా భావజ్ఞానాభావోప నివేశ్యః. సత అభావనిష్ఠస్వవిషయతావ
చ్ఛేదక తానిరూపితానుయోగితావిశేషసంబంధావచ్చిన్నవిశేష్య తావృత్త్య
వచ్ఛేదకతాపర్యాప్తి మధర్తావచ్చిన్నప్రకారస్యసంబంధావచ్చిన్నప్రతియోగి
తాకజ్ఞానాభావఃవైశిష్ట్యంవస్వనిరూపితావచ్ఛేదక తానిరూపితావచ్ఛేదక తా
నిరూపితత్వప్రకారతావృత్తిస్వావచ్ఛేదక తావచ్ఛేదక తావచ్ఛేదక తాశ్రయ
వృత్తిత్వోపభయసంబంధేన. ఏష తద్వచ్చిన్నే తత్ప్రకారకత్వా జ్ఞాననివేశ్య

ననా మహానసీయవహ్నిభావాదివిశిష్టబుద్ధిప్రబంధకతావచ్ఛేదకకావ
వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నప్రకారత్వాజ్ఞావిప్లవేషి వహ్నిమానిత్యాద్యనుమితా
మహానసీయ వహ్నిమాన్ననా పత ఇత్యాదిసంశయస్య పత తాత్వావత్తిః

పూర్వహ్యః—॥ విశిష్టవహ్నిసాధ్యకస్థలే స్వరూపసంబంధరూపావచ్ఛేదకత్వ
త్వాగబీజం ప్రదశ్యశుద్ధవహ్నిత్వావచ్ఛిన్న సాధ్యకస్థలేషి తద్భిజమా
మాహ * నవేతి * యస్తు సాధ్యతావచ్ఛేదకే ప్రకారతావచ్ఛేదకతాప
ర్యాప్తినివేశే ప్రయోజనముక్త్యా తదనివేశే ప్రయోజనమాహ నవేతి
త్యవతారణం తన్న ప్రకృతసాధ్యకావాసీదకస్థైవ తదవచ్ఛేదేనాపా
దేయతయా పర్యాప్తినివేశానివేశయోఃప్రళమప్రయోజనస్థైవ సంభవా
త్ ద్వితీయతత్పరిదేశాన నైయథ్యాత్. యద్వా ప్రతిబంధకతావచ్ఛేద
కతా పర్యాప్తి ప్రవేశే ప్రయోజనముక్త్యా తదనివేశే ప్రయోజనమాహ
* నవేతి * యన్యపి పర్యాప్తి మనివేశ్యనిచ్చిత్వానుపి పరిత్యజ్యసాధ్యతా
వచ్ఛేదక వృత్తివచ్ఛేదకతాక ప్రకారతావృత్తిస్వరూప సంబంధరూపావచ్ఛే
దకత్వ మాత్రనివేశే మహానసీయ వహ్నిసాధ్యకవిన సుందరమహానసీయ
వహ్నిమాన్ననా పత ఇతి సంశయే అతిప్రసంగః సంభవతి తథాపి
శుద్ధవహ్నిసాధ్యకే పర్యాప్తినివేశేన నివాహనాయ కః కింతు వ్యాపక
త్వ నివేశేనైవ క్షప్తజాతీయత్వాదత్వా శయాన్నవేత్త్యనుసృతం॥—॥అథ స్వ
రూపసంబంధ రూపావచ్ఛేదకత్వ నివేశపక్షే పతతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న విశే
ష్యతానిరూపిత సాధ్యతావచ్ఛేదక పర్యాప్తావచ్ఛేదకతాకప్రకారత్వ నిష్ఠావ
చ్ఛేదకతాక ప్రతిబంధకత్వైవ నివేశ్యా పర్యాప్త్యంతంచాపలణం తేన వహ్ని
త్వ పర్యాప్తావచ్ఛేదకతాక ప్రకారతాయాః మహానసీయవహ్ని మత్తా నిర్భ
యావృత్తే ప్రత్యేనప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వా ఘటకత్వేషి వస్తుగత్యాహ్ని
భవ వహ్నిత్వా వచ్ఛిన్న ప్రకారతాత్వేన తదవచ్ఛేదకత్వాన్నాసంగతిః. మ
హానసీయవహ్నిమాహ వహ్నిసామాన్యభావవాన్వేతి సంశయస్య వహ్ని
త్వావచ్ఛిన్న ప్రకారతాత్వేన మహానసీయ వహ్ని ప్రకారతా శానిధర్మతో
మహానసీయ వహ్నిమానితి నివాహనవర్తమాత్వాత్సంగిహా. శుద్ధవహ్ని
త్వా వచ్ఛిన్నసాధ్యకే తదనివర్తమాత్వాత్ పర్వతో మహానసీయ వహ్నిమా

న్నవేత సంశయవృద్ధాసః. తథావ వ్యాపకత్వ వివక్షానైయధ్యమితి య
 త్తు. వహ్నివ్యాప్యసాధ్యకే వహ్నివ్యాప్యధూమావాన్నవెతిసంశయస్య వ
 త్తతాత్వావత్తిః. వహ్నివ్యాప్యధూమాభావ ప్రత్యక్షం ప్రతిభిన్నవిదయే
 ౨నుమితి సామగ్రిః ప్రబలతయావహ్నినుమితి సామగ్రిః ప్రతి
 బద్ధకతయా హేతుతావచ్ఛేదకానవగాహి పరామర్శకారణతామలే త
 త్రి వహ్నివ్యాప్యత్వావచ్ఛిన్న ప్రకారక పరామర్శత్వావచ్ఛిన్నస్య ప్రవి
 ఙ్గతయా సాధ్యతావచ్ఛేదకీర్ణాత వహ్నివ్యాప్యస్వమాత్రావచ్ఛిన్న పరికార
 త్వావచ్ఛిన్న ప్రతిబద్ధక తాకత్వ సోక్తసంశయేనత్వాత్. వ్యాపకత్వనివే
 శేతు కారణాంతరానమానకాలీన పరామర్శస్య ప్రతిబంధకతయానాక్త
 దోషఇతి. తన్న పరిబద్ధ్యతాయాం జ్ఞానత్వావచ్ఛిన్నత్వ నివేశేప్యక్త
 దోషవారణ సంభవాత్. పర్యక్షనిష్ఠానుమితి సామగ్రిప్రతిబద్ధ్యతాయాః
 పర్యక్షత్వాద్యవచ్ఛిన్నత్వాత్. పర్యక్షత్వాద్యవచ్ఛిన్నేచ్ఛాకాలే కాబ్ధ
 వారణానురూఢేనానుమిత్యన్యజ్ఞానత్వస్య ఏచ్ఛేదకత్వాసంభవాత్. బాధ
 ముద్రీయాసాధ్యవత్తా నిశ్చయప్రతిబద్ధ్యతాయా లౌకికప్రత్యక్షాన్యజ్ఞాన
 త్వావచ్ఛిన్నత్వాత్. అవచ్ఛిన్నత్వాంశేజ్ఞానత్వస్య స్వరూపతా ౨నుమితి ధ
 మోత్పేనవా నివేశసంభవేన లాభువాత్ నచ లౌకికసన్నికర్షాధీనకో
 టిద్వయావగాహిసాధ్యసంశయ నిష్ఠ లౌకికసన్నికర్షాధీన సాధ్యవత్తానిశ్చ
 యాధీన పరిబద్ధ్యతాయాశ్చాత్ముషత్వావచ్ఛిన్నాయాః జ్ఞానత్వాసవ
 చ్ఛిన్నత్వానోక్తసంశయసంగ్రహ ఇతి వాచ్యం. తాదృశప్రతిబద్ధ్యతాని
 రూపితప్రతిబద్ధకతాయా అపి చాత్ముషత్వాద్యవచ్ఛిన్నతయా సాధ్యవత్తాని
 శ్చయత్వావ్యాపకతమా తవాపి తత్సంగ్రహసంభవేన తదనుపగమస్యై
 వావశ్యకత్వాత్. స్వర్పాదిసాధ్యక పక్షతానురూఢేన పక్షతాశరీరే చాత్ము
 ష నిశ్చయత్వాదివ్యాపకత్వనివేశాసంభవాత్. ఏతేన వహ్నిమత్వరూప
 యోగ్యతాజ్ఞాన ఘటితకాబ్ధిసామగ్రి ప్రతిబద్ధ్యమహాసీయ వహ్నిసంశయ
 న్య పక్షతాత్వావత్తిరపి ప్రత్యుక్తేతి చేత్—మైనం. పర్యతః సుందరవ
 హ్నిజ్ఞాన్నవెతి సంశయేతి వ్యాక్రీః. వహ్నిమా సుందరవహ్ని మానితిజ్ఞాన
 విశిష్టస్య పరకతేవహ్నిమత్తానిశ్చయస్య వహ్నిత్వపర్యాప్తావచ్ఛేదక తాక

ప్రకారమునకు తత్ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతాకర్తృత్వం. నచ-ప్రతిబంధక-
తాయాం విశేషణతయాజ్ఞాన జైశిష్ట్యానవచ్ఛిన్నత్వం నివేశ్యం జ్ఞానవిశి-
ష్టజ్ఞానాది సాధ్యకే తత్ప్రతిబంధకతాయాం విషయతయా జ్ఞానజైశిష్ట్యాపా-
వచ్ఛేదకత్వాత్ విశేషణత్వోపాదానం ఏతేనాపి సామగ్రిప్రతిబంధకతాకర్త-
ృత్వేతి వాద్యం. తథాపి పరవతోవహ్నిః పుటో భయవాన్నవేతి సంశయో ఆ-
తివ్యాప్తైః. తత్ర వహ్నిః పుటవది త్యుభయత్వా విషయకత్వాపి జ్ఞానస్యప్రతి-
బంధక తయా తత్ర వహ్నిస్య పర్యాప్తావచ్ఛేదక తాకప్రకారత్వావచ్ఛిన్నత్వం,
సత్వాదితి. నను సాధ్యతావచ్ఛేదక పర్యాప్తావచ్ఛేదక తాక ప్రకారత్వా
వచ్ఛిన్నత్వస్థానే సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న ప్రకారతాభిన్ననిష్ప్రకార-
తాత్వావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకత్వా నిరూపకత్వ నివేశాన్నాయందోషః ప్రకార-
తాత్వేనా వచ్ఛిన్నత్వనివేశాన్నపుటవాగ్ పర్యవోవహ్నిమాన్నవేతి సం-
శయాసంగ్రహః. ఏతేన మహానసీయ వహ్నిసాధ్యకే మహానసీయవహ్ని-
మాన్ వహ్నిసామాన్యభావనా న్వేతి సంశయస్య కథంసంగ్రహః వహ్ని-
సామాన్యభావవత్తా బుద్ధి ప్రతిబంధకతాయాః తథావిధనవత్తీయ వహ్ని-
ప్రకారత్వావచ్ఛిన్నత్వాత్ శుద్ధవహ్నిసాధ్యకే పరవతోవహ్నిమాన్నవేతి
సంశయస్యాప్యసంగ్రహః తస్మాత్తథావిధ ప్రకార తాస్యమహానసీయవహ్ని-
ప్రకారత్వావచ్ఛిన్నత్వా దిత్యపాస్తం. సాధ్యతావచ్ఛేదక పర్యాప్తావ-
చ్ఛేదక తాక ప్రకార తాస్యత్వవచ్ఛేద్యత్వాతిక్రావచ్ఛేద్యత్వ విశిష్టప్రకార-
తాత్వావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకత్వా నిరూపకత్వస్య వివక్షణాత్ పర్యవో-
యవహ్నిమత్తా నిశ్చయాదేస్తత్ప్రతిబంధకత్వేపి తత్ప్రకారతాయాః సా-
ధ్యతావచ్ఛేదక పర్యాప్తావచ్ఛేదక తాకత్వ విరహేణ ప్రతిబంధకతాయాం.
తాద్యతావచ్ఛేదక తావనిరూపకత్వ సత్త్వాత్. శుద్ధవహ్నిసాధ్యకే మహాన-
సీయ వహ్నిమాన్నవేతి సంశయవారణాయ పర్యాప్తినివేశః. నచ పర్యవో-
య వహ్నిమత్తాజ్ఞానీయ ప్రకారతాయాం యద్య వచ్ఛేద్యతాద్యయంతేనా
తాద్యతావచ్ఛేద్యతాభిన్నాయా పర్యవోయత్వావచ్ఛేద్యతాతద్విశిష్ట ప్రకార-
త్వా నవచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతాకత్వా త్సంశయసంగ్రహః స్యాత్ తదేతేనా
ప్రకార తాభేదప్రసంగాత్. కింతూర్జయః పర్యవోయైకావిలక్షణావచ్ఛేద్యత్వేన

భావనా పర్వతః పర్వతోవహ్నిమాన్మవేతి సంశయవారణార్థమేవ
 'అత్యోద్యతే' ఇత్యాది సిద్ధాంతారంభ ఇతి మైత్రం. స్వరూపసంబంధ
 రూపావచ్ఛేదకత్వస్య గౌరవగ్రస్తత్వాత్. తథాపి. సాధ్యతావచ్ఛేదకే
 ప్రకారతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యపాదానే ప్రత్యేకాపర్యాప్త్యభియాప
 గ్యాప్తేః మహానసీయ వహ్నిమత్తానిశ్చయస్య తాదృశప్రతిబాధకతయా స
 'ర్వతో మహానసీయ వహ్నిమాన్మవేతి సంశయస్య పక్షతాత్వాపత్తిః. నచ
 సాధ్యతావచ్ఛేదకతా పర్యాప్త్యవచ్ఛేదక భర్తావచ్ఛిన్నపర్యాప్తికావచ్ఛే
 దకతాక ప్రకారతావివక్షణీయా. తథాపి ప్రకారతావచ్ఛేదకతా పర్యా
 ప్ర్యవచ్ఛేదకత్వం యదిస్వరూపసంబంధ రూపం తదావహ్నిత్వమహానసీయ
 త్వభియావ్యవస్థా తాదృశస్య తద్దర్మ తావచ్ఛేదకీభూతవహ్నిత్వ స్వరూపసా
 ధ్యతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యవచ్ఛేదక ఘటితతయా తద్దోషతాదవస్థ్యాత్. అ
 థ తదనంతరీ క్తవృత్తిత్వం తత్ తచ్చ పర్యాప్తి సంబంధేన తచ్ఛాన్యావృత్తి
 త్వమితి. తస్మి. తత్ప్రతివృత్తిత్వం నసంబంధ సామాన్యేన. తాదృశవహ్ని
 త్వత్వాదేః తచ్ఛాన్య కాలికాది సంబంధేన నల్లేన పరవతావహ్నిమా
 న్మవేతి సంశయాసంగ్రహపాతాత్. నాపి యతి-చిత్సంబంధేన. పర్వ
 తామహానసీయ వహ్నిమాన్మవేతి సంశయసంగ్రహపాతాత్. శుద్ధవహ్ని
 త్వే తచ్ఛాన్యేవహ్నిత్వస్వస్య నల్లేపి యతి-చిత్సంబంధేన విషయత్వా
 దినాతివతామానత్వాత్. నాపి సాధ్యతావచ్ఛేదకతా పర్యాప్త్యవచ్ఛే
 దకతా ఘటకసంబంధేన. ద్రవ్యాదేః సాధ్యతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకత్వస్థితే
 ద్రవ్యవిశేష్టవత్త్వాన్నవేతి సంశయాసంగ్రహపాతాత్. అథ సాధ్యతావచ్ఛే
 దకతాపర్యాప్త్యవచ్ఛేదకవ్యాపకత్వం ప్రకారతావచ్ఛేదకతా విశేషణం
 తచ్చ తత్సామాధికరణభేద ప్రతియోగితావచ్ఛేదక భిన్నత్వం. వహ్ని
 సాధ్యకే మహానసీయ వహ్నిత్వావచ్ఛిన్న ప్రకారతావచ్ఛేదకతాయాంబ
 ధర్యాప్తీసంబంధేన వహ్నిత్వత్వరూప సాధ్యతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యవ
 ఛేదకధర్మక వన్నిష్ఠభేదప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వమేవ. సాధ్యతావచ్ఛేద
 కతాపర్యాప్త్యవచ్ఛేదక భర్తావ్యాపకావచ్ఛేదకత్వా నిరూపకప్రకారతావా
 నిత్యత్వా విశేష భేదః ప్రతియోగ్యవృత్తిత్వేన విశేషణీయః తేన

మహానసీయ వహ్నిసాధ్యకే మహానసీయత్వ వహ్నిత్వయోః ప్రత్యేకం ప్ర
కారతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదనత్వైపి నక్షతిః. పవంత శుద్ధవహ్నిసాధ్యకే
వహ్నిత్వే మహానసీయ వహ్నిప్రకారతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదస్య ప్రతియో
గివృత్తితయా మహానసీయ వహ్నిభావసంశయ సంగ్రహప్రశంగః. య
దిత తదవచ్ఛిన్నానుయోగితాక శేదఘటితం వ్యాపకత్వం నివేశ్యతే తదా
క్షుద్దోషవారణేపి వహ్నిత్వయాప్రవృత్త్యనచ్ఛేదకతాయాః వ్యాపకతయా
తస్యంశయసంగ్రహో దువా రభ్యపాస్తం. యది చైవమపి మహానసీయ
వహ్నిసాధ్యకే తాదృశవహ్నిత్వ వ్యాపకమేవ మహానసీయత్వ వహ్నిత్వ
యోః ప్రత్యేకం ప్రకారతావచ్ఛేదకత్వమితి తదనిరూపకప్రకారత్వా ప్రసి
ద్ధిరిత్యుచ్యతే. తదాప్రకారతావచ్ఛేదకతా వర్యాప్త్యవచ్ఛేదకత్వం స్వరూ
పసంబంధరూపమేవ పరంతు మహానసీయ వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతావ
చ్ఛేదకత్వ వర్యాప్త్యవచ్ఛేదకత్వం మహానసీయత్వ వహ్నిత్వోభయత్వస్య
వహ్నిత్వత్వాద్య ఘటితేన తద్వ్యక్తిత్వేనైవేతి వహ్నిసాధ్యకే మహానసీ
యవహ్నినాశయ సంగ్రహవత్తినాప్రసజ్యత ఇతిచేత్ తస్మిన్వ్యాపకత్వా
భ్యపాదాయస్వరూపసంబంధరూపావచ్ఛేదకత్వ నివేశాద్ధారవమితి ఇదం
కుబోధ్యం ॥—॥ వ్యాపకతావచ్ఛేదకత్వైపి మహానసీయ వహ్నిమత్పరకా
లీనః పర్వతోవహ్నిమానిత్యాదౌ పర్వతోమహానసీయ వహ్నిమత్పర్వ
రకాలీన వహ్నిమానిత్యాదౌ పర్వతోమహానసీయ వహ్నిమాన్మనేతి సం
శయేతివ్యాప్తిః విశిష్టపక్షే విశిష్టసాధ్యవత్తానిశ్చయత్వ వ్యాపకపక్ష
తావచ్ఛేదకాది ఘటక మహానసీయ వహ్నిమత్పర్వత నిశ్చయత్వావచ్ఛి
న్నప్రతిబంధకతాకత్వాత్. వహ్నిసామాన్యాభావవత్తానిశ్చయ రూప
భాదప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకీభూత మహానసీయ వహ్నిప్రకారతావచ్ఛేదక
త్వ పక్షతావచ్ఛేదకాది విశిష్టవిషయత్వా వ్యాపకత్వమపి ప్రతిబంధకతా
శేషణం. వహ్నిమత్పర్వరకాలీన పర్వతోవహ్నిమానిత్యాదౌ పర్వతోవ
హ్నిమాన్మనేతి సంశయాసంగ్రహవత్తే. తస్మాదుద్దేశ్యతావచ్ఛేదకతా త్వి
ప్రకారత్వావచ్ఛిన్నత్వం తద్విశేషణం. నకు సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛి
న్నప్రకారతేత్యాదికం. నాపి జ్ఞానదైశ్ఠ్యానవచ్ఛిన్నత్వం. మత్తే

వంశ మహానసీయవహ్నియత్పర్వత కాలినవహ్నియే సాధ్యకే మహానసీ
య వహ్నిమాన్మహాపక్షిభిర్యోగి సంశయవారణాల్ తన్నోక్తం. నవ వి
ధయతావచ్చేదకతా భిన్నసాధ్యప్రకారతా విశిష్టప్రతిబంధకత్వానివేశే
తత్ప్రకథం నాతివ్యాప్తిప్రసక్తిః మహానసీయవహ్నియత్పర్వతకాలిన వ
హ్నియభావ రూపభాదనిశ్చయే పర్వతే మహానసీయ వహ్నిగ్భానాల్ తా
దృశసంశయస్య ఉక్తభాదనిశ్చయ నివర్త్యత్వాక్ తేతితివాద్యం. బాధ
నిశ్చయత్వా వచ్చిన్నప్రతిబంధకతాకర్తృ వివక్షణాల్. నచావచ్చిన్నత్వం
వ్యాపకత్వం అన్యథా సాధ్యవత్తాజ్ఞాన విరోధిత్వరూపబాధనిశ్చయత్వస్య
ప్రతిబంధకతానవచ్చేదకతయానుభవాల్ తథాదోక్తసంశయోమార్వా
తభితి వాచ్యం. స్వరూపసంబంధరూపావచ్చేదకత్వ ముచితస్యసాధ్యవత్తాజ్ఞా
నవిరోధితావచ్చేదకతావచ్చేదకరూపావచ్చిన్నావచ్చేదకతాక ప్రతిబంధ
కతాకర్తృస్య నివేశసంభవాల్. ఉక్తబాధనిశ్చయాయ మహానసీయవహ్ని
యత్పర్వత విషయతాయా స్తాకృత సాధ్యాభావ విషయతాంతః పాతిమా
త్రవృత్తిరూపేదైవ సాధ్యవత్తాగ్రహ ప్రతిబంధకతావచ్చేదకతయా తా
దృశరూపే తస్యాః మహానసీయ వహ్నిభావసంశయ ప్రతిబంధకతాన
వచ్చేదకత్వాల్. తాదృశ సంశయవారణ సంభవాల్. తథావ స్వావచ్చే
దకతావ్యాపక సాధ్యగ్రహ విరోధితావచ్చేదక విషయతా వృత్తి రూపక
త్వం ప్రతిబంధకతావిశేషణాభావః. వస్తుతస్తు బాధనిశ్చయత్వ వ్యాపక
ప్రతిబంధకతాకర్తృస్య లక్షణ ముటకత్వేపి నిష్కృష్టలక్షణే నిరుక్తసంశ
యోనాతివ్యాప్తిః. ఉక్తస్థలే మహానసీయ వహ్నిమాన్మవేతి సంశయాయ
మహానసీయ వహ్నివిషయతాయాం విశిష్టవహ్నిభావవిత్తా నిశ్చయత్వ
వ్యాపక ప్రతిబంధకతా నిరూపిత ప్రతిబంధకతావచ్చేదకత్వాభావాల్ మ
హానసీయవహ్నిభావవిషయతాయా స్తథాత్వేపి తష్టటిగదర్పావచ్చిన్నప్ర
తిబంధకతానిరూపితాయా మహానసీయ వహ్నివిశిష్ట బుద్ధిత్వావచ్చిన్నా
యాః ప్రతిబంధకతాయాః నిరుక్తసాధ్యవత్తానిశ్చయత్వ వ్యాపకప్రతిబంధ
కతానిరూపిత ప్రతిబంధకతావచ్చేదకీభూత మహానసీయ వహ్నిభావవ
హ్నిసామాన్యాభావవిషయత్వానవచ్చిన్నత్వాదితి—||ఇదంతఃబోధ్యం. సా

ధ్యతావచ్ఛేదకకే ప్రకారతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకతా వర్తమాననిచ్ఛేదక
 వ స్వరూపసంబధ రూపావచ్ఛేదకత్వ నివేశమువహదములు మీగమహా..
 తథాహి సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛేదకప్రకారత్వా వచ్ఛేదకప్రకారంధక
 తా : వెకే శుద్ధవహ్నిసాధ్యకే పర్వతో వహ్నిమహా భయవాన్నవతి సం.
 శయస్య ఘటపిశిష్ట వహ్నిమాన్నవేతి సంశయస్య చోక్తరీత్యా పక్ష
 తాత్వావ త్రితి సాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తి ధర్మావచ్ఛేద్యతావచ్ఛేదకప్రకార
 కారత్వ నిష్ఠావచ్ఛేదకతాన్యస్వం ప్రతిబంధకతా విశేషం. నచ ప్రమే
 యసాధ్యతావచ్ఛేదకే అతిరిక్తావస్థితిః స్వానవచ్ఛేదకప్రకారతావచ్ఛేదక
 తోక్త్యా మహానసీయ వహ్నిసాధ్యకే మహానసీయవహ్నిమాన్ వహ్నిసా
 మాన్యాభావనాన్వా పక్షాతి సంశయాన గ్రహం. ఏతేన సాధ్యతావచ్ఛేద
 కా పర్వాప్రావచ్ఛేదకతానిరూపకత్వమవచ్ఛేద్యత్వాంతార్థా తస్యోపాస్త
 మితి వాచ్యం. సాధ్యతావచ్ఛేదకనిరూపితావచ్ఛేద్యత్వాన్యా వచ్ఛేద్యతా
 యా వివక్షిత త్వత్. సాధ్యతావచ్ఛేదక నిరూపితావచ్ఛేద్యతాసామాన్యం
 యదాపి నిరూపితా వచ్ఛేద్యతాత్వేన ప్రకారతావచ్ఛేదకత్వా
 యా అవచ్ఛేదకంతయాపి నిరూపితావచ్ఛేద్యతాభిన్నత్వ మన్యత్వాంతా
 ర్థాః. తెన మహానసీయ వహ్నిసాధ్యకే తాదృశావచ్ఛేద్యత్వాన్యవహ్ని
 త్వ నిరూపితావచ్ఛేద్యత్వా వచ్ఛేదకత్వావచ్ఛేదకతాకత్వేపి ప్రతిబంధకతా
 యా మహానసీయవహ్నిత్వమ నిరూపకీకృత్య వహ్నిత్వ నిరూపితావచ్ఛేద్య
 తాత్వేన స్వావచ్ఛేదకతా వచ్ఛేదకతయా మహానసీయ వహ్నిమాన్ వహ్ని
 మమాన్యాభావనాన్నవతి సంశయసంగ్రహః. అత్ర శుద్ధవహ్నిసాధ్యకే
 మహానసీయవహ్నిమాన్న వెతినంశయ సంగ్రహ ప్రసంగః. వహ్నిత్వనిరూ
 పితావచ్ఛేద్యతాయా మహాన సీయ వహ్నిత్వ నిరూ పితావచ్ఛేద్యతాత్వే
 న. స్వావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకత్వాది సామాన్యపదం తదభాగ్య పరిచాయ
 కకరీరే ప్రవేశేపి పక్షతాశరీరే తదప్రవేశాల్లాభునా. మహానసీయ వ
 హ్నిసాధ్యకే వహ్నివ్యాప్య సాధ్యకేద పర్వతోవహ్నిమాన్నవతి కార
 ణంప్రగ్వాదితి. అత్ర విశిష్టసత్తాదే సాధ్యత్వే ధైర్యసంగత్యాపి పక్ష
 తాతద్వత్సాధ్యతాన్య స్వావచ్ఛేదక నిరూపిత శుభతాయాది ముఖ్యం

శ్రీః

కృష్ణభట్టయ సహితగదాధరయో.

అథాం కాహార్యస్యభ్రమత్వజ్ఞానానాం దితస్యచనిశ్చయస్యాప్రతిబంధకతయా
 ౨ నాహార్యత్వం భ్రమత్వజ్ఞానానానాం దితత్వం చ నిశ్చయవిశేషణం యే
 యం అతోనతథావిధనిశ్చయత్వాన్యూనవృత్తిప్రతిబంధకత్వాప్రసేధిః / పర్వ
 తోఽహిమాన్మయేభ్యోదేః కస్యపిజ్ఞానస్యధర్మాంతరావచ్ఛిన్నవిశేష్యకా
 న్యసంసర్గకాన్యధర్మావచ్ఛిన్న ప్రకారకనిశ్చయ సాభారణసంయోది
 సంసర్గక వహితత్వాన్యవచ్ఛిన్న ప్రకారకనిశ్చయత్వాన్యూనవృత్తి ప్ర
 తిబంధకతాకత్వం ససంభవతీతి ప్రకృతపక్ష తావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాని
 రూపితత్వాదేః ప్రకారతావిశేషణత్వం ఉపనితథానాన్తక బాధనిశ్చయ
 పాపి సాధ్యవత్తానిశ్చయసామాన్యవగత నియతయా భ్రమత్వజ్ఞానానాం

ధర్మపరతంత్రవైశిష్ట్య ప్రకారక తయా తాదృశసంబంధావచ్ఛిన్న వైశి
 ష్ట్యాభావ బుద్ధివిరోధిత్వాత్. స్వరూపసంబంధరూపావచ్ఛేదకత్వ నివేశిత
 తత్రావ్యాప్తి రీతితునదేశ్యం. విశేషణాభావబుద్ధేధర్మపారతంత్ర్యేణ వి
 శేషణప్రకారతాయా ఏనవిరోధితాబీజత్వాత్. అన్యధాగుణాన్యత్వ విశి
 ష్టసత్రావా నగుణాన్యత్వవైశిష్ట్యవానితి ప్రత్యయూహపపత్తేః యదిచ ని
 రూపకతాసంబంధావచ్ఛిన్న వైశిష్ట్యాభావ ప్రత్యయకాలే విశేష్యే విశేష
 ణమితి రీత్యేన విశిష్ట ప్రత్యయః తదాన్వరూపసంబంధరూపావచ్ఛేదకత్వ
 నివేశితకథంత్రావ్యాప్తిః సాధ్యవత్తానిశ్చయాయధర్మ పరతంత్ర వైశి
 ష్ట్యప్రకారతాయా అపి తాదృశసంశయ విరోధితావచ్ఛేదకత్వాత్ పక్ష
 తావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న విశేష్యతానిరూపిత ప్రకారతావచ్ఛేదకతావన్నసా
 ధ్యతావచ్ఛేదకవృత్తి ప్రకారత్వావచ్ఛిన్న ప్రతిబంధకత్వప్రేవ తాదృశవి
 ష్ట సాశ్చ్యకస్థలీయ పక్ష తాశరీరనివేశాత్. సిద్ధాంతమతేతు వైశిష్ట్యసం
 దేహాన పక్షతా విశిష్టసత్రావానితి ప్రత్యయేవిశిష్ట ప్రతియోగిక సంస
 గానగూఢాత్మే నైవవిశిష్టవైశిష్ట్యబుద్ధిత్వాత్ తత్ర విశేషణాభావ జ్ఞా
 నాదీనామప్రతిబంధకత్వస్యాగ్రీ వక్తస్యత్వాదితి కృతబద్ధయో విదాంకుర్వం
 తు * పక్షతాత్వాపత్తిరితి * వహ్యవిరోధిధర్మప్రకారకత్వేనాస్యేవప
 ర్వతః పర్వతీయ వహిమాన్మయప్రమేయవహిమాన్మయేత్వాది సంశయా
 నాంబాలశ్చిన్వంభోధ్యం * అహార్యస్యతి * విషయత్వజన్యత్వోభయసంబంధ

దితస్యచ తస్మానుమిత్య విరోధతయా తథావిధ'బాధదశాయామనుమిత్యా
పత్తిరతస్సంశయత్వ నివేశనం. నచ పక్షసాధ్యవిశేష్యక సంశయసాధార
ణస్య అనతిప్రసక్తస్య సంశయత్వస్య ధుర్వచతయా పునరననుగమతాదవ
స్థ్యమితి వాద్యం బాధనిశ్చయ నివతానియత్వస్యైవాత్ర సంశయపదేన
వివక్షణీయత్వాత్. కేవలన్వయసాధ్యకేవ సాధ్యేపక్షనిష్ఠాభావ బ్రగియో
గిత్య నిశ్చయపవ సులభోబాధః ఏకవిధ బాధోపాదానేనేవ వివిధసంశ
యానుగమ సంభవాత్తదననుగమోనదోషాయ. అనుగమస్యాపికథంచిత్యం
భవాత్.

ధేన ఇచ్ఛా విశిష్టత్వంజన్యతా సంబంధేన బాధవత్త్వంవా(పాతద్వత్త్వంవా)
అహార్యత్వం. తద్వదన్యత్వ ప్రాప్తే నిశ్చయత్వం పృథగవ. విరోధకోటిద్వ
య ప్రకారకాన్యత్వ నివేశేతు నతత్పృథగితి కన్యాపి సంశయస్య నప్రకృత
పక్షసాధ్య సంసర్గావగాహి నిణాయత్వ వ్యాపక ప్రతిబంధకతాత్వం త
ర్వతోఘటవాకమహాససావహ్నిమానితి సమాహంబనై గతత్వాదితి న
దూపితత్వనివేశః. ప్రకారకాయాంసాన్యతావచ్ఛేదక సంబంధావచ్ఛిన్నత్వ
నివేశాత్ నసమవాయేనపర్వతోవహ్నిమా సంయోగేన చర్వరశ్శముట
వానితి నిశ్చయే వ్యాపకతాభంగః. యద్యపి ప్రాగ్విశేష్యతా ప్రకారితయో
ర్విభక్త్యభివ్యక్తే ప్రయోరవచ్ఛేద్యా వచ్ఛేదకభావః ప్రకారితా
యాం యాదృశసంబంధావచ్ఛిన్నత్వం చొక్తవోష వారణాయ నివేశయితు
ముచితం తథాపి గౌరవాత్తస్యత్యాగః * అనతిప్రసక్తస్యేతి * తుకధ
మిణివిరుద్ధ ధర్మద్వయావగాహిత్యస్య పర్వతో వహ్నిభావవాగ్ భూ
తలంఘటవన్నవేతి బాధే అతిప్రసంగః * బాధేతి * పవనారేణ పరోక్త
స్య సాధ్యవత్తాజ్ఞాన ప్రతిబంధక తావచ్ఛేదక విషయితా శూన్యత్వస్య సంశ
యత్వస్య నిరాసః. సంశయేపి ప్రతిబంధక తావచ్ఛేదక విషయతానత్వాత్
విషయభేదేనైవ విషయతాభేదః న జ్ఞానభేదేనేతి సిద్ధాంతాత్. వహ్ని
వ్యాప్యసాధ్యకే వహ్నిమాన్నవేతి సంశయస్య పక్షతాత్వావత్తేష్ట. నశ్చేక
సాధ్యకే బాధభేదాత్ అననుగమ ఇత్యుతలమా * ఏకవిధితి * తదనన్యగ
మః * బాధాననుగమః * కథంచదితి. * పక్షసాధ్యవిశేష్యకసాధ్యత్వాత్

హవిరోద్ధయమన్నయకల్పే సతి ఆశ్రయః సిద్ధ్యాదిభిన్నత్వేనతి పక్షసాధ్య
 ప్రాజ్ఞానగాహి గ్రహవిరోధినిష్ఠ విషయతాశాలిత్వేన ఆన్యతమత్వాదినా
 తేతి కేచిత్. పక్షతస్తు పక్షసాధ్యవత్తానిష్ఠయ ప్రితిబధ్యతావచ్చేదక
 త్వేనతి సాధ్యవత్తాజ్ఞాన ప్రతిబధ్యతావచ్చేదికాయా విషయతా తదాభి
 తిత్వేనానుగమః. వహ్నిభావవ్యాప్యవత్తానిణ్య సాధారణబాధత్వే త
 త్ప్రితిబధ్యస్య పక్షతోవహ్నిభావవ్యాప్యభావవాగ్ వహ్నిభావవా
 త్ప్రితి బాధనిణ్యస్య వహ్నిసాధ్యకే పక్ష తాత్వ వారణాయనత్యంతం. న
 చైవమపి పర్వతోవహ్నియా వహ్నిభావవ్యాప్యభావవాత్ప్రితి సాధ్య
 వత్తానిష్ఠయ మాదాయ వహ్నిభావవ్యాప్యవత్తానిశ్చయోబాధనిష్ఠయః
 తత్ప్రితిబధ్యస్య పక్షతోవహ్నిభావవ్యాప్య భావవాగ్ నివహ్నిచ్చే
 త్యస్య బాధనిణ్యస్య పక్ష తాత్వం దువారమితి వాచ్యమ్. సాధ్యవ
 త్తానిష్ఠయత్వ వ్యాప్య ప్రతిబధ్యతాయా నివేశ్యత్వాత్. అత్రచ వహ్ని
 భావవ్యాప్య వత్తాజ్ఞానం ప్రత్యవచ్చేదక ధర్మ ధర్మసంధయ వహ్నియత్తా
 జ్ఞాన విరోధిత్వేన జ్ఞానప్రాజ్ఞాననవద్భిన్న ప్రతిబధ్యతోపాదానాన్నదోషః
 స్వరూపసంబంధరూపావచ్చేదకత్వం నివేశ్యతత్రైతిద్విశేషణ సంభవాదితి
 తునవాచ్యం తథాపి అవద్భిన్నత్వావచ్ఛిన్నత్వాంతయోః ప్రితిబధ్యతా
 విశేషణత్వే గౌరవాత్. ఏవం తాదృశప్రితిబధ్యతా శాలిజ్ఞానవృత్తిత్వమా
 త్రినివేశే వహ్నిభావవ్యాప్య విషయతాయా వహ్నిభావవాగ్ వహ్ని
 భావవ్యాప్యవాంశ్చైతి జ్ఞానవృత్తిత్వాత్ తద్దోషమవారణాది విషయతా
 యా తాదృశప్రితిబధ్యతా వచ్చేదకత్వ నివేశే వహ్నివ్యాప్య సాధ్యకే
 వహ్నియత్తానంతయస్య తద్వత్తాజ్ఞానవత్వావద్భిన్న నిరూపితప్రితిబధ్య
 తావచ్చేదకవిషయతావత్వ రూపబాధనిష్ఠయత్వ శాలివహ్నిభావనిష్ఠయ
 ప్రతిబధ్యస్య వారణాయ విశేష్యదశం. తథాచ వహ్నిభావవిషయతా
 యా వహ్నివ్యాప్యవత్తాజ్ఞాన ప్రతిబధ్యతావచ్చేదకత్వాన్నదోషః య
 ద్యపి వహ్నియాగ్ వహ్నివ్యాప్యవాంశ్చైతి జ్ఞానప్రితిబధ్యతావచ్చేదకత
 యా దోషానకార్యతే తథాపి సాధ్యవత్తాజ్ఞానత్వావద్భిన్నప్రితిబధ్యతా
 ప్రతిబధ్యతా వహ్నివ్యాప్యవత్తా బద్ధోపచ్చేదకధర్మ దర్శనముద్రయా

వహ్నిభావనిశ్చయశ్చ ప్రతిబద్ధకత్వేషి జ్ఞానవ్రేష్యానవద్భిన్నత్యః త
 త్ప్రతిబద్ధకతాయాం నివేశ్య తాదృశప్రతిబద్ధకతా సామానాధికరణ్య
 నివేశేహ్నిభావనాక వహ్నివ్యాప్యభావనాంశ్చైతి జ్ఞానవృత్తివహ్ని
 భావవిషయతామాయ ఉక్తనోషణతి తాదృశప్రతిబద్ధకతావచ్ఛేదకత్వ
 నివేశః తథాద స్వవిశేష్టనిశ్చయత్వావద్భిన్నప్రతిబద్ధకతా నిరూపితప్ర
 తిబద్ధత్యా వచ్ఛేదకత్వ స్వావద్భిన్నప్రతిబద్ధతా నిరూపితప్రతిబద్ధకతా
 వచ్ఛేదకత్వోభయన బంధేన పక్షతావచ్ఛేదకావద్భిన్నవిశేష్యతా నిరూపి
 తసాధ్యతావచ్ఛేదకావద్భిన్నప్రకారతావిశిష్ట విషయతా కాలి నిశ్చయత్వం
 బాధనిశ్చయత్వమిత్యపరితం. అత్ర వ్యాపకత్వరూపబాధనిశ్చయత్వీయావద్భి
 న్నత్వ నివాహాయ నిశ్చయత్వనివేశః. నవ సీలపర్వత సుందరవహ్నిమా
 నిత్యాదౌ పర్వతో నీలానవా వహ్నిసుందరౌనవేతి సంశయస్య తథాత్వావ
 త్తిః పర్వతోన సీలవహ్నినాసుందరత్వతి నిరుక్తబాధనిశ్చయ ప్రతిబద్ధత
 యో స్త్రతసత్వాదితి వాద్యం. ప్రతిబద్ధకతాయా ధర్మిత్వావచ్ఛేదకతా భి
 న్నప్రకారతా వచ్ఛేదకతా భిన్నప్రకారతావిశిష్టత్వేన విశేషణాల్ సా
 ధ్యవత్తానిశ్చయత్వావద్భిన్న ప్రతిబద్ధకతానా నివేశనీయా. అవద్భిన్న
 త్వం స్వరూపసంబంధవిశేషః. ఏవంచ పర్వతే నీలాభావజ్ఞానస్య వహ్ని
 సౌందర్యాభావజ్ఞానస్యచ నబాధత్వం సీలపర్వతే సుందరవహ్నిమత్తాని
 శ్చయత్వస్య ప్రతిబద్ధకతావచ్ఛేదకత్వాల్ కింతు సీలపర్వతే సుందర
 వహ్నిభావజ్ఞానస్యైవేతి దర్శిత సంశయద్వయ పృథానః. నన్వత్ర బాధ
 త్వఘటికాయాం సాధ్యవత్తానిశ్చయత్వావద్భిన్నప్రతిబద్ధకతాయాం సాధ్య
 వత్తాజ్ఞానత్వావద్భిన్న ప్రతిబద్ధకతాయంచ అవద్భిన్నత్వం వ్యాపకత్వమే
 వవాచ్యం నతు స్వరూపసంబంధవిశేషః తథాసతి పర్వతత్వావచ్ఛేదేన వ
 హ్ని సాధ్యత్వే పర్వతత్వ సామానాధికరణ్యేన వహ్నింతదవచ్ఛేదేన వ
 హ్నిభావమవగాహమానస్య సంశయస్యా సంక్రమపత్తిః పర్వతత్వావ
 చ్ఛేదేన వహ్నిభావనిశ్చయ యవబాధనిగ్రహయంప్రత్యుక్తఫలీయ సా
 ధ్యవత్తానిశ్చయత్వేన ప్రతిబద్ధకతాయాః తాదృశజ్ఞానత్వేన ప్రతిబద్ధకతా
 యాశ్చ నత్వాత్వస్య నిరుక్తబాధనిశ్చయత్వా సంభవాల్ ఏవంత

కొనసీలః వహ్నినామందరఇతి జ్ఞానయోగపి బాధనిశ్చయత్వ మవ్యాహ
తమేవతి చేన్న. సాధ్యతావచ్ఛేదక సంసగః పర్యాప్తావచ్ఛేదకతాకత్వ
స ప్రకారతాననివేశ్యతే కింతు తన్నిష్ఠావచ్ఛేదకతాకత్వేనా తాదృశబా
ధనికాయం ప్రతిపర్వతత్వావచ్ఛేదన సాధ్యజ్ఞానస్య సామానాధికరణ్యేన
సాధ్యజ్ఞానసాధారణ ప్రతిబంధకత్వ ప్రతిబంధ్యత్వయోన్యత్వాల్ తన్నివ
ర్త్యతయా దశితసంశయ సంగ్రహసంభవాల్ వ్యాపకత్వవివక్షావైఫ
ల్యాల్ వహ్నినామందరఇతి జ్ఞానం ప్రతి సుందరవహ్నివిశేష్యతాత్వేనా
వచ్ఛేదకతయా సాధ్యప్రకారతాత్వేనా వచ్ఛేదకతా ప్రవేశనాహావల్ ఏ
వంశ సంయోగసమవాయాభ్యాం వహ్ని మత్తానిశ్చయ ప్రతిబంధ్య స్తస్మి
తినన్ధకశ్చ సమవాయేన వహ్నిభావ నికాయ స్తస్మిన్త్యః సమవాయేన
వహ్నిమాన సంయోగేన వహ్నిభావవానితి బాధః తస్య పక్షతాత్వావ
త్తిశంకాయాం ప్రకారతాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదక తరసంబంధానవచ్చి
న్నత్వం దేయమితి. అథ నిరుక్తబాధనిశ్చయత్వ నిరూపితమవచ్చిన్నత్వం
యదిస్వరూపసంబంధవిశేషః తదా నీలపర్వతోవహ్నిమానత్యాదౌ పర్వత
త్వావచ్ఛేదేన వహ్నితదభావా భయకొటిః సంశయా సంగ్రహః నీలపర్వ
తోవహ్నిభావతా సర్వఃపర్వతో వహ్నిభావవానితి బాధనిశ్చయనిష్ఠ
విషయతయో ర్త్యేనరూపేణ నిరుక్తసాధ్యత్వవత్తాగ్రియా ప్రతిబంధకతావచ్ఛే
దకత్వం తదూహిపావచ్చిన్న స్వప్రతిబంధక తావచ్ఛేదక తాకత్వస్య తత్సం
శయైవసత్వాల్ వ్యాపకస్వరూపావచ్చిన్నస్వ ప్రవేశేతు పర్వతో నీలోన
వేతి సంశయసంగ్రహోదుర్వారః ఏవంస్వరూప సంబంధరూపావచ్ఛేదక
తా ప్రవేశే నీలపర్వతః సుందరవహ్నిభావవానితి యోబాధభ్రమః త
న్నిష్ఠ నిరుక్తసాధ్యగ్రహవిరోధితావచ్ఛేదక విషయ తాన్త్రస్వరూప సంబ
ంధరూపావచ్ఛేదక తాకాయా నీలపర్వతవిషయత్వ సుందరవహ్నివిషయత్వా
వచ్చిన్నప్రతిబంధకతా తన్నిరూపిత ప్రతిబంధ్యతా శాలితయా తత్సంశ
యోదుర్వారఇతి చేల్. బాధనిశ్చయత్వ వ్యాపకత్వస్య ప్రతిబంధకతావి
శేషణత్వేన సాధ్యనత్తానిశ్చయత్వ వ్యాపకతావచ్ఛేదకతయా ప్రతిబంధక
తాయా ముద్దేశ్యతావచ్ఛేదకతాభిన్నవిధయతావచ్ఛేదకతాభిన్నప్రకార

తావశిష్టత్వ నివేశనాదోషాల్. యద్వా నిరుక్తసాధ్యవత్ప్రాగ్రహవిరోధితా,
 కచ్చేదకీణాతాయా ముఖ్యవిశేష్యతా నియాపితప్రకారతా తదవద్భిన్నప్ర
 తిబంధక తాకత్వమేవ బాధనిశ్చయ ప్రతిబధ్యత్వా ఉక్తస్థతెనైల్యాది ప్రి
 కారతాచ సతాద్యశీత్యదోషః. నుందరవహ్నిః పక్షవిష్టభావప్రతియోగీతి
 బాధనిశ్చయ సాదాయదోషవారణాయప్రకారతాయామవచ్ఛేదకతా భిన్న
 త్వం దేయం. — ఇతనుత్రావధేయం. బాధనిశ్చయత్వవ్యాపకత్వం తదవద్భి
 న్నత్వంనా ప్రతిబధకతాయామస్తు ఉభయధాపి సీలపర్వతెనుందరవహ్ని
 భావనలైనిశ్చయ రూపభాదనిశ్చయసాదాయ పర్వతోపీలాననా వహ్ని
 స్సుందరీనవేత్వాది సంశయే నాతివ్యాప్తిః నైల్యాది విషయతాయాః తా
 ద్యౌశబాధనిశ్చయ ప్రతిబధ్యతానవచ్ఛేదకత్వాల్ నైల్యాద్యభావ విషయ
 తాయాశ్చ తథాత్వేపి తస్మాత్ ప్రతిబధ్యతాయాః పక్ష
 సాధ్యవత్తానిశ్చయత్వ వ్యాపకనైల్యాది విషయత్వావచ్ఛిన్న ప్రతిబంధక
 తా నిరూపితప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకీభూత నైల్యాద్యభావ విషయత్వానవ
 చ్ఛిన్నత్వాల్. ఏం మహానసీయ వహ్నిమత్పర్వత కాలీనః పర్వతోవహ్ని
 మాత్యాదౌ పర్వతే మహానసీయ వహ్నిసంశయే నాతివ్యాప్తిః విశిష్టప
 త్నే సాధ్యాభావత్వాత్సయీయ మహానసీయ వహ్నివిషయతాయాః సా
 ధ్యవత్తాజ్ఞాన విరోధితావచ్ఛేదకత్వేపి మహానసీయ వహ్నిభావ విషయ
 తాయామేవ తదవద్భిన్నప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకత్వ సత్త్వాల్. తదవద్భిన్నప్ర
 తిబధ్యకతాక ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకాయా మహానసీయ వహ్నివిషయతాయా
 సాద్యకపక్ష విశిష్ట సాధ్యవత్తానిశ్చయత్వ వ్యాపకీభూత మహానసీయ వ
 హ్నినిశ్చయత్వా వచ్ఛిన్న ప్రతిబధ్యకతాక ప్రతిబధ్యతానవచ్ఛేదకత్వాల్ —
 పరంతు తత్రైవ పర్వతత్వావచ్ఛేదిన కొటిగ్వయావగాహి మహానసీయ వ
 హ్నిసంశయే అతివ్యాప్తిః తత్ర విశిష్ట పర్వతే వహ్నిసామాన్యాభావనిశ్చ
 యరూప బాధనిశ్చయ నిష్ఠపర్వతత్వ సామాన్యాకరణ్యేన వహ్నిభావ విష
 యిత్వావచ్ఛిన్న ప్రతిబధ్యకతాక ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకీభూత మహానసీయ వ
 హ్నివిషయతాయాః సాధ్యవత్తానిశ్చయత్వ వ్యాపక ప్రతిబధ్యకతానిరూపిత
 ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకీభూత తదభావ విషయతాయాశ్చ సత్త్వాల్

యత్తు పక్షసాధ్యవైష్ణవగాహిత్యం సంశయవదేన వివక్షితమితి నాననుగ
మః సాధ్యపక్షవృత్తిసవతి సాధ్యవిశేష్యక సంశయస్యాపి తథాత్వాదితి. త
దనల్ తథానతి సాధ్యపక్షవైష్ణవగాహినిః సాధ్యంపక్షవిష్టాభావశ్చ
తియోగినవతి సంశయస్యసంగ్రహే

ద్వేష్యతావచ్ఛేదకతా భిన్నప్రకారతా విశిష్టత్వం ప్రసిద్ధకతాయాం దేయం
నతు విధేయతావచ్ఛేదకతా భిన్నప్రకారతా విశిష్టగన్యమిక్యక్తం. నిగుక్త
సాధ్యవత్తాజ్ఞాన విరోధితావచ్ఛేదకీహూత కించిద్దావచ్ఛిన్న విశేష్యతా ని
రూపిత కించిద్ధర్మావచ్ఛిన్న ప్రకారతా నిశ్చయత్వం బాధశ్చయత్వం తే
న అనెకవిధబాధ నిశ్చయసాధారణ తత్త్వన్యాయక పరిబంధకత్వా ప్రపి
ద్ధావపి నక్షతిరితి బోధ్యం. — యత్తుసాధ్యాభావానుమాపకతావచ్ఛేదక విష
యతాన్య విషయతాశానినిశ్చేయత్వే నైవానుగమేన సర్వసామంజస్యే ద
శద్వయ ముపాదాయానుగమే గౌరవమితి. తన్న తథానతి ఘటసద్భూత
ల మితి నిశ్చయస్యాపి బాధనిశ్చయత్వాపత్తేః నచ్చేస్తాపత్తిః. తన్నవ
త్కాన్య సాధ్యవత్తానిశ్చయ నివత్కాన్య వహ్మభావనా పర్వతోభూత
లం ఘటవన్నవేతిసంశయస్య పక్షతాత్వాపత్తేః నచానుగమకం రూపంసా
ధ్యవత్తానిశ్చయ నివత్కాన్యేన విశేష్యమితి న ఘటానినిశ్చయ సంగ్రహ
శ్చితి వాచ్యం. అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన సిద్ధిరితి పక్షతాత్వ ప్రసంగాల్. న
చ గ్రంథకారోక్తసాధ్యవత్తానిశ్చయ నివత్కాన్య నివేషేన తద్వారణం. అ
వచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితౌ సామానాధికరణ్యేన విహ్మభావమవచ్ఛేద
కావచ్ఛేదేన సుహాసనీయ వహ్నింసామానాధికరణ్యేన తదభావంచావగామా
మానస్య సంశయస్య పక్షతాత్వాపత్తిరితి. యన్యపి సిద్ధాంతసిద్ధబాధోపా
దానేష్యయందోషః తథాపి అతోచ్యతఇతి కిన్పాద్బాధశ్చయ నివత్కాన్య
త్వ మపేక్ష్య ఏతద్బాధఘటిత విశేషణనివేశే శౌరమబోధ్యం. * యత్త్వి
తి * నచైవం పర్వతో నివహహ్నిః సంయోగశ్చేతి బాధేతిన్యాప్తిరితి
వాచ్యం త్రకృతపక్షసాధ్యవిషయతానిరూపితవైశిష్ట్య విషయితాయా ఏ
వోక్తత్వాల్. ననుపక్షే సాధ్యావగాహిత్యమేవాస్తిత్వతతహ * సా
ధ్యమితి * నను వైశిష్ట్యం సాధ్యతావచ్ఛేదక సంబంధః అన్యథాపర్వతో వ

నర కేవలస్వయస్థులె సాధ్యంపక్షవృత్తినబెత్తాది సంశయముదెనఁ అనుమి
త్యుత్పత్త్యా తథావిధసంశయా సంక్రమానదోషయెతి వాచ్యం ప్రశ్నయే
త్వం పక్షాప్తాత్వంలాభావ ప్రతియోగినబెత్తాది సంశయస్యకేవలస్వయి
గ్రింథే వాచిక్యతైవ సంక్రమితయాతద్విరోధాత్

హ్యుభావనా నమవాయేన వహ్నిమాంశ్చైతి బాధావారణా తథావ
కథముక్తసంశయ సంక్రమాంతి చేన్న వైశిష్ట్యమాధేయాధారభావః య
థావ వహ్నిమాన్మవేతి సంశయే వహ్నినిష్ఠాధేయతా నిరూపితాధారతా
పక్షేప్రతియతే తథాత్ర ఉపనిష్ఠాధారతానిరూపితాధేయతా వహ్నివితిర
త్సంశయ సంక్రమాంత్యథః. యద్వాప్రకృత పక్షవిషయ తానిరూపితప్ర
కృతసాధ్య విషయతాశాలిత్వమథః సాధ్యతావచ్చేదక సంబంధావద్భి
న్నాధేయతా సంబంధావద్భిన్న ప్రకారతాన్యత్వం పక్షవిషయతాయాం
దేయం తేన వహ్నిభావవత్సర్వతవా వహ్నిరితి బాధవృద్ధానః ఏవం
సాధ్యవిషయతాయాం వహ్నో పర్వతోపహ్యభావనానితి బాధవారణా
య సాధ్యతావచ్చేదకసంబంధాన విచ్ఛిన్నప్రకారతాన్యత్వం దేయం. వస్తు
తస్తు సాధ్యం పక్షవృత్తినవేతి సంశయాసంక్రమాంతి తథావిధ సాధ్య
విషయ తానిరూపితవిషయతా నిరూపిత సాధ్యతావచ్చేదక సంబంధావద్భి
న్నాధేయతాత్వా విచ్ఛిన్నవిషయత్వా నిరూపితప్రకారతాన్యత్వ విషయ
తాకత్వమథః ఉక్తసంశయే తద్భూతాధేయతాత్వావిచ్ఛిన్నవిషయతా
ప్రకారతాయాపా సాధ్యంపక్షే నవేత్యాదావ సంసగతా రూపేతి భే
దః యగ్యపి అవచ్చేదకా వచ్చేదేన సాధ్యసిద్ధిస్థలే సామానాధికరణ్యేన
బాధే అప్రామాణ్య జ్ఞానాసహందీతి పక్షతాత్వాపత్తిః సామానాధికరణ్యే
నసాధ్యతదభావజ్ఞానే అవచ్చేదకావచ్చేదేన సాధ్యవత్ప్రతిభృత్య నివర్తక
త్వ పక్షసాధ్యవైశిష్ట్యసహాత్వోద్భయసత్త్వాల్ తథాపిక్షసాధ్యవైశిష్ట్యస
హాత్వా విచ్ఛిన్నప్రతిబద్ధతాక లేవసతి తత్సామానాధికరణ్యస్య ప్రతిబద్ధక
తా విశేషణత్వాన్నదోషః. వహ్నిమద్దేక సంయుక్తవహ్నిభావవత్సర్వత
వా వహ్నిరితి బాధవృద్ధానశ్చ. * తద్విరోధాదితి * దీర్ఘి క్షతానా
ముచిక్యల్ ప్రకారపీవాద్యతైతి భావః. సర్వతః ప్రామాణ్యమున్నది.

వస్తుతస్తు తాదాత్మ్యసప్రమేయ పక్షవాద్యసాధ్యకస్థల తాదృశసంశ
యా వ్రసిద్ధిః తాదాత్మ్యసంబంధేన పక్షసంబంధిత్యా భావరూపకొట్ట
ప్రసిద్ధిః. నచ సాధ్యపక్షః పూర్వావ ప్రతియోగిత్య సంశయస్య పక్షతాత్మ్యే
త్యుక్తస్థలే పక్షతావచ్ఛేదక సామానాధికరణ్య మాత్రేణానుమితేరుద్దేశ్య
త్వే పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన వర్తమానభేద ప్రతియోగిత్య కోటిక
సంశయస్యైవ సాధ్యవత్ప్రతియోగిత్య ప్రసిద్ధ్యంతయా పక్షతాత్మ్యముంగీకర
ణ్యం తచ్చ సంభవతి ప్రమేయత్వావచ్ఛేదేన వర్తమానభేదా ప్ర
సిద్ధ్యాకోట్టప్రసిద్ధిగో వాద్యః. ఘటపటాభయత్వా వచ్చిన్నభేద
స్య ప్రతియోగిత్వం ప్రతియోగిత్యేకం వర్తమానతయా తాదృశభేదస్యైవ పక్షతా
వచ్ఛేదకావచ్ఛేదకసంభవత్వం ప్రసిద్ధిః. తత్రపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛేదక
త్రిభావే సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛేదక ప్రతియోగితాకర్ష తాదాత్మ్య
తో దీధితి కారస్య నణికారప్రకారసదృశం ప్రకారాంతర మితిమణి
కారసంకృతీత సంశయా సంక్రీహే నక్షతిరిత్యహంకేవలం తథావిధ
సంశయాసంగ్రహమాత్రం కింశుక్యచిత్ పక్షసాధ్యవైష్ణవగాహిసంశయా
సంభవోపి త్యాహ * వస్తుత స్త్వితి * తథాచైతాదృశస్థలమణికారో క్తనం
శయ మదాయైవ నిగ్రహాభిప్రాయః. సోపి క్షుద్రస్సంభవీత్యాశంకతే
* నతేతి * అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన తాదృశప్రతియోగిత్యరూపకోట్టవగాహి
నాపి, పక్షతావచ్ఛేదక సామానాధికరణ్యేన భేదావగాహిసః సంశయస్యావి
రోధిత్వాల్ పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన వర్తమానానుభావనం. సాధ్య
భేద ఏవ ప్రమేయత్వావచ్ఛేదేన వర్తమానత్వస్య విరోధితావీజతయాభేద
సామాన్యే తథాత్వస్యానుపయోగితయా తత్త్వగః * ఘటేతి * అత్రచ
ప్రతియోగిత్యావ్యాప్యవృత్తిత్వే తాదృశప్రతియోగిత్యాభావ రూపకోటిప్ర
సిద్ధిః. అన్యథా సాధ్యతావచ్ఛేదకే తాదృశప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వ సం
భేదా స్సంభవతితి ప్రమేయసంబంధత్వ రూపకోటిమాదాయ సంశయత్వా
సంభవః. కొట్టార్థవిరోధాదితి శంకాయానావకాశః. సర్వత్రాభావే కే
వతాన్వయః. సాధ్యభావమా సంభవేపి ఖండశః సాధ్యభావయోః ప్రసిద్ధ్యై
కవిత్వాభిప్రాయః. తాదృశభావముంగీకారేత్యాహ * తత్రేతి * సా

సంబంధవచ్చిన్న ప్రతియోగితాకత్వో భయత్వోవచ్చిన్న తదభావోపాదానం సంశయస్య వక్షతాత్వోపగమాత్మ. S. 16224

ధ్యతావచ్చేదకావచ్చిన్న సాధ్యతావచ్చేదకసంబంధవచ్చిన్న ప్రతియోగితాకత్వ తదభావసంశయః కోట్యప్రసిద్ధ్యా ప్రసిద్ధిభిః వృత్తక్రమేతియోగితోపాదానం. ననూ క్తసంశయస్య వక్షతాత్వం నసంభవతి నిభావీ విశేష్యవిశేషణభావభేదేషి విరోధివిషయ తామాత్యేన ప్రతిబంధకత్వ మనుభవ బలాదాస్థీయతే ఇతి వక్షే-ర్యాదృశ నిరూప్యరూపక భావావన్నయిద్ధర్మావచ్చిన్నప్రకారత్వత్వాదివాప్రకారత్వాది విషయతానాం ప్రతిబంధకతావచ్చేదకత్వం తద్వివరిత నిరూప్యనిరూపక భావావన్న తద్ధర్మావచ్చిన్న విషయతాప్రతియోగితత్వ విషయతాభావత్వావచ్చిన్న విషయతాత్వాదినాపితానాం తథాత్వ మిర్వః పవంభ ధర్మసంబంధోభయోవచ్చిన్నైకప్రతియోగితత్వ విషయతాయాపవ ప్రతిబంధకతావచ్చేదకత్వ ప్రతిబంధ్యతావచ్చేదకత్వే నకు ఉభయత్వావచ్చిన్నవిషయతాయా ఇతి అతపవ నకునియతాభావైక్యమతే ననువాయసంబంధవచ్చిన్న ఘటవిశిష్ట ద్రవ్యత్వాభావస్య సంయోగ సంబంధవచ్చిన్న ఘటాభావాభిన్నతయాకపాలిష్ట తదభావ సమవాయసంబంధవచ్చిన్న ప్రతియోగితాకత్వ ఘటత్వావచ్చిన్నప్రతియోగితాకత్వో భయవత్తాబుద్ధే నాకపాలే నమవాయేన ఘటాప్రీతిబుద్ధి ప్రతిబంధ్యస్య ప్రసంగఇతి చేన్న. వక్షతావచ్చేదకావచ్చిన్నవృత్తికాభావప్రతియోగితాయాం సాధ్యతావచ్చేదక సంబంధవచ్చిన్నత్వోభయత్వావచ్చిన్న సంశయే తాత్పర్యాల్ యత్తు విశేష్యవిశేషణ భావభేదేషి విశేష్య విశేష్య విశేషణభావభేద ఏవోక్తః నత్వః భేదః ప్రమేయత్వంఘటనిష్ఠాభావ ప్రతియోగినవతిమణిగ్రంథస్యాపి ప్రమేయత్వం ఘటనిష్ఠాభావీయం నవేత్యత్ర తాత్పర్యంనకు యథాశ్రిత నిర్వః భేదాల్ తథావకభవేతదితి తన్న ప్రతియోగిత్వ సంసగతాత్వ మున్నద్యైవ తత్ప్రతిబంధకతావచ్చేదకత్వే నా భావేదాభావాల్ అన్యభావక్షనిష్ఠాభావప్రతియోగితత్వ ధీరేషి దీధితేరపి కష్టసంగమనీయతా ప్రసంగాత్ విశేష్యావచ్చిన్న తాదృక విశేషణివేదా సంభవం ప్రదక్షిన్నైతి తాదృక తాదృక

కృష్ణభట్టియసహితగదాధరీయే.

ఏవమప్రసిద్ధసాధ్యకవ్యతిరేక్యమమానస్థలే సాధ్యవైశిష్ట్యవగాహి సంశయానుబవతై స్రగ్రిసాధ్యాత్మకాభావప్రతియోగిసపక్షవృత్తిత్వాది సంశయప్రేవ పక్షతాత్వస్యోపగంతవ్యతయా సంశయపదేన సాధ్యపక్షవైశిష్ట్యవగాహిత్య నిరవేశా నాభవతి.

దశాయతి * ఏవమితి * నను సంశయపక్షతా మలే సిద్ధ్యభావ పక్షతా మలే ఇవ తత్ర సాధ్యప్రసిద్ధ్యభావ ఏవపక్షతాస్త్వేతి చేన్న సిద్ధ్యభావ పక్షతామలే పక్షవిషయతామనివేశ్య ప్రతిబద్ధకతా కల్పనాన్నప్రతిబద్ధకతా ధిక్యం ఇహతు తత్ప్రసింగఇతి సాశయస్యైవ పక్షతాస్వముపేయమితి. న నుసాధ్యవత్తాజ్ఞాన వ్యావృత్తప్రతిబద్ధకతాప్రవేశ్యా తద్వ్యావృత్తత్వంచన్య నిరూపిత ప్రతిబద్ధతావచ్ఛేదక ధర్మావచ్ఛిన్నాభావ వ్యావృత్త్యావచ్ఛిన్న ప్రకారత్వానవచ్ఛిన్నత్వం న్నప్రతిబద్ధకతా తేన వహ్నివ్యాప్య సాధ్యకే వహ్ని వ్యాప్యసంశయస్య వాసంగ్రహః. నచైవమపి తాదృశ ప్రతిబద్ధతావచ్ఛేదక ప్రకారతావచ్ఛేదక ధర్మావహ్నివ్యాప్యత్వా వచ్ఛిన్నాభావత్వం తదవచ్ఛిన్నాభావాపి వహ్ని వ్యాప్యవహ్ని తద్వ్యాప్యత్వావచ్ఛిన్న ప్రకారత్వేనా వచ్ఛిన్నైవ ప్రతిబద్ధకతేత్యుక్తసంశయాసంగ్రహః. దుర్వారాధితి వాచ్యం. తాదృశప్రకారతా వచ్ఛేదక ధర్మావనిరూపిత ప్రతియోగితావచ్ఛేదకీధూత ధర్మావచ్ఛిన్ననిరూపిత వ్యాప్యత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతానవచ్ఛిన్నత్వస్య వాచ్యత్వాల్. వహ్ని వ్యాప్య పక్షకవహ్నిసాధ్యకస్థలే వహ్ని వ్యాప్య వహ్నిమాన్మనేతి సంశయసంగ్రహాయ ప్రకారతా నిరవేశః. నచైవమపి తత్పక్షతావచ్ఛేదక తత్సంశయాసంగ్రహఇతి వాచ్యం. తాదృశప్రకారతావృత్తి ప్రకారతాత్వా వచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకత్వా నిరూపకత్వస్య వాచ్యత్వాల్ ఏవంనతి వహ్ని వ్యాప్య వ్యాప్యసాధ్యకే వహ్ని వ్యాప్యభావ బుద్ధా శ్రమసాధారణ్యానురూపేన వహ్ని వ్యాప్యవ్యాప్యత్వావచ్ఛిన్న ప్రకారతాత్వేన ప్రతిబద్ధకతానవచ్ఛేదకత్వేపి నవహ్ని వ్యాప్యత్వావచ్ఛిన్ననేతి సంశయేతివ్యాప్తిః. వహ్ని వ్యాప్యవ్యాప్య ప్రకారతా ధర్మావచ్ఛిన్ననిరూపకాభావావచ్ఛిన్న తాదృశ ప్రకారతాత్వేన ప్రతిబద్ధకతావచ్ఛేదకత్వాం. రిథావిధధర్మావచ్ఛిన్న నిరూపితవ్యాప్యత్వముటక

తథా చక్షుర్వాప్యసాధ్యకస్తలేమహానసీయ వహ్నిత్వాద్యవచ్చిన్న సాధ్య
కస్తలేద వహ్నినూన్నవాపక్షజన్యేతాదృశ సంశయస్య పక్షతాత్వసం
గః సాధ్యవత్తానిశ్చయనివన్యతాత్

పక్షాథానాం నిరూప్యనిరూపపథానాం నిషేధతాం నివేశ్య తాదృశప్ర
కారతాత్వేన నివేశనస్యవాద్యేన్యగతః * మహానసీయేతి * సాధ్యవత్తే
తి * నన్వతే వహ్నిభావవత్తాబుద్ధిప్రతి తద్ధర్మావచ్చిన్నవిశేష్యకవాప్య
త్సగ్రహకాలింశలీఖాతబుద్ధిస్య * వచ్చేదకావచ్చిన్నగర్భితద్ధర్మావచ్చిన్న
వత్తాజ్ఞానత్వేన ధూమో వహ్నివ్యాప్య ధూమవాక్ పస్వనితి జ్ఞానద్వ
యసాధారణ్యేన ప్రతిబద్ధకతేతచేత్ వ్యాప్యస్వగర్భితావచ్చేదకమనివేశ్యవ
హ్నిభావవత్తాబుద్ధిప్రతి తద్ధర్మవృత్తిత్వవిశిష్టవైష్ట్యవగాహత్వేన ప్ర
తిబంధకత్వోపగమాత్. వహ్నివ్యాప్యధూమసాధ్యకే జ్ఞానద్వయసాధారణ
ప్రతిబద్ధకతామదాయ నిరూపనస్యవః. ప్రతిబద్ధకతాయాం సాధ్యతావ
చ్చేదకకావచ్చిన్నప్రకారత్వప్రకారత్వసవచ్చిన్నత్వసత్వేన తాదృశ
కేవలధూమత్వావచ్చిన్నప్రకారత్వావచ్చిన్నత్వాత్. ఏవం మహానసీయ
న్యవిషయతానునైర్భావ్యమహానసీయవహ్నిమత్తా నిరూపయస్య వహ్ని
భావబుద్ధిప్రతిబద్ధకత్వాచిత్యగతః. నను సాధ్యవత్తానిశ్చయత్వవ్యాపకప్ర
తిబద్ధకతానిరూపితప్రతిబద్ధకతాయాం ప్రకృతపక్షమువిశేష్యత్వా ఘటక
సాధ్యవిషయతావ్యాప్యత్వం నివేశ్యమ్. తతఃప్రతిబద్ధకతాయావహ్నివ్యాప్య
మహానసీయవహ్నివిరూపసాధ్యవిషయత్వావ్యాప్యత్వా న్ననోపః. వహ్ని
వ్యాప్యవత్తద్ధర్మా పస్వతోవహ్నివ్యాప్యవానిత్యాదౌ తాదృశపక్షే వహ్ని
సంశయస్య వారణాయాఘటకాస్తం. ముఖ్యత్వానుపాదానే వహ్నివ్యా
ప్యో వహ్నివ్యాప్యవానిత్యాదౌ ప్రకృతపక్షమువిశేష్యత్వా ఘటకసాధ్యవిషయ
త్వాప్రసిద్ధిః నచ పక్షసాధ్యభేదేన పక్షతాథేదాత్ తాదృశసాధ్యకేత్రవి
శేషణం నదేయమితివాద్యమ్ వహ్నివ్యాప్యోవహ్నిమాన్నవేతి సంశయత
క్లిహావత్తేతి ముఖ్యవిశేష్యత్వనివహః. ప్రతియోగితానన్యభావచ్చిన్నసా
ధ్యప్రకారతామదాయ సర్వత్ర లక్షణసమన్వయగతిచేన్న మహానసీ
యవహ్నిసాధ్యకే మహానసీయవహ్నిరూప వహ్నిసామాన్యభావహాత్వేతి

సంశయానర్హిహ ప్రసక్తాల్. వహ్నిమాన్సు నేతి సంశయసాధారణ్యాః ప్ర
తిబధ్యతాయాః ప్రకృతపక్షముఖ్యవిశేష్యత్వాదుటక ప్రకృతసాధ్యవిషయ
త్వవ్యాప్యత్వానన్వహత్. — యథుగా నాథభట్టాచార్యాస్తు సాధ్యవత్తాః శ్చ
యనివర్త్యః సంశయః పక్షతేతి నద్దిగ్ధేతి మూలాధః. తత్ర సాధ్యవత్తాని
శ్చయనివర్త్యత్వమాత్రం బాధనిశ్చయమాత్రే అతిప్రసక్తం అతః సంశ
యోపాదానం. సంశయత్వం సాధ్యవత్తాగ్రహవిరోధివిషయక నిశ్చయాన్య
జ్ఞానత్వం. అత్ర సాధ్యవత్తాగ్రహప్రతిబద్ధకత్వాత్ గృహీతాప్రామాణ్యక
బాధనిశ్చయే అతివ్యాప్తిరోవిరోధివిషయకేతి. సంశయస్యాపి విరోధివిషయ
కత్వాన్నిశ్చయేతి. అథ పర్వతో వహ్నిమాన్సు వెత్త్యాది సంశయానామపి ఆ
భావాంశే ప్రతియోగితానంబంధేన వహ్నిమత్రా నిశ్చయాత్కతయా సా
ధ్యవత్తాగ్రహప్రతిబద్ధకతావచ్ఛేదకవిషయతాకత్వపర్యవసన్నవిరోధివిషయ
కతయానానన్వహః. నచ విరోధివిషయత్వాంక నిశ్చయత్వం నివేష్యమ్. త
స్మానుగతస్య దుర్వచత్వాల్. ప్రాతిస్వికరూపేణ తాదృశవిరోధివిషయక ని
శ్చయముపాదాయ తావచ్ఛేదనివేశే మహాగౌరవాల్. నచ సాధ్యవత్తాగ్ర
హప్రతిబద్ధకతావచ్ఛేదకవిషయతాశూన్యత్వమేవ సంశయపదేన వివక్షితమ్
సంశయే సముచ్చయవైలక్షణ్యాయ కోటిత్వయ ప్రకారతాః రూపితైక విశే
ష్యతాస్వీక్రియతే తాదృశీవ విషయతాన ప్రతిబద్ధకతావచ్ఛేదికా సాధ్యా
దిప్రకారత్వా నిరూపితాయాస్సాధ్యాభావాదిప్రకారతా నిరూపితవిశే
ష్యతాయావేవ ప్రతిబద్ధకతావచ్ఛేదకత్వాదితి నోక్తదోషఇతివాచ్యమ్. త
థానతి నిశ్చయత్వవైయర్థ్యాల్ సంశయే తాదృశవిలక్షణవిషయతాయా ఆ
ప్రామాణికతాచ్ఛేతిచల్ ఉచ్యతే. స్వస్థావచ్ఛేదకతాకభేదవత్వ స్వాశ్ర
యరోవభయవచ్ఛేదేన సాధ్యవత్వగ్రహ ప్రతిబద్ధకతావచ్ఛేదక ప్రకార
తా కాలిత్వమేవ విరోధివిషయకనిశ్చయత్వ మనుగతం స్వపదం విరోధి
విషయతాపరం అవచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకత్వావచ్ఛేదకత్వప్రతిబద్ధకతా నిరూపితప్ర
తిబద్ధకతావచ్ఛేదక ప్రకారతావత్త్వసంబధావచ్ఛిన్నా గ్రాహ్య. సాధ్యా
బాధవత్తానిశ్చయస్య తాదృశోభయనంబంధేన సాధ్యవత్త్వగ్రహ ప్రతిబ
ద్ధకతావచ్ఛేదకత్వాత్. సాధ్యాభావాదిప్రకారతావత్త్వతాదృశ నిశ్చయ

త్వమక్షతమ్. సాధ్యవాన్నవేత్థ్యాదిసంశయస్య స్యావచ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతా
నిరూపితప్రతిబధకతావచ్ఛేదకప్రకారతానత్వసంబంధేన తాదృశసాధ్యా
భావప్రకారతానత్వస్సన్యసిష్టావచ్ఛేదకతాకభేదవత్త్వమతౌప్యదానః
సంబంధఘటకప్రతిబధకతావచ్ఛేదకీభూతప్రకారతానత్వావచ్ఛేదకాన
చ్ఛిన్ననిరూపితవిరోధవిషయతానిరూపితత్వేన నివేశ్యా స్వవదం ప్రతిబధ్య
తావచ్ఛేదకప్రకారతావరగః ఆదిః సముచ్చయస్యాపి త్యాశనిశ్చయత్వమే
క్షతం. తస్మాదవిరోధాభానాత్. సంశయేన కోట్యాస్సంసగః ఘటకతయాని
యమతః పరస్పరంవిరోధాభానతే. ఏవం చ పహ్నిమాన్నవేత్థ్యాదిసంశయస్య
తాదృశభేదవత్త్వసంబంధేన జ్ఞానాంతరీయసాధ్యవత్తాగ్నిహ ప్రతిబధకతాన
చ్ఛేదకీభూతపక్షావృత్తిత్వాదిప్రకారతానత్వాత్తాదృశనిశ్చయత్వం స్యాద
తః స్యాశ్చీయత్వస్యాపి సంబంధమధ్యే ప్రవేశః. కేదిత్తు పశ్యపిధసంశయచ
క్షిహాయ విశిష్టనిశ్చయత్వానానివేశే విరోధవిషయకాంతదశవైయథ్య
మితి స్యావచ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతానిరూపితప్రతిబధకతావచ్ఛేదకవిషయత్వ
స్యావచ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతానిరూపితప్రతిబధకతావచ్ఛేదకత్వస్ససామానాధిక
రణ్యస్యావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్ననిరూపితవిరోధవిషయతానిరూపితత్వ ఏతత్త్రిత
యసంబంధేన స్వవిశిష్టవిషయతానదన్యత్వోభయసంబంధేన ప్రకృతపక్షవి
షయతానిరూపితసాధ్యప్రకారతావిశిష్టత్వేనతి జ్ఞానత్వం సముదితార్థజ
త్యామః. సాధ్యవత్తాశ్చయనివర్త్యత్వంచ ప్రకృతపక్షే సాధ్యతావచ్ఛే
దకసంబంధావచ్ఛిన్నప్రకృతసాధ్యప్రకారతాశాని శ్చయత్వావచ్ఛిన్న
ప్రతిబధకతానిరూపితప్రతిబధ్యతాకాలిత్వం తేన పర్యతోపహ్నిమాఘ
టవాంశ్చేతి శ్చయనివర్త్యే ఘటవత్తానంశయే నపక్షతాత్వాపత్తిః. తా
దృశనిశ్చయత్వే అవచ్ఛేదకతాపర్యాప్తిః. ప్రవేశ్యా తేన పర్యతోపహ్ని
మానిత్యాదౌ పహ్నిమాఘ మహానసీయ పహ్నిమాఘో పహ్నిమానిత్య
వచ్ఛేదకధర్మదర్శనవిధయా ప్రతిబధకతామాదాయ మహానసీయ పహ్ని
భావకొటికసంశయే నాతివ్యాప్తిః. నచైవమప్రామాణ్యజ్ఞానాధ్యతావాత్త
ర్థావేదేన పర్యాప్తైవస్మివేత ప్రసక్తః. ఇష్టత్వాత్ సమ తత్కాపి పహ్ని
వ్యాప్త్యసాధ్యకే పహ్నిసంశయస్య. పక్షతాత్వాపత్తిః మేధం, సాధ్యవత్తా

నిశ్చయప్రతిబద్ధతాయాః పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న విశేష్యతానమానాని
కరణభేదప్రతియోగితావచ్ఛేదకసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిషయతా ఘ
టికధర్మావచ్ఛిన్నత్వేన విశేషణీయత్వాత్. నిరుక్తసంశయనిష్ఠస్వప్రతిబద్ధ
తావచ్ఛేదకీహాతవహ్యభావప్రకారకజ్ఞానస్వస్య సాధ్యతావచ్ఛేదకావ
చ్ఛిన్నవిషయత్వానుటకత్వాత్ప్రయోగః. సాధ్యవిషయతాయాం ప్రతి
యోగితావచ్ఛేదకత్వాంతదానాత్ యత్ర వహ్నివ్యాప్యవహ్నిమగ్నధర్మ
వర్వతత్వాదినా పక్షవానహ్నివ్యాప్యత్వాదినా సాధ్యతా తత్ర తాదృశప
ర్వతవిశేష్యకవహ్నిసంశయస్య నిపక్షతాత్వం నను ప్రకారభేదేన విశేష్య
తాభేదాల్ ధర్మతావచ్ఛేదకతాయాః ప్రకృతపక్షవిషయత్వా వ్యాపకత
యా ప్రతిబద్ధతావచ్ఛేదకతయాచ ఉక్తసంశయోచుత్వానిభితిచేన్న. ఏకధ
ర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాయాః ప్రకారతాభేదైవ్యైక్యమితి మతాశ్రయణాల్
ధర్మతావచ్ఛేదకతాయా నగవ్యాపకత్వాసంభవాల్. తనైక్యేతు పక్ష
తావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతా త్వావచ్ఛిన్నసమావాధిరణాభావప్రతియో
గితావచ్ఛేదకస్వరూపకరూపితవిషయతాత్వం తద్వాన్యం. నన్వేనను
పి వహ్నివ్యాప్యవహ్నిధర్మావహివ్యాప్యవాన్మవేదసంశయాన్వ్రీయాభితిచేన్న.
స్వనిరూపకతావాతీయనిరూపితవిషయతాన్వహ్యైకత్వాల్. ధర్మతావచ్ఛే
దకతదన్యనిష్ఠప్రకారతానిరూపకతయోగైజాతీయత్వేన స్వనిరూపకనిరూ
పితయోగించిస్సంబంధావచ్ఛిన్నప్రకారతాన్వంబోధ్యమ్. నన్వేననపి వ
హ్నివ్యాప్యస్య యత్ర పక్షస్వసాధ్యత్వే తత్ర వహ్నివ్యాప్యవహ్నిమాన్మ
వేదసంశయస్య వారిణేపి వహ్నిగ్రహేన వ్యాప్యనిష్ఠాభావ ప్రతియోగినవేతి
సంశయో దుర్వారః ప్రకారతానావపక్షాత్తకసాధ్యః షయతాయాః ప
కృతపక్షవిశేష్యత్వావ్యాపకత్వాల్ ప్రతిబద్ధతావచ్ఛేదకత్వాద్వ మైవమ్.
పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న విశేష్యతాయాః పరింపరయా అనిరూపకాయా
ప్రకారతా తదన్యత్వస్యాపి సాధ్యవిషయతాయాం నివేశనీయత్వాల్ వహ్ని
గ్రహేన వ్యాప్య నిష్ఠాభావప్రతియోగినవేత్యాదౌ వహ్నివ్యాప్యప్రకారతా
యాప్రకృతానిరూపకత్వాల్ప్రయోగః. సాధ్యవిశేష్యకసంశయ ప్రకారతా
యాప్రకారత్వేన నిష్ఠాభావప్రతియోగినవేత్యాదౌ వహ్నిగ్రహేన వ్యాప్య

రానాథభట్టాచార్యామయినను సాధ్యవత్తానిశ్చయప్రతిబద్ధతాయాం .
 పక్షతావచ్చేదకాఘటకసాధ్యవిషయతావ్యాప్యత్వం దేయం అన్యథా వహ్ని
 వ్యాప్యభూమిసాధ్యకే పక్షాన్యభావవ్యాప్యజుసాధ్యకేవపర్వతోవహ్నిమా
 న్నవేతి సంశయస్య పక్షతాత్వావలైః. అథ పక్షతావచ్చేదకాఘటకత్వంప
 క్షతావచ్చేదకతాపర్యాప్యధికరణధర్మవిశిష్టవైశిష్ట్యావగాహిబుద్ధిత్వావచ్చి
 న్నజన్యతానిరూపిణజనకతానవచ్చేదకత్వం అన్యస్య మర్వవత్వాత్తత్రోచ మ
 హానసీయవహ్నిర్మహానసీయవహ్నిమానిత్యాదౌ మహానసీయవహ్నిర్మహా
 నసీయవహ్నిమానవేతి సంశయస్యపక్షావ్యాప్యభూమౌవహ్నివ్యాప్యభూ
 మివానిత్యాదౌ వహ్నివ్యాప్యభూమౌవహ్నివ్యాప్యభూమివాన్నవేతिसంశయ
 స్యచాసంగ్రహపత్తిః సధమిణా వచ్చేదకకపిష్టవైశిష్ట్యబుద్ధిప్రతితద్ధర్మ
 ధమితావచ్చేదకీకృత్య విశేషాక వచ్చేదక ప్రకారక నిశ్చయత్వేనైవ జ
 నకతయా తాత్పర్యబలకృత్యావచ్చేదకభూత మహానసీయత్వాది ప్రకార
 తానిరూపిత వహ్నిత్వావచ్చిన్న ప్రతియోగిత్వసంసగ్ధావచ్చిన్న ప్రకార
 తానూప సాధ్యవిషయతాయాం ప్రకృతపక్షతావచ్చేదక విశిష్టవైశిష్ట్యబాధీ
 య జనకతావచ్చేదకతాయా అక్షతత్వాదితి యన్న. ప్రకృతపక్షతావచ్చే
 దకతా పర్యాప్తావచ్చేదకతానిరూపిత విశేషశాయా సాక్షాత్పరంవర
 యావానిరూపికాయా అవచ్చేదకతా సాక్షాత్తదనిరూపకత్వస్య సాధ్య
 విషయాయామఘటకత్వాంతేన ఉక్తత్వాల్ వర్గతో వహ్నిమానిత్యాదౌప
 క్షతావచ్చేదకీకృత్య పర్వతత్వావచ్చిన్నపశేష్యతానిరూపితాయాపర్వతత్వ
 నిష్టావచ్చేదకతాసాక్షాదనిరూపకీకృతవహ్నిత్వావచ్చిన్నప్రతియోగిత్వసంస
 గ్ధావచ్చిన్న ప్రకారతానూపసాధ్యవిషయతావ్యాప్య ప్రతిబద్ధతావత్వేన
 పర్వతో వహ్నిమాన్నవేత్వాది పక్షతాయాం లక్షణసమన్వయః. మహాన
 సీయవహ్నిర్మహానసీయ వహ్నిమాన్నవేత్వాది పక్షతాయాంద నాన్యాప్తిః.
 పక్షతావచ్చేదకీకృత మహానసీయ వహ్నిత్వావచ్చిన్న సాధ్యవిశేష్యతా
 నిరూపితావచ్చేదకతాయాపధమితావచ్చేదకత్వా నిరూపకత్వస్య ప్రతి
 యోగిత్వ సంసగ్ధావచ్చిన్న మహానసీయ వహ్నిత్వావచ్చిన్నప్రకారతా
 నూపసాధ్యత్వం. వహ్నిర్మహానసీయ వహ్నిమానిత్యాదౌ వహ్నిర్మహానసీయ

సీయ వహ్నిమానిత్యాచి నిశ్చయప్రతిబధ్యతా వచ్చెదకీఘ్రత మహానసీయ
 వహ్నిత్వానచ్చిన్నప్రతిబధ్యతా సంసర్గావచ్చిన్న ప్రకారతారూప సా
 ధ్యవిషయతాయాః మహానసీయత్వ ప్రకారతానిరూపిత వహ్నిత్వావచ్చి
 న్న విశేష్యతానిరూపితావచ్చేదక తానిరూపకత్వ సత్త్వైవ వహ్నిత్వసానసీ
 య వహ్నిమాన్మత్యాది సంశయసంప్రహః ముఖ్యవిశేష్యతానివేశేపి
 తత్త్వైవ వహ్నిమాన్మత్యాది సంశయసంప్రహః పక్షకాటకసంశయాసంగి
 హః తాదృశప్రతిబధ్యతావచ్చేదకీఘ్రతాదేయతా సంసర్గావచ్చిన్నప్ర
 తిబధ్యతా సంసర్గావచ్చిన్న వహ్నిత్వావచ్చిన్న ప్రకారతానిరూపితా
 భావత్వావచ్చిన్నప్రకారతానిరూపిత మహానసీయ వహ్నిత్వావచ్చిన్న వి
 శేష్యతానిరూపితావచ్చిన్న విషయతాయాః పక్షతావచ్చేదకీఘ్రతా ద్వైవత్వంత
 వచ్చిన్న ముఖ్యవిశేష్యతానిరూపితావచ్చేదకత్వస్య మహానసీయత్వప్రకార
 తానిరూపిత విశేష్యతావచ్చేదక తానిరూపకత్వాద్యః విశేష్యతా
 వచ్చేదకతా పర్యాప్తివేదః తన్నివేశేవ తాదృశ సాధ్యవిషయతాయాః
 పక్షతావచ్చేదకీఘ్రత వహ్నిత్వ పర్యాప్తావచ్చేదక తానిరూపకవిశేష్యతాని
 రూపితావచ్చేదకతాయా అనిరూపకత్వ సత్త్వాన్నయః. వహ్నివ్యాప్య
 భూమికారీన పర్వతో వహ్నివ్యాప్య భూమివానిత్యాదౌ తాదృశపర్వతో వ
 హ్నిమాన్మతేతి సంశయే సాధ్యవిషయతావ్యాప్య ప్రతిబధ్యతాసత్త్వైవ ప
 క్షతాత్వాపత్తిరతః పక్షతావచ్చేదకాఘటకత్వోదానం. వహ్నిత్వైవ ఘ
 టావగాహినః పర్వతో వహ్నిమాన్మతేతి సంశయస్య సాధ్యవిషయకత
 యా పక్షతాత్వానుపపత్తి రతస్సాధ్యతావచ్చేదకా వచ్చిన్న విషయతా
 నివేశ్యా. నచైవమపి పర్వతో మహానసీయ వహ్నిమానిత్యాదౌ పర్వతో వ
 హ్నిమాన్మతేతి సంశయస్య కథం వారణం మహానసీయ వహ్నిత్వాంత
 గతతస్య వహ్నిత్వస్యాపి సాధ్యతావచ్చేదకత్వాదితివాచ్యం సాధ్యతా
 వచ్చేదకతాపర్యాప్త్యధికరణధర్మావచ్చిన్నత్వస్య వాచ్యత్వాత్. అథ సా
 ధ్యతావచ్చేదకత్వైవ ప్రతిబధ్యతాయాం తాదృశ సాధ్యతావచ్చేదకావచ్చిన్న వి
 షయత్వావచ్చిన్నత్వమేవ నివేశ్యం తావతాపుక్తదోషవారణసంభవాన్న
 తాదృశ సాధ్యవిషయతావ్యాప్యత్వం. నచ వహ్నిత్వావచ్చేదకతా

సానసీయ వహ్నిః సాధ్యతాయాం మహాసనీయవహ్నిః వహ్నిమాన్మహేతి సంశయ సంక్రహపత్తిః వహ్నిత్వావచ్చిన్న విశేష్యతా త్వేన మహాసనీయ వహ్ని త్వావచ్చిన్న విశేష్యతారూపసాధ్యఃషయత్వావచ్చిన్న వహ్న్యభావ ప్రకారకబుద్ధితావచ్చిన్న ప్రతిబధ్యతా సత్వాదితి వాచ్యం. సాధ్యతావచ్చేదకతాపర్యాప్త్యధికరణ ధర్మావచ్చిన్న విషయతాత్వనిష్ఠాయావచ్చేదక తాతన్నిరూపితాయా విషయతా నిష్ఠావచ్చేదక తా తన్నిరూపకత్వేన ప్రతిబధ్యతాయా విశేషణీయత్వాల్ సాధ్యతావచ్చేదకతాపర్యాప్త్యధికరణ ధర్మావచ్చిన్న విషయతాత్వేన తాదృశ ప్రతిబధ్యతానవచ్చేదకతయా ఉక్తా పత్రైరసంకాశాదితి వేస్న. విషయతా త్వేన విషయతాయాః ప్రతిబధ్యతావచ్చేదకత్వానుపగమే తాదృశఃచెకొ నసంభవతీత్యభిప్రాయాల్. ఏవం కా ధనిశ్చయవారణాయ సంశయత్వ నివేశః. వహ్న్యభావవాగ్ పర్వతోఘట వాన్నవేతి సంశయవాగ్ణాయ పక్షతావచ్చేదకావచ్చిన్నై సాధ్యతావచ్చేదకావచ్చిన్నై వత్తాగ్నిహపిరొనిశ్చయాన్యజ్ఞానత్వం తదభావః. ననుయదివి రోధనిశ్చయాన్యత్వం తాదృశ ప్రతిబంధకతాలి నిశ్చయాన్యత్వం తదాన హ్న్యభావాంతే అప్రామాణ్యజ్ఞానాసంబంధితస్య వహ్న్యభావవాన్పర్వతోఘటవాన్నవేతి సంశయస్య పక్షతా ల్వాపత్తిః యదిచ తాదృశ పీఠాధివిష యకినిశ్చయాన్యత్వంతదా పర్వతత్వ సమానాధికరణ్యేన వహ్నిః సాధ్యతా యాం పర్వతత్వావచ్చేదేన వహ్న్యభావకొటికే పర్వతోవహ్నిమాన్మహే తీ సంశయే పక్షతాత్వభంగః వహ్న్యభావవత్పర్వతా త్తకవిరోధ్యప్రసిద్ధేః తద్విషయక నిశ్చయస్యాలోకత్వాల్ యదిచ తాదృశ ప్రతిబంధకతావచ్చే దికాయా ప్రకారిత్వానవచ్చిన్నై ప్రకారితాతచ్ఛాన్యత్వం సంశయేకొటి ద్వయ ప్రకారితయోరవచ్చేద్యావచ్చేదక భావోపగమాల్ వహ్న్యభా వాగ్పర్వతోఘటవాన్నవేతి సంశయవృద్ధాసః పర్వతోవహ్నిమాన్మహే తీ సంశయసంక్రహాత్వ తదాకొటిద్వయ ప్రకారితయోరవచ్చేద్యావచ్చేద కభావోపగమేపి ప్రతియోగత్వ సంసర్గావచ్చిన్నై వహ్నిత్వావచ్చిన్నై ప్రకారితాయాః ప్రకారిత్వానవచ్చిన్నాయాః సత్వేనాసంభవప్రపంగ్యతా చముఖ్యవిశేష్యతానిరూపితప్రకారితానవచ్చిన్నై ప్రకారితానిరూపితప్రపంగ్యతా

షష్ఠి వాచ్యం వహ్నిభావవత్పర్వత కాలీన ఘటవాన్నవాపర్వతవిజ్ఞానే తాదృశప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకీర్తనా ప్రకారిత్వానవచ్చిన్న ముఖ్యపితృవ్యతానిరూపిత ప్రకారిత్వానన్యత్వేన పక్షతాత్పర్య ప్రసంగాల్ కాలాంతే విశేషణతాపన్నపర్వతవిశేష్యతాయా ముఖ్యత్వాభావాదితి చేస్తు. సాధ్యవత్తాజ్ఞాన ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదికాయా ప్రకారిత్వానవచ్చిన్నప్రకారి తాతచ్ఛూన్యజ్ఞానాన్యత్వస్య వాచ్యత్వాల్ పర్వతోపహీనమాన్ని వెతి సంశయే తాదృశప్రకారిత్వా వచ్చిన్నప్రకారిత్వాం వహ్నిభావప్రకారి తాత్వేన ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకీర్తనత్వేన లక్షణసహన్వయః వహ్నిభావవాగ్ పర్వతోఘటవాన్నవేతి సంశయే తాదృశ ప్రకారిత్వానవచ్చిన్నప్రకారి తావిరహాన్నదోషః. ఏనాచ స్వాశ్రయత్వ సాధ్యవత్తాజ్ఞాన ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదక ప్రకారిత్వా వచ్చిన్నప్రకారి తానాశ్రయత్వభయసంబంధేన పక్షసాధ్య ప్రకారతాశాశిత్య సాధ్యవత్తాశ్చయత్వం వహ్నిభావ వ్యాప్యభావవత్తాశ్చయవృత్తిప్రతిబంధక తావహ్నిభావవ్యాప్యవత్తా సంశయవారణాయ స్వాశ్రయిన్య నివేశః. ఏతేనైతాదృశ సంశయత్వ నివేశేసాధ్యవత్తానిశ్చయ నివర్తకత్వంవ్యతీకృత పర్వతోఘటవాన్నవేత్యాదేః సంశయస్య నిరుక్తసంశయత్వా సంభవాదేన వారణాదిశ్యపాస్తం. ఏహిసాధ్యకేవహ్నిభావవ్యాప్యవాన్నవేత్యాది సంశయస్యప్రాక్తసంశయిత్వవతోవారణాయరస్యోవశ్యకత్వాల్. పరంతు సాధ్యవత్తానిశ్చయవృత్తిప్రతిబంధకతాకత్వమేవ సన్యక్. యద్యపి ఏహిమాన్ వహ్నిభావ వ్యాప్యభావవాంశ్చేతి నిశ్చయవృత్తి ప్రతిబంధకతాకత్వం సన్వత్తద్వోహేదు ర్వాదృశితి సాధ్యవత్తానిశ్చయత్వానవచ్చిన్నప్రతిబంధకతా వేదావశ్యకతా భావ రూపాదానేపి పర్వతోనిర్వహిన్; వహ్నిభావవ్యాప్యవాన్నవేతి జ్ఞానభావణాయ స్వావచ్చిన్నప్రతిబంధకతానూపిత ప్రతిబంధక తావచ్ఛేదకత్వేన సాధ్యప్రకారితానివేశ్యాన్వసంశయత్వం ఘటకసాధ్యవత్తాజ్ఞానప్రతిబంధక తావచ్ఛేదక ప్రకారి తాస్వావచ్చిన్నత్వం చ స్వవ్యాపకత్వం అన్యభావవ్యాప్యభావ వహ్నిభావవ్యాప్యభావవాగ్ అయందసాధ్యవానిదిజ్ఞాన వత్తానాని. అత్రవశాత్ సర్వికషాద్యజన్యజ్ఞానియత్వేన అవ్యా

పకవిషయతాశూన్యత్వవిశిష్టత్వేనచ వ్యాప్యం విశేషణీయం వస్తుతస్తుతాద్య
 శప్రతిబంధకతావ్యాప్యత్వం దేయం ఇథం చ తత్సమానాధికరణప్రతిబంధక
 తాత్పర్యనివేశేపి నక్షుతిత్యాహుః. అత్ర ప్రకృతపక్షే ప్రకృతసాధ్యప్రకార
 కనిశ్చయత్వవ్యాప్యక ప్రతిబంధక తాదూపితప్రతిబంధకతావచ్ఛేదికాయాసాధ్య
 వత్తాజ్ఞానప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకప్రకారిత్యావచ్ఛిన్నప్రకారితా తస్మాదక్త
 జ్ఞానవారణాయావశ్యకతయా స్వాతంత్ర్యేణ సాధ్యవత్తానిశ్చయనివర్త్యత్వం
 వ్యర్థమేవ తద్వత్పరివేశేనేవసామంజస్యే తత్సాధ్యజ్ఞానాన్యత్వసంభోద్వ
 యఘటితంచ వ్యర్థమేవేహబాధ్యం. అత్ర మహానసీయవహ్నిసాధ్యకే వ
 హ్నిమాన్మవేతి సంశయస్యతు నసంగ్రహః సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్ర
 కారితాత్వావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకప్రతిబంధకతానిరూపితప్రతిబంధకతాయా
 స్పాన్యవత్తాజ్ఞానప్రతిబంధకతాపదార్థత్వాత్ మహానసీయవహ్నిమాన్
 వహ్నిసామాన్యభావనాన్వేతి సంశయస్త్వేతన్నతే నాన్వైవపవంచవహ్ని
 వ్యాప్యసాధ్యపక్షకే వహ్నివ్యాప్యవహ్నిమాన్మవేతి సంశయసంగ్రహవత్తి
 రపి న ఎతౌత్మకసాధ్యవిషయతాయాః ప్రకారితాత్వేనానవచ్ఛేదకత్వాదితి—
 త రాకలంకారాస్త్రు || వహ్నివ్యాప్యసాధ్యకానుమితౌ పర్వతో వహ్నిమాన్మ
 వేతి సంశయవారణాయ ప్రకృతపక్షవిషయతాబహిర్భూతసాధ్యవిషయతాఘ
 టితధర్మావచ్ఛిన్నం యత్ప్రకృతపక్షధర్మక సాధ్యవత్తానిశ్చయనివర్తనీయత్వం
 తన్నివేశనీయం తత్ర సాధ్యవత్తానిశ్చయనివర్త్యతాయాః పర్వతధర్మకవ
 హ్నిభావప్రకారకత్వేనేవావచ్ఛిన్నత్వాత్ పున్దరాశః వహ్నివ్యాప్యవత్సధ
 ర్మ పర్వతో వహ్నివ్యాప్యవానిత్యాదౌ తాదృశపక్షో వహ్నిమాన్మవేతి సం
 శయవారణాయ భూతాంతం అప్రామాణ్యజ్ఞానాసంగతపాధనిశ్చయజ్ఞా
 రణాయ సంశయత్వనివేశః సంశయత్వంచ ఎకధర్మకసాధ్యవత్తానిశ్చయ
 ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకవిషయతాశూన్యజ్ఞానత్వం లేన వహ్నిభావవార్తాః
 ర్వతోరూపవాన్మవేతి సంశయస్య సాధ్యవత్తానిశ్చయనివర్తకత్వసంశయ
 త్వాభావసత్వేపి నపక్షతాత్వం నాపి అప్రామాణ్యజ్ఞానాసంగతతస్య పాధ
 నిశ్చయస్య. యత్తు సాధ్యభావనిశ్చయనివర్త్యత్వతదితి. తత్తుక్యం || త్వి
 తత్వావచ్ఛేదకవహ్నిః సాధ్యత్వే వహ్నిభావసత్త్వేతనధర్మావచ్ఛేదకత్వాత్

త్వర్వతోద్రవ్యంనవేతి సంశయే అతివ్యాప్తేః పర్వతత్వావచ్ఛేదేన వహ్నిత
దభావనిశ్చయయోః ప్రతిబద్ధత్వాత్. నస్తుతస్తు సాధ్యాభావప్రకారిత్వ
సాధ్యవిశేష్యక త్వన్యతరధర్మావచ్ఛిన్నంప్రతిబద్ధత్వంవాచ్యం తేన వహ్ని
పక్షకవహ్నిసాధ్యకే తాదృశపక్షవిషయతాబహిర్భూతత్వాప్రసిద్ధావపినక్ష
తిరిత్యాహుః—అత్యేదంవిచార్యతే. సతావత్పక్షవిషయతాబహిర్భూతత్వం
తద్భిన్నత్వం వహ్నిర్వహ్నిమాన్మవేతి సంశయే ప్రతియోగిత్వసంబంధావ
చ్ఛిన్నవహ్నివిషయతాయాః పక్షవిషయతాభిన్నత్వాభావేన వహ్నిర్వహ్ని
మాన్మవేతి గ్రంథసంగమనెపి వహ్నివ్యాప్యవత్సగ్ధాపర్వతోవహ్నివ్యాప్య
వానిత్యాదౌ పక్షతావచ్ఛేదకవిషయతాయాస్తథాత్వేన తాదృశపర్వతో వ
హ్నిమాన్మవేతి సంశయే అతివ్యాప్తేః పక్షతావచ్ఛేదకవిషయతాన్యత్వమపి
నిరాశ్యంచేత్ తత్రైవ తాదృశపర్వతోవహ్నివ్యాప్యవాన్మవేతి సంశయే అ
వ్యాప్తేః నాపి పక్షవిషయత్వావ్యాపకత్వం వహ్నిభావప్రకారతానిరూపిత
విశేష్యతావచ్ఛేదకకొటిప్రవిప్లవహ్నివ్యాప్యవిషయతాయాః పక్షవిషయత్వా
వ్యాపకత్వేన తాదృశపర్వతోవహ్నిమాన్మవేతి సంశయసంగ్రహాపత్తేః త
స్య వహ్నివ్యాప్యవత్సగ్ధాపర్వతోఘటవాన్మవేతిజ్ఞానే గతత్వాత్. నాపిప
క్షవిషయత్వావ్యాప్యత్వంతత్రైవ తాదృశపర్వతోవహ్నివ్యాప్యవాన్మవేత్యా
దినంశయసంగ్రహాపత్తేః పరస్పరనిరూప్యనిరూపకాభావాపన్నసాధ్యవిషయ
తాయాః పక్షవిషయత్వావ్యాప్యత్వాభావాత్. నాపి తదఘటత్వం తచ్చ
యది స్వావిషయక ప్రతితివిషయపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిషయతాకత్వం
తదా ఉక్తస్థలై వహ్నివ్యాప్యవత్సగ్ధమాన్ పర్వతోవహ్నిమాన్మవేతి సంశ
యస్య పక్షతాత్వావత్తేః నిరూప్యనిరూపకాభావాపన్నవహ్నివ్యాప్యవిషయ
త్వావిషయకాయాం వహ్నివ్యాప్యవత్సగ్ధత్వపర్వతే ఘటంతానామీతి ప్రతీ
తా ప్రకృతపక్షవిషయతావిషయత్వసత్వాత్ తస్యానిరూప్యనిరూపకాభావాప
న్నవహ్నివ్యాప్యవిషయతావిషయకత్వేనాసాభావాత్. అత్రకేచిత్. ప
క్షతావచ్ఛేదకవృత్తిధర్మితావచ్ఛేదకతాన్యవిషయతాభిన్నత్వసతి పక్షతావ
చ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిషయతాన్యత్వం బహిర్భూతత్వాన్తాత్కాగతి సకాపిచాపః
శ్చాహుః, పక్షతావచ్ఛేదకతాన్యాప్యానావిషయతాతద్భిన్నత్వసతి ప

తావచ్చేద కావచ్చిన్న విశేష్యతాభిన్నత్వం తదర్థ ఇత్యుపాన్యహుః. పరేతుప
క్ష తావచ్చేద కావచ్చిన్న విషయ త్వావిషయ కానతిథర్తి కావచ్చేదకతాఖ్యవిష
య త్వావిషయ కానాపరితీతిః తద్విషయస్వం తదర్థ ఇత్యుపాన్యహుః. అపరేతు ప
క్ష విషయ త్వాన్యాపకత్వంతేత్ యత్తు పక్ష తావచ్చేద కావచ్చిన్న విశేష్యతా
సమానాధికరణాభావప్రతియోగి తావచ్చేదక స్వనిరూపక నిరూపిత విషయ
తాత్పర్యం తదర్థః తిథావ సహిష్వాన్యవత్సన ర్థావహిష్వాన్యవాన్న వెతి
సంశ సుసంగమా ఇతి తన్న పక్ష తావచ్చేద కావచ్చిన్న విశేష్యతాయాః సా
క్షాత్పరంపరా సాధారణావచ్చేదక తానిరూపక విషయ రాన్యత్వనిశిష్ట తాదృశ
విషయ తాత్వే తాదృశప్రియోగి తావచ్చేదకత్వస్య కవేశనీయ త్వాదిత్యా
హుః. అన్యేతు పక్ష విషయ లాబహిర్భూతత్వం నపక్ష విషయ తాన్యత్వం ప
క్ష విషయ త్వాన్యాపకత్వంవా ఉక్తిదోషాల్ కేసు పక్ష తావచ్చేదక విశిష్టవైశి
ష్ట్యబాధజనక తావచ్చేదకప్రకారాన్యత్వ అతీవ వహం పక్షే వహం
సాధ్యేతదప్రసిస్థభిధానసంగత అన్యథా తత్ర ప్రతియోగిత్వసంబంధావ
చ్చిన్నసహిష్వ కారణాయామ్యుపకర్తవ్య తదసంగతేః అతీవ పక్ష విశే
ష్యతాన్యత్వమపి ప్రత్యుక్తిమిత్యాహుః. ఇత్ర పక్ష తావచ్చేదక విశిష్టముఖ్య
విశేష్య త్వానుబంధత్వం తస్మాద్విభాగ తత్వం సహం సాధ్యేవత్వేచేతి గ్రంథ
స్తవశుద్ధః సహం వ్యాప్య సహం నా న్న వెశసంశయస్యతు ససంగహః వ్యా
ప్య విశేష్య తాయాః పక్షముఖ్య విశేష్యత్వానుబంధ త్వాల్ అతీవ మధురానా
ధేన వహం పక్షేవహం సాన్యతాన్యత్వం హిక్తిమితీతరే. నను జగదీశమ
తే సాధ్యవత్కాశ్యయప్రతిబద్ధతావచ్చేదకానాధ్యాభావవత్తానిశ్చయప్ర
తిబద్ధ తావచ్చేదకాయా విషయ తాతద్వస్య మేన సంశయస్వం కుతోనాక్తిః
తిథాసతి తాదృశ సాధ్య విషయ తానుబంధ ర్థావచ్చిన్నత్వేన ప్రతిబద్ధతా
యా అవిశేషణీయతయా లాఘవానపాయాచితీచేత్ర కేచిత్. వహిష్వాన్య
ప్యసాధ్యకే వహిష్వాన్యప్యవా వహిష్వానామాన్యాభావవాస్తేతిజ్ఞానవ్యసం
గ్రహపత్రితి. తన్నందం తాదృశజ్ఞానస్య విరుద్ధోభయప్రకారక త్వాభావ
సంశయ త్వానుపగమాల్. ఎవైతస్త తత్రైవ వహిష్వాన్యప్యవహిష్వాన్య
హి సామాన్యాభావవాస్తేతి సంశయస్య సంగ్రహపత్రిః సాన్యతాన్యత్వ

యప్రతిబధ్యతావచ్చేదకీభూతవహ్నిభావప్రకారతాః యాపితవర్షసత్త్వా
 సద్భిన్నవిషయతాయాం వహ్నివ్యాప్యభావాత్తకసాధ్యాభావనిశ్చయప్ర
 తిబధ్యతావచ్చేదకతాసత్త్వాత్ తస్మింశయే వహ్నివ్యాప్యప్రకారతా వ
 హ్నిభావప్రకారతాభ్యాం నిరూపితస్య విశేష్యస్వప్రైక్యాత్ నిరుక్తసా
 ద్యవిషయతాఘటితధర్మావచ్చిన్నస్వగానైవ క్పలాఘవం స్థలవిశేషే సామా
 నాధికరణ్యేనావచ్చేదకావచ్చేదేనైవ సాధ్యసంశయసంగ్రహేనావచ్చేదకా
 వచ్చేదేన సాధ్యాభావవత్తా నిశ్చయత్వన్యాపకప్రబంధకతానిరూపితప్రతిబ
 ద్యతావచ్చేదకత్వస్య విషయతాయతాసాతాచ్చ అన్యథా సామానాధికరణ్యే
 న సాధ్యాభావవత్తానిశ్చయప్రతిబధ్యతావచ్చిదకత్వవిషయతా సామానాధి
 కరణ్యేన సాధ్యావగాహిసందేహసంగ్రహేనాతాత్ అవచ్చేదకావచ్చేదేన
 తద్వత్తానిశ్చయప్రతిబధ్యతావచ్చేదకత్వవిషయతా అవచ్చేదకావచ్చేదేన సా
 ధ్యాభావవత్తానిశ్చయత్వేనాపిరూపితయా అవచ్చేదకావచ్చేదేన సాధ్యసం
 దేహసంగ్రహేనాతాత్ అన్తస్తతేన సంశయాయవిషయతాయాః ప్రతి
 బంధకతానవచ్చేదకత్వేనాభయసంశయసంగ్రహేనాపి దిక్. అన్తస్థిన్త వ
 హ్నిభావసాధ్యకేవహ్నిభావాభావాభావాత్తక సహిమనిజ్ఞానస్య
 పక్షతాత్త్వావత్తి. నను పక్షతావచ్చేదకావచ్చిన్నే సాధ్యతావచ్చేద
 కావచ్చిన్న ప్రకారతాశాలిశ్చయత్వావచ్చిన్న ప్రతిబధ్యతా నిరూపిత తా
 దృశప్రతిబధ్యతాశాలిత్వేనతి తాదృశపక్షే తాదృశసాధ్యప్రకారతాశాలి
 నిశ్చయత్వా వచ్చిన్నప్రతిబధ్యతానిరూపిత ప్రతిబంధకతా వచ్చేదకవిషయ
 తాశూన్యత్వం ఫలితం తత్తవ జ్ఞానత్వావచ్చిన్న ప్రతిబధ్యతానివేశే
 నైకావత్తై నిశ్చయత్వావచ్చిన్నత్వం కేవలకామితీయే. తత్త్వీ స్వావచ్చి
 న్నప్రతిబంధకతానిరూపిత ప్రతిబధ్యత్వస్వావచ్చిన్న ప్రతిబధ్యతానిరూపిత
 త ప్రతిబంధకతావచ్చేదక విషయతాశూన్యత్వభయసంబంధేన తాదృశని
 త్యయత్వవత్త్వం పక్షతాత్వలాభాథకత్వాత్. యద్యపినిమిత్తభయసంబం
 ధేన తాదృశజ్ఞానత్వవత్వమేవనివేశ్యతాం నిశ్చయత్వస్య తదభావాప్ర
 కాశకతత్త్వకారకజ్ఞానత్వహవతయా తత్త్వీకారకజ్ఞానత్వ తత్త్వీతిబంధ
 కతావచ్చేదకత్వసంభావత్ నచైవ వర్షతావహ్నియానిత్యాదౌ వహ్ని

మత్సర్యతోఁగుటవానివలెతి స. శయస్య పక్షతా శ్వాపత్తిః మహిమః సత్త్వ
 ధర్మకఘటాధావవత్తాబుద్ధిం ప్రతివహ్నిశ్వానచ్చిన్న ప్రకార తాః రూపిత వ
 ర్వతవిశేష్యతానిరూపితఘటనిష్ఠప్రకారతాశాలినిశ్చయ త్వేనేఁగుటతావచ్చి
 న్నప్రకారతాః రూపిత పర్వతవిశేష్యతానిరూపితవహ్నిశ్వానచ్చిన్నప్రకార
 తాశాలిజ్ఞానత్వేనాపి ప్రసిద్ధాధిక త్వత్ అగ్రవ ధర్మ్య శే నందెనానుప
 గమన తాదృశప్రకారతాశాలిజ్ఞానత్వేనైవ ప్రతిబంధకత్వం నతునిశ్చయ
 త్వేనేతినిశ్చయత్వావచ్చిన్నంప్రతిబంధకత్వంవాచ్యమితిసదేశ్యమితివాచ్యం
 సాధ్యవిషయ తాయామనచ్చేగతాభిన్నస్వనివేశాత్. తథాపి తద్ధర్మావచ్చి
 న్న ప్రకారతాస్యప్రకార శ్వా నిరూపితపక్ష తావచ్చేదకావచ్చిన్నవిశేష్య
 తాశాలిజ్ఞానత్వరూపశ్చయత్వే తద్ధర్మావచ్చిన్నవిశేష్యతాః రూపిత తద్ధ
 మావచ్చిన్నప్రకార తాశాలిజ్ఞానత్వస్యాప్రవేశాత్ ప్రతిబంధకతావచ్చి
 దక తానివేశాసంభవఇతి. అథాత్రపర్వతోవహ్నిమాన్మవానమ్నాభావవ్యా
 ప్యవాంశ్చఇదంజ్ఞానం వహ్నిభావవ్యాప్యంశేభ్రమఇత్యాకారక సమూ
 హంబసంశయస్య వహ్నిమాన్ భూమాదిత్యాభావసంగ్రహః తస్యవ
 హ్నినుత్తానిశ్చయప్రతిబంధ్యత్వేనతి తాదృశప్రతిబంధకతావచ్చిదకీధూత
 సహ్నిభావవ్యాప్యత్వావచ్చిన్నవిషయతాశూన్యత్వాభావాత్ నచ సా
 ధ్యవత్తానిశ్చయనిష్ఠప్రతిబంధక తాః రూపితప్రతిబంధ్యతావచ్చేదకత్వవపిశూ
 న్యత్వప్రతియోగివిషయతాయాంనవేశ్యం వహ్నిభావవ్యాప్యత్వా వచ్చి
 న్నవిషయతాచ సాధ్యవత్తానిశ్చయనిష్ఠప్రతిబంధక తానిరూపితప్రతిబంధ్యతా
 నవచ్చేదికేతినావ్యాప్తిరితవాచ్యం తథాపి పర్వతత్వసామానాధికరణ్యేన
 హేసానిధ్యత్వే తదవచ్చేదేన వహ్నిభావనిశ్చయత్వకత్వవచ్చేదేన
 హ్నిభావతత్వానూనాధికరణ్యేన వహ్నివిషయకపర్వతోవహ్నిమాన్మవా
 వహ్నిభావవాంశ్చఇదంజ్ఞానం వహ్నిభావాంశేభ్రమఇతి సంశయా
 సంగ్రహపత్తేః తాదృశసంశయస్యనిరుక్తవిషయతాశూన్యతాభావాత్
 శ్చయత్వఘటకవహ్నిభావవిషయతాయాలిప్తా మాన్యగ్రహాధిక్యతయా
 బిరోధితానవచ్చేదకత్వేన సంశయత్వఘటకవహ్నివిషయతానమావేశాత్
 ఇత్ అత్రకేదిత్ సాధ్యవత్తానిశ్చయత్వావచ్చిన్న ప్రతిబంధకతాభిధూత

తాదృశసాధ్యవత్సాశ్చయశ్చేన ప్రతిబద్ధతాయాః ప్రసిద్ధ్యానివేశసంభ
 వాత్. యదచ సాధ్యవత్సాశ్చయ ప్రతిబద్ధతావచ్ఛేదకప్రతిబంధకతా
 వచ్ఛేదకవిషయతయోరైక్యం వివక్ష్యతే ఉక్త్యతేన తాదృశశ్చయత్వావ
 ద్భిన్న ప్రతిబంధకతానిరూపిత ప్రతిబద్ధతావచ్ఛేదికాతాదృశ నిశ్చయ
 నిష్ఠప్రతిబద్ధతాః రూపితప్రతిబంధకతానవచ్ఛేదికాయావహ్యభావవిషయ
 తా తద్వత్స సజ్జేనాదోమాల్ వ్యాపకత్వవిత్తావైయత్యమిత్త్యుచ్యతే
 తదావర్సతోవహ్నిమాన్ అభావోనవహ్నియత్సాశ్చయనిష్ఠప్రతిబద్ధతా
 నిరూపితప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వస్య సంశయాయవహ్యభావ విషయ
 తాయాః సత్వాల్ పర్వతోవహ్నిసూన్నవైతి సంశయేఅవ్యాప్తిః యదిచా
 త్రివిశేషతావిషయతైవ తాదృశీత్యుచ్యతేతదావర్సతోవహ్నిమాన్ అభా
 వోనవహ్నియఃవిశేషతానతాదృశాభావీయావర్సతశ్చఘటవానితనిశ్చయ
 ప్రతిబద్ధేఘటాభావవాన్పర్వతోవహ్నిసూన్నవైతి సంశయేఅవ్యాప్తిః తా
 దృశసంశయేనిశ్చయప్రతిబద్ధతావచ్ఛేదకేభూతవిషయతావాం సర్వాసా
 మేవనిశ్చయనిష్ఠప్రతిబద్ధతాః రూపితప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వాదితి. సా
 ధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారత్వాన్యప్రకారత్వానిరూపితపక్షిష్టవిశేష్య
 తాశాలిజ్ఞానత్వంసాధ్యశ్చయగోవిత్త్యుక్తం. నచపర్వతోవహ్నిమాన్త్యా
 దౌ సాధ్యనిష్ఠపర్వతత్వ ప్రకారతాకత్వాదసంగిహః తదన్యప్రకారతా
 యా అవచ్ఛేదకశాన్యత్వేన విశేషణీయత్వాత్. నచైవంవహ్నిమాన్పర్వతో
 ఘటవానిత్యాదౌ సాధ్యశ్చయత్వంసాధ్యతాదృశఘట ప్రకారతాసత్వా
 దితివాద్యం శుద్ధపర్వతత్వావచ్ఛిన్న విశేష్యతాయా వహ్నిమత్పర్వతత్వా
 వచ్ఛిన్నవిశేష్యతాతాభిన్నతయాతస్యావనవహ్నిప్రకారతామూత్రరూపిత
 త్వాత్ తామూదాయసాధ్యనిశ్చయత్వోపపత్తేః నచ తథాపిపర్వతత్వంధ
 మి-తావచ్ఛేదకకృత్యమక త్రద్వయమితి త్యావహ్నిఘటాభయవత్తాజ్ఞానే
 సమూహబంధనవైలక్ష్యత్యాయోభయప్రకారతానిరూపితైవిశేష్యతాయాః
 స్వీకరణీయతయా తత్రసాధ్యనిశ్చయత్వానుపపత్తిరితివాద్యం. ఇగదిశా
 తే ఏకత్రద్వయమితి త్యాజ్ఞానస్య సమూహబంధనవైలక్ష్యత్యావహ్నిఘటాభయ
 త్. అత్రేవపిపర్వతోభావవానిత్యాదౌనభావత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతా

న్యప్రకారత్వాదుపితపర్వణివిశేష్యతాశాలిజ్ఞానత్వమేవ సాధ్యనిశ్చయ
 త్వంవాచ్యం తథావపర్వతోభావవాన్నవేతి సంశయేతివాప్యప్తిః తత్రప్ర
 కారతాద్వగుప్యసృభావత్వావచ్ఛిన్నతయావిశేష్యతాయాస్తదన్యప్రకార
 త్వాదుపితత్వాత్. అభావత్వమాత్రావచ్ఛిన్నప్రకారత్వాన్యప్రకారత్వా
 నిరూపితత్వంతునసత్. ఘటాభావనత్తాశ్చయ్యావ్యాప్తిః. అత్రాహుఃసాధ్య
 తావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నయతిగించిత్ప్రకారత్వాన్యగ్నృవాద్యం ఉక్తసంశ
 యే ప్రకారతాద్వయనత్వేవాదోమాదితి. పరేతుస్సనిరూపితత్వస్వాన్యప్ర
 కారతానిరూపితత్వభయసంబంధేనప్రకారలూపిశిష్టాన్యత్వేన ప్రకృతసా
 ధ్యప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతావివక్షణీయా తేషాంక్తిసంశయేతివాప్యప్తిః
 ఘటనిశ్చయాదెర్వహ్మ్యదిశ్చయ్యత్వవారణాయ ప్రకృతసాధ్యప్రకారతాని
 రూపితత్వనివేశితత్వాహుః. అన్యేతు సన్యభావసాగ్భ్యకే అభావవాన్నవేతి
 సంశయస్యనిశ్చయత్వాపత్తిః నవసాధ్యతావచ్ఛేదకపర్యాప్తావచ్ఛేదకతాక
 ప్రకారతావేశ్యా ఉక్తస్థలచాభావగ్నృ పర్యాప్తావచ్ఛేదకతాభిన్నాయా
 అభావాభావత్వపర్యాప్తావచ్ఛేదకతాయాః సత్వాన్నదోషఇతివాచ్యంకాం
 చనమయసమ్మిమానాతి జ్ఞానేపిమ్మిమత్తాశ్చయత్వానుపపత్తేః నద పక్తి
 తసాధ్యప్రకారతాయాంస్వానిరూపితత్వనివేశ్యం ఉక్తస్థలై అభావత్వావ
 చ్ఛిన్నప్రకారత్వానిరూపితాయా అభావత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాతద్భిన్నా
 భావాభావత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతావత్వాన్నదోషఇతివాచ్యం అభావాభా
 వవానితి నిశ్చయాసంగ్రహోపాకాల్ అతవప విశేష్యతాయాంసాధ్యభా
 వత్వావచ్ఛిన్నానిరూపితత్వదానేపి అనిస్తారఇతిచేత్ న తదవచ్ఛిన్నప్రకార
 తావిశిష్టవిశేష్యతాకత్వమేవ తదవచ్ఛిన్ననత్తాశ్చయ్యత్వం వైశిష్ట్యంచ స్సని
 రూపితత్వస్వభిన్నప్రకారతానిరూపితత్వ సంబంధావచ్ఛిన్నస్వనిష్ఠావచ్ఛేదక
 తాకభేదవత్సభయసంబంధేన స్సతదవచ్ఛిన్నప్రకారతా అభావవాన్నవే
 తి సంశయేతిభావతత్వావచ్ఛిన్నాయా అభావాభావత్వావచ్ఛిన్నాయావా ప్ర
 కారతాయాఉపాదానాన్నాతివాప్తిః సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నయతిగించిత్ప్ర
 కారతాన్యత్వఘటితంయతిగించిత్త్వామగమేవసంభవేత్ పరేతుమతే
 నునగోరవధుత్వాహుః. అపరేతు సనుఅభావవాన్నవేతి సంశయే అభావత్వా

వచ్చిన్న ప్రకారతాయా అభావత్వావచ్చిన్న ప్రకారతాభిన్నత్వాసత్వేనాతి
 వ్యాప్తిః. నదస్సాన్యప్రకారతానిరూపితత్వ సంబంధావచ్చిన్నస్వనిష్ఠప్రతి
 యోగితావచ్చేదక తాక భేదవన్యసంబంధేన సాధ్యప్రకారతావిశిష్టపక్షతావ
 చేదక కావచ్చిన్న విశేష్యతాశాలిజ్ఞానన్య విపక్షతాన్నదోషఇతివాచ్యం. ప
 ర్వతోపహ్నియానిత్యస్యాపినిశ్చ గుత్వానుపపత్తేః భూతలంపహ్నిమదితిజ్ఞా
 నీయ పహ్నిత్వావచ్చిన్నప్రకారతాం స్వపదేనాపాదాయ తచ్చిన్నస్వీయ
 పహ్నిప్రకారతానిరూపితత్వ సంబంధేన తద్వన్యసత్వాత్ తాదృశవిశేష్యతా
 యాం స్వనిరూపితత్వస్యాన్యప్రకారతానిరూపితత్వో భయసంబంధావచ్చి
 న్నావచ్చేదక తాక భేదవన్య సంబంధేన స్వవైశిష్ట్యనివేశేపి పర్యతోఘటవా
 నిత్యాదావతివ్యాప్తిః. ర్చియవిశేష్యతాయాః స్వనిరూపితత్వవిరహాతద్వ
 టితోభయసంబంధావచ్చిన్నావచ్చికి తాక భేద సత్వాత్ మైవం. స్వని
 రూపితత్వస్యాన్యప్రకారతానిరూపితత్వో భయసంబంధేన స్వవిశిష్టపక్షతావ
 చేదక కావచ్చిన్న విశేష్యతాశాలిజ్ఞానన్యస్వవిపక్షితత్వాత్. పర్యతోఘటవా
 నితి నిశ్చయేదవిశేష్యతాయాః స్వనిరూపితత్వభావాన్నదోషః. యద్యపి
 ఏకతద్వయమితిరీత్యాజాయనా నే పర్వతేపహ్నిఘటవత్తాజ్ఞానేతివ్యాప్తిః
 పర్యతవిశేష్యతాయాఃస్యాన్యప్రకారతానిరూపితత్వాత్. తథాపిస్వనిరూపి
 తపక్షతావచ్చేదక కావచ్చిన్న విశేష్యతాత్వావచ్చేద్యస్యాన్యప్రకారతానిరూ
 పితత్వ శూన్యత్వస్వనిరూపితత్వో భయసంబంధేన స్వవైశిష్ట్యనివేశాన్నదో
 షః పర్యతోపహ్నియాన్నివేతి సంశయాయవిశేష్యతాయాం పహ్నిత్వా
 చ్చిన్న ప్రకారతానిరూపితపక్షతావచ్చేదక కావచ్చిన్న విశేష్యతాత్వావచ్చే
 ద్యంపహ్నిభావత్వావచ్చిన్నప్రకారతానిరూపితత్వం అభావవాన్నవేతినంశ
 యేచాభావత్వావచ్చిన్నప్రకారతానిరూపితపక్షతావచ్చేదక కావచ్చిన్న విశే
 ష్యతాత్వావచ్చేద్యమేవాభావాభావత్వావచ్చిన్న ప్రకారతానిరూపితత్వ
 మితి తద్వ్యదానః. ఏకతీక్వయమితిరీత్యా జ్ఞానీయవిశేష్యతాయాముభ
 యప్రకారతానిరూపితత్వమాత్రం ఏకధర్మావచ్చిన్నవిశేష్యతాత్వావచ్చే
 ద్యమితి నదోషఇతిప్రామాణ్యం. నపినాస్తు అధపక్షవిషయతాబహిర్భూతత్వ
 పక్షతావచ్చేదక కావచ్చిన్న విశేష్యత్వా వచ్చిన్నభేద ప్రతియోగిరాశపక్ష

దకత్వంవాచ్యం అవచ్ఛేదకత్వం చావచ్ఛేదకత్వావచ్ఛేదకసాధారణం తేనధ
మితావచ్ఛేదకతావ్యాప్యప్రతిపవంప్రథమావచ్ఛేదకత్వం నిరూపకతాసంబ
ధావచ్చిన్నంగాహ్యం తేన నవాచ్యత్వరూపపక్షతావచ్ఛేదకస్థలే తదవచ్చి
న్నవిశేష్యత్వావచ్చిన్నభేదస్యాప్రసిద్ధిః నిరూపకతాసంబంధావచ్చిన్న విశే
ష్యత్వావచ్చిన్నభేదస్య జ్ఞానాంతరేనత్వాల్ ఏవంచవహ్నిర్వహ్నిమానిత్యా
దౌ వహ్నిర్వహ్నిమాన్నపతి సంశయనిష్ఠప్రతిబద్ధ్యతాయా వహ్నిత్వావ
చ్చిన్న విశేష్యత్వావచ్చిన్నప్రతియోగితాక భదప్రతియోగితానవచ్ఛేదక వ
హ్నిత్వావచ్చిన్న ప్రకారతారూపసాధ్యవిషయతాఘటిత ధర్మావచ్చిన్న
త్వాల్ వస్తుతస్త్విత్యాది కల్పాంతరానుసరణం వ్యర్థమితిచేన్న. వహ్ని
వ్యాప్యవత్సధర్మావర్తతోవహ్నివ్యాప్యవానిత్యాదౌ వహ్నివ్యాప్యవత్సధ
ర్మావర్తతే వహ్నిభావఇతి జ్ఞానస్యపక్షతాత్వాపత్తైః తాదృశనిశ్చ
య ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకవిషయతాశూన్యేతాదృశజ్ఞానే వహ్నివ్యాప్యవ
త్తానిశ్చయ ప్రతిబద్ధ్యతాసత్వాల్ తాదృశప్రతిబద్ధ్యత్వేన నిరుక్తపక్షవిష
యతాబహిర్భూత వహ్నివ్యాప్యవత్సధర్మావర్తతత్వా వచ్చిన్నప్రకార
త్వావచ్చిన్నత్వసత్వాదతః పక్షతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నవిషయత్వావచ్చిన్న
భేదప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వరూపబహిర్భూతత్వం వాచ్యం ఏవంచ వ
హ్నిర్వహ్నిమానిత్యాదౌవహ్నిర్వహ్నిమాన్నవేతిసంశయస్యపక్షతాత్వా
నుపవత్తిరిత్యతో వస్తుతస్త్విత్యాది కల్పాంతరానుసరణం. నవవహ్నివ్యా
ప్యవహ్నివ్యాప్యవానిత్యాదౌ వహ్నివ్యాప్యవహ్నిమాన్నవేతి సంశయస్య
పక్షతాత్వాపత్తిః తస్యసాధ్యవత్తానిశ్చయనివర్తకత్వాల్ తన్నివర్తకతా
యాశ్చసాధ్యవిశేష్యత్వావచ్చిన్నత్వాదివాచ్యం. సాధ్యవిశేష్యతాయాం
వికృతపక్షవిషయతానిరూపితత్వ నివేశాల్ వహ్నివాప్యకాలీనో వహ్ని
త్యాప్యవహ్నివాప్యవానిత్యాదౌ తాదృశపక్షావహ్నిమాన్నవేతి సంశయ
వారణాయ ప్రకృతపక్షనివేశః యద్వాదాధప్రతిబద్ధ్యతావచ్ఛేదకప్రకార
తానిరూపితత్వేన సాధ్యవిశేష్యతావిషయీయావహ్నివ్యాప్యకాలీనో వహ్ని
త్యాప్యవహ్నిమాన్నపతి సంశయేకాలీనత్వప్రతియోగివహ్నివాప్యప్రకార
తాదాధప్రతిబద్ధ్యతానవచ్ఛేదితేన ఏతేనసాక్షాత్పరంపరాసాధారణరూ

నవ సిద్ధసాధనస్థలెతినుమితివారణమేవ వక్షతా హేతుత్వకల్పనప్రయోజనం.
 పితత్వాసత్వేననక్షతిః. చస్తుతస్తు తాన్యశపక్షవృత్తిత్వాభావప్రకారతాభి
 న్నం వక్షాభావప్రకారతాభిన్నంయత్సాధ్యవత్తాశ్చయప్రతిబధ్యతావచ్ఛే
 దకీభూతాభావప్రకారగ్నోతదనిరూపితత్వస్య సాధ్యవిశేష్యతాయాం నివే
 శః ఉక్తస్తలెచ సాధ్యవత్తాశ్చయప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకం వృత్తిత్వాభావ
 ప్రకారతాభిన్నమభావప్రకారత్వం తనిరూపితమేవ సాధ్యవిషయత్వమి
 త్యదోషః. నచ తథాపి వహ్నిభావవ్యాప్యోవహ్నిభావవ్యాప్యవ్యాప్యవ్యాప్య
 దో వహ్నిభావవ్యాప్యో హ్నిమాన్నవేతి సంశయస్య వక్షతాత్వాప్రతిః
 తస్య విహ్నియగ్నాశమాదాయ సాధ్యవత్తాశ్చయప్రతిబధ్యత్వసత్వాత్తా
 దృశప్రతిబధ్యతామః. సాధ్యవత్తాశ్చయప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదికాయా వ
 హ్నిభావవ్యాప్యభావరూపాభావప్రకారతాతదనిరూపితసాధ్యవిశేష్యత్వా
 వచ్ఛిన్నత్వాచ్ఛేతివాచ్యం. ప్రకారతాయానుభావీయత్వత్యాగేన తాన్య
 శవహ్నిప్రకారతానిరూపితత్వస్య సాధ్యవిశేష్యతాయాం సత్వేనాదోషాత్.
 సాధ్యభావప్రకారతావ సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిషయితానిరూపితప్ర
 తియోగిత్వవిషయితానిరూపితాభావత్వావచ్ఛిన్నప్రకారితైవ తేనసాధ్యం
 వక్షనిష్ఠాభావప్రతియోగినవేతినంశయసంగ్రహః. చస్తుతస్తు ప్రకృతసా
 ధ్యవిషయితానిరూపితప్రతియోగి తాత్వావచ్ఛిన్నవిషయితానిరూపితాభావ
 త్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాత్వాది నా నివేశః వహ్నిభావసాధ్యతే వహ్నిమా
 న్నవేతి సంశయాసంగ్రహాత్ కింతు సాధ్యభూతాభావప్రతియోగితావచ్ఛే
 దకావచ్ఛిన్నప్రకారతాత్వేనైవ ఏవచ పక్షవృత్తిత్వాభావప్రకారతాన్య
 త్వవత్పక్షాస్థాభావప్రతియోగి త్వాదిప్రకారతాన్యత్వమపి నివేశ్యమితివదన్తి.
 పరంతు మధురావాదమతే జగదీశమతేచ మహానసీయవహ్నిమా వహ్ని
 సామాన్యభావవాక్ వేతినసంశయః భావకోటితావచ్ఛేదకతాపర్యాప్యధి
 కరణధర్తనైవాభావకోటిప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వనియమాత్ భట్టాచా
 ర్యమతేతు ఈదృశనియమస్యాప్రమాణికతయా ఉక్తనంశయే వక్షతావచ్ఛే
 దకావచ్ఛిన్నవిషయత్వానుబంధక సాధ్యవిషయత్వావ్యాప్యత్వాద్యవత్వే నాశ
 యాంగీకృతనిష్ఠామాన్యత్వాప్రకారితం వరిత్యన్యతశ్చేతిప్రతిపత్తిః.

ఏవంచోక్తసంశయస్య పక్షతాత్పరగమేపి సిద్ధిదశాయాననుమిత్యాపత్త్య
సంభవాత్తస్య పక్షతాత్పరమిష్టమేవైతి వాచ్యం సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న
సాధ్య తదభావాన్యతర స్థితపక్షసంబంధావగాహనం దేహ సైవపాప్రదీప్తైః
పక్షతాత్పరగమాత్

త్యాదిలిఖితం *ఏవంచేతి* యద్యపి న హాసీయిసహిసాధ్య కేసద్వైపాగ్గు
త్తరంవా తాదృశసంశయాసంభవపేలి తత్ స్థలాభిప్రాయకస్యచేవ శంకా
యాఉచితం నతు వహ్నివ్యాప్యసాధ్యకే తత్ర వహ్నిభావసంశయోత్తర
మపి సిద్ధిసంభవాత్. తథాపి సిద్ధిపరామర్శయోః క్రమికస్యమేవేశ్వభిమా
నేన వ్యాప్యవత్తానిణాయవ్యాప్యత్ప్రతిబంధక తానివేశేనవా వహ్నివ్యా
ప్యసాధ్యకే దోషవిరహాత్ శంకాసంగతః. ఇహాగ్ని తాదృశసంశయస్యా
లక్ష్మతానిణాయాభావేన తత్రానుమిత విష్టాపకరణం ఉచితం *సాధ్యతే
తి * సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిషయతా తాదృశవిషయవా ఏవగన్యతర
నిరూపితపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిషయతాభావసాధ్యసం దేహాశ్చేద్యార్థః.
సాధ్యం పక్షేనవేతి సంశయసంగ్రహాయ పక్షవిషయతావచ్ఛేదః. నచాత్మ
పక్షవృత్తిత్వమేవ కోటిః ఆధేయతాసంబంధం పక్షస్యకోటిత్వే ఆధేయతా
యావృత్తనియామకతయా తత్సంబంధావచ్ఛిన్నతదభావహూంకోట్యవ్రాస
ద్ధేః తథాచ కథం తత్సంగ్రహఇతివాచ్యం. సంశయ తి వృత్తినియామకస
మృంధస్యాభావప్రతియోగి తానన్వేషక దేవే ప్రాచీనమతే తస్య ప్రతి
యోగి తావచ్ఛేదక త్వాత్ దృష్ట్యే గుణేన నిర్దిష్టసామానాధికరణ్యమితి
ప్రతీతేరవచ్ఛేదకతాసంబంధావచ్ఛిన్నవృత్తినియామకసామానాధికరణ్యాభావావ
గాహితాయాఅప్యుక్తత్వాత్. పక్షసంబంధపదేన తాదృశాన్యతరస్థితా తా
దృశపక్షవిషయతానిరూపితవిషయతానిరూపితత్వరూపితత్వతా. వహ్నిః
పర్వతవృత్తిర్నవైతి వహ్ని త్వేన ఘటావగాహనః సంశయస్యసంగ్రహాయ
సాధ్యోపేక్షా. సాధ్యపదం వ సాధ్యతావచ్ఛేదక తాఘటకసంబంధేనవిషయ
తావచ్ఛేదక తానివేశాథకం తెనవిషయతాది సంబంధేనవహ్ని త్వాది విశిష్ట
జ్ఞానే పక్షసంశయే సిద్ధికారీన న పక్షతాత్పరత్విః. నచైవంపర్వతోవహ్ని
వృత్తిర్నవైతి సంశయేపక్షతాత్పరత్విః యథాశ్రుతేషి వహ్నిః పర్వతవా

న్నవెతిసః శయే పక్షలా త్వాప త్తే గ్వాగ్తాయ పక్షపేషయతా గ్వాః సాధ్యః
 తావచ్ఛేగక సంబంధావచ్చిన్నాధేయతా సంబంధావచ్చిన్నప్రకారతా
 న్యత్వస్యేవ సాధ్యవిషయతా సాధ్యతావచ్ఛేగక సంబంధావచ్చిన్నప్రకార
 తాన్యత్వస్య నివేశేనసామంజస్యత్. నివేశంసాధ్యం పక్షవృత్తినిచే
 తి సంశయాచంక్రాంతప్రసంగః ఆధేయత్వాంశే పక్షస్య నిరూపకతాసంబం
 ధేనైవ ప్రకారత్వానితావచ్చిన్న. సాధ్యతావచ్ఛేగక సంబంధావచ్చిన్నాధే
 యత్వ విషయత్వాదుపిషనకారతాన్యత్వస్య పక్షపేషయతావిశేషణాథా
 త్వాత్ సుసగతాప్రకారతాసాధాణైరతాన్యత్వాధేయత్వ విషయతా
 శ్చేన నివేశేనాదౌహత్. పక్షాదేవశ్చస్తి పర్వతవాన్నవేతి సంశయవా
 రణాథం తాదృశాదేయత్వ పేషయతానాం అవచ్ఛేదకతాన్యత్వందేయం
 ద్రవ్యంపహ్నిమన్నవేతి సంశయవారణాయ ప్రకృతపక్షవిషయతానివేశః.
 అత్రైవ నీలపర్వతో పహ్నిమానిత్యాదౌ పర్వతోపహ్నిమాన్నవేతి పర్వత
 త్వావచ్ఛేదక కొటిద్వయావగాహి సంశయస్య సంగ్రహ్యాత్వాత్ పక్షతావ
 చ్ఛేదకతాపర్యాప్తిన్నప్రవేశ్యా. సాధ్యవత్తానిశ్చయబాధనిశ్చయయోః ప్ర
 కృత్యత్వాథకం ఎవ్యతత్వావచ్ఛేదక కొటిద్వయానుభావనం. మహానసీ
 యనహ్నోభావసాధ్యకే వగ్నోభావమహానసీయ పహ్నికొటికపంశయ
 సంక్రీహయ తదభావోపాగానం. శత్రాపి తదభావత్వేన ఘటాద్యవగాహి
 తత్సంశయసంక్రీహయ తద్విషయలాప్రవేశః. తథానతి యద్ధర్మావచ్చి
 న్నప్రకృతయోగి తాకాభావసాధ్యంసద్ధర్మావచ్చిన్నవిషయతాయాః సాధ్య
 భావవిషయతాపరాధత్వాన్నదోషః. నన్నేవప్రమేయత్వం ఘటస్థాభా
 నప్రకృతయోగినవేతి ప్రమేయఘటస్థభేదప్రకృతయోగినవేశః సంశయానాను
 సంక్రీహప్రసంగఇతి వేన్న. పక్షతావచ్ఛేగకావచ్చిన్నపక్షేవ్యతానిరూపితసా
 ధ్యతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నత్వ విశిష్టసాధ్యతావచ్ఛేదక సంబంధావచ్చిన్నప్ర
 కారతా ఘటితధర్మావచ్చిన్నప్రతిబద్ధ్యలానిరూపిత ప్రతిబంధకతావచ్ఛేద
 క విషయతాయా పవసాధ్యభావపక్షసంబంధావగాహిత్య శబ్దాథాత్వా
 త్. మహానసీయనహ్నోది సాధ్యకేపర్వతోపహ్నిమా వహ్నిసామా
 న్యాభావవాదేత్యాదిసంశయవారణాయ విశిష్టాంతం. ఏవంశబ్దేసాక్ష్యం

నేనెక్కడోదేవుడు క్తసాధ్యభావవిషయతాశాలిభ్యేపిమహానసీయనహిసాధ్య
 కేవలముమహానసీయనహిసాధ్యభావవాన్వేత్యాదేస్సంగి
 హయసాధ్యతావచ్చేదకావచ్చిన్న విషయతానివేళ నదసాధ్యతావచ్చేదకవ
 ర్యాస్తావచ్చేదక తాకవిషయతైనసాధ్యవిషయతాతన్యధాపక్షమహానసీయన
 హిసాధ్యనాననవేతనంశయనంగిహాపత్యేతథావమహానసీయనహిసాధ్యకే
 లక్ష్యేపక్షమందరమహానసీయనహిసాధ్యహిసాధ్యభావవాన్వేతినం
 శయే అతివ్యాప్తిః బాధప్రతిబద్ధతావచ్చేదకీభూతిస్వేష్టవిషయతా ఘటితధ
 మావచ్చిన్న ప్రతిబద్ధకతానిరూపితాయాః సాధ్యనాన్వేత్యయస్వవ్యాప
 క ప్రతిబద్ధకతానిరూపిత ప్రతిబద్ధతావచ్చేదకావచ్చిన్నాయాః ప్రతిబ
 ద్ధతాయాన్వేత్యానిరూపితా. ఏకాభిప్రాయసేనైవ ప్రాచీనైగిత్తుపాదా
 నాల్. నస్తుతస్తు తద్ధర్మావచ్చిన్ననాన్వేత్యనంశయేతద్ధర్మావచ్చిన్న భావ
 తద్వద్భదావేవప్రాచీనమతేకాటి తైః ప్రకృతపక్షవిశేష్యతానిరూపితప్ర
 కృతసాధ్యతాకారతాత్వేన స్వరూపసంబంధరూపావచ్చేదకతానివేళివగ
 మాత్ భావహాటితావచ్చేదకేత్యానియమాచ్య ఏవం తన్నతే మహాన
 సీయనహిసాధ్యమాన్వేతినహిసాధ్యభావవాన్వేత్యాదేరివ సుందర మహాన
 సీయ నహిసాధ్యహిసాధ్యభావవాన్వేత్యాదేరివ సంశయస్యాచీక
 రయాకావృతివ్యాప్తిః పూర్వోక్తసంశయసంగిహాయ వహ్యభావాది సా
 ధ్యకేవహిసాధ్యనాననవేతనంశయ సంగిహాయద సాధ్యవిషయతోపాదానం.
 సాధ్యభావవిషయతావసాధ్యవిషయతవిషయతా సాధ్యవిషయతంచసాధ్యతా
 వచ్చేదకావచ్చిన్నభావతద్వద్భదా తద్విషయతావ సాధ్యతావచ్చేదకావ
 చ్చిన్న విషయతానిరూపితా స్వరూపవృత్తినంగిహాయతానిరూపితావచ్చేదక
 తాత్వానవచ్చిన్నవిషయత్వా నిరూపితప్రతియోగిత్వ విషయతానిరూపితా
 భావవిషయతా నిరూపితత్వనిరూపిత నిరూపితత్వయోగ్యేదేతు సాధ్యవైపరీ
 త్యనిరూపక సంబంధవిషయతానిరూపితసాధ్యవిషయతానిరూపితత్వ తా
 ద్యకప్రతియోగిత్వవిషయతాపితేవగం తేనసాధ్యపక్షనిష్ఠాభావప్రతియోగి
 నతేతి కావ్యసంబంధవిషయకసంశయేనాతివ్యాప్తిః. వ్రమేయద్వంఘటనిష్ఠా
 భావనిష్ఠానిష్ఠానిష్ఠా ప్రమేయత్వం ఘటనిష్ఠభేదప్రతియోగితావచ్చేతకం

నవేత్యాదీనాం సంక్రమణీయపితృవేః అగ్రహార్యోవహ్మభావవాన్
 వేతి సంశయభవహ్మభావః పర్వతేనవేత్యాదీనంశయః సంక్రమణీయప
 హ్మభావే పర్వతేనవావహ్మభావః పర్వతేనాన్నవేతి సంశయయోర్వా
 రణంపాగ్వాల్ నవ్యమతేద శుద్ధవహ్మసాధ్యకే మహానసీయవహ్మమాకవ
 హ్మసామాన్యభావవాన్వేత్యాదీనంశయస్య సాధ్యసామాన్యభావవిషయ
 కత్వేనైవ మహానసీయవహ్మసాధ్యకే తస్య సాధ్యతావచ్చేదక తావర్యాప్య
 ధికరణధర్మావచ్చిన్నవిషయకత్వేనేవచా తథాథాతన్యాపి సుందరమహానసీ
 యవహ్మమాక వహ్మసామాన్యభావవాన్వేత్యాదేరపి సంక్రమణీయైవ
 త్యగే స్ఫుటిభవిష్యతి బాధనిశ్చయస్యావచ్చేదకావచ్చేదేనానుమితా సా
 మామానాధికరణ్యో సాధ్యతదభావ నిశ్చయస్యవ వారణాయ సాధ్యసంశ
 యత్వోపాదానం. పర్వతోఘటవాగ్నవేతి సంశయవారణాయ సాధ్యవ
 దం సాధ్యవిషయతాఘటితసంశయత్వాభావం. నవ ప్రమేయత్వం ఘట
 నిష్ఠాభావప్రతియోగినవేతి సంశయానాం నతాదృశసాధ్యసంశయత్వబుద్ధి
 వాచ్యమ్. యతః తాదృశసాధ్యసంశయత్వం స్వఘటితధర్మావచ్చిన్నసాధ్య
 విషయత్వావచ్చిన్నప్రతిబంధకతాదృశాపితప్రతిబద్ధతావచ్చేదకత్వస్య సా
 మానాధికరణ్యస్యావచ్చేదకధర్మావచ్చిన్నవిరోధవిషయతాదృశాపితత్వవిరుద్ధి
 తయసంబంధేన ప్రకారతావిశిష్టప్రకారతావత్త్వమేవ. వహ్మభావవిరు
 ధవహ్మవహ్మవిరుద్ధవహ్మభావోభయసముచ్చయస్య పాగ్దీనైరసంగీకా
 రాల్ వహ్మమాక వహ్మవిరుద్ధఘటాభావవానితి శ్చయవారణాయ ఆద్య
 సంబంధోపాదానం. పర్వతోవహ్మభావవాన్నవేతి వహ్మభావః పర్వతే
 నవేతిసంశయయోరపిసాధ్యవిషయతాశాలిత్వమేవ. యద్వాఅన్యతరస్త్రిన్నితి
 నప్రమీదర్శనాత్సాధ్యద్యనుయోగికంవక్షప్రతియోగికంబవైశిష్ట్యంసంబంధప
 దార్థితత్వసాధ్యతావచ్చేదకసంబంధావచ్చిన్నాధేయతాసాధ్యవత్తాగ్రహవి
 రోధిగ్రహవిషయసంబంధః దైశికవిశేషణతాదీతదవచ్చిన్నాధేయతాదీశ్చత
 త) దైశికవిశేషణతాయాం సాధ్యద్యనుయోగికత్వస్యాభావేపి తత్ప్రతి
 యోగితాయాం తత్సత్వాదేవభాక్తం తదభిసాగమ్. బాధాత్తత్పరిత్యా
 జ్యంవా. తథావ ప్రకృతసాధ్యప్రకృతపక్షవిషయతానిరూపితసాధ్యతావచ్చి

అన్యభాదాధనాధారరూపేణ పక్షతాత్పరగమపి సిద్ధికాలేనుమితవారణ
సంభవాగ్భాదవారికసంశయస్య నివేశస్య నిష్పరియోజనకత్వావత్యైః.

దశసంఖంభావచ్ఛిన్నాభ్యయితావేషయితావ్యక్తితపక్షనాభ్యాభావవేషయితా
నిరూపితద్వైకవేషణితావచ్ఛిన్నాభ్యయితావ్యక్తితరపిషయితా అన్యతర
ఘటితసాధ్యసంశయత్వంభవతి. సాధ్యం పక్షైసవాసాధ్యం పక్షన్వత్తినవేతి
సంశయయోస్సంగియోద్భవఘటితేతి. సహృద్యతోనవావహ్నిః పర్వ
తవాన్నవేతిసంశయద్వయవారిణాయ తత్రసంబద్ధవేషయితానివేశః. పక్షః
సాధ్యవాన్నవేతి సాధ్యంపక్షనిష్టాభావప్రతియోగినవేతి సంశయద్వయసజ్జి
హాయ ద్వితీయఘటితేతి. సాధ్యాభావవేషయితావ సాధ్యవిసరితవేషయితా
సాధ్యవిషయతానిరూపితప్రతియోగిత్వతదనచ్ఛేదకత్వాన్యతరవేషయితాని
రూపితాభావవిషయతా తేన సాధ్యవచ్ఛేదకోటిసంశయస్య సాధ్యం పక్షని
ష్టభేదప్రతియోగితావచ్ఛేదకంనవేతి సంశయస్వచసంగిహః. వ్యతిరేకిణిత
రత్వంపృథివీన్వత్తినవేతి సంశయసజ్జిహార్థం సాధ్యాభావవ దేనయద్ధర్మావచ్ఛి
న్నాభావసాధ్యం తద్ధర్మావచ్ఛిన్నమపి నివేషితమితీకమ్మహానసీయవహ్నివ
హ్నిసామాన్యాభావకోటికసంశయస్యమహానసీయ వహ్నిభావసాధ్యకే స
జ్జిహాసంభవేషమహానసీయవహ్నిసాధ్యకేతత్సజ్జిహఃసాధ్యతావచ్ఛేదకసం
బద్ధతదవచ్ఛిన్నాభ్యయితాన్యతరసంబద్ధవిషయతావ్రవేతేనైవేత్యవధేయమ్.
నచ శుద్ధవహ్నిసాధ్యక మహానసీయవహ్నిసంశయవారిణాయ సాధ్యతావ
చ్ఛేదకపర్యాప్తావచ్ఛేదకతానివేశేషమహానసీయవహ్నిసాధ్యకే వహ్నిసామా
న్యాభావసందరమహానసీయవహ్నిసంశయాసంగిహాప్రసంగఇతి వాచ్యం
ఇష్టత్వాదితి పరేరవరశీలితః పంథాః. ఏవకారేణాన్యసంశయవ్యుదాసః*ప్రా
చీనైః*సంశయపక్షతావాదిభిః * అన్యథేతి * అధైత్యయమమాలంబ్యసం
శయత్వసాధక్యం కుతః ప్రదర్శితం ఇతరథాపి స్వాంశే అప్రామాణ్యసంశ
యాత్మకాధనిశ్చయః తతఃప్రత్యక్షాత్తకసిద్ధిస్తవోనుమితవారణాయ తదా
వశ్యకత్వాత్. అప్రామాణ్యసంశయాద్విషయసంశయవినశతు సిద్ధిరితికు స
వాచ్యం. సవ్యభిచారే అప్రామాణ్యసంశయస్య విషయసంశయహేతుతా
యానిరస్తత్వాత్. నచ సంశయపక్షతామతే తాదృశస్థల ప్రమాణాభావః

అన్యథా సంశయస్వనివేశేపి సంశయోత్తరం నిశ్చయసంభవాల్ తత్రానుమిత్యావత్త్యా తన్మతస్యైవోచ్చేదావత్తైరితివాచ్యమ్. తన్మతే సంశయసామగ్ర్యాః సంశయస్యవాప్తిబంధకత్వేన సంశయోత్తరం ప్రత్యక్షసిద్ధ్యసంభవేపి బాధోత్తరసిద్ధౌ బాధకాభావాల్ ఏవంచ సంశయోత్తరం నవిశేషసంశయాత్మకసిద్ధిసంభవః తన్మతే కార్యకాలేతస్య పర్యాధిత్వేనావస్థితవిరూఢికోటిభావే బాధకాభావాచ్చ. నచ తథాపి గ్రాన్థిసంశయోత్తరం సాధ్యస్యానుమితీశాబ్దబాధయోః దోషవిశేషజన్యనిశ్చయస్యచ దుర్వారతేతివాచ్యం. తస్మాత్ సాధ్యవత్తానిశ్చయవిశిష్టసాధ్యసంశయాన్యత్వేన సంశయం విశేష్య తత్సంశయస్య పక్షతాత్వస్య వారణీయత్వాల్ సాధ్యవత్తానిశ్చయవిశిష్టాన్యత్వమూత్రావేశేన నిర్వాపేష్యఖండాభావఘటకతాదృశసంశయాన్యత్వనివేశనం దశితసంశయత్వనివేశప్రయోజనోపపాదనాయైవ. సాధ్యసంశయస్స సాధ్యాభావకోటిక ఇవ సాధ్యే పక్షవృత్తిత్వాభావకోటికోపి. తేన పక్షవృత్తిత్వసంశయోత్తరశాదృశసిద్ధ్యాదా నతస్య పక్షతాత్వావత్తిః సిద్ధ్యభావపక్షతామతే ఇచ్ఛాయాం సాధ్యవత్తానిశ్చయనుపహితత్వస్యనివేశ్యతయా తస్య సంశయవిశేషణత్వేన సౌరవశంకాపి. నచైవం సంబంధాంతరేణ సందేహేపీతి పక్షివిరోధః. సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన సాధ్యవత్తానిశ్చయకాలీనస్య సమవాయాదినా సందేహస్య సాధ్యనిశ్చయవిశిష్టాన్యత్వాభావాదితివాచ్యమ్. తత్ర విశిష్టపృథక్సాధ్యాభావసంశయపక్షవృత్తిత్వసంశయాదేర్నివేశనపేక్ష్య లాఘవేనానుగతేన సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన సాధ్యవత్తానిశ్చయనివర్తకసంశయత్వేనైవ నివేశ్యతయా తత్పక్షిసంగతేః. యత్కొందత్సంబంధేన సాధ్యవత్తానివేశే తత్పక్ష్యసంగతిరితి సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధనివేశఇతిచెన్న. తథాసతి సాధ్యవత్తానిశ్చయనివర్తకత్వస్య వైయర్థ్యావత్తేః ఉక్తనియమానంగీకారే వహ్నివ్యాప్యసాధ్యకేసాధ్యనిశ్చయః కాయాం వహ్నిసంశయస్యైవ వహ్నిర్విదిసాధ్యకే తద్దశాయాం ఘటాదిసంశయస్య పక్షతాత్వే ఇష్టావత్తిసంభవాల్ భేదవ్రతియోగికోటా సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన సాధ్యవత్తానిశ్చయనివర్తకత్వముపాదానా సాధ్యనిశ్చయకాలీనఘటాదిసంశయస్య పక్షతాత్వవారణాయ తదనుబంధాత్

టోనివర్త్యత్వాంతనివేశానౌచిత్యాత్ సాధ్యవత్తాగ్రహవిరోధిసంశయోఽ-
 నుమానాంగమితి మణికారోక్తిః సాధ్యనిశ్చయకాలీనఘటాదిసంశయస్యాపి
 పక్షతాత్వాభావాత్ తద్వారణాయ ప్రతియోగికోటో నివర్త్యత్వాంత-
 త్వేష్యుపయోగికోటో తన్నివేశావశ్యకతయా ప్రతియోగికోటో నివర్త్య
 త్వాంతనివేశసస్య దీధితిసంగమనమాత్రార్థత్వపాతాచ్చ. తస్మాదేతన్నతే
 సంశయోత్తరంనసిద్ధిః సాధ్యవత్తానిశ్చయావిశిష్టత్వం న్యథాం సంశయోత్త-
 రం పరామర్శేన సాధ్యానుమితే. శక్తిజ్ఞానస్యాపి శబ్దబాధహేతుతయా
 యోగ్యతాజ్ఞానరూపసాధ్యసంశయాత్కశక్తిజ్ఞానాల్ పదార్థోపస్థిత్యాదత
 చ్చాబ్జబాధస్యోత్పా-ల్ కుతః తస్మి బాధోత్తరం సేతి బాధవారకత్వేనసం-
 శయత్వం సాధకమిత్యేతన్నియమావలంబయతి. అప్రేతాద్యశనియమోపగ-
 మే తత్పక్ష్యసంగతిర్దుర్వాచ్యేన సమవాయేన సాధ్యసందేహాల్ సాధ్యతా
 వచ్ఛేదకసంబంధేన సాధ్యానిశ్చయదశాయామపి అనుమితేననుభవాసిద్ధత-
 యా తల్లేవ పక్షతాత్వావత్తిసంభవాల్ సాధ్యనిశ్చయకాలీనసందేహపర్య-
 న్నానుభావనవైయథ్యాల్ సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధఘటితాన్నితరూపస్య
 తలైతివ్యాప్తివారణాయసాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధావగాహిసంశయస్యేవే-
 తన్నియఘటకత్వేనాస్యతిష్టటకత్వాచ్యేతచేన్న అనుగతరూపస్య సాధ్యతా
 వచ్ఛేదకసంబంధాఘటితత్వే ఉక్తనియమఘటకసంశయేపి తత్సంబధానివేశ
 స్యావశ్యకతయా సమవాయేన పహ్నిసందేహస్యనియమఘటకత్వసంభవా-
 ల్ సాధ్యనిశ్చయకాలీనాత్తతోఅనుమితావిష్టావత్తిసంభవేన తదనుభావన
 స్యావశ్యకత్వాల్. యద్యపి సాధ్యవత్తాగ్రహవిరోధిసంశయోఽనుమానాం
 గమితి మూలై సాధ్యవత్తానిశ్చయనివర్త్యసంశయఇతి దీధితావ ఏకకాలా
 వచ్ఛేదేన ఏకప్రావర్తమానత్వం విరోధిత్వం నివర్త్యత్వంచేతి సాధ్యవత్తాని
 శ్చయవిశిష్టాస్యసంశయస్య కారణత్వంప్రాప్నోతి యతిఃచిత్సంబంధేన
 సాధ్యనిశ్చయోపాదానే సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన సాధ్యనిశ్చయకాలీనస-
 మవాయేన పహ్నిసందేహ పక్షతాత్వావత్త్యా సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధ-
 నివేశ్యయోజనసంగతిః ఉక్తబాధనిశ్చయస్య సిద్ధికారే ఉక్తరిత్యావత్తా-
 తావారణాయసంశయత్వసార్థకత్వంచ తథాపిసాధ్యనిశ్చయకాలీనఘటాదు-

నవ తాదృశ సంశయస్య వహ్నివ్యాప్యదృఢావవత్తానిశ్చయకూపబాధాప్ర
తిబద్ధతయా నాతివ్యాప్తితివాద్యం. వహ్నివ్యాప్యదృఢావాభావవాపరస్వ
తఃపర్వతోవహ్నిమాన్వవేతిసంశయస్య తాదృశబాధనిశ్చయప్రతిబద్ధతయా
తానతాపి గద్వారణాసంభవాత్. యస్తు ప్రకృతసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్చి
దాసీనసంశయస్య పక్ష తాత్పర్యవారణాయ విరోధిత్వం నివర్త్యత్వంచ కార
ణీనూతాభావప్రతియోగిశ్చరూపప్రతిబద్ధక తానుతితమేవేత్యాశయేన ఉ.
క్తనియమావలంబిత్యలం పలుచితేన ||—|| సాధ్యవత్తానిశ్చయనివర్త్యత్వం
బాధసాధారణంరూపం. యల్లాప్రామాణ్యజ్ఞానబాధసిద్ధయః బాధాప్రామా
ణ్యజ్ఞానసిద్ధయోనా బాధోఽప్రామాణ్యజ్ఞానసిద్ధివాతకానుమితేరేవాభావా
త్. యత్ర బాధాప్రామాణ్యసంశయా తతః సంశయపనససిద్ధిః బాధాప్రా
మాణ్యనిశ్చయోత్తరం సిద్ధౌ నానాభావః. వస్తుతస్తు సాధ్యవత్తానిశ్చయని
వర్త్యత్వేవపతి అప్రామాణ్యనిశ్చయా నానుండిత్వం బాధసాధారణరూపం.
తేనాప్రామాణ్యనిశ్చయ నానుండితబాధనిశ్చయస్థితేన పక్ష తాప్రసంగక.
అప్రామాణ్యసంశయానుండితస్య తస్య విషయసంశయకతయా సంశయ
కార్యకారిత్యోపగమీవ్యక్తతేః అప్రామాణ్యజ్ఞానానానుండితత్వంనోక్తం.
పూర్వం బాధస్థితే అనుమితీర్వా స్తీశ్యసూరేణ సంశయత్వం నివేగితం ఇ.
దానీం తదనాదృత్య కేవలసిద్ధిస్థితేవ నానుమితీర్త్యత్యతే తదాఇదమభిహి
తమితి నతద్విరోధః * నచేతి * సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నప్రతియోగితా
కాభావశ్చయవవ బాధపదేనగ్రాహ్యః తేన మహానసీయవహ్నిదీపసాధ్య
కే వహ్నిమాన్వవేతి సంశయేనాతిప్రసంగః. సాధ్యవత్తానిశ్చయప్రతిబద్ధ
తావచ్ఛేదకత్వేవపతి సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నసాధ్యవత్తాజ్ఞానప్రతిబద్ధక
తావచ్ఛేదకవిషయతాశాలీవావాచ్యః. వహ్నిసామాన్యభావవిషయతాద
మహానసీయత్వవిషయతామనంతర్భావ్యైవ సాధ్యవత్తాజ్ఞానప్రతిబద్ధకతా
వచ్ఛేదకేత్యవోషః. మహానసీయవహ్నిమాన్వ వహ్నిసామాన్యభావవిషయాని
త్యాదిసంశయస్య మహానసీయవహ్నిసామాన్యభావరూపభావనిశ్చయస్య
దాదైవసంగ్రహః. * వహ్నిబాధాత్మాభావతేతి * చిత్రమిదం సాధ్యవత్తానిశ్చయ
భావేన ప్రతిబద్ధకత్వాత్ వహ్నిబాధవ్యవధానవహ్నిమాన్వవాచ్యతా

స్వపదయ తా ఘటితధర్మావచ్చిన్నపరిబధ్య తానివేశానోక్తాః పరిసంగః వ
హ్నుభావవిశిష్టజ్ఞానత్వాద్యవచ్చిన్నాయా వహ్నివ్యాప్యవత్తానశ్చయ ప్రతి
బధ్యతాయా అవచ్ఛేదకకోటౌ వహ్నివ్యాప్యత్వావచ్చిన్నవిషయతాయా
అంతర్భావాదితి తన్న. వహ్నుభావాదిసాధ్యకస్థలే వహ్నిమాన్మవేత్త్యాని
సంశయానుంగ్రహపరిసంగాత్. వహ్నిపీష్టబుద్ధిత్వాద్యవచ్చిన్నాయా వహ్ని
భావాదినిశ్చయపరిబధ్యతాయా అవచ్ఛేదకగర్భే వహ్నుభావత్వాద్యవ
చ్చిన్నవిషయతాయా అనివేశాత్. యత్రేద వహ్నివ్యాప్యత్వాద్యవచ్చిన్న
వ్యైవచక్షత్వం సాధ్యత్వం చ తత్ర వహ్నివ్యాప్యోపహ్నిమాన్మవేతి సంశయా
వారణస్యాశిక్యత్వాత్.

యోనసంభవతి త్యాయేన ఇథమభిధానం. అపాగ్రమాణ్యగ్రహభావవిశిష్టా
యావ్యాప్యత్వేన అవగాహితాయావన ప్రతిబద్ధకతావీజత్వం నతు వ్యాప్య
భావాభావత్వేనావగాహితాయాః మానాభావాత్పవంచ భావివహ్నివ్యా
ప్యవత్తాజ్ఞానమప్రమే ల్యాదిజ్ఞానసత్వే వహ్నివ్యాప్యవాణా పర్వతో వహ్ని
మాన్మవేతి సంశయోపిబోధ్యః. పక్షసాధ్యభేదేన పక్షతాభేదాత్ తత్రప్ర
కృతసాధ్యవిషయతేత్యాదిప్రతిబద్ధ్యతాపశేషణం నచేయ తాదృశసంశ
యాసంగ్రహే ఇష్టాపత్తిర్వేత్త్యతః * యత్రేతి * ఇదంతు సూక్ష్మం. వ
హ్నివ్యాప్యమహాసీయవహ్నినిసాధ్యకే వహ్నిత్వేన సాధ్యావగాహినః
పత్వతోవహ్నిమాన్మవేతినంతయస్య వారణాయ ప్రకృతసాధ్యతావచ్ఛేదకా
వచ్చిన్నవిషయతానివేశకృతః. ఏవంచ మహాసీయవహ్నివాణా వహ్ని
సామాన్యభావవాన్వేతి సంశయానంగ్రహప్రసంగః అతిఃప్రకృతసాధ్యతా
వచ్ఛేదకావచ్చిన్నవిషయతా ఘటితధర్మావచ్చిన్నత్వం స్వరూపసంబద్ధరూప
మహాభ్యా ప్రికృతపక్షవిషయత్వాఘటః ప్రికృతసాధ్యవిషయతావాప్యత్వమేవ
ప్రికృతసాధ్యతాయా నివేశ్యం తావతైవ వహ్నుభావాదిసాధ్యకే వహ్నిమా
న్మవేతి సంశయసంగ్రహసంభవాత్. నచ ప్రతిబద్ధ్యతాయాః పర్వతోవ
హ్నివాణాదితీతాభావణాయ సాధారణతయా వహ్నుభావసాధ్యకే కథమక్త
సంశయస్యంగ్రహః కథంచ మహాసీయవహ్నివాణా వహ్నిసామాన్యభా
వసామాన్యతా సంశయసంగ్రహః తత్రప్రతిబద్ధ్యతాయాః పర్వతోవహ్నివాణా

యత్తు సాధ్యవత్తాజ్ఞానప్రకృత్యతావచ్చేదకఃషయశాఘటకకృత్యవిన్న
త్యేన ప్రతిబద్ధతాయావశేషశీలుతయా వహ్నివ్యాప్యతాజ్ఞానప్రతి వ
హ్నిభావాది సశ్చయత్యేనాప్రతిబద్ధతయాతద్వషయశాఘటకకృత్యవత్తా
జ్ఞాన ప్రతిబద్ధకశావచ్చేదకత్వవిరహేణ నాతి స, న, ఇతి, గదపిన

తసంశయసాధారిణ్యాదితవాద్యం. స్వవృత్తిశిష్టప్రబంధ్యతాః పి
వేశనీయ త్వత్. ప్రకృతసాధ్యవివేకప్రయోజనసాగ్నిత్వత్. వహ్నివ్యాప్య
సాధ్యవహ్నివ్యాప్యవానిత్యాదౌ తాదృశవత్సంహితాననన వెతి సంశయ
వాణియాఘటకాంతం. ఏరుం వహ్నివ్యాప్యదిసాధ్యకస్తలే పర్వతోవ
హ్నిమాన్న వెతి సంశయేనాతివ్యాప్తిః తత్ర ప్రబద్ధతాయాః సాధ్యవిషయ
త్వావ్యాప్యత్వాత్. నచ యత్ర వహ్నివ్యాప్య పక్షగ్నం సాధ్యత్వంచ త
త్ర పక్షవిషయత్వాఘటకసాధ్యవిషయత్వాప్రసిద్ధిః పక్షసాధ్యభేదేన పక్షతా
యాభేదాత్తాదృశపక్షసాధ్యకస్తలే తద్విశేషణానుపాదానెతు తత్రైవవహ్ని
వ్యాప్యవహ్నినాన్న చేతిసంశయేనాతివ్యాప్తితివాద్యం. ప్రకృతపక్షముఖ్యవి
శేష్యత్వాఘటకసాధ్యవిషయశాఘటకేనాదోషాత్సర్వత్రావ్యంతరతఃప్రతియో
గితాసంబంధావచ్చిన్నసాధ్యప్రకారతామాదాయ లక్షణసంగతేరితి. అత్రా
హుః వహ్నివ్యాప్య వహ్నివ్యాప్యభావాభావవా సవహ్నిమాన్న వెతి
సంశయస్యవారణంనన్యత్. ఏతేనబాధప్రతిబద్ధ్యగ్నవేగోపివిఫలః. తస్మాన్
హనసీయవహ్నిమాన్ వహ్నిసామాన్యభావవాన్వేతసంశయానంగీకారే
ణఇదంమతమితతైత్రితాదృశదూషణాభిధానం రక్షణీయమేవ. యదిచ ప్ర
కృతపక్షముఖ్యవిశేష్యత్వాఘటకసాధ్యవిషయత్వావచ్చిన్నత్వం వివేక్యతే
తదావహ్నివ్యాప్యేవహ్నిర్నవేత్వాణసంశయసంగహాపత్రిద్రాప్తవ్యేతి—.

యత్త్వేతి * వహ్నిసాధ్యకేసాధ్యవత్తాజ్ఞానప్రతిబంధకతావచ్చేదకీభూత
తదభావవ్యాప్యవిషయత్వావచ్చిన్న ప్రతిబద్ధతాకస్య వహ్నిభావవ్యాప్య
హననవాపర్వతః సవహ్నిభావాభావవానితి సంశయస్య హరణాంత్య
తసాధ్యవత్తాజ్ఞానత్వావచ్చిన్నప్రతిబంధకతానిత్యతావచ్చేదకీభూత
బద్ధతాయా ప్రదభావవ్యాప్యభావవానిత్యతావచ్చిన్న ప్రతిబంధకతా
త్వాత్. మహానసీయవహ్నిసాధ్యకే వహ్నిమాన్న వెతి సంశయవాణియా

శృంగారామన్యసాధ్యకేవహ్ని వ్యాప్య ధూమవాన్నవెతిసంశయస్యపక్ష తాత్వా
 సత్తిః బాధనిశ్చయప్రతిబద్ధ్య తావచ్ఛేదకీభూతస్వనిష్ఠనహ్ని వ్యాప్యవిషయ
 తాఘటితధర్మావచ్ఛిన్నప్రతిబద్ధక తానిరూపిత ప్రతిబద్ధ్యతావచ్ఛేదికాయా
 నహ్ని వ్యాప్య ధూమభావవిషయతాసాసాధ్యవత్తానిశ్చయశ్రవణబద్ధతావచ్ఛే
 దికాపి తదవచ్ఛిన్నం ప్రతిబాధయద్రీయా సాధ్యవత్తానిశ్చయస్యాప్రతిబ
 ద్ధక తేషామహ్ని వ్యాప్యధూమాభావప్రత్యక్షం ప్రతిబద్ధకీభూతవహ్నిగు
 మితి సామగ్రిఘటకీభూతవ రామర్థవిధయా ప్రతిబద్ధక త్వాత్. వ్యాపకత్వ
 వివేకేతునదోషః. నహ్ని సుమితీతర కారణానమవహితజ్ఞానేతాదృశనిశ్చయ
 త్వ సత్వేపితాదృశవిషయ త్వావచ్ఛిన్న ప్రతిబద్ధ్యతానిరూపిత ప్రతిబద్ధకత్వ
 ధిరహాత్. నచ అవచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకసాధారణీఅవచ్ఛేదక తా విషయ సామ
 గ్రివృత్తిప్రతిబద్ధకతావచ్ఛేదకతాయా వ్యాప్యకాంతౌది ప్రకారతాంతర
 సాధారణతయా ఉక్తవివేకజేన వారణసంభవాత్ కింబదోషప్రసక్తిరితివా
 చ్యం. తస్మిన్తౌదిభేదేన పక్షతాభేదాత్ యత్ర ఎతద్వివేకస్య సప్రసే
 శః తత్రయత్రైవ తన్నివేతస్తత్రావచ్ఛేదక తావచ్ఛేదక వ్యాప్యతావచ్ఛేదక
 తామతమనుదర్శ్యవ్యాపకత్వనివేశాత్. నను బాధప్రతిబద్ధ్యతావచ్ఛేదకీభూ
 తస్వనిష్ఠవిషయతాఘటితధర్మావచ్ఛిన్న ప్రతిబద్ధక తానిరూపిత ప్రతిబ
 ద్ధ్యతాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదకాతిక్రధర్మావచ్ఛిన్న ప్రకారతానిష్ఠావ
 వచ్ఛేదకతాకాన్యప్రతిబద్ధకతానిరూపితత్వమేవ నివేశ్యతాం మహానసీయ
 నహ్నిమాన్నవెతిసంశయనిష్ఠాయాః స్వనిష్ఠమహానసీయవహ్నివిషయతాఘ
 టితధర్మావచ్ఛిన్నప్రతిబద్ధకతానిరూపితప్రతిబద్ధ్యతాయాః శబ్దసామగ్రి
 నిష్ఠతాదృశప్రతిబద్ధక త్వానిరూపితత్వనఉక్తసంశయస్య పక్షతాత్వావత్తివి
 రహాత్ ప్రతిబద్ధ్యతావచ్ఛేదకభేదేన ప్రతిబద్ధకతావచ్ఛేదకభేదేనాపిప్ర
 తిబద్ధ్యతాభేదాదితే చేన్న. తథాపి వహ్నిమాన్సర్వతా మహానసీయవహ్ని
 మాన్నవెతి సంశయస్య పక్షతాత్వావత్తైదుర్వారత్వాత్ బాధనిశ్చయ
 ప్రతిబద్ధ్యతావచ్ఛేదకీభూతస్వనిష్ఠసద్ధనహ్ని మత్వవిషయతాఘటితధర్మావ
 చ్ఛిన్నశబ్దబాధసామగ్రినిష్ఠప్రతిబద్ధకతానిరూపితప్రతిబద్ధ్యతాయాః నిరు
 కేతమనహ్నిమత్వయానయోగ్యతాజ్ఞాన ఘటితశబ్దసామగ్రినిష్ఠప్రతిబద్ధ

ఘటాదిమత్తాజ్ఞానశ్వావచ్ఛిన్నప్రతిబద్ధతాయా అతథాత్వాన్నాతిప్రసక్తిః
 గత్రీసహస్యభావవాన్నవో సంశయస్య పక్షతాత్వమిష్టమేవ తస్యవహ్నిః
 త్క్షాస్తాభావప్రతియోగినవెతినంశయనమశీలత్వాత్. స్వస్థవిషయతాయాం
 బాధప్రతిబద్ధతావచ్ఛేదకత్వం నివేశనీయం తేనవహ్నివ్యాప్యసాధ్యకస్థలవ
 హ్నిమాన్నవాపక్షగత్యైతాశ్చశంశయస్య పుష్కరావః తత్రవహ్నివ్యాప్య
 భావాభావత్వేన వ్యాప్యస్య పృథగ్భావేపి సంశయత్వ ముపకీర్ణతస్యవృత్తవ
 హ్నిమత్తత్వవిషయతాయా వహ్నివ్యాప్యభావశ్చయ ప్రతిబద్ధతావచ్ఛే
 దకత్వ విరహాత్.

కత్వేన నిరూపితత్వాత్ తథాచవ్యాపకత్వోపాదానమావశ్యకమితిగర్వః.
 ఏవం సతిపక్షసాధ్యవైశిష్ట్యానవగాహినోప సంశయవిశేషస్య లక్ష్యత్వాద
 త్తిమిష్టాపత్యాపరిహరణ * తత్రేతి * యద్యపిప్రాగపిసాధ్యవత్రానిణాయ
 నివర్త్యకత్వబాధనిణాయనివర్త్యకత్వయోగ్యత్వేన పక్షతాత్వం స్థితమేవ. త
 థాపి పక్షసాధ్యవైశిష్ట్యవగాహినంశయస్యైవ లక్ష్యత్వేన యథాశుభే త
 దవారణేపి నిష్కర్షేన వారణప్రత్యాయాపూర్వంనొట్టంకితం ఇదానీం
 తుతస్సలాత్తవట్టంక నేపివం సమాహితం. యద్వాస్సనిష్ఠవిషయతాయాం ప
 క్షసాధ్యవైశిష్ట్యయత్వమేవనివేశ్యం అన్యథావర్వతోపహ్నుభావవాన్నవో
 సంశయే అతివ్యాప్తైః ఏవంచ వహ్నివ్యాప్యసాధ్యకే వహ్నిసేయవహ్నిసా
 ధ్యకేచ వహ్నిమాన్నవేత సంశయపుష్కరాసాత్ బాధప్రతిబద్ధతావచ్ఛేదక
 త్వజ్జయర్థమిత్యాశంకాం నిరాకర్తం ప్రథమతస్తత్సంశయం సంగృహ్యతి
 * తత్రేతి * తథాచ గద్విశేషముపసర్థమేవేభావః * సమశీలత్వాదితి *
 పక్షసాధ్యవైశిష్ట్యవగాహినంశయస్యైవ పక్షతాత్వమతస్య మాపితత్వాద
 తిభావః. బాధప్రతిబద్ధత్వమాత్రవేతత్యాగవీజమాహ * తత్రేతి * విశే
 వదర్శనస్య కార్యసహభావేన ప్రతిబద్ధకత్వాత్ వహ్నివ్యాప్యవాగవత్వ
 తః వహ్నిమాన్నవేతి సంశయోనొక్తః. యదిచ సందిద్ధాప్రమాణ్యకతావృత్త
 సంశయసంభవః తదా సాధ్యవత్రానిష్ఠప్రతిబద్ధకతాయాం వ్యాప్యవత్రా
 జ్ఞానాదిప్రతిబద్ధకతాభేదోనివేశ్యః అన్యథా వహ్నివ్యాప్యవాగవహ్ని
 మాన్యభావవాన్వెత్యాదేః సంగ్రహపత్రైః బాధప్రతిబద్ధతావచ్ఛే

ఎహి వ్యాప్యతావచ్చిన్నః పయితా ఘటోధర్మావచ్చిన్నః బద్ధక తాః రూపి
 తి ప్రతిబద్ధతాశాలిత్వాత్. ఎహి వ్యాప్యధూమవాః ఎహి వ్యాప్యధూమా
 భావాభావవాః వా ధూమోఎహి వ్యాప్యసాధనవే జ్ఞానంశ్చ సిద్ధమేవ ధర్మితా
 వచ్చేదకఘటక వ్యాప్తినిశ్చయకసాహగ్రిసంశ్చ సాంశయత్వాసంభవాత్
 తేన ధూమే ఎహి వ్యాప్యధూమసాధనేన సత్ప్రాప్తిసంగజితీకేచిత్. పరే
 శు నన్వేతల్లక్షణే ఎహి వ్యాప్యసాధ్యకస్తలే ఎహి వ్యాప్యవాః ఎహి సా
 మాన్యభావవావా పక్షఇత్యాదిసంశయోవ్యాప్తిః పౌదీనమతే సాధ్యత
 దభావాన్యతరస్మిన్ పక్షసంబంధావగాహిత్యేన స గ్రాహ్యత్వేపి ఎహి
 సాధ్యకస్తలే ఎహి వ్యాప్యవాః ఎహి సామాన్యభావవాన్వేత్యాకారక
 జ్ఞానస్య తాదృశాన్యతరస్మిన్ పక్షసంబంధావగాహిత్యేన లక్ష్యత్వే సత్ప్రా
 వ్యాప్తిః స్వనిష్ఠవిషయితాయాః బాధప్రతిబద్ధతావచ్చేదకత్వాభావాదితీచే
 న్న. స్వనిష్ఠవిషయితాయాబాధశ్చయప్రతిబద్ధతాప్రతిబద్ధకత్వాన్యతగావ
 చేదకత్వస్య వివక్షితత్వాత్. నచ నరక ప్రతిబద్ధతాయాం సాధ్యవిషయ
 కత్వావచ్చిన్నత్వం నివేశనీయం తథాచ ఎహి వ్యాప్యసాధ్యకస్తలే దర్శితసం
 శయస్యాలక్ష్యత్వోపగమేపి తాదృశ ప్రతిబద్ధతాయా సాధ్యవిషయ
 కత్వావచ్చిన్నత్వాభావాదదోషఇతివాచ్యం. ఎహి వ్యాప్యపక్షసాధ్యకే ఎ
 హి వ్యాప్యసాధ్యకే ఎహి వ్యాప్యవాః ఎహి సామాన్యభావవాన్వేజ్ఞానే అతివ్యాప్తిః సా
 ధ్యం పక్షస్థాభావప్రతియోగినవేత్త్యా సేరసంగ్రహాధ్యేన సాధ్యప్రకారక
 త్వస్య నివేశయితమశక్యత్వాదితిదిక్. బాధనిష్ఠయస్వవ్యాపికాప్రతిబద్ధక
 తాప్రవేశ్యా తేన ఎహి వ్యాప్యసాధ్యకే ఎహి వ్యాప్యసాధ్యభావవాః ఎహి
 భావవాంశ్చ పక్షఇతి సమూహోబలనొత్తిక బాధనిష్ఠయప్రతిబద్ధకతామా
 దాయ నదోషః. నను సంశయత్వఘటకీ సూత్రస్వనిష్ఠవిషయితాయాం బాధ
 ప్రతిబద్ధతావచ్చేదకత్వనివేశే ఎహి భావవాః పర్వతోఘటవాన్నవే
 త్యాకారకసంశయస్య స్వనిష్ఠఘటావిమత్పర్వతివిషయితాయాః బాధప్రతిబ
 ద్ధతావచ్చేదకత్వాభావాదేవ ఎహి సాధ్యకే పక్షతాత్వవారణసంభవాత్
 సాధ్యకత్వఘటకీ భావప్రతిబద్ధతాయాం సాధ్యవత్తానిష్ఠయప్రతిబద్ధతా
 వచ్చేదకత్వావచ్చేదకత్వేన వేశనయఫలమిత్యేతదహ * ఏవంచేతి * స్వనిష్ఠవిష

ఏనంచ వహ్నిభావవాక్ పర్వతోఽమలవాన్మచేత్సాదౌ శ్యామ్యత్యైశం
భవేపి శుద్ధవహ్నిత్వావచ్చిన్నసాధ్యకస్తలే వహ్నిభావవాక్ పక్షత్యైతా
దృశబాధనిశ్చయప్రతిబధ్యస్య మహానసీయ వహ్నివాన్మచాచిత్యత్యై
తాదృశసంశయస్యపక్షతాత్వవారణాయ సాధ్యవత్తాశ్చయ ప్రతిబధ్యతా
సచ్చేదకావచ్చిన్నత్వనివేశనంసఫలమిహేద్యేయం.

యితాయాం బాధప్రతిబద్ధ్యతా వచ్చేదకత్వానివేశే తత్సంశయే అవచ్చిన్నా
న్తవిశేషణవ్యావృత్త్యసంభవేచేశ్యథాః. తస్మిశ్చేషణస్య తత్సంశయవారకత
యా సార్థక్యాసంభవేపి మహానసీయవహ్నిమాన్మచేతి సంశయస్య వ
హ్నిత్వావచ్చిన్నసకారత్యాత్వేన వహ్నిభావవానిత్యాకారకబాధనిశ్చయ
ప్రతిబద్ధ్యతావచ్చేదకీభూతమహానసీయవహ్నివిషయితాతయావహ్నిసాధ్య
కస్తలపవ పక్షతాత్వవారణాయ తస్మాఫల్యాత్ తన్నిష్ఠప్రతిబద్ధ్యతాయాః
సాధ్యవత్తాశ్చయప్రతిబద్ధ్యతావచ్చేదకం యన్వయభావవిషయకజ్ఞానత్వం
తకననచ్చిన్నత్వాత్. నచైవం సంశయపవ సాధ్యవత్తానిశ్చయవివర్త్యత్వ
మస్తు తావతాప్యుక్తస్తలే తత్సంశయవారిణసంభవాత్ తథావ ప్రతిబద్ధ్య
తాయాముక్తగుగుతరవిశేషణవైఖలమితివాద్యం. అవచ్చేదకావచ్చేదేన వ
హ్నిః సాధ్యత్వే సామానాధికరణ్యైన వహ్నిభావం అవచ్చేదకావచ్చేదే
న మహానసీయవహ్నిభావం సామానాధికరణ్యైన మహానసీయవహ్నించ
అపగాహమానస్య వహ్నిభావవాక్ పర్వతోఽమలవాన్మచేత్సాదౌ మహానసీయవహ్ని
వాన్మచేత్సాదౌ కారకసమాహంబనసంశయస్య వహ్నిభావాంశమాదాయ
సాధ్యవత్తానిశ్చయనివర్తనీయతయా మహానసీయవహ్నిభావాంశమాదాయ వా
రప్రతిబద్ధ్యతావచ్చేదకీభూతత్వనిష్ఠవిషయితాతయావ పక్షతాత్వాపత్తిరి
తిప్రతిబద్ధ్యతాయామేన ఉక్తవిశేషణావశ్యకత్వాత్. అత్యై బాధాంశేనంది
ధాప్రామాణ్యక సంపర్వతోవహ్నిభావవాక్ మహానసీయవహ్నిమాన్మచే
తి సంశయవారిణమపి తస్మిలంబోధ్యమ్. నచైవం ప్రతిబద్ధ్యతాయాంసా
ధ్యవత్తానిశ్చయత్వావచ్చిన్నప్రతిబద్ధక తానిరూపితత్వమేన నివేశ్యతాం తా
వతాపి మహానసీయ వహ్నిభావవిషయత్వావచ్చిన్నప్రతిబద్ధ్యతావచ్చేదక
తాదృశప్రతిబద్ధక తానిరూపితత్వాభావాదేన ఉక్తసంశయవాతలభ్యతా

చిత్తివాచ్యమ్ సాధ్యంవక్ష్యమిష్టాభావప్రయోగినవా సాధ్యం పక్షస్పృహి నవ
త్యాదిసంశయానంగ్రిహణ సకలసంశయానుగమానంభవాత్ తత్రితాదృ
శప్రతియోగితాఃషయకత్వేన పాద్యవత్తానిశ్చయత్వావచ్చిన్నప్రతిబంధకతా
నిరూపితప్రతిబంధ్యతాయాః సత్వేపి తాదృశాప్రతియోగితృషయకత్వావ
చ్చిన్నప్రతిబంధకతానిరూపితప్రతిబంధ్యతాయాం ప్రతిబంధకతాభేదేన పూ
ర్వోక్తప్రతిబంధ్యతాభిన్నాయాం సాధవత్తానిశ్చయత్వావచ్చిన్నప్రతిబంధకతా
నిరూపితత్వాభావాత్. మన్తతేతు సాధ్యవత్తానిశ్చయంప్రతి అప్రతియోగి
త్వవిషయకనిశ్చయంప్రకృత మిదాపేక్షైవ తాదృశసంశయస్యప్రతిబంధ్యత్వే
న తాదృశప్రతిబంధ్యతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నత్వస్య సంశయత్వముటకీభూతప్ర
తిబంధ్యతాయామక్షతత్వాత్తత్సంగ్రిహణం. అథవహిన్యావ్యసాధ్యకస్థలే
వహిన్యావ్యసాధ్యభావాభావాత్క్షేపహిన్ముం. వహిన్సామాన్యాభావవాన్వేతి
సంశయస్య పక్షతాత్వాపస్త్యితిత్ర వహిన్యావ్యసాధ్యభావాభావత్వావచ్చి
న్నవిషయతాయాః బాధప్రతిబంధ్యతావచ్ఛేదకత్వాత్. నచ బాధప్రతిబంధ్య
తావచ్ఛేదకతాయస్తాపావచ్చిన్నవిషయతా త్వేన తిక్రపావచ్చిన్నవిషయతా
త్వావచ్చిన్నప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వంవివక్షణీయం ఉక్తస్థలేవహిన్యావ్యసా
ధ్యభావాభావత్వావచ్చిన్నవిషయతా త్వేన బాధప్రతిబంధ్యతావచ్ఛేదకత్వంనతే
నరూపేణ వహిన్సామాన్యాభావబుద్ధిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వమిత్యదోషఇతి
వాచ్యం. ఆభావన్యావ్యసాధ్యత్వాదౌ అభావన్యావ్యసాధ్యభావాభావవా
వహిన్సామాన్యాభావవాన్వేతి సంశయావాంణోత్త్రాభావత్వావచ్చిన్నవిషయతా
త్వేన బాధప్రతిబంధ్యతావచ్ఛేదకత్వంఅభావాభావజ్ఞానప్రతిబంధకతావచ్ఛేదక
త్వోపాయనత్వాత్. నచ బాధప్రతిబంధ్యతావచ్ఛేదకీభూతప్రకారతావచ్ఛే
దకతాపర్యాప్త్యధికరణంయద్యూహం తద్యూహావచ్చిన్నప్రకారతాత్వావచ్చి
న్నప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతాత్వం వాచ్యం ఉక్తస్థలేచాభావత్వమాత్మింన
క్షేపితే వదోషఇతివాచ్యం. తథాసతి మహానసీయవహిన్సాధ్యకే మహానసీ
యవహిన్వా. వహిన్సామాన్యాభావవాన్వేతి సంశయాసంగ్రహపాతాల్
బాధప్రతిబంధ్యతావచ్ఛేదకప్రకారతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికరణం యన్త
దావచ్ఛేదకత్వం తదవచ్చిన్నప్రకారతాత్వేన వహిన్సామాన్యాభావగ్రి

[illegible]

ఏతేన అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితౌ పక్షతావచ్ఛేదకసామావాధికరణ్యమూ
 త్రైణికోటిద్వయావగాహనోనిశ్చయస్యావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన సాధ్యాదిమ
 త్తా నిశ్చయప్రతిబధ్యత్వేపి నిరుక్తసంశయత్వాభావేన నవక్షతాత్వమితి సం
 తేషాః అథావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన కోటిమవగాహనానన్య కోటిద్వయసము
 చ్చయన్య పక్షతాత్వావత్తిః తస్యాపుష్కరూపాక్రాంతత్వాత్. నచవిరోధా
 తిహావశ్యకత్వాత్. తిథాపి అవచ్ఛేదక ధర్మదర్శనవిధయో మహాసనీయ
 వహ్నుభావాదివిషయతాయా స్తాదృశ ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకతయా మహా
 నసీయవహ్నిమాన్నవేతి సంశయేతి వ్యాప్తేస్తత్త్వగః. (పా- తథాపి కేవలా
 న్వయిగ్రింథే మణికారోక్తప్రకారస్య పరిష్కరణీయతయేత్థమభిధానం).
 నను సాధ్యవత్తానికాయ ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకీభూతస్వవిపరీత కోటితావ
 త్వేనతి తన్నిరూపిత విశేష్యతావచ్ఛేదకీభూత ధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాని
 రూపిత బాధప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకస్వకోటితాకజ్ఞానత్వం సముదాయార్థో
 స్తు తావత్తేన సామంజస్యేనిరుక్తసంశయత్వోకిమర్థానివేశ్యత ఇత్యుతతహ
 * ఏతేనేతి * కోటిద్వయేతి * సముచ్చయత్వ ప్రకారనాయ. * సాధ్యాదితి *
 నచ తత్త్రావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన బాధనిశ్చయ ప్రతిబధ్యత్వసత్వేపి సామా
 నాధికరణ్యేన బాధనిశ్చయా ప్రతిబధ్యత్వాత్ కథం పక్షతాత్వప్రసక్తిరితివా
 చ్యం. సామానాధికరణ్యేన ఏహికోటికసంశయసంగ్రహార్థ మవచ్ఛేద
 కావచ్ఛేదేన బాధనిశ్చయన్య నివేశ్యతయా ఉక్తస్థలపక్షతాత్వావత్తేదుర్
 ర్పారత్వాదితిభావః. * నిరుక్తేతి * ధర్మతావచ్ఛేదకవ్యావకత్వావచ్ఛిన్న
 సంనగతానిరూపితాయా ఏవప్రకారతాయాః ప్రతిబధ్యతా ప్రతిబధ్యక
 తాన్యతరావచ్ఛేదకతయారన్య ఉక్తసముచ్చయనిష్ఠత్వాభావాదితిభావః.
 నచ విపరీతకోటిప్రకారతానిరూపిత విశేష్యతావచ్ఛేదకతావన్న ధర్మావ
 చ్ఛిన్నవిశేష్యతా నిరూపితస్వప్రకారతాకజ్ఞానత్వమేవాస్తు. సముచ్చయ
 వ్యావృత్తవిశేష్యతావచ్ఛేదకతయారవచ్ఛేద్యావచ్ఛేదకభావే మనాభావా
 త్. సంశయే ప్రత్యేకనిశ్చయాయవిషయతాసమావేశభక్తాపాతాచ్చి తతః
 వశేవలాన్వయిగ్రింథే ప్రకారితయారవచ్ఛేద్యావచ్ఛేదకభావాన్వయంబుద్ధి
 స్థాపనీయఇతి * కోటిం * ఏకకోటింకోటిద్వయంవా. యద్యత్ సామానా

వగాహిత్యనివేశాత్తద్వారముతి వాద్యం. కుత్రచిట్టం దిత్వరియోగికవిరో
ధభానన్యముచ్చయేష్యక్షతత్వాత్. పాద్యతదభావాదివిరోధావగాహిత్యస్య
ప్రతిష్ఠాసంకలసంశయసాధారణ్యసంభవాదితిచెన్న. సంయోగాదేరవ్యాప్య
వృత్తితాజ్ఞానదశాయాం తద్వత్సగ్రహవిషయ్యాభూతధర్మణితదభావాదిగ్ర
హోత్పత్త్యా తద్వత్తాజ్ఞానస్య తదభావవత్తాజ్ఞానప్రతిబంధకతాయాం అవ్యా
ప్యవృత్తితాజ్ఞానస్యోత్తేజకతామపేక్ష్యవ్యాప్యవృత్తితావగాహిత్యేనైవ ప్రతి
బంధకతోపేయతే. వ్యాప్యవృత్తిత్వంచానవచ్చిన్నాధారతాత్వంసర్వత్రపరిబ
ద్ధకజ్ఞానేతాదృశాధారతాయాంతతః కోట్యోస్సంగవిధయైవభానముపే
యతేవం వసముచ్చయనిష్ఠకౌటివిషయతానవిపరీతజ్ఞానప్రతిబంధకతావచ్ఛే
దికా వ్యాప్యవృత్తిత్వవిషయత్వానిరూపితత్వాత్. అత్ర ఉక్తసంశయత్వం
క్రాన్తవదేన సముచ్చయోపాదానానంభవేన తస్యవత్తత్వావత్తివికమాత్.
ధికరణ్యనానుమితౌ సామానాధికరణ్యేన సిద్ధినివర్త్యోఽపచ్ఛేదకావచ్ఛేదే
నసాధ్యాభావకోటికః సందేహపవ అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనాన్యతరకోట్యవగా
హిత్యస్య సంశయస్వబీజత్వాత్ అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితౌ అవచ్ఛేద
కావచ్ఛేదేన సిద్ధినివర్త్యో సామానాధికరణ్యేన అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనచ త
త్కౌటికానందేహవేవేతి కథమయం సముచ్చయః. తథాప్యవ్యాప్యవృత్తి
జ్ఞానకాలీనాయం సముచ్చయోబోధ్యః. * ప్రత్యేకమితి * సాధ్యతదభా
వాద్యన్యతరవిరోధావగాహిత్యోక్తౌ హృదవృత్తిత్వాభావపద్వహ్నిమా వ
హ్నిభావవాచ్ఛేతినముచ్చయసంగ్రహపత్తిసాధ్యంపక్షవృత్తినవేత్త్యాదే
రసంగ్రహపత్తిశ్చేతి * అపేక్ష్యేతి * అప్రామాణ్యజ్ఞానాభావాదిభిః
విశేషణవిశేష్యభావేవినిగమనావిరహేణ గౌరవాత్. స్వమలైలాఘవాయా
భా * వ్యాప్యవృత్తిత్వంచేతి * నర్వలైతి * ప్రాచాంతులేమతుబుల్లెఖవశా
ధనవచ్చిన్నసమవాయాద్యవచ్చిన్నాధారతైవసంసగః ఏవంసతి సంయోగీ
తి. ప్రకటబద్ధకజ్ఞానస్య నియమతోభామత్వస్యేష్టత్వాత్. * వ్యాప్యవృత్తి
త్వేతి * సముచ్చయేచావ్యాప్యవృత్తిత్వజ్ఞానవశాత్ అవచ్చిన్నాధారతా
సంసగః అతిస్తమస్తరంఛితవచ్చిన్నాధారతాసంసగఃకోనసంశయః సం
సగేన సంసగః తావచ్ఛేదకాభావగ్రహవ్యప్రతిబంధకత్వాదికరీత్యా స

అథవా స్వనుటి ధర్మావచ్చిన్నప్రతిబ ధక తానిరూపితప్రతిబధ్యతావచ్చేద
దక్షిణా తానాస్వనిరూపక తావచ్చేనక ధర్మావచ్చిన్ననిరూపితవిరోధవిషయ
తానిరూపితప్రకారిణా సామానాధికరణ్యసంబంధేన తద్విశిష్టప్రకారితైవ
స శయత్వం. తద్వసముచ్చయవ్యావృత్తం సముచ్చయేవిరోధాభావేన కో
టిద్వయ విషయతయోర్విరోధ విషయశ్వాసరూపితత్వాల్ సంశయేచాంత
తః కోట్యోః సంసర్గాతయాపి పరస్పరవిరోధభావోపగమేన నకలసంశయ
సం గ,హః.

ముచ్చయస్య సంశయవిరోధిన్వ మితిబోధ్యం. వ్యాప్యవృత్తిత్వవిశిష్టద్వయా
వగాహిజ్ఞానం సంశయఇతి మతే సంశయేసముచ్చయవ్యావృత్త విషయ
తాం ప్రదర్శయేకధమితికనానానిరుద్ధకోట్యవగాహిజ్ఞానం సంశయఇతిమ
తే సంశయత్వంనిర్వ క్తి * అథవేతి * స్వంబాధ ప్రతిబధ్యతావచ్చేదకప్ర
కారితా ప్రకమాప్రకారిణాసాధ్యవత్ప్రాశ్చయత్వ వ్యాపక ప్రతిబధ్యతాని
రూపితప్రతిబధ్యతావచ్చేదికాబోధ్యై. అథవాస్వపదేన ఇహుంపహ్నయ
భావ ప్రకారిలాపక్షనిష్ఠాభావప్రతిరూపితప్రకారితాది రూపామూల
దాయ ప్రకమప్రకారిణాశబ్దేన బాధప్రతిబధ్యతావచ్చేదకప్రకారితాపా
దేయా. ఉభయధాపి సత్తతిః. సంశయేచ విరోధసంబంధేన వహ్నియద్వ
హ్నిభావవానితి నిణయస్య వహ్నిభావవద్వహ్నిమానితి నిణయస్యేవ
విషయతయోః సమావేశః నకుసంశయేఅతిక్రమిషయితాభ్రమఃకాగ్యః. న
చపర్వతోపహ్నిమాన్నవేతి సంశయాకారనిర్వాహయ పర్వతత్వావచ్చి
న్నప్రకారతాపన్నవహ్నిభావాదేర్విరోధ సంబంధేన వహ్నియదౌ ప్రకా
రత్వమిత్యతిక్రమిషయత మర్వారైవేతివాచ్యం. ఏకద్భయేన తాదృశప్రకా
రతానాపన్నస్యైవ తేనసంబంధేన ప్రకారత్వపగమాత్. విరోధవిశిష్టతం
సర్వకస్త్వేనవిరోధపదార్థతయా సమాజతేన తాదృశకారనిర్వాహావచ్చ
విశిష్టోల్లేఖేవిశిష్టసంసర్గానుల్లేఖాల్. వహ్నియద్వహ్నిభావవానహ్ని
భావవద్వహ్నిమాన్వేత్యాకార ఇష్టఇత్యవ్యాపకః. సమయితీసుకయేద
హ్నిభావేవహ్నివిరోధమితితాత తత్త్రిన్వపదేన బాధప్రకారితానా. ఉభ
తానం ననంభవతీత్యతలహ * సంశయేతేతి * యద్భవ వహ్నిభావవానోతి

యదంతే సంశయత్వం తతో-టివిరోధస్యేవోక్తరూపేనోపాదాన సంభవాల్ నవ స్తవ్వరవిరోధభానమాదాయాతిప్రసంగఇతి. కేచిన్తు సాధ్యశ్చయసాధ్యాభావనిశ్చయప్రతిబద్ధతా వచ్చేదకః కేవలతాళాలిన్వం సముదితాభాః సంశయేవ ధర్మిణిఉభయప్రకారతానిరూపితైకవిలక్షణవిషయతా సముచ్చయవైలక్షణ్యయోపగమ్యతేఇతి తాదృశవిషయతాయాః భిన్నరూపేనోభయనిశ్చయప్రతిబద్ధతావచ్చేదకతయా వాసంభవఇత్యాహుః.

హ్యుభావవద్వహ్నిమానిత్యాకారతామా తేజవిశ్కృత నిర్వాహః తిథాపితూల్యన్యాయేన వహ్నిమాన వహ్నిమద్వహ్నిభావవాన్వేత్యాకారస్య మర్వాంతయంతదసంగ్రహః స్యాదితివినియనాపరహేణపరస్పర విరోధభానమంగీకృతం. కిందిత్ప్రతియోగికవిరోధభానమాదాయ సంముచ్చయే ఉక్తాతిప్రసంగంనిరస్యతి * యదంతేఇతి * స్వనిరూపకతా వచ్చేదకత్వస్య ధర్మకావిశేషణతయా హ్రదావృత్తివహ్నిమానవహ్నిభావవాన్వేత్యాదోనాన్వేషసంగః. తదవద్భిన్నాధికరణవృత్తిత్వాభావోపరోధః తద్విషయతావ నిరూప్యనిరూపకభావాపన్నవిషయతా తదవద్భిన్నవచ్చేదకతానిరూపితాయాధికరణ సహితవృత్తిత్వనిష్ఠావచ్చేదకతానిరూపిత ప్రతియోగిత్వనిష్ఠావచ్చేదకతానిరూపితానుయోగితానిష్ఠసంసర్గికః షయతానిరూపితా కించిన్నిష్ఠప్రకారతానిరూపితాభావ విషయతైవ. తేన తాదృశధర్మత్వేన ఘటాదేభ్యానేపి కాంచనమయవహ్నిత్వాదేస్తాదృశ ధర్మకత్వేపి నదోషః. నచ వహ్నిత్వాదినా వదాథానవరభానే స్వనిరూపకతావచ్చేదక ధర్మాప్రసిద్ధోర్వహ్నిభావవిరోధాసంగ్రహఇతి వాద్యం. తద్ధర్మఘటిత ప్రతియోగితా సంబంధేన తద్ధర్మవిశిష్టాభావత్వవైషమ్య అవచ్చేదకతావ ర్యాప్త్యధికరణ ధర్మత్వాల్ వహ్నిభావవాన్ అభావవిషయవహ్నిమాన ఇత్యాదావతిప్రసంగః అకళవర్యాప్తిసేతః నచైవంమహానసీయ వహ్నిమానవహ్నిసామాన్యాభావవాన్వేతి వహ్నివిరుద్ధవహ్నిభావనోటిక సంశయే అతివ్యాప్తిరితి బాధ్యం యద్ధర్మానవచ్చిన్నాభావః కొట్టంతరం తద్ధర్మపర్యాప్త నిరూపకతావచ్ఛేదకత్వ నిత్యాత్ ఏవంవ యత్రమహానసీయ వహ్నివిరోధముక్తమితివాదానామతే తతోవహ్నివిరోధభానమవ్యుపేయం అభావప్రతియోగి

తావచ్చెదకధర్మశాస్త్రుటిగధర్మాంతర నివేశప్రకారోవాకార్యజని దిక్. అ
 థతాద్యధర్మోధర్మషయితా నిరూపితప్రకారితాయాం స్వమితిగధర్మశాస్త్రాన్ని
 న్న ప్రతిబద్ధకతానిరూపితప్రతిబద్ధతావచ్చెదకత్వ నివేశోన్యథాః స్వనిత్య
 విషయతాయాం బాధప్రతిబద్ధతావచ్చెదకత్వ నివేశేన వహ్నిభావనా
 వర్వతోమితివాస్తవేత్యాది సంశయప్రకారితాయా అతథాత్వేనతదసంగ్ర
 హాత్. నచ వర్వతోవహ్నిమాత్మనుమితౌ వర్వతోమహానసీయ వహ్నిమా
 న్న వెతినంశయవారణాయ తన్నివేశఆవశ్యక ఇతివాద్యం. తథాపితాద్యశ
 ప్రకారితాయాం సాధ్యవత్తాస్త్వేయ త్వా వచ్చిన్నప్రతిబద్ధకతానిరూపితప్ర
 తిబద్ధతావచ్చెదకత్వ నివేశేత్యుక్తసంశయాయ తాద్యప్రకారితాయా
 న్నాద్యప్రతిబద్ధతావచ్చెదక త్వాభావేన తద్వారణసంభవాదితేన. అవ
 చేదకావచ్చేదేన వహ్నిసాధ్యకస్థితే వర్వతత్వసామానాధికరణేన సాధ్యవి
 రుద్ధసాధ్యాభావావగాహినౌ మహానసీయవహ్నికోటిసామానాధికరణ్యే
 నావగాహినౌ ౨వచ్చెదకావచ్చేదేనమహానసీయవహ్నిభావకోటి మహా
 హినౌవహ్నివిరుద్ధవహ్నిభావనా వర్వః వర్వతోమహానసీయ వహ్ని
 మాన్నవేత్యాకారక సమూహాలంబన సంశయన్యవారణార్థం తదానశ
 క్యత్వాదితి. నన్వగ్రీవహ్నివ్యాప్యత్వావచ్చిన్నసాధ్యకే వహ్నివ్యాప్యధామ
 వా నవావహ్నిమాన్నవేతే వహ్నిభావాంశే వహ్నివ్యాప్యఃకోథావగా
 హిసంశయే బాధప్రతిబద్ధతావచ్చెదకవహ్నిభావవిషయతాయా వహ్ని
 వ్యాప్యవిరోధవిషయతానిరూపితత్వేన కథంవారణం. అథస్వమితిగధర్మా
 వచ్చిన్నప్రతిబద్ధకతానిరూపిత ప్రతిబద్ధతావచ్చెదకత్వస్య నిరూపణవిరో
 ధవిషయతా నిరూపితత్వస్య సమానాధికరణ్యే పతత్త్రియసంబంధావచ్చి
 న్నప్రతియోగితాకంస్వాన్యప్రకారితా సూన్యత్వం అద్యప్రకారితావిరేష
 ణం ఏవంసామానాధికరణ్య సంబంధేనప్రకారితా విశిష్టప్రకారితాస్థాన
 శుద్ధవహ్నిత్వావచ్చిన్నసాధ్యకేబాధాశేలప్రామాణ్యజ్ఞానసంబంధితేన
 చేదకావచ్చేదేన మహానసీయవహ్నివిరుద్ధ వహ్నిభావవిషయే సామా
 నాధికరణ్యేన మహానసీయవహ్నిరవచ్చేదకావచ్చేదేన మహానసీయ
 వహ్నిభావత్యవశంశయేదాద ప్రతిబద్ధతావచ్చెదకేభూతమహానసీయవహ్ని

విషయశాస్త్రాన్ని ప్రతిబద్ధతానిరూపిగ ప్రతిబద్ధతావచ్చేనకీమాగ నహ్ని
భావవిషయతాగూః సాహసనీయవహ్ని విరోధవిషయతానిరూపితయాన
ద్వారకాయ ఉత్తసాధ్యకే విహ్నిభావాంశేనిశ్చయత్తనః శదంశేవహ్ని
వ్యాప్య భూనివిరోధానగాహినః శాద్విశేషశిష్టభూమ సంశయస్యవారణౌ
యవ సామానాధికరణ్య స్వరూపకతావచ్చేనకావచ్చిన్న విరోధవిషయతా
నిరూపితశోభయపరబంధేన ప్రకారితావిశిష్ట ప్రకారితావిషయతానిరూపిత
తాదాత్మక సంశయవ్యుగానః బాధవిరోధస్యాపి మహానసీయవహ్నిదౌ
భావేనంగ్రహ్యవీచనః ఏవచసహిష్ణువ్యాప్య భూమేవహ్నిభావ విరోధా
వగాహితత్వంశయవిహ్నిభావనిశ్చయరూపః తస్యసాధ్యదభావాన్యతర
స్త్రి పక్షసంబంధావగాహితేనానాన్యత్రాత్మికతానాన్యత్రాత్మికతా
శయభేదావేక్ష్యః నతునిగు క్తస్వాన్యప్రకారత్వాభావఃప్రతిపత్తియప్రకారితా
విశేషణస్వమాద్యప్రకారితేతిశంక్య . తథానశి వహ్నిభావవాక్ వహ్ని
వ్యాప్యవాన్న వెతిసంశయసంగ్రహపాతాదీశ్చేన్న . శుద్ధవహ్నిసాధ్యకేప
ర్వతో వహ్నిమాన్నవామహానసీయ విహ్నిమాన్నవేతి సంశయానంగ్ర
హత్ . మైవ ప్రతిబద్ధకతాన్వరూపతోనివేశ్యేతి నప్రకమదోషః . పరస్పరవి
రోధావగమేనేతి దశానాత్ అన్యతరవిరోధావగాహిజ్ఞానస్యా ప్రామాణిక
తయా నన్విశీయోపదోషః . యద్వాప్రకారితావిశిష్టప్రకారితైవ సంశయ
త్వం వహ్నివ్యాప్య భూమవాన్నవెతి కేవల సంశయానురోధాత్
వహ్నివ్యాప్యభూమప్రకారితా విశిష్టతదభావప్రకారితాయావీచ తద్వత్క
త్వంనతుతద్విశిష్టవహ్నిసామాన్యభావప్రకారితాయాః తథావవిశిష్టతేత
ద్భేదావేక్ష్యః సంశయభేదేన కేవలసంశయావృత్తివిషయతావామానంత్య
న తద్భేదానా మనంతానామపి సుమతిభిరూహితుశక్యతయా గ్రంథకృ
తాం వాభిధానమితి నప్రకమోద్వితీయోవాదోషః . వస్తుతస్తు విశేషరూపే
ణ సంబద్ధత్వస్యా ప్రామాణికత్వేపి సామాన్యరూపేణ సంశయత్వఘటక ప్ర
కారితానిషాదేయతాన్యక్రీనామేన సంబంధఘటకత్వం సువ్యక్తీకృతంచ స్వ
యంభ్యుత్పత్తివాదేతథాతానాం సంబంధత్వం బహుశక్తి తద్భేదావేక్షనం

తచ్చింత్యం. ప్రకృతపక్ష తావచ్చేదకావచ్చిన్నపిశేష్యకపాధ్యుడకావచ్చేట
కజ్ఞాన త్యాచికము పెత్తననిరుక్తరూపేణ సంశయనివేశనప్రయోజనంబిర్భయతి
* తేనవపక్షైతి * పక్షవిశేష్యకస్యపక్షస్సాధ్యవాన్మిత్యేతస్యసాధ్యవిశేష్యకస్య
సాధ్యం పక్షవృత్తినవేత్త్యస్య సంశయస్యాననుగతుః తథాసతీఫలస్యావిలక్ష
ణతయా వ్యభిచారేణకారణతాభజ్యేతేతిభావః. ఇదముపలక్షణంసాధ్యవద్భే
దానికొటికసంశయాననుగమోపి బోధ్యః. విశిష్యసంబంధనివేశప్రయోజనం
దగ్గయత * నవేతి * సంబధాంతరేణ తత్సంబంధాతిరిక్తసంబంధేన నందేహీ
శం దేహదశాయా నిశేతసంబంధేన పక్షౌ శేషాధ్యయసంసర్గవిధయా
తితాగ్రలీన నిణయపిషయీభూతితత్సంబంధేన. ఏతదసంతరం అనుమితా
పతీ పూరణీయం. తస్మింబంధేన సంశయానత్వేపి తత్సంబంధేన సిద్ధిశూ
న్యకాలే ఇస్తావత్తినంభి వాన్నిశేత తేశ్యుక్తం. సంబంధమనివేశసాధ్యనిణా
య సామాన్యనివశ్యోన్వనివేశేప్రసిద్ధిప్రసక్తః యతిగ్రంచిన్నిర్ణయనివర్త్య
త్వం యతిగ్రంచిన్నింసర్గకనిశ్చయసామాన్యనివశ్యత్వం వాయదినివేశ్యతే
తదాయుషాతివ్యసంగోబోధ్యః. ధర్మత్వాంతావేశేన ప్రయోజనమాహ * త
మకప్రభృతి * స్వధర్మత్వం సంశయవిషయసాధ్యకత్వం పక్షత్వమిత్యు
క్తౌ ధర్మత్వనివేశ్యేవృత్తిసాధ్యకముటాదిపక్షకస్థలైవ పక్ష తావైకల్యం ఖ
టాదిసమవేత్యస్య ప్రసిద్ధ్యా గగనాదౌ తత్సంశయసంభవాదితి తమకప్ర
భృతివిర్యన్తానుధానం. తథాచ సాధ్యే సంబంధాంతరేణ పక్షవృత్తిత్వసం
వృత్తి మేవేత. * అచ్చింత్యమిత * ఇంతావీజంబ పలక్షణపిషయతాయా
అనుమితగ్రంథాదౌ నిరాసపవ. వస్తుతస్తు వహ్నిభావాభావాభావాత్తక వ
హ్నినూగ పర్వతఇతి నిణయస్య వహ్నిభావసాధ్యకే పక్ష తాత్వావత్తి
రితి * వ్యభిచారేణేతి * అవ్యవహితోత్తరత్వ నివేశేతుకారణరావృద్ధిస్యా
త్. * తత్సంబంధేనైతి * సాధ్య తావచ్చేదక సంబంధనేత్యర్థః అవచ్చిన్న
కోటితాకత్వం తృతీయాథా. నిశేతసంబంధేనైతి తృతీయాథాన్వ
యసంపత్తయే అనుమితావితిపూరణీయం కారణత్వం సప్తవ్యర్థః తథా
చానుమితి కారణీభూత పక్షత్వస్య నందేహీ అప్రసక్తిరిత్యతాన్వయః
సందేహదశాయామితి * అనుమితావితివాచక కష్టతాన్వయః తాదిత్య

శయదశాయాం నిశ్చలసంబంధేనానుమితికారణాయ ప్రకృతసాధ్యతావచ్చే
 దకసంబంధేన స్వవృత్తిత్వసంశయస్యావశ్యం నివేశనీయతేయా తమఃప్రభృ
 తినమవేతత్వస్యాప్రసిద్ధ్యా సాధ్యే పక్షవృత్తిత్వసంశయమాదాయాపి సతత
 పక్షత్వోపపత్తిరితిభావః. స్వరూపసంబంధేన తమోవృత్తిత్వస్యప్రసిద్ధ్యా తేన
 సంబంధేన అనుమితా నానుపపత్తిరితస్సనువాయేనేతి. పక్షే సాధ్యేయసాధ్య
 తావచ్చేదకసంబంధావచ్చిన్నధర్మితాకసంశయస్య పక్షతాత్వే తమఃప్రభృ
 తిమవృత్తిమత్సాధనే నానుపపత్తిరితలకాశాదీతి. *తద్వైకల్యం* *పక్షతా
 వైకల్యం. సందెహోనుమితౌ హేతుః? విశేషణతయా పక్షధర్మతాజ్ఞాననిష్ఠా
 యాం తజ్జనకతాయాం అవచ్చేదకః? అథవా ఉపలక్షణతయా తాదృశజనక
 తాయామవచ్చేదకః? తత్రాద్యంపక్షద్వయంచూషయతి *మూలేసద్దేహాశ్చతి*
 విశేషణం*అపేక్షణీయానుమిత్యవ్యవహీతప్రాక్సత్తాకం అనుమితికారణంవి
 శేషణవిధయా కారణతావచ్చేదకంవెతియావత్. పరామర్శపూర్వంతస్యసం
 శయస్య నాశాదిత్యన్వయః. యత్రాదౌ లింగదర్శనం తతోవ్యాప్తిస్తరణంత
 దభిప్రాయేణ లింగదర్శనస్య యత్రతయోర్విపరీతక్రిమః తదభిప్రాయేణవ్యా
 ప్తిస్తరణస్య నాశకత్వమభిహితం. అతఏకత్రాభయోర్నాశకత్వాసంభవేపి
 నక్షతిః. అదివదేన యత్ర సంశయానంతరక్షణే వ్యాప్తిస్తరణాద్యనుగుణజ్ఞానా
 స్తరోత్పాదఃతదనంతరమేవ వ్యాప్తిస్తరణాదిః తతత్వతాదృశజ్ఞానస్సక్రిమః.
 యావంతోఽథాః సంభవంతీతి వ్యాప్తేన దూషయతుం కింకారణతావ
 చ్చేదకవిశిష్టప్రాక్సత్తాయాః ఉతకారణతావచ్చేదకావలీభప్రాక్సత్తాయాః
 కార్యోపథానేనియాముకన్వమితి వికల్ప్యమణికారః సందెహోపీత్యాదినాని
 రాశికార తత్రసందేహస్య కారణతావత్త్వానిరాకరణేన న్యూనతేతి తన్ని
 రాశికరణం స్వయమంతర్భావయతుం వితరగ్-యతి *సందెహాశ్చతి*విపరీతేతి*
 నను వ్యాప్తిస్తరణానంతరం లింగదర్శనస్యానువయోగాత్ పరామర్శవీవ త
 దనంతరంవాచ్యః తథాద కథమేతదితిచేన్న. యత్ర ప్రథమం సాధ్యసం
 దేహః తతో ధూమవ్యాప్యవత్తావరామర్శరూపవ్యాప్తిస్తరణం తతోలిక్లదర్శ
 నిల్లికాధూమానుమితే అదోలికమానసామగ్న్యైవక్షయా అనుమితీహమ
 త్తాదోలికమానసామగ్న్యైవక్షయా అనుమితీహమగ్న్యైవక్షయా అనుమితీహమ

ద్విత్వీయం సూచయతి * నోపలక్షణమితి * అన్యవర్తకతావత్తైః * సిద్ధి
 కాలేననుమిత్యవారకతావత్తైః. తతాగ్రీనవరామర్కస్యాపి కాలంతరిణ
 సంశయవిషయ ధర్మిణ్యత్వత్వావగాహితయా సామగ్యాఅక్షతత్వాదితి
 భావః. అథసాధ్యసందేహోనుమితౌ హేతురేవ లింగదర్శనవ్యాప్తిస్తర
 ణాదినా పూర్వోత్పన్నసంశయ నాశేపితదనంతరం వరామర్కవ్యవహితప్రా
 క్తక్షణాతసంశయాంతరాదేవ అనుమితీతి కల్ప్యతే వచానుత్పన్నప
 వసంశయే యత్ప్రసామగ్గీవశాన్వరామర్కోత్పత్తిస్త్రోతి అనుమిత్యనుత్పాద
 ప్రసంగః వరామర్కకాలే తదుత్తరంన పశేషదశన రూపప్రతిబంధక
 వశేన సంశయోత్పాదా సంభవాదితిహచ్చం. ఫలానురూఢేన సర్వత్రైవా
 నుమిశ్చ్యవధాయకి పరామర్కవ్యవహిత పాక్ష్మిణే సంశయోత్పాదక
 ల్పనాల్. యస్మిన్సంశయోత్పాద పాక్ష్మిణే వరామర్కసామగ్గీప్రమాణ
 సద్ధా యత్ప్రవా పరామర్కసామగ్గీ పూర్వక్షణే సంశయజనక ధర్మిణ్ణా
 నాద్యభావః ప్రామాణికస్త్రోతి పరామర్కసంశయం సాధ్యస్యవర్తమానశ్చయ
 ఏవోపగమ్యతే తితిఏవప్రసృత్యాద్యుపపత్తైః తత్రానుమినోమిత్యనువ్యవసా
 యసామగ్గ్యాభ్యభిముత్సవేవ కల్ప్యతే అనుగతాననుగతసిహధయహాభా
 వకూట విశిష్టసిద్ధ్యభావస్యానుమిత హేతుత్వాపేక్షయా సంశయహేతు
 యాం లాఘవాల్ సంశయహేతుశ్వేపగమేబాధనిశ్చయ దశాయాం సంశ
 యాభావాదేవానుమితి వారాసంభవాల్ నానావిధబాధాభావస్య అను
 మితహేతుత్వాకల్పనే నానుమితి సామగ్గీ ప్రతిబంధకతాయాం తదనిశ్చే
 నవలాఘవాల్. ఒకజ్ఞానవిరోధితిమైనద బాధాదీనాం హేత్వాభావత్వోప
 పత్తైః. సంశయస్యవ కార్యతావచ్ఛేదక కోటా కారణవైశిష్ట్యనివేశ్య విశి
 తిః. నను అనుమినోమిత్యనువ్యవసాయపివా తస్మిన్విరోధేన సిద్ధ్యభావహే
 తుత్వమస్త్విశ్యతతహ * అనుగతేతి * అనుమితిసామగ్గీప్రతిబంధకతాయాం *
 అనుమితిసామగ్యాభిన్నవిషయకప్రత్యక్షాదిప్రతిబంధకతాయాం * ఇతి
 త * సకృతానుమితి జనకవిరోధిత్వవైష్ట్యవ దోషసామాన్య నిక్షణతో వ్యభి
 యాల్. నను సంశయ హేతుతాయావవాసంభవాల్. కథంలాఘవం
 కారోత్పత్తికారణ్య నూన్యమాణత్వాదతతహ * సంశయ

వ్యతాద్యతాద్యశసంశయత్వేనైవ హేతుతావాచ్యాయ అతాదీధితీ కారదర్శిత
 యావస్య స్వగ్విఘటితతాయా ఉక్తయుక్త్యా ఆవశ్యకత్వాల్ ప్రతిబధ్యతాదీ
 నాం స్వస్వావచ్ఛేదకభేదేన భిన్నానామననుగమాద్భి శబ్దానుగమమాత్రేవ
 ర్థవసా నెపి నక్షతః.

శయభేదేన కారణతాభేదమపేక్ష్యలాఘవాల్ తావదన్యతమత్వేన కారణ
 ల్పమస్తు ఏకమాత్రసంశయస్థతేవ తత్త్వేనేతి. నచ సంశయే అపాగ్మాణ్య
 నిశ్చయాభావస్య నివేశనీయతయా పర్వతోవహ్నిమాన్నవేతి సంశయాది
 దంక్షానం పర్వతవృత్తిత్వవతి పర్వతవృత్తిత్వాభావప్రకారకమిత్యన్యవిధాస్తా
 మాణ్యగ్రహణత్వే అనుమిత్యనుపపత్తిరితివాద్యం. విషయతాసంబంధేనాపాగ్
 మాణ్యగ్రహణవిజ్ఞప్తవహ్నిభావప్రకారతాన్యవహ్నిభావప్రకారతాక సంశ
 యతాద్యతాస్తామాణ్యగ్రహణవిజ్ఞప్తపర్వతవృత్తిత్వాభావప్రకారతాన్యపర్వత
 వృత్తిత్వాభావప్రకారతాకసంశయేభ్యోచికమైజ్జైకేకసంశయం నివేశ్యతావ
 దన్యతమత్వస్య నివేశనీయత్వాత్. మైవమ్. అన్యతమత్వఘటకభేదానాం
 మిథోవిశేష్యవిశేషణభావే వినిగమనాపరిహేణ కారణతాధిక్యావత్తైః *తా
 ద్యతాద్యతేతి * యాద్యతాస్తామాణ్యనిశ్చయసత్వే తాద్యశసంశయాన్నా
 నుమితస్తాద్యతాస్తామాణ్యనిశ్చయాభావోనివేశనీయః. * ఉక్తయుక్త్యా * వ
 హ్నివ్యాప్యదిసాధ్యకే వహ్నిమాన్నవేత్యన్యసంశయవారిణానురూప
 యుక్త్యా. నను విషయతావిజ్ఞప్తప్రబన్ధత్వం సంశయత్వం ప్రేక్ష్యత్వంచ స్యా
 వచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతానిరూపితత్వస్వసామానాధికరిణ్యోభయసంబంధేన ఏవ
 మథబత్వాదిరీత్యా సంశయత్వం తత్రచ నొక్తదోషఇత్యత్రాహ * ప్రతిబధ్య
 తాదీనామితః * నక్షతః * నకార్యకారణభావేవ్యభిచారః. అల్పమైదిహనుయా
 యినః. సాధ్యవత్తానిర్ణయనివర్త్యత్వం సాధ్యవత్తాజ్ఞాననీరూపితప్రతిబంధకతా
 వత్త్వం ప్రతిబంధకతావత్త్వంచ స్వావచ్ఛేదకీభూతవిషయతావత్త్వస్వావచ్ఛేద
 కీభూతభేదప్రతియోగిత్వోభయసంబంధేన. సాధ్యవత్తాజ్ఞానంప్రతి సంశయాన్య
 సాధ్యభావజ్ఞానత్వాదిసాప్రతిబంధకత్వాల్ సంశయసన్నిహితః. సంశయసా
 మాన్యసన్నిహితాంగతాయ ప్రథమసంబంధే వేకః. బాధనితాయచారణాయ
 భ్యంతరాభ్యంతరే ప్రథమసంబంధఘటకవిషయతాయామప్రామాణ్యనిర్ణ

యాభావోనివేశ్యః. అస్తామాన్యనిర్ణయాభావశ్చ అస్తామాన్యప్రకారతా ని
 రూపితః, రూపితస్య సంబంధావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదక తావచ్ఛేదకీహూతి ధర్మావచ్ఛి
 న్నప్రకార తాత్వసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియగితాకో బోధ్యః. పర్వతో వ
 హి హిమాన్నవైత్యాదానన్యసంశయా మాప్రామాన్యగ్రహణ త్వేప్రకారసంబం
 ధావచ్ఛిన్నతరగభావోఽక్షరప వేతి నోక్తిదోషః. న చ వహ్నిః పర్వతవృత్తిర్న
 వై న సమయకాలే పర్వతాభావవతి పర్వతప్రకారక మిత్యపాప్రామాన్యగ్రహణ
 శాయామనుమిత్యావత్తిః పర్వతవృత్తిత్వాభావాదవిషయతాయాముక్తాభావ
 సత్వాదితీవాచ్యం. ప్రతిబంధక తావచ్ఛేదక విషయతాత్వావచ్ఛేదక తాదృ
 శాభావం వేశాత్. పర్వతావచ్ఛేదకయం చ ఉక్తాభావాసత్వాత్. అథై
 వం పర్వతో హిమాన్యన్నవేతి సంతయే జాతః తి జాతిమన్యభావప్రకా
 రకమిత్యపాప్రామాన్యగ్రహణ శాయామనుమితిర్నన్యాయత్. అచాప్రామాన్యప్ర
 కార తావదేన స్వసిద్ధసరవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదక తానిరూపిత ప్రకారతా నిరూప
 తాధికరణప్రకార తానిరూపితవి శేష్యత్వప్రకార తానిరూపితనిరూపితత్వప్ర
 కార తానిరూపితత్వనిరవచ్ఛిన్నస్వనిష్ఠావచ్ఛేదక తాని ప్రతియోగితాసంసర్గావ
 చ్ఛిన్నప్రకార తానిరూపితాభావప్రకార తానిరూపితత్వోభయసంబంధేనకిం
 చిద్ధర్మవిశిష్ట ప్రకార తా విషయితేతి నదోషఇతి వాచ్యం. సుందరవహ్నిమతవ
 హ్నిభావప్రకారక మిత్యాద్యపాప్రామాన్యనిర్ణయద శాయాం పర్వతో వహ్ని
 మాన్నవై సంశయాదనుమితర్నన్యాయత్ సుందరవహ్ని త్వేనిరవచ్ఛిన్నావచ్ఛే
 దక త్వభావాత్. ఎవం పర్వతవృత్తిత్వసంపర్కవిప్రకారక మ
 త్యపాప్రామాన్యనిర్ణయద శాయాం ఎహ్నిః పర్వతవృత్తిర్నవేతి సంశయాద
 ప. తత్త్వత్వత్వం శై ప్రకారీభూతపర్వతా దేర్నరవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదక తావర
 హాదితీచేన్న. అద్యై సౌందర్యాదేర్నహ్నిమతవ భావోపగమాత్ స్వసిద్ధ
 సరవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదక తానిరూపితప్రకార తానిరూపితప్రకార తానిరూపిత
 తాధికరణ ప్రకార తే త్యాదిక్రమేణ నిరవచ్ఛిన్నస్వనిష్ఠావచ్ఛేదక తాక ప్రతియో
 గితే త్యాదిక్రమేణ నివేశ్య పృథగప్రామాన్యగ్రహణాభావాంతరన్యాయీ నివేశ
 నీయత్వాత్. ప్రతియోగితావచ్ఛేదక సంబంధే అవచ్ఛేదక తావచ్ఛేదక
 పర్యాప్త్యధికరణభూతధర్మోపాదానాత్ ఉక్తాప్రామాన్యగ్రహణ

కృష్ణభట్టియసహితాదాధరీయే

సంశయస్య బాధసాధారణతదభావవత్తజ్ఞానత్వేనకారణత్వంనతు పక్షధర్మ
 కపాధ్యతదభావాధయప్రకారజ్ఞానత్వరూపసంశయత్వేన గౌరవాత్. బాధని
 శ్చయదశాయాంన నానుమిత్యావత్తి. ప్రత్యక్షానాధానాలోకివిశిష్టబు
 ధ్ధిశ్చవచ్చిన్నప్రతిబాధనిశ్చయవతబద్ధకాయావశ్యకత్వదితతునశ్చదై
 యం. బాధశ్చయే అప్రామాణ్యగ్రహణత్వే అనుమిత్యావత్తి. అప్రామాణ్యగ్ర
 హణావస్యసంశయజనకతాయాప్రయోజనవిరోధానవేశాల్వాధ్యసందే
 హేఅప్రామాణ్యగ్రహణత్వేవ్యనుమితుమగమక్షతపరవాత్ సాశయేఅప్రానా
 ణ్యశ్చయసత్వే అనుమిత్త్యనుత్పాదేప సంశయే విషయసంశయకస్యఅప్రా
 మాణ్యసంశయస్యాకిందితారతియా తిత్త అప్రామాణ్యనిశ్చయత్వసచ్చి
 న్నాభావస్యైవ నివేశనీయతయా అప్రామాణ్యశంక సులభతబాధశ్చయ
 దనుమితేదుకర్వారత్వాల్ ఇతచిన్న. ప్రత్యక్షావసానశే అస్యాపి పాధ్య
 శ్చానుమిత్తయా అనుమితేరానుభావికత్వాల్ సలశయస్య క్షితోత్పత్తిది
 నుపపత్తి. అనుభవాపలాపే విశేషదర్శనమూలకప్రత్యక్షావసానత్వే ప్ర
 వృత్త్యాదిసంభవే అనుమానప్రామాణ్యస్యైవ పిలావసానశ్చ. అక్షధర్మతాప్ర
 త్యక్షవ్యాప్తిస్తరణయోరవిరలక్రమేనోత్పత్తిస్థనంతరం యస్య పగ మర్హః
 తత్రవ్యాప్తిస్తరణకాలీనపక్షధర్మవాజ్ఞానస్య విశేషదర్శనతయా తస్యప్ర
 ర్వం నత్వేన తత్రవ్యాప్తిస్తరణానంతరం సంశయాభావాత్. ఏవమప్రసద్ధి
 సాధ్యకస్థలే సంశయాసంభవాదనుమిత్త్యనుపపత్తి. సంశయానంతరజాతిన
 భ్యార్తకవరామర్కాదనుమిత్యపత్తేశ్చేతనత్వేన. సంశయినాశేపయావన్న
 నిణాయస్తావత్పర్యంతంసంశయ మూలకతయా అనవాయాత్రస్యావసాన
 తాత్వంనంభవతీతి తదనిరాకరణే మూలస్యన్యూనతా లతోనాపీతి మూలమే
 భావత్వస్యైవ తాదృశతయా వహ్నిభావత్వావచ్చిన్నప్రకారతాయాస్త
 దనవచ్చిన్నత్వాదిత్యహంః. * సర్వత్రేతి * అతీంద్రియస్థలెచానుమిత్త్యభావే
 క్షిగతుః ప్రవృత్త్యభావాత్. * సద్భ్యాగ్నికేలొకకెత్యాదిః. విశేష్యైవ
 శేషణుతి వ్యాయోన వరామర్కః. అభవా స్త్రుత్యాత్మకః సద్ధిపరామర్కః వి
 క్షిప్తశేషాదనగాహి. యావన్నవిర్ణయఇతిపాఠః * సంశయయోగ్యతానంశ
 యుత తలంభకతాః సాక్ష్యవత్ప్రకృత్యసాధ్యాభావవత్తానిష్ఠయయోరభా

వ సంశయయోగ్యతానిరాకరణపరతయా వ్యావప్తే * స శయయోగ్యతా
 మిత * సాధకబాధకమానందస్య సద్ధిబాధహేతుభావముభావశ్చి * ధావర
 త్వే సంవదేవానుమిగ్మనుపపల్ల అనుమిలపూర్వం సద్ధిబాధహేతుభావ
 త్మరాదెస్సిద్ధిహేతుభావరామర్పస్యవ సంవదేవానంత్యదగి సద్ధి
 ధిబాధపరతయా వ్యావప్తే * సాధకే * యద్యప బాధామానందస్య బా
 ధజనకసామగ్గి పరిత్యేప సత్తతః బాధసామగ్గినంతరక్షణకి దావ్యమమిత
 రిసుత్వాదాత్ తిథాప బాధజనకమా త్రితాతానగ్గిసరి త్వే లదపద్ధిసా
 భావస్య హేతుతాలభ్యత త త్త చాక్తే ననుపత్తి బాధసామగ్గిత్వని రి
 రస్యదవి నా లక్షణం నసిరిహతి లక్షణాయాఅవశ్యక త్వే బాధపవ లక్ష
 ణోచి తిత్తభిప్రాయోదాదం. నను పక్షే సాధ్యాభావనిశ్చయస్య బాధతయా
 కేవలాన్వయి సాధ్యాభావా ప్రసద్ధ్యా బాధా ప్రసద్ధిరత తదభావముటిగవ
 త్త తావైకిల్యగుతతా * కేవలాన్వయిసచత * పక్షని ప్తేత * సాధ్యత్వాదిః
 ధీః నిణాయః * సులభో బాధఇ * తథావ తావ్విసాబాధాభావస్యైవ పక్షతా
 ఘటకత్వాన్నానుపపత్తితభావః. సులభఇస్యనైవ తత్రాభావాంశే సాధ్యవ
 కారికభ్రమాత్తకి బాధస్యాపి కిదాచితాస్యచిత్తుగువస్యప్రసద్ధ్యాతదభావము
 టితత్వమపి పక్షతాయాన్వంభ సతీతసూచితం. వ్యాప్తిసర్వజాదినా పూర్వా
 నుమిత్సనాశస్థలే అనుమితిమపపాద్య సేవాధయిమామి హే * యోగ్యంధమన
 తారియతి * స్వం * తిత్తపి * పరామర్పపూర్వం అనుమిత్సనాశస్థలేపి * వి
 వరినుమిత్స * పరామర్పసంతరం అనుమిత్సంతరం. నను పరామర్పాన
 త్తొత్పన్నే చ్చాజనకజ్ఞానె నెచ్చాజనసమకాలం పరామర్పస్యనాశాత్ తా
 వవత్తా * మూలస్యన్యూన తితి * మథాగ్గి సేవాధయిమాయోగ్యతాయాకుర్వ
 చితయా నిరాకరణం తథా అన్యూతిప నిరాకరణస్యావశ్యకత్వాత్. సంశయ
 వ్యుదాసాయ నిణాయఇత. * ఇచ్చాజనకజ్ఞానెనేతి * యద్యప్యత్ర పరామ
 ర్పానంతరం ఫలేచ్చా తతఇష్టసాధనతాజ్ఞానం తతి అనుమిత్సేతి ఫలేచ్చా
 యావన నాశకత్వం నత్వజ్ఞసాధనతాజ్ఞానస్మేతయథాశ్చురమనంతరం. త
 థాపి ఫలేచ్చాజనకం ఫలజ్ఞానమేవ తత్పరేన వివక్షితం. తథా *
 ఫలేచ్చాకాలే పరామర్పనివాశాదత్యథా. యద్యా తదా

కృతేనానః కథానుమిత్యాతతహ *తనకపరామర్శాంశరమితి* పినశ్య
 గవస్థాననానుమిత్యానుమితి * పపాశ్యతవిసశ్యగవప్రయాపురపదయ
 తి * స్తగతాత్మకం దేవ * చాతుషాదిపరాన కృత్యానుమిత్యాశే ఇప్తసాధ
 నతాప్రకారకసమూహాలంబనరూపస్వి నసంభవసా స్వాయోగ్యవిశేష్యకజ్ఞా
 నగవనే ఇ ద్వినుస్యాసామర్థ్యాత్ అతస్తస్య తథాగ్వినుపేక్ష్య తన్మూలక
 వ్యవస్థానత్వకగోచరిన పా గాత్యాగ్వానుమిత్యాజనకేప్తసాధనక జ్ఞా
 నాహితసంసారసహస్య త్ సమూహాలంబనప్రతాత్మకవరామర్శా తర
 న్యునుసరణం. స్తగతేషుపలక్షణాధావిధానసపరామర్శాబోధ్యః. న
 ను కల్పకాధానానైకాగృహకల్పనాసంభవశ్చ త్యశంకాం పరిహరతి * ఫల
 బ గాదితి * సిహధయిహూపరాగి వివా అనుమిత్యాత్మక కార్యానుదయ
 ప్రసాధనతాజ్ఞానమే త్రిన్విదేన వివక్షితం ప్రయోగిత్వమిచ్ఛాజననాస్మయ
 గృహియార్థః. తథాచ వరామర్శానంగోత్పన్నేచ్ఛాజనకజ్ఞానప్రయో
 జ్యేచ్ఛాజననాధికరణకాలే పరాన గృహ్య వినాశనత్యాదిగృహ్యః గచ్ఛేప్తసా
 ధనతాజ్ఞానాల్ పాక్ ఉత్తరంవా ఫలెభ్యయానిగ్విహితీబోధ్యం. * వరా
 మర్శాంతరమితి * అయమపి స్తగతాత్మకః అనుమిత్యాత్తరతనే విశిష్టపక్షప్ర
 గ్యతౌ సంభవస్యానుపగంస్ఫుటత్వాల్ * నమూహాలంబనస్తరణాత్మకేతి *
 యగ్యవ్యనుమితినమానకాలీనయత్రి చిత్వప్రముఖ్యవిశేష్యకానుమిత్యం శే ఇ
 ప్రసాధనతాప్రకారకసమూహాలంబనచాతుషపరామర్శసంభవాల్ తాదృశ
 స్తగతాత్మకపరామర్శానుధావనంవ్యధాం. తథాపి ప్రయోగవారణాయ ఇ
 ధముక్తం సాధనముఖ్యవిశేష్యకమేవేప్తసాధనతాజ్ఞానమిచ్ఛాజనకమిత్యభి
 మానేనవా ఇదం. నను న్యాప్తిస్తరణాదినా పూర్వానుమిత్యానాశస్తథేయ
 ది చాతుషపరామర్శోపగమ్యతే గతాన్యాప్తిస్తరణాదేర్నోపయోగః త
 దుశకమే తదాహితసంసారాత్ స్తగతాత్మకపరామర్శాదనుమిత్యానంత
 రమనుమిత్యా పంచమకణే ఫలస్వీకారమపగమ్య మూలయోజనై ప్రయా
 సాధిక్యకానూనతాథంగాయచాహ * స్తరణేతి * సిహధయిహూపే
 తి * మేషామమితీచ్ఛాభూవకారణంవినా మేమానుమితి రూపఫలానుత్పత్తిబ
 బాధిత్వకః. నను ఫలబలాదేవ తదభావగ్రహే శ్రీమత్పూర్వః కల్ప్య

బిలాదిత్యోధాః. సిహధయిహవిరిచాపీతి మూలస్య అనుమాతురిత్యాదిః. తె
 నేశ్వరస్య సిహధయిహయాస్త్రాక్షత త్వేపి నక్షత్రః. ఇచ్చారూపపక్షతా
 యాతత్తగ్నిప్రత్యానత్యైవహేతుతెత్తినిప్రాదేణదం. నచ తిత్తాపి పూ
 ర్వవశ్యులబలాదనుమిత్యాం కల్పయిత్వా అనుమితశ్శక్యోపపత్తికా. తిత్త తద
 భావస్యానుభవసిద్ధతయాకల్పనానంభవాల్. పూర్వంక దాపియస్య మేఘా
 నుమితిర్నాసీత్తైవ తత్రేష్టసాధనతాయా అగృహీతత్వేన తద్గోచరస్థి
 రస్య తదనుమిత్యనుభావకస్య తదానీమభావేన తద్గోచరానుభవస్యచాన
 మ్భవేన తదనుమిత్ససామగ్యాగ్రహవ ద్దుటత్వాచ్చ. విషయనిష్ఠప్రత్యాన
 త్యైవానుమిత్సాయా హేతుతావాచ్యేగ్యభిప్రాయేణ ఉక్తస్థలై పక్షలోపప
 త్తిం దీధితికృదాశంక తేనచేతః ఇచ్చైవ* నమానాధికరిణవ్యధికిరణసాధా
 రణేచ్ఛాహాత్రిమేవ* స్వసిష్టేన* అనుమాతృనమవేతేన* తస్యాః* ఈశ్వరే
 చ్ఛాయాః* పక్షతాప్రసంగాదతి* తథాచసర్వసంతురమనుమిత్యాపత్తిరిత్యర్థః
 తదానీం* సిద్ధితశ్చాయాం* నతజ్జనకత్వమిత* తథాచానుమితి జనకత్వవిశిష్టే
 చ్ఛాత్యేనైవ హేతుతావాచ్యాకారణ* వచ్చేదకివిశిష్టస్య హ్రిత్వమేవ ఫ
 లావధానేతంత్రమితి హ్రిత్వగఇతిభావః. అనుమితి జనకత్వేన జనకత్వే ఆత్మా
 తేఇత్యితాహ * పూర్వమిత * స్తనపానేష్టసాధనతేతరస్యజన్మాంతరానుభూ
 తస్య స్మరణాభావాల్ జన్మాంతరే మేఘానుమితావపి నక్షత్రః. పరకీయమే
 ఘానుమితావిష్టసాధనతాజ్ఞానం సంభవేదితిరస్యతి * తద్గోచరేతి * నచై
 వమపి విషయాంతరే అనుమితసత్వాల్ తత్రేష్టసాధనతాహ్రిహాధీనానుమిత్యై
 వవిషయాంతరే అనుమితి సామగ్యభావే మేఘానుమితం జనయేదితి వా
 చ్యం. వస్తుతస్తస్యామేఘానుమిత్యవిషయకత్వాల్. అన్యానుమితవిషయకా
 యాశ్చ మేఘానుమిత్యహేతుత్వాల్. * విషయనిష్ఠితి* విషయతాసంబంధే
 నానుమితౌ స్వవిషయతావచ్చేదకివిషయతాసంబంధేన ఇచ్చాహేతుః సాద
 వర్వతే వన్నానుమితి బోధయతామిత్యాద్యాకారానతు అనుమితిబోధయ
 తామిత్యాకారా. తాదాత్మ్యసంబంధేనానుమితౌ విషయతాసంబంధేనవా
 చ్ఛాహేతుః. జనకతానివేత సంభవే తద్విశేష జనకత్వానివేతయా
 స్తద్దీత్యాదినా దీధితావృత్తి. అవచ్చేదగ్రహే అవచ్చేదగ్రహాన్య

శ్రీమనీ త్వేపిస్సుటత్వాన్తముపేక్ష్యమాషణౌం తరమాహ * గద్దీతి * యోగ్యతా *
 న్వరూపయోగ్యతా * ఆనపా యాదితి * కారణతావచ్ఛేదసిద్ధర్తరూపయోగ్య
 తాయాస్సర్వదైవ నత్వాదిత్యర్థః * తదుపధానమ్ * తద్వైష్ణవ్యం * తదభా
 వాత్ * అనుమితివైష్ణవ్యభావం * తథా అనుమిత్తుత్వాదనియామికాయాః
 నుమితివిశిష్టచ్ఛాపాయాః పాగిన తేన అనుమితి రేవానుపపత్తిః ఇదముపల
 క్షణమ్. అనుమిత్యనంతరం అనుమిత్యావత్తిరపిబోధ్యా. నన్వనుమితజనకతా
 వచ్ఛేదకా యావంతాధర్మాః ప్రత్యేకం తదవచ్ఛిన్నకూటవిశిష్టత్వరూపత
 తానుగ్గీ ననుధానమేవేచ్ఛావిశేషణందేయం. తచ్చ కార్యావ్యసహితస్త్రా
 క్షణవివేతి నాత్రిప్రసంగఇత్యశంకామపనుదతి * నతిత్సానుగ్గీతి * కా
 రణమాత్రస్యైవేతి * తథాద పరామర్శావ్యసత్వదశాయామీగ్యశపక్షతా
 విరహాదేవానుమితివారణసంభవాత్పరామర్శాదీనాం హేతుః * విలయప్రసం
 గ ఇతిభావః. నను సానుగ్గీనమపహతేచ్ఛాత్వేన నపక్షతాయా హేతుత్వ
 ముపేయతే నామగ్రీఘటకహేతునాం మిథావిశేష్యవిశేషణభావే విగ
 మవిరహాత్ తేహస్వత త్రకారణత్వేనాప్రసంగస్య వారితత్వస్కం
 త్వత్వరేచ్ఛాహదాయైవసిద్ధికాలేపక్షతావ్యవహారికతాయ పక్షపదప్రవృ
 త్తినిమిత్తత్వమేవ తాద్రాప్యేణాపేయతే అతోనాయందోషఇతిమాషణౌం
 తరమాహ * శేషేతి * అనుమితిపామగ్యాగ్నివ పక్షతాత్వసంభవేన ఇచ్ఛా
 రూపవిశేష్యభాగస్య నిష్ప్రయోజనకత్వాదిత్యర్థః. అత్ర చెప్తావత్తే దూష
 ణాంతరమాహ * తదానీమితి * పరామర్శాదినమపహితసిద్ధిదశాయాం అన్వయ
 శ్చాస్యాస్యానుగ్రీవిరహేత్యనేన * వక్తవ్యత్వావ తాత్ * సామగ్రీమధ్యని
 దేశావతాత్. తథాచైతాదృశకారణం సహధయిహావిరహవిశిష్టసిద్ధ్యభావ
 ఏక. ఏవంచైతస్యేవపక్షతాత్వమస్తుబలంకారణాంతరస్యైవైతానుమితిపక్ష
 త్యాత్ అత్తాశ్రియః * తేహం * పరామర్శాదీనాం * పక్షతాత్వం *
 పక్షపదప్రవృత్తినిమిత్తత్వం. ఏవమగ్రీపి * తథాచైతి * సంతానుగ్రీతి
 దీధితా విశిష్టసిద్ధ్యభావస్య కారణత్వే నన్యుగ్ధే ఇదానీం తదంగీకృత్య సా
 మగ్యాగ్నివక్తవహారావ్యత్వాభిమానే పూర్వపక్షపర్యవసానం యత్రపక్ష
 ఇతి శిష్టావహారాభిమానోభావః ఏవం సత్కుత్యతే ఇత్యాది సిద్ధాంతేహి ను

తెలిసిద్ధాంతలక్షణపద పర్వసంసానమితిభావః. — * * * * *
 సిద్ధాంతలక్షణే సిద్ధ్యుత్తరక్షణే సిహధయిహాధీనానుమితైరుపపాదనాయే
 నహక్యతాంతం సాధకమానవిశేషణముచాత్తంతచ్చ త దైవోపపద్యతేయ
 ద సిద్ధిసిహధయిహాపరామర్శానాం త్రయాయాంతం తినుమిత్యవహితపూర్వ
 తుణే అవస్థితిస్సంభవతి. నచైవముపపద్యతే. ఆ త్రయాయాగ్యవిశేషగుణానాం ద్వితు
 గుణాత్తానస్తామిత్యాత్ త్రయాయాంతం యుగపదనవస్థానాత్. నచ యత్తాతా
 త్తాబుద్ధ్యాత్తకస్య పరామర్శస్య సాధ్యనిష్పయస్యవా ప్రథిమముత్పాదకాదై
 వ్రైవ తృతీయక్షణే త్రయాయాంతం సాధనసంభవతీతివాచ్యమ్. అపేక్షాబు
 ద్దైః తుణత్రయాయాంతస్థాయిత్యనుంగీకృత్వా నైస్తదవ్యవహితాత్తరక్షణ తదధిక
 రణే విశేషగుణోత్పాదనభ్యుపగమాత్. అన్యథా స్వసమానాధికరణోన్వ
 సంతర్యాస్యన్నవిశేషగుణోత్పాదనాశకబలాత్తస్యాఅపి తృతీయక్షణే విహాశాహ
 తైరిత్యాశంకాపరిజిహ్వాషయా సిద్ధ్యాత్తకసమూహాలంబనపరామర్శస్థితౌ
 తాదృశవిశేషణప్రయోజనంవగ్మయతి * యత్రేత్యాదినా * అనుమత్సా
 గ్యైః ప్రప్రతిమిత్రత్వ వారణాలభ్యతేజత్వైః * ఏవం తైః * సిద్ధాంత
 తలక్షణైః * ఆత్మాపికార్యతావచ్ఛేదకం పూర్వనిరుక్తమేవ * ఆత్మైతి *
 ఆత్మాకాశాన్యత రిత్యేతేః విభుశ్చస్త్రేక్యాభివాన్వసేవైః * వినావిద్వత్సా
 దిక మపేక్షాబుద్ధ్యుపగమేవ తస్యానక్షణత్రయాయాంతస్థాయిత్యం ద్విత్వాదినా
 త్వాపేక్షాబుద్ధి వాశత్వయోరననుగమేన తత్తద్వ్యక్తిత్వేన వాచుతాపర్య
 వసానలభ్యమేవ అపేక్షాబుద్ధ్యుత్తరదతుర్థక్షణస్త్రేవ ద్విత్వాదినాశక
 త్వోపగమాదిత్యాశయేనలభ్యగుర్వానైరితి. * స్వసమానాధికరణస్వసంతర్యా
 త్వశ్చవిశేషగుణోత్పాదకతే * అత్రయాయాగ్యవిభువిశేషగుణవ్యం నాశకత్వాద్య
 దక్షం తత్తాపేక్షాబుద్ధిద్వారీయక్షణతాతథమాదినా వాశకాపర్యాభ్యా
 యాయాగ్యస్య నివేషః తచ్చ గుణత్వ వ్యాప్యయాయాగ్యధర్మకసమవాచ్యత్వతే
 సభావనాయాతానాయాగ్యస్యేపి సుమత్త్యవ్యతహితపూర్వత్వవత్ * త్వానీహాశ
 కతానర్యాహః తస్యాంబుగనాధారణ సంసారతవ్వనత్వాత్ నీమేచా
 త్వాబుద్ధిద్వితీయక్షణే సంసారోపనిబంధయతే త్తత్కృపిగమాన్వత్యవ్యవ
 జ్ఞానాదేహత్వరూప్యవ్యవస్థానాదేహత్వం తస్మాత్ నాశకాపర్యాభ్యా తానాయాగ్య

యత్పత్నభిన్నత్వం నివేశ్యం నచైవంసుమప్త్య వ్యవహితపూర్వోత్పన్నైచ్చాఘ
 దేర్షిన్వికల్పకస్యన కథంనాశః తస్యసంసాగ్రాజనకత్వాదితివాద్యం తత్రే
 చ్చాది ప్రత్యక్షప్రయోగోపగమాత్. ఏవం నిర్వికల్పకౌత్తరం వినాసవికల్పం న
 సుషుప్తిః అపేక్షాబుద్ధిద్వితీయక్షణోత్పన్నతత్సమానాధికరణసంయోగవిభా
 గాది వారణాయ విశేషగుణత్వః ప్రత్యేకతచ్చ స్వాధికరణత్వా వచ్చిన్నభేదా
 సామానాధికరణ్యం అధికరణతాయా అపి అధికరణభేదేనభిన్నత్వాత్తత్వం
 యోగాదేస్వాధికరణత్వావచ్చిన్న భేదసామానాధికరణ్యమక్షతం. అపేక్షాబు
 ద్ధిద్వితీయక్షణోత్పన్నపురుషాంతరీయజ్ఞానాదినా నాశవారణాయ స్వ
 సామాధికరణ్య నివేశః స్వస్యస్వనాశకత్వ వారణాయ స్వానంతర్యోత్పన్నత్వ
 నివేశః. తచ్చ స్వవిశిష్టకాలవృత్తిప్రాగభావ ప్రతియోగిత్వం. నచ స్వధ్వం
 నవిశిష్టకాలవృత్తిత్వంసవ్యక్తం. సమానకాలాత్పన్నశబ్దయోరేకప్యావరనాశ
 కతావారణానంభవత్ ద్వితీయక్షణే తదేకవినాశే అపరస్యస్వోత్తరవృత్తి
 త్వాభావః అపరస్యస్వోత్తర వృత్తిత్వాభావేచ తదేకావినాశశత్యవ్యవస్థా
 శ్రీయభయేన తదేకవినాశసిద్ధేః. నచ స్వత్వాననుగమాత్ నాశ్యనాశక భావ
 న్యత తదవ్యక్తివిశ్రామప్రసంగః. సామానాధికరణ్యావచ్చిన్న పూర్వపరిణా
 తాయః కారణతావచ్ఛేదక సంబాధత్వే తాత్పర్యాత్ తత్రయోగ్యయో
 విభువిశేషగుణః తద్వృత్తిగుణత్వవ్యావృజాతి మన్నాశత్వం కార్యతావ
 ఛేదకం. ప్రళయకాలీన విభుసంయోగాదినాశే రూపాదినాశేచ వ్యభి
 చారవారణాయ యోగ్యతి విభితిచ నిర్వికల్పకాదినాశ సంగ్రహీహయజాతీ
 తి. యద్వా సామాన్యతోపేక్షాబుద్ధిభిన్నప్రతియోగికనాశత్వా వచ్చిన్నం
 ప్రతిన్వప్రతియోగ్యధికరణతానుబంధేననాశత్వేనైవ హేతుతా ప్రతియో
 గ్యధికరణత్వం కాలికసంబంధేనైతి నైత్యేజాత్యాదౌ కాలికసంబంధేన కిం
 చిదధికరణత్వాభావాదా శ్రీయనాశేపినకాత్యాది నాశావృత్తిః. యోగ్యవి
 భువిశేషగుణానాం ద్వితీయక్షణేనవినాశః. తస్మాత్ప్రతిక్షణకైకకారణాభా
 వాత్. ఉక్తసామాన్యకారణంచ ఘటాదిధర్మాధర్మ భావనాదిసంయోగవి
 భాగాదినాశే సానుగ్రహీతరమపేక్షతే లేన సలేహంకృతీయక్షణపవనాశః
 నకు. ద్వితీయక్షణసానస్వభావానాం జ్ఞానాదీనాం విశేషసామగ్ధ్యావినాశః

వ్యసహితోత్తరక్షణే విశిష్టపక్షప్రస్థానసంభవతి. ఇచ్ఛాన్వత్రికారేజ్ఞానా
 నుత్పత్త్యా విశేషణజ్ఞానఘటితసామగ్రివిరహాత్. ఇచ్ఛాపూర్వక్షణే తాదృ
 శసామగ్రిసమధానేఇచ్ఛాసామగ్రిపక్షయా ప్రత్యక్షసామగ్రిః బలవ
 త్తేన తస్యావిన సూర్యోత్పాదాసంభవభివ్యక్తితోవిశిష్టస్థరణానుధావనమ్.
 న్యూనతాభంగాయ పరామర్శసూర్యోత్పన్నేచ్ఛాస్థలే ప్రయోజనము
 క్తౌ తదనంతరీగ్నన్నేచ్ఛాస్థలే తద్దశాయతి * అనుమితితి * యత్రైర్వ
 నుషజ్యతే. ఇచ్ఛాసామగ్రిసంపత్తయే అనుమితిష్టసాధనతావిషయకేతి. * తా
 దృశస్థరణాత్ * సాధ్యతద్వాన్విగ్నప్రశిష్టపక్షస్థరణాత్. సూర్యోక్తయ్యుక్త్యా
 త్వాత్ ఏనంద యోగ్యపిఘగుణనాశం ప్రతినాశేతిత్రతాదృశ్యసంబంధేన
 తాదృశగుణరూపప్రతియోగినోపి సహకారికారణత్వంవాద్యం అన్యథాఅతి
 ప్రసంగాత్ ద్వితీయక్షణే అపేక్షాబుద్ధినాశవారణాయాపేక్షాబుద్ధిభిన్నే
 తి. అపేక్షాబుద్ధినాశేవ స్వప్రయోగివిశిష్టసమయ పాగ్రభావాధికరణత్వ
 రూపప్రతియోగినిష్ఠసంబంధేన నాశత్వేన హేతుతా తాదృశకారణసమవధా
 నంద తృతీయక్షణవిచేతివతుథక్షణమివ తన్నాశః. కేవల విశేషగుణాత్పా
 దే అపేక్షాబుద్ధ్యగ్న త్తుక్షణపవ త్త్వద్వ్యక్తిత్వేన ప్రబంధకః నచ ద్వితీ
 యక్షణే విశేషగుణోన్మదోపగమేపి నిక్షళః వినిగమనావిరహేణ తద్విరే
 యక్షణస్య తన్నాశప్రతిబుధకతాకల్పనైవ సామ్యాదితి వాద్యం ప్రతియోగి
 తాసంబంధేన నాశంప్రతిత త్ప్రవిశేషగుణత్వేన నామా నాధికరణ్యస్సోత్పత్త్య
 ధిక రక్షవృత్తిధ్వంసప్రతియోగిక్షణ స్పృతిత్వభయసంబంధేన కారణత్వం
 ఏవంద ద్వితీయక్షణే విశేషగుణోన్మదోపగమే విశిష్టానంతానాం ద్వితీయ
 క్షణానాం ప్రబంధకత్వే గౌరవం. అస్తాంతం తత్తదపేక్షాబుద్ధినిష్ఠతత్తదధి
 కరణ సమయధ్వం సాధికరణసమయ సంబంధాభావ కూటవిశిష్టాపేక్షా బు
 ద్ధితేనైకం ప్రబంధకత్వం లాఘవాదిత్యాహుః. * బలవత్త్వేనేతి * స
 చానుమితోత్పత్తికారేణద్వ్యధికజ్ఞానాసంభవాత్ కథం స్థరణమితివాద్యం
 అనుమితాపాగ్రాహీనజ్ఞానస్థైర్యతత్త్వాత్ ఇచ్ఛాసామగ్రిబలవత్స్వేన
 చ్ఛోత్తరమేవ స్థరణసంభవాత్. స్థరణంమానసపరామర్శపలక్షణం. తస్మా
 ద్దోక్తయ్యుక్త్యా * తత్తురాదేః సాన్వయోగ్యముఖ్య విశేష్యజ్ఞానానాశత్వే

మితి. సేవాశయిమానదన్య సేవీచ్ఛాసామాన్యపరిత్యే యతిః, విద్వోవగం
జ్ఞానం జాయతామితీచ్ఛాబలాత్సద్ధికాలే అనుమిశ్మాస యః. నచానుమిత్సుస్మి
త్యాపితాదృశేచ్ఛావిషయసిద్ధేః త్రానుమితరస్త్వైవేతివాన్యం. ప్రకృతా
నుమిత్సుత్వత్వైవ యాగృశేచ్ఛాయా విషయసిద్ధిస్తాదృశేచ్ఛాగర్హవీర స
ద్ధికాలేతేనమితే గానుభావకత్వాదుకేచ్ఛాయాశ్చాంతిరీడ్యంతివదాతా
గోచరమానసజ్ఞాసేనాపి విషయసిద్ధ్యాఽకీదిత్యేతద్విత్తలిప్తసాధయ
మావదార్థంవ్యాదృష్టే * సేవాశయిమాచేతి * ఘటమిత్త్యపర్వనివిషయకాను
మితజ్ఞాయతామిత్యేతాదృశేచ్ఛానత్వే సిద్ధిసత్వే వహ్నయనుమిత్యనుత్వా
గాత్రత్వాద్యపిశిష్టే. తస్మిన్చ దేన తత్సాగృతావచ్ఛేదకావద్భిన్నవిశిష్టే
త్యధః. తేన కాలిక సంబంధేనవహ్నివిశిష్టపర్వతవిషయకానుమితజ్ఞా
యతా దృష్ట్యాత్వావద్భిన్నవిశిష్టపర్వతవిషయకానుమితజ్ఞాయతామిత్యే
తాదృశేచ్ఛానత్వేన సద్ధికాలే సంయోగాదినా వహ్నిత్వావద్భిన్నసా
నుమితిః. వహ్నిపశిష్టమహానసవిషయకానుమితరాయతాం వహ్నివిశిష్టక
న్యత్వావద్భిన్నవిషయకానుమితగ్రాయతామితీచ్ఛాబలాత్ పర్వతోవహ్నిమా
నత్యనుమిత్యనుత్వాదాత్ తత్పక్షకేతి. తత్పక్షతావచ్ఛేదకావద్భిన్నేగృహః.
నద యత్కించినోవరంజ్ఞానం జాయతామితీచ్ఛాబలావీర ఆలోకవాన్ప
ర్వలిఖత్యాద్యనుమితసామగ్రిరశాయాం వహ్నిమత్పర్వతవిషయకానుమిత
జ్ఞాయతామితీచ్ఛాబలావపి సిద్ధిసత్వే వహ్నయనుమితరీజాయతే తత్కాల
నసద్ధ్యత తిబద్ధ్యాలూకానుమిత్సుత్వత్వైవ తాదృశేచ్ఛావిషయసిద్ధేరన్య
క్తరూపేణాపీచ్ఛాయా ఉత్తైజకిత్వం నసంభవతీతి వాచ్యం. సాధ్యవిశిష్టవక్ష
నిరూపేతవిలక్షణవిషయతావ్రకాగత త్వేనైవచచ్ఛాయాఉత్తైజకిత్వోక్తమీదత్.
పీత్వముత్తైజకిత్వావచ్ఛేదక ఘటమిల్పాలయన శంకతే * సచేతఃకులిఖ
త్యతప్రహ * తతా, లీసేతి * మాస్తవేతి * తథావశభాదిభస్థితే నిరుక్త
చ్ఛాయావహ్నిధ్వంసేదశాయాం సాభ్యవిశిష్టవక్షావక్రిస్థావపి ఆన్యతాసా
ధ్యాయపక్షప్రసిద్ధే, సాభ్యోక్తియపక్షవిషయకత్వావసాదాత్వేనాన్యతా
తావచ్ఛేదకరూపాత్రాంతితయావచ్ఛాన్యనుమిత్యాత్వత్వంతితి భావః. తత్పక్ష
తావచ్ఛేదకరూపాత్రాంతితయావచ్ఛాన్యనుమిత్యాత్వత్వంతితి భావః. తత్పక్ష

అలాకవాన్సర్వతత్తత్తాద్యనుమితేర్వహింపింపనిహిత విలక్షణవిషయతా
 నూన్యత్వేన తదుత్పత్త్యా తాదృశవిషయతాప్రకారకేచ్ఛావిషయసిద్ధ్యసం
 భవాత్. సాధ్యవిశిష్టపక్షనిరూపితత్వంచ సాధ్యావచ్ఛిన్నపక్షనిరూపక
 తాకన్యనుతోహృదో వహ్నిమానిశ్యాదౌ సాధ్యవిశిష్టపక్షాప్రసిద్ధవపీ న
 తాదృశవిషయతాయా స్తత్ప్రకారకేచ్ఛాయాశ్చాప్రసిద్ధిః, ఇహానిష్ఠతాదృ
 శభ్రమవృత్తివిషయతానిరూపకత్వస్యాపి ప్రాదాద్యం శైవకారీభూతివహ్ని
 రకత్వేన సాధ్యావచ్ఛిన్నపక్షనిరూపకతాకన్యప్రకారకత్వాన్నిరూపక
 త్యావత్తిరితి భావః. అలాకానుమితీ సామగ్రిభావకాలీనాయాస్తు నహ్ని
 మస్పర్శతేషయకానుమితీ జ్ఞాయతామితీచ్ఛాయా స్తద్వ్యక్తిత్వేనో
 తేజకన్యం అనుమితీజ్ఞాయతామితీచ్ఛావత్. సాధ్యానవచ్ఛిన్న విష
 యతాకన్యత్వాధిక విలక్షణవదోపసందానమభిమతవిశిష్టపదార్థలాభా
 యః. నను నిహింపింప పర్వతానుమితీ జ్ఞాయతామితీచ్ఛాఅలాకానుమి
 త్యుత్పత్త్యాచరితార్థేతి తత్సత్వే నహ్నినుమిత్యజననముపేయంతథావ
 వహ్నిలోకోభయానుమితీజనకస్థిపరావశేషత్వేతాదృశేచ్ఛాబలాత్
 నహ్నినుమిత్యావత్తిరిత్యాశంకామిష్టాసత్త్వానిరాకతుంకన్యా అలాకా
 నుమిత్యుత్పత్త్యాచరితార్థత్వా భావం పూర్వత్పదయతి * అలాకవానితి *
 బైలక్షణ్యరూపవిశేషణాభావాయత్తయమభావఇతి బోధ్యం. యద్వాడక్తే
 చ్ఛాయాడక్తైకతావచ్ఛేదక రూపశూన్యత్వందశయతి * అలాకవానితి *
 తాదృశానుమిత్యుపపాదకత్వేచ్ఛాయా ఇత్యర్థః * వహ్నితి * ప్రకారి
 తాసంబంధేనైత్యాదిః విషయతాప్రకారి తాశూన్యత్వేనేత్యర్థః * తాదృ
 శేతి * పర్వతోపహ్నిమానిత్యనుమిత్యా సత్యసంభవాదిత్యర్థః. సాధ్యస
 మానాధికరణ నిరూపతాకవిషయతాయాం సాధ్యావచ్ఛిన్న నిరూపకతాక
 త్వం విశారదలక్షణాక్రీత్యా సాధ్యవిశిష్టపక్షపదార్థః తత్ప్రకారమని
 రూపకలాకాంతప్రవేశేవాధికం దశయతా శేషస్యతదర్థతామాహ * సా
 ద్యేతి * హృదత్వేన పర్వతోద్దేశ్యకానుమితీచ్ఛాయా డక్తైకతాపత్తిః
 పర్వతత్వేనప్రాకానిగౌఢరతాదృశేచ్ఛాయా అనులైకత్వా పత్తిశ్చేతి పక్ష
 నిర్వృత్తం పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వంబోధ్యం. వహ్నివిశిష్టపర్వతనదైకా

ద్యవచ్ఛిన్నాత్. వస్తుతస్తుతత్వాద్యపిష్టతత్వక్షవిషయక త్వేన్యనైవతత్వా
 ద్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నతత్వసంగ్రాహచ్ఛిన్నవిధేయతానిరూపితతత్వక్షతావ
 ఛేదకావచ్ఛిన్నోద్దేశ్యతాకత్వంవివక్షితం. అలోపహిమాన్సగ్నోఘటవా
 నిత్యాద్యనుమితసామగ్రిదశాయాం పూర్వోక్తయ్యక్త్యా వహ్నివిష్టవర్వత
 విషయకానుమితజాతయతామిత్యేతాద్యశేచాచ్చ బలాత్పర్వతాదిపక్షకవ
 హ్నివిధివిధేయకానుమిత్యనుత్పాదపి నక్షతిః. తాదృశోద్దేశ్యతాత్వేనవతా
 ద్యశోద్దేశ్యతాకత్వప్రకారకత్వంవివక్షణీయం. తేన కేవలపర్వతత్వావచ్ఛి
 నుమిత్యాశ్చముఖ్యత్వ నివేశాద్వారణం. ఉద్దేశ్యతాద్యసంగికారేణేదం తే
 నపర్వతోద్దేశ్యకవహ్నివిధేయకానుమిత్యావహ్నివిధేయక పర్వతోద్దేశ్యకా
 నుమిత్యే అభీకేషి నితయోరనులైజకత్వావత్తిబంధనోదోషః. * అగ్నిమా
 నుశయేనాహ * వస్తుతస్త్విత * ఉద్దేశ్యతాయాఃప్రకారతానిరూపితత్వా
 భావాద్విధేయతాపదం * పూర్వోక్తయ్యక్త్యా * సిద్ధ్యప్రతిబద్ధ్యవహ్నికు
 త్పర్వతోద్దేశ్యక ఘటాద్యనుమిత్యుత్పత్త్యైవ విషయసిద్ధిరూపయా * వహ్ని
 మదితి * వహ్నివిశేష్టత్యుభయః క్వచిత్తతైవపాతః. అన్యాయమితివిరహకా
 లీనాయాస్తస్యాస్తద్యక్తే త్వేనాలైజకత్వంబోధ్యం. నచైవం వహ్నిప్రకార
 క పర్వతివిశేష్యకానుమితజాతయతామితీచ్ఛాయాః పృథగులైజకతాపత్తిః.
 ప్రత్యక్షసాధారణధర్మితావచ్ఛేదకావృత్తిప్రకారతాయా ఏవవిధేయతా
 త్వేన వ్యవస్థాప్యాయాస్తాదృశవిధేయతాత్వేనైవ ఉలైజకకాటి ప్రవేశాల్.
 అథపర్వతే వహ్నిరన్యల్ జ్ఞానంజాయతామితి పూర్వపక్షపర్యాయనయా
 పక్షవిశేష్యక సాధ్యప్రకారత్వములైజకతావచ్ఛేదకరూపాంతరం నకార్య
 మితి లభ్యతే తత్రాఖండవిధేయత్వత్వేనైవ ప్రకారత్వాదేర్భానుమితి సి
 ధ్ధాంతః ఏవంవ కాసాంచిదాసాం నిరుక్తవిధేయతాత్వేన భావేపి వహ్ని
 మాఘ పర్వతోఘటవానిత్యనుమితి సామగ్రిదశాయా మనుభవానుసారేణ
 పర్వతే వహ్నిజ్ఞానం జాయతామితిచ్ఛావత్ప్రతిబంధకత్వం స్పర్శవ్యం. త
 త్త తాదృశోద్దేశ్యతాత్వావచ్ఛిన్న రూపతాకత్వంబోధః ఉద్దేశ్యతాత్వేన
 ఘటాదీచ్ఛావంగ్రహేయ. అనుమితా ప్రత్యక్షత్వావగాహిచ్ఛాయాః తే
 గాగ్రిహ్యతామతేన ఉద్దేశ్యతావిధేయతానిష్ఠరూపకతా మాత్రానిష్ఠత్యం

న్నదేశ్యతావైస తాద్యహోదేశ్యతాప్రికారకానుమిత్యాదశాయం వర్వ
 తే అస్మానుమిత సామగ్రినత్వే వహ్నాస్సిద్ధినత్వే నవహ్నానుమిత్యాద
 త్తిః పవం పక్షతావచ్ఛేదకాదీనిర్థానసచ్చిన్నత్వావగాహిత్యమపి నిపే
 శనీయం. అన్యథా జాతిమాన్వహ్నివ్యాప్యహనితి పరామర్శకాథే వర్వ
 తోవహ్నివ్యాప్యధూమవాక్ వర్వతోవహ్నిహనితి సిద్ధినత్వే అనవచ్చిన్న
 త్వానవగాహిత్యాకాలే వర్వతోవహ్నిహనిత్యనుమిత్యాపత్తైః. వర్వతోవ
 హ్నివ్యాప్యహనితి పరామర్శకాలీనజాతిమాన్వహ్నివ్యాప్యహనితి పరా
 మర్శకూన్యకాలీనానసచ్చిన్నత్వానవగాహిత్యానాంచ తత్తద్వ్యక్తిత్వేనా
 లైజకత్వమిబోధ్యం. సాధ్యవిశిష్టపక్షవిషయకస్వప్రకారకస్వనివేశనప్ర
 ధర్మితావచ్ఛేదకపక్షమతాత్వాదినాడిధేయత్యనగాహిత్యానాంతాద్యతే
 ఛానమశీలత్వేన సంగ్రాహ్యత్వాత్ ఏతాద్యనిమిత భేదభిన్నస్యవస్థిత విశే
 షనూచనాయోదేశ్యతాత్వోదేశ్యతయోరుభయోరుపాదానం. పక్షతావచ్ఛే
 దకాదీత్యేదీనా సాధ్యతావచ్ఛేదక పరిగ్రహః * అనవచ్చిన్నావచ్ఛేదక
 త్వావగాహిత్యమితి * ఇచ్చావిషయతాపన్నావచ్ఛేదకత్వే నిరవచ్చిన్న
 త్యమిత్యర్థః * అనవచ్చిన్నావచ్ఛేదకత్వానవగాహిత్యేతి * జాతిమతీ న
 హ్నినుమితీ జాతీయలామితీచ్ఛా జాతీత్వేన వర్వతత్వ నిష్ఠావచ్ఛేదకతా
 మవగాహితేతి నిరుక్తదూపాక్యాంతత్వానత్రితా నిరవచ్చిన్నావచ్ఛేదక
 తావిషయత్వం నివేశ్యమిత్యర్థః * తత్తద్వ్యక్తిత్వేనేతి * నవ జాతిమతీ
 వహ్నినుమితీహయతామితీచ్ఛాయా నిరవచ్చిన్నోదేశ్యతావచ్ఛేదకతా
 రయా వర్వతోవహ్నినుమిత్యానవీషయ సిద్ధిరితి వాచ్యం వర్వతత్వ నిష్ఠో
 దేశ్యతావచ్ఛేదకతాకత్వస్య జాతీత్వోద్యవచ్చిన్న తాద్యహోదేశ్యతావచ్ఛే
 దక తాకత్వోద్యవచ్చిన్నతాతీత్వావచ్చిన్నోదేశ్యతావచ్ఛేదకతానియామ
 కసామగ్రివరహదశాయాం విషయసిద్ధిరథక తానిరవచ్చిన్నావచ్ఛేదకతా
 సామగ్రిహోత. వస్తుతస్తు అవచ్ఛేదకతాయాం జాతీయసామాసాధికరణ్యా
 వగ్నోవత్త్వోక్తిచ్ఛాయాకోటిహోర్వావాయదం. నిరవచ్చిన్నత్వం వ భూమికరత
 రా వేశామదత్వం తథావో భూమికంశీరవిషయత్వానియావితావచ్ఛేదక
 ద్యవజయతాకత్వే నిష్ఠోద్యవచ్చిన్నతాతీయోద్యవచ్ఛేదకత్వే నిరవచ్చిన్నావ

యోజనం దశయతి * యతిగించిదితి * యతిగించిద్విషయకత్వప్రకారక
 త్వం నివేశ్యాపి యతిగించిజ్ఞానం జాయతామిత్యాదీచ్ఛావారణసంభవతీ
 తి యతిగింద్యోచరత్వప్రకారకేచ్ఛానుధావనం. నచేచ్ఛాపూర్వం యతిగిం
 చింద్యోచరజ్ఞానస్యావశ్య సిద్ధత్వాత్తాదృశేచ్ఛైర్న ససంభవతి జ్ఞానగోచరే
 ఛేదకత్వవగాహిన్యాః సిద్ధికాలినాయాః జాతిత్వవదుద్దేశ్యతావచ్ఛేదకకవ
 రామర్కసత్వే పర్వతత్వనిష్ఠనిరవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకానుమితా పుత్రైక
 తానుపత్తేః. ఏవంచ జాతిత్వావచ్ఛిన్నత్వేనావచ్ఛేదకత్వావగాహి సుకల
 చ్ఛావారిత్రైవ. పర్వతోవహ్ని త్యాది వజ్జీశ్వజాతిన్వృత్తిత్వేనావచ్ఛేదకత్వా
 వగాహిచ్ఛావరేవ జాతిత్వావచ్ఛిన్నత్వేనావచ్ఛేదకత్వావగాహిచ్ఛావిశేష
 నత్వేనిరవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకానుమితే రానుభావికత్వేతు ఉక్తేవరీతిః శ
 రణమితి. అత్రానవచ్ఛిన్నావగాహిత్వమితిపాఠః * అనవచ్ఛిన్నత్వానవగా
 హిచ్ఛేతి* పర్వతత్వనిష్ఠావచ్ఛేదకతాక వహ్నిత్వస్థావచ్ఛేదకతాకానుమితే
 జాయతామితీచ్ఛేత్యర్థః అస్యాంగరవచ్ఛిన్నత్వాభానాల్ వారణమితిభా
 వః. అత్రపర్వతత్వావచ్ఛిన్నే వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నానుమితే జాయతాం
 పర్వతే వహ్నీరనుమితి జాయతామిత్యపి తాదృశేచ్ఛాకారౌ. ఏతత్త్వా
 తేవస్తుతోజాతిత్వావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకత్వాంశే నిరవచ్ఛిన్నత్వావగాహిన్యా
 ఇచ్ఛాయా ఉత్తైజకత్వం అవచ్ఛేదకత్వాంశేనిరవచ్ఛిన్నత్వానవగాహినినాం
 భూయసీనామిచ్ఛానాం ఇదానీంతత్తద్వ్యక్తిత్వేన తథాత్వం అగ్రేచాసాం
 సాధ్యవిశిష్టపక్ష విషయకత్వేత్యాదినానుగమః. నచ నిరవచ్ఛిన్నత్వ నిష్ఠప్ర
 కారతానిరూపిత పక్షతావచ్ఛేదక వృత్త్యవచ్ఛేదక తానిష్ఠప్రకారతానిరూ
 పితోద్దేశ్యతానిష్ఠప్రకారతానిరూపిత నిరూపితత్వ నిష్ఠప్రకారతాన్యత్వాది
 కం ప్రవేత్యైవాగ్రిమోనుగమః సువచః. ఏవమప్యననుగమాభిధానానంగ
 తి సమాధానగ్రంథయోస్తథావిధేచ్ఛానుఅనుగమకరూపాంతర సచ్ఛావా
 భిప్రాయకత్వంచెతి మంశన్యం * యతిగించిదితి * అస్యాఅనాగతసకలవిష
 యకత్వేనానుమితివిషయకత్వంబోధ్యం. స్వవృత్తిప్రకృతానుమితివిషయకత్వ
 సంబంధేన కృతివిశిష్టత్వంతు నెచ్ఛావిశేషణం అన్యోన్య్యాగ్రీయాత్ * అత
 శ్యసిద్ధత్వాదితి * ఇక్షుసాధనకాక్షానాదేరేవ యతిగించింద్యోచరత్వో

చ్చాయాం స్వరూపసత్త్వః స్వవిషయసిద్ధిరేవ విరూఢిత్యాత్ తదుక్తం.
 సహిజ్ఞానజాలేజ్ఞానెచ్ఛాభవతీతివాచ్యం. ఏతదుక్తం సర్వత్రివిధమితి చిద్గోచరం
 జ్ఞానం జాయతామిత్యాద్యాకారకేచ్ఛాయాపవవిషయీతత్వాత్. సస్వనుమితి
 త్వప్రకారకత్వం నివేద్యైవ తథావిధేచ్ఛావారణసంభవే కిం గురుతరసా
 ధ్యుపగిష్టపక్షవిషయకత్వప్రకారకత్వనివేదేనేత్యేతలవా * అనుమిత్యాపకా
 రికాయామపీతి * ప్రసృత్యాద్యాత్మకసిద్ధిదశాయాం సర్వతే వహ్నిజ్ఞానంజా
 యతామిత్యాకారకేచ్ఛానసంభవతి తద్విషయీభూతప్రసృత్యాదిసిద్ధిరేవ సీ
 ధత్వాత్ అతః ప్రసృత్యాద్యతీరిక్తమితి. శాబ్దాదిరూపసిద్ధౌ సత్త్వాంప్రసృత్యా
 ద్యతీరిక్తజ్ఞానం జాయతామిత్యాదీచ్ఛాయాఉత్పాదాసంభవాత్ * ప్రసృత్యా
 ద్యనంతరమితి * ప్రసృత్యాదిరూపసిద్ధ్యనంతరమిత్యర్థః. అదివదాభ్యాం శాబ్దాది
 సిద్ధికాలీనానాం శాబ్దాన్యజ్ఞానం జాయతామిత్యాదీచ్ఛానాం సంగ్రహః * అను
 మిత్యుత్పాదాచ్ఛేతి * తథాచానుమితత్వప్రకారకత్వం వేశయితుమశక్య
 మేవ తాదృశేచ్ఛానామసంగ్రహవృన్మాదితి భావః. ఇదముపలక్షణం
 అనుమితత్వప్రకారకత్వనివేశేపి ఘటానుమితీత్యాదయతామితీచ్ఛాకాలే సి
 ధినత్వే వహ్నిద్యనుమితీవారణాయ ప్రకృతసాధ్యాదివిషయకత్వప్రకా
 రకత్వనివేశనమావశ్యకం. నచ ప్రకృతసాధ్యాదివిషయణీయా అనుమితస్తద్వి
 షయకత్వనివేశనోపాపి దర్శితేచ్ఛావారణసంభవఇతివాచ్యం. దశైతేచ్ఛా
 యాలపి ఘటాద్యనుమితీత్వేన వహ్నిదిగోచరసమూహాలంబనానుమితి వి
 థాపిజ్ఞానం సిద్ధమిత్యజ్ఞానాదచ్ఛేత్సితలవా * జ్ఞానేతి * స్వరూపసత్త్వః *
 విషయతానవద్భిన్నాయాః. తద్వ్యక్తిత్వేనక్షణవిశేషాని వేశయితుమేతదితి.
 తాదృశేచ్ఛాయాఉత్పాదకత్వానుపగమేపి ఘటప్రసృత్యాదికాలేనానుమిత్య
 నువవత్తి. అతః సిద్ధీత. అప్రీ తాదృశేచ్ఛానాం తత్తద్వ్యక్తిత్వేనైవాత్తై
 జకలౌపీయతే భవంతలెఅనుమితి తాదృశేచ్ఛానామివ ఏవచను
 దుతయా తత్సాధ్యుపగిష్టతత్పక్షవిషయకత్వప్రకారకత్వం సనివేశ్యతే ఇత్యా
 ధిశాం నిరాకరౌతి * ఇదమితి * ఘటేతి * ఘటాద్యనుమిత్యానామనం
 తావార ప్రతిబంధకత్వ మహగౌరవాపత్తైః. * అవశ్యకమితి * తథాచాను
 మితత్వ ప్రకారకత్వ ముక్తదోషగ్రస్తమితిభావః. ఫలతాప్రకారకత్వనివ

షయకత్వాత్. సచానుమితత్వప్రకారకత్వానివేతే అనుమితశయత్రప్ర
త్యక్షత్వాదినా ఇచ్ఛానిషయస్తలానుమిత్యాపత్తిరితివాచ్యం. ఇష్టత్వాత్
అనుమితా ప్రత్యక్షశ్చిన్నగునశాయామేవ తాదృశేచ్ఛాయాఉత్పాదాత్. త
స్యాఅనుమితత్వప్రకారకేచ్ఛాసమశీలత్వానితిహృదయః. సచానుమితశ్చప్ర
కారకశ్చస్యానివేతేష్యతేవహేతి ప్రత్యక్షగః సిద్ధా శబ్దసామగ్ర్యాంబస
త్యాప్రశ్నతూతిక్తజ్ఞానంజాయతామితీచ్ఛాసత్వేఅనుమిత్యాపత్తిరితివా
చ్యం. తత్ర పక్షతావత్వేష్యనుమితవ్యప్రకారకేచ్ఛావిరహవిజ్ఞసమానవి
షయకశబ్దసామగ్ర్యాః ప్రతిబంధకత్వాదేవానుమితవారణసంభవాత్. ఆ
థ సిద్ధిరశాయాం పర్వతే వహేనన్యతేజ్ఞానం జాయతామితీచ్ఛాసత్వేఅ
నుమిత్యాపత్తిః. తస్యాఅన్యనుమితవిషయకత్వాత్. సచేష్టావత్తిః. తమత్రం
పర్వతోపహేమాని శ్యానిమానసాద్యత్వల్యాపీచ్ఛానిషయసద్దేస్తాదృశేచ్ఛా
యా యత్కందికొదరం జ్ఞానం జాయతామిత్యే తాదృశేచ్ఛానుల్యత్వాత్.
సచ ప్రత్యక్షేచ్ఛానిష్టప్రత్యక్షసామగ్రిరూపప్రతిబంధకసత్వాన్నానుసపత్తి
రితివాచ్యం. ప్రత్యక్షత్వానివేతే ప్రకారకేచ్ఛావిజ్ఞానావస మానసాది సామ
శనప్రయోజనం మహంశంకతే * నచేతి * మహా త్యైతి శిషః * అనుమితా
వితి * అనుమితాప్రత్యక్షశ్చ పురసాగరేనిభిన్నాత్కేష్టసాధనతా జ్ఞానే
త్యథః * సమశీలత్వాదితి * ఉభయోరపి ప్రత్యక్షాను మితనిషయకతయా
తమస్పత్తింవినా అసిద్ధఃషయకతయాచ సాన్యాదిత్యధః ప్రత్యక్షైఅను
మితవ్యప్రకారకేచ్ఛాయాస్తు అసంగ్రిహజప్తవీచ అనుమిత్యానిషయకత్వాత్.
అత్యైదంబాధ్యం తత్సాధ్యవిజ్ఞ తస్మాత్షయకత్వానుమిత త్వాదినిష్టాన
చ్చేదకత్వాన్యానచ్చేదకత్వానిరూపకత్వే శ్యాది క్రిమేతాగేవణాన్తాత్. త
తగ్రేసిద్ధాంతే వైపరీత్యం ఉత్తేచ్ఛయోః సంగ్రిహసంగ్రిహవైపరీత్యాది
తి. * శబ్దసామగ్ర్యాంసత్యామితి * సచ పదజన్యవదాక్షాన్యప్రత్యక్ష
సన్ధ్యత్తేచ్ఛానాంకథం యాగవద్యం. జ్ఞానయోరేవ సయాగవద్యమితి మలే
రప్రత్యక్షసాధారణవదాథోపస్థితేః కాగణశ్చమతేనవారమత్తే. ప్రకా
త్తక సిద్ధానత్యాం శబ్దసామగ్ర్యాం స్వగ్నిన్యజ్ఞానంజాయతామితీచ్ఛాత
త్ అనుమితా పక్షతా మితి దృశ్యితిబంధకతయా అన్యకతా వ్య

గార్హి అమమితి ప్రతిబంధకత్వాత్. అన్యథా సిద్ధిశూన్యకాలేపి తాదృశే
 చ్ఛాపత్యే అనుమిత్యనుత్పాదప్రసంగాత్. నచోక్తయ్యక్త్యా నహివిధేయ
 కత్వావగాహిత్యనివేశస్యావశ్యకత్వాద్వహి ప్రకారకత్వావగాహిత్యతే
 చ్ఛాపబలాన్నానుమితి ప్రసంగః అనుమితిన్యతస్విధేయకత్వావగాహిత్యా
 దశాయాంచ జాయతేవానుమితిః విధేయతాయాః ప్రత్యక్షైరప్రామాణి
 కతయా తత్ప్రకారకేచ్ఛాయాఅనుమిత్యుక్త్యైవ విషయసిద్ధేరితివాచ్యం. వి
 ధేయతాయాః ప్రత్యక్షవ్యావృత్తత్యై తత్ప్రకారికాయాః ప్రత్యక్షాన్యత్వా
 ప్రకారికాయాఅపీచ్ఛాయాః ప్రత్యక్షసిద్ధికాలే సంభవాత్ప్రత్యక్షాన్యత్వ
 ప్రకారకేచ్ఛాపర్యంతానుధావనస్య దీర్ఘత్వతో నిర్బజన్వాత్. నచ విధేయ
 తావత్ప్రత్యక్షవ్యావృత్తేన తదవగాహిత్యసూచనాయైవ ఉపదర్శితేచ్ఛాప్రకారే
 ప్రత్యక్షాన్యత్వాన్యైశ్చైతివాచ్యం. ఏవమపి వత్సవమాణ్యశ్చాబ్జసిద్ధికాలే ఆ
 శాబ్జజ్ఞానం జాయతామితీచ్ఛాలతేన అనుమితీజ్ఞాయతే నతుప్రశ్నాపా
 మగ్నీకాలే త్విత్యన్య సంగమయిసుమశక్యత్వాత్ తాదృశేచ్ఛాయాఃప్రశ్నాప
 మ్యావృత్తవిధేయత్వావగాహిత్యేప్రత్యక్షసానుగీకాలేపి తద్బలాదనుమిత్యై
 చిత్వాత్తదనవగాహిత్యేసిద్ధావప్యనుత్తేజకత్వాత్. అత్రోచ్యతే. అనుమిత్యవప్ర
 త్యక్షాన్యజ్ఞానత్వాచిప్రకారకేచ్ఛానా మనుమితివిషయకేచ్ఛాత్వేనేవానుగ
 మః. పర్వతేవహ్నీరన్యజ్ఞానంజాయతామిత్యాద్యారకేచ్ఛాకాలేన త్యాం
 సిద్ధ తథావిధావనీతథానసామగ్యాంచ అనుమితేర్వారణాయ తథావిధే
 క్యత్ * ప్రకృతసిద్ధిభిన్నం * ఉక్తయ్యక్త్యా * హిమాయస్పర్శతో ఘటవా
 నిత్యాద్యనుమితి సామగ్రిదశాయాం నహిమత్పర్వత విషయకానుమితి ర్జ్ఞా
 యతామితీచ్ఛావశాత్ పర్వతే వహ్నీనుమితీవారకయ్యక్త్యా * ప్రత్యక్ష
 వ్యావృత్తత్యైశ్చైతి * ధర్మికావచ్ఛేదకతాన్య ప్రకారతారూప విధేయతా
 యాః ప్రత్యక్షసాధారణత్వేతు పర్వతేవ హ్నీరన్యజ్ఞానం జాయతామి
 తీచ్ఛాయాః సంగ్రహాదుర్వారణైతి భావః. * ఇచ్ఛాత్వేనైవైతి * ఏవకారే
 తానుమితీత్వప్రకారకత్వ వ్యవచ్ఛేదః తత్సాధ్యవిష్ట తత్ప్రత్యక్షవిషయకత్వస్య
 వ్యవచ్ఛేత్తుమశక్యత్వాత్. ఏకావంతాత్రోపాదానంద మూలలభ్యత్వసూచ
 నాయా * ఉపసృతభావేతి * శాబ్దసామగ్రి సత్వేప్రత్యక్షాంతి క్తం పర్వతేవ

చాన్యక్తీనాం తత్తద్వ్యక్తీత్వేన ప్రతిబంధక తాకల్ప్యతే ఇతి నోపే. నచ
తాసాం తత్తద్వ్యక్తీత్వేనానంత ప్రతిబంధక తాకల్పనమపేక్ష్యానుమితత్వా
దియావప్రకారవిశేషమంతర్భావ్యైవానుమిత్యానాముత్తైజకత్వముచితమితి వా
చ్యం. తథాసతి పర్వతే వహ్నోరన్యజ్ఞానం జాయతామితిచాచారే త
థావిధోపసీతభానవిరోధిఘటాద్యనుమితీచ్ఛావిశిష్టతత్సామగ్రినత్వేపి సిద్ధా
నత్యాం వహ్నోనుమిత్యుపపత్తయే తాదృశేచ్ఛాన్యక్తీనాంతత్తద్వ్యక్తీత్వే
న సిద్ధాప్రతిజకల్పావత్యా తరథావసంప్రసక్త్య మిధోవిశేషణవిశేషభావ
వినిగమనావిరహేణ సిద్ధిప్రతిబంధకతానంత్యప్రసంగాత్. నను సాధ్యవి
ధేయకత్వావచ్ఛిన్నపక్షోద్దేశ్యకత్వప్రకారకేచ్ఛాయాఉపాదానే పక్షోద్దె
శ్యకత్వావచ్ఛిన్నసాధ్యవిధేయకత్వప్రకారకేచ్ఛాయాలన గ్రహాః. ఏవం విష
యానుపరక్తానుమితి విషయిత్యాః అనుమితీజ్ఞానతామితీచ్ఛాయాలపి ని
రుక్తరూపేతాసంగ్రహాః. నచ సామనంగ్రహేవ. అసిద్ధసాధ్యాంతరాను
మితీసామగ్రిమనత్యాం గచ్ఛలానపి సిద్ధవ్యవక్తిరసాధ్యస్యానుమితే నైది
చ్ఛావిషయసిద్ధ్యనురోధేనావశ్యకత్వాదిత్యగతపాశ్చాన్యాయాద్యశేతిఅప
హ్నిజ్ఞానం జాయతామితిచాచారేత్వేసిద్ధానత్యాం నానుమిత్యావత్తి. అను
మితీత్వప్రకారకేచ్ఛావిరహవిశిష్టనమానవిషయక శబ్దసామగ్రి విరోధి
త్వాదితి తత్త్వగః అనుమితీత్వాదీత్వాదినా ప్రత్యక్షాన్యత్వాది గ్రహాః.
ఈదృశరీత్యాసమాధయిషా విరహకూటనివేశేపి ప్రతిబంధకతానంత్యాభా
వాల్ యాదృశేచ్ఛానామసంగ్రహేణ సిద్ధిప్రతిబంధకతానంత్యం తాదృ
శేచ్ఛానివేశయన్నాచ * తథాసతీతి * ఇచ్ఛావిశిష్టాపసీతభానసామగ్రి
సత్వే తస్మాదలపత్వేన కేవలఘటానుమితి సామగ్రినత్వేపి నఘటానుమితి
రతోబలీయస్యాం సామగ్రించాచ్ఛావేగిష్ట్యందశకాయతి * ఘటానుమి
త్వేతి * ఏతేనాపసీతభానసామగ్రినిరహోదశికాః. నను విశిష్టేచ్ఛయార
భావద్యయ నివేశాన్నదోషఇత్యతపా * ఏవమితి * అనత్యామితి * నచ
యదిచ్ఛాన్యక్తీనత్వే అనుమిత్యుత్పదః తద్వ్యక్తీసిద్ధికారే అనత్వాన్నా
నుమిత్యా సాదకతేతి వాచ్యం. తథాపి నిష్ఫలతదభావనివేశగారకత్వాన్ని
తిండిగ్గోవరం జ్ఞానద్వయం జాయతామితిచాచారేత్వేసిద్ధానత్యాన్య

తానొసెద్యెనునుచు విన్నవించుకొని జూరెను నామి త్యాదీచాపత్యే అనుమి
 త్పుచ్చుదాత్రాహించు నొక శాస్త్రజ్ఞుడై న న్యాయుతి * త త్తదీచాపధావసము
 దాను నేతి * సాధ్యవిశేషంబునకు శేషగృహగోష్ఠిని కారకెచ్చానాం
 త త్తదవగాహియ్యకారకానుమి * గొవ రెచ్చా న్నే నానుగమయ్యవ కై కాభా
 వానివెళ్ళుతే. అతథావిధానానుమితిగాయ తాంప్రశ్నాన్యజ్ఞానంబాతా
 మి త్యాచాపక కేచ్చా నానుమితివచ్చుకై పల్లెపిద్దిపల్లెనుమి న్నచ్చు కైశాస్తి
 నచ్చిన్నాభావాపవ నమోనీయః. అన్యథాఅప్రసంగాల్. తత్రాల్లనసిద్ధిభే
 దావనా. పతేతత త్రాల్లనసంగం విభాగావిస్మక్తివిశేషాభావనివేతమా
 దాయుని గనునావికహోవి ప్త. సామానాధిక గణ్యనంబు దేవతదత్తనాభావవై
 శిష్ట్యనివేశాపేక్షానాన త్సిద్ధిభేదానాం విశేషతావి శేషసంబంధనవైశిష్ట్య
 న్నవే శే క్షప్త తయోగి శావచ్చెకకలంధారివే శేవలంఘనం. సిద్ధ్యంతరం త
 థావిధేచ్ఛత్ప త్తికాలే అనుమి త్యాప త్తిస్తు ఇచ్చాసామగ్యానుమితి విరో
 ధిత్వాదేవ నసంభవతీః ధ్యేయం. ఇక శ్చవధేయం - తాదృశేచ్ఛాభావనము
 గాయన్య నశత్సముదాయ న్నేననివేళి. చముగాయన్యన్యం కర్వచత్వాత్.
 ఏత్త్వానుమితిపునరనుమితి ప్రసంగాద్వి. న న్నేనం మణికారాణాం సమా
 ధముషా విరహాత్తకవిశేషశాభిధానం వ్యకతమిశ్యతాహ * సాధ్యేని * ఏ
 కైకేతి * తథాచ సాధ్యవిధేయకశ్చా న్నచ్చిన్నసంగోద్దేశ్యకత్వ ముతిగమే
 కంపత్తోద్దేశ్యక శాస్త్వచ్చిన్న సాధ్యః ధేయకత్వముతిగమేకం ఉత్తరకతావచ్చెర
 కమిత్యథః తథాచానుగోరూపేణ నివేశ్యానాం నివేశాయ మణికారోక్తిసా
 ధకాశ్యం అననుగతయాపే నివేశ్యానాం నివేశకాదీధిని కృతాంవిశేష
 గ పూరణమిత్యాహ * అతథావిధానామితి * అన్యథా * అనుమితిత్వ ప్ర
 కారక త్సేనానుమితి బాణ్యతామిత్యాదీచాపనామ తైజకత్వోపగమే * అతి
 ప్రసంగాల్ * అన్యానుమితి సానుగ్రీస త్వేన పూర్వముమితి ప్రసంగాల్
 నక విర్వతేవ హీరస్యల్ జ్ఞానంబాణ్యతామితిచాపదానానుపి అన్యాను
 మితి సానుగ్రీనమపహితానాం త త్తదన్యక్తిత్వేన ప్రతిబంధకత్వ మేవాది
 తమితివాచ్యం. అనుగతహావాక్యాంతేచ్ఛానాం కాసాంచినాన్యత్యా ప్ర
 తిబంధక త్వేన, అతథాభూతానాం తథాత్వే మహాగౌరవ ప్రసంగాల్. * జ

నచ తావన్తాత్ర విషయకధీషయత్వంతల్ తానత్వస్య దుర్వచత్వాల్
 తావదభావవిషయకబుద్ధేస్తత్తదభావవిషయకత్వేననివేశే తదపేక్షయాలాఘ
 వేన తత్తదభావానాం తత్తదభావత్వేన సిద్ధావేసివేయితుముచితత్వాత్తత్త
 దభావానాం మిథోవిశేషణవిశేషభావానావన్నానానివేశే అవచ్ఛేదకభేదా
 త్ప్రతిబంధకతాభేదఇతి ఏకవిశిష్టాపరాభావత్వేనైవాభావానాం నివేశనీయ
 త్వాల్. అత్ర చ విశేష్యవిశేషణభావే వినిగమనావిరహేషి నక్షతిః. గణ్య
 నై గాభావాల్ తావదభావమాత్రవిషయకధీషయత్వేననివేశేపి జ్ఞానేతత్త
 దభావవిషయశానాం ఏకవిశిష్టాపరాత్వేనైవ విశేషణీయతీయా విశేషణవిశే
 ష్యభావే వినిగమనావిరహస్యావశ్యకత్వేనాదిత— * అచ్యుతా అననుగ మేషిః
 ఏకరూపేణ సంస్కృతామిచ్చానామపాదానానంభవేషిః * న సీమాధయ
 మావిరహవిశిష్టసద్వ్యభావస్యాసమితిహేతుత్వానసంపత్తిః. తావదభావవిశిష్టసి
 ధ్యభావస్యానుగతత్వాదతిథానః. ఇనమత్రవధేయం. ఏహివిశిష్టపర్వతమ
 హానసోభయానుమితజాతయతామి త్యాకారి కదాచనామపి తత్సాధ్యశిష్ట
 గదీశమతం దూషయతి * ఇదంత్యవధేయమితి * తావన్తాత్రేతి * ఘటజ్ఞా
 నాన్యభావవిషయకతత్తదభావవిషయకధియమాదాయ ఘటజ్ఞానకాలే సిద్ధి
 కాలేతినుమిత్యా పత్తరతోమాత్రపదం ఏతాదృశవిషయతాయాః పర్యా
 ప్త్యుపాదానాన్నిర్వాహః * ఏకేతి * ఏకత్రైద్యయమితి రీతివ్యవచ్ఛేదాధికా
 వినకారః విశేష్యవిశేషణ భావానావన్నయోర్వ్యవశ్యవృత్త్యవచ్ఛేదకత్వ
 స్యాగ్రేణికార్యత్వాల్ * గత్యంతరేతి * నన్వాభాసేప్రకృతిబంధక
 తాభేదోదోషతయాదశితః సమాధానేత్సిద్ధాపత్తిగోస్తఇతి కథమేతల్.
 శుణు తత్ప్రకృతిబంధకతాభేదాదభావనిష్ఠకారణతాభేదావత్తిః అతీత్వవ
 చ్ఛేదకానాం సమనైయత్వేన సమనియత్వేకేధూతాభావ నిష్ఠకారణతాప్యే
 కేతి విశేషః. ప్రత్యేక మతప్రసక్తతయా అవచ్ఛేదకత్వాయోగేనా సంభవ
 ఇతి పాఠస్తుఋజాః * ఆవశ్యకత్వంతి * అవచ్ఛేదకతాభేదస్యేవ అవచ్ఛే
 దకతా వచ్ఛేదకతాభేదస్యాపి ప్రతిబంధకతాభేదసంపాదకతాయా స్తత్త
 తే దుర్వారత్వాల్ ఏవం చ జగదీశమతే అవచ్ఛేదకవిశేషణస్య వచ్ఛేదక
 తావచ్ఛేదకత్వేన నానంగతిః * వహీతి * వహీవిశిష్టపర్వతవిషయకత్వే

తద్వత్సవగాహిత్యప్రకారకతయా పర్వతే సహిస్సిద్ధికాలే మహానసపక్షకా
 నుమితి సామగ్రిమనత్యాం తాదృశేచ్ఛాబలాత్పర్వతే వహ్నియనుమిత్యా
 పత్తిః. అనుమిత్యంతే తత్సాధ్యవిశిష్టతత్వత్వవిషయక త్వాన్యాయతీరించిద్విష
 యకత్వాప్రకారకత్వవిశేషణ స్వేచ్ఛాయాం నివేశే వహ్నివిశిష్టం పర్వతం
 మహానసంచానుమితుమిత్యాదిసమూహంబనేచ్ఛాయాఅసంగ్రహప్రస
 క్తిః. వహ్నివిశిష్ట పర్వతవిషయినే మహానసావిషయకానుమితి భిన్నానుమి
 తిజాతయతామిత్యాద్యాకారకేచ్ఛాబలాదుపదర్శితస్థలే అతిప్రసంగస్యాశ
 క్యచారిణతాచేతిచ్ఛాపిషయతా వచ్చేదకతాయాః సర్వాప్తినివేశనమావ
 శ్యకం. తథాచ వహ్నివిశిష్టపర్వతానుమితిభావత్వేత్వాదీచ్ఛాయాస్తత్సాధ్య
 నతీ వహ్నివిశిష్టమహానస విషయకైత్యర్థః. మహానసపక్షకానుమితిసామ
 గ్రిసత్వేచ వహ్నివిశిష్టపర్వత మహానసోభయనుమితావిష్టాపత్తిః * మహా
 నసతీ * సమూహంబనానుమితింవినా అదరితాధికతయా సమూహంబ
 బనానాత్తకానుమితావస్థాః సర్వథాఉత్తేజకత్వా సంభవేన తత్తద్వ్యక్తి
 త్వేన ప్రతిబంధకత్వాసంభవాల్ కదాదిదుత్తేజకాయా ఏవేచ్ఛాయాః ప్ర
 తిబంధకత్వమితి నియమాల్. తథాచ వక్యతి తథావిధానుమితేః తాదృశే
 చ్ఛాయా అవిషయత్వాదితి. వహ్నిమన్తహానసప్రత్యక్షం వహ్నిమత్పర్వ
 తానుమితిశ్చ జాయతామితీచ్ఛాసంగ్రహయానుమిత్యంశఇతి అప్రకారకత్వవి
 శేషణం. అనుమితి ముఖ్యవిశేష్యకత్వా వచ్చిన్నతాదృశ ప్రకారతాశూన్య
 త్వాధికం. వహ్నిమన్తహానసానుమితి మదాత్తప్రత్యక్షం వహ్నిమత్పర్వ
 తానుమితిశ్చజాయతామితీచ్ఛాసంగ్రహయ ముఖ్యత్వనివేశః. నను తత్సా
 ధ్యవిశిష్ట తత్వత్వవిషయకత్వాన్యాయతీరించిద్విషయకత్వ రూపప్రకారా
 నవచ్చిన్నానుమితి నిష్టవిషయతాకత్వేన ఇచ్ఛానివేశేన్నోక్తాపత్తిః సమూ
 హంబంబనేప్రకారతాభేదేన విశేష్యతాభేదాల్ వహ్నివిశిష్టపర్వత మహాన
 సోభయానుమితి జాతయతామితీచ్ఛాయాశ్చ నసంగ్రహప్రసంగః తత్ప్రవి
 శేష్యతాయా ఏకత్వాదిత్యతలహ * వహ్నితి * మహానసావిషయకానుమిత్య
 న్యత్వస్య తాదృశయతీరించిద్విషయతానాత్మకస్య ప్రకారత్వాల్ సంగ్ర
 హాపత్తిరిత్యర్థః. ఉత్తేచ్ఛాయాః సమూహంబనానుమిత్యేన విషయసి

విశిష్టతశ్చక్షువిషయకానుమితత్వపర్యాప్తవిషయతావచ్ఛేదాన్తేనై
 వోత్తైజకత్వం పర్యవసితమ్. అనుమితత్వానంతర్భావతాదృశేచ్ఛాయాన్త
 త్వాద్యపిశిష్టతత్వక్షువిషయకత్వపరిసమాప్తవిషయతావచ్ఛేదకతాకత్వాభా
 వెనాశక్యంసంగ్రహత్వాత్. ఎవంచానుమితత్వప్రత్యక్షాన్యజ్ఞానత్వాదిపరీకార
 కేచ్ఛానామనుమితవిషయకత్వగుపేణసంగ్రహభిధానమనంగతంనవరతం
 ల్పంపరిశ్యజ్యైవయాదృశయాగృహేర్యాద్యభిధానమిదానీమనుమితత్వప్రత్య
 ఙ్గాన్యజ్ఞానత్వాదిప్రకారకేచ్ఛానాం పృథక్పృథక్భావనవేతనమేవాధిపే
 తమితివాద్యం. ఏయంతరీయావకవాకారాద్యభావాత్. అథానుమితత్వప్ర
 త్యక్షాన్యజ్ఞానత్వాదిప్రకారకేచ్ఛానామిరుగవవనంభవతి. తథాహితత్వా
 ద్యవిశిష్టతశ్చక్షువిషయకానుమితత్వపర్యాప్తావచ్ఛేదకతాకత్వం తాదృశధర్మ
 ఘటకపరిసమాప్తావచ్ఛేదకతాకత్వం తాదృశప్రత్యక్షక్షువిషయకత్వానుమ
 తిత్వనిష్ఠావచ్ఛేదకతాభిన్నావచ్ఛేదకత్వానిరూపకవిషయతాకత్వమేవ పర్య
 వసితం. ఏవచతత్తత్తత్వాద్యపిశిష్టతత్వక్షువిషయకత్వప్రత్యక్షాన్యజ్ఞానత్వా
 దినిర్నివాసచ్ఛేదకతాభిన్నావచ్ఛేదకత్వానిరూపకవిషయతాకేచ్ఛాన్వాదినా
 ప్రత్యక్షాన్యజ్ఞానత్వాదిప్రకారకేచ్ఛానాంపృథకుత్తైజకత్వాపేక్షయానిరు
 త్తధర్మఘటకానుమితత్వస్థావచ్ఛేదకతాభిన్నావచ్ఛేదకతాయామేవప్రత్య
 ఙ్గాన్యజ్ఞానత్వాదిస్థావచ్ఛేదకతాభిన్నత్వనివేతనముచితం. లాఘవాత్. ఇ
 త్థంవతాదృశరూపేణేవ ప్రత్యక్షాన్యజ్ఞానత్వాదిప్రకారకేచ్ఛానామపిసంగ్ర
 హస్సంభవతి. నచ వహ్నివిశిష్టపర్వతవిషయకం జాయతామిత్యాకారకే
 ఛాయాస్పిధ్యధీనసంసారోశ్చలైవ చరితాథాయావారణాయవిషయ
 తాయామనుమితత్వావచ్ఛేదత్వనివేతనస్యావశ్యకతయా నతత్సంగ్రహఇతి
 ధౌః కేవలమన్యద్యనుతాపనుమితైజకత్వాదిభావః. *తత్వాద్యవిశిష్టతత్వ
 క్షువిషయకత్వం.*తత్వాద్యవిధేయకత్వావచ్ఛిన్నతత్వప్రత్యక్షకత్వం* వార
 నాయతి * సిద్ధ్యుత్తరం తాదృశేచ్ఛాయాఅసంభవేపి తాదృశేచ్ఛాసిద్ధియా
 గవద్యందీప్తవ్యం. అత్రేవ సిద్ధిభేదనిష్ఠావచ్ఛేదకతాభేదాపినివేత్యః అన్య
 భావర్యతేవహ్నీరవ్యల్ జ్ఞానజాయతామితిచ్ఛామాదాయతీతైజకత్వ
 గమభంగావత్తైతథావ సిద్ధ్యుత్తరం సిద్ధిరన్యత్పర్యతే వహ్నివిశి

వాచ్యం. సమవాయేన కించిదవచ్ఛిన్నత్వం న వెత్త్యైవ తాదృశేచ్ఛానాం వారణసంభవాదీశేన.

యతా మితీచ్ఛానం సాగ్రహిత్యామదాయాపిదోషాబోధ్యః. * సమవాయే నెతి * నను తత్సాధ్యవిశిష్టతత్వక్షపిషయకానుమిత్యనిష్ఠావచ్ఛేదకత్వాన్యప్రత్యక్షాన్యజ్ఞాన్యస్థానచ్ఛేదకత్వాన్యనిష్ఠావచ్ఛేదకత్వానిరూపకత్వేనతి సమవాయేన కించిదవచ్ఛిన్నత్వం విషయతాకత్వేనేచ్ఛానుగమః ఫలితః తత్రతత్సాధ్యవిశిష్టతత్వక్షపిషయకానుమిత్యాత్మకం సజ్జాయతాం తాదృశానుమిత్యాత్మకగుణోజాయతామితీచ్ఛయోరిననుగమప్రసంగఇతి చెన్న. సత్తాగుణత్వస్థానచ్ఛేదకతాభేదవేశాత్. ఏవం తత్సాధ్యవిశిష్టతత్వక్షపిషయకానుమిత్యాత్మకం వాచ్యం ప్రమేయాదికం జాయతామిత్యాదీచ్ఛానం సంగ్రహప్రకారః పరిచించనీయః. అక్రైవంతత్సాధ్యవిశిష్టతత్వక్షపిషయకం సద్గుణోజాయతామితీచ్ఛయోరిననుగమప్రసంగః తయోస్సంసారాద్యుత్పత్త్యాపి చరితాథాత్వేనానుత్తైజకత్వాత్. నచ జ్ఞానత్వవ్యాప్య జాత్యవచ్ఛిన్నత్వం కించిదవచ్ఛిన్నత్వాథాః. స్వవ్యాపకజ్ఞానత్వకత్వరూపవ్యాప్యత్వనివేశనేజ్ఞానం జాయతామితీచ్ఛాయా మానసోత్పత్త్యాచరితాథాథాయః సంగ్రహప్రసంగాత్. జ్ఞానవృత్తభేదప్రకయోగితావచ్ఛేదకత్వరూపవ్యాప్యత్వనివేశేదప్రత్యక్షాన్యజ్ఞానం జాయతామితీచ్ఛాయా అసంగ్రహప్రసంగః అనుమిత్యాత్మకసాధ్యవిశిష్టతత్వక్షపిషయకగుణోజాయతామితీచ్ఛాయా అనుమిత్యాత్మకసాధ్యవిశిష్టతత్వక్షపిషయకం జాయతామితీచ్ఛాయాశ్చ సంగ్రహప్రసంగః తాదృశానుమితీత్వాదిజాతేర్విషయతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకత్వేనతాదృశవిషయతాయాం తదవచ్ఛిన్నత్వా సంభవాత్. ఏవంతత్సాధ్యవిశిష్టతత్వక్షపిషయకం వాచ్యం ప్రమేయాదికం జాయతామిత్యాదీచ్ఛానం సంగ్రహప్రసంగః. మైవం. సత్రానిస్థావచ్ఛేదకతాభిన్నగుణత్వనిష్ఠావచ్ఛేదకతాభిన్నాయా సమవాయసంబంధావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాతన్నిరూపకత్వస్య విషయతాయాం నివేశ్యత్వాత్ అనుమిత్యాత్మకసాధ్యవిశిష్టతత్వక్షపిషయకగుణోజాయతామితీచ్ఛాదౌ భట్టాచార్యమతే అనుమిత్యం విషయకావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకత్వవిషయతావచ్ఛేదకమితి నాసంగ్రహః ప్రత్య

ఏవంతి పక్షాంతే సాధ్యవగాహిత్యేనానుమితివిషయకేచ్ఛానాముక్తరూప
 నమశీలరూపాంతరేణోత్తైగకత్వాపేక్షయా తాన్యకావచ్ఛేదకతాయామేవ
 పక్షాశే సాధ్యవగాహిత్యేయావచ్ఛేదక తాభిన్నస్వయపి నివేశ్యతాం. తా
 ఎతేవ తత్సంగగ్రహస్యాపేసంభవాదిచ్ఛాయా అననుగమాభిధానాసంగతిః. స
 చ విషయతానాం సాన్యకేష్ట త్వాం గాహిత్యే సాన్యకేష్టత్వవిశేషణమా
 వశ్యకిం అన్యథా అన్యాయమి. సాన్యకేష్టత్వమపి తానామనుమితిజ్ఞానాయతా
 మిత్యాకారకవిషయవికేతనం. క్షామితిచ్ఛానాం వారణాసంభవాదితి
 అన్యాయమితి సామగ్ధ్యసమీపహిత్యాశేచ్ఛానాం తత్త్వక్రిత్యైవైవో
 త్తైజకత్వస్యాపగంతవ్యతియా ఉత్తైజకానామనసగమాభిధానం సంభవతీతి
 వాద్యం. తాదృశేచ్ఛాసృక్తీనాం తత్త్వక్రిత్యైవ పరిలిఖంధకతయేనాతి
 ప్రసంగవారణసంభవేన తాసాం వారణానాదిత్వాత్. సాన్యకేష్టపక్షావ
 గాహిత్యావద్భిన్నత్వమనీననగుని ప్రతిపదయతాయాం నివేశ్య దశాంతసా
 త్వాన్యజ్ఞానం జానతామితిచ్ఛాయాన్యగ్రహిత్యే జ్ఞానంజాయతామితి
 చ్ఛాయాన్యకావచ్ఛేదకావచ్ఛేదకావచ్ఛేదకావచ్ఛేదకావచ్ఛేదకరాతాన్యత్వ
 వపినివేశ్యం. తత్త్వమపి వచ్ఛేదకత్వమపి విషయకసాగ్రహణనసా
 దిభిన్నం జానతామితిచ్ఛాయాన్యగ్రహిత్యే జ్ఞానంజాయతామితి
 జాయతామితిచ్ఛాయాన్యగ్రహిత్యే జ్ఞానంజాయతామితి
 ధజ్ఞానత్వావగాహిత్యపక్షాత్. తాన్యకేష్టత్వాన్యజ్ఞానం జాయతామి
 త్యాదీనాం సాన్యకాన్యకవిషయకత్వావచ్ఛేదకే జ్ఞానత్వావగాహిత్యే
 ప్యాసాంతథాత్వావచ్ఛానగాహితీనామపి సంభవకత్వతే తదాతాదృశసమవా
 య సంబంధావచ్ఛానావచ్ఛేదకతానావచ్ఛేదకాన్యకేష్టత్వసంబం
 ధావద్భిన్నావచ్ఛేదకతాన్యకతర నిరూపకత్వం వాద్యమితి. నచ తత్సాన్యక
 విశిష్టతత్వక్ష విషయకానుమిత్యాత్తక ప్రత్యక్షంజాయతామితిచ్ఛాయాన్యక
 ధంసంగగ్రహా యద్యద్యనుమితిత్వప్రత్యక్షత్వయోః విరోధగ్రహదశాయాం
 అనుమిత్యాత్తక ప్రత్యక్షమివసాధనమితి జ్ఞానంనసంభవతి తథాపివిరోధా
 గ్రహదశాయాం తత్సంభవతీతివాద్యం. అతీతతత్త్వాయాః ప్రత్యక్షత్వా
 భావేనానుమితైజకత్వాత్. * రూపాంతరం * తత్త్వమేత్యేత్యకత్వాన్యకత్వ

ఉపదర్శితైశ్చేకధర్మప్రకారతైశ్చేకానుమిష్యావ్యక్తివాం సర్వస్యైశ్చేనో
 తైజక త్యాపెక్షయాశత్సమానప్రకారక కాలాంసరి బహుతరేచ్ఛాన్యైశ్చక్తివాం
 పతల్ క్షణానంతరక్షణైశ్చానుమిషి జాతాయ తామితీచ్ఛాగ్ని నెప్పిసద్భావ
 వ్యధూషయోరనుమితిః శతశఘనరనుమితి వాగణాయప్రమానుమిష్యేనా
 రోదేన క్షిప్తతైజక కాక త్యాశ్చేచ్ఛాయా ర్విగీయానుమితా త సర్వస్య క్తి
 త్వేన ప్రతిబంధకత్వస్యోగ్యత్తికాలావచ్ఛిన్నస్య విశిష్టత త్త్యక్తి క్తివోతై
 జకత్వస్యవావస్యోగ్యేషి అన్య సా తథాత్వే గౌరవమిత్యధాః ఉభయలిం
 గ కానుమితీచ్ఛాన్యాయేన ఉభయిపేక్షేయ కానుమితో భయపక్ష కానుమిత్యా
 చనసర్వతమా తే స్యాన్యమమితా వు తైజికా లేన సత్యావపి మహానసపక్ష
 కాద్యనుమితి సామ గ్నిం చ హేః సర్వశచ ససోభయిష్య కానుమితి ర్జ్ఞా
 యతామితీచ్ఛయా న సర్వస్య సా తే సహస్యనుమితిగాఢ మతే వ హేః స
 ర్వశపక్ష కానుమితిః మహానసపక్ష కానుమితీ భయతామితి సమాహారం
 బనేచ్ఛాద విశేష్యత భేదాతే ఉతైజక శ సర్వేక రూపవర్తిత తత్త్వాగ్నిః
 అత్రేవసతి—విషయ తాయాం సాధ్యవిశిష్ట త్తావగాహిత్వావచ్ఛిన్న
 త్వం పేక్షేయం నిరంకృత్య ఉత్తేక తావచ్ఛేకక సూపం పోష్యత్యా నను
 గ తేచ్ఛాపర త్వేన అదనుమాభిధానాపంగతి సమాధానంనసమ్యక్. అను
 గతాననుగ తానం తేచ్ఛావిహాయా ర్విశేష్యపేక్షేష భావే వినిగ నావిగహా
 న సిద్ధిప్రతిబంధక తానంత్యాపత్రైః. నవైవనిరుక్తానుగత రూపావచ్ఛిన్నా
 భావమాత్రాగ్రాతననుగ తేచ్ఛా కాలీనసిద్ధేః ప్రతిబంధకస్య ప్రసంగితవా
 చ్యం. అననుగ తేచ్ఛాసాదారణస్త్యేవోతైజకతా వచ్ఛేచకరూపస్య వాచ్య
 త్యాత్. యతా తయాదృశా ననుగతేచ్ఛాపత్వే అనుమితిః తాదృశేచ్ఛా
 న్యా ననుగ తేచ్ఛాత్వేన త తాకాలావచ్ఛిన్నా ననుగతేచ్ఛాత్వేనవా తాకు
 వేన ప్రతిబంధకత్వోపగమేన కాలాంతరొత్పన్నా ననుగతేచ్ఛావ్యుదాససం
 భవాదితి. అత్రాహుః— ఇదానిమిచ్ఛాప్రతిబంధక తాపక్షస్యాప్రామాణ్య
 తయా అననుగ తేచ్ఛావ్యక్తీనాముతైజకత్వం సమ్యగ్భవతి. కేచిత్త
 వహ్నిరనుమితిః తత్త గానంతర ఉదేఅనుమితీచ్ఛాయాకామి
 తరీణ సమాహారం తేచ్ఛానాం విశేష్యపక్షావృత్తేశ్చాన్య

తత్తద్వ్యక్తిత్వేన ప్రతిబంధకత్వేనారవాత్. నచైవమపి పాఠమికస్య సా
ద్యవిశిష్టపక్షవిషయిన్వప్రకారకత్వవిశేషణాభిధానస్యాసంగతిః ౯ రావైతేపే
తివాచ్యం. అనుమితినిష్ఠాపనముతానాం సాద్యవిశిష్టపక్షవిషయత్వాద్యస్య
ప్రకారానవచ్చిన్నస్యనివేషన శాస్త్ర్యాత్. వస్తుతత్త సాద్యవిశిష్టపక్ష
విషయకత్వప్రకారకత్వవేషననాసత్వం. అన్యథా కిందిజ్ఞానంజాయతాం
యతిగ్రంథిద్వారంజ్ఞానం జాయతామిత్యాదీచ్ఛావారణాసంభవాత్. తత్స
జ్ఞానాతాద్యశీనం నర్వాసామిచ్ఛానాం తత్తద్వ్యక్తిత్వేన ప్రతిబంధక
త్వేనారవాత్.

ప్రతిబంధకతానచ్చేదక కౌటే తద్భేదవేషాత్ గౌరవమిత్యాహుః. య
థాశ్రుతీదీధిగమసారేణాహ * వస్తుసస్త్రితి * అన్యథా * తద్వలానుపాదా
నై పత్యం తానుపాదానైవా. అనుమిత్యాదీత్యాదినా ప్రత్యక్షాన్యజ్ఞా
నం జాయతామిత్యాదౌ ప్రత్యక్షాన్యజ్ఞానత్వాని పరిగ్రహాః. యద్వాప్రత్య
క్షాన్యజ్ఞానత్వ సర్వాస్తావచ్చేదకతాకత్వ భేదనివేషేపర్యాప్త్యధానలావ
నయా ప్రత్యక్షాన్యత్వ నిష్ఠావచ్చేదకత్వాన్య జ్ఞానత్వనిష్ఠావచ్చేదకతాభేద
లాభాత్ పర్యతేపహ్నైః ప్రత్యక్షభిన్నం సజ్జాయతామిత్యాదేః ప్రాగ్నర్వా
రణైవ యతిగ్రంథిత జ్ఞానంజాయతామితీచ్ఛాసంగ్రహపత్తిః. ఏవంయతిగ్రం
చిద్భేదరానుమితిః జాయతామితీచ్ఛా సంగ్రహాయ సవిషయకత్వ నిష్ఠాన
చ్చేదకతాన్యత్వం నివేష్యం సాద్యవిశిష్టపక్షనిష్ఠావచ్చేదకత్వాన్యావచ్చేదక
త్వానిరూపితవిషయతానిష్ఠావచ్చేదకతాన్యత్వంవా సాద్యవిశిష్టపక్షవిషయ
తాకత్వ నిష్ఠావచ్చేదకత్వాన్యత్వ శబ్దేన వివక్షణీయమితి యతిగ్రంథిద్వారం
రంజ్ఞానం జాయతామితీచ్ఛాసంగ్రహపత్తిః ప్రత్యక్షభిన్నం యతిగ్రంచిద్భే
దరం యతిగ్రంచిద్భాజ్ఞానం జాయతామితీచ్ఛాయాలపి సంగ్రహపత్తిశ్చైత్యవ
తనంబోధ్యం. కేచిత్తు వహ్నిరిశిష్టవర్వత మహానసోభయాను మితీచ్ఛా
హంకాద్యకోభయానుమితానుసీసత్వే వర్వతోవహ్నిమానితి సిద్ధావప్రత్య
క్షేకత్వాత్ తత్సాద్యవిశిష్టత్యాది యథాశ్రుతమేవ సర్వో మహానసప
క్షానామితి సామగ్రిభావకారీవానాం తాసాంతత్తద్వ్యక్తిత్వేన ప్రతిబం
ధకత్వేత్వాదేనాన వస్తుతత్త కల్పితత్వాహుః. ఇత్వావనుసహాభిధానంసం

అనుమిజాణయతామిత్యాదీచ్ఛానాం పృథగనుమితిత్వాదపర్యాప్తవిష
తావచ్ఛేదక తాకేచ్ఛాత్వేనేవోత్తైజక తా. అన్యనుమితిసామగ్రిసమవహిత
తాదృశేచ్ఛానాం తిత్తిద్యుక్తిత్వేన ప్రతిబంధకత్వమేవేతి సర్వసంశయం
సం. || సను ధూమేన పర్వతే వహ్నిమనుమనుయామిత్యాకారకేచ్ఛాలలాఢ్య
మలింగకానుమిత్యుత్పత్త్యా తత్సాధారణ రూపేణైవ సమాధయమాణంసి
ద్ధాపుత్తైజకతాయా అవశ్యకత్వాత్ తత్సత్వే సిద్ధికాలే అసత్యపి ధూమవరా
మర్మే అలాకాదిపరామర్శాదనుమిత్యావత్తిః పక్షతాయా అక్షతత్వాది
త్యుత్పత్తిః * ధూమేనైతి * భిన్నలింగకేచ్ఛానత్వే సిద్ధికామాత్మపి
వ యదినానుమితిస్తదాతాదృశేచ్ఛాయాః ప్రతిబంధకత్వం నసంభవతిత్యుక్తిః
అసత్యామపి సిద్ధావితీ తత్రానుమితేస్సందిగ్ధతయా యదీతి. * తదేతి *
తల్లింగకానుమితావితీశేషః. * తదన్యమాత్రేతి* తదన్యమాత్రలింగకత్వప్ర
కారకసిద్ధిచ్ఛేద్యుత్పత్తిః ధూమలింగకానుమితీరాలోకలింగకానుమిత్యే జా
యతామిత్యాకారకసమూహాలంబనేచ్ఛాకాలే అలాకాదిపరామర్శాదను
మిత్యుత్పత్తయే మాత్రేతి. తదన్యమాత్రలింగకత్వ ప్రకారకత్వం తల్లిం
గకత్వాప్రకారకత్వేనైవ యత్లింగలింగకత్వప్రకారకత్వం. అతః ప్రమేయ
సామాన్యలింగకస్థలే తదన్యాప్రసిద్ధావపినదోషః. తల్లింగకత్వాప్రకారక
త్వం తల్లింగకత్వప్రకారకతానిరూపితతత్సాధ్యవిశిష్టతత్వక్షవిషయకత్వావ
చ్ఛిన్నానుమిత్యేష్టవిషయతాకాన్యత్వం. అతః అలాకేనం ధనంధూమేనతు
వహ్నిమనుమనుయామిత్యాదీచ్ఛాదశాయామాలాకాదిలింగకవహ్నిద్యును
గమయతి * అనుమితిరితి * ఏతత్కల్పే అనుగతేచ్ఛానాం పూర్వవద్విశిష్టే
వోత్తైజకత్వం బాధ్యం * తత్సాధారణరూపేణైవ * తల్లింగకత్వ విశిష్టత
విశిష్టతత్వక్షవిషయకత్వానుమితిత్వాది నిష్టావచ్ఛేదకత్వాన్యై వచ్ఛేదక
త్వానిరూపిత విషయతాకేచ్ఛాత్వాదినా. తత్సాధ్యనివేశే దోషమాతా.
* అలాకాదిపరామర్శాదనుమిత్యావత్తిః ధూమేనతుపర్వతే వహ్నిమనుమనుయా
మిత్యాచాయా అలాకలింగకత్వ ప్రకారకానిరూపిత తత్సాధ్యవిషయకత్వా
వచ్ఛిన్నానుమితి నిష్టవిషయతాకత్వేన అవిరోధిత్వచారణాయ తత్వక్షవి
కనం. అలాకలింగకత్వం అలాకవిషయకపరామర్శావశ్యత్వం.

మ తెల్పాపత్రి. ఆలోకలింగకన్య ప్రకారకతాశరీరేప వాస్తవాలో కాదివృ
కారతానని వెళ్ళియ్యా. కం శ్వాలోక శ్వాద్యసన్నివృప్తికారతైవ అన్యథా ఆ
లూక త్వాది నా ధూమ త్వాది నాచ ధూమా ది క మూలో కాదికం చావగాహమా
న మోదన్యాయో గాలోకలింగ కంసుమిత్యోచో ప్రతిగ్రహిత్వ తదభావయో
రావత్తై. ద్రి క్షణోను మిను యామిత్యోదీచ్ఛాయా ఆలోకలింగ కానుమిత్యవిరో
ధిత్వోపపత్తయే చాలూక త్వాద్యవచ్చిన్నర్పణానే ఆలూ కాద్యవృత్తి త్వేనాజ్ఞా
యమానధనాత్వాద్భిన్నత్వ మేవ ని వెళ్ళెం. ద్రవ్యత్వాదే రాలోక త్వాది వి
రుద్ధస్వభామదశాయాం తాదృశేచ్ఛాయావిరోధిత్వోపపాదనాయ ఆలోక
త్వాదే గాలూ కాదిచృత్రి జ్ఞానశూన్య కాలీ నాయా ఆలూకే నాను మిను యా
మిత్యోదీచ్ఛాయా అపరోధిత్వోపపత్తియేన వాస్తవాలో కాదివృత్తిత్వస్యతే
నరూపేణ జ్ఞాయమానస్వస్యోపేక్షణం. ధూమ త్వాదే రాలోకాద్యవృత్తి
త్వోదగ్రహదశాయాం ధూమ న సుమిత్యాయామితీచ్ఛాయా ఆలూ కాదిలింగ కా
నుమిత్యోపరోధిత్వమిష్ట మేవపరోధిత్వంచ తాదృశేచ్ఛాయాధూమ త్వాదావా
లూక త్వాదివిరుద్ధస్వభావదశాయా మేవ. ఉక్తమిస్తు. ద్రివ్యం నాలూక ఇత్యా
దిజ్ఞానశూన్యకాలీనా నామాలూకాద్యస్యమిత్త్యాం జ్ఞాన కాలీనానావా ఇ
చ్ఛానాం తత్తదవ్యక్తి త్వేన భేదహూటపవ స్వాతంత్ర్యేణ ప్రతిబంధక తావ
చ్ఛేదకతే అనుప్రవేశనీయః. తేనోక్తక త్వే కాలాంతరీణపురుషాంతరీణజ్ఞాన
వారణాయ స్వసమానకాలీనత్వస్వసమానాధికరణత్వయోః జ్ఞానవిశేషణ
గాహి పరామర్శజన్యత్వం ద్రవ్యేణైత్యస్యాక్షణః. ఆలోకస్య ద్రివ్యతయా
ఆలూకపరామర్శస్య ద్రివ్యపరామర్శ త్వాత్ ఉక్తేచ్ఛాయావిరోధిత్వం
బోధ్యం. ధూమేనానుమిను యామితి భిన్నలింగకేచ్ఛాయాః సర్వస్యాపవవి
రోధిత్వప్రాయుభవికరణా ధూమత్వాదే రాలోకకన్య విరుద్ధతయా తత్రా వి
రోధగ్రహపేక్షానాచి త్యేనచ ద్రివ్యేణానుమిను యామితీచ్ఛాయా పవవిరో
ధగ్రహపేక్షాం ప్రదశాయాత్ కల్పంతరమవలంబితే * వస్తుత స్త్వీతి * వి
రోధగ్రహాభివృత్తిచిచ్ఛాయా విరోధిత్వోపపత్తయే కాలీనాంతం. మమ ఆలో
కాద్యవృత్తితి నభావతి. తదాద్రీవ్యేణానుమినయామితీచ్ఛాయావిరోధిత్వ
ముచితం తదనంగతం స్థానకతతా * ఆలోకఇతి * ఇచ్ఛానాం * ద్రివ్యేణాను

దశాయాం క్షుద్రదపిధమేనాలోకావృత్తిత్వజ్ఞానం ప్రసిద్ధ్యతి తత్రిన్వస
సమానాధికరణస్వ సమానకాలీనాలోక త్వాదివిరుద్ధత్వజ్ఞానాః పయధమేవ
లింగకర్తృ ప్రకారకానుమితాభిన్నానుమితా భావరూపకారణా పరిసర్థిః
స్వత్వాననుగమేనకార్యకారణభావస్య తత్త్వస్వక్తివిశ్రామశ్చ భేదప్రతియో
గ్యనుమితోపాగానేవ ఆలోకేన ద్రివ్యేణవానుమినుయామిత్యాద్యాకారక
యాదృశేచ్ఛాసమానాధికరణ సమానకాలీనజ్ఞానాప్రసిద్ధిః తాదృశేచ్ఛాయాస్త
థావిధభిన్నత్వేనాలోకలింగకానుమితీనతిబద్ధకత్వాప్రతిరతిపరాప్తం. యద్వా
ఆలోకోద్రవ్యమిత్యాదిజ్ఞానవిశిష్టద్రవ్యత్వాదిమల్లింగకత్వప్రకారకేచ్ఛాత్వే
నఆలోకానద్రవ్యమిత్యాదిజ్ఞానవిశిష్టాన్యతాదృశేచ్ఛాత్వేనైవ వాద్రవ్యత్వాది
మల్లింగకత్వప్రకారకేచ్ఛాః అనుగమయ్య తద్భేదాః ప్రతిబంధక తావచ్ఛే
దకే నివేశనీయాః వైశిష్ట్యుచైక్షణావిచ్ఛిన్నైకత్వవృత్తిత్వం భేదస్యకా
దృశేతి * విరుద్ధత్వజ్ఞానా ప్రసిద్ధ్యాకారణా పరిసర్థిరత్వధాః. తథాచేదృ
శేచ్ఛాభావస్య కారణత్వానుపపత్తిరతిభాసి. నను యత్యే తాదృశంజ్ఞానంన
ప్రసిద్ధం తత్రానుమితం ప్రతాదృశాభావస్య కారణత్వమేవనకల్ప్యతే అతః
కారణప్రసిద్ధిస్తలేపిదోషమాహ * స్వత్వేతి * తతాల్లీనత్వ తత్పురుషీ
యత్వ నివేశేష్యేతాదోషాబోధ్యా. భేదానుయోగినిః స్వపదేనోపాదానే
కారణాప్రసిద్ధిః * భేదప్రతియోగీతి * స్వపదేనోపాదానోపాదానే. భేదహేతు
వేతే గౌరవాదాహ * యద్వేతి * యద్యాలోకోద్రవ్యమితి నజానాతకిం
తతః ఆలోకానద్రవ్యమితి నజానాతతదావినోకేచ్ఛాయా విరోధిత్వయ
న్యామ్యమిత్యాశయేనాహ * ఆలోకానద్రవ్యమిత్యాది జ్ఞానవిరహవిశిష్ట
త్వేనైవేతి * ద్రవ్యత్వాదిమల్లింగకత్వప్రకారకేచ్ఛాత్వమప్యనుగమక రూ
పేనవేశ్యంఅన్యథాఆలోకాద్రవ్యమితి జ్ఞానవిశిష్టత్వమాత్రస్యఆలోకానద్ర
వ్యమితి జ్ఞానవిరహవిశిష్టత్వమాత్రస్యవాప్రవేశే ఆలోకోద్రవ్యమితి జ్ఞాన
కాలే ఆలోకానద్రవ్యమితి జ్ఞానాభావకాలేనాధూమేనానుమినుయామితీ
చ్ఛాయాః ప్రతిబంధకత్వానాపత్తేః అన్తాకంతుతాదృశ విశిష్టద్రవ్యలింగ
కేచ్ఛాభిన్నత్వాన్నివోషః ఏవచ్ఛాలోకాద్రవ్యమితి జ్ఞానకాలీనాయాఆలో
కోనద్రవ్యమితిజ్ఞానరూప్యకాలీనాయావా ధూమేన ద్రవ్యేణవానుమినుయా

లికావ్యవ్యవృత్తితోపకమాత్రాద్యశబ్దానశూన్యకాలినానాం ద్రవ్యేణాను
మినుయామి త్యాదీచ్ఛానాం విశిష్టభిన్నతయా ప్రకీరణంధకత్వోపపత్తిః. ద్రవ్య
త్వావచ్ఛిన్నే నానుమినుయామి త్యాద్యాకారికాణాం ద్రవ్యత్వాశ్చేరింగతా
వచ్ఛేదకత్వావగాహినీనాంతునద్రవ్యత్వాచినుద్విచయకపరామశ్శబ్దవ్యవస్థ
రూపద్రవ్యత్వాచిమల్లింగకత్వప్రకారకత్వం విషయతాయామేవతత్రద్రవ్య
త్వావ్యవచ్ఛిన్నత్వభానాల్లింగంశే ద్రవ్యత్వావగాహనాదతస్తథావిధి
చ్ఛానామాలోకత్వాద్యవచ్ఛిన్నలింగకానుమితిపరోధిత్వముతతమేవ. అలా
కత్వాద్యవచ్ఛిన్నే నానుమినుయామి త్యాదీచ్ఛానాం తాదృశానుమిత్యవిరో
ధితోవపత్రయచాలాకత్వసల్లింగకత్వాద్యప్రకారకత్వపదాలోకత్వాద్యవ
చ్ఛిన్నలింగకత్వాద్యప్రకారకత్వపాఞ్చలోకత్వాద్యవచ్ఛిన్నానుమితి పరి
బంధకతాయాం నివేశనీయం. పర్వతే వహ్నిమనుమినుయామి త్యాకారకలి
క్లవిశేషశబ్దత్వావగాహిచ్ఛానామవిరోధితోవపత్రయే కింబల్లింగకత్వప్ర
మితిచ్ఛాయాస్తావలాకలింగకానుమితిపరోధిత్వ ఇష్టాపత్తిరితిబోధ్యం. అ
లోకోనద్రవ్యమిత్యాదిజ్ఞానవిశిష్టాగ్రతేనైవేతియ్య క్కపాతః. అలాపిద్రవ్య
త్వాదిమల్లింగకత్వప్రకారకత్వావగాహనకరూపేనివేశ్యం. * తాదృ
శజ్ఞానేతి * అలాకోద్రవ్యమితిజ్ఞానేత్యిథః. ఏవంవిరోధగ్రహవిశిష్టా
యాఉక్తేచ్ఛాయావిరోధగ్రహవిశిష్టావ్యక్తేచ్ఛాత్వావచ్ఛిన్న భిన్నత్వం
ద్రవ్యవ్యం. నన్వాలోకత్వావచ్ఛిన్న లింగకానుమితివ్యవస్థైవా లోకేనా
లోకత్వావచ్ఛిన్నేనవా పహ్నిననుమినుయామితివ్యయోత్పరితాధికతాత
క్తేవగ్రహేణానుమినుయామితిచ్ఛాయాః ద్రవ్యత్వావచ్ఛిన్న ప్రకారతాక
పరామశ్శపాధారణేన ద్రవ్యత్వావచ్ఛిన్నత్వానుతిత గ్రహ్యావగాహన
పరామశ్శత్వేన పరామశ్శావగాహిత్వాల్ నను ద్రవ్యత్వావచ్ఛిన్నేనాను
మినుయామిగ్యప్రతితి గన్యాఅప్యప్రతిబంధకత్వాపత్తిరతహ * ద్రవ్య
త్వేతి * అలాకలింగత్వ ప్రకారతాకత్వంద అలాకవృత్తిత్వేనాజ్ఞాయమా
నాయోధర్మః అలాకత్వంవా తన్నిష్టావచ్ఛేదకతానిరూపితవిషయతానంబం
ధావచ్ఛిన్నిప్రకారతానిరూపిత పరామశ్శప్రకారతా నిరూపితశబ్దవ్యవస్థ
ప్రకారతాకత్వం ఉక్తేచ్ఛాయాస్తు విషయతానిష్ఠప్రకారతాద్రవ్యత్వావచ్ఛి
త్వ నిష్ఠప్రకారతానిరూపితేతి నోక్తదోషశత్యాహ * విషయతా

కాగకత్వవివేకసం. తదభావ్య కిందిలింగకత్వప్రకారశానిరూపితతత్వాద్య
విశిష్టతత్వవిషయకత్వావచ్చిన్నవిశేష్యతాకత్వం. అతోధూమేనోదనమ
నుమినుయామిత్యాకారకేచ్ఛానాం నాలాకాది లింగకవహ్యద్యనుమ
తివిరోధిత్వం. ఇదమత్రైవధేయం. అలోకలింగక ధూమలింగకానుమితి
జ్ఞానతామిత్యాకారకేచ్ఛా దశాయాం నకేవలాలోకవగామర్యాదను
మితిః. తథావిధానుమితే స్తాదృశేచ్ఛాయా అవిషయత్వాత్ ధూమా
లాలోకయ లింగకానుమిత్వసృష్టైస్ తాదృశేచ్ఛావిషయ సందేహి. ఏ
వం ధూమలింగకవహ్యనుమితిరాలాకలింగకవహ్యమటాభయానుమితీశ్చ
జ్ఞానతామిత్యాద్యాకారకేచ్ఛాకాలే ఘటాద్యనుమితిసామగ్యాగ్రహనత్యా
మాలోకవరామశాసత్వేవహ్యనుమిత్వజ్ఞానతాదృశవిషయకాను
మిత్వత్యత్యా తాదృశేచ్ఛావిషయాసద్భగనస్తథావిధేచ్ఛానాం శశితత్వప్ర
తిబంధకతానిర్వాహాయ తల్లింగకత్వసత్వాద్యవిశిష్టతత్వకవిషయకత్వానుమి
తిత్వాదిప్రకారశాభిన్నప్రకారత్వా నిరూపిత విశేష్యతానూన్యత్వమేవ
తల్లింగకత్వాప్రకారకత్వైశ్చనైవ వివక్షణీయం. ఉకస్థలచాలాకలింగకత్వ
వహ్యనుమితిత్వాదిప్రకారశానిరూపితకేష్యతా తాదృశప్రకారతాని
క్షధూమలింగకత్వాదిప్రకారతానిరూపితైవ. సమూహాలంబనపవ ప్రకార
తాభేదేన విశేష్యతాభేదాదన్యథా సమూహాలంబనేచ్ఛా తిస్తాదృశేచ్ఛా
వేతి * తదభావ్యేతి * పక్షనివేకప్రయోగసమూహ్యం. ఏవమగ్రేపి. ప్రకా
రతానిరూపితత్వ సామాన్యభావనివేశాభావాహ * ఏవమితి * ఆలొకే
నేంధనమనుమినుయామితీచ్ఛానదప్రతిబంధకత్వై ఇష్టాపత్తిరితి భీన్నలింగ
కేచ్ఛాత్వసంపత్తయే ధూమలింగకవహ్యనుమితి నివేశనం. ధూమలింగక
వహ్యనుమితిః ఆలొకేనవహ్యనుమితిశ్చజ్ఞానతామితీచ్ఛానదప్రతిబంధక
త్వం నిరన్యతి * ఘటాదీతి * ఆలొకేనపర్యతే నహ్యనుమినుయామితి
శ్చాయా విరోధిత్వవారణాయానుమితిత్వాద్యంతం. ఆదిశాసిత్యత్యాన్య
త్వానత్యాది పరిగ్రహః. తేనాలొకేన వహ్యేః పర్యత్యాన్యత్వానం జ్ఞాన
తామితీచ్ఛాయానవిరోధిత్వప్రసంగః. ధూమేనవహ్యనుమినుయాం ఆలొ
కేనక వహ్యమటాభయానుమితునయామితి సమూహాలంబనేచ్ఛానంగ

మైలక్షణ్యానుపపత్తిః. తథాచ తాదృశేచ్ఛానాం తథావికారకాన్యనియా
పితవిశేష్యతాశూన్యత్వేన ప్రతిబంధకస్యవిగ్నాహః. అంతేనానుమితజ్ఞాన
యతాం ధూమేన పర్వతే వహ్నిం నుమిమయామి త్యాకారకసమూలంబనే
చ్ఛానాం తాదృశవిశేష్యతాశూన్యత్వవిరహేపి అంతరింగకాన్యానుమితసా
మగ్నీకాలీనతావిదెచ్ఛానాం తద్వర్తనక్రీత్యేన పృథక్పృథక్విశేష్యతా
మాన్యతాదృశానుమితసామగ్నీదశాయాం తదృశేచ్ఛాబలాదంతరింగ
కానుమిత్యాపత్తిః. పర్వతే వహ్నిం నుమియాం ధూమేనచ పర్వతే వహ్ని
మనుమిమయామి త్యాకారకసమూహంబనేచ్ఛాయాసామాణికత్వేనత్రా
లోకివరామగ్నాదనుమితార్చనత్వేన. ఏవంచ తిగవిశేషజన్యత్వానవగ్రాహీ
చ్ఛానాం విశేషసంభవేనచ నారితే ధూమేనఘట. నుమిమయామి త్యాకార

హయ నభోస్పయోవాదాచ. *అప్రచా*ప్రకారతద్వయనిరూపితైకవిశే
ష్యతానుపగమే. ఇచ్ఛాయామేవేదృశేషయతా ప్రామాణికీ నతుజ్ఞానే అత
ఏవ సుశయే ఉభయ ప్రకార కా నిరూపితైకవిశేష్యతావాచితనిరాసస్సం
గచ్ఛతే. నచ తత్రైకలింగిత్యావృద్ధిర్నామ లింగకత్వప్రకారతానిరూపిత
విశేష్యతైకాన్యతాలొకలింగికాసేత ధూమలింగకానుమితీ చాన్యతామితి
క్వచిత్తుస్తకే దశానాత్ ఏకవిశిష్ట అపరవైశిష్ట్యలాభాత్ ధూమలింగకా
లోకలింగకానుమితీ జ్ఞాయతామి త్యాదౌ ధూమలింగకత్వావృద్ధిస్తథర్మితా
నిరూపిత మాలోకలింగకత్వ ప్రకారత్వం విషయతాంతరమిష్టమేవేతి వా
చ్యం ఫలధర్మేషు ఏకారతామతావగమేనైవ ఇచ్ఛాయాః ఫలప్రయో
జకత్వసిద్ధేః గౌరవాచ్చ నిరూప్యనిరూపకభావాపన్నప్రకారతా దర్శితావ
చ్ఛేదకతాకత్వస్య అప్రామాణికత్వాత్. జ్ఞానేవిశిష్టబుద్ధిప్రతిబంధకత్వాను
రోధేన తాదృశవిషయతాంతరముపేయతే నట్వచ్ఛాయాం తథాకించదస్తి
అతపవత్రీ వహ్నిం నుమితిత్వ ప్రకారతైకావగతేత. *అన్యేత* వహ్ని
భిన్నైత్యథః ప్రవృత్త్యాప్యాలొకవా పర్వతఇత్యాది పరామర్శఘట
తాన్యానుమితీ సామగ్రివిరహకాలీనయాన్తరత్యానప్రతిబంధకత్వమితిభా
వః. తద్వటితధర్మావచ్ఛిన్న ఇక్షపాధనతాజ్ఞానస్య ఉదవచ్ఛిన్నే తదవచ్ఛా
నాత్వాత్ వ్యాప్యధర్మావచ్ఛిన్నసిద్ధ్యా తద్వటవ్యాప్యతః ధర్మావచ్ఛా
సిద్ధౌ పృథక్పృథక్సామగ్నీః అప్రామాణికత్వాదాహాతప్రామాణ్యం

కేచ్ఛావారణమేవ విశేష్యదశప్రయోజనమ్. తదథాశ్చ సంబిల్లింగకత్వ
ప్రకారతానిరూపితతత్సాధ్యవిశిష్ట తత్పక్షవిషయకత్వావచ్చిన్న విశేష్యతాక
త్వం. గ్రహానతి ధూమేనానుమినుయామిత్యాకారికవిషయవిశేషానుపరత్వా
నుమితీచ్ఛావామవంగ్రహేవత్రైః. కింతు కింబిల్లింగకత్వతత్సాధ్యవిశిష్టతత్పక్ష
విషయకత్వానుమితిత్వాది ప్రకారతాభిన్నప్రకారత్వానిరూపితవిశేష్యతాక
త్వమేవ విశేష్యదశైవ వివక్షణీయం. ధూమేన ఘటమనుమినుయామితీచ్ఛావ
ధూమేన వహ్ని ఘటా భయనుమినుయామిత్యాదీచ్ఛాయా అప్యాయ
లోకలింగక వహ్నిత్యనుమిశ్య విరూధిత్వ మిష్టమేవ. సిద్ధౌచతాదృ
శేచ్ఛాయాఅనుత్రైజితయా సిద్ధికాలే శాదృశేచ్ఛా బలాదసత్యామా
లోక లింగకాను మితీచ్ఛాయాం నతాదృశానుమితీరితిదిక్. ఏకలింగకే
కింబిల్లింగక త్వేతి * కింబిల్లింగకత్వప్రకార తానిరూపితత్వోపాదానంచాగ్ని
మానుగమలాభాయ ధూమేనమహానసే వహ్నిమనుమినుయామితీచ్ఛావా
రణాయ పక్షనివేశః * ధూమేనతి * ఆలోకలింగకపరామర్శోత్తర ముక్తే
చ్ఛాసత్వే ఆలోకలింగకానుమిత్యావత్తిరితిభావః. ఇదంచ తాదృశేచ్ఛానాం
వ్యతిరేకంధాత్వముపేత్యాభిహితమిత్యాహుః. ధూమేనానుమినుయామితీచ్ఛా
సంగ్రహేయ కింబిల్లింగకత్వనివేశః. అనుమితీత్వాదీ త్యాదీపదార్పిత్యతా
న్యజ్ఞానత్వాదివరిగ్రహః. దిగభ్రాంత తల్లింగకత్వం ఆలోకవిషయకపరామర్శ
జన్యత్వం దగ్ధివ్యతానుమినుయామితీచ్ఛావానకాయ ఉక్తరీత్యా ఆలోకావృ
త్తిత్వేనాజ్ఞాయవానధర్మవద్విషయక పరామర్శజన్యత్వ ప్రకారతావే
శ్య ఏవంచ దగ్ధత్యావచ్చిన్నేనానుమినుయామితీచ్ఛా సంగ్రహేపి ఆ
లోక త్యావచ్చిన్నేనానుమినుయామితీచ్ఛావారణాయలోక త్యావచ్చిన్నవిష
యతాకపరామర్శజన్యత్వ ప్రకారతావేదోపివేశ్యః. దగ్ధ్యంవ నాలోకఇ
న్జ్ఞానదిష్టాన్యదగ్ధివ్యతానుమినుయామితీచ్ఛాన్యత్వంవా ఇచ్ఛాయాం భే
దుమితి. నను యత్రిధూమలింగకేచ్ఛాధూమలాకోభయలింగక పరామ
ర్శజన్యత్వలోక లింగకానుమితీ భిన్నలింగకేచ్ఛావరణాన్యవ్యతిరేకత్య
కలభిః * దీపతి * అన్యథాత్రి లింగకేచ్ఛా విశిష్టన్యాయమితావన్య
లింగకేచ్ఛాయాభిన్నభేద త్యావచ్చిచ్ఛాదిరీ. అన్యలింగకేచ్ఛావరణాను

చ్చాకాలీనోభయలింగపరామశ్శాసనానుమితౌ వ్యభిచారవారణప్రకార
 శ్చ పునరగ్రే దశకాయవ్యతే. నను స్వఃషణ్ణసకారీయజ్ఞానే ఇచ్చాయా వి
 రోధిత్యమద్భుతవరమిత్యతలహ * కామినీజ్ఞానావదితి * యథా కామినీ
 ప్రత్యక్షాదిగోచరేచ్ఛాఘటాదివిషయకప్రత్యక్షాదౌ ప్రతిబంధికాతశ్చేద్యః
 * వృథాప్రతిబంధికేతి * పక్షతాసమవధానదశాయానుమిత్యనుత్పాదప్ర
 యోజితేత్యథః. తథాహ క్తస్థలే పక్షతానభ్యేపి తుతిమిహ గ్రదిష్టమేవేతథా
 వః. నను కామినీజ్ఞానాస్థలే కామినీభిన్నవిషయకజ్ఞానానుత్పాదస్య సర్వా
 నుభవసిద్ధతయా తత్ర తస్యాః ప్రతిబంధకత్వమస్తు. సిద్ధ్యనభ్యే ధూమా
 దిలింగకానుమితేచ్ఛాదశాయామాలాకలింగకవహ్నియనుమిత్యనుత్పాదస్తునా
 నుభావకః. తథానతి తుల్యయుక్త్యా ఘటాద్యనుమిత్యాప్రత్యక్షాదిగోచరే
 చ్ఛాదశాయామపి తదనుత్పాదస్య తథాత్వప్రసక్తేః సహ్యత్ర కమపి వి
 శేషమీక్షామహాభ్యుభిసన్ధాయోక్తాపత్తివారణాయకల్పావరమనుసరకమితి
 చేతి * తథాచాన్యలింగకానుమితేచ్ఛాయాః స తిబంధకత్వమనంభావితి మేవ
 టితాయా ఏవాలోకపరామశ్శాః ఘటితినామగ్ర్యః ప్రయోజితోవగమా
 న్నకొపిదోషః. కేచిత్తు అన్యలింగకపరామశ్శాభావ విశిష్టాన్యలింగకేచ్ఛా
 యాః ప్రతిబంధకత్వాన్నదోషఇత్యాహుః. * ప్రత్యక్షేతి * తతానైవ
 లోకనాదావిచ్ఛేతి దశకనాదనుభవానురోధేనైవ. ద్వితీయప్రత్యక్షపదంబం
 పాతాయతం. ఆదినాత్పిన్నజ్ఞానపరిగ్రహేత్ జ్ఞానసామాన్యలాభోవా * కా
 మినీభిన్నేతి * నచ తత్రకామినీభిన్నకామినీత్వతద్రూపాదీనాం ప్రత్యక్ష
 ముత్పద్యతేవేతివాచ్యం. యద్యద్వ్యాప్యకామినీతద్భిన్నేత్యథాల్ వ్యా
 ప్యతావ తాదాత్మ్యేన వ్యాపకతావ తాదాత్మ్యేన సమవాయాదినాచ. సచైవం
 కామినీవసనాలంకారాదెరగ్రహపత్తిః. లేహమపి తతాలావచ్ఛిన్నం సం
 యోగవిశేషనంబంధేనవ్యాపకత్వాల్. యద్వా కామినీవిషయకజ్ఞానభిన్న
 జ్ఞానేత్యథః. వస్తుతస్తు కామినీత్వ విశిష్టభిన్నవిషయకత్వం కామినీత్వా వ
 చ్ఛిన్న విషయత్వావ్యాపక విషయతాకలిజ్ఞానత్వ మిహ ప్రతిబంధకతావ
 దకం లేనకామినీప్రత్యక్షం జాయతామితేచ్ఛాయాం రూపసర్వకామినీత్వ
 దజ్ఞాననాత్పద్యతేవేతి విశేషోపన్యతే. * తథాత్వప్రసక్తేః * తథాత్వప్రసక్తేః

అథావః * తత్రేతి * అన్యలింగకానుమిత్యాస్తలశ్చత్యధః * తల్లింగకానుమితీ
 చ్చా * తల్లింగకత్వ ప్రకారతానిరూపితత్వాన్యవిశిష్టతత్వక్షవిషయకానుమితీ
 త్వగృహచిచ్ఛన్నశేష్యతాకేచ్ఛా * వాచ్యా. * సమాధయమాపదేన వివక్షణీయే
 త్యుభయః. సన్దేహం లింగవిశేషానుపక్తానుమితీచ్ఛాకాలే సిద్ధౌసత్యామనుమి
 త్యేనువపత్రితతాపా * తదన్యహంత్రీని గ కేశ * ధూమవాలాకేనచ అనుమి
 నుయామిత్యాది సమాఖంబనెచ్ఛాకాలే అలాకాదిలింగకానుమిత్యుపప
 త్తయే మాత్రేతి. తథాచతల్లింగకతతస్యవిశిష్టతత్వక్షవిషయకానుమితీత్వా
 ప్రకారకాసతీ యాకించల్లింగకతతస్యవిశిష్టతత్వక్షవిషయకానుమితీత్వా
 దప్రకారకేచ్ఛాతదన్యతత్వాన్యపశ్యతస్పక్షవిషయకానుమితీత్వాదిప్రకారకే
 త్యుభయః. లింగవిశేషానుపక్తానుమితీచ్ఛాన్యహంత్రీని సన్యతం. అలాకేశేం
 ధనిమనుమనుయాం ధూమేనచ వహ్నిమనుమనుయామిత్యాకారకేచ్ఛాబ
 లాదాలాకిలింగకవహ్నినుమిత్యాపత్రవారణాయ తత్రీ సాధ్యాదినివేశః.
 లింగవిశేషానుపక్తానుమితీచ్ఛాకాలే పర్వతే వహ్నిమనుమనుయాం ధూమే
 నేంధనిమనుమనుయాం ఇత్యన్యకారకసమూఖంబనెచ్ఛాకాలేచాలా
 కాదిలింగకవహ్నినుమిత్యుపపత్తయే విశేష్యదిభం. యత్రాదిద్వంద్వం జ్ఞా
 నం జాయతామితీచ్ఛావారణాయ చరమదశం. యద్యప్యన్యకాధూమోభ
 యలింగకవహ్నివిశిష్టపర్వతవిషయకానుమితీజ్ఞానతామాలాకేన వహ్ని
 ఘటాభయవిశిష్టపక్షవిషయకానుమితీర్థూమేనవహ్నివిశిష్టపర్వతవిషయకాను
 మితీశ్చజాయతామిత్యాదిచ్ఛావారణాయ తల్లింగకత్వతత్వాన్యవిశిష్టతత్వ
 క్షవిషయకానుమితీత్వాదిప్రకారతాభిన్నప్రకారత్వానిరూపితపశ్యతా
 కాన్యత్వమేవ సత్యం తేనవివక్షణీయం. తథాచ లింగవిశేషానుపక్తానుమి
 తీచ్ఛాయాం తాదృశవిశేష్యతాకాన్యత్వవిరహాత్రించల్లింగకత్వాదిప్రకార
 కత్వనివేశనమఫలమేవేతి తథావిధవిశేష్యతాశాలీత్యేనెవేచ్ఛాయాః ఉత్తైజ
 కత్వముచితం. తథాపి తాదృశవిశేష్యతాశాలీచ్ఛాయామేవ తదన్యమాత్రే
 ప్రసక్తః * లింగవిశేషానుపక్తైతి * అనుమితీర్థాయతామితీచ్ఛా * లింగ
 విశేషానుపక్తైతి * ధూమేనపర్వతే వహ్నిమనుమనుయామితీచ్ఛా. తద్విశేష్య

త్యాదిగ్రంథతాత్పర్యమితి. శేషంపూర్వాక్తదిశావసేయం. ధూమాలాకోభ
యలింగకానుమితౌచధూమలింగక త్యాలోకలింగకత్వతత్సాధ్యవిశిష్టతత్పక్ష
విషయకానుమితిత్వాది ప్రకారతాభిన్నప్రకారత్వానిరూపితవిశేష్యతాశాలి
చ్ఛాత్యేనస్వాతంత్ర్యేణోలైజకత్వంతేనాభయలిక్లకానుమితీచ్ఛాదకాయాం
ఉభయలింగకపరామర్శాదనుమిత్వపపత్తిః. ధూమాలాక భన్తభిరనుమిను
యామిత్యాదీచ్ఛాత్యేన తథయలింగకపరామర్శాదనుమిత్యాపత్తివారణమ్.

ద లేనాధ్యాదిని వెళాయిపర్వతెఇశ్యది. * శేషమితి * తల్లింగకత్వం ఆలో
కలింగకపరామర్శజన్యత్వాలోక త్వానచ్చిన్నవిషయక పరామర్శజన్యత్వా
భయరూపం దృశ్యేణానుమినుయామితీచ్ఛా వారణంప్రాగ్వత్ పతత్త్వ
ణానంతరక్షణేఅనుమితి జాయతామితీచ్ఛాయా స్తత్త్వక్రిత్యేనోలైజక
త్వం తత్పక్షతత్సాధ్యాదిని వేశ ప్రయోజనంచేత్యర్థః. * ధూమాలాకోభ
యలింగకానుమితౌచేత్వాది * ఏ శాదృశపక్షతాకార్యతానచ్చేదకంచనాభ
యలింగకత్వ విశిష్టతస్పక్షక త్వాదిఘటితం కింఁ తాదృశసిద్ధివిశిష్టాన్యత్వ
మేవేతి స్తతఃస్యం. అత్రేదమాలోచనీయం. సమూహాలంబనపప్రకారతా
భేదేనవిశేష్యతా భేదఇతి గ్రంథపర్యాలాపనయా ధూమలింగకత్వాలోక
లింగకత్వాభయనిష్ఠవిభిన్నప్రకారతా నిరూపితవిభిన్న విశేష్యతాకేచ్ఛా ఏ
కాతాదృశప్రకారణానిరూపితైక విశేష్యతాకేచ్ఛాపరేతి నిధానర్యతే. త
త్రాద్యాయాః సంగ్రహోఽసంగతః తయోభయలింగకానుమితే జాననా
సంభవాత్ ఏకలింగకానుమితావప్రతిబంధికాయాస్తస్యానత్యే ధూమాలా
కోభయపరామర్శాన త్యేసిద్ధిదశాయాం జాయమానానుమితేరథావశసంప
న్నాభయలింగకత్వ సంభవేన తదనురోధవిరహాత్. బాధకాభావాత్తస్య
అపేదృశపక్షతాకార్యత్వం సంభవతీతి చేత్ తదాపియత్రేధూమ పరామర్శో
నహిన్యాప్యాలోకవ్యాప్యవత్వ విషయకోధసమూహాలంబనేచ్ఛా తతోప
హితవాన్యాప్యాలాకానుమితి రథనహ్నానుమితిః తత్ర శాదృశ పక్షతా
యాః కేవలేకపరామర్శసహితాయాః కార్యప్రయోజకతయా ఆలోకలింగ
కధూమలింగకానుమిత్యా బలసంపన్నైదృశపక్షతాయాః ఏకపరామర్శాత్
అవరపరామర్శానత్యేకాగ్రప్రయోజకతాపత్తిః కేవలధూమలింగకానుమిత్యా

మితిచ్చా సాధారణ్యంచేత్తంతః ధూమలింగకత్వ ప్రకారతానిరూపిత విశేష్య
తానిరూపితాలోకలింగకత్వ ప్రకారతాభేదం నివేశ్యోత్తైజకతావచ్ఛేదక
రూపపరిమార్కః కార్యః ఏవమేన వహ్నేః పర్వతమహానసాభయవిశేష్యకా
నుమితి జ్ఞానతామితిచ్చాయాః పర్వతేనహ్నిఘటాభయానుమితిచ్చా
యాశ్చ పర్వతమాత్రే వహ్నిమాత్రానుమితాన్యోత్తైజకత్వమతః వహ్నేః ప
ర్వతవత్సర మహానసత్రియ పక్షకానుమితిర్భూయాత్ పర్వతేనహ్నిఘటాను
ఘటపతత్త్రితయానుమితిర్భూయాదీతిచ్చావ్యావృత్తరూపేణస్వాతంత్ర్యేణ
ఉభయపక్షకాద్యనుమితాపుత్తైజకత్వం ఉభయపక్షకాది పరామర్శశ్చ తత్స
హకారీతి. యదిచెష్టసాధనతాజ్ఞానఏవ ధర్మితావచ్ఛేదకప్రకారభావాప
న్నధూమలింగకత్వాలోకలింగకత్వోభయస్యధర్మితావచ్ఛేదకతయా భానా
త్ తదనురూపేన ఇచ్చాయా అప్యేక విశిష్టాపరవైశిష్ట్యవగాహిత్వం దు
ర్వారం తదాధూమలింగకత్వావచ్ఛిన్నధర్మితానిరూపితాలోకలింగకత్వప్ర
కారతాభేదః ఆలోకలింగకత్వావచ్ఛిన్నధర్మితానిరూపితదూమలింగకత్వప్ర
కారతాభేదశ్చనివేశ్యః. యద్వాపకీత్రద్వయమితిచ్చాయాః సమూహాంబు
నేచ్చావైలక్షణ్యస్యైవానాసికత్వేనాలోకాదిలింగకానుమితా తస్మాదీదౌధి
త్వాదహోత్తైజకత్వానిస్వాహాయ కేవల ధూమేనానుమితుయామిత్యాదీచ్చా
సాధారణ్యవారణాయద ధూమలింగకత్వాది ప్రకారతానిన్నప్రకారత్వాని
రూపితవిషయతాయా ముభయత్వావిశేషితధూమాలోకోభయలింగకత్వ
ప్రకారతానిరూపితత్వంజెయం దశితేచ్ఛిన్నధర్మితావచ్ఛేదకతాపి ప్రకా
రతాదూపైవేతి స్వీకార్యం ఉభయపక్షకానుమితానాం ఉభయసాధ్యకా
నుమితానాంశ్రేష్ఠవమేన సంగ్రహప్రకారః కార్యః ఏవంచ ఏకత్రద్వయమి
తిరీత్యాఉభయలింగకేచ్ఛాన్తలే నమూహాంబు నెచ్చాన్తలేవా ఉభయలింగ
క పరామర్శాదుభయలింగకానుమితా పుభయలింగకత్వమాధానమాజగ్రీ
ష్టమేన స్వీకార్యం తావతాపిధూమాలాకభ స్తధిరనుమితుయామితి నానా
ప్రకారక్షేపకేద్యకేచ్ఛాది వారణస్య సమూహాంబునాది తాదృశేచ్ఛా
సంగ్రహస్యధ సుభవాపితి ఉభయలింగక పరామర్శాదిత్యనేన ఈద్యకప
క్షకాయాః తత్త్వింగకతానిధపరామర్శద్వయకార్యాః తాదృశకార్యప్ర

నన్వేషంధూమాలాకలిక్ష్మకానుమితిసాధారణైకపక్షతాయాఅనంభవజన్యతే
 ప్రాపత్తిమాహః *లింగవిశేషేణాపీతి* లింగభేదేనాపి పక్షత్వం భిన్నమేవ
 త్యర్థః. అపి సాధ్యాదిభేదసముచ్చాయః తస్మాదర్శనంచదృష్టాన్తార్థం.
 తథాచ సాధ్యాదిభేదేన లింగభేదేనాపి పక్షతాభేదోనకుతికరఇతిభావః.
 నన్వేషం లింగభేదేన పక్షతాయాఅననుగమాత్తస్యావ్యభిచారేణానుమితియా
 పానుగతకార్యే హేతుత్వానంభవః. నచ తత్తత్సాన్విధ్యకత్వాదివత్తత్త్రింగ
 కత్వస్యాపి కార్యతావచ్ఛేదకే నివేశాన్నవ్యభిచారఇతివాచ్యం. తావతా
 ప్యాలోకాదిలింగకానుమితిచ్ఛాభిన ధూమాలోకోభయాది విషయకసమూ
 హాలంబనపరామర్శజన్యానుమితౌ ధూమాదిలింగకానుమితిచ్ఛావిరహవిశిష్ట
 సిద్ధ్యభావవ్యభిచారస్య సుర్వార్థాత్తద్భావసంశయశావపి ధూమాదిలిక్ష్మక
 రామర్శజన్యత్వరూపధూమలింగకత్వస్యాపి నచ యత్ర ధూమలిం
 గకానుమితిచ్ఛాయా ఉత్తైజకత్వాత్త్రైలాకలింగకానుమితిచ్ఛానామపి త
 త్త్రింగకవరామర్శవిశిష్టనాముత్తైజకత్వపరమావోక్తకస్థలేవ్యభిచారఇతివా
 యోజకత్వ మేవోక్తం నకుతిభయలింగకత్వ ఘటితపరమాస్య ఉభయలిక్ష్మ
 కపరామర్శజన్యతావచ్ఛేదకత్వభేదః స్వీకార్యః అతిరిక్తకార్యకారణభా
 వ స్వీకారావత్తేరితి. * తాదృశానుమితావపి * తాదృశసమూహాలంబన
 జన్యానుమితావపి * యత్ర * సిద్ధౌ * తత్ర * సిద్ధాధూమలింగకానుమితి
 చ్ఛాయతోత్తైజకాత్రైలాకలింగకేచ్ఛామాత్రస్యోత్తైజకత్వే ధూమలింగ
 కానుమితిచ్ఛానాస్తి ఆలోకలింగకేచ్ఛా ధూమలింగకసిద్ధిపరామర్శశ్చ న
 తేతే తత్రధూమలింగకానుమితిచ్ఛాయతోత్తైజకాత్రైలాకలింగకపరా
 మర్శమాత్రస్యోత్తైజకత్వే ఆలోకలింగకానుమితిచ్ఛాధూమలింగకానుమితి
 చ్ఛావనాస్తి ధూమాలోకలింగకసిద్ధిపరామర్శోభయంవతేతే తత్రచ ధూ
 మలింగకానుమితి వారణాయత్త్రింగక పరామర్శవిశిష్టయా ఆలోకలింగ
 కానుమితిచ్ఛాయా ఉత్తైజకత్వ ముక్తం ఆలోకలింగకానుమితిచ్ఛాయతో
 త్తైజకాతత్ర ధూమలింగకేచ్ఛాకారేధూమాలోకోభయ లింగకపరామర్శ
 నత్వే వ్యభిచారవారణాయ ధూమలింగకపరామర్శ విశిష్టధూమలింగక
 చ్ఛాయా అవ్యుత్తైజకత్వ మావశ్యకం ధూమేనానుమితానుమితిచ్ఛాయా

ద్యం. తథానతి తత్తదామలింగకేచ్ఛాయాఅపి ధూమలింగకపరామశావి
 శిష్టాయాపవోతైజకత్వాచిత్వాత్. సర్వసాధారణైకపక్షతాయాపవ సుపవ
 తయా లింగవిశేషణాపీతిగ్రంథానుంగతిరిత్యేన్న. ధూమలింగకేచ్ఛావిరహవిశి
 ష్టసిద్ధివిశిష్టాన్యనుమితత్వమేవ తాదృశసిద్ధ్యభావజన్యతావచ్చేదకం. తాదృశ
 సిద్ధివిశిష్టత్వంబ సప్తపామానాధికరణ్యోవచ్చిన్నస్యాన్యసహితో త్రైవిత్వత్రిక
 త్వసంబంధేన. ఉక్తసమూహంబనస్థలీయానుమిత్తు తథాఽథసిద్ధివిశిష్టేవే
 తి సతత్రీవ్యభిచారిః. సిద్ధికాలే అనత్యాం తల్లింగకసిహాధయాయాముక్తస్థ
 లభవ నధూమవరామర్పాదనుమిత్యాపత్తిః. ధూమాదిలి గకేచ్ఛావిరహవిశి
 ష్టసిద్ధ్యభావఘటితధూమాదిపరామర్పఘటితకారణస్తామస్త్రేవ కార్యోత్పత్తిప్ర
 యోజకత్వోపగమాత్సమూహంబనస్థలే ఆలోకపరామర్పాదఘటితసామగ్రి
 తపవ కార్యోత్పత్తిర్వాహత్. అథాత్రీ అన్యసహితో త్రైవిత్వమవశ్యం తృ
 తీయక్షణసాధారణం స్వధ్వసాధికరణకాలధ్వసానధికరణ త్వేనతి స్వాధిక
 సిద్ధిసత్వేఅలూక పరామశాదాలోకలింగకానుమితి వారణాయ పరామ
 శావిష్టాంతం తథానతి యావద్భిర్నింగైః పర్వతేవహ్నునుమితి జ్ఞాయ
 తే తత్తల్లింగకపరామశా విశిష్టతత్తల్లింగకానుమిత్యానాం తత్పక్ష తత్సా
 ధ్యకానుమితి సామాన్యపవ ఉత్తైజకత్వ సంభవాత్ తల్లింగకత్వస్య కార్య
 తావచ్చేదకకోటి నివేశకథనవైఫల్యమిత్యాశయేనాహ * తథానతితి * స
 ర్వసాధారణైతి * కార్యతావచ్చేదకే తత్పక్షతత్సాధ్యకత్వయోర్నివేశ
 ఆవశ్యకః అన్యథాసిద్ధ్యాత్తక వహ్నిపాధ్యక పరామశానత్వే ఇంధనాది
 పాధ్యక పరామశానత్వే పర్వతేఇంధనానుమితి సత్వేన వ్యభిచారాత్. అ
 త్ర తల్లింగక పరామశా విశిష్టతల్లింగకేచ్ఛావిరహవిశిష్టసిద్ధ్యభావవత్సన్య
 దుగ్రహహతయా కార్యకారణభావో దుగ్రహః లింగానామానంత్యాది
 త్యుతః ప్రకారాంతరేణ నమాధతై * ధూమేతి * ఇచ్ఛాంకేతల్లింగకత్వస్య
 కార్యతా వచ్చేదకకాఽది నివేశాల్ లింగభేదేనాపీతి గ్రంథసంగతిః. * ఉక్త
 స్థలభితి * తాదృశసిద్ధివిశిష్టానుమితా తాదృశసిద్ధ్యభావస్యా ప్రయోజకత్వ
 లాభాత్. ఏకైకత్వమన్య సామాన్యమాపాత్రాంతైకకార్య ప్రయోజకతే
 త్యాదీనామః * చూడాదీతి * స్వం తాదృశసిద్ధిః. తాదృశత్వద్వయమి

రణకాలధ్వంసాధికరణత్వయాపంవాచ్యం. అన్యథా యతః క్రిమేణ సిద్ధ్యా
త్తకధూమాలాకోభయలింగకపరామర్శధూమలింగకేచ్ఛానుమితయః సత్రా
నుమిత్యుత్పత్తికరణక్షణస్యాలోకలింగకేచ్ఛావిర, విశిష్టసిద్ధ్యధికరణక్షణధ్వం
సాధికరణక్షణధ్వంసాధికరణత్వేన తమత్పత్తికానుమితేరుక్తసంబధేన తాన్య
శసిద్ధివిశిష్టాన్యత్వాత్ తాదృశసిద్ధ్యభావస్య స్పృహిచారతాదవస్థ్యాత్. ఏవం
చ యత్ర క్రిమేణసిద్ధ్యాత్తకధూమపరామర్శధూమలింగకేచ్ఛానుమితయః త
త్రత్రానుమితేర్ధూమాదిలింగకేచ్ఛావిరహవిశిష్టసిద్ధివిశిష్టత్వేన పక్షతాకార్య
తానుపపత్తిరితిచేన్న. తాదృశసిద్ధివిశిష్టత్వం తాదృశస్వాధికరణక్షణధ్వంసా
త్పత్తికరణక్షణోత్పత్తికత్వసంబంధేన వాచ్యం ఉక్తసముహాలంబనస్థలేత
అనుమిత్యవ్యవహితపూర్వక్షణస్యాలోకలింగకేచ్ఛావిరహవిశిష్టసిద్ధ్యధికరణ
త్వాత్తాదృశక్షణధ్వంసోత్పత్తికరణక్షణోత్పత్తికత్వనుమితేరితి నవ్యధిచా.
రః. ఏవం సిద్ధ్యాత్తకధూమమాత్రీపరామర్శజన్యానుమితేర్ధూమలింగకేచ్ఛా
విరహవిశిష్టసిద్ధ్యధికరణప్రథమక్షణధ్వంసోత్పత్తికరణక్షణోత్పత్తికత్వా
భావాత్పక్షతాకార్యత్వనిర్వాహః. అథవా స్వావ్యవహితపూర్వకాలావచ్ఛి
చ్ఛానుమిత సిద్ధివిశిష్టానుమితేః పక్షతాజన్యతోపపత్తయే. * యత్రీక్రమేణ
ః* ఏవంయత్రీక్రమేణ సిద్ధ్యాత్తకధూమాలాకోభయపరామర్శాలోకలింగ
కానుమిత్యానుమితయస్త్రతధూమలింగకేచ్ఛావిరహ విశిష్టసిద్ధ్యభావస్య వ్య
భిచారవైశ్యాదికపపి ద్రవ్యవ్యం. * పక్షతాకార్యతానుపపత్తిరితి * తథాచా
న్వయవ్యధిచారాత్ పక్షతాఫలత్వాభావేన పరామర్శేననత్యా అపి పక్ష
తాయా అనపేక్షణాత్ సామాన్యసానుగ్రి బలాదనుమిత్యుపగమే సిహధయ
హ విరహవిశిష్టసిద్ధికాయాం అనుమితసామాన్యోత్పత్తిప్రసంగాద్వా ఇష్టా
పత్తిర్నసంభవతిభావః. * తాదృశంస్వం * సిహధయహవిరహవిశిష్టసిద్ధిః
అత్రాపి తాదృశత్వం పూర్వవత్ పక్షతాజన్యత్వోపపత్తయే. ఉక్తస్థతే స్వా
త్తకసిద్ధిమాదాయ కేవలపరామర్శజన్యాను మితేశ్వస్వేతరవ్య నికేతే అథ
నుగతుధయేనపక్షతా కార్యత్వనిర్వాహాయ ఉత్పత్తివ్యయభావః స్థూ
లధ్వంస మాదాయపక్షతాకార్యత్వానుపపత్తివారణాయ ప్రథమగతు
ఏవం ద్వితియక్షణ పదప్రయోజనమూహ్యం. లాభుజాచాను

న్నత్యైర్గ కేచ్ఛావిరహః విశిష్టసిద్ధ్యభావాధికరణతావిశిష్టసమవాయవిస తా
 దృశసిద్ధ్యభావకాగ్యతాచక్రేచకసంబంధఇతి నకొపిదోషః అథవా స్వపృథ్వి
 కృతిమత్స్వవృత్తిపాగభావప్రయోగత్వస్వసామానాధికరణ్యైతత్త్వితయ
 సంబంధేన తాదృశసిద్ధివిస్తాన్యత్వం తాదృశసిద్ధ్యభావజన్యతావచ్చేదకమితి
 నకొపి దోషః అథవా తాదృశసిద్ధివిస్తాన్యత్వం తాదృశస్వాధికరణత్వత్యావ
 చ్చిన్నధ్వంసాసాధికరణత్వణోత్పత్తికత్వసహితానైరత్వసంబంధేనవాద్యం. ఉ
 త్తక్తసమూహంబలవేన తాదృశసిద్ధ్యధికరణత్వత్యావచ్ఛిన్నధ్వంసాధికరణమ
 నుమిత్యుత్పత్తిక్షణవవేతిశ్చన్యంసానాధికరణత్వణోత్పత్తికత్వమనుమితేరితినన్య
 భిదాగః సిద్ధ్యాత్తక్తఘామవాత్రప్రగామర్శజన్యనుమితేర్థామలింగకేచ్ఛావి
 రహపిశిష్టసిద్ధ్యధికరణత్వత్యావచ్ఛిన్నధ్వంసాధికరణత్వతీయక్షణధ్వంసానాధి
 కరణత్వణోత్పత్తికత్వవిహితద్విస్థిప్రసిద్ధిపిశిష్టాన్యత్వమన్యతాతమేవేతి. ఏవం
 స్వంత్రత్వక్షణసాధ్యకానుమితః ఉత్తన్యభిచారవారిణాయవచ్ఛిన్నత్వాంతం
 విశేషరూపేణ సంబంధతానువగమదాహః అథవేతి * అయంపాఠోనసాం
 ప్రదాయకః యత్రసిద్ధ్యాత్తక్తవరామశః తత్సమీపధయిషాగతోనుమితస్త
 త్రాద్యక్షణావచ్చేదేన సమీపధయిషా విరహనత్వాదనుమితేస్తవదన్యత్యా
 భావేన పక్షతాకార్యత్వానువవత్తైరితి. స్వపృథ్వికృతిమత్స్వస్థానెస్వాధికరణన్య
 త్కృతిమత్స్వ నివేశేఉత్తస్థలే పక్షతాకార్యతోపపత్తిరిత్యుచ్యాయః. పాగ
 భావానంగీకారే అనుగత్యాపావచ్ఛిన్నధ్వంసోపగమే ప్రథమోత్పత్త్యః ప
 శేనలాఘవాల్ ప్రథమకల్పపవ నిర్భరందశయతి * అథవేతి * ద్వితీయక్ష
 ణపద ప్రయోజనంతూహ్యం. కాలికసంబంధేన స్వాధికరణం నివేశ్యం తేన
 సామాన్యధర్మావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకత్వన్య ధ్వంసేఉపగమేపి ప్రతి
 యోగితావచ్చేదకతాఘటకసంబంధభేదేన ధ్వంసభేదాల్ విషయతాసం
 బంధేన తాదృశసిద్ధివిస్తాన్య ధ్వంసమాదాయ నదోషః. స్వాధికరణకాల
 త్యావచ్ఛిన్నధ్వంసవత్తానివేశే సమీపధయిషా సిద్ధ్యభయ విశిష్టానుమితే రు
 త్పాదక్షణస్య స్వాధికరణ స్థూలకాలత్యావచ్ఛిన్న ధ్వంసాధికరణక్షణధ్వం
 సాధికరణక్షణతయానపక్షతాకార్యత్వం స్వాదతః క్షణత్వేన ప్రతియోగి
 త్వం నివేశ్యం. గ్రంథలాఘవాయాహ * ఏవమితి * తృతీయక్షణవ్యాప్త

యత్ర ధూమపరామర్శానంతరం తదప్రామాణ్యవగాహ్యలూకపరామర్శస్తమతరమనుమితస్త్రానుమితేరప్రామాణ్యజ్ఞానాధావవిశిష్టధూమపరామర్శవిశిష్టత్వరూపాప్రామాణ్యజ్ఞానాధావవిశిష్టధూమపరామర్శజన్యతావచ్చేదకాకాంతిత్వాదవ్యవహితేపూర్వక్షణాప్రామాణ్యజ్ఞానాధావవిశిష్టధూమపరామర్శానంతేన ప్రసక్తస్య వ్యభిచారస్య ఏతాన్యశ్చైర్వత్తేభిరేవ వారణసవసేయం. లింగోపధానమతేవ నకదాచిదవ్యనుమిత్యనుపపత్తిః తన్నతే ధూమవిశిష్టపర్వగత్యాన్యవచ్చిన్నపితేచ్ఛికసహృదునుమిత్యాదేరేవ ధూమలింగకేచ్ఛాచిరహపిశిష్టసిద్ధిభావజన్యతావచ్చేదకత్వాదుక్తసమూహంబంబనస్థలేద ఆలోకనాత్ పర్వతోపహేయనిత్యాకారకానుమితేరేవోపగమేన వ్యభిచారానవశాకాదిభి.

తావ్యవహితోత్తిరత్వ నివేశేయత్సంధ్యైర్తిరం ధూమపరామర్శః తత్రధతుథాక్షణోత్పన్నానుమితేస్తాదృశపరామర్శకార్యతానుపపత్తిః తత్సాధారణ వివ్యవహితోత్తరత్వం నివేశ్యం తథాసత్యాహ * యతేతి * ఏతాద్భుతేతి * తత్ర తాదృశపరామర్శపితేష్టగ్నం తాదృశపరామర్శాధికరణక్షణధ్వంసోత్పత్తిధికరణక్షణోత్పత్తిత్వస్వసామానాధికరణ్యభయసంబంధేన స్వావ్యవహితేపూర్వకాలావచ్చిన్నతాదృశపరామర్శాధికరణతా విశిష్టసమవాయస్య కార్యతావచ్చేదక సంబంధత్వేన స్వాధికరణక్షణవృత్తికృతిమత్స్వస్వప్రతిప్రాగభావసతియోగిత్వస్వసామానాధికరణ్యైతత్త్రితయసంబంధేన స్వాధికరణక్షణత్వావచ్చిన్నధ్వంసాధికరణక్షణధ్వంసాసాధికరణోయఃస్వాధికరణక్షణధ్వంసాధికరణక్షణః తదత్పత్తిత్వసంబంధేనవా తాదృశపరామర్శవిశిష్టత్వం వేత్తృభిః. లింగోపధానమతేపక్షతాకార్యతావచ్చేదకం అన్యథేన సువచమిత్యాహ * లింగేతి * ధూమలింగకేచ్ఛాచిరహపిశిష్టసిద్ధివిశిష్టాన్యత్వోక్తౌ ఉక్తసమూహంబంబనస్థలే బాధకాభావేన ధూమభావేపి వ్యభిచారానత్వేన లింగవిషయతాయా అన్యమ్యత్వ ప్రసంగః బాధనత్వే పరామర్శవత్వే అనుమత్యనుదయేన ప్రకృతపక్షవిశేషణ తాపన్నసాధ్యవిషయతాయా బాధాభావనియమ్యత్వేవ్యసిద్ధివత్వే ప్రాయశః పరామర్శస్యైతాతత్వేన తస్మాదసిద్ధినిర్ణయనియమ్యత్వా సంభవాదితిభావః. * ధూమేతి *

అత్రేవసమి ధూమవాణ పర్వతో వహ్నివ్యాప్యధూమవాణ పర్వతశ్చ వహ్ని
మానితి సిద్ధికాలే ధూమవాణ ధూమవాన్పర్వతో వహ్నిమానితి నిరుక్తకా
ర్యతావచ్ఛేదకాంత్రాంతమమిశ్యుస్సృజ్యస్సభిచారఇతి తాదృశసిద్ధివిశిష్టాన్య
త్వనావశ్యకమిచ్చేన్న. ధూమప్రకారతానిరూపితధర్మితావచ్ఛేదకతావన్న
పర్వతత్వధూమోధయపగ్యాప్తావచ్ఛేదకతాకవిశేష్యతాయా జన్యతావచ్ఛే
దకకొటప్రవేశేన ధూమవాణధూమవాన్పర్వతోవహ్ని సునిత్యనుమితౌధూ
మవాన్పర్వతో వహ్నివ్యాప్య ధూమవానితి పరాన శకజన్యతాయా ధూమ
విశిష్టపర్వతత్వే ధూమప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకత్వోపగమాదే
వ వ్యభిచారవారణాత్ తాదృశవిశిష్టాన్యత్వ వైయ్యథ్యాత్ విధేయధర్మ
తావచ్ఛేదకతాయాధూమ విశిష్టపర్వతస్య పర్యాప్తశ్చేషి ధూమపర్వతత్వ
యోః ప్రకారధర్మితావచ్ఛేదకభావావన్నయోరేవ విషయత్వాత్ పర్వత
త్వధూమోధయపగ్యాప్తావచ్ఛేదకతాక విశేష్యతాత్వేన నిరూపకతాక వ
హ్నిప్రకారతానివేశే ప్రయోజనాభావాత్ ధూమవాణధూమవాన్పర్వతో
వహ్నిమానిత్యనుమితి సాధారణ్యోద్భవ. ధూమవాన్పర్వతో వహ్నిమానితి
సిద్ధిప్రకారధర్మతావచ్ఛేదకోదౌచ ధూమవిశిష్టపర్వతత్వావచ్చిన్న ధూమప్ర
కారకవిశేష్యత్వేన ధూమవాణ ధూమవాన్పర్వతో వహ్నిమానిత్యాకా
రాదితివిశేషః. కేదిత్తు ధూమపర్వతగవక్షక పరామశాదౌ ఆచార్యమతే
ధూమవాన్పర్వతో వహ్నిమానిత్యేవానుమితిరితి తత్రధూమపరామశాన్య
సిద్ధ్యభావన్యవ వ్యభిచారః అతిః ధూమప్రకారతానిరూపితపర్వతత్వ ప
ర్యాప్తావచ్ఛేదకతాకవిశేష్యతాఘటితం పర్వతత్వాన్యధర్మానవచ్చిన్న ధూ
మప్రకారతాకోద్దేయతాఘటితంవా ఉభయత్రాపి కార్యతావచ్ఛేదకం నవ
ధూమవాన్పర్వతో వహ్నిమానిత్యనుమితే ధూమప్రకారతాకపర్వతత్వాన్య
ధూమవచ్చిన్న విశేష్యతాఅక్షత్రేవేతివాచ్యం పర్వతత్వాన్యధర్మావచ్చిన్న
విశేష్యతావిశేష్యతాత్వానవచ్చిన్న ధూమప్రకారతానిరూపకతాకోద్దేయ
తాయా ఉక్తత్వాత్ ఉక్తపరామశాన్యలలెపి ధూమేపి ధర్మితావచ్ఛేదక
త్వోపగమాన్నదోషశ్చత్యాహుః. అత్రవ లింగోపధానమతేధూమవాన్పర్వ
తో వహ్నివ్యాప్య ధూమవానితి పరామశాన్యధూమపర్వతే వహ్ని

నుమితిం ప్రశీ వృథక్ హేతుత్వం నకల్పనీయమితిలాఘవం తత్ర తాదృశశుద్ధ
 పర్వతే ధూమవత్తాపగామర్కసశ్వావశ్యకతయా తత్తతే తస్య ధూమవత్పర్వ
 తోద్దేశ్యకవహ్నినుమితిజనకత్వాదతనసాఘ. ధూమవాక్ పర్వతో వహ్ని
 వ్యాప్యధూమాభావవాక్స్యాది శ్వాసత్రావాపాద్యవ్యతిరేకనిణయముద్రీ
 యా విశిష్టపర్వతేనహ్నివ్యాప్యధూమవత్తాజ్ఞానస్య తాదృశధూమాభావా
 భావవత్తాజ్ఞానస్యచ హేతుశయా పరస్పరస్పృహిచారవారణాయ ఆవత్తిత్వమ
 నివేశ్యైవ కాంతావ్యుహితోద్దగల్పం నివేశ్యైవ కార్యకారణణాభాత్ వి
 శిష్టపర్వతే ధూమపగామర్కసశ్వానుమితో వృథక్కారణతాయాఅనువధాన
 మతేప్యసత్వాత్. ఏ తేన ఏహ్నివ్యాప్యధూమవాక్ పర్వతోవహ్నిమానిత్యను
 మిత్యుపగమే పరావశ్యస్య విశేష్యశావచ్ఛేదకనిణయముద్రీయా కార
 ణత్వాదేవావపత్తిః స్వతంత్రీకారణత్వాకల్పనేన లాఘవం అనువధానమ
 తేతు పర్వతోవహ్నిమానిత్యనుమిశ్యవగమాత్ స్వతంత్రీతతలల్పకై గౌ
 రవమితివ్యత్యక్తం. పర్వతోవహ్నివ్యాప్యధూమాభావవాక్స్యాదిత్యాపత్తిసా
 ధారణయాపాద్యవ్యతిరేకనిణయముద్రీయా హేతుతయైవ తన్నిర్వాహో
 త్. అథ లింగోపధానమతే వహ్నివ్యాప్యాలాకవాక్ పర్వతః వహ్నివ్యా
 ప్యధూమవత్పర్వశాన్యోనిర్వహ్నిరిత్యాలాకవరామశేతరబాధకశాయాం
 తాదృశాలాకవాక్ తాదృశధూమవాన్పర్వతోవహ్నిమానిత్యనుమితిర్నిర్వ
 హతి తదానిం వహ్నివ్యాప్యధూమవత్పర్వతధర్మికవహ్నినుమితిజనకపరామ
 ర్కస్యావశ్యకత్వాత్. తదనువధానమతేతు శుద్ధపర్వతధర్మికధూమపరామ
 ర్కస్య శుద్ధపర్వతే వహ్నినుమితిజనకతయా విశిష్టపర్వతధర్మికవహ్నిను
 మితినిర్వాహాభామితరబాధస్య స్వాతంత్ర్యేణ హేతుత్వకల్పనాపత్తిరితిచేన్న.
 వహ్నివ్యాప్యధూమవత్పర్వతాన్యోవహ్నిమాన్యాదిత్యాపత్తావాపాద్యవ్యతి
 రేకనిణయముద్రీయా తాదృశేతరబాధస్య హేతుశ్వావశ్యకతయా దర్శి
 తానుమిత్వనురూఢేన ఆవత్తిత్వమనివేశ్యతథావిధేతరబాధవిశిష్టత్వావద్భిన్నం
 ప్రతి తాదృశేతరబాధస్య హేతుతయా తాదృశానుమితింప్రతి పృథక్ హే
 తుత్వానువగమాత్. అథ లింగోపధానమతే ధూమవాన్పర్వతోవహ్నిమాని
 త్యనుమితిస్వీకారేణ ధూమాభావవాక్ వహ్నిభావవాక్ పర్వతశ్చధూమా

భావవాని జ్ఞానస్వావచ్చేదకి ధర్మదర్శనముద్రీయా పృతిబంధకత్వంకల్పి
 తె తదానీం పర్వతో నిర్ధూమకః బాధనిణాయస్యావశ్యకత్వాత్. అవశ్య
 దకాగ్రహదశాయాం తాదృశబాధనిణాయస్థలే తాదృశానుమిత్యనుదయ
 స్తు ఇష్టవచ. నచ తదవధానమతే ఘటాభావవాన్ ధూమాభావవాన్ పర్వ
 తశ్చ ఘటాభావవాన్ జ్ఞానస్య పరిధిత్వం భీమితవాచ్యం. తదవధానమ
 తే ఘటాదిప్రత్యక్షంప్రతి ఘటాన్వితావచ్చేదకి ధర్మదర్శనాభావముతానుమి
 తి సామగ్యాః ప్రతిబంధకత్వాత్ నైవ లాఘవాత్. ధూమాభావవాన్విత
 తదత్యాదిబాధనిణాయాభావముతానుమిత సామగ్యాః ప్రతిబంధకత్వం
 కల్పనేనైవ నిర్వాహాత్. ఇతిచ భవమక్తావచ్చేదకి ధర్మదర్శనాభావానివేశ్య
 వచ. ధూమాభావవాన్ ఘటాభావవాన్ పర్వభావవాన్ ఘటాభావవాన్
 శ్చ పర్వతోధూమాభావవానిశ్చేదకి ధర్మదర్శనాభావానివేశ్యైవ లాఘ
 వాత్. తదానీం ఘటాభావవాన్వితేషు ధూమాభావప్రకారకనిణాయపిశిష్ట
 పర్వగర్భకఘటాభావనిణాయాత్ తదానీం తస్మిన్వాత్ అనుమిత్యను
 త్పాదేన భిన్నవిషయకఘటప్రత్యక్షత్వాదే బాధకాభావాదీన. నచ తథా
 పి ఘటాదిప్రత్యక్షంప్రతి ధూమవాన్ పర్వభావవానిత బాధాభావం ని
 వేశ్య పర్వమనుమితసామగ్యాః ప్రతిబంధకత్వం లింగోపధానమతే ఆవ
 శ్యకం తదవధానమతేత తదానుమిత్యుత్పత్తి త్ బాధకాభావేన ఘటాది
 ప్రత్యక్షానుత్పత్త్యా వ్యభిచారాభావాత్ తాదృశ సామగ్రీప్రతిబంధకతా
 యాం తాదృశబాధాభావానివేశ్యైవ లాఘవమితవాచ్యం. లింగోపధానమ
 తే ధూమవాన్ పర్వభావవాన్ ఘటవాన్ ప్రత్యక్షంప్రతి ధూమప
 రామశాఘటితపర్వమనుమితసామగ్యాః ప్రతిబంధకత్వాత్ నైవ అతిలా
 ఘవాత్. తాదృశప్రత్యక్షసామగ్రీఘటకవిశేషతావచ్చేదకప్రకారకగ్ణయ
 రూపస్య ధూమవాన్ పర్వభావవానిజ్ఞానస్య తాదృశానుమితప్రతిబం
 ధకబాధమధ్యాత్మనఆవశ్యకతయా అనుమిత్యనుత్పాదేన ప్రత్యక్షత్వాదా
 దితిచెన్న. ధూమాభావావచ్చిన్నవిశేషకపర్వభావప్రకారకనిణాయః
 శిష్టపర్వగర్భకఘటాభావనిణాయాభావరూపావచ్చేదకి ధర్మదర్శనాభా
 వాఘటితతాదృశానుమితసామగ్రీవిశిష్టాన్వితావచ్చిన్నంప్రతిబాధకావశ్య

గకదశనాథావాఘటితానుమితిసానుగ్యాః ప్రతిబంధకత్వస్యనిరుక్తావచ్ఛేద
 కిధర్మదశనకాలే యాదృశ సామగ్రివశాత్ ఘటావిప్రత్యక్షం జాయతే
 తచ్చూన్యకాలే అనుమితిసానుగ్రిహితే నర్వశాల్ గన్విశ్యక్షవారణాయ
 తాన్యశాపట్టికధర్మదశనవిష్టత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతితాదృశావచ్ఛేదకధ
 మదశనస్య హేతుత్వస్య స్వీకారేతదనుసంధానమతే లింగోపధానఫల
 సామ్యాత్ లింగోపధానస్య నిర్ముక్తికత్వాత్ యశ్చ హేతుతాయాం
 గౌరవము నవాద్యం. తతః త్వనే ఘటావిప్రత్యక్షం ప్రతివహ్ని మత్సర్వత
 బాధకశతాదీపదశస్య సహా మత్సర్వతో ఘటవానిత్యాది శాబ్దబాధసాను
 గ్రి ప్రతిబంధకత్వే శాపట్టికకోట నిరుక్తావచ్ఛేదక ధర్మదశనాథా
 వానివేశేన లాఘవాల్ తాదృశావచ్ఛేదక ధర్మదశనాథావాఘటితనిరు
 క్తశాబ్దసామగ్రివిభిష్టాన్యస్యస్యైవతస్మితిబస్యతానచ్ఛేదకత్వాల్ అసంతఘట
 పటాని ప్రత్యక్షత్వస్య తస్మింతబస్యతానచ్ఛేదకత్వే ప్రతిబంధకతానన్య ని
 బంధనగౌరవాల్ తాన్యశాపట్టికశిష్టాన్యస్యస్యైవ తథా త్వైతిలాఘవా
 దిలింగోపధానమతే కుచిత్సంగనాయ మతేషు అధిమగ్నేస్ఫుటికరి
 ష్యానుః. అద్దేశం లింగోపధానమతే పర్వతో వహ్నిమానితినీధేః ధూమా
 దివిశిష్టపర్వతవక్షః వహ్ని గ్ల్యులుమిల్ నప్రితిబంధకత్వసంభవః న్యూనా
 కారిత్వాదితచేన్న. ఇన్ద్రత అనుభవామయోధేన తస్యాప్రతిబంధకత్వాల్ అ
 న్యధాతేషాం పక్షతావచ్ఛేదకస్య హేతుత్వానుగీకారస్య నిర్బీజత్వాపా
 తాల్. ఇతరభేదవ్యాప్త్య గ ధర్మగుణులకు సరామశేతుల్యవిజ్ఞివేద్యత
 యాగుణధర్మతరభేదాపగాహిత్యేన సర్వత సస్యైవహేచ్ఛిజం ఇతరభేదస
 మానాధికరణ గయోగుణావగాహిత్వం. అవశ్యస్యసమానాకారతయా
 సిద్ధ్యానాన్తేకత్వేనతర్విముటనాదీః— మిగ్గు శన్దతే పర్వతో వహ్నిమానితినీ
 ధైరవిరాధిత్యే అనుమితప్రతివేషిష్టప్రతిత్వత్వేచ్ఛాపిశిష్టవహ్ని మత్సర్వ
 తవాః దేశఇతి విశిష్టవైష్ట్యప్రత్యక్షసామగ్యాః ప్రతిబంధకత్వేగౌరవం
 తద్విరోధిత్యేతు తాదృశసామగ్రిదశాయాం పర్వతో వహ్నిమానితినీధైరా
 వశ్యకతయా తతపవధూనువిశిష్ట పర్వతోదేశ్యకవహ్నిమానితినీధైరా
 వాల్ నప్రతిబంధకత్వ కల్పనమితి లాఘవం. అథ తగ్రతాదృశనీధేః ప్రతిబ

ధకత్వే పర్వతోవహ్నిమానితి సిద్ధ్యభావఘటితాయాః ధూమపర్వతత్వోప
 యవిశిష్టానుయోగికవైశిష్ట్యవగాహివహ్నివ్యాప్యధూమవాపర్వతోవహ్ని
 త్యాప్య ధూమవానితి పరామర్శః వహ్నివ్యాప్యధూమవాపర్వతోవహ్ని
 మానితి సిద్ధ్యభావో భయఘటితానుమితీ సామగ్ర్యోః అనంతఘటపటాది
 రూపభిన్న విషయకప్రత్యక్షం ప్రతిప్రతి బంధకత్వేగౌరవం ఆస్యధాపర్వ
 తోవహ్నిమానితి సిద్ధిసత్వే విశిష్టపర్వత ధర్మకధూమ పరామర్శఃసత్వే అ
 నుమితేరుత్పత్త్యా భిన్నవిషయక ప్రత్యక్షానుత్పాదేన క్లప్తప్రతిబంధకతా
 యాః పర్వతో వహ్నిమానితి సిద్ధ్యభావ శుద్ధపర్వతధర్మకధూమపరామ
 ర్శో భయఘటితసామగ్ర్యోః తత్రానత్వేన తదావత్తైః సచ శుద్ధపర్వతధర్మ
 కధూమపరామర్శఃఘటిత సామగ్ర్యంతాదృశ సిద్ధ్యభావోని వివేక్యోః ప్ర
 యోజనాభావాత్ తదాచ క్లప్తప్రతిబంధకతాకతద్బలాదేవ తత్రో పశ్య
 త్మానుత్పాదనిర్వాహాత్ విశిష్టపర్వత ధర్మకపరామర్శః ఘటితసామగ్రీప్రతి
 బంధకత్వాంతరం నకల్ప్యతేతివాచ్యం క్లప్తప్రతిబంధకతాక సామగ్ర్యం
 సిద్ధ్యభావానిజేతే తాదృశసిద్ధికాలీన శుద్ధపర్వతధర్మకధూమపరామర్శాది
 సత్వే తాదృశ ప్రత్యక్షానుదయావత్తైః తాదృశసిద్ధిరనుమితీ ప్రతిబంధకత్వే
 తాదృశసిద్ధికాలే శుద్ధపర్వతధర్మకధూమపరామర్శః సత్వే అనుమితే
 రేవాత్పత్త్యా తాదృశప్రత్యక్షానుత్పాదాల్ తద్వారణాయ శుద్ధపర్వతధర్మ
 కధూమపరామర్శఃఘటిత తాదృశసిద్ధ్యభావ ఘటితసామగ్ర్యోః తాదృశప్ర
 త్యక్షప్రతిబంధకతాయా అవశ్యకతయా నిద్వశాదేవ విశిష్టపర్వతధర్మక పరా
 మర్శఃఘటితసామగ్ర్యోః సత్వే తాదృశ ప్రత్యక్షాపత్తి వారణసంభవాత్త
 స్యాః ప్రతిబంధకత్వాంతరం నకల్ప్య తేతిలాఘవం తస్మాద్ధూమవాన్పర్వ
 తో వహ్నిమానిత్యనుమితౌ తాదృశసిద్ధిరవిరోధిత్వం సమ్యక్ మైవం వి
 శిష్టపర్వతధర్మకధూమపరామర్శః విశిష్టపర్వతధర్మకసిద్ధి విశిష్టపర్వతధర్మక
 వహ్నినుమితౌసత్వే అనంతఘటపటాది భిన్నవిషయక ప్రత్యక్షవారణాయా
 సంతర్థతే తాదృశప్రత్యక్షం ప్రతితాదృశేచ్ఛావిరహవిశిష్టతాదృశ సిద్ధ్యభా
 వ తాదృశపరామర్శఃఘటితానుమితీ సామగ్ర్యోః ప్రతిబంధకత్వస్య ధూ
 మవాహ పర్వతోవహ్నిమానిత్యనుమితీ ప్రతిపర్వతో వహ్నిమానితి సిద్ధ్యవి

ధూమేనానుమినుయాం ఆలూకేనానుమినుయామిత్యాదిసకలైచ్చానాథానా
 రోధిత్యవాదినాప్యవశ్యవాచ్యత్వే శుద్ధపర్వత ధర్మకర్మావ పరాసక
 ఘటితసామగ్రిం విశిష్టపక్షధర్మకానుమిత్యభావవిశిష్టవిశిష్టపక్షధర్మక
 ధర్మభావస్య నివేశానుభవాత్ తథానతి విశిష్టపక్ష ధర్మకనిర్దిష్టతావి
 ధానుమిత్యభయతే శుద్ధపర్వత ధర్మకర్మావ పరామర్శసత్వే ఘట
 తాది ప్రత్యక్షానుత్పత్త్యావత్తై తథాచ ధూమవిశిష్ట పక్షేనానుమిత్యా
 శుద్ధపర్వతే వహ్నిసద్ధ్వీరోధిత్యమేవసమ్యక్. నచైవం శుద్ధపర్వత ధర్మకని
 ద్ధ్యభావతాదృశపరామర్శభయఘటితసామగ్రిభీన్నవిషయకప్రత్యక్షం
 ప్రతి ప్రతిబంధకత్వే గౌరవమతి వాచ్యం. తాదృశసామగ్రిమద్యే తథావిధసి
 ధర్మభావ నివేశేదశికల విశిష్టవైశిష్ట్యప్రత్యక్షైచ్చా విశిష్టానుమిత్యాభావ
 విశిష్టతాదృశప్రత్యక్షసామగ్రిః అభావనివేశేనాతిలాఘవాదితి—తదస
 త్ ధూమవా పర్వతోపహ్నిమానిత్యనుమితౌ పర్వతోపహ్నిమానీ స
 ద్ధ్వీరోధితాకల్పనేపి తాదృశానుమితం ప్రతివిశిష్టవైశిష్ట్యబాదేచ్చావిశిష్టా
 నుమితత్వప్రకారకేచ్చాభావ విశిష్టపహ్నిమత్పర్వతవాదే ఇతి విశిష్టవై
 శిష్ట్యప్రత్యక్షసామగ్రిః ప్రతిబంధకత్వ కల్పనమావశ్యకం. అన్యథాపర్వ
 తోపహ్నిస్తూనిత్యాది విశేషణతావచ్ఛేదకప్రకారకనిర్ణయాది ఘటితతా
 దృశప్రత్యక్షసామగ్రికాలే పర్వతేపహ్నిజ్ఞానం జాయతామితీచ్చాసత్వే
 అనుమితీవిషయకేచ్చా భావవిశిష్టసిద్ధ్యభావఘటితానుమితీ సామగ్రిసహ్య
 త్ అనుమితేర్మూర్త్యారత్వాపాతాత్. నచ తాదృశానుమితావనుమితత్వప్ర
 కారకేచ్చాభావవిశిష్టపర్వతో వహ్నిమానితీ సిద్ధిః ప్రతిబంధకత్వ కల్పనా
 న్నదోషఇతివాద్యం. తథానతిపర్వతో వహ్నిమానితీ సిద్ధిసత్వేపర్వతేపహ్ని
 జ్ఞానం జాయతామితీచ్చాసత్వే తాదృశానుమిత్యనుత్పాదావత్తై. తస్మాద్ధూమ
 వా పర్వతోపహ్నిమా ఇత్యనుమితౌ పర్వతోపహ్నిమానితీ సిద్ధ్వీ
 రోధిత్యేనైయంయుక్తిః సాధీయసీతిబోధ్యం— * ఉక్తేతి * యల్లింగక
 చ్చాపరామర్శ తత్రాన్యలింగకపరామర్శసత్వేపిత్తిలింగవైశిష్ట్యానముపాయ
 తఇతి ఏమూహాలంబన స్థలేన వాతద్యయభావం ఏవంద జ్ఞానైశ్చైతా
 ర్థాగవద్యవయేపి యత్రధూమపరామర్శః తతలూకలింగకవతాదృశా

రూపేనైవ సహధయమాణాం సిద్ధావుత్తైగకశ్చం నిధావ ధూమాలోకాది
 లింగకకభలానుమితి సాధారణీ ఏకైవపక్షతాడక్రస్తలేనలప్రసంగభంగాయ
 చ ప్రసిద్ధాధికాంశరమేవ కల్పనశ్చాభ్యుతయోనాహ * తల్లింగకేతి * అస
 శ్చ సిద్ధానన్యలింగ కానుమితీచ్ఛావత్స్వే అనుమిత్యుపపత్తయే సిద్ధికాలీనె
 తి. సామాన్యాధికరణ్యస బ దేవ సిద్ధివిశేషైశ్చరణః. సమూహాలంబనెచ్ఛా
 కాలే సిద్ధిసత్త్వే అనుమిత్యుపపత్తయే తల్లింగ కానుమితీచ్ఛావరహ విశిష్టేతి.
 తల్లి గకశ్చావప్రకారతాన్యపరకారశ్చ నిరూపితవిశేష్యతా కేచ్ఛావరహవి
 శిష్టార్థకం. తేన సామాన్యకాభ్యుతయలింగకసహస్యనుమితీజ్ఞానాయ తామి
 త్యాద్యాకారేచ్ఛాబలాస్థిద్ధికాలే నకేవలాలోకలింగ కానుమితప్రసంగః.
 ననాఅలూకేన వహ్నిసుహోభయానుమితీర్థా మేన వహ్నినుమితీజ్ఞానాయ
 తామి శ్లోతాద్యశేచ్ఛాకాలే సిద్ధిసత్త్వే కేవలాలోకాదిపరామర్శా త్రేనలవ
 హ్నిద్యునుమిత్యుపపత్తి. యద్యపి తాన్యశేషికారిత్యానిరూపితవిశేష్యతాకా
 న్యత్వస్యేచ్ఛావిశేషణత్వోపగమవిన సమూహాలంబనస్థలే అనుమితరునపా
 దయతుంశక్యతే. నిధాపి జ్ఞానేచ్ఛయోగ్యుగపపత్వాదనుగీకుర్వతాం నవీ
 నానాంవతే యత్ర సిద్ధ్యుత్పత్తికాలే సామాన్యలింగ కానుమితీచ్ఛాయాస్తద్వి
 తీయతానైవ అలోకలింగ కేచ్ఛా యాడక్రస్తలేనలప్రసంగభంగాయ త్యుత్ప
 త్తయే తాద్యశేషికేష్యతావీచ్ఛావరహవిశిష్టపర్యన్తానుధావనం. లింగవి
 శేషానుపరక్తానుమితీచ్ఛానాహపి నిరుక్తతైజిక తానెచ్ఛాదకాక్రాంతతయా
 తాద్యశేచ్ఛాయాః ప్రసిద్ధాధికాభ్యుప్రసక్తైః అన్యలింగకేతి సంపాతాయా
 తి. సిద్ధివిశిష్టేచ్ఛామాత్రస్య ప్రతిబాధక త్వే సిద్ధివిశిష్టఘటతదనుమిత్యాది
 గౌరవరేచ్ఛాకాలీనానుగతేచ్ఛావ్యక్తీనాం తత్తద్వ్యక్తీత్వేనాభావానాం ని
 వెశనీయతయో గౌరవమితి తత్సాధ్యవిశిష్టతత్వక్షేపయిత్యప్రకారకానుమి
 లాఃలింగకేచ్ఛేతిత్రినధూమభానమితి. * సిద్ధివిశిష్టేతి * ఉత్తైజికవిహవిశి
 ష్టోపలక్షణం మాత్రేపదంచానుమితి విషయకత్వవ్యవచ్ఛేదార్థకం. ఘటాదీ
 చ్ఛావారణాయ కేవలానుమితి విషయకత్వ నివేశదోషందశకాయతి * తద
 నుమితీతి * అననుగతేచ్ఛావ్యక్తీనాం * ఏతన్నానంతరక్షణేఅనుమితీజ్ఞా
 నుతామిత్యాదీచ్ఛావ్యక్తీనాం. * నివేశనీయతయేతి * అన్యభాఅనుగతోత్తై

తేచ్చా త్వేనైవ విశేష్యేనూ తేచ్చా నివేశాబాధ్యః. పుత్రస్త్రు తత్సాధ్యః పిష్ట
 తత్పక్షవిషయకత్వాదిప్రకారకత్వాదికమపి అన్యలింగకేచ్చాయాం నివేశ్య
 ఘటాదీచ్చాకాలీనానుగతేచ్చానాం భవన్త్యేపి సిద్ధాన్తత్రైజికతాయావక్త
 వ్యతయాసామ్యుత్. మన్తతే త్రైజికఘటాదీచ్చాసాధారణరూపేజ్జేవానుమితి
 చ్చాయాడత్రైజికత్వోపగమాదుక్తస్థతే పక్షతా స్యాహితాద్యశాననుగతే
 చ్చానాం అన్యలింగకేచ్చాయామేవ త్రైజికత్వోత్. అన్యోపతాద్యశానదుధర్తావ
 చ్చిన్నాభావస్య లింగభేదీనానంతకారణతానాం పక్షతాకారణతాంతరస్య
 జకతావచ్ఛేదః. రూపాకారంతచ్చాపిష్టయః ఘటాదీచ్చాయాస్సత్వాద
 నుమితి ర్నన్యాదితిభావః. యన్యన్యనుగతాలాకలింగకత్వప్రకారకేచ్చా
 విరహవిశిష్టానామనుగతేచ్చానామేవ ప్రతిబంధకత్వవారణాయ తాసా
 ముత్తైజికత్వో సువదమితి ఘటాదీచ్చాపర్యంతోపాదానంవ్యర్థం. తథాప్యన
 నుగతేచ్చానాం తత్తద్భిన్నత్వనివేశనాపి వారణసంభవాత్ తాసాముత్తై
 జికతయా నివేశాబాధ్యః త్వాద్యంతరీచానుగావనం. అన్యకల్పే డక్తరీత్యా
 తాదృశేచ్చాత్వేన విశేష్యభూతేచ్చావేశే గౌరవం పరమపక్షతాశరీరే సి
 ధ్ధిసత్వే ఘటాదీచ్చానత్వే అనుగతాననుగతేచ్ఛయోగసత్వే అనుమిత్యాప
 త్రైః సిద్ధాన్తయిమావేశావత్తైర్గౌరవమతః ఘటాదీచ్చాసాధారణం ప్రతిబం
 ధకత్వం స్వీక్రియతే తథాసతితాదృశేచ్చాత్వేన నివేశాభావేన పక్షతాశరీరే
 సహధయిమావదాక్షస్య సిద్ధివిషయస్య పరిత్యాగేన ఇచ్చాన్యనా ప్రేక్షా
 త్రైజికత్వోపగమేనచ లాఘవాత్ యత్తు ప్రతిబంధకీభూతాన్యలింగక
 చ్చాయా మననుగతేచ్చానాముత్తైజికత్వమేతత్కల్పే తత్పూర్వకత్వేసిద్ధౌ
 తాసాముత్తైజికత్వేన సనుమిత్యాహ జవన్త్యేపి స్త్రితి * భవన్త్యేపి * పక్ష
 తాశరీరే తల్లింగకత్వ తత్సాధ్యపిష్ట తత్పక్షవిషయకత్వానుమితిత్వాదిప్ర
 కారత్వాన్యప్రకారత్వానిరూపితవిశేష్యతాకేచ్చాత్వాదినోత్తైజికత్వమతేపి.
 డక్తవిశేష్యతాకాంతపరిత్యాగే పక్షతాశరీరే అతిలాఘవందశాయతి * మ
 త్తతేజరి * తత్య * సిద్ధౌ * సాధారణం * కేవలేచ్ఛాత్వం. * పక్షతాది
 త్యాహితేతి * ఘటాదీచ్చామాదాయేత్వాదిః. * తాదృశగుర్వితి * తాదృశ
 ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకే సిద్ధివిశిష్టత్వవారణగౌరవం. సిద్ధినిరూపకతా

చ కల్పనామపేక్ష్య లింగభేదేన తల్లింగకానుమితీచ్ఛావిరహాశిష్టసిద్ధిస్వరూప
 పలఘుధర్మావచ్ఛిన్నాభావహేతుతాకల్పనస్యేన సాధు శ్చేన పూర్వపక్షస్యై
 వ సమ్యక్తయావాకానోఽర్థగూఢానాయేతివదంతి. ఏకేతుఅన్యలింగకత్వ
 ప్రకారకానుగతానుమిత్యాసమవిహితసిద్ధిదశాయానుననుగతానుమిత్యాబ
 లాత్తల్లింగకానుమిత్యుపపత్తయేసిద్ధౌ తాదృశేచ్ఛాభావహూతువేశిష్ట్యనివేశేన
 పూర్వమతే గౌరవం ఏతన్నతేచాన్యలింగకానుగతానుమిత్యాపూర్వవైజకబ
 లాదేవ తత్రానుమిత్యుపపత్తౌ సిద్ధౌ తాదృశభావానివేశాత్. నచైతన్నతే
 వ్యన్యలింగకానుగతానుమిత్యాప్రతిబంధకతాయామేవ తాపాముత్రైజకత్వ
 స్యావశ్యకతయా సామ్యమితివాచ్యం. యతోయత్రాననుగతసాధ్యానుమిత్యా
 త్కనమూహంబనేచ్ఛారూపావినాన్యలింగకానుమితీచ్ఛాః తత్రాన్యలింగ
 కానుమితీచ్ఛాయాం తాదృశేచ్ఛావ్యక్తిభేదావనివేశనీయాః. సిద్ధాతు సా
 మానాధికరణ్యసంబంధేన తదత్యంతాభావస్తత్రైవతతాగ్రీనసంయోగాదివ్యక్తి
 నానుభావనివేశనమదాయ వినిగమనావిరహేన గౌరవం. నచ పూర్వమ
 తేపి తత్రసిద్ధివ్యక్తిభేదావనివేశనీయాః నతు తదిచ్ఛాభావఇతివని
 నిగమనావిరహావకాశఇతివాచ్యం. సిద్ధేనంతరం యత్రయత్ర తాదృశన
 మూహంబనేచ్ఛాన్యక్తీనాముత్పత్తిస్తత్రైవతతాగ్రీనసంయోగాదివ్యక్తి
 వేశే ఇచ్ఛాత్పత్తికాలే అనుమిత్యాసత్తేః జ్ఞానేచ్ఛయోద్యుగపదుత్పాదమ
 తే ఇచ్ఛాసామగ్యా జ్ఞానావిరోధిత్వాత్. యాదృశస్థలేన సిద్ధిజననకాలే
 ప్రతిబంధకోత్రైజకేచ్ఛయోరేకస్యాఅపరవ్యక్తేషు తత్పూర్వముత్పత్తిస్తత్ర
 ద్వితీయక్షణే అనుమిత్యుపపత్తయే ఏతన్నతేపితత్తత్సిద్ధిభేదాఅన్యలింగకేచ్ఛా
 విశేషణీభూతసిద్ధ్యంతే నివేశ్యంతే. నత్వన్యలింగకేచ్ఛాయాం తద్విశేషణసి
 ద్ధౌ వాతదిచ్ఛాత్పత్త్యాభావాః. అతానతత్తతాగ్రీనసంయోగాదివ్యక్త్యభావ
 నచ్చైకకే తదనివేశాత్ లాఘవం. స్వసమ్మతంమతమాహ * పరేత్సితి*పూ
 ర్వమతే * తల్లింగకానుమితౌ తల్లింగకానుమిత్యావిరహావిశిష్ట సిద్ధ్యభావ
 కారణత్వమతే. * ఏతన్నతే * ధూమాలోకాది లింగకానుమిత్యాసాధార
 ణరూపేణ సిద్ధాఇచ్ఛాః ఉత్తైజికాః అన్యలింగకేచ్ఛాస్తప్రతిబంధికాఇతి మ
 తేః సద్వితి * ఉత్తన్నతే అనుమిత్యుపపత్తయే సత్తదిచ్ఛా భేదనివేశానోక్తః.

ని వెళనమాదాయ వినిగనునావిరహప్రసంగ ఇత్యాదుః . సాధకమానతద
స్య సిద్ధికారిణవరిత్వే పూర్వోక్తవృత్తిసంగాత్ తద్వ్యాపకమై * సాధ
కేతి * నాధ్యవత్తానీచ్యయః ప్రకృతిపక్షసాధ్యవైశిష్ట్యవగాహిచ్ఛయః. పా
షాణనుయో వహ్నిమాన్పరిత్యజస్వత్కారకాసమానప్రకారకనిశ్చయద
శాయాం పర్వతోవహ్నిమాన్ త్యాకారకానుమితేరనుభవస్థితయా యథా
శుశ్రీతే తదనుపపత్తైః ప్రకారపశేషం నవేయతి * పాషాణమయేత్యాద
నేతి*తతః పర్వతేతత్వం హ్నిః ధర్మత్వసాధ్యత్వయోః ఉద్దేశ్యత్వవిధేయత్వ
యోః అనుప్రవేశనియతి త్యసృషక్ష తాశరీర ఇత్యాదిః. తథావపర్వత త్వాద్య
వచ్చివోద్దేశ్య తానిరూప తిసంయోగాదిసంసర్గావచ్చిన్నహ్ని త్వాద్యవ
చ్చిన్నవిధేయ తాకానుమితిం ప్రతి తనూప్రవావచ్చిన్నవిశేష్యతానిరూపితత
త్సంసర్గావచ్చిన్నతద్రూపావచ్చిన్నప్రకారతా శాలినిశ్చయత్వావచ్చిన్న
స్య సిహధయిషావిరహే , పశిష్టస్యాభావోహేతురితి పర్యవసితం. పర్వతో
వహ్నిమానిత్యాది సిద్ధిదశాయాం వహ్నిమాన్పర్వతోఽటనానిత్యాద్యనుమి
త్యుదయాత్ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకకౌటౌప్రకారతామపేత్య విధేయతానిశే
శశం. విధేయతావ వహ్నిమానుమివోమి త్యాద్యనువ్యవసాయనియామకః ప
క్షతావచ్ఛేదస్త్యావ్యవృత్తీవిషయతావిశేషః. స్వరూపతఃపర్వతత్వవహ్నిత్వా
తిప్రకారక సిద్ధిదశాయాం జాతిమాన్వహ్నిమాన్పర్వతోజాతిమత్త్వాని త్యాద్య
నుమిత్యుత్పత్త్యా శుద్ధపర్వతత్వవహ్నిత్వాదిప్రకారకసిద్ధిదశాయాం అధికవి
షయిత్యాన్వందరపర్వతోవహ్నిమాన్పర్వతస్సందరవహ్నిమానిత్యాద్యనుమి
త్యుత్పత్త్యావ ప్రతిబధ్యదిశిష్యతి త్వావచ్చిన్నే త్యాదినా కించిదపశేషితవ
ర్వతత్వాదిపర్యాప్తావచ్ఛేదక తాకత్వమేవ వివక్షణీయం. తదథాశ్చ పర్వత
త్వాదిశిష్టనరవచ్చిన్నావచ్ఛేదక తాభిన్నావచ్ఛేదక త్వానిరూపకత్వం. (తేనవ
ర్వతోవహ్నిమానితి సిద్ధిదశాయాం జాతిమాన్పర్వతోజాతిమద్వహ్నిమాని
త్యాద్యనుమితేర్నానువవత్తిః) పర్వతోవహ్నిమానిత్యాద్యనుమితౌ జాతిభా
న్వహ్నిమాన్పర్వతోజాతిమత్త్వాని త్యాదిసిద్ధిప్రతిబంధకతయా ప్రతిబంధక
దిశ్యపి పర్వతత్వావచ్చిన్నే త్యాదినా కించిదపశేషితతత్తదవచ్చిన్నత్వమేవ
వివక్షణీయం. తదథాశ్చ నిరవచ్చిన్నతద్వ్యుత్పత్తీవచ్ఛేదక తాకత్వయత్వభా

యం. నను పర్వతత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకానుమితౌ పర్వతత్వావచ్ఛిన్న
 విశేష్యతాకసిద్ధిప్రబంధక త్వేపర్వత త్వేన ఏకపర్వతవిశేష్యకసిద్ధిదశాయాం
 తేనరూపేణాన్యపర్వతే సాధ్యానుమిత్యనుదయావత్తిరతలహ * యదిచెతి *
 పర్వతత్వాంశే అవచ్ఛేదకత్వావగాహీ యతిం విద్యక్తివిశేష్యకసిద్ధిదశా
 యాం తేనరూపేణ ధర్మ్యంతరే అనుమిత్యనుత్పాదన్య నిర్వివాదతయా సా
 మానాధికరణ్యేనేతి. * ఏకత్ర * ఏకధర్మిణి. అనుమిత్యాసత్వేవిశేషణాభావాదే
 వ విశిష్టాభావనిర్వాహాత్ ధర్మిణి శేషనివేశనమఫలమూత్ వినాప్యనుమిత్యా
 మితి. * అన్యత్ర * అన్యధర్మిణి. ధర్మిణి శేషానంతర్భావేపి వక్తవ్యమాణీత్యాసా
 మానాధికరణ్యేన సిద్ధిదశాయామవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితౌ బాధకాభా
 వాత్తాద్యశేతి. సామానాధికరణ్యమాలావగాహీత్యర్థః. * ధర్మిణి శేషాపీతి *
 తథా. పర్వతత్వాద్యవచ్ఛిన్నతత్పర్వతస్థాద్యేకతాకానుమితౌ పర్వత
 త్వాద్యవచ్ఛిన్నతత్పర్వతాదివిశేష్యకసాధ్యవత్తానిశ్చయ త్వేన ప్రతిబంధకత్వ
 మితిభావః. * అన్యథా * తాదృశానుమితేరానుభావికత్వవిరహే. ధర్మిణి శేషా
 సిద్ధిశ్యోగిత్యనుషజ్యతే. అనుమతిద్వివిధా. పక్షతావచ్ఛేదకసాధ్యయోస్యా
 మానాధికరణ్యమాలావగాహీనీ. తయోరవచ్ఛేద్యావచ్ఛేదకభావావగాహీ
 నీచ. అవచ్ఛేద్యావచ్ఛేదకభావోపి క్వచిత్స్వరూపసంబంధవిశేషః. యథా
 మూలావచ్ఛిన్నోన్మత్తః సంయోగీత్యాదౌ మూలాదినయోగాద్యోస్త్రా
 న్యాదృశస్య తస్య దుర్వచత్వాత్. తదవగాహీన్యామేవచానుమితౌ పక్షతావ
 ఛేదకదేశకాలావచ్ఛేదేన బాధగ్రహస్య విరోధితయా బాధప్ర్యాసిద్ధివ్యభి
 చారానంకరం నుజీకృద్వ్యవస్థాపయివ్యతి. క్వచిచ్ఛ వ్యాప్యవ్యాపకభావః.
 * అన్యవ్యశస్యేతి * వ్యాప్యవ్యాపకభావస్య. * దుర్వచత్వాదితి *
 అగ్రావచ్ఛిన్న సంయోగాదేరపి అధేయతాసంబంధేన మూలవ్యాపకత్వా
 త్ ప్రాగభావకాలావచ్ఛిన్న మూలావచ్ఛేదేన సంయోగాభావసత్వేన త
 త్రాపి తత్పత్వాత్ వస్తుతః స్వరూపసంబంధ రూపావచ్ఛేదకత్వ భానమను
 భవానురోధాత్ తచ్చ తత్కాలావచ్ఛిన్న తత్కాలస్యాత్మతం. యుక్త్యంతః
 మాహ * తత్కాలావచ్ఛేదకత్వేన సంయోగోమూలతరానవచ్ఛిన్న ఇతిత

యథా పృథివీరూపవశీత్యాదౌ పృథివీత్వాదిరూపాద్యోఃత్రమణిక్యతైః పృథి
 వ్యామితరభేదానుమానే అంశే ఘటే సిద్ధ సాధనమాశంక్య సర్వాపృథివీ
 ఇతరభిన్నైశ్చ ద్వేష్యపరితేతరభావాత్పక్షతావచ్ఛేదకనానాత్వేహితదితి సమా
 ఛానస్య పక్ష్యమాణత్వాల్ పక్షతావచ్ఛేదకస్య సాధ్యంశేధర్మి పారతంత్యైః
 ప్రకారస్యావచ్ఛిన్నత్వం సంబంధవిధయాభాసతే అటౌఽవచ్ఛేదకావచ్ఛేద
 నానుమితేర్నవర్వతత్వాద్యవచ్ఛిన్నవహ్నిమాణ్ పర్వతాద్యత్వాద్యకారకతా.
 బాధనహకారేణ ఫలెన్స్వరూపసంబంధ రూపావచ్ఛేదకత్వభానం కారణేతి
 దవగాహనేత్వసిద్ధస్యాత్. *పక్షతావచ్ఛేదకస్యేషి*యత్రస్వాతంత్యైః సా
 ధ్యంశే పక్షతావచ్ఛేదకస్య విశేషణత్వం తత్రైవానుమితే స్తథావిధాకా
 రతా ఆతపవలింగోపధానమతే పర్వతవిశేషణతాపన్న ధూమాదేః కాలీన
 త్వసంబంధేన వహ్నిద్యవిశేషణత్వేపి సధూమీయవహ్నిమానిత్యాకారతా
 వచైవంపర్వతః పర్వతత్వీయ వహ్నిమానిత్యాకారానుమితః కదాపినస్యాత్
 పర్వతత్వస్య పర్వతాంశేవిశేషణత్వాదితివాద్యం. ఇతరవిశేష్యతా నిరూపిత
 విశేషణతానన్యా యత్ర సాధ్యవిశేషణతానిరూపిత పక్షతావచ్ఛేదక నిష్ఠవి
 శేషణతా తత్ర తాదృశాకారానుపగమాల్ స్వాతంత్యైః తాదృశాకారేభా
 ధకాభావాత్. నచైవంపర్వతాది విశేష్యతానిరూపిత సమవాయాదిసంబం
 ధావచ్ఛిన్న పర్వతత్వాదివిశేషణతాయాః వహ్నిదివిశేష్యతానిరూపిత స
 మవాయాది సంబంధావచ్ఛిన్న పర్వతత్వాది ప్రకారతారూపతయా తన్ని
 రూపకజ్ఞానస్య సమవాయాదినా పర్వతత్వవదస్యత్వ నిణాయ ప్రతిబద్ధ్య
 త్వా పత్తిరితివాద్యం. వహ్నిదివిశేష్యతా నిరూపిత ప్రకారతాయాః సమ
 వాయాదిసంబంధావచ్ఛిన్నత్వేపి సమవాయాదిసంబంధావచ్ఛిన్న ప్రకార
 తాత్వేన న వహ్నిదివిశేష్యతా నిరూపితత్వం కింతవచ్ఛిన్నత్వం సంబం
 ధావచ్ఛిన్న ప్రకారతాత్వేనైవేతి బాధబుద్ధి ప్రతిబద్ధతావచ్ఛేదశేయాద్య
 త ప్రకారతాయాః సమవాయాది సంసగ్ధావచ్ఛిన్న ప్రకారతాత్వేన వ
 హ్నిదివిశేష్యతానిరూపితత్వం తాదృశ ప్రకారతాయాః వహ్నిదివిశేష్య
 తానిరూపిత సమవాయాదిసాంసగిక విషయతానిరూపిత పర్వతత్వాదిత్యై
 కారతాయావా ప్రతిబద్ధతావచ్ఛేదకఘటకత్వేనాదౌపాత్. అవచ్ఛేద

శ్రీభావాత్సవశేషతాద్యయనైవయమాశంక్షేననైవ్యోబాధ్యం. తా
 త్రసాధ్యనంబంధాశేపక్షతావచ్చేరకావచ్చిన్నత్వ కల్పఉచితసాధ్యాం
 శేషద్భావమతే అవచ్చేదకావచ్చేదనానుమితా సాధ్యాంశే అవచ్చిన్నత్వ
 సంబధేనపక్షతావచ్చేదకవదన్యత్వా ప్రకారకనిర్ణయానాం ప్రతిబంధ
 కత్వేన తాదృశానుమితసానుగ్రాహిన్నత్వమునప్రతిబంధక ప్రతిబంధక
 తాయాం తదభావనివేశే గౌరవాత్. నచ తాదృశనిర్ణయశాలే అవచ్చేర
 కావచ్చేదనానుమితే రనుత్పాదేప సామాన్యనిర్ణయశాలే తాదృశాభావా
 భావాత్ ప్రతిబంధకం నున్నట్లే నచాంతిపక్షా వాద్యం సామాన్యని
 కరణ్యేన సిద్ధివత్వే తాదృశానుమితే రన్యూత్పాదాత్. నచ భవంతతే పక్ష
 తావచ్చేదకావచ్చిన్నత్వ విశిష్టసంయోగ సామాన్యనిర్ణయప్రతిబంధక
 కసాధ్యాభావవత్సానిర్ణయస్యా సచ్చేరకావచ్చేదనానుమితా ప్రతిబంధ
 కతయా తదభావస్య తాదృశప్రతిబంధకతాయాం ప్రవేశాత్ సానుమిత
 వాద్యం. భవంతతే పర్యవశ్యియత్వాది విశిష్టసంయోగ తాదృశానుమిత
 తాకా భావప్రకారక నిర్ణయాభావాదే గనుమితసానుగ్రాహి ఘటకతయా
 మన్తతే సామాన్య సాధ్యాంశేపక్షతావచ్చేరకాభావ నిర్ణయాభావస్య భ
 వన్తతే అధిక్యాత్. అత్యంతతే పక్షిర్నివర్తనత్వేన ఇన్యోధావ్యవహారిక
 ప్రత్యక్షం ప్రతితాదృశానుమిత సానుగ్రాహి ప్రతిబంధకత్వం సకల్పతే
 ఇతిలాభవం తాదృశానుమిత్యుత్పత్తి కాలే సాధ్యాంశే అవచ్చిన్నత్వసంబం
 ధేన పర్యవశ్యప్రకారక నిర్ణయస్యావశ్యకతయా తదభావస్య తాదృశసహ
 వత్కవయా హేతుత్వేన తదభావాదేన గదాసంతాదృశ పరిత్యక్తవారణా
 త్ బాధాభావస్య పూర్వవృత్తిత్వమాత్రేణ హేతుత్వేన పర్యవశ్య నదన్య
 హింసూ దేశిత్యాదివిశిష్ట వైశిష్ట్యసామాన్యనిర్ణయం ప్రతితాదృశాను
 మిత సానుగ్రాహి ప్రతిబంధకత్వాకల్పనేన లాభవం అవచ్చేదకావచ్చేద
 నానుమితసానుగ్రాహి కాలే వహ్నావర్వతిన్యనదన్యత్వప్రకారక నిర్ణయాభ
 వస్యావశ్యకత్వేన తాదృశాభావనిర్ణయాత్తక విశేషతావచ్చేదక ప్రకార
 కనిర్ణయరూపకారణ విరోధాదేవతాదృశ ప్రత్యక్షవారణసంభవాత్. అః
 పక్షాత్తదృశాభావనిర్ణయసాధ్యత్వం ప్రతిబంధక తాక వహ్నాభావవత్పర్యవ

అథవా పక్షాంతే సంబంధశయో భావనానసాధ్యురబుధే సంబంధతావ
 చేర్చకశయో పక్షతావచ్చేకావచ్చేగ్నోన్వితా స పక్షతావచ్చేకావచ్చే
 న్నత్వవిశిష్టసాద్యోయశ్చైవేనా న్నైవ సన్యోగోభావవిశిష్టా విశేషిణః
 త పక్షిష్టవశిష్ట్యోనానావచ్చేకావచ్చే పక్షిష్టశాసన్వితా సామగ్రిః
 ప్రసంబంధకత్వోన్వితావచ్చేకావచ్చే సన్యోగోభావవిశిష్ట పక్షతాదివిశే
 షవైశిష్ట్యురగానావచ్చేకావచ్చే శాసన్వితా సామగ్రిః ప్రసంబంధక
 త్వాకల్పనసమమితి చేత. పక్షిష్టశాసన్వితావచ్చేకావచ్చే యోగాది ఘటిత
 వ్యాపకత్వాసగాహి నగానుగ్యాత్వాత్ సంబంధయోగ సామగ్రిఃకావచ్చే
 యతాకానామితిగ్నోన్వితాదా అచ్చేదరావచ్చే సన హేతుమతాపరానా
 గ్నానపక్షప్రకాశ్యతేషమయతాకానామితికేవోపేయతే పక్షతాది సాద్యో
 త్ర్యేణ సాధ్యాంతేపక్ష్యత్యాది ప్రకారతానా న్నైవ కావచ్చే కావచ్చే
 గోభావ లాఘవస్యాహి యేషయక త్వాత్కల్పనాత్. యశు స్వావచ్చిన్నగ్నో
 సంబంధేన పక్ష్యత్యాది విశిష్టసాద్యోపకత్వాసగాహి పగానుగ్యాత్వా
 నుమితౌ తాదృశః సమతాక్లంబేవేతి. తదపి శేధిలమేవ. ఏషమపి పక్షతవిశే
 ష్యతానరూపితవిశేషతాలాదేః పక్ష్యత్యాదివిషయతాంతేక్షప్రత్యాత్
 అథ సన్యోగత్రైవపక్ష్యత్యాదివిషయతా పక్ష్యత్యా పక్ష్యత్యాదివిషయతానిశ్చ
 కారతా యాంతుఅవచ్చిన్నత్వ స బంధేపక్ష్యత్యాదివిశిష్టసాద్యోపకత్వాస
 గాహివరామతాజ్యగ్నో నియామకమితిచేత. పాఠతంత్ర్యోచ్చేదప్రసం
 గాల్ తత్తదాకారణయూచకస్య తత్తత్తక్రస్యవిత్. సాధవాదత్యాశయ
 వానాహ * అథవేత * వాయుఃకాపవానిత్యాదేః సమవాయుస్యోకతయా
 పక్షతావచ్చేకకవ్యాపకత్వ సంభవాల్ ప్రమాత్యావత్తైరాహ * పక్షతా
 వచ్చేకకేతి * యగ్యపక్షతావచ్చేకక సమానాధికరణాభావ ప్రతియో
 గితానవచ్చేకక ప్రకృతసాధ్యసంబంధ త్యావచ్చిన్నగ్నో తద్వ్యాపకత్వం స
 తు తాదృశ ప్రతియోగితానవచ్చేకకధర్మావచ్చిన్నత్వ ద్వివ్యత్యావచ్చే
 చేన వహ్యోగ్యత్యనుమితేపి ప్రమాత్యావత్తైః వహ్యోగ్యదిపయోగ్య గు
 రుత్వాదినా పక్ష్యత్యావచ్చేక త్యాల్ ఏషావ రూపవిశిష్టతానామత్యావ
 చ్చిన్నాభావస్య వాయాశత్యాదప్రమాత్య నిర్వాహః పూర్వకశ్చేతి

నవచ్చెదకావచ్చెదనానుమితిః పక్షతావచ్చేదకపామానాధికరణ్య మాత్రా
 వగాహిసిద్ధిదశాయానుపి జాయతే న్యూనవిషయక సిద్ధిదశాయానుధికా
 నుమితేస్సర్వానుభవసిద్ధత్వాత్ అతపవయత్రావచ్చెదకావచ్చేదేనానుమితేరు
 ద్వైశ్యతా తత్ర నాంశతస్సిద్ధపాధనం చోషణత్యతస్తదేవోపపాదయతి * ప
 క్షతావచ్చేదకేతి * పామానాధికరణ్యేన * సామానాధికరణ్యమా తేగి. * తదవ
 చ్చేదేన * పక్షతావచ్చేదకావచ్చేదేన. * సిద్ధేః * సిద్ధే రేవ. పామానాధికరణ్యమా
 త్రావగాహిసిద్ధేః ప్రతిబంధకత్వం ఏవకారవ్యవచ్చేద్యం. అయంభావః. పర్య
 తోపహ్నిమానిత్యాదిసిద్ధిదశాయాం పర్యతస్సుండరహ్నిమానిత్యాకారకా
 నుమితేర్నుత్యా విధేయతావచ్చేదకతాయాః పర్యాప్తిః ప్రతిబంధతావచ్చే
 దకకోటావేళనీయా. ఏవం సంయోగాదినా వహ్నిసిద్ధావపి సంయుక్త
 సంయోగాదినా వహ్నిద్యనుమిత్యుత్పత్త్యా సంసర్గతాయాఅపి పర్యా
 ప్తిర్నివేశనీయా. ఏవం సంయోగాదినా సాధ్యస్య దండోపలక్షితపురుషాదే
 సిద్ధావపి విశిష్టరూపితసంయోగాదినా దండిపురుషాద్యనుమిత్యుత్పత్త్యా సం
 సర్గతావచ్చేదకతాయాఅపి పర్యాప్తిర్నివేశనీయా. ఏవంచావచ్చేదకావ
 చ్చేదేనానుమితా శుద్ధవహ్నిత్వాదా శుద్ధసంయోగాదాశుద్ధసంయోగత్వా
 నతః. తిథాపి పర్యాప్తివిశేషప్రవేశేన తత్కల్పేగౌరవాత్ ఏతత్కల్పదరిః.
 అథైతత్కల్పయోరనుమితేః రూపవిశిష్టనమవాయత్వాంశే రూపత్వాంశే
 చా తాదృశానవచ్చేదకత్వభ్రమత్సేతస్య సంసర్గకోటి నివిష్టతయా ప్ర
 కారత్వాసంభవాత్ తదనుపపత్తిః అప్రసిద్ధ్యా తాదృశ విశిష్టసంబంధేన
 చనభ్రమత్వం. యత్తు తాదృశవిశిష్టసంబంధాప్రసిద్ధావపి ఖండశఃప్రసిద్ధ
 తాదృశప్రత్యయోగితానవచ్చేదకత్వ రూపనమవాయత్వసమవయోగత్వీతి
 యసంబంధేన సాధ్యమరూపత్వంతస్యాఇతి. తన్నపృథివీత్వావచ్చేదేన రూపా
 ద్యనుమితేరపి గ్రమత్వప్రసంగాత్ తాదృశప్రతియోగితానవచ్చేదకత్వస్య రూ
 పాసంబంధత్వాదితిచెల్. అవచ్చేదకత్వ నిరుక్త్యుపదధికతప్రకారేణ భ్రమ
 త్వావపత్తిః. అథావచ్చేదకావచ్చేదేన హేతుమత్రాపరాశరాశ్యా వచ్చిన్న
 సంయోగ భుతిత్యాదుః. కాపరామకన్యవ హేతుత్వే పరస్పరవ్యభిచార
 భితి చిన్న. తారణావ్యవహితోత్తరత్వస్య నివేశనీయత్వాత్. ఏతత్తతే అం

దానా విధేయతావచ్చేదక తాయాస్సంసర్గతాయాః సంసర్గతావచ్చేదక తాయా వాలపర్యాప్తశయా తాదృశానుమితేర్నపాకానాధికరణ్యమాత్రావగాహిసద్ధిప్రతిబధ్యన్వమితి. పాపవస్తు. వ్యాపకతాయాః సంసర్గతాయాభావే మానాభావాత్పక్షతావచ్చేదకాకాగ్నితయావదన్వ్యక్తి విషయకానుమితీరేవ పక్షతావచ్చేదకావచ్చేదేనానుమితీరితవదంతి. తన్నతే మణికారోక్తన్యాయేన అంశతస్సిద్ధసాధనస్యానుగతరూపావచ్ఛిన్నానానాన్వ్యక్తి పక్షకానుమితావదోషత్వే తత్ర సామానాధికరణ్య మాత్రావగాహిన్యాస్సిద్ధిరవిరోధితయా పక్షతావచ్చేదకవ్యాకోద్దేశ్యతాకాన్యత్వమేవ సిద్ధిసామాన్యప్రతిబధ్యతావచ్చేదకకాటా నివేశనీయం. నచ విషయభేదేన విషయతాభేదాత్ పక్షతావచ్చేదకావచ్చేదేనానుమిత్యేషయతానామపిప్రత్యేకంపక్షతావచ్చేదకావ్యాపకత్వమేవేతితాదృశవిషయకాయాఃనానాన్వ్యక్తి పక్షకస్థతే అప్రసిద్ధిరివాన్యం. ఉద్దేశ్యతాసంబంధేన పక్షతావచ్చేదక వ్యావకాన్యత్వస్యైవానుమితివిశేషణతోష్ఠపకమాత్. దీధితికారస్యావచ్చేదకావచ్చేదేన అనుమితావచ్చేద్యావచ్చేదక భావన్య క్షవదిత్స్వరూపసంబంధాత్తకస్యేవ వ్యాప్యవ్యాపకభావస్యాపి భావమేవానుమతం. భాగాస్సిద్ధిదోషత్వనిర్వాహార్థం పక్షతావచ్చేదకావచ్చేదేనానుమితాపక్షతావచ్చేదకావచ్చేదేన హేతుమత్తాజ్ఞానకారణతాయా ఆవశ్యకత్వాత్ శిఖరవిశిష్టవర్వలోపహ్నిమానిత్యాదౌ శిఖరే హేతోస్తత్సంబంధస్యవాలపచ్చేదకతావిరహేణ హేత్వసిద్ధిరావశ్యకతేత్యాశంక్య పక్షతావచ్చేదకేఅనతిరిక్తవృత్తిత్వదూశతః సిద్ధసాధనస్యానుగతరూపావచ్ఛిన్నానానా పక్షకానుమితావదోషతావచ్చే ప్రథమతః పరిష్కృత్యమతాంతరానన్వేదూషకానుపపత్తింపరిహర్యం దీధితికారమతం దశాయతి * తన్నతేషత్వాదినా * మణికారోక్తేతి * పక్షతావచ్చేదక నానాత్వేహితదితీత్యాదిః. వ్యాపకత్వం భేదఘటితం పక్షతావచ్చేదక సమానాధికరణావాం సకలాద్దేశ్యతానామేక సంబంధతేత్యగ్నిమనీషు-షేకచాలీనీయన్యామేనానుమితేర్నాక్త్యమనన్వయోరత్యాదౌ కత్వమేవ తథాచ పక్షతావచ్చేదకనానాత్వేవాగనిత్యేతి. సిద్ధిర్నాన్వయే అనిత్యైశ్చమితి విరోధిత్వాత్ సిద్ధిసామాన్య ప్రతిబధ్యత్వ నిర్వాహార్థం.

పావచ్ఛేదకావగాహిన్యామనుమితౌ తదవచ్ఛేదేన హేతుమత్రాజ్ఞానస్య
 హేతుతాయా భాగాసిద్ధ్యోపనిర్దమపగమేపిస్పరూపసంబంధరూపావ
 చ్ఛేదకత్వానగాహిన్యామనుమితౌ పక్షితావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన హేతుమత్రా
 జ్ఞానాపేక్షానాపేమత్యతి సమాధానస్య స్వయం అవచ్ఛేదకత్వయోగ్య
 ప్రసార్యేదాదత్యనేనాగ్రీవక్యమన్తాత్. ఏవం వ్యాపకతాభానస్య తద
 ననుమతీప్సే పర్వతత్వసామావాధికరణ్యైకైకసాధ్యసిద్ధావిత్యేతేకే తేత్య
 నేనైవావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన యాసిద్ధిస్తత్త్వాభావలాభ తల్లాభప్రయోజక
 స్య సామావాధికరణ్యే నెత్యుపాదానస్యానధికార్యావృత్తి. యుజ్యతేచైతదేన
 మతం. ప్రాచీనమతేపుక్తయుక్త్యా విధేయతావచ్ఛేదకత్వాదివర్యాప్తినివేశ
 న్యావశ్యకత్వాత్తాదృశోద్దేశ్యతాకాన్యత్యస్యాధికరణ్యైకైకైవచీయతయా గౌర
 వాత్. ఏవం సిద్ధిసామాన్యరూపతాదశాయాం అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనాను
 మితావృత్తస్యనానాయాం సిద్ధ్యభావబలాత్తేతా ర్యతావచ్ఛేదకీభూత పక్ష
 తావచ్ఛేదకవ్యాపకౌద్దేశ్యతాకాన్యమనుమితౌ అవచ్ఛేదకత్వావచ్ఛేదకత్వే. అస్తన్త
 లేద సిద్ధిసామాన్యభావకాలనాయామవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితౌ విశిష్ట
 వహ్నిత్యే విశిష్టసంయోగత్యేవాపర్యాప్తపక్షయితావిశేషశుద్ధవహ్నిత్యే
 శుద్ధసంయోగత్వేవాపర్యాప్తపక్షయితావిశేషః స్వీకీయతే. పక్షజ్ఞానస్యై
 కత్రివిషయ విషయోద్వయోపగమే త్తతివిరహాచిత సిద్ధిసామాన్యభావ
 * ఆనధికార్యాదత * దీధితమతే ఏకత్రివ్యన్య వ్యాపక భావానగాహిన్య
 చారణాయితత్సంధిక మితభావః. ఇదానీం ప్రాచీనమతం గూఢయతి
 * యుజ్యతేచేతి * ప్రాచీనమతేపీత్యాది * పక్షోద్దేశ్యక సాధ్యవిధేయక
 త్వేనతి పక్షతావచ్ఛేదకవ్యాపకౌద్దేశ్యతాకాన్యత్వమాత్రిం నప్రతిబద్ధ్యతా
 వచ్ఛేదకంకింతుపర్వతః సుందరవహ్నిమానిత్యాన్యమిరోధనసాధ్యతావచ్ఛేద
 కాది పర్యాప్తవిధేయతావచ్ఛేదకతాకత్వాది సహతం ఏవం పక్షతావ
 చ్ఛేదకవ్యాపకత్వాది. విశిష్టవహ్నిత్వ పర్యాప్తవిధేయతావచ్ఛేదక తాకా
 యా అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితేరపి సిద్ధిదశాయాం విరహాశుద్ధ్యభిప్ర
 యః. నను వ్యాపకత్వసాధానతావచ్ఛేదకమేవేత్యతలహ * సిద్ధితి * ఏవం
 ప్రాచీనమతసిద్ధిపావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితత్వస్య తత్కార్యతావచ్ఛే

కార్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛికోశ్చత్తిరిష్టైవ. నచావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితా
 వ్యాపకశాయాన్వంసగతయా భావోపగమే తాదృశానుమితావచ్ఛేదకా
 వచ్ఛేదేన హేతుమత్యాజ్ఞానస్య స్పృశకారణస్వకల్పనే గౌరవం ఎతన్నతే త
 ద్విత్వేతోద్యోగకానుమితా సత్త్వస్వగవిశేష్యకవగామగృహ్య హేతుతయా
 అథావశాదేన సాన్వత్త్వవిషయకపరామర్శాద్విధానుమితేకుత్సాదాత్మా
 దృశానుమితౌ పరామర్శస్య స్వగతిహేతుత్వాకల్పనాగ్వాప్యవకతాయా
 స్సంసగతవిధయాభావస్యకృత్విచల్యనస్య సమాదితివాచ్యం. యత్రైకః పరా
 మర్శోచర్యతే నను పరామర్శవిషయకః సన్యస్య తదితరయావస్యకత్వవిషయ
 క స్తత్రాప్యవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితేకుత్సాగాపత్యైః. నచేష్టాపత్రిః. అవ
 చ్ఛేదకావచ్ఛేదేన హేతుమత్యాజ్ఞానంవినా అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమిత్య
 నుత్పాదస్య స్వరూప్యశ్చాన్విత్యవకత్యాపి పరామర్శస్య భవన్తశసిద్ధా
 యా అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన హేతుమత్యాజ్ఞానాంతాదాయాఅనంభవాత్. ఏవం
 యత్ర పక్షశావచ్ఛేదకతానుమితంబంధేన పక్షశావచ్ఛేదకశున్యత్తితశ్చైతే
 దకత్వం నిరాకృత్యస్య నిసేధావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితపరామర్శయోః
 కార్యకారణభావం వ్యాపకతాయా భావానంభవశంకావారణాయ వ్యవస్థా
 పముత్కుశంకతే * నచతి * యత్రైకశిధి * పరామర్శైకస్యాప్రియో
 జకతాయాః స్వహ స్థిత్యాదితిభావః. నన్వనచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనాను మిత్య
 త్పాదక పరామర్శా సిద్ధివిశేషాభావఘటితసామగ్మామేకం ప్రయోజక
 త్వం తదనుత్పాదక పరామర్శాసిద్ధి సామాన్యభావఘటిత సామగ్మ్యాను
 పరంతదితి నప్రభవదోషావశాః. అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన పరామర్శానత్వే
 సామానాధికరణ్యేన పరామర్శాస్య తదనుత్పాదకత్వాభావాత్ తేనకృద్వి
 త్సామానాధికరణ్యేన పరామర్శోత్తర మవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన పరామర్శాన
 త్వేపి పక్షతిః. ఏవంసమానవిశేష్యకపరామర్శాపవ నియామకః సమానవి
 శేష్యకత్వంచ తస్మింసగతావచ్ఛిన్న తన్నిష్ఠప్రకారతాశాలిత్యేనతి తద్విశే
 వ్యయావద్విశేష్యకత్వం తద్విశేష్యాన్యూన విశేష్యకత్వమితియావత్ అన్య
 ఛాత్వన్నతే ఇంధనపరామర్శోత్తరం వహ్నిపరామర్శాల్ యదివహ్నిం
 ధనయోరనుమితి సైదామమాపీష్టావత్తిరేవెత్యతలానా * ఏవమితి *

నసంబంధేన పక్షతావచ్ఛేదకాక్రాంతాప్రసిద్ధ్యా అనుమితద్వైవిధ్యానువప
త్తిశ్చ తన్నతే. అపిచావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితేః అవచ్ఛేద్యావచ్ఛేదక
భావరూపాధికవిషయానవగాహిత్యే సామానాధికరణ్య మాత్రేణ సిద్ధిదశా
యాం తాదృశానుమితేరుగ్పత్తాబీజాభావః. సిద్ధ్యవిషయాభూతధర్మివిషయ
కత్వస్య తద్బీజత్వే తథావిధసిద్ధిదశాయాం సిద్ధ్యవిషయకతిషయవర్వతాది
విషయకానుమితేరభ్యుత్పాదాచిత్వాత్. అథ మణికృతాపక్షతావచ్ఛేదకేక్లే
అంశతస్సిద్ధసాధనస్యాదోషత్యోపగమేపి తదితరప్రాప్తినైరనుమితమాత్రేప
వాంశతస్సిద్ధసాధనస్యాపి దోషత్వముపేయతే. అతఏవ తేషాం మతమాలం
బ్య మణికృతాపి శబ్దాః త్వానుమానై ధ్వన్యాదావంశతస్సిద్ధసాధనవార
ణాయ వశాత్తకత్వాదివిషయం పశ్యేనివేశితం. అతివచ గంధాదిరూపప
క్షతావచ్ఛేదకస్య శ్రేయోవిమితరభేదాదా సాధ్యే హేతుతానాచార్యైర
నుమన్యతే. వ్యాప్తిగ్రహపవ హేతురూపపక్షతావచ్ఛేదకసాధ్యయోసా
మానాధికరణ్యభావేన సిద్ధసాధనాత్మకలపృథవీవిషయకానుమితేరప్యయో
గాత్. నచాంశతస్సాన్యసిద్ధావప్యధికభక్తివిషయకతయా యావత్పర్వతా
దివిషయకానుమిత్యుత్పాదవీతః. అధికధర్మివిషయకానుమితేసిద్ధిదశా
యాముత్పాదేద వాగనిత్యైత్యాదిసిద్ధదశాయామనిత్యైవాజ్ఞనడే-ఇత్యాది
సమూహాలంబనానుమిత్యుత్పాదస్యాచిత్వాత్. సహిత కన్యాప్యను
మితః నవీనైరపి పక్షతావచ్ఛేదకేక్లేపవాంశతస్సిద్ధసాధనస్యాదోషత్యోపగ
మాత్. ఏవంచ నవీనమతపవావచ్ఛేదకావచ్ఛేదకత్వావగాహితదనవగా
హ్యనుమితిభేదేన పక్షతాద్వయస్య స్వీకరణీయతయా గౌరవం. నచ వి
శిష్టబుద్ధౌ ధర్మతావచ్ఛేదకవ్యాపకత్వభానానువగమే పక్షతావచ్ఛేదకసామా
నాధికరణ్యమాత్రవగాహిబాధదశాయాం శతాసామానాధికరణ్యేన తాదృశ
భాధావిషయధర్మవిషయిణ్యః కతిషయధర్మిశేష్యకానుమితేరనకలధర్మివి
*అనుమితద్వైవిధ్యం*పక్షతావచ్ఛేదకాక్రాంతయావద్వ్యక్తివిషయకానుమి
తితతాక్రాంతయతిహించిద్వ్యక్తివిషయకానుమితద్వైవిధ్యం. పక్షతావచ్ఛేదక
వత్సే నభాసనూపయానద్వ్యక్తివిషయకత్వానివేశేత్వాహ *అపిచెతి *
హేతురూపేతి *అచార్యమితేనీదేః పక్షసాధ్యవానిత్యాకారకత్వాభావ

షయకానుమితే శ్రుత్యాదాచి శ్వాత్ అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితాపుట్టే
శ్వాయామశ్వాశతో బాధస్యాదోషతాపత్తిరితివాచ్యం. సామానాధికరణ్యము
త్రావగాహిన్యాం విశిష్టబుద్ధే సమానవిషయకతధావిధవిపరీతనిశ్చయప్రతి
బంధకతాయాః ప్రాచీనానుమతతయా అంతో బాధస్య దోషతోపపత్తేః.
ఏవంచ యావత్పక్షవిషయకానుమితౌ యావత్పక్షవిశేష్యక హేతుమత్రాజ్ఞా
నాపేక్షయా తద్విరోధితయా భాగాసిద్ధేరపి దోషశాస్త్రాహః. ఏవం యత్ర
సకలపర్వతానాం నైకపగామ్నీవిషయతా అపేక్షా పరామర్శాద్వయవిషయ
తా తత్ప్రత్యాయావర్పగ్వశవిషయకానుమితీ రూపావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితీః
ప్రాచీనము తెన్నెట్టెను. (నవరము లేదు తనీతాదృశానుమితే రావశ్యకత్వాదితి.)
అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితౌ తాదృశపరామర్శాస్య హేతుశ్వాకల్పనేనా
ప్రేరేత్తతేలాఘవం. మైత్రం. అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదక విశిష్టబుద్ధే వ్యాపకత్వ
భానానుపగమే వ్యాపకత్వభానస్య సామానాధికరణ్యేన విపరీతజ్ఞానప్రతిబం
ధకత్వప్రయోజకత్వానంభవేన తన్నీయోజకత్వస్య దుర్వచతాపత్తేః. న
చైకరూపేణ సమానధర్మవిషయకత్వమేవ విపరీతజ్ఞానప్రతిబంధకత్వే వీజం.
తథాసతి పార్థివగంధత్వాద్యవచ్ఛేదక జలావృత్తిత్వాదినిశ్చయస్యాపిశుద్ధగ
న్ధత్వాద్యవచ్ఛేదక తన్నిశ్చయస్యైవ అంగోజలవృత్తిగ్న వేత్త్యాదౌ గంధత్వ
సామానాధికరణ్యములేని జలవృత్తిత్వాదిసంశయ విరోధికావప్రసంగాదు
భయోరేవ నిశ్చయయోగకారకత్వాదినా తదాశ్రయయాపధర్మిణిగాగ్రహ్యభా
వావగాహితాయాఅవిశేషాల్. విరోధివిషయకత్వావిశేషధర్మితావచ్ఛేదక
కోటావధిక భానస్యావిరోధితావీజత్వాభావాల్. నస్యమతే ఉభయనిశ్చయవి
షయవ్యాపకతయోర్భేదం విశేషసంభవాల్. ఏతేనావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనాను
మితౌ వ్యాపకత్వభానాపేక్షయాలాఘవాల్ యావద్ధర్మివృత్త్యభిబంధకవిష
యతాభ్యుపగమమివాదితః. తదన్యవిషయతైవ సిద్ధినామాన్య ప్రతిబంధకతా
పి విరోధిత్వం స్మరణ్యం. * నచైకరూపేణైతి * సమానవిశేష్యక ఏవభా
ధా విరోధి సమానవిశేష్యకత్వంచ తత్సంసర్గావచ్ఛేదక తద్ధర్మావచ్ఛేదక
భావత్వా వచ్ఛేదకప్రకారతాకత్వేనతి తద్విశేష్యాన్యాయ విశేష్యకత్వము
త్యాగయి. * ఉభయేతి * విశేషితావిశేషిత ధర్మవిరూపిత విలక్షణ్యత

వచ్చేదకా. సిద్ధిసామాన్యభావకాలీనానుమితావ తాదృశైకధర్మమాత్రవృత్తి
విషయశాపీవ్యవృత్తి నకాపి దోషవృత్తి వగాస్తం. పక్షశాపచ్యేదక సామానా
ధికరణ్యేన తదవచ్చేదేనచ వహిసిద్ధిదశాయాం సామానాధికరణ్యమాత్ర
వగాహిన్యనుమితిగ్నజాయతే ఉభయోరేవసిద్ధ్యోః పక్షశాపచ్యేదకవేతి సా
ధ్యసంబంధరూపతయభయసామానాధికరణ్యాసగాహినియా ఇ దృశానుమి
తేస్తదితిక్తానవగాహిత్యాదత స్తథాపిథానుమిశాఖాభయవిధసిద్ధ్యోరేవపి
తిబంధకత్వం దశాయతి. * తత్సామానాధికరణ్యేన * తత్సామానాధికర
ణ్యమాత్రేన పక్షశాపచ్యేదక సామానాధికరణ్యమాత్రేన అవచ్చేదకాప
చ్యేదేనానుమితావపి సామానాధికరణ్యాసగాహినియా తద్వాస్తవస్తనాయా
వచ్చేద్యావచ్చేదకభావావగాహిత్యవ్యవచ్చేదాధికాం నాన్యాయాం అవచ్చే
ద్యావచ్చేదకభావావగాహిన్యంతి సస్థిభావజ్యోతిషవచ్చేదకావేదవే
తనీయం. ఉక్తిదశాపత్రిసంభవాత్. వగ్యాస్తవితాదేవోపపత్త్యైవైర్ధ్యా
చ్చేత్యవధేయం. * సిద్ధిమాత్రస్యేన * మాత్రేనదం కృత్యుకాం. తథా
చ పక్షశాపచ్యేదకాపచ్యేదేన తత్సామానాధికరణ్యేనచ సిద్ధిర్యథా. ప్ర
తిబంధక తాచోభయవిధసిద్ధ్యోః సంసర్గగాదీనాంపగ్యాప్తమనప్రత్యేకయా
ప్రేక్షేన యవ్యభయసాధారణశ్చయిత్వం కేవలతేనాన్యాయం. . . .

కరణశాఖాతితియో వ్యాపకతయోర్భేదాత్. * ఉక్తివశేన * యత్ప్రతిభ
మతా బాధనిశ్చయః తతస్సామానాధికరణ్యేన పరామశః తతోవచ్చేద
కావచ్చేదేన పరామశః తత్ప్రసిద్ధిసామాన్యసాన్యతా దశాయామవచ్చేద
కావచ్చేదేనానుమితావనుత్పద్యమానాయాం సామాన్యతః సిద్ధాదయమావిధ
మావిశిష్టసిద్ధ్యభావరూపకారణ బలాత్తతాన్యతావచ్చేదకాపచ్చిన్నస్యా ప
చ్చేద్యావచ్చేదకభావావగాహిత్య సాన్యస్యావత్రిసంభవాదిత్యథా. * ఉ
భయేతి * సాధ్యాభావప్రకారిత్యానవచ్చిన్న సాధ్యవృత్తాంతాశాఖిజ్ఞానస్యం
తత్. ఏతచ్చ మహానీయవచ్ఛిన్యదిమత్తానిశ్చయ సాధారణమపి. అవచ్చే
దకావచ్చేదేన సామానాధికరణ్యేన సిద్ధిసాధారణం నతావత్సాధ్యాభావా
ప్రకారకత్వసహితాధ్యవృత్తారకత్వం సాధ్యవత్తానిశ్చయత్వం. సామానాధిక
రణ్యేన సాధ్యవత్తాన సమస్తయానంగ్రహేత్. నచ తత్రావచ్చేదకావ

అన్యథా పునఃపృథక్పృథగేవోద్భవం.

చేదేన తదభావా ప్రకారకత్వ నివేశ్యం. అచచ్చేదకావచ్చేదేన పాధ్యస్య సామానాధికరణ్యేన తదభావస్య చావగాహనః సంశయః సంగత్యే. చ సామానాధికరణ్య మాత్రేన నిష్ప్రకారకత్వ మేన నిర్ధానశ్యవచ్చేదకావచ్చేదేన సిద్ధాపనత్వం. చ చచ్చేదభావ ప్రకారకత్వ నివాపిత వహ్నిప్రకారతా నివాపితవిశేష్య శాశ్వతస్వముభయ సద్ధిసాధారణతద స్త్యతివాచ్యం. సామానాధిక శ్యేన విహ్నిం చచ్చేదకావచ్చేదేన వహ్నిభా మవగాహనము నీలగర్వః వహ్నిమాఽవర్పతా వహ్నిభావమానైత సుశముఖ్యం. అగ్నిః లత శుద్ధపర్వత శ్వా వచ్చినైకివశ్యేన ముఖ్య నిర్వచ్యం. సంశయే అతరిక్రవిషయతానుపగమత్వహ శత్రు శేషయద్వా స్వతత్వవచ్చేద విశేష్య తానిరూపిత వహ్నిత్వం ప్రాప్తమతా నివాపితవిరూపితయతా నిరూపిత వహ్నిభావ ప్రకారకత్వం. అగ్నివిశేష్యతా నిరూపిత వహ్నిభావత్వావచ్చేద విషయతానిరూపిత విరూపితమతా నివాపిత వహ్నిత్వవచ్చేద ప్రకారతా సూక్ష్మేన వర్వతత్వవచ్చేద విశేష్యతా నిరూపిత సంయోగసంబంధవచ్చేద వహ్నిత్వవచ్చేద ప్రకారతాకాలక్షానత్వం పర్వతే విహ్నినిర్వచ్యత్వం కోట్యాంసంగతయా విరూపితానివచ్చేదేన మనత్యం లముపాదేయం నాన్యత్. ప్రశ్నకనిశ్చయ ప్రసిద్ధి ర్గావావచ్చేద సాధ్యానివిషయతాన్వయసమావేశేననాతిక్ర విషయతాస్వకారావత్తి. సంశయేనియమతా విరూపితానానుపగమతా అన్యకేతవ్య కగిత * సామానాధికరణ్యేన తదభావాప్రకారకత్వేనతి. అవచ్చేదకావచ్చేదేన తస్య ప్రకారకత్వం అవచ్చేదకావచ్చేదేన తస్మిన్చయత్వం. అవచ్చేదకావచ్చేదేన కోటిద్వయసముచ్చయ సంగత్యేన సామానాధికరణ్యేనతి. అవచ్చేదకావచ్చేదేన సాధ్యాభావస్య సామానాధికరణ్యేన పాధ్యవ్యభావగాహనః సంశయస్య వారణాయవచ్చేదకావచ్చేదేనతి. అవచ్చేదకావచ్చేదేన సాధ్యాభావాప్రకారకత్వేనతి సామానాధికరణ్యేన పాధ్యవ్యభావస్య సామానాధికరణ్యేన పాధ్యనిర్వచ్యత్వం సామానాధికరణ్యేన

వహ్నితావస్థధర్మావచ్ఛిన్నవచ్ఛేదకత్వం ఏవయతానరూపిత్రక్షుతయోగిత్వ
 సంసర్గతానిరూపితాభావత్వావచ్ఛిన్న ప్రకారతానూన్యత్వం ప్రళయస
 త్యంతానాః మహానీయత్వత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నత్వేన సతి వహ్ని
 త్వావచ్ఛిన్నానాం నిరుపితానూన్యగాః అవచ్ఛేదకత్వేన యోగీయోని
 రూపితత్వేన . నానీయత్వత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నవచ్ఛేదకత్వేయ
 విషయత్వః సూక్తితే . నానీయత్వత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్న
 చూచ్యత్వాంశు వ్రతీయ . నానీయత్వత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్న
 ర్మి నేష్టప్రకారతానూన్య . నానీయత్వత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్న
 మునిత్య సంసర్గతానూన్య . నానీయత్వత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్న
 త్వానిరూపితావచ్ఛేదకత్వేయ సంసర్గతానూన్య . నానీయత్వత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్న
 సంసర్గతేత్యాదిక్రమే నివేద్య . నానీయత్వత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్న
 యత్వత్వాభ్యాం మహానీయత్వభావం ఏవోక్త్యే . నానీయత్వత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్న
 భావవాక్ పర్వతో వహ్నిమానిత్యాది నిరూపితత్వే సంగ్రహాయ వాద్య
 త విశేష్యతాపన్న ధర్మః భూత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్న
 ముః తద్వ్యత్తిత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్న
 వచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛేదకత్వేయ సంసర్గతానూన్య ప్రతయోగిత్వయ సంసర్గ
 తేత్యాదిక్రమేణనివేద్య . కార్యః మహానీయత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్న
 సౌందర్యస్య విశేషణత్వే మహానీయత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్న
 వాక్ పర్వతో వహ్నిమానితి నిశ్చయసంగ్రహాయ క్రిమేణతద్వ్యత్తితదాశ్ర
 య వృత్తిత్వయోర్నివేద్య . తద్వ్యత్తిత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్న
 వచ్ఛిన్నత్వేన వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్న
 పర్వతో వహ్నిమానిత్యాది నిశ్చయసంగ్రహః . ఏవంచ సుందరమహానీయ
 వహ్నిభావ పర్వతీయ వహ్నిభావాద్యవగాహనః పర్వతేవహ్నిమత్రాని
 శ్చీయస్యాపి సంగ్రహః . అథవా మహానీయ వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్న
 తాత్వే వ్యాపకధర్మావచ్ఛిన్నవచ్ఛేదకతాక ప్రతిబద్ధతాకప్రతిబంధకతా
 వచ్ఛేదకీభూతాభావ ప్రకారతాత్వేనాతాభావప్రకారతయోరనుగమ్యతా చే
 న్న . మహానీయ వహ్నిభావవాక్ పర్వతో వహ్నిమానితి నిరూపయాసం

గృహం. తస్మాద్వహ్ని త్వాన్యధర్మవృత్తిత్వానవద్భిన్నావచ్ఛేదకత్వ వి
షయతానిరూపిత ప్రతియోగిత్వీయ సాంసరికవిషయతానిరూపితాభావ
త్వావద్భిన్నప్రకారకత్వేనతి శుద్ధవహ్నిత్వావద్భిన్న ప్రకారతాకజ్ఞాన
త్వం శుద్ధవహ్నినిర్ణయత్వం. తేన నొక్తనిర్ణయా సంగ్రహః. మహానసీ
యవహ్ని తదభావసంశయ సంగ్రహశ్చ. వహ్నిత్వభిన్నో యోమహానసీయ
త్వత్వ భిన్నోధర్మః తస్యైర్వై తదాశ్రయవృత్తిత్వాన్యతరానవద్భిన్నా
యా మహానసీయస్య త్వాన్యధర్మావద్భిన్నత్వా నవద్భిన్నావచ్ఛేదకత్వ వి
షయతానిరూపిత ప్రతియోగిత్వీయ సంసర్గతా నిరూపితాభావత్వావ
ద్భిన్నప్రకారతా శూన్యత్వేనతి శుద్ధమహానసీయ వహ్నిత్వావద్భిన్న ప్ర
కారకజ్ఞానత్వం మహానసీయ వహ్నిమత్తానిత్వయత్వం. తేన సుందర మ
హానసీయ వహ్నిభావ మహానసీయ వహ్నియగాహి నిశ్చయస్యవాసంగ్ర
హః సుందర మహానసీయవహ్నిసంశయన్యతా సంగ్రహః శేషం పూర్వవత్.
తత్ర ప్రకార లావిశేషణం శుద్ధమహానసీయ వహ్నిత్వావద్భిన్నత్వం వ
హ్నిసామాన్యభావ విశిష్టబుద్ధిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకకోటా వహ్నిత్వా
న్యధర్మనిష్ఠవిరవద్భిన్నావచ్ఛేదకత్వ నిరూపకత్వేనతి మహానసీయత్వా
న్యధర్మావద్భిన్నావచ్ఛేదకత్వానిరూపకత్వమేవ. మహానసీయవహ్నిభావ
బుద్ధిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకకోటా శుద్ధవహ్నిత్వావద్భిన్న ప్రకారక
జ్ఞాన వారణాయ వహ్నిత్వావద్భిన్నత్వవిశిష్టమహానసీయత్వత్వావద్భిన్నా
వచ్ఛేదకతాకత్వమపి నివేష్యం. అధైవం మహానసీయ వహ్నిదిసాధ్యకే
మహానసీయమహ్నివాక్ వహ్నిసామాన్యభావవాన్వేతి సంశయసంగ్ర
హప్రసంగే శుద్ధవహ్నిత్వావద్భిన్న మహానసీయవహ్నిత్వావద్భిన్నప్రకా
రకనిశ్చయయోమహానసీయగ్న విషయతామనంతర్భావ్యాను గతరూప
ణ వహ్నిసామాన్యభావ విశిష్టబుద్ధిప్రతిబంధకతాభిధానా సంగతిరిచేత్
తథాప్యక్తాన్వరసాదేవ శుద్ధవహ్నిసాధ్యక మహానసీయ వహ్నితదభావకో
టిక సంశయే అన్యూనవృత్తిత్వ రూపసాధ్యవత్తా నిశ్చయత్వావద్భిన్నా
నివేళప్రయోజనసంగతే. నచ మహానసీయవహ్నిభావవిశిష్ట
ప్రతిబంధకతా వచ్ఛేదకత్వ మహానసీయ వహ్నిత్వావద్భిన్న ప్ర

యత్సస్య ప్రకృతసాధ్యతా వచ్చేదకవహ్నిత్వా వచ్చిన్నప్రకారతాక ని
 శ్వయత్వాఘటితత్వాల్ కథం తత్సంగతిరివాచ్యం. నిరుక్తవహ్నిసామా
 న్యాభావా ప్రకారకత్వేనతి నిరుక్తమహానసీయ వహ్నిసామాన్యాభావా
 ప్రకారకత్వేదనతి నిరుక్తశుద్ధమహానసీయ వహ్నిత్వావచ్చిన్న ప్రకారక
 జ్ఞానత్వస్య తద్ఘటితత్వేన కథంచిత్ తద్గ్రంథసంగమన సంభవాల్. అథప
 ర్వతాదిరూపధర్మవిశేష్యతా నిరూపితాభావత్వా వచ్చిన్నప్రకారతా విశి
 త్తవహ్నిత్వా వచ్చిన్నప్రకారతావచ్చిన్నశ్వ మనుగతనిశ్చయత్వం వైశిష్ట్యం
 చ స్వసామానాధికరణ్య స్వావచ్చిన్నప్రతిబంధకతా నిరూపితప్రతిబధ్య
 తావచ్చేదకత్వోభయ సంబంధేన స్వావచ్చేదక ధర్మావచ్చిన్నివిరోధ విష
 యతానిరూపితత్వ సహిత పూర్వోక్త సంబంధద్వయే నవేతి చెల్. అత్ర
 కేచిత్. ప్రథమే బాధబుద్ధిప్రతిబంధకతాయా మవ్యాప్యవృత్తిత్వజ్ఞానస్యో
 లైజకతామతే అవచ్చేదకావచ్చేదేన కోట్యవగాహి సముచ్చయాసంగ
 హః ద్వితీయయాదృశ సంశయేవహ్నిత్వాదినా గుంజాదేరభావోభావతా
 దృశ సంశయే అభావ ప్రకారతావచ్చేదక ధర్మాప్రసిద్ధ్యా స్వపదేనోపా
 దానా సంభవః వహ్నిత్వావచ్చిన్న ప్రకారతావిశిష్టాభావత్వావచ్చిన్నప్ర
 కారతావచ్చిన్నశ్వ నివేశే మహానసీయ వహ్నితదభావ సంశయే మహానసీయ
 త్వత్వేన ఘటాదేర్భావకోటా భానే తదియ వహ్నిత్వావచ్చిన్న ప్రకార
 తావచ్చేదకవిశిష్ట ధర్మాప్రసిద్ధ్యాప్రతి సంంగః. యత్తు వహ్నిత్వావచ్చిన్న
 ప్రకారతాస్య ధర్మకతావచ్చేదక తాస్య ప్రకారత్వానిరూపితపర్వతత్వా
 వచ్చిన్న విశేష్యతాకజ్ఞానత్వం పర్వతేవహ్ని నిశ్చయత్వం సంశయే అతిరిక్త
 విశేష్యతాస్వీకారాల్ నాతిప్రసంగః. నచైత్రద్వయమితిరీత్యామహాన
 సీయ వహ్నిభావఘటావగాహి శుద్ధవహ్నిమత్రానిశ్చయే అవ్యాప్తిః ఘటవ
 ద్భూతలంపటవచ్చేతినమూహంబనాల్ ఘటవద్భూతలం పటవదిత్యేకత్రద్వ
 యమితిరీత్యాజ్ఞానస్య చైలక్షణ్యాయ ఏకత్రద్వయమితి రీత్యాజ్ఞానీయోభ
 యప్రకారతానిరూపిత విషయతాయా ఆప్యైకోపగమాదితి వాచ్యం. ని
 శ్చయేన క్వాపి విరోధాభావతే నర్వత్ర సంశయే తద్భావమిత్థ్యవగమ్య భ
 భానుయోగి ప్రకారతాయాం విరోధసంబంధావచ్చిన్నత్వ నివేదాదితి. త

యస్తు సామాన్యాధికరణ్యేనానుమితా తథావిధసిద్ధరవచ్చేదకావచ్చేదన
 చ్చింత్యం సత్ప్రయసంశయో ర్విరోధభానాథానయోర్చహుధోక్తత్వాత్. వ
 త్తశస్తు అన్తవహ్నిమత్తానిశ్చయశ్చం మహానసీయ వహ్నిమత్తానిశ్చయ
 త్వంచ భిన్నం హ్నిభానాప్రకారకత్వేనతి వహ్నిత్వావచ్చిన్న ప్రకా
 రకజ్ఞానత్వం శుద్ధత్వానుభవితమేన వహ్నిమత్తానిశ్చయశ్చం మహానసీయ వ
 హ్నిమత్తానిశ్చయదిసాధారణం వహ్నిసామాన్యాభావ విశిష్టబుద్ధిప్రతి
 బంధకతా వచ్చేదకమితి మహానసీయత్వి విషయతానునంతగ్భావ్యేతి గ్రింధ
 సంగతిః పర్వతోనుహిసీయ వహ్నిమాన్న వెత్త్యాదివకలసంశయేషు వహ్ని
 సామాన్యాభావోపి కోటితయాభావతే. అతపవ వహ్నివ్యాప్య ధూమవా
 న్నవేతి సంశయేవహ్నివ్యాప్య సామాన్యాభావకోటికత్వం స్వయముగీకరి
 ష్యతి. నవెత్త్యాది ద్వితీయ ప్రయోజనంచ తథావిధసంశయే వహ్నిసామా
 న్యాభావస్య నభానమితి స్తావీనమతాభిప్రాయకం. తేన తస్యశుద్ధి వహ్నిపా
 థ్యకేలక్ష్యశ్చస్య నేష్టాపత్తిః. అథవా వహ్నిభానాప్రకారకత్వంస్వసా
 మాన్యాధికరణ్య స్వావచ్చిన్నప్రబంధ్యతా నిరూపిత ప్రతిబంధకతావచ్చే
 దకత్వోభయ సంబంధేన వహ్నిత్వావచ్చిన్న ప్రకారతావిశిష్ట వహ్నిత్వా
 వచ్చిన్న విరోధితావచ్చేదక ప్రకారతానున్యత్వం. తేన మహానసీయ వ
 హ్నిభానవాక్ పర్వతః పర్వతోవహ్నిమాన్తి సత్ప్రయస్య మహానసీయ
 మహ్నిమత్తానిశ్చయదేష్టసంగితిః. వహ్నిత్వావచ్చిన్నవిరోధితాన వ
 హ్నిత్వనిష్ఠావచ్చేదకతాక ప్రకారత్వావచ్చిన్న ప్రబంధ్యతాక ప్రతి
 బంధకతైవేతి న మహానసీయవహ్నిసంశయాదేన్సంగమాః తథాచేద్యశ్రవ
 కా రే తదుభయప్రయోజన సంగతిరితి దిక్. నచ శత్ర సాధ్యవత్తాశ్చ
 యత్వం సంశయాన్యత్వేనతి సాధ్యప్రకారిశ్చమేవాన్త పర్వతోవహ్ని
 మాఘటవాన్నవేతి సంశయాసంగ్రహేప్యక్షతే ర్నిశ్చయత్వవ్యాపకత్వ
 నైవనివేశితత్వాదితి నాన్యం యాదృశనిశ్చయత్వ విశిష్టాయాః సాధ్యవో
 కారితాయాః శ్వరూపసంబంధరూపావచ్చేదకత్వం తాదృశనిశ్చయత్వశ్చ
 మహానసీయవహ్నిమత్తానిశ్చయ వ్యావృత్తత్వేన తస్య నిరుక్త్యుభయకా
 దోషప్రయోజనా సంభవేన వ్యాపకత్వ వివక్షణస్య నిర్భీకత్వం

సిద్ధివాన్మత్రయాపేన ప్రతిబంధకత్వేన తత్రావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన సి
ద్ధిర్నప్రతిబంధకతాధిక్యమ్. అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదే నానుమితౌ తస్మాన్
ప్రతిబంధకత్వే కల్పనీయం అవచ్ఛిన్నసంయోగాదిసంసర్గకారకత్వేన
స్వప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకే అవశ్యం నివేశనీయతయా అవచ్ఛిన్నత్వా
తిరిక్తధర్మానవచ్ఛిన్నసంయోగాదినిష్ఠనంసర్గకారకత్వప్రేరేపిత తద్దర్శనయా
శుద్ధసంయోగాదిసంసర్గకానుమిత సాధారణ్యేన తాదృశప్రతిబంధకతయై
వోపపత్తిరితి తదసత్. సామానాధికరణ్యేనానుమనుయామవచ్ఛేదకావచ్ఛేదే
నానుమనుయామిత్యాద్యాకారకేచ్ఛానాం పృథగ్తైజ్ఞానాయా వక్ష్యమా
ణతయా పృథక్ప్రతిబంధకతాకల్పనస్యావశ్యకత్వాత్. నను సిద్ధిగతాయాం ప
క్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమనుయామిత్యాకారకసిసాధయిషాసత్వే అస
తిచావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన హేతుమత్రాపరామర్శే సామానాధికరణ్యమత్రా
వగాహివరామర్శాతాదృశానుమిత్యాపత్తిః తథావిధసిసాధయిషాసత్వేనప
క్షతాయాః అక్షతత్వాదీత్యతలహ * ఇథం చెతి* ఇథం చ* ఉ క్తయ్యక్త్యా పక్ష
తావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వతః సామానాధికరణ్యమత్రావగాహ్యనుమిత్యోః సి
ద్ధ్యోఃపృథక్ పృథక్ప్రతిబంధకత్వేన. * లింగభేదన్యాయఇతి * యథా తత్త
త్లింగకానుమితౌ సిద్ధేః ప్రతిబంధకతాయాం తత్త్లింగకానుమితౌచైచ్ఛిన్వతైజ్ఞ
కానత్వస్యవిధానుమితీచ్ఛా తథా పక్షతావచ్ఛేదకసామానాధికరణ్యమత్రా
వగాహినీమనుమితిప్రతి సిద్ధేః ప్రతిబంధకతాయాం తాదృశానుమితీచ్ఛేప
క్షతైజ్ఞకానత్వస్యవిధానుమితీచ్ఛేప సీవకరణీయమితి నావిప్రసంగఇత్యర్థః.
యది పర్వతే వహ్నిరిత్యాకారకసాధ్యవిశ్వయానంతరం పర్వతోవహ్నినా
నిత్యాద్యాకారికానుమితిహయతే తచ సాధ్యవిశేష్యకానుమితౌ సాధ్యవి
శేష్యసిద్ధిప్రతిబంధకత్వేన సామాన్యతః సాధ్యపక్షవైశిష్ట్యవగాహ్యను
మితౌ తాదృశసిద్ధిత్వేన నైకం ప్రతిబంధకత్వం కల్పనీయం అపితువిశేష్య
* తథేతి * సాధ్యతావచ్ఛేదక పర్యాప్తవిధేయతా వచ్ఛేదకతాక పక్షాదై
శ్యకానుమితౌ తాదృశపక్షోద్దేశ్యకత్వావచ్ఛిన్న విషయతాకేచ్ఛాత్వేనప
క్షతావచ్ఛేదక వ్యాప్తత్వ విశిష్టసాధ్యత్వా వ్యాప్తయోగ్యావచ్ఛేదకావచ్ఛే
దకతాకపక్షోద్దేశ్యకానుమితౌ తాదృశానుమిత్యాత్వేన తైజ్ఞకత్వరూప్యర్థః.

వ ప్రతిబంధక తాద్యయం అగ జ్ఞానారవస్థాదోష త్వాది జ్ఞానయేనాహ *
 సాధ్యవిశేష్యకేతి * ద్వయోస్మానసిషయిక త్వే విశేషణవిశేష్యభావే బైవరి
 త్యనుకించిత్యరమిత్యభిప్రాయేణానిర్భరమాచనాయ పానానిక త్వే ఇత్యు
 క్తంమణికారస్య సమానప్రకారక సిద్ధిరేవ ప్రతిబంధకస్యనునుతం. పృథి
 వ్యామితర భేదఇతిసాధ్యవిశేష్యకానుమిత్యవత్సరంతదాన్తి కవిశేషణజ్ఞానసహ
 కృతాద్యుతిరేకేవ రామగ్గాదేవ పృథివీఇతిరభిన్నేతి పక్షవిశేష్యకానుమితే
 గుత్పదస్య తేన ప్రతిరేకింగింధే సక్యమాణత్వాత్. * పక్షవిశేష్యకైవేతి*
 తథావ విశేష్య ప్రకారతావిశేషం నివేద్యైవ ప్రతిబంధ్య ప్రతిబంధకభావః
 కల్పనీయఇతిభావః. తత్ర తాద్యనానుమిత్యభావస్య ప్రామాణిక త్వేయాభ
 యవిధజ్ఞానసాధారణపక్ష సాధ్యవైశిష్ట్యవగాహిత్వయత్వస్యాసతిసంకర్షస్య
 సువచ త్వే ఉభయవిధసిద్ధ్యైరనుగతరూపేతేవ ప్రతిబంధకతా. ప్రతిబంధ్య
 తావచ్ఛేదకంతు పక్షవిశేష్యకసాధ్యప్రకారకానుమితత్వాదిక మేవ నత్వను
 గతం. పక్షవిశేష్యకసాధ్యప్రకారకానుమితజ్ఞానతామిత్యాకారికయోరి
 చ్చయూః పృథక్పృథక్ సైజిక త్వమరూథాత్. * ఏవం చ * సాధ్యవిశేష్యకసిద్ధ్యన
 న్తరం పక్షవిశేష్యకానుమిత్యత్వైః ప్రామాణిక త్వేవ. * తుల్యన్తాయాదితి*
 * సువచ త్వే ఇతి * పక్షసాధ్యవైశిష్ట్యవగాహిత్వం సాధ్యతావచ్ఛేదక సం
 బంధావచ్ఛిన్నాదేయతా సంబంధానవచ్ఛిన్నపక్ష ప్రకారతాభిన్న ప్రకృ
 తపక్ష విషయతానిరూపిత సాధ్యతావచ్ఛేదక సంబంధానవచ్ఛిన్న ప్రకార
 తాస్య సాధ్యవిషయతాశాలి త్వేసతి సంశయాన్యజ్ఞానత్వం. తేనవర్వతవా
 వహ్నిః వసన్నా వర్వతఇతిజ్ఞానయోవ్యుదానః విశేష్యతావచ్ఛేదకవిశేషణ
 భావానా వన్నసిరోధ విషయతానిరూపిత సాధ్యతదభావద్వయ విషయతా
 తూన్యత్వం సంశయాన్యత్వం ఏవం పక్షాం శేపి తదూహ్యం. సాధ్యభావ
 ప్రకారతా నవచ్ఛిన్నత్వం సాధ్యవిషయతాయాంనా నివేశ్యం. * పక్షేతి *
 వహ్నిమావర్వతో ఘటానిత్యాద్యనుమిత వ్యాప్తత్వంపక్షసాధ్యతాః
 శుద్ధత్వాపాదనాల్. * పృథగితి * అన్యథా సిద్ధికాలే. సాధ్యప్రకారక ప
 క్షవిశేష్యకాను మిత జ్ఞానతామిత్యాసత్త్వే సాధ్యవిశేష్యకపక్ష
 రకానుమితః సాధ్యవిశేష్యకపక్ష ప్రకారకాను మిత్యాసత్త్వే

పర్యవసానానిత్యస్య హేతుః * సమానాకారకసిద్ధిరితి * అన్యూనాకారక
 సిద్ధిరిత్యర్థః. పర్యతస్పందగవహ్నిమానిత్యాదిసిద్ధిగతాయామపి న్యూనవి
 షయిత్యుః పర్యతోవహ్నిమానిత్యాగ్యనుమితేననుష్ఠాదాదధికపక్షయః సిద్ధి
 రవిరోధిత్యై అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన సిద్ధిసామానాధికరణ్యేనానుమితౌ ప్రతి
 బుధకతా లేఖనస్యాసంక్షేపే అతఏవ జాతిశక్తివాదే గోప్యత్యైవ గోప్యత్వి
 త్యానుమానం సిద్ధసాధనాన్నసంభవతీతి అవిశిష్టహేతునా విశిష్టసాధ్యసాధ
 నమివ సిద్ధిసాధనావకాశోనతు విశిష్టేనావిశిష్టసాధనసేవీతి జాత్యాన్యక్త్యను
 మానపక్షమాక్షిప్యమిశ్రాతి అథా ఏత్యానాతత్సిద్ధిగతిమూలమువతారయా
 మామః- నను సాధ్యవిశేష్యకానుమితీస్తాన్నిసర్వత్రానుభవసిద్ధా పర్యతో వ
 హ్నిమానిత్యాకారికాయావవానుమితేరనుభవతో వ్యాన్యవిశేష్యకపరామ
 ర్కాదపి పక్షవిశేష్యకానుమిత్యుత్పాదస్య పరామర్శ్యవ్యయన్యూనగతరూపే
 ణ హేతుతావాదినోపి సత్తుతత్వాత్ కేంద్రప్రసిద్ధసాధ్యకన్తలై విశేషణజ్ఞా
 నాదివిరహేనాధ్యవిశేషణకానుమితేరనుభవత్యా సాధ్యవిశేష్యకానుమితీరు
 పేయతే ఏవంపక్షవిశేష్యకసిద్ధిగతాయామపి తాదృశానుమితేరప్రామా
 ణికతయా తదనన్యూపగమేక్షతివిరహత్వతాం ప్రతిపక్షసాధ్యవైశిష్ట్యావగాహి
 జ్ఞానత్వేనోభయసిద్ధిసాధారణ్యేనాపి ప్రబలస్థితిస్సంభవతీత్యభిప్రేష్యమ
 తా నైరమాహ * తాదృశానుమితీతి * సాధ్యవిశేష్యకానుమితివిశిష్టతః *
 సిద్ధిమాత్రం * సాధ్యవిశేష్యకాపక్షవిశేష్యకావసిద్ధిరిత్యర్థః. నను (సమాహ
 లంబని)సాధ్యజ్ఞానదశాయాం పి సాధ్యవిశేష్యకానుమితీరప్రామాణికీత్రసా
 ధ్యవిశేషణకానుమితేరేవసంభవదితి తాదృశానుమితీప్రతిబంధకతాయాంప
 ష్టాదివిషయతాయాః సేవాధయిషావిరహస్య నిష్పేయత్వస్య న వేదనం గౌ
 రవాయేత్యభిసందాయాహ * సాధ్యప్రసిద్ధిరితి * సాధ్యతావచ్ఛేదకప్రకా
 రకజ్ఞానమిత్యర్థః. తెనైతరస్యవ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగివృద్ధివీత్వపతీ
 పృథివీత్యాదివరానుర్వాద్యేదత్వాది నా సాధ్యజ్ఞానసత్వేపిపృథివ్యామితరభే
 దజత్యాకారకానుమితేర్నానుభవత్తి. నచ తత్ర పృథివీతరభిన్నే త్యేతాద్య
 కపక్షవిశేష్యకానుమితీర్వాన్యత్. సాధ్యతావచ్ఛేదకప్రకారకత్వ నివేశ
 ప్రయోజనమాహ * తేనతి * తద్ధర్మసచ్చిన్న ప్రకారకానిహుషిత తద్ధ

శానుమిలేస్సంభవః. విశేషణతావచ్ఛేదకీమాతెతరభేదత్వాదిప్రకారకజ్ఞాన
 విరహాత్. అథతరభేదత్వాదిప్రకారకజ్ఞానస్యయితరభేదత్వాద్యవచ్చిన్న
 ముఖ్యవిశేష్యకజ్ఞానత్వం ప్రతిబన్ధతావచ్ఛేదకం తదా తథావిధజ్ఞానదశా
 యామితరభేదత్వాద్యవచ్చిన్నసత్త్వప్రమేయత్వాద్యనుమితేవ్యనుపపత్తిః. త
 ధర్మావచ్చిన్నవిధేయకత్వస్యాధికస్య నివేశేపీతరభేదః ప్రమేయః పృథివీతరభి
 న్నేత్యాది సమూహాలంబనానుమితేగోతాభావోగోత్వాభావవాల్య
 నుమితేశ్చానుపపత్తిః. అత్రైదియే. పృథివీతరభిన్నేత్యాది సాధ్యవిశేషణ
 కానుమితౌ తథావిధప్రత్యక్షాదిసాధారణీ విశేష్యతావచ్ఛేదకతాభిన్న
 ప్రకారతైవ విధేయతా సాధ్యవిశేష్యకానుమితౌ తతోన్యా. త
 థావ ప్రకారతాభిన్నవిధయితైవ సాధ్యప్రసర్జితవర్తకతావచ్ఛేదకే
 తి నానుపపత్తిత్యాహుః. తన్న. ప్రకారతావిశేషస్య విధేయతాత్వోపగ
 మే జలభేదే తెజోభేదఇత్యాకారకతేజోభేదాదిసాధ్యకానుమితేజలభేద
 విధేయకత్వాపాతాత్. నచాధేయతాసంబంధావచ్చిన్నప్రకారతావ్యాప్త
 త్తం తదితివాచ్యం. తథాసత్యాధేయతాసంబంధేన జలభేదాదిసాధ్యకతా
 నృశానుమితేరపి తద్విధేయకత్వానుపపత్తిః. యదిచ యత్రాధేయత్వం సా
 ధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధస్తత్రవిధేయత్వమతిరిక్తమిత్యవ్యతే. తదా తత్సంబ
 ధేన జలభేదసాధ్యకానుమితౌ ప్రకారతాభిన్నవిధేయతాశాలిన్యాం సాధ్య
 త్వావచ్చిన్నముఖ్య విశేష్యతాకత్వేనత తధర్మావచ్చిన్నద్వైత్యతాగ్రూపీతత
 ధర్మావచ్చిన్న విధేయతాకత్వమిత్యక్తో సమూహాలంబనమాదాయ నదోష
 ఇత్యతతహ * గోత్వాభావఇతి * అత్రపృథివ్యామితరభేదః పృథివీఇతరభి
 న్నాదేతి ఆధేయతా సంబంధేన పృథివీ సాధ్యకసమూహాలంబనానుమితే ర
 వ్యనుపపత్తిర్ద్రాక్ష్యాఇతరభేదవతీపృథివీత్యాదావితరభేదనుమినోమీత్య
 నువ్యవసాయవారణాయవిశేష్యతావచ్ఛేదకతాభిన్నైఃజలభేదేతి. * ఇష్టా
 సత్రాజలభేదమనుమినోమీత్యనువ్యవసాయాపత్తిః. ఉద్దేశ్యతావచ్ఛేదకవ్యాప్త
 త్రావిధేయతేతిస్వమతేజలభేదస్యాద్దేశ్యత్వాల్ కథంతత్రసవిధేయతేతిచేత్
 పక్షవ్యాప్తత్వస్యాపివ్యాప్త్యత్వాల్ అత్రపృథివీవ్యామితరభేదఇతిప్రకారము
 గోపీవీణమితిచేత్. తదత్వాదినాభిధానీయదోషానత్వం. తావచ్ఛేదక

ప్రసిద్ధ్యభావవ్యభిచారోదుర్వారః. నస్తునస్తు తద్ధర్మావచ్చిన్నాచ్యుకారకత్వే
 సతి తద్ధర్మావచ్చిన్నవిధేయతాకానుమితత్వమేవ తద్ధర్మః ప్రకారకజ్ఞానప్రతి
 బధ్యతావచ్చేదకం సాధ్యప్రసిద్ధిస్థలైవ సాధ్యప్రకారికైవానుమితజ్ఞానయతే
 నతు తదప్రకారికేతినతత్ప్రవృత్తివారః. * అతఏవ * సాధ్యవిశేష్యకానుమితోసా
 ధ్యప్రసిద్ధేః ప్రతిబంధకత్వాదేవ. * ప్రసిద్ధసాధ్యకస్థలే * అభావరూపసాధ్యప్ర
 సిద్ధిస్థలై నతు భావసాధ్యకస్థలైవత్యధః. తస్య పరామర్శాన్య నియమతఃసా
 ధ్యఘటితవ్యాప్తివిషయకతయా సాధ్యవిశేష్యకానుమితప్రసిద్ధ్యా సాధ్య
 ప్రసిద్ధిప్రతిబంధకతాయాః కల్పయితుమవశ్యకత్వాత్ ఉపప్తంభాసంగతేః.
 స్వరూపితప్రకారతానవచ్చేదకత్వవిశిష్టవిధేయతావచ్చేదకతావర్యాప్త్యా
 క్రాంతత్వరూపవిషయనిష్ఠప్రత్యాసత్యా అనుమితప్రతి విషయతావచ్చేదక
 తానబంధన జ్ఞానస్య సర్వసాధారణ్యన ప్రతిబంధకతాయా అపాతత
 ఉక్తిసంభవేషి సాధ్యాఘటితవృత్తిరైవ వ్యాప్తివిషయకపరామర్శాఘటితసా
 మగ్యామీవ సాధ్యవిశేష్యకానుమిత్యుద్భవప్రయోజకతాయాః క్లృప్తత్వాత్
 భావసాధ్యకస్థలై సాధ్యవిశేష్యకానుమితప్రసిద్ధ్యాసాధ్య విశేష్యకానుమ
 తేః సాధ్యావిశేష్యకత్వే తాదృశప్రతిబంధకతాయా అప్రయోజకత్వాదు
 పప్తంభాసంగతాదవస్థ్యాత్. యత్తు యత్రమహానసీయవహ్నిమాత్రవిషయ
 కః పరామర్శః తత్ర పక్షధర్మతాబలాత్పర్వతే పర్వతీయవహ్నిర్భాసమా
 నోవిశేషజ్ఞానవిరహాణ విశేష్యతయైవ భావతత్వభావసాధ్యకస్థలేషి సాధ్య
 విశేష్యకానుమితసంభవఇతి. తత్తుచ్ఛం. సామాన్యలక్షణాయాః ప్రత్యాస
 త్రిత్వమతే మహానసీయవహ్నివిషయకపరామర్శే పర్వతీయవహ్నిభావప్ర
 సంగప్రతిబంధకతాయా అక్లృప్తత్వాత్. * స్వేత * కేవలభేదత్వప్రకారకజ్ఞా
 ననత్వే ఇతరభేదవిశేష్యకానుమిత్యుదయాత్ వ్యభిచారఇతి పర్యాప్తినివేశః.
 తత్కాలీనత్వతత్పురుషీయత్వనివేశనం వృత్తినియామకసంబంధావచ్చిన్నప్ర
 తిబధ్యతాదీప్యకారః స్వత్వస్య సంబంధాఘటకత్వే అప్రసిద్ధిః తద్వటకత్వే
 అననుగతుత్వే త్యాగయేనాపాతతత్వత్వక్తం. * అప్రయోజకత్వాదితి * అప్ర
 సిద్ధస్యాపాదయితుమశక్యతయాతత్సాధారణప్రతిబంధకతాయాఅకించిత్క
 రత్వాదితిభావః. * యత్తుయత్రేతి * వహ్నిత్వేనైవిశేషః. సామాన్యలక్ష

చేచుదకలాఘవమకించితరమేవ వ్యతిరేకపరామర్శాత్కావ్యనిత్యాధ్యవిశేషణ
 కానుమితిస్వీకారే తాదృశానుమితింప్రతి వ్యతిరేకిలింగకత్వాన్వయి లింగక
 త్వప్రకారకానుమితానం పృథగుత్తైజకీకృత్య సిద్ధః ప్రతిబంధకతాద్వయేనై
 వశారవాత్. పరేతు అప్రసిద్ధసాధ్యకన్ధలేపి సాధ్యవిశేషశక్తేవానుమితిజా
 యతే. ఇతరభేదత్వాదిరూపవిశేషణతావచ్ఛేదకప్రకారకజ్ఞానవిరహేపి విశే
 ష్యవిశేషణం తస్మిన్ విశేషణాంతరమితి న్యాయేనైవ పృథివీతరభిన్నే శ్యా
 ద్యనుమితి సంభవాత్. నచ లాఘవానవశాశ్చ తాదృశానుమితింప్రతి్యేచనా
 త్. ఇచ్చాచనోత్తైజకేతలాభాయానుపదంకింపిదిత. సాధ్య పసిద్ధిస్థిత్యాధ్య
 అన్యభేత్వాదికన్ధలేనా. వ్యతిరేకిలింగకత్వం వ్యతిరేకపరామర్శజన్యత్వం
 అన్వయిలింగకత్వం అన్వయపరామర్శజన్యత్వం. సిద్ధ్యననువహితసాధ్య
 ప్రసిద్ధిస్థలేఅదోషాదుక్తంసిద్ధేరితి సాధ్యప్రకారకానుమితావ్యతిరేకిలింగకా
 నుమితావిరహవిశిష్టసాధ్యప్రసిద్ధిత్వేన ప్రతిబంధకత్వే తాదృశానుమితావిర
 హదశాయాం సాధ్యప్రసిద్ధిసత్వే సాధ్యప్రకారకానుమితిర్నస్యాదిత్యతిః
 సిద్ధిపర్యంతానుభావనా. నచైత్రకానుమితానుమపిఅపరానుమితావిరహ
 విశిష్టసిద్ధః సత్త్వాదనుమితిర్నస్యాత్ ఏకత్రానుమితాన్వయస్యాత్తైజకత్వేచ
 ప్రతిబంధకత్వమేకమేవేతి కథమేతదిలివాద్యం. వ్యతిరేకపరామర్శా స్వాన్వ
 యపరామర్శస్యచ నిరుక్తచ్ఛాన్వయ విరహవిశిష్టసిద్ధ్యాభాతరూపపక్షతా
 యాః సహకారిత్వం నసంభవతి ఏకతరపరామర్శసత్వే అపరిపరామర్శజ
 న్యానుమితిజాతామితిచ్ఛానత్వే సిద్ధిసత్వే అనుమిత్వాపాతాత్. కిం
 తు తత్పరామర్శవిశిష్టసాధ్యవిశేషణకానుమితా తత్పరామర్శజన్యానుమితి
 త్వ ప్రకారకేచ్ఛావిరహవిశిష్టసిద్ధ్యాభావస్యేవేతిత్యానదోషః. తాదృశే
 చ్ఛావిరహవిశిష్టసిద్ధివిశిష్టాన్యత్వాదేః కార్యతావచ్ఛేదకత్వేచ సాధ్యవిశే
 షణకత్వాద్య నివేలాఘవేపి ప్రతిబంధకతావృథగేవ. తేన యత్రాన్వయి
 పరామర్శోత్తరంసిద్ధ్యాత్మకోవ్యతిరేకి పరామర్శః వ్యతిరేకిలింగకానుమి
 త్యాదైకత్వే అన్వయవ్యతిరేకి పరామర్శోవా సమూహాలంబనం తత్రా
 న్వయిలింగకానుమితా విరహవిశిష్టసిద్ధిసత్వేపి న వ్యభిచారి. యేహంమతే
 సాధ్య విశేష్యకానానుమితిః తస్మాత్మాహ * పరేత్సిద్ధి * ఇతిరేతి * ఏకతర

ధ్యప్రసాదప్రసాదక తామ్రా అవశ్యకల్పనీయత్వాదివాచ్యం. తథావిధాన
మితౌ యాద్యశీ విషయతా తస్యాః సాధ్యప్రసాదకాలీనవిశిష్టవైష్ట్యానగా
హ్యనుమితీసాధారణోపగమాత్ సాధ్యవిశేష్యకానుమిత్యనుపగమే సాధ్య
ప్రసాదప్రసాదక తామ్రాపాకల్పనాత్. నవ సిద్ధికాలే తథావిధానమితౌ
రావణాయ తత సిద్ధేః సాధ్యప్రసాదకాద్వ ప్రతిబంధకత్వకల్పనాధిక్యమా
నన్యోమితీవాచ్యం. విశిష్టవైష్ట్యానుమితీస్థలీయ సిద్ధిప్రతిబంధకతయైవోపప
త్తేః. ఇతర భేదత్వానా ఇతి భేదాదివిధేయకానుమిత్యన్య తత్సలీయప్రతి
బధ్యతావచ్చేకసాధ్యభయసాధారణత్వాది. యద్విశిష్టవైష్ట్యానుమితౌవి
శిష్టవైష్ట్యానగాహనీ స్థితిం పరోధి. నతు కేవలం విశేష్య విశేషగమి
తరీ శ్యా జాయమానాపసాతథాసాధ్యస్స సంగాణశేవిశిష్టనిరూపితత్వానవ
గాహితీయూహ్యానవయత్వాదేవం దకేవలం విశేష్య విశేషగమితీన్యామై
నానుమితీరుపగమితాద్యసంపదతాయాసాధ్యవారణాయతత్రకాద్యకసిద్ధిర్వి
లాభిత్వకల్పనాధిక్య మావశ్యక మేవేకేమపరాధంసాధ్యవిశేష్యకానుమితీస్వ
కారణవిశిష్టవైష్ట్యానగాహనీసాధ్యవిశేషకానుమితేరనన్యోపగమేన ప్రతి
బధ్యప్రతిబంధక భావసామ్యాదితి. తదపిశుచ్ఛం. విశిష్టనిరూపితవైష్ట్యజ్ఞాన
మాప్రతిరోధిభావాదికాలే కేవలం విశేష్య విశేషగమితీ న్యాయేనానుమితేస్స
కారణాధివక్తృ అవ్యత్రేష్టావర్తిః తృతీయానునాస్యైవేతి * యాద్యశీతి *
తథాచ తదనుమితే ర్గథాసాధ్యప్రతియోగిత్య విశిష్టస్వరూప సంబంధావ
చ్ఛిన్నవిషయతా తత్తేన శుద్ధస్వరూపసంబంధావచ్ఛిన్న విషయతాపి స్వీకీ
యతే ఇన్యోధా. * తథావిధేశి * విశేష్య విశేషగమి తరీ శ్యావిషయతా
వ్యాపికేత సాధ్యప్రసాదకే ప్రతిబంధకత్వే తదభావప్రయోజకత్వేన వ్యాప్తి
భూతవిశిష్ట వైష్ట్యానగాహితాననిర్వహేచిత్త్యపిదృష్టవ్యం. * విశిష్టేతి * వి
శిష్టనిరూపితత్వ విశిష్టసంసగాణవచ్ఛిన్న ప్రకారతాకేత్యధాః * కేవలమితి *
శుద్ధసంసగాణవచ్ఛిన్న ప్రకారతాకేత్యధాః. విశిష్టవైష్ట్యానవగాహిత్యే
నేన స్వమితే తృతీయ ప్రతిబంధకతాకల్పనాధిక్యం నాస్తీత్యాపద్యతే. * వి
శిష్టేతి * విశిష్టనిరూపితత్వ విశిష్టసంసగాణవచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకాకా
వనత్రాగివాత్యధాః * నిలక్షణేతి * విశిష్టప్రతియోగిత్య విశిష్టాన

ద్వసంమతితయా తాదృశ సద్ధైః ప్రతిబద్ధక తాయః ఆవశ్యక త్వేన సాధ్యః శేషకా
నుమితిస్వీకర్తురథక ప్రతిబంధక తాకిల్పనస్య గన్వకాన్వదితి. యది చ విశిష్టప్ర
యోగి విలక్షణ వైష్ట్యానవగాహీన్యపి విష్టవిశేషణా నే విశిష్టవిశేషణజ్ఞా
నమపేక్షితం తదా ఆల్పయక్త్యా విశిష్టవిశేషకజ్ఞానాపి విశిష్టవిశేషజ్ఞాన
హేతుతయా సాధ్యతావచ్చేదక విశిష్టవిశేషకాయమితి ప్రసిద్ధసాధ్యకథలేన
సంభవతి. నచ విశేషజ్ఞానస్య విశిష్టబుద్ధానహేతుతయా తద్విశేషస్యాపి న
తద్విశేషహేతుతేతివాద్యం. సామాన్యస్యైవ లక్షణజ్ఞానవిశేషజ్ఞానస్య
వ్యభిచారేణ సామాన్యహేతుత్వసంభవే తుల్కరూపాభియమి శేషణానగా
హిజ్ఞానస్యాప్యేకవిశిష్టే అపరవిశేషణకన్వహితాయ విశేషహేతుతాయా
అవశ్యకత్వాత్. అన్యథాపి శేషజ్ఞానస్యక విశిష్టహేతుతాయా ఉచ్చేదాల్
అలభ్య విశిష్టవాక్యభూతి శేషకశబ్దబాధ అవాత్రవాక్యభూతి జ్ఞానాపే
క్షా. నచ సాధ్యవిశేషకానుమితౌ తుల్కరూపైవైవ విశేషజ్ఞానా
దకయోస్సాధ్యంతే ప్రకారతా నన్వేషిణ్యతే అన్వేషిణ్యజ్ఞానా
పేక్షేతివాద్యం నిర్విశేష్యతావచ్చేదకానుమితేన సుభవమిద్ధం. ప్యల్పత్వ
క్షన్యచ నిర్ధర్మతావచ్చేదకస్య పున్యము. తే ప్రాధమికాభావప్రత్యక్షే ప్రతి
యోగ్యధికరణయోరభావవిశేషతయ భావోపపత్తిః తథాచ సాధ్యవిశేష్య
గోనాన్వపర్యాప్తేషమయి త పర్యాప్త్యధికరణతతా త్న ప్రలక్షణ్యం. * తు
ల్కరూపేతి * పరస్పరధర్మితావచ్చేదకత్వ విశేషతాన్వభ్యాం రహితేత్య
భావః * అన్యథా * సామాన్యహేతుతా పరిహానాత్ప్రేర విశేష హేతుతా
విరహావగమే * ఉచ్చేదాదిత * విశేషతావచ్చేదక ప్రకారకనిర్ణయస్థ
లే విశేషజ్ఞానత్వేనాన్యథాసిద్ధత్వేనా హేతుత్వవీరిత భావః. నన్వేషంప్రా
థమికాభావ ప్రత్యక్షంనస్మాల్ అభావస్య విశేషత్వ విశేషణతావచ్చేదక
ప్రకారకనిర్ణయ ముద్రయాపి శేష్యత్వేన విశేష్యతావచ్చేదక ప్రకారకని
ర్ణయ ముద్రయాగ్రహస్యాపేక్షానాదిత్యితి అహ * ప్రత్యక్షన్యతేతి * వ్య
తిరేగ్యంథే వ్యాపకీయత్వేనాభావజ్ఞానరూప సామాన్యతరవశాత్ వ్యాప్త్య
యత్వేన సద్ధైర్వక్ష్యమాణతయా భేదాత్తకవిశేషజ్ఞానస్థలవిశేష్య విశేష
జ్ఞానవిశేష్య అనుమిత్యుక్త్యన్వసంభవః విశేషజ్ఞానస్యానపేక్షయాచ సాధ్యవి

కానుమితిర్నిగ్గుక్తిన్ వేలిపడుట. అథ జల్వ్యానకిఘానా కావ ప్రియై-గి
 పృథివీత్వవతీపృథివీత్వాపిచరామగ్నాద్భృగస్వయాపవిశేషాజ్ఞాన వివాస్వ
 దూపత్య స్పృశికారికాయాః పృథివ్య కలభేదఇత్యాగ్నాంకా నూ అను
 మితేఽన కథయిత్వైర్నిరేచేన్మ కథయిత్వై జలీమనీన్దీయాత్రిపురసా-
 లేజ్ఞే వాధావానుమిత్సంపగమాదితీ కృత్రివల్లసితన. నను సేవాధయిచావిగ
 పంశిష్టసిద్ధ్యభావస్య పక్షతా లేన్మ న దేహవ ప్తగామకాపూర్వమిత్యాది
 గ్రంథం సేవాధయిమామక్షతా పక్షోక్తిస్య వ్యభిచారస్య సిద్ధికారీవానుమితి
 స్థలే తాదవస్థ్యం సేవాధయిచారాన విశిష్టసత్రిబాధకిస్యానుమిత్యవ్యవహీ
 రివృత్తిక్షణే అక్షిప్త త్యాక్షేపే యజ్ఞపతకమాధానమాహ *జగ్రదే*
 వ్యుత్థిస్త్యౌతాదిశ్చందనా అమిత్యాగ్నీమిక్షణే సుత్రీ పక్షధర్మా తాజ్ఞా
 నైర్జగన్తీ రత్యాగ్నీజ్ఞానవగ్రహః శ్చ పూర్వో * వ్యుత్థిస్త్యౌతాపూర్వ
 కరీ నేన్యథాః. ఎగ మగ రిశయాం అంత్యా సిద్ధౌ పశేష్యాభావాదేవ
 పేర్కాంకం నిర్వహే. నానుమిత్యనుపపత్తిః అతిః పరామర్శకాలేజ్
 స్థిస్థిత్వం శ్చ అచమిత్యస్థితే * పరామర్శస్థి తీయక్షణే తదవ్యవహీత
 వత్త్వేణేవేత్యాగ్నితమన్మత్రివకారోచ్ఛస్థాద్ధృతః. ఏవం దసేవాధయిమామక్ష
 తాపేక్షః సేవాధయిచ పంహాపి శ్చదిదోమాదేవహ రిఇతిభావః. నను నర్వ
 త్రో పురరయమితీస్థిత్వే మానాభావఇత్థితహ * రిజ్ఞేవే * అనుమి
 త్యాంతరోత్పత్త్యైవైవ్యసః. * కారిశభూతిస్యో * రిథావ తాద్యశవిశిష్టా
 భానాల్లక కారింబివా అమిత్యనుపపత్తిరేవ సక్తిస్థలీయపశిష్టాభావనిర్వా
 హకానుమిత్యంతరీత్వై మానమితభావః. పరిష్కృతపవదీధిక్యతాసన్మః
 మిశ్రియమిత్య గౌరవంబలితత్వోత్తద్యేయం||మిత్రమరమాహ * అన్యేత్వ
 త * ద్విత్వక్షణాంతరితాయామపేత * ద్విక్షణవ్యవహితాయాం క్షణాత్
 యవ్యవహితాయాం చెక్కర్తి. * అనుమిత్యాం * అనుమిత్యాత్వై శ్చైవ
 శేష్యికాయాస్తవ్యానిర్వాధమి డింగమ ఇత్యన్వరసా వదః తిత్వేన స్యా
 చితిః. నను సేవాధయిచ పక్షతావత్కోప్యనుమిత్యాంతరిమచగమోపపత్తాయ
 యితుం శక్యత పవత్యత అహ * ఏవంచేతి * ఏకక్షణాంతరితాయా
 మిత్యాంతరీవ్యాప్తి సరగలింగదశకేతర సిద్ధిపరామర్శక

శుభాంతరితాయానుష్యనుమిత్తాయాం యత్రానుమితిస్తత్రాన్యనుష్యన్తిస
 త్వేనతదనభిధానేహ్యునశా. ఏచంప్రతిభాకల్పేసిహధయిహత్వత్తిశుభమారభ్య
 తుభవశుప్తయాత్మకాలస్యైవ విరక్షణీయశయా నిక్షణాంతరితానుమిత్తా
 స్థలే అనుమిత్తవిగ్ధాహశ్యే. గుహ్యగ్ధయానసకాశిః. * అనుమితిదర్శనాత్ *
 అనుమిత్తస్యైవశుభకళైసంధామితేలామినుతిదగ్ధనాదిశ్యుర్దః. * వాచ్యా *
 సిహధయిహపదేన వివక్షణీయా. * సాచియోగ్యతాచ. * స్వోద్ధృత్యనంతరిమ
 త * స్వప్రాగభావోత్తరమిన్యః. * స్వస్య ఉద్ధృతిర్వస్తాదిశి వ్యుత్పత్త్యా
 స్వోద్ధృతిపద్య సిహధయిహప్రాగభావోద్ధృత్యాత్. అన్యథా సిహధయిహ
 త్వత్తికాలేయోగ్యతానుష్యత్యా శ్చిత్తియశుభే అనుమిత్తేనిగ్ధాహత్.
 సిద్ధ్యనుత్పాదశ్చ సిద్ధిప్రాగభావః తథాచ స్వప్రాగభావద్వైసవిశిష్టస్వవిష
 యసిద్ధిప్రాగభావపవానుమిత్తయోగ్యతేన సర్వసంశయం. అనుమిత్తాన్త
 ర్వం తద్విషయ్యాభూతేసిద్ధ్యనంతరంచానుమితిచాగతాయ దశ్యయోపాదా
 నం. సచానాగతావాం యానానుమితినామేవానుమిత్తాః పయశ్వసంభవా
 త్ స్వవిషయ్యాభూతైకానుమితావున్నాయావపి భావివ్యక్తతరప్రా
 గభావనూదాయయోగ్యతాప్రసంగశుభావచ్చి. స్వవిషయసిద్ధిత్వానచ్చిన్న
 ప్రాగభావస్య వివక్షణత్వాత్. అతఏవ స్వవిషయేత్సుక్తిం. యత్రాచిద్విశే
 షద్వంసవతికాలేసామాన్యకర్తానచ్చిన్నప్రాగభావానభవే సిద్ధిత్వానచ్చి
 రితితి * అనుమిత్తానంతా వ్యాప్తిమితి పదార్థజ్ఞానం. తతోఽనిదర్శన
 సం తతోవ్యాప్తిస్సగం తనుభయం విపరీతంవా తతోసిద్ధిసగామరణః. అ
 స్సాకంవ తేతువితత్ఫలస్య త్రిక్షణాంతరితపదేనానుష్యహ పవతిభావః
 * అనిర్వాహదితి * తథాచ ప్రధనం సిద్ధిసగామరణః తతోనుమిత్తా తతో
 మిమితి ర్నసాగదిత్యథః. * స్వతి*స్వపదద్వయం సిహధయిహపరం. నచే
 వ్యయోగ్యతాయాఃస్వస్వమితిత్వేన అననుగతతయాఅనుషధాయకేచ్ఛా
 వ్యక్తేనోత్రైకత్వమితి నదోషఇతి వాచ్యం. స్వప్రాగభావద్వంసవిశిష్టస్వస్వ
 గమయిష్టిత్వానచ్చిన్నప్రతియోగితాత్వాభయ సంబంధేనఇచ్ఛా విశిష్ట
 ప్రాగభావత్వేనానుగతయోగ్యతాత్వాత్. కాలికసంబంధావచ్చిన్నతద

న్నపాగభావస్య కవివల్లసత్వాత్. సామాన్యధర్మస్య పాగభావవిగ్రహా
 గతావచ్ఛేదకీ త్వనంగీకారే యునః స్వవిషయసిద్ధ్యసహజకాలీనత్వమేంద్రా
 గభావవిశేషణం దేయం. సహస్యమమితర్హుహనుమితీశ్చ జాయతామిత్యాది
 చ్ఛానంతరం ఘటాన్యనుమి శ్యాదిరూపవిషయసిద్ధావపి సహస్యమమిత్యుత్ప
 త్యాసీద్ధితీ ప్రకృతసాధ్యసత్త్వవైశిష్ట్యాన గాహనిచ్చి యాభావం. అనుమితోస్స
 త్తరం దివసావవిలంబేనానుమిలప్రసం గాదిశ్యవ్యయః. అంతరానుమిత్యుత్ప
 దే స్వవిషయసిద్ధిర్నావచ్ఛిన్నపాగభావాన త్వేన యోగ్యతాక్షతేర్నాప
 త్తిరంభవత్ప్రత్యేతి అంతరానుమిత్యనుల్పదఇతి. ద్విత్రిక్షణాదివిలంబేనానుమి
 తేరిష్టత్వాత్ దివసాదివిలంబే నెతి సిద్ధ్యన త్వే అనుమితేరిష్టత్వాత్ ఇ
 వ్త్రియాదీనా నిరోధఇతి. లింగేననిరోధే సాధ్యేఅనుమిత్యావిషయసిద్ధ్య
 త్పాద పక్షేన్యంతరానుమిత్యనుశ్చాన పవనసంభవతీత్యంత ఇంద్రియాదీనేతి.
 అదినాశబ్దాదపరిగ్రహః*అనుమి త్స్వే*అనుమితోస్సత్త్వగ్యధికణక్షణాన్యవిహ
 తో త్తరక్షణమారభ్యక్తిమేణపక్షవిషయకీ లింగజ్ఞాపవ్యాప్తి స్తరణయోగ్యత్వ
 త్తానత్యాండస్య*తతోయావతాన*తేనవరామశోత్పత్తిః*అనుమితోస్సత్త్వ
 త్తరక్షణమారభ్య తత్త్రిణవర్తంతం యావంతిః క్షణాః తావదధికక్షణానవస్థాయ
 స్థూలకాల సత్త్వముదాయపవక్ష్యంతః. ఎవం చ క్షణచతుష్టయంతదధికక్షణా
 నవస్థాయస్థూల సమయాచ్చి యోగ్యతేతి పర్యవసితం. తదనుగమశ్చ స్వపా
 గభాగవానధికరణత్వ స్వనాశాధికరణ సమయధ్వంసాధికరణ సమయధ్వం
 సానధికరణత్వోభయసంబంధేన సమాధయిషావత్కాలత్వేన. నత్వ ననుగతే
 న తత్తత్కాలత్వేన. గౌరవాత్. తత్తత్కాలాత్తైజతత్వాపేక్షయా తత్తత్స
 ద్ధిన్య కేభేగానామేవ

భావః సిద్ధావిశేషః. *పనుచెతి * క్షణచతుష్టయాధిక కాలానవస్థాయస్థూ
 లకాలస్య సమాధయిషావత్కాలత్వేనానుగమే సమాధయిషా పూర్వోత్తర
 సాధారణకాలన్యానుగమ ప్రసంగఇతి పక్ష్యమాణ సంబంధద్వయ నివేశన
 మావశ్యకం తథాచ క్షణ చతుష్టయస్యావ్యయగమఇతిభావః. *నతి*
 నివేశఇతి శేషః. నచ యదివిశ్య క్షణనియమోఽపి*తైరితి *పక్ష్యమాణ*
 గ్రంథలభ్యమేత న్నతం దూష్యతే తదా తదగ్రంథవిరోధఇతి

నివేశనాచిక్రాంత. యోగ్యతాయా ఉత్తైజకత్వ కల్పేషివక్ష్యమాణాయాః
 పూర్వానుమితాని చలాఃనుమిత్యుత్తర వసుమిశ్వాపత్తే రిసాంగత్యాపా
 తాన్య. తత్రానుమిత క్షణస్యోజ్జైజకతాల్పకాబావాదితి విభావనీయం.
 అనుమితోత్తరః యత్ర పిల జెన లింగదర్శనాదిం తస్మిన్ పరామ
 శ్చేదస్త్రానుమితోన్యత్తి క్షణమారభ్య పరామర్శోన్యత్తి క్షణపర్యంతావ
 స్థాయీదండాదింపితరద్వానియ ని పరామర్శమయి క్షణ
 వ్యవహితోత్తర క్షణోన్యత్తికత్వ వసుమిశ్వాపత్తానుమితోన్యత్తిద్వితీయ
 క్షణే పక్షులింగవ్యాప్తిః పక్షయక మేక స్థరిణం తదంగరక్షణే పరామర్శోన్య
 త్తిః తిత్త తణ్ణియ మధ్యమప పరామర్శోన్యత్తి తదంతరి క్షణాలమాత్రి
 స్య తథాత్వభిమవారణాయ క్రమేణేతి. అనుమితోన్యత్తిత్వ త్తతీయ
 క్షణయోగ్లింగదర్శనవ్యాప్తి స్థరిణయాః ప్రమేణోన్యత్తావపి కుత్యేన్యత్తి
 బద్ధకాద్యత్రపిలంజెనపరామర్శోన్యత్తిస్త్రానికక్షణానామపితథావిధితియా
 తద్వారణాయోగ్యతాగణి. తాదృశవ్యాప్తిః పరణానంతరక్షణే పరామర్శో
 న్యత్తావనతి పరామర్శోన్యత్తిః. అనుమిత్యుత్తరమయి క్షణవ్యవహారవింహేణం
 చమక్షణే అనుమిత రున్విద్యతే నతు తదగ్నేపి తథాపేథక్షణ వ్యవహారా
 త్యేగియూపనాయభంగ్యా శాశ్వతకాలవిశేషోనా నాన మిన్యనదేయం. న
 భస్య పృథాకారంత రేణావతాంజీయత్వాత్ * ధౌఃత్యాదిత * సిహధయిహ
 త్పత్తిక్షణమారభ్య పంచమక్షణే అనుమితేర్నిర్వాహాయ సిహధయిహవిర
 హ విశిష్టసిద్ధాత్పత్తియకాలవశుధాకాలాభావనివేశస్యతత్తస్సిద్ధిభేదద్వయ ని
 వేశసామ్యేపి కాలికసంబంధావచ్ఛిన్నాధేయతాసంబంధేన తత్తత్కాలాత్య
 న్నాధావ నివేశే గౌరవాదితి భావః. అస్తాఃతతుతావతాకాలాధిక కాలానవ
 స్థాయి సంయోగాదీనాం నవృక్షగుత్తైజకత్వాపత్తిః అనుగతరూపేణైవోత్త
 జకత్వాదిగ్రహిం దృష్టవ్యం. నను తత్కాలీన సిద్ధిభేదగ్నవేశలాభాధామేవ ఏతా
 ద్యత యోగ్యతాయాః కరణమిత్యేగలహ * యోగ్యతాయాఇతి * తథావ దీ
 ధితిశ్చతాంనాననుగతస్యాత్తైజకత్వై తాస్మర్యం కింత్వమగతస్యేవేతి భావః
 * అనుమితక్షణోన్యత్తి * తత్కాలీనసిద్ధిమవలక్షణమేతత్. * తదంతరి క్షణ
 అమాత్రిత్యతథాత్వభిమతి * తదంతరి క్షణాలస్యాయోగ్యతాత్వ భిమేత్యర్థః.

సుతపాపధకాలస్యాత్తైజకల్వే గౌరవమిత్యతల్య * ఫలదలేనేతి * అను
 మిత్యానాశే అనుమిత్యాత్తక కార్యత్వత్వమరొధేనేత్యభావః * తథాక
 ల్పనాత్ * తాదృశకాలస్యాత్తైజకల్వనాత్. యత్ర తథావిధ పరామ
 ర్శ్యాత్పత్తిక్షణే అనుమితీ ప్రబంధక బాధాదినమవధానమాసీత్ తదవగమ
 శ్చ తద్విత్తీయక్షణే తస్మాద్ధౌ నల్పం తదనంతరంచేదనుమితీః స్రామాణి
 కీ పవం యత్ర అనుత్సాద్యతియక్షణే లింగదశకం సామగ్రినమవధానంత
 దనంతరం లింగదశకం నాదిక్రమేన పరామర్శ్యాత్పత్తిః తత్ర సిద్ధా నత్యామ
 నంతక్షణే అనుమిత్యా తథా అదౌక్తాపేక్షయాధికస్య కాలస్యాత్తైజగమో
 వశ్యక మిత్యానానానా. * అనుమిత్యోన్మిత్యనంతరమిత * అనుమిత్యోన్మిత్య
 త్తక్షణమారభ్య తమత్తమిక్కిధః యానతాగ్రలమధ్యే అనుమితీభావయ
 తే ఇత్యక్తి తేనేనాన్వయః “ అనుమిత్యోన్మిత్యనమమిత్యానంతరొన్మిత్యాదివసా
 ది పలుదేహప సిద్ధ్యుగార సమన్విత్యోన్మిత్యానతాగ్రలస్యాన తైజకత్వా
 త అనుమిత్యానాశేపి పాగ్ని మిత్యానా మనత్యామిత్యభావః. అన
 త్య సిద్ధానమమిత్యోన్మిత్య దేహపలదేనాస్యమమిత్యుదాయాత్ సిద్ధా
 నత్యామితీ. పాగ్నిత్యాదిః * యా తాగ్రలమధ్యే * యావత్తేజానంతరక్షణే.
 * తాపానేమకాలః * పత్తిభావః తేజానవస్థాయా * అనుమిత్యయా * అను
 మిత్యాభావకీమాధమపాదే. ఉపలక్షితః * వివక్షితః. అనుమిత్యానంతర్యా
 తాయా ఉ తైజకత్వేన త్తయముక్త్యాసిద్ధిశ్చౌగ్యతాయా అపి ప్రతిబంధక
 త్వ ముచితమిత్యానయనానా * ముదిచేతి * సిద్ధ్యనంతరం ఇవేతి శేషః త
 ననాస్యవైయ్యభావం * ద్విత్రిక్షణమస్యఇతి * ద్విక్షణమధ్యే త్రిక్షణమధ్యే
 * యిత్రేతి * బాధాభావస్యానుమిత్యనుగుణత్వాత్ తిక్షణస్యానుగుణ
 త్వంబాధ్యం. ఏవం లింగదశకం సామగ్రిక్షణస్య తథాత్వమూహ్యం. బా
 ధసత్వ లోకీక సన్నికషణస్య సిద్ధ్యనుసరణాయాసలియా ఏవమితి. అ
 భాసా క్తదోష వారణాయ పాగ్నితి. ఉత్తరసిద్ధిపత్తే ప్యనుమిత్యుదయాత్
 పాగ్నితి. * తావదితి * అత్రస్యకాలస్య నానుగతయాపేక్షాత్తైజకత్వత
 ధాసత్వమ మిత్యనమగుణక్షణవ్యవధానస్థలపక్షకేఅనుమిత్యానంతర్యా
 వత్తే పూర్వసంధర్భకవిరోధాల్ కింతు తత్తద్వ్యక్తిశ్చైవ బిభృషన్

పేత్యధాః సిద్ధేశ్వరుధాక్షణ్యం చమక్షణ్యవేదిఫలితం. * సిద్ధాంతా * సిద్ధ్యధాః ప
 దేనః * తావా నేనః * తన్నాశానంతరమపిష్టిక్షణస్థాయీత్రిక్షణస్థాయీవా * ఉప
 లక్షణీయః * విపక్షణీయః. ననుసిద్ధ్యుత్తరః కీయస్త్వ గమధ్యే అనుమిత ర్నజాయ
 తే కీయస్త్వ తానంతరంవా జాయత ఇశ్యస్య విశిష్టనిర్ణాతు మశక్యతయా
 కాలస్య ప్రతిబంధకత్వ కల్పన మనంధవి ఏవముత్రైజక కాలస్యాపి విశిష్టనిర్ణ
 తు మశక్యతయా తదుత్తైజకత్వముపి తథేత్యతలం. * విశిష్టేతి * అపహితైః
 * సావధానైః. * నియమః * నిర్ణయః. నిధావయేషాం విశిష్టతావతాగల్గర్ణయో
 భవతి తేషామేవ తత్ర విశిష్టప్రతిబంధకత్వోపగమోభవిష్యతి అన్యేషాంకు
 సామాన్యత ఏవేతి భావః. కేచిత్తు నను కాలవిశేషాణాం సిద్ధి సీషాధ్యుమా
 ధికరణకాలత్వేనచేత్ ప్రతిబంధకత్వైజకభావః తదా అధికకాలస్యాపి త
 థాత్వప్రసంగః అనతిప్రసక్తానుగత ధర్మాంతరంచ దుర్వచమేవేశ్యత ఆ
 మా * విశేష్యేతి * అనతిప్రసక్తానుగతవిశేషణవిశేషం నివేశ్యేత్యధాః. * ఊ
 ణనియమః * కతిపయక్షణానామేవ తథాత్వం నన్వధికక్షణావామితి నియ
 మ నిర్వాహః. * అపహితైః * నిరుక్తికుశలైః సిద్ధాన్త్యున్నత్రిక్షణమారభ్య
 క్షణవత్తుప్తయాదేః స్వప్రాగభావానధికరణత్వ స్వనాశాధికరణ సమయ నా
 శాధికరణ నమయనాశానధికరణత్వోభయ సంబంధేన సిద్ధ్యాదిమత్వమే
 మిత్పుపపాదనమాత్రిమితి బౌద్ధ్యం. నిణయేప్రణిధానవ్యాపేక్షణీయ ఆ
 యా అపహితైత్యత్రావదధా తేః సకమకత్వాదాశ్రయశ్యరూపకర్తాధాక
 క్తప్రత్యయమభిప్రత్యవ్యాచక్షే * సావధానైరితి * అపధానం విజాతీయ
 మనస్సంయోగః మానసజ్ఞానే దశిత తత్తత్తణ మాత్రవిషయకత్వ నిర్వా
 హకః. * సామాన్యత ఏవేతి * ఉక్తరీత్యాసిద్ధిమతాగల్గత్వాదినైవేత్యధాః.
 తథాచ కేషాంచిల్ విశిష్టకేషాంచిత్సామాన్యతా నిణయ విషయకాలేఉ
 క్తరూపమాశ్రిత్య ప్రతిబంధకత్వాది నిణయోనానుపపన్న ఇతి భావః. స్వ
 యంధర్మిణః ప్రతిబద్ధ్యప్రతిబంధకభావాదేశ్చ దుర్గహత్వశంకావారకత
 త్తా విశిష్టేత్యాదికంవ్యాఖ్యాతం యేతు అనుగమక తూపాభావేన ప్ర
 తిబంధకతా ననంధవర్తిత్యాశంకావారకతయా తద్గ్రంథం వ్యాచక్షతే తన్న
 తమామా * కేచిత్త్వేతి * స్వమతేనియమవిదన్య నిణయవరత్వమాత్రిం క

వానుగముకింబిసప్రసక్తంచేతి భావశతి వ్యావక్షతే. వదంతీత్య స్వరసమా
 వనాయ నచోక్తపరంపరాయాన్సంబంధత్వే మానాభావాల్ తద్వ్యతి
 త్వేనాత్మైజక త్వాభ్యుపగమే ఉక్తదోషాపాతాదితి. ఇచ్చాయావిషయసిద్ధా
 సీత్యాంబేరితాథాతయా నోత్తరకాల మనుమితిజ్ఞానయితశతి తద్వారణా
 య స్వవిషయసిద్ధ్యనుపహిత త్వేనేచ్చా విశేషణీయా తత్ర తద్విషయ సిద్ధి
 దశాయాం పరామర్శానుమిత్యా సమవధాన సంభవపవ తద్విశేషణమథా
 వశ్యవతి తచ్చ ఆపాతతానఘటతే ఇచ్చాపరామర్శయోర్యుగపదుత్పాదా
 సంభవేనానుమితి కాలే ఏకతరవినాశావశ్యకత్వాదిత్యతే స్తద్భుటయతి * ఆ
 త్రచేతి * సిద్ధిప్రతిబంధక తా వచ్చేదకకోటో చెత్యథాః తదిచ్చావిషయ సి
 ధ్యనుపహితత్వోతద్విశేషణ మిత్యగ్నిషేణాన్వయః. * నిర్ణయేచ్ఛా * నిర్ణా
 యిత్య ప్రకార కేచ్ఛా అనుమితిత్వ ప్రకార కేచ్ఛాయాః ప్రత్యక్షాద్యాత్మక
 సిద్ధ్యాఅవరితాథాతయా తద్బలత్తాదృశ సిద్ధ్యుత్తరమవ్యనుమిత్యుత్పత్తిః
 ప్రకృతానుపయాగాల్. అనుమిత్యాత్మత్తికాలే విశేషణజ్ఞానోత్పత్త్యే సంభ
 వేన తత్సూర్యమేవ తద్భుటిత విశిష్టప్రత్యక్ష సామగ్రినమధానస్య వాచ్యత
 యో ప్రత్యక్షసామగ్గ్య బలవత్సేన ఇచ్ఛోత్పత్తిరేవ నసంభవతీత్యతః పూ
 ర్వోక్తవ్యాయేనేతి. అనుమిత్యాపూర్వకాలోత్పన్నేత్యాది ప్రకారనేత్య
 థాః. స్థరణే విశేషణజ్ఞానాపేక్షా పరిహామక్తప్రయాసం విన్వేషఇచ్చాద్వితీ
 యక్షణేవిశిష్టపక్ష స్థరణం నిర్వహతీన్యభిసంధాయాహ * స్థరణంవేతి * ఆ
 నుమితిత్వ ప్రకారకేచ్ఛాయామపి తద్విశేషణోపాదానస్య ప్రయోజన
 మాహ * యత్రేవేతి * సాధ్యవ్యాప్యవిశిష్టపక్ష స్థరణాసంఘర మనుమితికే
 వ భవిన్యతి నత్విచ్ఛేత్త్యతో అనుమితి సామగ్రివిఘటనాయతథానిధ స్థరణ
 స్య సాధ్యవిశిష్టపక్ష ఉపయుక్త్యానుధావనం. తృతీయక్షణేసాధ్యస్యతత్వాత్
 ప్యేస్యచానుమితేః ద్వితీయక్షణేసాధ్య తద్వ్యాప్యయోరనుమిత్యానూత్పత్తి
 ర్వాహయ సాధ్యవ్యాప్య తద్వ్యాప్యవిశిష్టపక్ష తదుభయానుమితి నిష్పేక్ష
 సాధనతా విషయకత్వానుధావనం. సాధ్యానుమితే స్తదసంతరం పునఃక్రమ
 చిత్తు మితేద బహూనాం వదానామన్యథా పరిత్వదిత్యవ్వరణి. * ఉత్ప
 దోషాపాతాల్ * గౌరవాదిత్యాదితేత్యాదిః. * తత్తదిచ్చాయా తత్తదిచ్చా

కతా పర్యాప్త్యధికరితా మావశేనచాచూః పృథక్పృథక్తైజకతా
యా అవశ్యకత్వా తత్తథర్థం ప్రకారకచాచూః తత్తథనాః పచ్చిన్నా
పపహితత్వం యోగోనియ మిత్యలై నతాత్పర్యాత్. అనన్యమితితద్వయం
కాయతామి త్యేతాద్వైచాచనశాతం గ్రామకానుమితి ద్వయసామ్యవశ్యకమి
కానుమిత్యవధాన గతాయావాపి ద్విత్వావచ్చిన్నానుపహితత్వ స్థానక
త్వాత్. అథవా స్పష్టమయికిత్వ సప్తసామాసాధికరణ్యోభయసంబంధేన ప్ర
కృతపక్ష ధర్మప్రకృతి సాధ్యమితి గానిశ్చయవిస్తార్యత్వమేకానుపహిత
త్వాత్. తాదృశః భేదస్యావ్యాప్యతీతయా అనన్యత గతాయా విచాచూ
స్పష్టవిశిష్టశేషి లక్ష్యార్థం పక్షాన్యత్వ మవ్యాహతం. ప్రకృతపక్షక
క్తిసాధ్యం నమితి విషయ సమూహంబనెచ్చాచూః యత్రావ్యవహ
నుమితేనసాధ్యకానుమితే గావహయతా తస్య తద్బలాదవ్యానుమిత్యనింగ
రిం ప్రకృతానుమితీ గావహయ ప్రకృతపక్ష ప్రకృతసాధ్యవగాహిత్యం
స్పష్టమితిశేషం.

పరిచయే, మితినాధాన్యనామా * అధివేతి * అవ్యాహతమితి * అతీయ
తే సమాధయమే త్రిం సాధ్యకత్వా వ్యానుమితీః తత్ర తాదృశ సమాధ
యపాధికరితా పరిహా నిబ ధనం అనుమిత్యా త్తక సిద్ధతాదృశ సమాధయ
మా విరహవైశిష్ట్యం అకానతమ త్తర మనుమిత్యావత్త్రిగత్యపి ద్రష్టవ్యం. * ప్ర
కృతపక్ష కేత్యాది * యత్ర ప్రధమతః పర్వతే ఘటాభావధూమాభావతా
నిశ్చయితతః పర్వతేపహ్నితద్వ్యావ్యధూమవ్యావ్యధుటవ్యావ్యవత్వానాం
పర్వతే ఎహ్నిర్ఘటస్యచానుమిత్యోరిష్టసాధనతాయాన్తైకం త్తరణంతతః
పర్వతే ఘటస్య ఎహ్నిశ్చ సమూహంబనానుమిత్యానతతః పర్వతేఘటస్య
ఎహ్నివ్యావ్యధూమస్యచానుమితీః తస్మాద్పర్వతో వహ్నిమాన్త్యమిత్యేత
పవత్తిః సిద్ధియాగృతాయాః ప్రకరణధక త్వాత్ అనుమిత్యాన్త్యం పర్వత
బిశేష్యక సత్ప్రయోగిష్టత్వేనానులైకత్యాత్ అతః సాధ్యప్రకారాన్త్యై
దానం పవమత్త్రైవ పర్వతఘటయోః స్థానేపహ్నిమహాసాల్పహా
శేష్యకత్వ ప్రయోజనమూహ్యం. తను సమాధయమిత్యేత
కతానుమిత్యేతద్వైచాచనశాతం గ్రామకానుమితీ ద్వయసామ్యవశ్యకమి

యః తత్ర తాదృశనిశ్చయవిశిష్టాన్యసిమాధయిమాయోగ్యతావిరహ విశిష్టసి
 ధ్యనత్వేన తదుత్తరహనుమిత్యనుపపత్తిరితి చెన్న. ఏతన్తతే సిమాధయిమా
 యోగ్యతాయా ఏవ స్వసమానాధికరగత్వ స్వవిషయత్వోభయసంబంధేన
 సిమాధయిమా విశిష్టతాదృశనిశ్చయనాధికరగత్వేన విశేషణాత్. సామానాధి
 రణ్యంద ఏకక్షణోపచ్ఛిన్నశ్వాఘటికం. తేన సిమాధయిమా సిద్ధిపరామగ్నా
 ను మిత్యనంతరం నానమిత్యావత్తిః సిమాధయిమాయాః అనత్వేపి తదుపల
 క్షిత తాదృశనిశ్చయాధికరగత్వస్య అనుమతిమత్కాలే సత్త్వాత్. యత్ర
 ప్రధమతః పర్వతే వహ్నియనుమితి ఘటాను మిత్యోరిచ్ఛారతః వహ్నిసిద్ధ్యా
 త్తకో వహ్నివ్యాప్య ధూమవ్యాప్యవత్తా పరామశః తతః పర్వతే ఘటస్య
 వహ్ని వ్యాప్యధూమస్య చానుమితిః తతః తత్ర వహ్నియనుమితేనుపపత్తిః సి
 మాధయిమా యోగ్యతాయాః పర్వతవిశేష్యకనిశ్చయ విశిష్టత్వేనాను తైజిక
 కత్వాదతః సాధ్యప్రకారకత్వోపాదానం. ఏవమత్రైవ పర్వకస్థానే మహా
 నసంఘటస్థానే వహ్నియూపాదాయ పక్షవిశేష్యకస్య నివేశనప్రయోజన
 మూహ్యం. నచ ఘటానుమితి స్థాపనం కిమర్థం తాంవిनाపి పర్వతవిశేష్య
 కనిశ్చయ విశిష్టత్వసంభవాత్ యత్ర పర్వతేవహ్నిః తద్వ్యాప్యధూమస్య
 చానుమిత్యాతతః వహ్నిసిద్ధ్యాత్తకః తాదృశ ధూమవ్యాప్య వత్తాపరామ
 శః తతోవహ్నివ్యాప్యధూమాను మితి సంభవాత్ ఏవం యత్రపర్వతే
 మహానసేచ వహ్నియనుమిత్యాతతః పర్వతమహానసయోర్వహ్నిసిద్ధ్యాత్తకః
 మహానసే వహ్నివ్యాప్య ధూమవత్వస్య పర్వతేతద్వ్యాప్యవత్త్వస్య పరా
 మశః తతః మహానసే విహ్నిఃపర్వతే వహ్నివ్యాప్యవత్వస్యచానుమితి
 సంభవాదితి వాద్యం. ఏవమపి పూర్వోక్తస్థలేపి ప్రయోజననిర్వాహత్వత్పరి
 త్యాగాసంభవాత్. ఏవం యత్రపర్వతే వహ్నిఘటస్యచ సిద్ధ్యాత్తకః
 ఘటవ్యాప్యవత్తా పరామశః తతఃపర్వతే వహ్నిఘటస్యచ సమూహం
 వహ్నినాను మిత్యాతతః పర్వతే ఘటానుమితిః తతఃపర్వతే వహ్ని తద్వ్యాప్య
 వత్తా పరామశః తతోవహ్నియనుమితిః తత్రసాధ్యప్రకారకత్వ ప్రయోజ
 నస్య యత్రపర్వతే మహానసేచవహ్నిః సిద్ధ్యాత్తకః మహానసేచ వహ్ని
 వ్యాప్య వత్తాపరామశః తతఃపర్వతమహానసయోర్వహ్నిస్సమూహం

అనానుమిత్యా తతోమహాసేనవహ్నయనుమితః తతః ఐర్వతే వహ్నితద్వాన్య
 ప్య వత్తాజ్ఞానం తతః ఐర్వతే వహ్నయనుమితః గత్యపక్షుశేష్యకత్వస్యవప్రి
 యోజనసంభవః. ఏవంచాత్ర సాధ్యనిశ్చయవిశిష్టాన్యత్వస్యఅంత్యక్షణోవచ్ఛ
 దేనానుమిత్యానాం సత్త్వా తద్విరహవిశిష్టసిద్ధిసత్త్వేనా సంగ్రహశాస్త్రం
 తానవకాశః. తాదృశ నిశ్చయా నధికరణీశూత సహధయసాయోగ్యతా
 యా ఏవసిద్ధియోగ్యతాయా ముత్తైజకత్వాల్ అత్రసిద్ధిసహధయపయోరేవ
 ప్రతిబంధకత్వా తైజకత్వములే నిరుక్తిభయసంబంధేన నిశ్చయవిశిష్టాన్యత్వ
 మాత్రోపాదానే నైవసాధ్యనిత్యాయేచ్ఛానంతర మిత్యామ్యక్తదోషద్వయ
 స్య నిరాసా త్తత్త్వక్తిత్వేన ఇచ్ఛా నివేశ పక్షీయగౌరవాధానాచ్ఛతద్యో
 గ్యతయో స్తథాత్వనుమరుధ్యతమభయప్రియోజనం వివృతం. అత్రసిద్ధితాన్య
 త సమూహాలంబనెచ్ఛయో ర్యోగపద్యం అపేక్షాబుద్ధి రూపసిద్ధిత్వీయక్ష
 ణే తాదృశ సమూహాలంబనెచ్ఛానవాడపగమ్యమతాంతరేపి తదుభయప్రి
 యోజనం సంభవతి. నచైవం దీధిభక్తరామాద్యైనుమిత్యా సాధ్యతద్వాన్య
 ప్యానుమిత్యోః క్రిమావలంబనం పూర్వస్థరణస్య సాధ్యావగాహీత్వ ప్రద
 శకానంచ వ్యథా ద్వితీయత్వనుమితే స్సాధ్యవ్యాప్యావగాహీత్వ ప్రదశక
 ననే పూర్వస్థరణస్య సాధ్యవ్యాప్యావగాహీత్వ ప్రదశకానంచ వ్యథామితి
 వాచ్యం. తథాసతి పక్షాంతరే అనాత్మేప శంకావారణాయతైస్తథాభిధా
 నాల్ తథాభిధానేవ జ్ఞానెచ్ఛయోర్యోగపద్యపక్షే అపేక్షాబుద్ధిర్విరీయక్ష
 ణే విశేషగుణోత్పాదపక్షేవ ధిక్షణాజామావాశ్వక్షేపయోజనసంభవాల్.
 పరంతు యోగ్యతావివక్షణేవసుతరామితి యోగ్యతాపక్షస్యాక్తిప్రత్యాల్ త
 త్ర కథంతాయా ముక్తరీతిరేవజ్ఞాయసీ. ఏత స్తతయోరాత్మేవ వత్సమా
 ధానస్యా ప్యూహనీయతాయా ఔచిత్యాల్. ఇదంత్యవధేయం. యత్రీఘట
 స్య శుద్ధవహ్నిశ్చయనుమిత్యా తతోఘటవహ్నివ్యాప్య మహానసీయవహ్నినా
 మనుమితః తతః శుద్ధవహ్నయనుమితి నిర్వాహాయ సాధ్యతావచ్ఛేదక ప
 ర్యాప్తప్రకారతా వచ్ఛేదక తాకత్వ రూపం ప్రకృతసాధ్యావగాహీత్వము
 క్తం. నచ వహ్నయనుమితౌ మహానసీయవహ్నిసిద్ధిః ప్రతిబంధకత్వ
 పయకత్వాదితి వాచ్యం. సహధయసానత్వాల్. ఏవప్రకృతవక్ష్యమా

మిచ్చిశేషణ మనంతభావ్య ద్విత్వాది ప్రకారకేచ్ఛాయాః పృథగు త్తైజక
 త్వానీగీకాతాగృశేచ్ఛా బలాదనుమిశ్యనంతర మనుమిత్యుపపత్తిః ద్విగ్న
 ప్రకారకేచ్ఛా బలాద్వ నానుమిశ్చయం తర ననుమిత్యంతరం తావత్ప్ర
 కృత మనుమిత్యా గ పవా ననన్తా నల్. యోగ్యతాయా ఉత్తైజకీగ్న
 తనాన్యం వచ్చేదక న బంధువుచ ప్రయోజన మాప్యతి. అథ శుద్ధపా
 తిశ్య వచ్చిన్నవిశేష్యక నీలవర్చిత త్వానర్చిగ్న ప శేష్యకీశ్వయయోధా
 ర్థావచ్చేదక సామానాధికరణ్యేన ప్రకారప్రకారయోగసూత్రాన్యాయేన
 న్య సుపద త్వపి శుద్ధ వహ్నిత్వనర్చిగ్న ప్రకారక మహానీయి వహ్ని
 త్వావచ్చిన్న ప్రకారక బిశ్వయయోగసూత్రయోధా భావాత్ ప్రతీబ ధకా
 నైకా పవా శుద్ధపశిష్ట సంసర్గాకయూరపి స్థూతేత శుద్ధపహ్నిత్వ వచ్చి
 గ్న శుద్ధసంయోగావచ్చిన్న పథేయ తానుమితో మహానీయసహ్నిత్వ
 వచ్చిన్నవత్తానిశ్వయ త్వవచ్చిన్న ప్రతీబ ధకతాయా వర్చితత్వావచ్చేద
 న వహ్నిమత్తానిశ్వయ త్వావచ్చిన్న ప్రతీబంధకాయా చోత్తైజ కేచ్ఛాపితే
 షణ కోటావు క్తరీత్యాసాధ్యది పవయకీగ్న నివేషప్రయోజనసంభ వేపశు
 ధవహ్నిత్వా వచ్చిన్నప్రకారకీగ్నయత్వేన వర్చితత్వాసామానాధికరణ్యేన
 హ్నిమత్తానిశ్వయ త్వేన చావచ్చిన్నప్రతీబ ధకతాయా వర్చితత్వావచ్చేదే
 న వహ్నిమితో తదవచ్చేదేన సిద్ధిప్రతీబంధక తాయా చోత్తైజకథూత
 చ్ఛావితేషణ శరీరేన తత్ప్రయోజన సంభవత్వ తేత్. కేచాతః క్విచిదవ
 కారాధ్యమలంబ్య తద్విశేష సాన్యవశ్యక త్వత్ ప్రసద్ధశుద్ధసాధ్యవత్తాని
 శ్వయ త్వావచ్చిన్నప్రతిబంధక తావచ్చేదకకోట తత్ప్రయోజనలాభశ్చ ఇ
 చోత్తైజక తామతె అలాభసమత్వ. వస్తుత్తు శుద్ధపహ్నిమహానీయవ
 హ్నియగుగతనిశ్వయత్వేనైక ప్రతీబంధకతాయా ఆవేదితత్వాత్ తత్రాపి
 తత్ప్రయోజనసంసమంజసమేవేతి. * ఏతద్విశేషం * స్వవిషయసిద్ధ్యనుపహీ
 కత్వ మిచ్ఛాది శేషణం. నతునిశ్చయ విశేషణం. సాధ్యప్రకారక త్వాది.
 కథాసతి నిశ్చయ విశిష్టాన్యత్వమాత్రస్యోపాదేయ తావత్త్వాద్విగ్నప్రకార
 కేచ్ఛా బలాదేకానుమిత్యనంతరం ద్విగ్నయానుమిత్యుత్పాదానుపపత్తిః ఏ
 తత్ప్రకృతైకతామతె. యోగ్యతైకతామతెత్వాహ * యోగ్యతేతి *

మతేవ ద్విత్వాది పరికారకచా యోగ్యతాయా ద్విత్వావ్యవధిన్నానువ
 హితత్వేనైవ పృథక్పృథగుత్తేజకతావాచ్యైతి కృతం విస్తరేణ. నన్విచ్ఛా
 యా ఇచ్ఛానుతిగ నిగుక్తయోగ్యతాయానా అథావేనవిశిష్టాయాస్సి
 ధైరభావస్య పక్షతాత్వేయస్సద్భక్తి యత్పక్షకస్థలే కనాదిదపి కస్యచి
 దిచ్ఛానజాతా తిగ్గి పక్షత్వాసాసిద్ధిరిత్యాశంకాయాం విశ్వవిషయణీంభగవ
 దిచ్ఛామాదాయకే హుదిస్సగూరానమాత్మేస్తు తాదృశస్థలే ఇచ్ఛావిరహావి
 శేషితస్థిభావమివ పక్షతేతి సమాధితైః *పక్షసాధ్యైతి* పక్షతావచ్ఛేద
 క సాధ్యతావచ్ఛేదకాదిభేదే నైర్భేదః *పక్షతాభేదాదితి* సిద్ధివనాథావస్య
 పృక్యపక్షతావచ్ఛేదకాదిఘటితత్వాదితి భావః. *యత్రైతి* *యాదృశపక్ష
 క యాదృశసాధ్యస్థల ఇశ్యతః* *సిద్ధ్యనంతరంకదాప్యనుమితి ర్మజా
 తేతి* సిద్ధికారే పరావేశాదీనత్వే అనుమిత్యానా అసమవధానాదితిభా
 వః *సిద్ధ్యభావనాత్రిమితి* ఇచ్ఛాభావాపశేషితాయా ఎవసిద్ధైరభావఇత్య
 థః సిద్ధికాలీనానుమిత్యనుబోధేన విశిష్టసిద్ధ్యభావస్య పక్షతాత్వపగ
 మాదితి భావః. *తేనై* *యత్రానుమితీస్య తీరప్రసిద్ధా ప్రసిద్ధాపి
 వానానుమిత్యుత్పాదోపయోగినీ తత్ర విశిష్టభావస్య పక్షతాత్వస్యీకారే
 ప్రయోజనవిరహాశ్చేత్యథః *ఉక్తిసాధారణ్యేతి* నర్వత్రైవపక్షతాయాస్సి
 హాధయుహవిరహావిశిష్టసిద్ధ్యభావ పరాకాశ్వసంపాదనాయేత్యథః. *అ
 వాదేయఇతి* శిష్టేన్యాయవాదేయశయా కారణతాతచ్ఛేదక గౌరవ
 సహిష్ణుతాయా అన్యాయ్యత్వవితిభావః. పరామర్శపూర్వకాలాత్పన్నా
 నుమిత్యానాశే అనుమిత్యాతామకల్పయిత్వా యోగ్యతాయాశ్చ త్రైజకత్వ
 తత్రావోచ్ఛత్రైజకత్వ మతేదన్విప్రకారకేచ్ఛాభిన్నాస్సేవ ఇచ్ఛానుసత్వయా
 విశిష్టావస్యం సాధ్యవకారకపక్షవిశేషక నిశ్చయవిశిష్టావస్యత్వంకా దితే.
 ఉచ్యతే. యోగ్యతాత్తేజకతామతేవద్విత్వప్రకారకేచ్ఛాయామపిష్యుప్రంత
 ద్విశేషణమితి నిగతం. ద్విత్వాదీత్యాదిపదాల్ త్రిత్వాదీచ్ఛాపరిగ్రహ
 యోగ్యతామతే ఇచ్ఛాత్తరం పంచమకనోర్పన్నానుమితే ప్రదధీవత్వా
 ల్ ఉక్తాదికజేవవతస్యావారణీయత్వాదితి. *నానుమిత్యుత్పాదోపయోగినీ
 దినసాది. విలంబేన మధ్యవర్తిసిద్ధ్యావ్యవధానేన వే. త్యాది. యాదృశపక్ష

మనాద్యత్వానుమితి ముపపాదయతస్మాద్భౌమస్య మతమాహ * యద్వి
 తి * సిమాధయిమానాశేసతి యాదృశ సిద్ధ్యనంతర మనుమితి స్రస్యసిమా
 ధయిమావిరహవిశిష్టాయః స్వక్షణ సదవ్యవహితోత్తరక్షణాత్పత్తికానుమితి క
 తయాభిన్నాంతర నివేశ తదప్రతిబంధకత్వే పవత్తి. ఇచ్ఛావిరహవిశిష్టస్వ
 ఊణావ్యవహితత్వోత్తరత్వ నివేశేజ్ఞానేచ్ఛయోగపక్షత్వాదమతే యత్రా
 నుమిత్వా తృతీయక్షణే ఘటేచ్ఛాసిద్ధ్యాత్మిక పరామర్శాతమత్తరంచాను
 మితి ప్రత్యేతాదృశ సిద్ధిరేచ్ఛావిరహవిశిష్టస్వాధికరణాపసిద్ధ్యాఇచ్ఛావిరహ
 విశిష్టస్వాధికరణ ఊణావ్యవహితోత్తరక్షణాన్వితీకానుమితి కభిన్నైవ
 సాసిద్ధిః అనుమిత్వావిరహవిశిష్ట తదభాషస్య పరామర్శక్షణేనసత్వాల్ త
 దుత్తరమనుమిత్యనుపపత్తిరత సిమాధయిమాపర్యంతాను ధావనం. అథ
 వా ఇచ్ఛాసామాన్య నివేశే యత్ర ఘటేచ్ఛానంతర క్షణే సిద్ధ్యా
 త్మిక పరామర్శ సదనంతర క్షణే సిద్ధావప్రామాణ్యగ్రహ సదనంతర
 మనుమితిః సిద్ధిం ప్రామాణ్యజ్ఞానానా సంబంధితాయా ఏవానుమితప్రతిబం
 ధకత్వాత్తత్ర తాదృశానుమిత్యుత్పత్తిక్షణస్వేచ్ఛావిరహవిశిష్ట సిద్ధి ద్వి
 తీయక్షణావ్యవహితోత్తరతియా సిద్ధస్వపక్షనోవాదానసంభవేనా విరోధిత
 యాప్రామాణ్యగ్రహణాలే అనుమిత ఎరణాయ సిమాధయిమాపదర. త
 ధానత్యనుమిత్యుత్పాదక్షణస్య సిమాధయిమాపరహ విశిష్టసిద్ధ్యుత్పాదక్షణ
 వ్యవహితత్వాన్నుపత్తిః జ్ఞానేచ్ఛయోగపక్ష్యానభ్యుపగమేపి యత్రాను
 మిత్వాద్వితీయక్షణే సిద్ధ్యాత్మిక పరామర్శ సదనంతరం ఘటేచ్ఛాతత్రతా
 దృశ సిద్ధ్యధికరణస్య కన్యసి క్షణస్వేచ్ఛావిరహ విశిష్టత్వాభావాత్ స్వప
 క్షేనోపాదాతు మశక్యతీయ సిమాధయిమావిరహవిశిష్టతదభావో నానుమిత్య
 సిమాధయిమా ఘటేచ్ఛాసిద్ధ్యాత్మిక పరామర్శానుమితీయ స్రతోత్తరత్వ
 ప్రతియోగిస్వక్షణే సిమాధయిమా విరహనివేశస్యాగే సరాకరణీయతయా ఇ
 త్తావిరహ విశిష్టస్వాధికరణ క్షణప్రసిద్ధిరాహ * జ్ఞానేచ్ఛయోరితి * ద్వ
 తీయక్షణే ఘటేచ్ఛాసిద్ధి పరామర్శో ధయనత్వేసిద్ధిః సిమాధయిమావిరహ
 విశిష్టత్వాభావాన్నదోషశ్చ తృతీయేత. జ్ఞానేచ్ఛయో ర్మోగపక్ష్యానుప
 గమోపాహ * అథవేత * అనుమితం ఘటయితః * సిద్ధావప్రామాణ్యేతి *

స్వహింసాపూర్వముగా ఇతి నైత్రానుమితి నిర్వాహయేచ్ఛాపామాన్యోత్పత్తి
 ముగియునాధీయః. ఘటేచ్ఛత్పత్తిపూర్వమునమితి సామగ్రినత్యేన అనుమ
 త్యేనుత్పాద బీజస్య ముఖ్యతాత్పర్యేనచానుమత్సాపూర్వకాత్మత్వాపే
 ష్యాయుద్ధ్యోతక బాధాది వశాత్తదానీమనుమిత్యనుత్పాద సంభవః. అపే
 ష్యాయుద్ధ్యసంతరక్షణే విశేషగుణాంగరానుగృహ్యతావేవ తస్యాః క్షణత్రయాయ
 స్థానసంభవాత్. యత్తు యత్రానుమిత్యానంతరం ఘటేచ్ఛాగదనంతరం సి
 ధ్యోత్తక పరామర్శ సదనంతరించానుమితి నైత్రానుమిత్యుత్పాదక్షణో
 నేచ్ఛావిరహవిశిష్ట తత్త్విగ్ధ్యధికరణ తుణావ్యవహితోత్తరక్షణఇతి తాదృశ
 సిద్ధే సదనుమిత్యప్రతిబంధకత్వ నిర్వాహయ సిహధయిమాపర్యస్తాను భావన
 మితి. తదవ్యసత్ ఇచ్ఛావిరహవిశిష్ట స్వక్షణావ్యవహితోత్తరత్వ కరీరేలవ్య
 వధానప్రయోగిస్వక్షణవీచ ఇచ్ఛా విరహవిశిష్టత్వ నివేశనప్రయోజననత్ర
 యా ఉత్తరత్వప్రయోగినిస్వక్షణే తద్విశిష్టత్వన్యా నివేశనీయతయా ఉక్తా
 నుమిత్యుత్పత్తిక్షణస్య ఇచ్ఛావిరహవిశిష్ట తత్త్విగ్ధ్యధికరణక్షణావ్యవహిత ర
 యా తాదృశ సిద్ధ్యుత్పాది క్షణోత్తరతయావ తాదృశసిద్ధేరిచ్ఛావిరహవిశి
 ష్టస్వక్షణావ్యవహితోత్తరక్షణోత్పత్తికానుమిత్యతయా అనుమిత్యనిర్వాహ
 ప్రయోజనవ త్రయతిశయిత) సిహధయిమా ప్రాత్యక్షిక సిద్ధిపరామర్శానుమ
 తియః తత్త్రి పక్షతానంపత్రయే స్వక్షణస్య సిహధయిమా విరహవిశిష్ట
 త్వం విశేషం తత్త్రిస్వక్షణావ్యవహితస్సక్ సిహధయిమా విరహవిశిష్ట
 స్వక్షణోత్తరాయః క్షణఇత్త్యుక్తోదశానిస్థల సమక్షతానిర్వాహ ఇతిసిహ
 ధయిమావిరహవిశిష్టస్వక్షణావ్యవహితస్సక్ స్వక్షణోత్తరాయః క్షణఇతి రీ
 త్యా అవ్యవధానప్రయోగిస్వక్షణవీచ ఇదువా దేయిం నతూత్తరత్వ ప్రతి
 యోగిస్వక్షణేపి ప్రయోజనాభావాదిత. అథోత్తరత్వదలే తద్విశేషణానత్యై
 యిత) సిహధయిమా త్రిరంభాప్యనుమితే అప్రామాణ్యవిషయక సిద్ధిపరామ
 ర్శకః తత్రానుమిత్యుత్తర మనుమిత్యావ త్రిఅనుమిత్యుత్పత్తిక్షణనే స్వక్షణసిహధ
 యిమావిరహ విశిష్టస్వ క్షణధ్వంసాధికరణ సమయధ్వంసా సభకరణావేష
 స్వసమయధ్వంసాధికరణత్వ రూపావ్యవహితోత్తరతయా పూర్వకము
 మాణ్యగ్రహ సంబంధితతయా ఉత్తరసిద్ధేచ్ఛావిరోధత్వాత్ రీత్యుక్తము

త్వనుః త్వుత్పత్తి క్షణస్యైవ సిహధయమా విగహవిశిష్టస్వాధికరణత్వేన త
 ధ్వంసానధికరణ తయా పూర్వసిద్ధేః విరోధిత్వాన్నాపత్తిః. మైవం. తా
 ద్భవసిద్ధిరప్రతిబంధకత్వోపగమేనానుమితావిష్టాపత్తిః. అన్యథా-తస్యత్వే సి
 హధయమావినాశకాలే భావ్యనుమితావసానినాన్యూపగామి సిద్ధిపరాను
 శాజనుమతి ర్యశ్యతత్రీగను త్తరమనుమిత్యాపత్తి ముగ్ధార్త్వాత్. అ
 భవా తత్తాప్రామాణ్యగ్రహస్యోత్తేజకస్య మేవ సకల్ప్యతే ఉక్తక్రమేణా
 నుమిత్యుత్తరం స్తరణాత్మక పరామశేఖరేన తనుమిత్యాత్మక ఫలాఖానా
 త్ పునఃపరామశేఖర్త్వత్తికాలవహ ప్రామాణ్యజ్ఞాననాశాత్. నాప్యుక్తక్ర
 మేణ ప్రాథమికసాధ్య సద్వాప్యస్యాభియాను మిత్త్యుత్తరంఅనుమిత్యాపత్తిః.
 సిద్ధిరేవ విరోధిత్వాత్. అథోత్తరస్యదళే తదసత్వేనానా సిహధయమోత్త
 రం సిద్ధికరామశేఖరే తస్మాన్తే అప్రామాణ్యగ్రహత్తికానుమితిః తతో
 నుమిత్యాపత్తిః. నచేష్టాపత్తిః స్వవిషయసిద్ధ్యవసానత్వేన ఇచ్ఛాయా అ
 నుత్తేజకత్వేన పునరనుమితి జననే అనుభవ విరోధాత్. నచ నత్రాప్రా
 మాణ్యగ్రహస్య ఉత్తేజకత్వముపేయతే ఇతి వాచ్యం. పూర్వసిద్ధివినాశేపి అ
 నుమిత్యుత్తరత్వనే స్తరణాత్మకపరామశేఖరేన తనుమిత్యాత్మకత్వేన
 నుమితీరూప ఫలానురోధేన తస్మాత్తేజకత్వాత్. మైవం ఉత్తరస్యదళే త
 ద్విశేషణసత్వేపి యత్ర సిహధయమా నాశతత్వే పరామశేఖరూపసిద్ధిః త
 తస్మాన్తే అప్రామాణ్యగ్రహత్తికానుమితిః గను త్తరమనుమిత్యాపత్తిర్దు
 ర్వారత్వాత్ తస్మాత్ ద్వితీయక్షణస్యైవావ్యసహితా శరణ్యమతే ఏతద్దోష
 స్థ్యేవ తద్దోషస్య సత్వేపి క్షతివిరహః స్వీకార్యః. అత్ర తిగ్ధాలంకారాను
 యాయనః. తత్ర ఫలానుత్పత్తిరనుభవకత్వేన యత్ర తద్విశేషణదానెనదా
 షోవారయతుం శక్యతే తత్ర తద్విశేషణం సఫలమేవ యత్రాను తద్దానెనదా
 షః తత్రానాయత్యా తత్క్షణత్వేన ప్రతిబంధక శాం స్వీకృత్యేన సవారణీయః.
 నచ తృతీయక్షణ సాధారణావ్యవహితోత్తరత్వకల్పే ఉత్తరక్షణే సిహధయ
 మా విరహరూపవిశేషణ సత్వాదసంగతి రేవేతి తత్క్షణత్వేన ప్రతిబంధక
 తాత్పర్యే తద్వాప్యవృత్తావ్యవహితోత్తరత్వకల్పే తద్విశేషణం నదేయ
 తి కాన్యూ-తత్రాత్మ తగత్యాత్మత్వే క్షణస్య ప్రతిబంధకత్వేన ప్రతికల్ప

విరహ ల్.. సిహాధయమా విరహవిశేషత్వం వ్యక్షణస్యస్వాధికరణదేశావచ్ఛేదేన బాధ్యం. తేనసిహాధయమావతాపికాలస్యసిహాధయమా నధికరణదేశావచ్ఛేదేన ఘోషాధయమావిహవిశేషత్వం ఆత్మకృతేణసిహాధయమాసిద్ధిపర్యావృత్తానుమితయః తతోసిహాధయమావిరహవిశేషత్వం విశేషణనాంసాధ్యస్య అనుమిత్యుత్పత్తిక్షణనిష్ఠాస్యవధాన్తేవాచకత్వేనాగవస్థ్యమినిగ్రహంవశాత్తయోగివైయధికరణ్యస్యాభావ విశేషాతా మాగృత్య సిహాధయమాధికరణక్షణవారణంపురమపాదేయం. పరియోగిపదేనసిహాధయమావిరహ పరియోగినవవవిశిష్టావశ్యం వివక్షణీయతయా సిహాధయమాయాసిహాధయమాత్వేననివేశనముపేక్ష్య సిహాధయమావిరహపరియోగిత్వేననివేశన్యశిరోదేవ్యసేనాసికాస్పృశానుల్యత్వాత్సిహాధయమానధికరణత్వః వేశనవసిహాధయమావిరహంశ వైయర్థ్యాత్. పక్ష్యమాణ క్షణాన్వివేశన వ్యావృత్త్యనంగతే శ్చసర్వేషామేవ క్షణానాం సిహాధయమా విరహవిశేషపర్య పూర్వక్షణ తద్విశేషణేన వారణసంభవేన తత్కాగ్రానోచిత్యత్. యత్తు దీధితి కృతాముత్తరత్వద తే తద్విశేషణం నాభిప్రేతమన్యథా కథం క్రమేణ సిహాధయమా సిద్ధ్యనుమితి స్థలముపేక్ష్య సిద్ధిసిహాధయమానుమితిస్థలే ఏవ ద్వితీయసిహాధయమా విరహవిశేషణ వ్యావృత్తింతేజ్ఞానానురితి. తత్తుద్భవం. ఉభయైత్రసిహాధయమా విరహాశ్వాగే స్వధ్వంసాధికరణత్వ రూపాత్తరత్వ నివేశనావ్యావృత్తిం దాతుం శాగృతస్థలాపేక్షణాదిశ్యామః. వస్తుతస్తు సిహాధయమానాశకాలీన సిద్ధిరప్రతిబంధక త్వేన తదుత్తరమనుమితై రచామాణ్యగ్రాహకాదితత్వేన త్రై ద్వితీయక్షణే అనుమితజ్ఞానానుమిత త్రై తదభావస్య శపధనిశ్చయత్వాత్. తస్మాత్తతేవ పూర్వస్థలపి ఇష్టావ త్తిరేణకనత తస్మిన్జాడెఃప్రతిబంధకత్వస్య నవాడత్తరదతే సిహాధయమావిరహవిశేషణస్య ప్రసక్తిరితి. * స్వాధికరణదేశః * తత్తదాత్మాదిః. సిహాధయమానధికరణదేశో ఘటాదిః ఆన్యాత్మాదిశ్చ. సిహాధయమావిరహంశకాంత్యగోషదోషమాహ * పక్ష్యమాణేతి * యత్రసిహాధయమాసిద్ధివరామకాగ్రానోచితయః తత్ర సిద్ధిపర్యంతస్థాయి స్థూలకాలమాదాత్త పక్షకావిరహాదాత్తయ క్షణత్వ నివేశనం తచ్చ సిహాధయమా నధికరణత్వ నివేశనాదాత్త

ధ్వంసాధికరణక్షణధ్వంసాధికరణగణా తాదృశధ్వంసానధికరణగణ రూపా
 వ్యవహిత త్వశ్చయిత కాచిసద్ధైరత సిహధయమావిరహ విశిష్టక్షణస్వాధి
 కరణత్వ నివేశః స్వపదుభేద ప్రతయోగిత్రస్సిద్ధివ్యక్తిపరం సిద్ధిసామాన్య
 పరత్వై నర్వహమేవక్షణానాం పూర్వపూర్వసిద్ధ్యధికరణ కాలధ్వంసాధిక
 రణ కాలధ్వంసాధికరణగణా పూర్వపదప్రసిద్ధ్యావత్తైః ప్రకనువిశిష్టాంత
 వ్యవ్యాప్తిస్థలే సిహధయమాపూర్వభావః కన్యబిత్ స్థూలకాన్యవగా
 ముకోత్పత్తికాలే వినాశే పూర్వకాలావచ్ఛేదేన సిహధయమావిరహ వి
 శిష్టసిద్ధ్యధికరణ తాదృశకాలధ్వంసాధికరణ పరామశోక్త్యక్షణధ్వం
 సాధికరణస్వామిత్వస్పృత్తీక్షణ్య సిహధయమా విరహవిశిష్టసిద్ధ్యధికర
 ణకాలా వ్యవహితత్వై న్ననువపత్తితః కాలపదముపేక్ష్యక్షణవదో పా
 దానాం వద సిహధయమా విరహవిశిష్టస్వ నిహితాధికరణస్వ నిశేషేక్ష
 స్థూల కాలస్య పిష్టక్షణావచ్ఛేదేన సిహధయమా విరహ సిద్ధ్యభయాధిక
 రణత్వేపి నర్వదైవిశేష్యాభావ పశేషాభావాన్యతర ప్రయుక్తపిష్ట్యాభా
 వనత్రయా విశిష్టాధికరణత్వ సుభవోత్ క్షుత్వనివేశయగతేతైవ వ్యా
 వృత్తిస్సంభవతీత వాచ్యః సిహధయమాపూర్వక్షణావచ్ఛేద్యావచ్ఛేద్య ప్ర
 త్యేకం విశిష్టాభావావచ్ఛేదకత్వేపి తద భయానుగమకాన్యగిరత్వా వచ్ఛే
 ద్విన్య ఏకక్షణావచ్ఛేద్యావచ్ఛేద్యేషేషానానాధికరణ్య సంబంధేనసిహధయ
 మావిరహ విశిష్టాయాస్సిద్ధ్యధికరణత్వావచ్ఛేదకత్వై బాధకాభావాత్ ఏక
 రూపావచ్ఛేద్యైవ పరిధోభయావచ్ఛేదకత్వై పరిధాత్ అన్యథా త
 తాచిలే ఏకతరాభావ ప్రయుక్తస్య సిహధయమావిరహ సిద్ధ్యభయాభావ
 తే తాదృశస్థూలకాలస్య సిహధయమాధికరణత్వదితీ భావః వ్యాప్తిత్రి
 లం క్రితే సిహధయమా సిద్ధివరామశోకనుమితిరూపం * ఏకేత * తథా
 చ యేనరూపేణ పిష్ట్యాభావావచ్ఛేదకత్వం తదన్యరూపేణ విశిష్టావచ్ఛేదక
 తాయాం నపరిధాద్యత్యధః ఏకక్షణావచ్ఛేదన్మత్వా ఘటతనామానాధికర
 ణ్య సంబంధేన విశిష్టాభావే పశేషాభావాపి ప్రయోజకఇత్యాశయేన ఇ
 దం ఉభయాభావో వృష్టాంతః శుద్ధసామానాధికరణ్య సంబంధేన ఏకవిశి
 ష్టావచ్ఛేదకరణతాయాం ఏవశుద్ధోభయాధికరణతాన్యతీతత్వాత్ వాయూరూ

స్వ సర్వమణిసచ్చేదేనైవ సుతేన విరొధన తమ భయత్వావచ్చిన్నాయా ఆ
 ఛకిరణా యా తని ర్వాహత్ గతి) తమభయవత్ప్రతిలే రమ్యమవత్రైః ఏ
 సం దైకక్షణివచ్చిన్న సామాన ఛకిరణ్య సంబ ధన ఏకశిష్టావరాధికరణ
 త్వ మేవో క్త్యూలకాలేన సంభవతి తస్మై కక్షణివచ్చిన్నోభి మాధికరణగన్వ
 నియితత్వాత్ తుణుబిత ఆ ర్భవ ర మభవ వకౌ పక్షయూత స్వాధికరణ
 తుణుగ్నివేతే ఏవోదలం పెన్రురయ కేసంసామానాధికరణ్య సంబంధేనైవిశి
 ష్టావరాభావో యదాక దాచి న్న కేవలవల ఏ శేష్యాభావాదేనాతు విశేషణా
 భావాత్ తథావ సమాధుయా సరివాన్యపే ఘాలకాలే సమాధయమాసి
 ధ్యుధియనల్పక్షణేన సమాధయమావిరవాహా ఏ శేషణాభావా త్తద్విశిష్ట సి
 ధ్యుభావః తాదృశికాలస్య పశిష్టా ఛకిరణత్వం నిరా బాధ మేవ. పతేసమా
 ఛయమా ప్లాప్తమయ్య సర్వసాధికరణ త్వేన స్వాసాధికరణ కాలస్య దేశే హ్య
 ఎక కాలేద స్వప్రత్యాయసవచ్చేగక త్వేన ఘాలకాలే సమాధయమావిరవాచి
 శిష్టసిద్ధిప్రత్యాయవచ్చేగకస్వమత తత్సాధారణ రూపావచ్చిన్నస్య విశిష్టసిద్ధ్య
 ఛకిరణత్వా ఏచ్ఛేదకత్వానుభవేపే నతుతి. (ఎవ సిద్ధ్యసాధికరణక్షణస్వభూత
 తాలేసిద్ధిప్రత్యాయావచ్చేదక తాసంభవః దేశేప్రత్యకాలస్యేవ కాలస్యైత
 వాంతరకాలస్యాప స్వాధికరణసూత్రైవవచ్చేదకత్వాత్ తథావ విశే
 ష్యేభూత సిద్ధ్యనవచ్చేదం. య పశిష్టసిద్ధ్యవచ్చేగకరియా తత్సాధారణరూ
 పావచ్చే దేన ఏశియాధారణ త వచ్చేదకత్వం సంభవతి వాద్యం. ఏనంవ
 త విభిన్నావచ్చే జేనోభయమతి కాలేజ్ఞయిత్య విశిష్టవత్ప్రాయాలపిదుఘా
 బతావత్రైః ప్రత్యేకాధికరణ తుణుగ్న తమభయల్ప విశిష్టానధికరణత్వేన ఉ
 భయత్వ పశిష్టావచ్చేదక త్వానుభవత్ ప్రత్యేకాధికరణ తుణయోరభుగత
 రూపణావచ్చేగకత్వానుపవత్రైః. నమ్మాకరూపావచ్చిన్నస్వాధికరణం రూ
 వాంతరావచ్చిన్నస్య తస్మాదధికరణమ్యవచ్చేదకంభవతు మహాతి దీరదా
 ద్యసాధికరణ పురుషాద్యధికరణ దవసాద్యవచ్చేదేనమాపాదో దండవిశిష్ట పు
 రుషత్వాద్యవచ్చిన్నస్య వృత్తిత్వాత్. యదిచాగ త్యా ద్భయత్వవిశిష్టావ
 పవిశిష్ట ద్వివ్యత్వాభావోపపత్తయ యదాక దాచిదతి. * సిద్ధ్యసాధికరణ
 నెత * సిద్ధిక్షణసమాధయమావిరవాక్షణయోరభయత్వేనాపి * తుణుగ్న

సిహధయిహ విరహవైశిష్ట్యఫలమితి సిద్ధాధికరణత్వ నిరూపకాధిపాత్యేనక
 గవదోపాదానం. యద్యపిక్రియావిరుధతాద్యశఘాలకాలస్యాశ్చ్యుత్యక్షణా
 వచ్చిన్నస్యోక్షణతయాక్షణగన్వనివేశనపి తద్దోషశాదవస్థ్యం. తథాపిస్వ
 వృత్తియావద్ధ్వం విశిష్టత్వ రూపక్షణశాద్యవచ్చేదేన సిహధయిహ వి
 హవిశిష్టత్వ నిరూపకాద్యోః. సిహధయిహ విరహవిశిష్టక్షణస్వాధికరణ
 త్వ సవశ్యం సిహధయిహ విరహవైశిష్ట్యవచ్చిన్నం తాద్యశఘాలకాలస్వా
 ధికరణత్వస్యవ స తవచ్చిన్నత్వ నియమిత్యితి సిహధయిహ విరహవైశిష్ట్య
 వచ్చేదేన స్వాధికరణత్వ లాభాయైవక్షణగవదోపాదానం నతుక్షణత్వ మప్రి
 విష్టమిత్యుచ్యతే. అవ్యవహితోత్తరక్షణోన్నతిః స్వాధికరణావచ్చేదేనహ
 థ్యా అనుమిత పదంవా స్వరూపాధికరణానుమితవరం తేన మహవ్రా
 యానభ్యుపగమే సకలసద్భిన్నాయుత్తరమేవాసంఖ్యానామాత్తనాంకస్థింశ్చిదః
 వశ్యమనుమిశ్యన్నభ్యాసిహధయిహవిరహ విశిష్టతాద్యశ స్వక్షణానంతరక్ష
 ణోత్పన్నానుమితకలిన్నా సిహధయిహద్వయోత్పత్తిమధ్య క్షణోత్పన్నా
 ఈశ్వరీయావ సిద్ధిరేన సిహధయిహ విరహవిశిష్ట తదధికరణక్షణా ప్రసి
 ణితే భావః. అత్రక్షణత్వావచ్చేదేన సిహధయిహవిరహవైశిష్ట్యవతి స్వా
 ధికరణత్వనివేశే గౌరవాత్ తస్మిన్విశిష్టక్షణపదస్య తాద్యశవైశిష్ట్యవచ్చే
 దేన స్వాధికరణత్వ నిరూపకాద్యోః తామాహ * సిహధయిహేతి * స్వాధి
 కరణేతి * స్వం సిద్ధిః అవ్యవహితోత్తరక్షణోన్నతిత్వం తాద్యశక్షణవృ
 త్త్యాశ్చ తానిరూపకత్వం ఆశ్రయేనావ స్వాధికరణసమయద్వంసానధికరణత్వ
 సతి స్వాధికరణత్వం. తథావ స్వాధికరణసమయద్వంసానధికరణేభూతతాద్య
 శావ్యవహితోత్తరక్షణస్వాధికరణావచ్చిన్నవృత్తిత్వ మథాః స్వమనుమి
 తః తస్మాత్స్వాధికరణే అవచ్చేదకత్వం వృత్తిత్వ నిబంధనమితి తదేవనిరూ
 యితే * స్వేతి * ఈశ్వరీయావేతి * ఇదంతుబాధ్యం ఈశ్వరీయసిద్ధిః సిహ
 ధయిహవిరహవిశిష్టయః క్షణతదవ్యవహితోత్తరక్షణోత్పన్నానుమితః శాశ
 వసిద్ధినంభవాత్ నచేశ్వరీయ సిహధయిహ విరహవిశిష్టసిద్ధ్యశాశరణ
 క్షణాద్రసిద్ధ్యాతచ్చిన్నత్వ సంభవః. ఈశ్వరీచ్ఛాయాః సిహధయిహ
 వగమాత్. అతవననగదీతేన నమనకర్తృకత్వ నివక్షణాత్

ధ్యాన్యజేన తస్మాద్వివాహ దాతుః శ్రవణశక్త్యా త్రస్యస్య సిద్ధిరేచ్ఛామిరహ విశి
 ష్టత్వాభావాత్సిమాధయి మావరహవిశిష్టనిరుత్తసిద్ధిభిన్నసిద్ధిరప్రసిద్ధిః మహా
 పరియస్య ప్రామాణికత్వేపి యదుత్తరమనుమతిః క్వచిదపిసాత్వత్యతేతా
 దృశ్యాశ్చరమసిద్ధిరేవ ప్రతిబంధకత్వంస్యాన్నాన్యస్యా ఇత్యనుపపత్తైర్నావ
 తాళః. అవ్యవధానాంశ నివేశేన ప్రతిబంధకసిద్ధి నాశోత్తరం తదధికరణ
 తే అనుమిత్యుత్పత్తావపి సతస్యాః ప్రతిబంధకత్వానుపపత్తిః స్వపూర్వస్థా
 లక్షణానామేవస్వాధికరణక్షణభవంసాధికరణ క్షణభవంసానధికరణత్వ రూప
 స్వక్షణాన్యవహితశ్వాక్రాంతతయానాదౌ సంసారే సర్వాసామేవసిద్ధీనాం
 పూర్వంకదాచిత్స్వాధికరణే అనుమిత్యుత్పత్త్యా సిమాధయిషయోరంతరో
 త్వన్నా సిద్ధిరేవ సిమాధయిమావరహవిశిష్టస్వక్షణాన్యవహితక్షణోత్పన్నాను
 మితకధిన్నాతస్యాఃసిమాధయిమా వరహవిశిష్టత్వాభావాదప్రసిద్ధిరత ఉత్త
 రేతి.స్వాధికరణక్షణభవంసాధికరణార్థకంసకలసిద్ధీనామేవస్వక్షణాన్యవహితో
 త్రతత్వాక్రాంతస్వత్పతీయక్షణవిసప్తానుమిత్యుత్పత్తివర్యంత స్వపూర్వస్థాయి
 స్థూలకాలాత్పన్నానుమతి కతయాపూర్వవదప్రసిద్ధిరతోద్వితీయక్షణవదం. అ
 నుమిత్యాత్మకసిద్ధీనాం స్వాన్యవహితోత్తరక్షణవృత్తి స్వాత్మకానుమతి కత
 యా అప్రతిబంధకత్వాపత్తిరత ఉత్పత్తినివేశః. యద్యపి స్వాన్యత్వస్యా
 నుమతి విశేషణత్వే ప్యేతద్దోషవారణసంభవః. తథాన్యపేక్షాబుద్ధేక్షణ
 త్రియా వస్థాయిత్యస్య తదుత్తరం సమానాధికరణ విశేషగుణాంతరీత్వా
 దన్యవోపగమేయత్రాపేక్షాబుద్ధ్యాత్మకానుమతి ద్వితీయక్షణే తాదృశీప్రత్య
 యిమాశబ్దార్థత్వం నిరాకృతం. అన్యథాస్వాధికరణాపేక్షేదేన ఉత్పత్తిభి
 ధానే సిమాధయిమావరహవిశిష్టస్వక్షణానుపపాదానాదసంగతేః. అతఏవో
 త్తరత్వ ప్రయోజనావసరేషయం నాపాత్తేతి. వస్తువస్తు అనుమతినామానా
 ధికరణ్యస్య సిమాధయిమాశబ్దార్థానుబంధకత్వేపి పక్షతానుబంధసిమాధయిమాత్వ
 పేక్ష్యైరేచ్ఛాసాధారణత్వేపి నక్షతరిం భట్టాచార్యాణామాశయః. *తదధిక
 రణక్షణేనాచాధికరణక్షణే * స్వక్షణేన * స్వం సిద్ధిఃసర్వత్రలక్రాంతాంత
 సిద్ధియే. తద్భయం స్థూలకాలాన్యయి. * అనుమతి * స్వపూర్వస్థాయ్యను
 - - - - - సిద్ధివ్యవహితోత్తరక్షణవహితత్వ నిర్యావో

యోగి రూపానిధి ప్రసాదాన్ని సుఖమున అనుమిత్తున్నాడవారకం తత్పరితం
 ధకస్సంహోపవద్యే తేతి గురుశరీరాయః ఉత్పత్తేర్ని వేశనం. అథానుమిత్త్యవ్య
 వహితప్రాగ్ తుణవృత్తినిధినిన్నత్వం నిరుక్తతనోగ్నత్తికానుమితకనిధి ధి
 న్నన్వేషేత్యయో లఘీయకథము పెత్తితమితచేత తథాసతి యత్కేకమేన సి
 ధి సహధయిహనుమితయః తత్తేచ్ఛాజనకసామగ్న్యో అనుమితప్రతిబంధక
 త్వేనైవ ఇచ్ఛోగ్నత్తిక్షణైః మమితి నిరణ సంభవాత్ అన్యవహితపూర్వత్వ
 ములకానుమిత్తుత్వ త్తిక్షణైశగవ్యవహితప్రాగ్ తనా సహధయిహవిరహవిశి
 ష్టస్వస్వత నావరాణానురూపేనః వెతవైయథ్యా తాద్యస్థలీయసిద్ధే స్త్రుతీయ
 త్తిక్షణైః మమిత్త్యవ్యవహితోధితాయః సిద్ధా సహధయిహవిరహవైశిష్ట్యనివేశన
 ముత రేణైవోపవ త్తేః మూలాపా త్రంసిద్ధివిశేషణం నహకృతాస్తంసిద్ధియోజ
 నన్వ్యాదితిమూలవిరోధః తథాచేచ్ఛాజనకసామగ్న్యో అనుమితప్రతిబంధకత్వ
 మతేపి మూలావిరోధోపపాదనా మ ఉక్తగురుశరీరాదః.

యానుమితిః ప్రతిబంధకీనా తానుమిత్త్యవహితాయో సిద్ధేశాన్వేషేత్తాత్మ ము
 క్తం. అనుమిత్త్యాత్మకాపేక్షా బుద్ధిరూపసిద్ధిః ప్రతిబంధకత్వాత్ప్రతుభాక్ష
 కానుధాననం. స్వేతరత్వ స్థానెస్వేష్టప్రాగ్భావప్రయోగిత్వ నివేశనవా
 రణేపి ప్రాగ్భావానుపగమే ఇదమేవ బోధ్యం. ఉత్పత్తిరీతియో సాధ్యా
 నుమితి ద్వయ జాయతామితీచ్ఛాయాం సాధ్యానుమితి రిపేక్షాబుద్ధిరూపా
 తహద్వితీయ సాధ్యానుమితిః తతోనుమిత్వేతరావ త్రితి ప్రయోజనలతీ
 ద్వితీయాయమితేర పేక్షాబుద్ధిరూపత్వేనుయోజం. అన్యధాస్వాధికరణ కాల
 నిష్ఠభేద ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వస్య స్వేష్టభేదప్రతియోగితా వచ్ఛేదక
 త్వస్యవా పారిభాషిక స్వేతరత్వస్యః వెతే అహోషాల్. అతపవ స్వనిష్ఠత్వం
 ప్రతియోగిత్వం స్వేతరత్వం పరాస్తం. తృతీయతుణసాధారణాన్యవహి
 తాత్తత్వ ముచితకాన్విత్రం లఘీయః కల్పాదీధితా దక్షిణః సత్విహాని
 మిత్యత్రే సందర్భానుద్ధిమాశంకతే * అశేతి * తథాసతి మూలాపాత్తమి
 త్యాద్యవ్యయః. దీధితా సహకృతాంత వ్యాప్యత్తిస్థలే సర్వత్రాపి సిద్ధిరేవ
 త్యవ్యవహితపూర్వతయా తాద్యస్థలే తత్ప్రయోజనం తత్ప్రయోజనం
 తానిధిమిత్యావిమూతుం ఇచ్ఛాజనక సామగ్న్యోజకత్వం.

అర్చక ద్వైవక్యమాణానుపపత్తింశ్చరీయక్షణసాధారణావ్యవహితో త్తరగ్నం
 నివేశ్యోద్దత్తుకామస్తైవగత్యాఇచ్చాపామగ్నిఅనుసన్ధిప్రబంధకత్వనత
 మాశ్చిత్త్యపమూలోపాత్తంసహస్యతాలంసాధకకయిష్టతీర్థసిద్ధయం. అ
 నుమిశేష్యవహితపూర్వోద్వన్నపావ్యవహితపూర్వస్థాయినామభుజ్జానాదే
 రవిరూఢితాపపత్తయే సిద్ధిపదం అవగతత్వతయసిహధయమాపిహాశేష
 గప్రయోజనః తత్రసంప్రదిపత్తిం ప్రదశయిం ప్రథమ సిహధయమావి
 రహవిశేషణ ప్రయోజనం వ్యవభుతి * అథేక * తృతీయక్షణస్వాధీకరణ కా
 లధ్వంసాధీకర కాలధ్వంసాధీకరణత్వ సామాన్యభావరూపా వ్యవధానా
 భావస్ఫుటికరణాయ తృతీయక్షణవ్యవధాయకత్వం ద్వితీయక్షణస్వాభిహా
 తం తృతీయక్షణ వ్యవధాయకత్వం తృతీయక్షణస్ఫుట్రిధ్వంస ప్రతియోగి త్వ
 నతి స్వాధీకరణక్షణధ్వంసాధీకరణత్వం. సిద్ధివాశ్చక్షణే సిహధయమాన్వితైసి
 ధ్యుత్తర సిహధయమానాశ్చక్షణేఽనుమిత్యున్నతైవా విశేష్యాభావాదేవా
 మమితి పూర్వం పక్షతానిర్వహతి అతోఽవిశేషితి. * పక్షాన్వంప శ్చయ
 ఇతి * సిద్ధాసిహధయమావిరహావ్యాపకేషణ తేన ఉ క్తస్తలే సిద్ధిక్షణేయక్షణే
 ఽనుమిత్యున్నతైవ్యాపకేషణావ్యవహితో త్తరక్షణాన్నిప్రకానుమితకేభ
 న్నలైవ సిహధయమాత్వత్రిక్షణేపితాద్యకసిద్ధిం త్వేన తదిభావరూపపక్షతా
 యా అనిర్వాహదీతి భావః. * పాదధమి స్త్వతి * సిహధయమావిరహ
 ఇత్యనుషంభుతి. * స్వక్షణస్యేతి * విశేషణమిత్యనుషంభుతే. * ఉత్తరయత *
 యత్రేతి * జ్ఞానేచ్ఛయోర్మగవదుత్పాదమతే సిహధయమాన్వితైకాలే సి
 ధ్యుత్పాదే సిద్ధిర్వాపరామశో రూపత్వం పరామశోత్పత్తికాలే సిహధయ
 మాపత్వాదేవ విశిష్టాభావో నిర్వహతీతి క్రిమేక్షణ అపరిలక్రిమేక్షణ్య
 భావః సిహధయమా సిద్ధ్యోరంతరాక్షణైకవిలంబేపహధయమా వినివేగక్ష
 ణం విశేష్యాపి పక్షతాన్వారూపావ్యవక్యమాణత్వాత్ సిద్ధిపరామశోయోః
 భేదానుకూలమిత్యోర్వా కాలవ్యవధానేనోద్వితా విశేష్యాభావాదేవవిశి
 ష్టాభివృద్ధిక తా మతస్సంగ్రహభావః. సన్వేప మగ్నిమగ్గంభవరోధః తది
 యోగ్యమవ్యక్తాంతం పరిత్యాగాదిత్యలతహ * అర్చకల్పఇతి * అగత్యేతి * త
 తావత్సంజ్ఞానాన్వితానుమిత ప్రతిబంధకతామతే వైయక్త్యాగ తత్పరి

ప్రభావసంపత్తైశ్చ * సిహధయమాళమమిత్యప్రకారేచ్ఛా. అనుమిత్యా
 యోగినిధావిచ్ఛాయాః స్వవిషయ సద్భవసహితత్వాత్ తమ త్రిమసుమిత్యూరి
 రోగ్యత్తిరేవ న సంభవతి * పాశ్చాత్యకేతి * పక్షతాసంపత్త్యధామిః *
 సిహధయమాళమమిత్యుత్పత్తినిశేషణస్యాపాదానై తత్రానుమిత్యుత్పాదక్షణ
 స్య సిద్ధితాద్యంసాధిరణపరామర్శోన్మత్తిక్షణధ్వసాధికరణ్యైవ సిద్ధి
 త్వైవ్యవహితత్వ విరహాత్తాగృత సిద్ధేరిపి పరితంభకతావత్త్యాపక్షతామి
 పవ త్రితద్వైషణ్యపాదానైవసిద్ధ్యుత్పత్తిక్షణస్యసిహధయమాళిష్టరయో
 సిహధయమాళిష్టపరిహరణిస్వక్షణః పరామర్శోన్మత్తిక్షణవీవ తద్వంసాధిక
 రణకాల ధ్వసానధికిరణ్య రూపవన్యవధాన మనుమిత్యుత్పాదక్షణస్యా
 త్తితమేవేత పక్షతోపపత్తిగణభావః. ఏవముభయదితి అపామగ్యజ్ఞానాభా
 వోపినివేశనీయః. అపింక)మేణ యిత్రసిద్ధిగర్భర్తికా పామగ్యజ్ఞానాను
 మితః తత్ర ద్వితీయక్షణే పక్షతాసంపత్తియై శేషదిగిన్నివేశః పరిభణ
 దితిర్నినివేశస్త యిత్ర)మేణ భాసిద్ధిగర్భర్తికాపామగ్యజ్ఞానసిద్ధి పరా
 మర్శోనుమితయ స్త్రసిపక్షతాసంపత్త్యధామితి. ఏవం తృతీయక్షణే పా
 దాంతావ్యవహితోత్తరత్వమతే యిత్ర)మేణసిద్ధిగర్భర్తికా పామగ్యజ్ఞా
 నానుమితయ స్త్ర) పరిభమక్షణే పక్షతావారణాయ ఉత్తరక్షణేర్నివేశః.
 సిద్ధౌ త్పక్షస్త్వత్తియక్షణేపక్షతాసంపత్తయితి బాధ్యం. * పక్షతావిర
 హేతి * సిద్ధ్యుత్పాదక్షణస్యాపి సిహధయమాళిష్టపరిహరణిష్టరయోనుమిత్యు
 త్పాదక్షణస్య తాదృక్షణశేషంసాధికరణకాలధ్వసాధికిరణితయాతత్వాదా
 న్యాభావాత్తేక తాదృక్షణావ్యభానవిరహాదితి భావః. యద్యపి సిహధయ
 మాళిష్టపరిహరణిష్టానుమిత్యవహిత పూర్వక్షణవృత్తిసిద్ధిభిన్నస్య పరిష్టసిద్ధ్యభా
 వస్య పక్షతాన్యమంగీకృత్య పుక్తానుపపత్తిస్యైతేవారయతుం తిభావ్య
 వ్యవహితోత్తర క్షణాత్పత్తినితర పక్షస్యాత్తి ప్రకృత్యేవత్రైవదశః త త్
 మోధారం తృతీయక్షణ వాధారణావ్యవధానం నివేశ్యంత తి * తతేతి *
 తృతీయస్యాపి త్విక్షణవ్యవహితోత్తరత్వమితి * త్విక్షణయోగినిధావ్యుత్పత్తి
 త్వైవ పక్షక్షణసంతర్భావ్య పామగ్యజ్ఞానాపేణ. స్వక్షణస్యానుమిత్యుత్పత్తి
 త్యగేరిపి మూలవిరోధితి భావః. పామగ్యజ్ఞానానుమిత్యుత్పత్తి

తె నివేశనీయత్వాత్ స్మరీయత్యుచితం స్వాత్మనిత్యుత్తమసాధికరణ ద్వితీయ
 తుణధ్వంతాధికరణత్వేపి స్వాధికరణద్వితీయతుణధ్వంతాధికరణ కాలధ్వం
 సానధికరణత్వేన స్వక్షణావ్యవధానస్యాత్మకశ్వాదిభావః. ద్వితీయస్మరీయ
 తుణపాధారణం స్వతుణధ్వంతాధికరణ కాలధ్వం సాధికరణ కాలధ్వంసాన
 ధికరణత్వ రూపానుగతా వ్యవధాన నివేశనం సంభవతి అపేక్షాబుద్ధ్యా
 త్తకసిద్ధిచతుర్థసంపాదయమాపంచమత్యుగోష్ఠిన్నానుమితావ్యభిచారకాదవ
 స్థాత్ చతుర్థతుణపాధారణానుగతావ్యవహితోత్తరశ్వస్య కథంచన్నివేశే
 చతుర్థతుణోష్ఠిన్నానుమితకాపేక్షాబుద్ధ్యనాన్తి సిద్ధిరప్రబంధకతా
 వత్తిరితి ధ్యేయం. అపేక్షాబుద్ధిద్వితీయక్షణాధికత్యుణత్వేన తదితర బుద్ధిద్వి
 తమక్షణేన నివేశ్యతేకీంతువరమక్షణ ఏవేన నోపిదోషఇత్యయేనాహ
 * తృతీయక్షణేచితి * ద్వితీయేతి ప్రకీర్తనానియం అన్యథాలపేక్షాబు
 ద్ధ్యాత్తకసిద్ధిచతుర్థసంపాదయమాపంచమత్యుగోష్ఠిన్నానుమితా స్వయ
 తెవ్యభిచారానుద్ధాగావత్తైః తథాచ స్వాధికరణ యితోచిత్ కుణధ్వం
 సాధికరణ కాలధ్వంసానధికరణత్వం నివేశ్యమితి భావః. ప్రాథమ మపేక్ష్య
 ద్వితీయస్మరీతి కథనం స్వక్షణత్వేన నివేశ్యత్యేవైవ్యవధానం నతు స్మరీయ
 తుణ పాధారణానుగతా వ్యవధాన నివేశనాధానా మిశ్యాహ * ద్వితీయేతి *
 స్వాధికరణ తత్త్వశావ్యవహితోత్తరక్షణాని సంపాదయమాపి హవిశిష్టక్షణో
 త్పత్తికానుమితకసిద్ధిభేదమాటవేశే ఉక్తస్తత స్వాధికరణ ప్రాథమత్యుగో
 నహితోత్తర తుణోత్పత్తికానుమితకసిద్ధిభిన్నత్వేపి తాదృశద్వితీయక్షణా
 వ్యవహితోత్తరక్షణోత్పత్తికానుమితకరియా దోషవారణేపి ప్రథమతుణ
 ఘటితవిశేషశ్చ వైయ్యధ్యుగోలోధ్యు * అపేక్షాబుద్ధీః * యతః ప్రథ
 మం సంపాదయమా తనోఅపేక్షాబుద్ధ్యాత్తక సిద్ధిః తద్ద్వితీయక్షణే విశేషం
 కాశ్వాత్పదాల్ తృతీయక్షణేపరానశ్శః తతః పంచమక్షణే అనుమితః త
 త్తీయద్యుపి వ్యభిచారానసంభవతి సంపాదయమాపిరమా విశిష్టోయః స్వక్షణః
 సిద్ధిద్వితీయక్షణః సిద్ధ్యంతాధికరణ కాలధ్వంసానధికరణత్వస్యానుమిత్యుత్ప
 త్తిక్షణవత్త్వాత్. తథాపి తత్కాలే ఉత్తరక్షణస్య సంపాదయమాపిరమాపిర
 వ్యవహితోత్తరక్షణోత్పత్తికానుమితకరియా దోషవారణేపి ప్రథమతుణ

తీయ స్మరణతీయసాధారణమనుగతావ్యవహితో తరత్వం ప్రకారంతరేణ
 నిష్పత్తి * స్వధ్వంసేతి * ఉభయత్ర కాలపదం కాలికసంబంధేనస్వధ్వంస
 వత్సలాఖాయ తేన సంప్రేయేప యజ్ఞస్య స్వనాశపిషయః పూర్వపూర్వజ్ఞా
 ననాశేవత్వేపి సంస్కృతాప్రసిద్ధిః నవాస్వపూర్వకాలస్యా పితృపూర్వ
 కాలీనస్వవిషయః జ్ఞాననాశవత్వేపి తదుత్తరత్వస్య తత్సాధారణ్య ప్రసం
 గః. ఏవంసతి యిత్ర సేషాధయి మాసిద్ధిపరామశాశాను మితీవాం క్రమేనో
 త్పాదస్తత్రసిద్ధేః స్వత్వజ్ఞేసిషాధయిషా విరహావిశేషణసంతరేణాపి అవ్యవ
 హితోత్తరత్వజ్ఞోత్పన్నానుమితీకత్వనిర్వాహదు క్రమభివ్యవహితవ్యాప్తి
 త్వంసః తేః స్థలూతరే తద్వ్యాప్తివృత్తిమాహ * తథాచేతి * ప్రభవత్వజ్ఞే
 పక్షతావారణాయేతి * తాదృశసిద్ధేస్త్రీతీయత్వజ్ఞోత్పన్నానుమితీ కతయా ని
 రుక్తసిద్ధిభిన్నగ్యవిరహాణ పక్షతాప్రసక్తైరితి భావః. ప్రభవత్వజ్ఞే పూర్వ
 వత్సమాధయిషావిరహావిశేషణ సత్వేపి స్వనాశాధికరణకాలధ్వంసాధి కరణ
 త్వంసః తావ్యవహితో తరత్వ నివేశః త్వేనోక్తాతి ప్రసంగవారణసంభవః.
 అనుమిత్యుత్పత్తిత్వజ్ఞే తస్యిద్ధినాశాధికరణ కాలధ్వంసానధికరణత్వస్య సేషా
 ధయిషావిరహా విశిష్టతస్యధిధికరణ ప్రభవత్వజ్ఞధ్వంసాధికరణత్వస్యక న
 త్వాల అతోఅవ్యవహితో తరత్వజ్ఞే తస్య విశేషణతామాహ * ఉత్తరేతి *
 తథాచోక్తస్థలే సిద్ధ్యవ్యవహితో తర స్మరణియత్వజ్ఞేపి సేషాధయిషా వత్సాన్ని
 షాధయిషావిరహావిశిష్టతాదృశత్వజ్ఞోత్పత్తికత్వం నానుమితేరితి తాదృశసిద్ధే
 రనుమితీ ప్రతిబంధక తానిర్వాహః. ద్వితీయవిశిష్టాంతస్య యద్విశేషణత్వం
 యత్ప్రయోజనకత్వంచ ప్రాగభిహితమిదానీమపి తస్యతద్విరళేషణత్వం
 తత్ప్రయోజనకత్వం నకు ప్రభవవిశిష్టాంత వదన్యాదృశమితి ప్రదర్శణయ
 తుం పూర్వోక్తమవ్యవహరణి * ద్వితీయంహితి * సిద్ధేర్విశేషణ మిత్యనువ
 కసిద్ధిస్థలే పక్షతజ్ఞోత్పన్నానుమితౌ వ్యభిచారబోధ్యః. స్వమితీవాంశయ
 త్రాపివరమత్వణ మాదాయావ్యవధాన ముపపాద్యం. ధ్వంసోత్పత్తి వ్యవచేతిత్వ
 వదస్య పూర్వనిపాతః. కాలధ్వంసానధికరణత్వత్ర కాలధ్వంసానధికరణత్వ
 త్వత్రావ కాలికసంబంధేన కాలధ్వంసవత్త్వం బోధ్యం. అవ్యవహితోత్పత్తి
 గతా సంబంధేన ధ్వంసవత్త్వమాదాయ దూషణంబోధ్యం. నానావిధానా

జ్యోతిః * అత్రైవేతి * యత్రకమేణ సిద్ధిసహధయిమానుమితయ ప్రత్రైవేత్య
 భావః * ద్విరీయతుణ్ణా * తృతీ యతుణ్ణానుమిత్యాహాభావి శ్యావః.
 * వక్షతానంపత్తయిభా * విశేషణాభావేన విశిష్టాభావరూప వక్షతాని
 ర్వాహాయత్యభావః. అన్యథోక్తకమేణ తాదృశసిద్ధిర్నిరుక్త సిద్ధిభిన్నత
 యా విశేష్యంత్వేన వక్షతానుపపత్తేరితి భావః. నను దర్శితస్థలే ప్రభవ
 తుణ్ణా వక్షతానత్వేన నక్షుణ్ణః సహధయిమానా లె అనుమిత్యన్వాదస్య ఇచ్ఛా
 నానుగ్యాః ప్రతిబంధేనాప్య సంభవాల్ ఇథం చ నిష్ప్రయోజనతయోగప్ర
 భవ విశిష్టాంతాపాదానాన్వితీయమపినిష్ప్రయోజనకం తాదృశసిద్ధేఃస్వా
 వ్యవహితోత్తర తృతీయతుణ్ణోన్నానుమితి కగయేవా ప్రతిబంధకత్వే
 న తృతీయతుణ్ణోత్పన్నానుమితి నిర్వాహాదిత్యాశయేనేచ్ఛా సామగ్యాతి
 నుమితి ప్రతిబంధకతామతే తదుభయంపరిత్యజతి * యదిచేతి * ఇచ్ఛాసా
 మగ్ర్యపేక్షయా అనుమితి సామగ్ర్యాహీన బలవత్ప్రేపితనుమితీచ్ఛా విశిష్టా
 యాఅనుమితి సామగ్ర్యాః ఇచ్ఛాప్రతిబంధకత కల్పనస్యా వ్యక్తికత
 యా తస్మాదేవ బలవత్ప్రకల్పనముచితం అన్యథా ఇచ్ఛాసామగ్ర్యపేక్షయా
 కాథాదిరూపానేక ప్రతిబంధకాభావ ముచితమియా గురుగ రానుమితి సామ
 గ్ర్యాః ప్రతిబంధకతాయా మిచ్ఛానివేశేన గౌరవాదితి యుక్త్యాజ్ఞానైచ్ఛ
 యో ర్యాగవద్యస్వీకార సంభవేన ఇచ్ఛాసామగ్ర్యా అనుమితి రోధితా
 వ్యవస్థాపనం నసంభవతీత్యాశయేన యదిచెత్కుక్తం. సహధయిమానిరహవి
 శేషణ సాధకకృత్యా శక్యతేవఅనుమిత్య వ్యవహితపూర్వ వృత్తిస్వంపరిత్య
 జ్యావ్యవహితోత్తరతుణ్ణోత్పత్తికానుమితీత్యరూపగురువిశేషణోపాదానను
 ముచిత్యమిత్యాశయేనాహ. * అనుమిత్యన్వసహితేతి * అనుమితవదం స్వ
 సమాసాధికరణాను మితిపరం అలోచ్యధికరణానుమిత్యవ్యవహిత పూర్వ
 వృత్తిసిద్ధేః స్వాశ్రయేనఅనుమిత్యనుత్పాదోపపాదకతానిర్వాహః. యన్న
 శాసంతర మనుమితి రుత్పద్యతే తాదృశసిద్ధిరప్రతిబంధకతావారణాయావ్య
 వహితీయోత్పాదానం తచ్ఛానుమితి పూర్వకాలీనధ్వంసా ప్రతియో
 గిత్వ రూపం పూర్వతుణ్ణ సిద్ధావేవవావిశేషణం పూర్వకాలీనత్వం చ కాలి
 కసంబంధేన తచ్ఛాగ్రభావవత్సమేన ధ్వంసవ్య కాలాపాధితయాతమసప

త్రిః సర్వాపామేవసిద్ధిసాంపూర్వజాతయతిగ్రంధిదమమితి నిరూపిత నిరుక్తా
 వ్యవధానవత్తయాఽనుమిత్యవ్యవహితే సిద్ధిభిన్నసిద్ధ్యప్రసిద్ధిరతః పూర్వక్షణ
 పృత్తిత్వ విశేషణం. పూర్వక్షణం పాగ్రభావవత్త్వం అనుమిత్యాదిపర్యంతా
 పథాయీధూలకాల మహాకాల సాధారణ మిత్యుక్తదోషతాదవస్థ్యమతః క్ష
 ణవర్తంతి నివేశః పాగ్రభావావచ్ఛిన్నవృత్తిత్వనివేశనేఽప్రతియోగిత్వాం
 తస్య సిద్ధివిశేషణ త్వేవక్షణత్వమనుపాదయమేవ. జన్యమాశ్రయ కాలాపా
 ధిత్వేతు కాలికన బుధేః పాగ్రభావవత్త్వం సిద్ధిరేవ విశేషణం చేయం.
 పాగ్రభావాసభ్యుపగమవక్ష్యమాణ తమత్వ త్రిక్షణాత్వ త్రికథ్వంస ప్రతియో
 గిత్వరూప మవ్యవహిత పూర్వత్వమేవక్షణ విశేషణం గర్భటకదళానాంవ్యా
 వృత్తిరగ్రేష్ఠీభిష్యుతి అనుమిత్యవ్యవహితపూర్వవతిగాన ఆత్మమనోయో
 గాదేస్తావ్యవహితసిద్ధిభిన్నతయా ప్రసక్తప్రతిబంధకతావారకద్వితీయసిద్ధి పదసా
 ఖాక్యాలు ప్రభమసిద్ధిపదం. నచ ప్రత్యక్షవాగ్ధిత్యాన్యాయేన ఉభయపరి
 త్యాగమం ఉచితాని నాచ్యం. తథానతి చాదబుద్ధ్యాదేరపి నిరుక్తరూపజైవ
 ప్రసబంధకతయా స్వకంశాగ్నిసిద్ధిబంధకతావ్యాఘాతాత్. నచ వ్యాహన్య
 లం తస్మాద్విబంధకత్వాంతరంనహిశక్త తిమావ్యతి క్రితు తావతాలాఘవ
 మేషేతి వైరుధ్యదోషో ముగ్ధాగ్రపవైతివాచ్యం. తద్దోషస్య వైరుధ్యా
 చ్చ సిద్ధాంత్య నేన స్వ రుందర్శనీయన్వాత్. యద్యప్యేవం ప్రభమసిద్ధ్యను
 పాదానెపి బాధాదేస్సవత్తంత్రీ ప్రతిబంధకతావిలోపభీరుణోద్వితీయ సిద్ధివ
 పదోపాదానం నవిరుద్ధ్యతే అఖండాభావసంపాదకత్వేన లక్షణదోషానం
 స్పర్శాదితి ప్రభమత స్తమపాదానమనుచితం. తథావ్యనుమిత్యవ్యవహిత
 త పూర్వవతిగానం స్వత్వమతితేన నిరుక్తరూపేణానుగమా సంభవేన త
 త్తద్వ్యక్తిత్వేన తేహంభేదకూటస్యైవ నివేశనీయతయా సిద్ధా సిద్ధ్యతిరిక్త
 తాదృశవదాఖా భదానామవ్యావతాకానాం నివేశగౌరవాల్ సిద్ధివ్యక్తి
 నాం భేదానివేశనీయా ఇత్యేతర్హుచనాయ ప్రభమసిద్ధిపదోపాదానం. అ
 తవన అగ్నితత్తద్వ్యక్తిత్వేన సిద్ధివ్యక్తీనాం భేద నివేశభేదానాంవిశేషవిశేష
 సిద్ధివైరుధ్యభావనానంగతిరిత్యతలమా * అతవేష * అతవేషకత్వాత్మక
 వైరుధ్యాచ్య సిద్ధిరిత్యగ్రే వక్ష్యంతియోజనా. * అతవేష * ఉక్తరీత్యా

భావే విగమనావిరహాణ మహాగౌరవాల్ ఫలానుత్పాద నియతసిద్ధివ్యక్తి
 నాం తత్తద్వ్యక్తిత్యేన ప్రతిబంధకతాపక్షపవ సాధీయాన్ సహధయిషావి
 రహవిశేషాపరిత్యాగశ్చనుచితః సహధయిషాకాలీన సిద్ధివ్యక్తీనా మనం
 తానాం తత్తద్వ్యక్తిత్వావచ్ఛిన్న భేదకూటవివేకపక్షయా తద్విశేషానా
 వస్యైవ యుక్తత్వాదితి కథంచిదనుగమప్రకారః పరిచింతనీయఇతి సిద్ధి
 వైయధ్యుమిత్యాశయనవైయధ్యుచ్చసిద్ధిరితి వక్ష్యేః. * తాదృశసిద్ధి
 నాం * భిన్నాంతపరిచయసిద్ధివ్యక్తీనాం. * నిరుక్తిరూపేణేతి * నిరుక్తసిద్ధిభిన్న
 త్వ విశిష్టసిద్ధిత్యేనేత్యర్థః. అగత్యాకార్యకారణ భావాసంత్యవదోషా
 యేత్యతలహ * తాదృశేతి * తత్తద్వ్యక్తిత్యేనకల్ప్యమానప్రతిబంధకతా శే
 త్యర్థః. యాదృశసిద్ధ్యుత్తరం సహధయిషాత్పత్తావనుమితః సహధయిషా
 త్పత్తి పక్షాతనుమితవారణాయ కల్పనీయ ప్రకటంధకతా తాదృశవ్యక్తౌస
 హధయిషా విరహవిశేషణ ప్రతిష్ఠ్యనిదేశసన్యాసశ్శక్తితయానకలేతి. నను క్ష
 చిత్సిహధయిషా విరహవిశేషణ్యావశ్యకతయా తదభిప్రాయైవైవమూలే
 తదుపాదాన సంగతిరతో దూషణాంతరమాహ * తస్మిన్మయేతి * తత్తదా
 సిద్ధిపదసాక్షాత్కారేణ. అస్యచింతాహేతౌ ఇతి విదాఢేఅన్వయః. ఉక్త
 స్థలే అనుమిత నిర్వాహాయ స్వసమానాధికరణానుమిత్య స్వసహిత పూర్వ
 తుణవర్తినోయాయాః సిద్ధయః తత్తద్వ్యక్తిత్వా వచ్ఛిన్న భేదకూట వత్సి
 ద్ధిత్యేనప్రతిబంధకతామపేత్య తదవచ్ఛిన్నా భావస్య పక్ష తాత్పర్యమపేయం.
 తత్రేవ మహాగౌరవ తదపేక్షయా లాఘవాల్ యత్సిద్ధివ్యక్తినత్యే తదుత్త
 రక్షణేనుమిత ర్నొత్పద్యతే తత్సిద్ధివ్యక్తేః ప్రకటంధకత్వ కల్పపవసాధీయాన్
 స్యాల్. దూషణాంతరమాహ * సహధయిషేతి * ఏతద్విశేషాస్య ప్రయో
 జనాభావాల్ పరిత్యాగఇత్యనుచితం. యత్ సహధయిషా సిద్ధ్యనుమిత
 య ఇత్యాది తత్ర పక్షతానంపత్రయే స్వసమానాధికరణేత్యాది విశేషణా
 క్కాంత తత్తత్సిద్ధిభేదకూటం సవేశ్యం తదపేక్షయా సహధయిషావిరహ
 వైశిష్ట్యరూప విశేషాదానే లాఘవాల్ తథాచాగత్యా సహధయిషానా
 శ కాలీన సిద్ధివ్యక్తిభేదకూటం నివేశేపి సహధయిషాకాలీనసిద్ధిభేదకూటనివ
 శోనాప్రస తాదృశ ప్రయోజనసంభవాదితి యక్తిన్వయేన భేదకూటనివేశా

స్వేచ్ఛా యాః సేషానయమావిరహ విశిష్టసిద్ధ్యభావాలిక్త సకలకారణసమ
 వగానాధికరణేభూతక్షణ సంబంధవ్యక్తయ స్తాసాం వినిగమనా విరహేణ
 క్రిమిశిష్టి సేషానయమానుమిత్యుత్పత్తిస్థల సేషానయపోత్పత్తిక్షణ అనుమి
 తివాకణాయ సిద్ధిస్సేషానయమా విరహవిశిష్టతత్త్వక్రీతేన ప్రతిబంధక
 త్వాపేక్షయా లాభువేనప్రతిబంధకతాపత్యై రిత్యర్థః. తథాచ మూలా
 క్రిత్య సేషానయమావిరహ విశిష్టసిద్ధ్యభావవ్య పక్షతాత్వవ్యాఖ్యాతఇతిభావః.
 నమత త్తత్త్వమయై స్సమంత త్తదాత్తవాంసంబంధాఃస్వరూపానతిరిక్తాఃతథాచ
 తత్తదాత్త్యవ్యాపస్య తత్త్వమయరూపస్యైవా సంబంధవ్య ప్రతిబంధక
 తేన తత్తదాత్త్యవ్యవహితత్వమయేచాన్యత్రాత్త్యవ్యమిగ్ధమవప త్రితః అ
 న్యస్య ప్రతిబంధకతాంప్రసంజయతి * తత్త్వమయావచ్చిన్నైతి * సిద్ధ్య
 సంతరం ^{సామాన్య} సిద్ధాన్తేయక్షణేనమితిస్థలత్యాగః. సేషానయమావిరహవిశిష్ట
 సిద్ధ్యభావేన సకలకారణాధికరణ తత్త్వ జావచ్చిన్నానాం తత్తదాత్తనిష్ఠ
 తత్త్వవ్యవహితాదివ్యక్తివాచిన్యర్థః. సామాన్యాధికరణ్య సంబంధేన సేషా
 పేక్షయా అనుగమః కతావ్య. నవ స్వసమానాధికరణత్వ స్వవ్యక్తికృతి
 వ్యవస్థ స్వసాగ్రాధావవత్తైస్ త త్త్రిశయ సంబంధే సాగ్రాధావానగీకార
 స్వసమానాధికరణత్వ స్వావ్యవహితపూర్వక్షణవృత్తిత్వోభయ సంబంధేనా
 నుమితి విశిష్టత్వరూపః ఏతాదృశానుగమకరూప విశిష్టసిద్ధిభిన్నసిద్ధ్యభావః
 పక్షతావాచ్యా తత్ర సిద్ధిమూల్యే వైయథ్యాత్ తాదృశరూపవైశిష్ట్యవ
 చ్చిన్నాభావ ఏవ సాప్రతిబంధకః. సిద్ధ్యభావ సహితసకలకారణ సమవ
 థానేక్షా స బ ధవ్యక్తేఃప్రతిబంధక త్వేచ్ఛావ్యయమిగ్ధ స్వాత్ అతః సిద్ధ్య
 భావాదిరిక్తేత. ఏవాయతిశంధితార్థసత్త్వై తత్ప్రతిబంధకత్వ కల్పనవ్య
 భామిత్యుతః సకలేతి. నను వినిగమనా విరహేణ ఉభయమేవ సిద్ధ్యతీతి సి
 షానయమావిరహస్య సపశేవణ్య నిరాకరణమతలహ * క్రిమిశితి * ఏత
 వృక్షణస్యాదిరిక్తతామతే తస్మింబంధానామతిరిక్తత్వాత్. తేషామసతిరి
 క్తత్వమతేపి తత్తత్తదాన్తేన తత్తదనుమితౌ ప్రతిబంధకత్వ వర్ణనసావా
 క్షణాగ్రామేవప్రతిబంధకత్వమితిబొద్ధ్యం. సిద్ధ్యసంతరమిత్యాదివాక్యలబ్ధేషా
 మధావనేనాన్యత్ర తత్త్వయయావచ్చిన్నై తత్త్వననాయోగాపేక్షయా తత్త్వ

ధయిమా విరహావచ్చిన్నాయా స్తత్రబ్ధైః ప్రతిబంధకా వపేక్షయా లా
 ఘవాదిభావః * నియామకాభావాత్ * నియామకాభావప్రసంగాత్ నిమా
 ధయిమావిరహవిశేష్సేధిసత్వేద్వితీయతాణే అనుమిత్యుక్తి ర్నిర్వాహ్యాయా ని
 రుక్తసేధిభిన్న సిద్ధ్యభావరూపపక్షతాయా అనుమిత్యుక్తిప్రదానత్వాద ప్రయోజక
 భావస్య చాన్యోన్యాయ శ్రియా అనుమిత్యుక్తిప్రదానత్వాద ప్రయోజక
 త్వా సంభవాది భావః తాదృశాన్యోన్యాయస్యా దోష వాదనం ప్ర
 తిబంధ్యానరస్యతి * నవత్యాదితా * ఏవకారాధోవాకాంః ఉద్భవైః కారణ
 తావచ్ఛేదకావచ్చిన్న సమాజాధీనత్వే కథనే తస్మాత్ కారణతావచ్ఛేదకకు
 త్సిద్ధిప్రకృతినాం ప్రతిబంధకత్వే లాఘవమాప్నోతి. నను ప్రతిబంధకతా
 యావప నియామకతయా నియామకాభావ రీతివా సంగతిర్నిరసాహ
 * నియామకాభావప్రసంగాదీతి * కుతిత్యుక్తి కాంక్షానాం వేత్తా యామ
 న్యోన్యాయద్వయ రూపం హేతుం దశాయతి * నిపాధియపేదే * య
 త్ర సేషధయిమా సిద్ధిపరామర్శోస్తత్రి సేషధయిమా ప్రాప్త్యో సేషధయిమా
 తూన్య సిద్ధిమతి అనుమిత్యుక్తిప్రదానత్వాద నిర్వాహ్యాయః పక్షతామాః అన్యోన్య
 శ్రియభియానుమిత్యుక్తిప్రదాన ప్రయోజకత్వస్య యత్రిసిద్ధిగద్యేశా మేష
 దపూర్వక సేషధయిమాతూన్య సిద్ధిసత్వే సామన్య విగ్నాహ్యస్య పక్ష
 తావిరహస్య తద్భియానుమిత్యుక్తిప్రదానప్రయోజకత్వస్యచాసంభవాదిత్యుక్తిః
 * తాదృశేతి * జ్ఞప్త్యుక్తిప్రయోగస్యాశ్రియస్తేష దోషత్వం నత్వస్య త్రి
 త్యర్థః తథాసతీత్యాదినైవ ప్రతిబంధకనాల్ నవత్యాదివస్తీరన్యో
 న్యాయాణామదోషతోక్తినిరాసప్రదశోక్తేవేత్యుక్తయేన ఆదీతి. వాకారా
 నసముచ్చయే. దూషణంతరావారంభణాల్. నాపి హేతో అన్యోన్యాయ
 యస్య నియామకాభావస్యవా అనుపపాదకత్వాదరీతిహ * ఏవాధావక్షః *
 పరామర్శాద్యసత్వే అనుమితీరేవ నాస్తీతి నియామకాభావప్రసంగాసంగ
 తిరతః పరామర్శాదినత్వే త్యుక్తిం. కారణసమాజేత్యాదైః పునరుక్తత్వ
 మాకంకాయా * కార్యోత్పత్తేరితి * నిరుక్తపక్షతా ఘటితకారణసమాజా
 ధీవాకార్యోత్పత్తిః సమాజచ్ఛ కార్యోత్పత్తి ఘటితపక్షతా ఘటితత్వేన కా
 ర్యోత్పత్త్యధీనత్యయం సమాజేత్యతీయోన్యోన్యాయిత్యర్థః. య

క్షినివేశే అన్యోన్యశ్రీయన్ముదితః తథాసతి పాత్రియశః కాగ్రాశానశ్చద
కావచ్చిన్న సమవిధానస్యాపి అశ్రేణనకార్యోస్తి ప్రియోజ్యత్వా పా
తాల్. *నివిశతే* నివిశమానమహావశావహం. ఆధవోక్తపక్షతాయాః కా
ర్యోస్తిని యామకస్య చేవ నవేశ్యాది హా నిరాకృతం

ద్యపి పక్షాశాయామన్యోన్యశ్రీయద్వయం సమాజేనైక ఇతి నియోన్యో
న్యశ్రీయాః. తథాపిశాద్యశాన్యోన్యశ్రీయస్యేత్యేకవచనం జాతౌబాధ్యం
సిమాధయిమాదిరహరూప విశేషణాభావాద్ధీన విశిష్టాభావస్థలెతదధీనత్వాభా
వాల్ పాత్రియశః. నను నివిశతి ఇన్యతిస్యాన్యోన్యశ్రీయస్యాదో
షతానాదోనలభ్యత ఇన్యత ఇన్యతాహ *నివిశమానమహావశావహమితి*
కార్యోస్తినివేశ్యాదోషత్వే తస్మింబంధనాన్యోన్యశ్రీయస్యాదోషత్వలా
భావోషాభూతాన్యోన్యశ్రీయా నావపేతిహా అహావశావహాశబ్దాశ్చః. *నివి
శమానమితి * నెర్విశిన్యనుశాసనాల్ లటఃశాన్యతితం. నివేశనమితి
త్వగుచ్ఛం. కార్యోత్పాదాదీమితి ప్రథమాదేశనాల్. నను సామాన్యతో
న్యోన్యశ్రీయస్య దోషశాంజాననః కోనామతద్విశేషస్యాదోషతాం మూ
ఘాత్. కేహంచిత్విశేషాతామేవ శాం జానానఇతి శేల్. తథాపి తథాసతి
శాన్య మహాబంధలిఖనాసంగ తే ఆజన్యేనైవ తద్దోషతాబోధనసంభవా
ల్. కించ నియామకాభావాదితి ఏకాగ్రీభిధాన మనుచితం అజాపేన ఆ
న్యోన్యశ్రీయ ప్రసంగస్యాభిధాతు మాచిత్యాత్ సన్యపి పరామర్శాదా
విశ్యభిధానవైయ్యధ్యాక్షేత్యతానియామకాభావ ప్రసంగే కథితే తదు
పరిపక్షతాయాపి నియామకత్వం స్వాదిత్యనుయోగసమాధానాయ నవా
ఇత్యరంభఇన్యాహ * అగవేశ్యాది * ఏవంచ పరామర్శాదిరేవ నియా
మకాభావేతి శంకావారణాయ సత్యపి పరామర్శాదాచిత్వక్రమికబోధ్యం
* నిరాకృతమితి * ఆత్మాశ్రీయేశేత్యాదిః. ఆత్మాశ్రీయోపసాదకం కారణస
మాజాధీనత్వం విశేషణం పక్షతానుజితకారణ సమాజాధీనాయా కార్యో
త్పత్తిః తస్యా ఇతరకారణసత్వే పక్షతాయాపి నియామకత్వంవాచ్యం. త
చ్చ నసంభవతి నియామకతావచ్ఛేదకకోబాకార్యోత్పత్తే ప్రవేశేపక్షతా
సంస్కవాద్వారా కార్యోత్పత్తేః కార్యోత్పత్త్యధీనత్వాపాతాల్. నను కా

కారణతా వచ్చేకకోటా విశ్వాదేః కార్యోష్పత్తి నియామకశాస్త్రోదక
 ఘటకః ఇత్యధికః. అత్రాన్యోన్యశ్రియో వోషంప్రబద్ధ్యాస్వీకారయతి న
 థాసతిత్యైవం వ్యాఖ్యేయం. యస్యపి స్వకశావ్యవహితో త్రగక్షణా
 శ్చ త్రిణామిది కత్వం స్వగవ్యవహితత్వేన న తద్వ్యక్తి విశ్రాంతమితి
 భేద ప్రతియోగి శావచ్చేకక కర్తృత్వేనైవేకావధికార్యాత్ తత్పరిణ
 యవ్యక్తీనాం తత్వ్యక్తి స్వేనైవ భేదాస్పిద్ధానివేషనీయాః తథాచ
 కారణతావచ్చేకకస్య నాశ్చ త్తి ఘటితత్వం. తథాపి భేదకూలనివేశేవిశే
 ష్యవిశేషగతావే వినిగమనా నిరహేణ కారణతానంత్యం దుష్పరిహర
 మేవేభావః. కార్యోత్పాదాదికమిత్యాదిపదేన తాదృశగౌరవప్రయోజకభే
 దకూటస్యాపి పరిగమిం. తస్య కారణతావచ్చేకకత్వే స్పృశ్యమప్రసంగం దేరే
 రణతావచ్చేకకకోటావేవ కార్యోష్పత్తి స్పృశ్యవేళోభిహితాననియామకతావ
 చ్చేకకకోటావత్యైక వాక్యశాస్త్రేభ్యం కాపరిహరగాయామా *కారణతేజః*
 సన్వాత్తాశ్రియ మభిధాయ తథానశ్శాగ్నినా ప్రసబ్ద్యాభిధానంవ్యధికం
 సమాజాధీనత్వాం తేన నిర్ధేకులాభేనానాకాంతత్వాత్ ప్రతిబంధేరదోష
 త్యాచ్యైత్యుతిః తస్మాదోషాంతరసూచకతాం ఘృష్పదయతి*అత్రేతి* కా
 ర్యోత్పాదస్య కార్యోత్పత్తి త్రియూనిక శావచ్చేకకకోటాప్రవేశేఇత్యధికః. అ
 న్యోన్యోగ్రయః యామాదనిర్వాహ్యయః కార్యోత్పత్తి స్తన్నిగ్వాహకశావ
 త్ *తత్పరిణయేతి * నిర్ధాది శాదృశానుమితకసిద్ధివ్యక్తీనావేషభేదాః నివ
 శ్యాః సత్త్వవ్యావర్తకః ఘటజ్ఞానాదీనామపి గౌరవాసతి సూచనాయ ప్రథ
 మసద్ధిపదం. తథాచ వరామగ్నాదేః ప్రతిబంధకతానానాయ ద్విరీయగత్వ
 దమితభావః. * తథావేష * సచ దీధిశక్త్యం కార్యోష్పాదలిఖనాసంగతః.
 స్వోగ్న త్రిక్షణోగ్న త్రికధ్వంసప్రయోగి త్రిగవ్య త్రిత్వ స్వసమానాధికరణ
 త్వోభయసంబంధేన ప్రకృతానుమితమత్వవిశిష్టసిద్ధిత్వ మనుగమకయావం
 యోగసిద్ధిసహధయిషానుమితయః తి లోచ్యాసామగ్ర్యాః అనుమిత్యవిరొధి
 తామతే ఇచ్చోత్పత్తిసమయే అనుమిత వారణాయపూర్వక్షణః సహధయిషా
 విరహావిశిష్టత్వేన విశేషణీయః తథాచ తదవచ్చిన్నభిన్న సహధయిషా విర
 హావిశిష్ట సిద్ధ్యభావ ఇత్యేతర్థాల్పాభిప్రాయేణ త్రిలిఖనసంగతేః అద్యప్రతి

వ సం॥ లేక. అనుమిత్యన్యవహితప్రారోహ్యసంపరామళాదితోఽనుమిత్య
 త్రరమనుమిత్యపత్తెర్వాంఠాయోన్యత్తికాలావచ్చిన్నత్వేవిశేషితేలేక. సా
 ధికరణసమయధ్వంసవదన్యకాలసంబంధవిశేషితేనేత్యథాక. తాదృశధ్వంసవ
 త్త్వం కాలికసంబంధేన తనోన్యత్తికణస్థాపనప్రయోగిత్వాదిసంబంధేనసా
 ధికరణ కాలధ్వంసావచ్చిన్నత్వపే నక్షతః ఏవంచ కాలికసంబంధేన తాదృశ
 ధ్వంసవదన్యత్తీసంబంధవిశిష్టజ్ఞానాదేర్వికతీయాదిక్షణేనత్వాత ఉక్తాతిప్ర
 సంగతాదపస్థ్యం అతిః కాలపనం. తాదృశ కాలసంబంధస్యఉపక్షణవిధయా
 అవచ్ఛేదకత్వే సమీపవేషః ఇత్యేతావిశేషణ విధయా తథాన్యలాభాయోత్త
 రప్రసూమగాయచావచ్చిన్నాంతస్య క్షణభారయమధ్యేప్రప్రేవముపేక్ష్యా
 వచ్చిన్నస్వవిశేషితే నేత్యుక్తిం. ఏశేషణత్వంచాన్య సామానాధికరణ్యసంబం
 ధేన బాధ్యం ధర్మణోవిశేష్యత్వాత్. కాలాంతరీణానుమితీసానాధికరణ
 ఘటజ్ఞానాదితోఽనుమిత్యాపత్తివారణాయ స్వక్షణాన్యవహితోత్తరక్షణా
 త్ప్రసూవానుమితపశేషణం. అదభాన్య వ్యాధికరణకాలధ్వంసాధికరణకా
 లధ్వంసానాధికరణత్వేనసంస్థాధికరణకాలధ్వంసాధికరణోయఃక్షణస్తమత్వ
 మ్మత్వం. నత్యంతనివేశాత్ సోత్తరత్యక్తయక్షణోత్పన్నానుమితీజ్ఞానాదితస్త
 ద్వితియక్షణేనానుమితప్రసంగః. తాదృశానుమితీకసంపాకరణిక్తీయక్షణే
 నుమితీవారణాయ వ్యాధికరణ త్వేనతీత్యుపేక్షితం. తృతీయాదిక్షణస్యజ్ఞానా
 బందిద్వయసంగ ఆశ్చి వరం త్వేత్రసిద్ధివైయక్త్యమధికదోషః. * ఉత్పత్తికా
 లః * స్వాధికరణకాలధ్వంసవదన్యవ్యాధికరణకాలః. తదవచ్చిన్నత్వేగౌర
 వాదాహ * స్వాధికరణేతి * స్వాధికరణత్వం కాలికసంబంధేన తేనోత్పత్తి
 క్షణాన్యవిషయతా సంబంధేనస్వాధికరణంయః తద్ధ్వంసవత్స వ్యభవేషే నక్ష
 తః * ఏశేషణవిధయా * ఫలాన్యవహితప్రాక్రమన్యత్తితావచ్ఛేదకతయా.
 తథాచైవం విధస్థలేకారణతావచ్ఛేదకవిశిష్టసత్రాయా ఏవకార్యోపధానని
 యామకత్విమాత్రీయతగతిధావః * అవిశేషితత్వాదితి * అవిశేష్యత్వాదితి
 పాతేతు విశేషితం కృతవిశేషణం విశేష్యమేవ తదన్యత్వాదితి సమీపాథాః
 * సత్యంతేతి * స్వాధికరణత్వం ధ్వంసాధికరణత్వంచ కాలికసంబంధేన
 తేన ప్రారోహ్యత్వన్నస్వధ్వంసజ్ఞానమాదాయనదోషః. ప్రతియోగితావచ్ఛేద

ద్యునిధికరణ త్వేపి సంసారాద్యధికరణత్వాత్తేః తాదృశాపేక్షాబుద్ధిద్వీ-
 యక్షణేననుమితీవారణానురూఢస్తు సతతపేక్షాబీజం. తదానీం సమానాధి-
 కరణవిశేషగుణాంతరస్యాప్యనుశ్చిత్త్యా తత్ప్రయోజకాదేవానుమిత్యనుత్పా-
 దోపపత్తేః. అపేక్షాబుద్ధిస్త్రియక్షణే సమానాధికరణవిశేషగుణాత్పాదోప-
 గమత్వపేక్షాబుద్ధస్త్రియక్షణానస్థాయితాయావవానుపేక్షావస్తుకే ప్రస-
 పేక్షాబుద్ధద్వైతక్షణాన్ధాయితాయావవాప్రకృష్టితబుద్ధిసగర్భాను అన్యథాసి-
 ధ్యాదిద్వితీయక్షణాత్ప్రవాపేక్షాబుద్ధ్యాత్మకపరామర్శస్యోయక్షణేననుమి-
 త్యనుపపత్తేస్తస్యా స్త్రీయక్షణవర్జనానానమతే ద్వితీయక్షణే విశేషగు-
 ణానుత్పత్త్యా తదానీముత్పత్తికాలావచ్ఛిన్నసపిషయకసత్వస్యోర్విటత్వాది-
 త్యవధేయం. అనుమితేస్త్వసమానాధికరణానుమిత్యుత్తరొత్పన్నజ్ఞానాంతర-
 ద్వానుమితపరిసంగవారణాయాధికరణాంతం తుణవిశేషణం. స్వప్రార్థకా-
 లాద్యుత్పన్నానుమితేపి స్వాన్యవహితోత్తరత్వాత్కారస్యోర్విటక్షణప-
 ర్యంతస్థాయీహులకాలాత్పన్నతయా తద్దోషతాతపస్థమిహిహిహి వేళిః. అ-
 నుమితేస్త్వక్షణావ్యవహితోత్తరక్షణాన్ధిస్త్వసమానాధికరణస్వాత్మకానుమి-
 తితయాతద్వారణాయఉత్పత్తినీవేళిః. పునర్విత్వపేక్షాబుద్ధిస్త్రియక్షణేచి-
 శేషగుణాంతరానుత్పాదే అనుమితో స్వాన్యోర్వివేశాదపి ఉత్పత్తిప్రయోజ-
 ననిర్వాహాబోధ్యః. తథాసత్యపేక్షాబుద్ధ్యాత్మకానుమిత్యనంతరొత్పన్నజ్ఞా-
 నారణాయధ్వంసానిధికరణత్వం తేనైవసంబంధన. అపేక్షాబుద్ధిద్వైతక్షణా-
 వస్థాయితామతే తాదృశపరామర్శాద్విశేషయక్షణే అనుమితేస్సంభవేన త్య-
 తీయక్షణే అనుమిత్యనుత్పాదే ఇష్టాపత్తివారణాయ సిద్ధావీతి. స్వాన్య-
 త్యవేశేన వారణసంభవాల్ స్వసమానైతి. స్వాధికరణత్వస్వధ్వంసాధికర-
 ణత్వయోః కాలికసంబంధనివేశ ప్రయోజనమూహ్యం. *జ్ఞానాల్* ఘటా-
 దిజ్ఞానాల్. దూషణాంతరమాహ * అపేక్షాబుద్ధేరితి* అత్రవదంతి అనుమి-
 త్యుత్పత్తిక్షణే పరామర్శజన్య సంస్కారోత్పత్తౌ బాధకాభావః ఏవంచతా-
 ద్యశనంసాగరాదనుమితీ ద్వితీయక్షణే అనుమిత్యాపత్తివారణాయఉత్పత్తి-
 నివేశకవేశ్యకః. నచ సంసారాన్యత్వమపి విశేషణం. సంసారాద్వేత్వ-
 త్తరగ్రంథాసంగతే. నచ తత్సంసారాన్యత్వం దీయతాం. తథాసత్య

నాదవ్యను మిశ్రిత్యైవ సంగతా వాల్. అపేక్షారుద్ధేర్వాక్షణమాత్రానస్థాయితా
మతపివై హాప్రశిబద్ధిర్మిత్యుక్తాన్వయః పురుషాన్తరీయానుమిత్యవ్యవహితపూర్వో
స్పృశ్యజ్ఞానాత్తత్వతః పుంసోనుమితేర్వారణాయ స్వసామావాధికరణ్యమను
మితపశేషణం. పతి పురుషీయానుమిత్యవ్యవహితపూర్వోన్వద్విత్వాదితస్తద్వ
తః పురుషాంతరస్యానుమితేర్వారణానసవిషయకత్వనివృత్తం. అనుమిత్యవ్యవహిత
తపూర్వత్వజ్ఞానోన్వత్వ్యణియామాశంకయా జ్ఞానత్వముపేక్షితం. వ్యక్తిశబ్ద
ప్రశ్నిచేదయిచ్చిత్. బహువ్రీహి ప్రతిపాద్య సంబంధాంశస్వాధికస్యా
త్రైవివేశాత్ బహువ్రీహిం పరిత్యజ్య లఘురూపాంతరమాహాన్వసమానాధి
కరణేతి జాగ్రాప్యత్వక్తికాలావచ్ఛిన్నత్వవిశేషితేనేత్యనుషజ్యతే. అన్యథాఅ
నుమిత్యవ్యవహితపూర్వోన్వద్విత్వాదేరనుమిత్యుత్పత్తిధికరణత్వజేహి సత్త్వా
త్వదనంతరమనుమిత్యంతరార్థిత్వాపత్తే. నచానుమిత్యవ్యవహితపూర్వోన్వత్తై
ర్విశేషణతయైవ సామంజస్యే ఉత్పత్తికాలావచ్ఛిన్నత్వస్య పృథగ్విశేషణత్వ
వాయుత్వమితవాప్యం. అవ్యవహిత పూర్వత్వనోన్వత్తైర్విశేషణత్వై తద్వ
బింపుత్వంశబ్దవిశేషణతయైవ సామంజస్యేత్వజ్ఞానాస్వాధికరణకాలధ్వంసానధిక
శబ్దరూపస్య ఉత్పత్తిఘటకాంశస్యవైయధ్యాపాతాత్. ప్రత్యాశనాద్ధితి
న్యాయస తనుశేమపపరిత్యజ్య స్వసమావాధికరణానుమిత్యవ్యవహితపూర్వ
క్షణపుత్తత్వపిప్లజ్ఞానత్వని కారణతాపరిసంగోఽగేదర్పయివ్యతపవ. అను
మితాసామావాధికరణ్యపి నవ ప్రయోజనంపూర్వవత్. అనుమిత్యవ్యవహిత
పూర్వత్వంప్రాగభావనత్వతః ప్రాగభావాధికరణకాలప్రాగభావానధికరణ
త్వేనతితత్ప్రాగభావనత్వం అనుమితపూర్వపిప్లస్య తమత్రోత్పన్నస్యశ
ఘటజ్ఞానాదేర్వారణాయ దశద్వయమ్. అవ్యవహితోత్తరత్వఘటకాల్ స్వాధి
కరణకాలధ్వంసాధికరణ కాలధ్వంసానధికరణత్వ రూపసత్యంతాదేతపీయవ
త్యంతిన్యలఘుత్వాదప్యేతత్తలైలాఘవబాధ్యం. ప్రాగభావానంగీకారతద
నంత సంసారభద్రవై మపేక్ష్యలాఘవేన ఉత్పత్తివివేచనాచిత్త్యాత్. వ
స్తుతస్తు ఉత్పత్తివివేచిఖండనపాఠవప్రమాదికః అపేక్షాబుద్ధేర్వాక్షణానన్త
యితామతే పవవత్తల్లక్షణకరణేన పునస్తృతీయక్షణానస్థాయిత్య శంకానా
దధావిరోధాదితి. * తత్ప్రాగభావః * నద త్రూలంకారేణాప్రత్యక్ష

ఘటితం పత్యనాణావ్యవహితే పూర్వస్వేవ ని వేశ్యం. అనుమిశ్యస్యః హితే
 పూర్వస్వస్యోమతరస్థాయీ పూలకాలేఽనుమిశ్యతరమాస్వస్య ఘ
 టావిజ్ఞానస్య నాథణాయక్షణత్వ నివేశనం. అనుమిశ పూర్వభావ విజ్ఞాన
 త్రికత్వవివక్షణేక్షణవగం కాలపరమేవ అనుమిశ్యస్యవహితే పూర్వక్షణవగ్యం
 తస్థాయినస్తత్పూర్వ జాతేఘటజ్ఞానాదితోఽనుమితపూర్వమనుమితే గావ
 రణాయ ఉత్పన్నత్వ నివేశనం. పూర్వవర్జిత్యాదివారణాయ సవిషయకత్వని
 వేశనం జ్ఞానతోపేక్షాయాం బీజనుపి పూర్వవర్జిత్యం. అతోభయత్ర
 స్వత్వఘటితత్వేన తత్త్వక్రియశామాదననుగమయతి పతయోగినిన్నస్య
 మంతర్భావ్యానుగతభేదకూటఘటితదమేకకారణతాం ప్రసంజయతి*స్వ
 త్కణతి *స్వత్కణావ్యవహితో తరక్షణానుత్పత్తిక స్వసమానాధికరణానుమి
 తికంస్వం అనుమితీ సామగ్ర్య సహవధానక్షణోన్నతం ఘటజ్ఞానాదికమే
 వ తదన్య సవిషయకోఽనుమిత్యస్యవహితే పూర్వక్షణోన్నతస్వసమానాధికర
 ణ పరామర్శాదిరతస్థోఽనుమిత్యుపపత్తిః శాద్భూతాదేవ పరామర్శా
 దనుమిత్యుపంతర మనుమిశ్యంగకవారణాయా పూర్వత్రికాలావచ్ఛిన్నత్వ
 విశేషితే న్యనుష్యతే. నచైవ సోస్వత్రిక్షణావచ్ఛిన్నస్వస్యసయోగినిప్ర
 వేశనాననుగమస్యావశ్యకతయా ప్రయాసాయశుభలభివాచ్యం. తత్తద్వస్తు
 నిష్కణ త్తదధికరణసమయధ్వంసాధికరణసమయసంబంధానామభావకూటవిశి
 త్తేస్తేవాతోగ్నత్రికాలావచ్ఛిన్నాక్షణత్వాదృశస్యచానుగతత్వాత్.
 స్వసమానాధికరణానుమితీ త్వావచ్ఛేదేన స్వక్షణావ్యవహితో తరక్షణానుత్ప
 త్తికత్వం వివక్షణీయం. అతోనుమిత్యుత్పాదకపరామర్శాద్భూతధికరణక్షణావ్య
 వహితో తరక్షణానుత్పత్తికత్వస్య శిష్టానుగత సమానాధికరణకాలాం
 శరీణానుమితోనత్వేపి నజన్యసంషయకేభేదకూటాప్రసిద్ధిః. స్వక్షణావ్యవహి
 తో తరత్వం పూర్వగుక్తంగ్రహ్యం. తత్పురుషీయయాదృశఘటజ్ఞానాద్య
 దందూషితిమితివాచ్యం. తత్తద్వస్తుక్రియశాంతాయాశుక్రి విశిష్టానుమితేన్న
 వేశ్యపగనూత్. *అనుగతభేదః * అఖండభేదః. ఉత్తరపరామర్శాదౌపూ
 ర్వపరామర్శాధికరణసమయధ్వంసాధికరణసమయసంబంధ నత్వేన తద
 భావానుపపత్తిరతిః * తద్వస్తునిష్ఠేతి *

క్షం తదీయానుమితావనున్నాయామేవ తస్య పుంసోముక్తిస్తాద్యుపేక్ష
 ఘటానాదకం స్వాధికరణసమయోత్తరక్షణానుష్ఠితకస్యసమావాధికరణా
 నుమితానామాన్యకమితరామగ్యాద్యసమవహితాస్తతదన్యఘటజ్ఞానాదితోను
 మిత్యాసత్తస్య స్వపదేనోవాదానానంభవాదలోఽన్యథాసనివేశః. నిరు
 క్త్యోదానృహనుమిక్కులత్పదకఘటజ్ఞానాదేః పూర్వంకదాచిమత్పన్నా
 యాలవ్యసుమితరున్మిక్కుచికరణక్షణే|అప్యవహితోత్తరత్వస్య తాదృశానుమి
 త్త్వేషమితాదృశేఘటజ్ఞానాదిద్వితీయక్షణపర్యంతస్థాయీ ఘటకాలే న
 త్వాత్తాదృశం న్యమిప్రసంగమేవస్మాత్ అతిశిత్రుత్వక్షణస్వయాద్విదేశం.
 అనుమితే స్వాప్యవహితోత్తరక్షణస్మత్తిస్వాగ్గతానుమితకలయా న్యవదే
 నోవాదానానంభవాత్తతోఽనుమిత్యంతరావత్తిరతిశిష్టస్త్వివివేశః. వ్యధికర
 ణానుమిక్కువ్యవహితాల్పారోన్మిన్నఘటజ్ఞానాదివారణాయ సామానాధికర
 ణ్యమనుమితవిశేషణం. ద్వితీయకల్పేఽనుమిక్కుప్రవహితపూర్వక్షణోన్మత్తి
 ముపలక్షణేకృత్య పృథగున్మిక్కుకాలవ్య విశేషణతయా నివేశాపేక్షయా తా
 దృశేక్షణోన్మత్తిఘటక తదృశక్షణప్రతిత్వస్య విశేషణతయా నివేశనమేవా
 న్మత్తి తావత్తైవాత్మనిరంభం గాల్ ఇత్యశయేనావా * కింవేళ * పదత్యా
 వ్యక్తస్ఫోటేవ. మిక్కుశివరాశికద్వితీయక్షణే కమమిక్కును నొన్నన్నంకృతి
 యక్షణేచానుమితకాతా తత్రి వరామశ్చ యావత్సానస్యైవానుమిక్కుత్యవ
 హితాల్పార్వక్షణవ్యక్తిత్వవిశేషస్వానుమిక్కుప్రవహితాల్పక్షణే సత్వాల్ జ్ఞా
 నస్వాముపేక్ష్య నవమయికల్పనివేశననిరంభముత్పత్తిజ్ఞానత్వమేవాగ్గతా నివేశ
 తి. అన్యోనుయోగిసంపత్ స్వంతరాభవేనానుగమస్తు నాశంకసీయః పూ
 ర్వకల్పద్వయపీ తత్పత్వతే గౌరవ్యాదాధిక్యోత్. అనుగమనాసహజ్ఞతా
 యా త్వాన్మత్తస్వత్వత్వత్వస్తుసమావాధికరణానుమిత్యన్యవహితపూర్వత్వా
 * అనుమితరా* స్వేత్యత్వాదా నేపేక్షాదుద్భావ్యతానుమితకలసంస్థిత
 తత్త్వసమావాధికరణానుమిత సామాన్యంతర్గతతదనుమితేఽన్యభిన్నస్వక్ష
 ణాన్యవహితోత్తరక్షణవ్యత్తిరయా తాదృశేసిద్ధిద్వితీయకల్పే అనుమిత్యంతరా
 వత్తిరతిశిష్టానుమితేఽన్యభిన్నస్వక్షణాన్యవహితోత్తరక్షణవ్యత్తిరభిన్నస్వక్షణా
 కరణానుమితకల్పేపీతిద్భర్మవిషయకసత్వాదతదన్యస్యంతర్గతత్వత్వత్వత్వత్వ

నధికరణసంబంధానామభావకూటవిగ్రహజ్ఞానత్వేన కారణత్వప్రతిగోచర్యా
 వహాపదశితనకలరూపాపేక్షయా లింగపరామశాస్త్రవ్యలఘుయా శేవై
 వరూపేణ పరామర్శహేతుత్వముచితమితప్రబుద్ధవశాంతివాద్య . ఉ
 క్తరూపేణ హేతుత్వే కారణాంతరవిరహదశానామక్తరూపావచ్చిన్నవిరి
 హేనేవానుమితవారణసంభవాత్ కారణాంతరస్యాకీర్ణీయాయా లింగప
 రామశాస్త్రపేక్షయా తచ్చరీరిగారివస్యాకీర్ణీయతే ననుయతి
 ఘటజ్ఞానాదిద్వితీయక్షణే లింగపరామశాస్త్రముచితమనుషి గ్రహి పరామ
 ర్శోత్పత్తిక్షణేప్యనుమితప్రసంగః ప్రతిమక్షణమపత్యిచ్చియ స్కేవైతీయ
 తుణమపేక్ష్య తృతీయస్యాపి తుణస్మాప్యవహితోత్తరత్వేన శాస్త్రఘటజ్ఞా
 నాదేవక్షణావ్యవహితోత్తరక్షణోన్మిన్నానుమితోన్మిన్నానైవైత . * అన్య
 వహితోత్తరత్వేతి * ద్వితీయక్షణవేత * అన్యవహితోత్తరత్వమధ్యే నన్య
 ణస్య నప్రాసక్తిరూపేణవివేకః కింతు స్వాధికరణకాలత్వేన తథాచిన్వా
 ధికరణకాలధ్వంసాధికరణకాలధ్వంసాధికరణస్వామాన్యభావస్య తృతీయ
 క్షణేనతత్వాన్నతస్యావ్యవహితోత్తరత్వమితభావః . పూర్వకల్పితజ్ఞాన
 త్వముపేక్ష్య నవివయకత్వనివేశనప్రయోజనం స్ఫుటయితమాశ్రియతే . *
 చాదిమేష్యతి * శేషకల్పే వినిశ్చయవర్ధపరామర్శజన్యనుమితార్థత్యన్యసహి
 తపూర్వక్షణవృత్తిత్వవిగ్రహస్య పరామశాస్త్రవానుమిత్యన్యవహితపూర్వక్ష
 ణే సత్వాన్నానుపపత్తిరిగ్యతాదిమేష్యత్వత్వే . * అతిధాత్వాదితి * తద్వి
 తీయక్షణే అనుమిత్యనుత్పత్త్యా తస్మాదగతాపచ్ఛేదకానా శ్రాంతిత్వాదన్య
 త్రికాలావచ్చిన్నస్యానుమిత్యన్యవహితప్రాక్క్షణేనతత్వాచ్చేగ్యభః . అనుమ
 త్యుత్పత్తిక్షణత్వవ దశితస్తలే అనుమితపూర్వమపి వగామిత్వేన ప్రతిబ
 ల్ అనువ్యవసాయాదిరొత్పత్తుమర్హతే శంకానిరాసాయ అనుమితపా
 మగ్యా విరోధివ్యాపిరహేతిపరామశాస్త్రమాత్మగ సప్రతిబంధకమపిన్వ
 నుమితినామగ్యేత తదాచ సతత్వామగ్గితస్యాఫలాన్యవహితప్రాకాశవ
 సత్వాదితి . * తదానీం * తాదృశపరామశాస్త్రద్వితీయక్షణే . అనువ్యవసాయాదే
 వేతప్రస్తావనానూహ్యం . * స్వాధికరణేతి * స్వాధికరణకాలఃఘటజ్ఞానాద్య
 తుణపర్యంతస్థాయీకాలభేద్యంసాధికరణకాలాయః తద్ధర్మంపాకరణత్వసా

తానా సన్నికృత్యైవ స్వంతగజ్జానపగ్గిహః. నను యత్ర పరాన ర్హిత్వ
 త్రికాలే సమానవిషయే లోకికచాతుషాదిపత్త్యక్షస్య భిన్నః పయే వ శబ్ద
 బోధస్య సోపాగ్మ్యసీ తద్వివేచితం వినిగమనాది హేణ కేమపి జ్ఞానం
 నాయతే సులజ్ఞానసామగ్రిం ప్రతిబంధకసమవధానస్య తుల్యశాస్త్రదశ
 సద్వివేచితం ప్రత్యక్షాదిసామగ్రిః మేపి తృతీయకేనానుమితః ప్యాత్
 శ్చ కారణతావచ్ఛేదకార్యం జ్ఞానాభావాదిత్యుచితం * అంగవిధి * క
 గుదిన్ జ్ఞానానుత్పాదేవ్యథాః. * సంసారగాదిః * గన్యాపి నవిషయక
 ద్విభుజితతాగ్ని నిజావచ్ఛేదకార్యంతావిభావః. నచ యత్ర పరామ
 ర్భాగుపేక్షాత్కస్తస్య కాగగినివాచ్యం. ఘానరూఢేన తత్ర సంసార
 కల్పరాయాశిష్యక శ్చైవ పరామర్శాదేవ పేక్షాత్కస్త్యైవాసిద్ధేః. నస్వను
 మితేన సంసారజన్యత్వవగమే తస్మాత్సన్మిత్యావప్తిః సంసారజన్యజ్ఞా
 నస్వస్య స్మృతిత్వప్రయోజకత్వాదతతహ * సంసారజన్యత్వేనతి * నిరా
 సాదిః * స సంసార శ్చైవ సంసారజన్యత్వప్రేవ స్మృతిత్వప్రయోజకత్వా
 త్ అన్యథా కాలాపాధిపదయా జ్ఞానా తరే జ్ఞాయమానలింగరణతామ
 చ సంసార లిక్త కానుమితోచ సంసార జన్యజనకత్వేనాతివ్రసంగాదితాః. ౨
 ప్రకృతసామ్యాయ కాగ్యనుత్పత్తినిగావ్యతావచ్ఛేదకరూపేణ ప్రతిబంధ
 కత్వమేవ ప్రసంజయతి * స్వసమానాధికరణేతి * పదవ్యాప్త్యుత్తరముమిత్య
 వ్యవహితపూర్వపుత్తిసిద్ధిభిన్నసిద్ధ్యథావపక్షతావద్బుద్ధ్యా. ఏధ్యాత్మవ
 గామగ్మానతరం సిహధయిషాన్పుత్తికాలే సర్వత్ర గదాత్మకమవతధమ
 నాన్యభావస్యేత్యథః. వినిగమనాది హేణోవ్యథాః. * సకలేతి * తాత్ప
 ర్యత్యునామగ్రీనమాననిమయ కానుమితం ప్రతిప్రతిబంధికా భిన్నవిషయ కాను
 మిత సామగ్రితుశబ్దబోధం ప్రతి ఘటవద్భూతిలమితశబ్దసామగ్రిగు తాదృ
 శ ప్రత్యక్షం ప్రతిత్యథాః. తత్త్వామగ్రభావశ్చ నప్రతిబంధకతావచ్ఛేద
 కకోటి ఘటకఇతిబాధ్యం. * ప్రకృతసామ్యాదేతి * సిహధయిషాదిర
 హవిజ్ఞస్వతఃకావ్యవహితోత్తరక్షణాన్పుత్తికానుమితః సిద్ధిభిన్న సిద్ధిశ్చైవ
 ప్రతిబంధకత్వం ప్రకృతం. * కార్యామత్పత్తేతి * అన్యన్యాత్మకతా
 యః ఈదృశప్రతిబంధకాధానత్వస్య కార్మోత్పత్తి రియామకతావచ్ఛేదకత్వే

నుమిశ్యుత్పత్తిధికరణం భిన్నోద్భవత్యైవచేత్యుక్తమనుమిశ్యాత్కావ్యమ
గ్గానంతరజాతానుమిత్యంతరేచ్ఛాబలాశ్చననుమితః శత్రానుమిశ్చిత్వా
కాలస్య తస్మాద్భవం పరణోవానన్ధావానశ్శక్తిరణ- ౭ నుమిశ్యుత్పత్తిధి
కరణత్వనియమేన ప్రథమానుమిశ్యుత్పత్తిధికరణస్య తుణస్యానుమిశ్యుత్ప
త్తిధికరణసమయోద్భవధ్వంసప్రతియోగి తామూ కర్ణుటగణా అనుమి
శ్చిత్పత్తిగాలే ౭ నుమి త్యావత్తైరనుమిశ్యుత్పత్తిభావావలక్షిత సమయోద్భ
వత్కర్వేవే ౭ నుమిశ్యుత్పత్తిహిసాప్రీత్యుత్పత్తిపి నిద స్పత్తిభావాధికరణ
ఘాలకాణాద్భవత్కర్వంసప్రతియోగిగయా తద్భవత్తివగానా గ్గాదేనుమి తి
విరోధిత్వాపత్తిః శధాన సామ్యమిహనాద్యం తుణోద్భవాభ్యుపగమే ౭ ను
మిశ్యుత్పత్తిధికరణోద్భవలక్షితసమయోద్భవత్కర్వేవే దశిశిష్ఠత
౭ నుమిశ్చిత్పత్తితుణస్యానుమిశ్యుత్పాదానధికరణతియోక్తరోహననకాశా
లో ఏకత్రాల్పే లాఘవసంభవాత్ | అనుమిశ్యుత్పత్తిధికరణస్య సమయవిశేష
ణశ్చే ౭ నుమిశ్యుత్పత్తితుణస్యాప్యనుమిశ్యుత్పత్తిధికరణం తుణశ్చేవంప్రశ్నవాప్య
నహితిపూర్వతయా తదుత్తరణ నుమిశ్యుత్పత్తిధికరణస్య తుణస్యోద్భవ
రన్యంతనివేశః సమయస్యవహితిపూర్వత్వంసమయోద్భవత్కర్వంసప్రతియో
గిత్వప్రేవనశు నత్యుచాణ తకత్పత్తితుణోద్భవత్కర్వంస ప్రతియోగిత్వం త
ద్భవత్తితుణోవేప్రయోగానాభావాత్. స్రాగభావానఘ్యవగంత్యనయేతమ
త్పత్తికాలీనద్వంసప్రతియోగిత్వం పూర్వత్వం శధావతమత్పత్తికాలీనద్వం
స ప్రతియోగికాలన్యత్తిధ్వంసాప్రతియోగిత్వ రూపాప్యవహితత్వస్య స్వాతా
త్వేణ నివేశనమఫలం నిదుత్పత్తికాలీనత్వప్రతమత్పత్తికాలోద్భవత్కర్వ
నివేశన ఏవస్యవహితపూర్వం లవారిణ సంభవాదిత్యాశయేనానుమిత్యవ్యవ
హితపూర్వగ్ధవ మనుమిశ్యుత్పత్తితుణోద్భవత్కర్వంసప్రతియోగిత్వరూపమే
న వాచ్యమత్యహ * తదన్యవహితేతి * అనుమితిస్థితీతుణోద్భవద్వంసప్ర
తియోగిత్వ మనుమిశ్యుత్పత్తితుణసాధారణ మతస్తద్భవత్తివ విశిష్టస్య వి
చ్ఛేదలక్షితం పరిచాయ్యన్వయం నివేశన తే కారణతానశ్చేదకశరీరానన్త
గతంభవతీతి యావత్ నతు విశిష్టం తథేతి గౌరవనిధి. * తుణోద్భవ
తి * తుణోద్భవోయఃపదార్థః ఏవత్తుణాభివ్యక్తః నతుతస్యకాదవనిధి

రూఢియొసవ తమే ప్రభుమౌనైత్రివేళః ఉత్పత్తివిభిష్టైత్రికత్వ నివేశేత
 ల్లాభాయవ తుణవదం. ద్వితీయకల్పానుసరణ బీజభూతప్రభమకల్పదోమం క
 థంచదుర్ధగుమాశుకతే * నచాత్రతి * సిమాధయిమోత్పత్తికాలేకస్య చి
 త్రదాత్మస్పత్రిధర్మస్యనాశే తస్యైవానుమితి పూర్వవృత్తిభిన్నత్వేనవిరూఢి
 తయాన సిమాధయిమోత్పత్తికాలేననుమితివ్యవస్థానసంభవఇతి తదవివాశస్థలా
 నుసరణం అన్యదీయధమనాశేపి తేన ధమేణాపి త్యాసన్నతయా అన్యదీ
 యానుమితి ప్రతిబంధకత్వా సంభవాల్ నిత్యుపాసీయస్యేత్యుక్తం యద్యపి
 పరామశానంతరం సిమాధయిమోత్పాదస్థలే పరామశాన్వ్యవహితప్రాక్తి
 నై ఫలెచ్ఛావశ్యమేవ స్వీకార్యాతథావ తస్యాపవ సిమాధయిమోత్పత్తికాలే
 వశ్యంచినాశః. తదాప్యపేక్షాబుద్ధ్యాత్మక ఫలజ్ఞానాద్యది పరామశాన్వ
 త్తికాలేఫలెచ్ఛాస్వీకీయతే తదాపరామశోత్పత్తిస్వీతీయతాతే ఆత్మక
 ముచినాశో నసంభవతీత్యభిప్రాయేణైదిం. అయమితానుభవత్వ భిముదశా
 యాం ఫలూత రెచ్ఛామంతరైశ్చైవ నిఖన్వపకారేణానుమితీచ్ఛాసంభవతీ
 తభావః. * తదవినాశేత * నను సిద్ధ్యాత్మక పరామశాన్వ స్వరణానాత్మక
 త్వే తజ్జనకవిశేషణజ్ఞానాదే తదుభయవ్యవధాయక జ్ఞానాదే గ్వాదినాన
 స్వరణాత్మక త్వేతు సంపాద రస్యతి తాదృశస్థలాభావాల్ కథమేతల్. మై
 నం. అపేక్షాబుద్ధి ద్వితీయతాతే విశేషగుణాత్పదమతే అపేక్షాబుద్ధి
 వ విశేషణజ్ఞానద్వితీయతాతే తాదృశస్వత్వనాత్మక తాదృశపరామశాన్వ
 భవతి అన్యథాతు సమూహాలంబన సంపాద రస్యతి పరామశాన్వతయాతా
 దృశ స్వరణాత్మకపరామశాన్వనాశిత్యభిప్రాయేణ దీధితి కృతాం తథా
 భిధానవంగతేః. * అపేక్షాబుద్ధ్యాత్మకేత * ప్రభమమపేక్షా బుద్ధిరూపఫల
 జ్ఞానం తతః ఫలెచ్ఛాపరామశ్చైతతః సిమాధయిమాయా ఉత్పాదః తతోన
 మితిః తత్ర సిమాధయిమోత్పాదకాలే ఫలజ్ఞానస్యాపి సనాశిత్యవిరూఢితేత్య
 భావః. స్వమతే అపేక్షాబుద్ధిద్వితీయతాతేగుణాభావాల్ యదీతి. జ్ఞాన
 వృత్తయోర్మోగపద్యాభ్యుపగమశ్చ స్వమతే అస్యైవేతి బోధ్యం. ఇదంత
 తోభ్యం తపేక్షాబుద్ధ్యాత్మక ఫలజ్ఞానరూపః పరామశాన్వ తతఃఫలెచ్ఛా
 తరస్యేవాభయమో తతోనుమితిః తలైపి ప్రయోజనసంభవాల్ జ్ఞానేచ్ఛయో

త్యభిప్రాయేణ, సహధుమనంతరమనుమిత్యనుత్పాదే తత్సూక్ష్మత్వ
 స్పష్టతామర్థాదేరేవానుమిత్యవ్యవహితపూర్వవృత్తిభిన్నతయావిరోధిత్యేన
 గాపత్తిరూపేణైత్యత స్తదసంతరమనుమితిర్ముక్తం. * అనవరతేతి * అనవరత
 పరిష్పందమానానాం అపరిమితపననాదిపరమాణూనాం చెతనాత్మనాసమం
 యః సంయోగసంతానః సంయోగధారా తదంతగతస్య క్షీణాం ప్రతిక్షణ
 మేవ నాకాదిగృహః. అపరిమితానామపి ఘటాదీనామివ స్థిరత్వే నదాగతి
 న్యభావానామపి ఏక ద్వాద్యదిరూపత్వే ప్రతిక్షణంసంయోగవిశాళసంభవ
 ఇత్యుత్పరిమితాంతం. ప్రతిక్షణమాత్మ సమచేతనంయోగాదివాశస్యవంధకేతి
 సప్రామాణిః తేత్యాశంక్యాః * ఫలానుత్పాదేతి * కల్పవాసంధవాదితి *
 అనుమిత్యుత్పత్తేరుక్తకారణసత్వే ఆవశ్యకతయా తదనుత్పాదస్య తాదృశ
 సంయోగాదినాశమంతరేణానుపపద్యమానత్వాదితిభావః. ననుతత్రానుమిత్య
 నుత్పాదనిర్వాహాయ సిద్ధ్యభావాదిరూపకారణాంతరమేవ కల్పితాంత
 ద్వీరమాణాపి తత్ర తదవపత్తేరిత్యతలహ * కారణాంతరేతి * సన్న్యనుమి
 త్యవ్యవహితపూర్వవృత్తిభిన్నత్వావచ్ఛిన్నాభావస్య కారణతాసిద్ధౌ ఉక్త
 కల్పేదుమిత్యనుత్పాదనిర్వాహాయ తాదృశకారణభావోపపాదకస్సంయో
 గాదిసాక్షః కల్పరీయః. ప్రథమంన తాదృశకారణతాగ్రహవేన ససంభవతి
 ఉక్తస్థలే తదానీం తాదృశాభావరూపకారణసత్వస్య సందిగ్ధతయా తస్యయ
 వ్యభిచారసందేహాదిత్యతలహ * అన్వయవ్యభిచారేతి * కారణత్వగ్రహాది
 తాదిత్వాదితి * కారణతాయః కార్యవ్యాపకతాగర్భాయా గ్రహణా
 వ్యభిచారవాదాహితయా వ్యతిరేకవ్యభిచారగ్రహణైర్వివేచిత్యాల్ సా
 మగ్రీనిష్ఠ కార్యవ్యాప్తేః కార్యకారణభావాఘటకతయా తాదృశవ్యాప్తివిశి
 స్ట్యానుబ్యాధానవం వ్యక్తకాం. * అనుమితాదితి * సుఖత్వప్రకారేణాదు
 మితీచ్ఛాయాఅనుమితీం చినావతి తాథాత్వా భావాదనుమితీ ప్రతిభాత్వ
 త్వం, ప్రతిభాత్వం నికారేణానుమిత్యావత్. * అనవ్యక్తతయా * తదవ్యక్త
 తతయా. * సందిగ్ధతయా తాదృశ * తాతత్వం సందేహాదీనవ్యక్తకార్యముత్పా
 దః కారణసత్వత్వత్వైర్నుమితీనందేహాన్వయాత్కార్యవ్యక్తకార్యముత్పా
 దిరేవవ్యభిచారగ్రహణైర్వివేచిత * తాదృశకారణాదుభివ్యాఖ్యాన

కృష్ణవ్యయవృద్ధిచారగ్రహస్య కార్యకారణభావగ్రహవిరోధిత్వే మనాభావా
 దతిభావః. నను ప్రతిక్షణమాత్మని సంయోగాదవినిశేషయత్ర చక్షురతస్థ
 తే సిద్ధిరనుమితయావాత్. తద్విత్తియక్షణవిస్మయసంయోగాదెరనుమితపూర్వ
 మపి సత్త్వేనావిరోధితయా ఉక్తావత్తిస్తదవస్థేవైత్యత్యగతహ * ఉపాదీయంతా
 మితి * ప్రతిబంధకతయా స్వీక్రియంతామిత్యర్థః. * సమయవిశేషః * యదా
 తత్రాత్మస్యనుమితోత్పద్యతే గదవ్యవహితపూర్వక్షణరూప్తస్థిబంధస్యా
 నుమిత్యవ్యవహితపూర్వవభావాత్ ఏవంబసతి ప్రతిబంధకతాస్వరూపసం
 బంధేనైవ వాచ్యా సర్వత్ర క్షణవిశేషసంబంధస్యైవ ప్రతిబంధకతాసంభ
 వేన సిద్ధ్యాదిసాధారణ్యాభావేపితతిః. క్షణసంబంధస్యస్వరూపాతిరిక్తత్వ
 మభ్యుపేత్యేదం. అనతిరిక్తత్వాభిప్రాయణానుగతేన భేదకూటాఘటితేన ల
 ఘూరూపాంతరేణ కారణతాం ప్రసంజయతి * భవేద్వేతి * ఏకపురుషీయా
 నుమిత్యుత్పదక్షణే సర్వాత్మస్యనుమిత్యాపత్తైర్వాగణాయ తత్తత్పురుషీయ
 త్వనివేశః. క్షణస్య కారణతావ యదా తాదృశక్షణః తదుత్తరం కార్యమి
 తికారికప్రత్యాసత్ప్రభాభ్యాతత్తదాత్మసమవేతత్వాసచ్చిన్నం ప్రతితిత్తదాత్మ
 నస్తాదాత్మైస హేతుతయా దైశికాప్రసంగభంగోబాధ్యః. పరామర్శశూ
 ధారణ్యానురోధేనాహ * తాదృశేతి * తదీయానుమిత్యవ్యవహితపూర్వేత్య
 భాః. యద్యవ్యత్ర పూర్వోపదర్శితస్వసామావాధికరణ్యాస్యానుమితీవశేష
 ణతయాతిప్రసంగకృత్యవారణః తథాపిత్ర స్వత్వాంతర్భావణాననుగమ
 యాదేరిత్యభాః. నను తత్తదాత్మసమయసంబంధానామాత్మస్వరూపత్వే త
 న్యనదాతనత్వాన్నివిరోధిత్వసంభవః తత్తత్సమయ స్వరూపత్వేతు స్వన
 మావాధికరణ పురుషాంతరీయానుమిత్యవ్యవహితపూర్వత్వేన సిద్ధిసమయ
 స్వాపి ప్రతిబంధకత్వం నన్యదతతహ * క్షణసంబంధస్యేతి * అనతిరిక్త
 త్వేతి * తదాచక్షురతహోషేమసంభయః. * యదేతి * యదాఘోలకార
 కారికసంబంధేన క్షణః తదుత్తరక్షణావచ్ఛేదేన తేన సంబంధేన కార్యమి
 త్యభాః. నను యదాకారికసంబంధేన క్షణః తదాత్మత్తరక్షణావచ్ఛేదేన జా
 మమానతత్పురుషీయ. కార్యకార్యత్వాత్మని ప్రసంగఇత్యత్యహ * తత్తదా
 త్వేతి * పరామర్శేతి * సమయసంబంధేన కారణతాసంరక్షణాభావమిదం

మాశంక్య తత్పునుషీయత్పమటితైర్విల్కల్పానుసరణంబోధ్యం. నచైవం పురు
షభేదేన కారణతాభేదాత్సమానాధికరణ్యప్రత్యాసత్త్యా లింగపరామర్శ
త్వసంధ్యభావత్వాదినా కారణతాకల్పనమేవోచితమితవాద్యం. లింగపరామ
శాఽదేరపి లింగాదిభేదేన కారణతాభేదస్యావశేష్యత్వాల్ పురుషాపేక్షయా
లింగాదీనామేవ భూయస్యాత్. ఉక్తరూపేణ కారణతాస్వీకారేఽనివృత్తం
ప్రదేశాయతి * తథాచేతి * ఉపమానాదేరిత్యాదినా శబ్దపరిగ్రహః. * ప్ర
మాణాంతరత్వం * అనుమానబహిర్భూతప్రమాణత్వం. * సర్వత్రైవేతి * ఉప
మానాదిస్థలే లింగపరామశాఽదిభుటికానుమితసామగ్ధ్యానియమాగ్రత్ర ప్ర
మిశ్రితరముపేయలే అతఉపమానాదేః ప్రమాణాంతరతా అనుమిత్యన్నిది
మాత్రనిర్వాహ్యస్యోక్త కారణస్యానుమితినామగ్రీత్వేణ తస్యాసర్వత్రై
వ సంభవేన ఉపమిత్యాదిరూపవిలక్షణప్రమితేరవాసద్ధ్యావత్రైతిభావః. న
ను సర్వత్రైకజాతీయప్రమితినామగ్రీసంభవేపి ఉపమనోమి శృణోమి అను
మినోమిత్వనుభవసాక్షికిం ప్రమితవైలక్షణ్యంమరపహ్నవజేవేతనోపమానా
దేః ప్రమాణాంతరతాధాన్యత్యోదోషమాహ * విలీయేతేతి * ఉక్త
రూపేణపరామశాఽదేరపి కారణత్వాల్ పరామర్శత్వాదినేతి. అనుమిత్యవ్య
వహితపూర్వవృత్తిభిన్నత్వాదినా బాహుదేరపి ప్రతిబంధకత్వాల్ బాధత్వది
నేః. * కార్యాంతరేషు * ప్రత్యక్షాదిషు. * కారణానాం * సర్వవాదిసద్ధికారణతా
వచ్చేదకేంద్రియసంకేతత్వాద్యవచ్చిన్నానాం. * ప్రతిబంధకానాం * సర్వస
మృతప్రతిబంధకతావచ్చేదకదోషవిశేషత్వాద్యవచ్చిన్నానాం. * అతథాత్వం * అ
కారణత్వమప్రతిబంధకత్వంచ. * అక్ష్మానాం * అకారణత్వాదినాసర్వానుమా
తానాం కార్యావ్యవహితపూర్వవృత్తితగ్భిన్నానామదాసేవసమూహా. * తథా
త్వం * కారణత్వాది ప్రసజ్యేత తేషామప్యుక్తకారణతావచ్చేదకాదిహాపా
త్రాతత్వాదీభావః * అనివేతి * అనుమిత్యవ్యవహితపూర్వవృత్తిసిద్ధిభిన్న
* అనిష్టమితి * యద్యప్యన్యోన్య్యాశ్రయభయేనైవేద్యకారణజానాస్తేతప్రతిబం
ధ్యపర్యావ తాత్పర్యాదేవవాదివిజయః. తథాపీదృశాన్యోన్య్యాశ్రయశ్శా
దోషత్వవాదిన ముఖ్యత్వానిష్టప్రసంగోపదేశసంసఫలం. * దోషేతి *
త్యన్యతావహితసంభవేతస్య ప్రత్యక్షానుదయాల్ దోషవిశేషత్వేన

సిద్ధిపాఠ తత్త్వస్య క్రిత్యావచ్చిన్నాభావశ్య హేతుత్వే అనంతకారణతాద్ర
సంగాత్ తాదృశసిద్ధితదవస్థిత్వావచ్చిన్నాభావహేతుత్వే తస్మానుమి
త్యుక్త్యర్థసతయాఽన్యోన్యశ్రేయాత్ తస్మిద్ధిభేదకూటవస్థిత్వావచ్చి
న్నాభావహేతుత్వేభేదానాంపశేవ్యవిశేషణభావేవివికమనావిరహాదేవేత్య
థాః. ఏతన్నతే అధికదూషణమాహ * వైయధ్యాచ్యేతి * అనుమిత్యన్య
వహితపూర్వవృత్తిభిన్నత్వావచ్చిన్నాభావస్యైవ కారణత్వసంభవాత్ బా
ధబుద్ధ్యాదేభావశ్య పరామర్శాదేష్టకారణత్వాంతరబలయప్రసంగశ్య
ష్టత్వాదితిభావః. ఏతన్నతేవ దర్శితత్వేయక్షణసాధారణావ్యవహితోత్తర
త్వఘటితవృక్షణావ్యవహితోత్తరక్షణాన్నత్రికానుమికభిన్నసిద్ధ్యభావరూ
పవక్షణావయేపి పూర్వోక్తసిద్ధిపదవ్యాప్యత్వసంగ శిస్తద్వైయధ్యైకం బో
ధ్యం. నవ జ్ఞానేచ్ఛయోర్యోగపద్యే సిహధయమా కాలోత్పన్నానుమిపూ
ర్వవృత్తిపరామర్శాదేః సిహధయమావిరహాపిష్టావ్యవహితోత్తరక్షణోత్ప
న్నానుమికభిన్నతయా పూర్వం సిహధయమావిరహావిష్టతయాచానుమితి
క్షప్రతిబంధితా. *దశైతేతి * స్వధ్వంసాధికరణ కాలధ్వంసాసాధికరణ
త్వేసతి స్వాధికరణ కాలధ్వంసాధికరణత్వ రూపేత్యథాః. *పూర్వోక్తేతి*
సిద్ధిపదమనుమితి వ్యవహితపూర్వోత్పన్నస్యా వ్యవహితపూర్వవత్సానోఽనుబ
జ్ఞానాదేర్వారణాయత్మ్యక్తం తన్నునంగచ్ఛలే అనుమితేః ఘటజ్ఞానశృతి
యక్షణోత్పన్నత్వేన అవ్యవహితోత్తర క్షణోత్పన్నత్వాదిత్యథాః. * త
ద్వైయధ్యైకమితి * నవ స్వత్వాననుగమేన అవ్యావర్తక భేదనివేశ
గౌరవాత్ ప్రథమసిద్ధిపదం తథాచ పరామర్శాదేః ప్రతిబంధితావా
రణాయ ద్వితీయసిద్ధిపదమావశ్యకమితి వాచ్యం. తత్తత్సిద్ధిభేదకూటస్య వి
శ్రేష్టవిశేషణార్థానే వివికమనావిరహేణ కారణతానంశ్య ప్రసంగాదతః
స్వోత్పత్త్యధికరణ క్షణవృత్తిధ్వంస ప్రతియోగికాలోత్పన్నధ్వంస ప్రతి
యోగిత్వేసతి స్వోత్పత్త్యధికరణ క్షణవృత్తిధ్వంస ప్రతియోగిక్షణవృత్తిస్య
సంబంధేనసాధికరణక్షణోత్పన్నధ్వంసప్రతియోగిత్వ సంబంధనవాతిమి
తిమత్త్యైవాన్యగతుః కార్యః, దీర్ఘితిక్షాణోత్పన్నహితపూర్వత్వాధికరణక్షణ
వృత్తిత్వంభావబంధః, స్వాత్మానాధికరణ్యస్యేన సంబంధకుటకం స్వోత్పత్తి

కిర ధృతాస్యాత తస్మాథకవితివాచ్యం. త్వా నెచ్చయోర్యోగవద్దేసిద్ధ్య
పాదానేపియత్ర పూర్వోత్పన్నసిహధయమాచతుర్థతత సిద్ధ్యంతరంపు
నస్సిహధయమానుమిశ్చయ్యగపత్రత్రసిద్ధ్యోర్విరాధిత్వాత్తైవకర్తారత్వా
త్. నవ తత్రసిద్ధ్యనుపాదానె సిహధయమావరహపశేషస్యాపివైయర్థ్య
మాపతిగియత్రక్రమేణ సిద్ధిసిహధయమానుమిశ్చయస్తత్రసిద్ధ్యేమిమిశ్చవి
రోధితేపి సిహధయమాస్పత్తికాలే విసప్తఫలెచ్ఛాదీనాం విరోధిదియెసిహ
ధయమోత్పత్తిక్షణేనుమితివారణసంభవాదితివాద్యం. సిద్ధేరనుమితియామి
త్వే ఇచ్ఛాకాలవిసప్త్య ఫలెచ్ఛానెరనుమిత్వస్యపహితపూర్వవృత్తియో
విరోధిత్వాసంభవాదితి

క్షణ సిహధయమావరహపత్నంవ తథాచ సిద్ధిపద వైయర్థ్యమితి. సిహధ
యమాకాలాత్పన్నస్యవనుమిశ్చిశేషణం తథాచ యగ్రపరామశ్చ తృప్తి
యక్షణే సిహధయమానుమితి తత్ర పరామశ్చావ్యవహితోత్తరక్షణా
నుమిత్వస్పత్తిక్షణః తత్సిహధయమావరహపశిషోనేతి తద్విన్నతయేత్యర్థః.
ఏవం గోపి. * చతుర్థక్షణేఇతి * యగపదిగ్యత్రాన్యే. నతుసిద్ధ్యా
తయక్షణ సిద్ధావపి ఏతద్దోషస్యలగ్నత్వాత్. * మర్వారత్వాదితి * యత్ర
సిహధయమాసిద్ధిపరామశ్చాః తతోనుమితి సిహధయషేయగపత్రత్రపరా
మశ్చక్షణేపక్షతాభంగః సిద్ధిస్థితియక్షణస్య సిహధయమావర్తన స్థితియ
క్షణపాధారణావ్యవహితోత్తరత్వ ముచితత్వక్షణావ్యవహితోత్తరక్షణో
గ్నత్రికానుమితకళిన్నసిద్ధిత్వాదతః స్వాధికరణధ్వంసాధికరణస్వకాలిక వి
శేషణత్వోభయ సంబంధావచ్ఛిన్న సిహధయమా విరహాక్షిప్తవిశేషణం త
థాచ దశితస్థితే సిద్ధేర్విరోధితావత్రి. నచైవం సిహధయమాకాలాగ్న
న్నానుమితి పూర్వపరిపరాగ శశ్య విరోధితావత్త్య నవకాశాత్పిద్ధిపదజే
యర్థ్యం మర్వారమేవేతి వాచ్యం. యత్రాపేక్షా బుద్ధ్యాగ్తే ముటక్షాణ
తృప్తియక్షణే పరామశ్చాః కానుమితి స్తత్రముటక్షానస్య ప్రతిబంధకత్వేనా
రితాయ సిద్ధిపదస్యావశ్యకత్వాత్ తస్మాద్రానుత్పాదక్షణస్య ప్రతిబంధక
మారభ్యావ్యవధానవిరోధేపి సిద్ధియక్షణమారభ్యావ్యవధానకల్పితమితి
తరంవా సంబంధి సిద్ధిపదవైయర్థ్యంబోధ్యంతి సిద్ధిరీతి

మతః సాధ్యవ్యాప్యనుమిత్యా అభవమ్నానుమిత్యంతరే ఇష్టసాధనతా వగా
 సాపాధ్యవాప్య తద్వాప్యయోః సమూహాలంబన స్తరణంభలేచ్ఛావతత
 సాధ్యతద్వాప్యయోస్సిద్ధ్యాత్మకానుమితః అభవాయిత్రీ సాధ్యతద్వాప్య
 తద్వాప్యయోః స్తరణంతితిసాధ్యవ్యాప్యనుమిత్యాఫలేచ్ఛేతతోనుమిగ్నిం
 తరేష్టపాధనతావేషయః సాధ్యతద్వాప్యఫలయానుమిత రూపాసిద్ధిః అభ
 వాయిత్రీబాధబుద్ధివరామతాఫలేచ్ఛాత్మకమేణతోనుమిత్యాత్మక పరామ
 తాః తతః క్రమేణానుమిగ్నింతరేచ్ఛారూపసహధయమానుమితీతత్రీ సద్ధర
 నుమిత రూపత్వంతత్రీ సహధయమానుమితకాలే అనుమిత వారణాయసహధ
 యమా విరహవిశేషమానుమిత్యమిత్యథః. అత్తిజ్ఞానేచ్ఛయోర్యోగవద్య
 యత్ర సిద్ధిఫలేచ్ఛయోరేకకాలా ధక్రమేణ సహధయమానుమితీతత్రాప స
 హధయమాత్మ త్రికాలేఅనుమితేరావరణం తద్విశేషణఫలబోధ్యం. యత్తు
 లానుమిత ఇష్టసాధనతాజ్ఞాన విశిష్టతత్త్వసిద్ధితేష్వం ఫలేచ్ఛాశిష్టతత్త్వసిద్ధితేష్వ
 యం పరితపధకత్వం స్వీకృత్యసహధయమావిరహద్వయవైయక్యమితి. త
 దసంగతం. చుతంత్రీప్రతిబంధకతామపేక్ష్యతద్విశేషణప్రవేశప్రవేశవ్యాయ్య
 త్వాత్. పరితపేతంత్రీ త్త్వే ఉత్తరక్షణః సహధయమావిరహవిశిష్టత్వేనేవా
 ప్రామాణ్యగ్రహణావ విశిష్టత్వేనాపి విశేషణయః అన్యథా క్రమేణయ
 త్రీసరామతాత్మకసిద్ధ్యప్రామాణ్యజ్ఞానానుమితయః తత్రాప్రామాణ్యగ్ర
 హణకాలే అనుమిత్యావత్రే. అభవాప్రామాణ్యగ్రహణ్యవత్రేజకత్వ ముగ్ధ
 క్రియతే కింత్వప్రామాణ్యగ్రహణత్వత్త క పూర్వకాలవిశిష్ట తత్త్వసిద్ధిన్యక్తి
 త్వేన పరితపధకత్వమేవ. ఏతేనాత్తరక్షణే అప్రామాణ్యగ్రహణావ నివేశ
 సహధయమావాతకాలాన్నిన్న సిద్ధ్యాత్మకపరామతానుమిత్యంతరేచ్ఛాశే
 చాప్రామాణ్యగ్రహణత్తికానుమిత్యనుపపత్తిః తత్ర తదః వేశే తద్విశేషయత్
 నే అనుమిత్యావత్రితి నిరస్తం. తథాచానుమిత్యాత్మక సిద్ధిసహధయమాను
 మితీభత సహధయమాకాలే పక్షితానంపాదనాథం సహధయమావిరహః
 తాద్యకసిద్ధ్యప్రామాణ్యగ్రహణయతి ఫలే అప్రామాణ్యగ్రహణకాలేవ ప
 క్షితానుపాదనాథం అప్రామాణ్యగ్రహణవిరహాత్మక సిద్ధావిశేషణం స్తరణ
 వ్యయతః. యత్రసాధ్యతద్వాప్యయోరనుమితీ రూపసిద్ధిత్వత్ ద్వితి

యక్షుణ్య గృతీయక్షణావ్యవహితౌ త్రా శ్వాకాంతతయా తద్వృత్త్యను
 మిత కత్వేనానుమితే నిప్రతిబంధకతయా తమ త్తరక్షణే అనుమిత వారణా
 య ఉత్పత్తినివేశః. అత్యనూ నెషయే ఏకదాలోకిక పృత్యక్షసామగ్రిస
 త్వే అనుమిత సామగ్రిస త్వేవ లోకికప్రత్యక్ష మేవోత్పద్యతే సత్వనుమితః
 తవనంతరం సాక్షాత్కరోమిత్యనువ్యవసాయస్త్యేవోదయాల్ ఏవంసమా
 నే విషయే ఏకదాశబ్దబోధసామగ్రిస త్వే అనుమిత సామగ్రిస త్వేవ శా
 బ్దబోధపవజాయతే తమ త్తరం శాబ్దయామిత్యనువ్యవసాయస్త్యేవోదయా
 ల్ అతోయదిపర్వతత్వాపచ్ఛిన్నోద్దేశ్యతానిరూపితవహ్ని త వపచ్ఛిన్న పథే
 యతాకానుమితత్వాపచ్ఛిన్న పృతపర్వత త్వాపచ్ఛిన్నపశేష్యతానిరూపిత వ
 హ్ని శ్వాపచ్ఛిన్న ప్రకార తాశాలప్రత్యక్షసామగ్రికాః ప్రతిబంధకత్వం ప
 ర్వతే వహ్నిప్రత్యక్షసామగ్రికతాయం పర్వతోవహ్నిమాఘటనానిత్య
 నుమిత్యుత్పాదాద్వధేయతానివేశః ప్రతిబంధక తావ పర్వతవతుస్సంయో
 గాది విశిష్టవహ్నివతుస్సంయోగత్వానా వైశిష్ట్యంచ స్వావచ్ఛేదకావచ్ఛి
 న్నవహ్నిపర్వతసంయోగావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వ పక్ష్యమాణంపరాఘటి
 త సామానాధికరణ్యోభయసంబంధన అతఃపర్వతే వహ్నిసంయోగావ
 చ్ఛేదకావచ్ఛేదేన పర్వతసన్నికషకాలే వహ్నిసన్నికషకాలేవ సత
 ధావిధానుమిత్యనుపపత్తిః తదానీం సంయోగప్రత్యక్షసామగ్రికావేన ప
 ర్వతోవహ్నిమానిత్యాకారిక ప్రత్యక్షస్త్యేవానుత్పాదేన తాదృశానుమితే
 గావశ్యకత్వాల్. ఏకపురుషీయ పర్వతవతుస్సంయోగపురుషాంతరీయ వ
 హ్నివతుస్సంయోగోభయస్య ప్రతిబంధకస్వవారణాయద్వితీయసంబంధని
 వేశః. అతోక్రొభయసంబంధేన పర్వతాలాకసంయోగ విశిష్టవహ్నిలో
 కసంయోగ వైశిష్ట్యమపి విశేషణం ద్వితీయవైశిష్ట్యంచ సామానాధికరణ్య
 మాత్రం ప్రతిబంధక తావచ్ఛేదక సంబంధచ్ఛాత్సన్యః స్వాశ్రీయవతుస్సం
 యుక్తమనన్సంయోగావత్వం. అతఏకపురుషీయ ప్రత్యక్షసామగ్రికాలేనాన్య
 దీయానుమిత్యనుపపత్తిః. ఏవం శాబ్దసామగ్రిమపి ఆకాంతాజ్ఞాన విశిష్ట
 యోగ్యతా జ్ఞానత్వాదీనా ప్రతిబంధకత్వం. ప్రతిబంధక తావచ్ఛేదకశబ్దసం
 భః సమనాయకత్యుత్యతే. తద్ధాపద్ధిస్థలీయ ప్రతిబంధక తావచ్ఛేదకశబ్దా

నమాన విషయః ప్రత్యక్షాది సామగ్రికాలే పక్షతావిరహేణానుమతిం పా
రమహో మూర్ఖసాధకకావశం సిద్ధి సాధకమాన విశేషాన్యతరపరత
యా వశాయతః ఉపాధ్యాయస్య మతిమాహ * సమాధయిషేతి * సిద్ధా
విస సాధకమానైవ్యనుమి త్సయా ఉత్తైజకత్వాల్ ప్రత్యేకింతదభావవిశే
షణ త్వే గౌరవమిత్యన్యతర త్వావచ్ఛిన్నే సక్పిత్రద్విశేషణతాలంభాయ న
మానఉపేక్షితః అనుమితిపూర్వక నుమానరూపస్యేవసాధకమానస్యనియ మే
నన త్వాస్సిపాదయిషాంవినా కదాప్యనుమితిర్న స్యాదిత్యనుమానాతిరిక్తత్వం
సాధకమానవిశేషణం సాధకపదార్థా ఘటకసిద్ధావనుమిత్యన్యత్విశేషణప
ర్యవసితం. సాధకమానపదార్థం పితరగ్రా దూషయతి * సాధకమానంహీ
తి * తమపహీతం * న్వజన్యసిద్ధివిశిష్ట * తత్సామగ్రి * సిద్ధికారణసముదాయః
ల్ అనుమిత్యన్యసిద్ధి సామగ్రి త్వేన దశితసామగ్రిద్వయమునగమయ్య
తస్యపక్షకాంతభావ పవనముచితః కారణకాంతరాకల్పన లాఘవాది
త్యుపాధ్యాయ మతం దీధితికారొడ్ధాపిత మవతారయతి * సమానేతి * గౌ
రవమితి * యద్యపి అనుమిత్సావరహాపశిష్ట సిద్ధ్యపాదానేతురసిద్ధ్యంత
ర మనుమిత్సా తత్ర సిద్ధగుత్పత్తికాలే సమాధయిషా భావవిశిష్టతయా త
ద్భిన్న సామగ్రిభిన్నభిన్నత్వ రూపతాదృశాన్యతరత్వేన ప్రతిబంధక తావత్తః.
తథాప్యవ్యాప్యవృత్తిధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియోగికాక భేదవ్యాప్యవృత్తితోన్వి
పగమాత్సిపాదయిషాకాలే తాదృశసిద్ధిభిన్నత్వ సత్వాత్తదానీం తత్ర తాదృ
శసిద్ధిభిన్నత్వ విశిష్టతాదృశసామగ్రిభిన్నత్వావచ్ఛిన్న భేదవత్వాభావాల్ ప్ర
తిబంధక తాదృశకానాక్రాంతత్వాల్. భేదస్య వ్యాప్యవృత్తిలేవేతు సమాధ
యిషాభావవిశిష్టసిద్ధిత్వాభావవిశిష్టతాదృశ సామగ్రిత్వాభావాభావవత్సరూ
పాన్యతరత్వస్యైవ ప్రతిబంధక తావచ్ఛిరకత్వ ముపేయమిక్యాహుః. తథా
భానుమిత్సాకాలే తత్ర పక్షతానిర్వాహ సంభవతీతి గౌరవమాహికాదా
నం. అనుమానాతిరిక్తత్వస్య సాధకమానవిశేషణత్వే అనుమితి జనకాన్య
త్వ శుద్ధ్యంతవిశేషే గౌరవాదాహ * అనుమిత్యన్యత్వేతి * ఇదంత బాఘవ
హుశ్శిష్టాగ్రి నితాకార్యభూతి క్షుద్ధిర్నైర్వా ఇదంత శుద్ధ్యాన్యతరత్వాన
నినైర్వాత్కక్షుద్ధిర్నమగ్నిత్వం చేత్యథా న్యక్షా వేయంవ త్క్రిందితుశ్చైవం

అనుమిత్సాపత్నే తదభావవిశిష్టసాధకమానాభావస్యాత్తతత్వాల్ వివాదుమి
 త్సామితి. * అనుమిశ్యభావప్రసంగాదట * కాలికప్రత్యాసత్వా ప్రతిబంధ
 కత్వాభిప్రాయేణ సమవాయేన ప్రతిబంధకత్వే ఆత్మని సర్వజైవవత్సురాది
 ప్రమాణాభావాదతిప్రసంగాబాధ్యః. ప్రత్యక్షపామగ్నిసత్వేఅనుత్పన్నేష
 త్యక్షఇతిశేషః. నను తత్రానుమితివాంఠాయాన్యజైవ ప్రతిబంధకమాప్తేయం
 సిద్ధ్యభావపక్షతామ తేపి తదావశ్యకత్వాదిత్యులలనా * అనుమానాతిరిక్తేతి *
 తదానతి పక్షతాశరీరే అనుమానాతిరిక్తసాధకమానాంతర్భావస్య నిష్పల
 త్వాదిత్యధాః. సిద్ధ్యసమవహితసామగ్రిదశాయాం అనుమితివారణస్త్యై
 వ తత్ఫలత్వాల్ సాధకమానవదేన సిద్ధ్యవహితవిపక్షజైవ తదనిర్వాహాది
 తిభావః. కేచిత్తు యథాశ్రుతానిరూపేనానుమానాతిరిక్తేతి తన్మాత్రపరమేన
 సవ సామగ్యాః పుకర్ప్రతిబంధకత్వే సాధకమానవదాథాన్య సిద్ధ్యపహి
 తస్యాపి నివేదనమఫలమేవేవాద్యం. యత్ర విషయే ప్రత్యక్షాద్యుపహితస
 నిక్షిప్తాదిభుతిప్రత్యక్షాదసామగ్రిదశాయామేవ వరానుర్వాదినమవ
 థానం తత్రానుమితివారణాయ తాదృశసాధకమానస్త్యైవ పక్షతాయాం ని
 * ననువాయేనేతి * నదిష్పలకాద్భూతైస్త్రినాబందేన ప్రతిబంధకత్వాప్రగ
 మాన్మాతిప్రపంగః. ఇతరవిశిష్టమర్యోగానుభావసేన తాదృశవరంపరా
 యాఃప్రతిబంధకతానవశ్యకత్వస్యాపాధ్యాయసంమతత్వాల్. * అన్యదేవ *
 ప్రత్యక్షసామగ్గీరూపం. నను దీధితికృతా అనుమానాతిరిక్తత్వమార్తీస్యజై
 యధ్యోముక్తం తత్కమితి అనుమానాతిరిక్తేత్యాదివ్యాఖ్యాయలే ఇత్యుతత
 హ * సిద్ధితి * సిద్ధ్యపహిత సామగ్రిస్థలే సిద్ధావానుమితి వారణసంభా
 ల్ సాధకమానవైయత్యోమేవ కారణభ్యం. * తదనిర్వాహాదితి * సిద్ధ్య
 నుపహిత ప్రత్యక్షసామగ్గీః సిద్ధ్యవధానస్థలీయసామగ్రి ప్రతిబంధకత్వా
 జ్ఞాంతతయా తాదృశసామగ్గీకాలీనానుమితివారణయావఫలానిర్వాహాత్
 సాధకమానవైయధ్యోపాహి కుర్వాతత్వా త్సిద్ధ్యపహితత్వం ప్రతిక్షిప్త
 సిద్ధ్యనుపహిత సామగ్రిప్రవేశస్యవతతత్వేదుర్లభత్వాదితి భావః. * తన్మా
 త్రపరమేనతి * మాత్రపదం సాధకమానవ్యవచ్ఛేదాథాం ఏవకారకృతత్వా
 తాత్పర్యావధారణాథాః * యత్రవిషయభి * క్షేత్రవికేసనత్వే

వేళయిరుముచిరిత్వాత్. నచ తత్రాపి సిద్ధిప్రతిబంధకతయైవాపవత్తా సిద్ధ్య
 పక్షాతత్సనివేశనమఫలమితివాద్యం. శాబ్దసిద్ధికాలే శాబ్దం జ్ఞానం జాయ
 తామితీచ్ఛాబలాదనుమిత్యుపపత్తయే సిద్ధతాదృశేచ్ఛాయాఅవశ్యములైజక
 వ్యవసగమాత్రథావిధేచ్ఛాబలాదుపదర్శితప్రతిత్వసామగ్ధ్యనంతరముమితే
 ర్వారణాయ సాధకమానంతర్భావసాధకత్వాత్. నచసిద్ధ్యవహితవత్సు
 స్సంయోగాదినశ్చే ఆలోకనమవధానాద్యనల్పే తాదృశేచ్ఛాబలాదనుమి
 త్యుత్పత్త్యా సాధకమానేపి తాదృశేచ్ఛాయాఉలైజకతాయాఅవశ్యకత్వాత్
 పక్షతాయాం తదంతర్భావేపి ఉక్తాపత్తివారణాసంభవఇతివాద్యం. యత్ర
 విషయవిశేషే ప్రత్యక్షోపహితవత్సుస్సంయోగాదినశ్చే ఇతరకారణసము
 దాయనత్వపవాశాబ్దంజ్ఞానం జాయతామితీచ్ఛానత్వితరకారణభావవిశిష్ట
 తాదృశవత్సుస్సంయోగాదినశ్చే తత్ర తాదృశేచ్ఛాభావస్య ప్రత్యక్షోప
 కురవిశేషసాధ్యే *ఉచితత్వాదితి* తత్ర గురుతంసామగ్ధ్యభావస్య పృథ
 కాకరణత్వానౌచిత్యమితి భావః. *నచసిద్ధితి* *సిద్ధ్యవహితత్వేన* *వేకశీ
 యతయా విశిష్టానివేశ్యతయా ఆలోకాద్యనమవధానేపి నిరుక్తసాధకమా
 నాక్షతేరితి భావః. *అనుపగమాదితి* *తదనుపగమేపి తత్ర తాదృశేచ్ఛా
 బలాదనుమిత్యుత్పత్త్యనల్పేన తద్వైయధ్యాత్. అత్రేద మరుచిబీజం. ఇ
 చానీమేన సిద్ధావశాబ్దజ్ఞానం జాయతామితీచ్ఛాయాః సామగ్ధ్యమనుమితి
 త్వ ప్రకారేచ్ఛాయాశ్చేత్రైజకతాలాభాత్. నచానుమిత్యా విరహస్యే
 త్యాదినా నకృతద్విశేషణత్వాశంకాద్యనంగతిః. తస్యసిద్ధిస్వరూపయోగ్య
 సాధకమానకవే పక్షపరత్వమితి శేత్ అస్తులిఖనసంతేపనిబంధేపి త
 థా. పరంతుకుదృశాయాసేనకృచిదేవ సాధకమాన స్థాపనమయుక్తం బ
 హ్యనురోధేన తద్వైయథ్యప్రేయ్యాభిధాతుముచితత్వాదితి. అత్రేవదంతి
 యత్రాదౌ సామానాధికరణ్యేన బాధః అభసామానాధికరణ్యేన అవచ్ఛేద
 కావచ్ఛేదేనచ పరామళః తతః సామానాధికరణ్యేనైవానుమితిః తతోబా
 ధనాశాదవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితిః తత్రే సిద్ధ్యవహిత సిద్ధిజనకసత్వా
 త్ అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమిత్యనుపపత్తిరోనుమానాతిరక్తత్వంసాధక
 మితి. తత్రాహుః ఏవమప్యేతాదృశ విషయభిన్నే అనుమానాతిరక్తత్వవై

హిగ చతుస్సంఖ్యాగాదిరూపసాధకమానవిశేషణత్వానుపగమాత్తాద్యకవి
 పయవిశేషీయపక్షతాయామేవ తథాభిధసాధకమానాంతర్భావస్య సాధక
 క్యాదిత్యభావేషత్వాహుః. *అనుమితసామగ్ధ్యభావత్వేన ప్రత్యక్షకారణత్వయ
 తి*అన్యథాఽనుమితస్సాధీనానుమిత్యుత్పాదకాలేప్రత్యక్షాపత్తైరితిభావః. *ప్ర
 క్త్యా సామగ్ధ్యభావత్వేన*సద్ధిప్రత్యక్షసామగ్ధ్యన్యతరాభావత్వేన. *అన్య
 న్యాశ్రయాదితి * అనుమితసామగ్ధ్యభావం ప్రత్యక్షకారణకలాపాంతరగా
 తమజ్ఞాత్వా ప్రత్యక్షసామగ్ధ్య లజ్ఞానాల్ తదజ్ఞానాద తదభావఘటి
 యథ్యమేవేతి. పక్షతా సిద్ధ్యవహితేత్యత్యైవ లాఘవేనవస్తుతిః విరోధిసి
 ద్ధిర్వివక్షితేతి తద్దేవ్యయథ్యమాహుః. యత్ప్రవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన జ్ఞానో
 త్పాదక సామగ్ధీసామానాధికరణ్యచబాధనిష్పయాభావఘటితా సామానాధి
 కరణ్యమాత్రేణ జ్ఞానోత్పాదకసామగ్ధీతు తాదృశ విప్లయఘటితా అన్య
 థావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన జ్ఞానోత్పాదకసామగ్ధీనైవ బాధయమానజ్ఞానస్య
 నియమతఃసామానాధికరణ్యమాత్రేణవిషయావగాహిత్యాపాతాల్. పక్షజ్ఞా
 నస్య పషయతాద్వయోపగమేక్షుతి విరహాదితి పూర్వగ్రంథస్తుననమంబసః. త
 థావ సామానాధికరణ్యమాత్రేణ సిద్ధ్యవహితస్య తాదృశసిద్ధిజనక సము
 దాయస్య అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన తదుపహీతస్య తాదృశసిద్ధిజనకసము
 దాయస్యచానత్వాల్ నత్రతదోషఇతి. తన్న సామానాధికరణ్యన బాధజ్ఞాన
 న్య సామానాధికరణ్యనజ్ఞానహేతుత్వేనప్రమాణాభావాల్. *అనుమితీతి*య
 త్తుజగదీశేనానుమితసామగ్ధ్యభావత్వేన ప్రత్యక్షహేతుత్వాగ్రహోత్తరమేవ
 ప్రత్యక్ష సామగ్ధీధర్మితావచ్ఛేదక తదభావధర్మికానుమితహేతుత్వాగ్రహః ప
 వం ప్రత్యక్ష సామగ్ధ్యభావత్వేన అనుమితహేతుత్వాగ్రహోత్తరమేవానుమి
 తి సామగ్ధీధర్మితావచ్ఛేదకాభావధర్మికప్రత్యక్ష హేతుత్వాగ్రహః తక్రావ
 చ్చిన్నత్వావగాహితావిరహ ప్రయోజకవకాదేవ తద్విరహసిద్ధేః ప్రత్యక్ష
 సామగ్ధ్యభావత్వేన పక్షతాత్వాభావాదధర్మత్వాదినా ప్రకారాంతరేణా
 న్యోన్యాశ్రయ పుష్కలత్వాదనాయక వ్యావస్థాసిద్ధీతి ఇతివ్యాఖ్యాతం. తదవరో
 అన్యోన్యాశ్రయగ్రాసేనధర్మితావచ్ఛేదకేనాభానుమితి సామగ్ధ్యభావత్వ
 దేరేవ దుగ్రహత్వేన తత్సుగ్రహత్వాధీన హేతుత్వాగ్రహః

తానుమిసామగ్యం అజ్ఞానేన తదభావాజ్ఞానాదివిధానః. అథవా కారణ
సముదాయత్వేన సామగ్యం నివేతే సముదాయభేదస్య ప్రత్యేకం సకలకా
రణేషు సత్త్వాద్యసంజ్యవృత్తిధర్మావచ్చిన్నానుయోగికాకభేదానుపగమే
సామగ్యం సామగ్రిభిన్నభిన్నత్వం చ క్లుప్తమితి కాగ్యాన్యఃపితప్రాక్త
కావచ్చిన్నత్వేనైవ సానివేశ్య. అవ్యాప్యవృత్తిధర్మావచ్చిన్నభేదావ్యా
వృత్తికాన భృపేత్య అన్యథా కాగ్యాన్యపహింపాక క్తావచ్చిన్నభేద
వత్త్వం కాగ్యాన్యపహితప్రాక్తజేత తాదృశభేదావచ్చిన్నభేదవత్త్వం ఘ
లోపధాయకస్యోపపాదనీయం. తథాచ సకామర్థాదినన్యై ప్రత్యక్షోత్పత్తి
కాలే అనుమిత్యనుత్పాదకప్రత్యక్షోత్పాదనిర్వాహ్యః. ఉత్తానుమితప్రసిబంధ
కస్య ప్రత్యక్షోత్పత్తియంతరేణానిర్వాహత్. ప్రత్యక్షోత్పత్తిరన్యనుమిత్యను
త్పాదనుపేక్షతే తమత్వాదే అనుమిత్యన్యపహితప్రాక్తజావచ్చిన్నస్య పరి
త్యక్షప్రసిబంధకస్యావస్యం సత్త్వాదిత్యన్యన్యాన్యోన్యైశ్చతథానః. అత్రోపకన్య
అన్యేషాం దూషణముపన్యస్యగి * స్థాణుశ్చాభావేతి * స్వీ క్తదావస్యాప్యే
న్యాశ్రయస్య దురుపపాదత్వాత్. యదిదానుమిత సానిర్వధావాదేర్విశి
ష్టప్రత్యక్ష సామగ్రిమధ్యేనప్రవేశాత్సర్వద్య తేకదావ్యాహ*అథ వేతి*తప్రప్ర
థమతః సామగ్యః కారణసముదాయరూపాయా ప్రచ్ఛిన్నభిన్నత్వేన పరి
వేశం నిరాకృత్యాన్యథాప్రవేశ్యాన్యన్యాశ్రయంవ్యవహరయతి. * కారణ
త్యాదినా*కార్యంప్రత్యక్షాది.ననుయత్రవసన్నా*తనుస్సంయోగః పరావర్త
శ్చేత్యేకః కాలః తతస్సాదామిన్యాని సాపాతేస్వాంశే అప్రామాణ్యగ్రహ
త్తికా వహితద్వ్యాప్యయోరనుమితశ్చేత్యేకః కాలః తతోవహితప్రత్య
క్షం తత్ర ప్రత్యక్షాన్యపహితకాలావచ్చిన్నస్య చతుస్సంయోగస్య సద్భి
న్నభిన్నత్వేన పరిసిబంధకత్వాత్ వహిత్యనుమితేగనుపపత్తిః యదిచ తత్ర
తాదృశకాలావచ్చిన్నభేద ఏవ స్వీకరియతే తదాతస్యావిరోధితయావహిత
ప్రత్యక్షోత్పత్తికణే తదనుమిత్యావత్తిరత్యాశంక్య తద్భేదస్యాప్యవ్యాప్యస్య
త్తిత్వ మంగీకరతి * అవ్యాప్యేతి * ఏవం యత్ర ప్రథమతో అనుమిత్యా
తతః ప్రత్యక్షసామగ్రివరూపకాశ్చ తతస్వాంశే అప్రామాణ్యగ్రహత్తికావ
హిత తద్వ్యాప్య గూఢయోరనుమితః తతః వహితప్రత్యక్షం తత్ర పరామ

తదనువతరయ చకారసంగతిః. యత్ర విశేషదశనానాం తరక్షణకారప్రతి
యోగ్యారోహాల్ స్థానాన్వాద్యభావప్రత్యక్షం తత్రైత్యాదిః. * సదభావ ను
మిత్యావత్రైః * స్థానాన్వాదాః నమిత్యావత్రై. నిధానానుమిత్యన్వేషిణీనామ
స్వభావస్య కార్యకాలవృత్తితయా పృథగేవ కారణస్వనాపక్యేః మిథావతః.
ప్రతియోగ్యారోపకారణతాయాః స్వాసమ్మతతయోగేచిచ్ఛితి. నను పక్ష కా ఘ
టప్రత్యక్షసామగ్రినానుమితసామగ్యభావఘటితకారణసముదాయరూపా
అపిఘటవతిరి క్తప్రత్యక్షసాధారణకారణసముదాయరూపేవ వాచ్యం. అను
శ్లోకాలే సామగ్యాః ప్రత్యక్షావ్యవహితప్రాక్షణావచ్ఛిన్నభిన్నత్వం అను
మితీక్షణే తద్భిన్నత్వంచద్రష్టవ్యం. ఇదంతబాధ్యం. అన్యతరత్వానుయోగి
తో సేవాధయిమావిరహావిశేషమిత్యుపాధ్యానాభిప్రాయం విదిత్వా ఇదం
దూషణం నన్వన్యతరత్వ ప్రతియోగికోటా నః శేషగమిత తదభిప్రాయం త
థావతి సేవాధయిమావిరహావిశిష్టప్రత్యక్షావ్యవహితప్రాక్షణావచ్ఛిన్నభేదే
సేవాధయిమా యాః తద్భిన్నత్వే చ తద్విరహస్థేన ప్రయోజకత్వాల్ ప్రత్య
క్షోత్పత్తికాలే అనుమిత్యనుత్పాదః సేవాధయిమావిరహ నిర్వాహ్యఇతివా
న్యోన్యాశ్రయ ఇతి స్వీకరణార్హేణేవ వక్తవ్యత్వాచ్చ కింతుతత్రాన్యతరత్వము
ఓశియోన్యోన్యాభావయూరిత్యాదిబోధ్యం. * యత్రైతి * నవ ప్రతియో
గ్యారోపస్య ప్రత్యక్షకారణతామతే యత్ర విశేషదశనకాలే తత్సూర్వం
వా ప్రతియోగ్యారోపః తత్రేవ విశేషదశనాధీన మభావప్రత్యక్షం నతు
విశేషదశనోత్తర ప్రతియోగ్యారోపాదనుతరమిత వాచ్యం. ప్రతియో
గ్యారోపస్యాహేతుతామతే విశేషదశన ప్రత్యక్షం ప్రతియోగ్యారోహా
నుత్పాదస్థలే విశేషదశనోత్తర మభావప్రత్యక్షాగ్నిత్యా గిద్ధేతుతామత
ఫలసముదాయ తమత్వాదమువగమ్యక్షణైక విలంబేనాభావ ప్రత్యక్షస్యావశ్యక
తత్యభిప్రాయాల్. నచైవమపి విశేషదశనానంతరమాహార్యః ప్రతియో
గ్యారోహావాచ్యః తత్సామగ్యాగ్నిచ్చేచ్ఛానుతిరతయా బలవత్త్వాదేవనోక్తస్థ
లే అనుమిత్యావత్రితివాచ్యం. ధర్మితావచ్ఛేదక సామానాధిరణ్యమాత్రా
వగాహివిశేషదశనోత్తరమిచ్ఛాంవిదేవ ప్రతియోగ్యారోప సంభూతా
* పృథగేవతి * పక్షకాంతః ప్రవేశేతు తస్మాత్పక్షికార్యకాలవృత్తితయా

మిత్తావిశిష్టసమానవిదయకానుమిహిసామగ్రిదశాయాం సిహధయిహిహిహి
 త్రైజికబలాదేవానుమిత్త్యుపపత్తేః. ఏవం ప్రత్యక్షంప్రత్యనుమితసామగ్రిప్రతిబ
 ద్ధకతాయామసి నిరుక్తపక్షతాననివేశ్యతే అపితు లాఘవాదనుమిత్సావైశి
 ష్ట్యమేవాసత్యామనుమిత్సాయాం సమానవిదయకప్రత్యక్షాత్ప్రతైరావశ్యక
 త్వాత్ తత్ప్రత్యేద పక్షతాయాఅవశ్యకత్వాత్. తథాచ నప్రథమోక్తాన్యో
 న్యాశ్రయావకాశః. ఏవం సామగ్రిః కాగ్యావ్యవహితపాక్షావద్భిన్న
 హేతుత్వాపత్తిః. * తదతిరిక్తేతి * తదఘటితత్యథః. సాధారణకారణా
 నాం నివేశే ప్రయోజనాభావాత్ అసాధారణేతి. ననుమితిసామగ్రి
 మనుమిత్సాయాంచ సత్యాం సత్యామపి ప్రత్యక్షసామగ్రిం సమానవి
 దయకం ప్రత్యక్షం నజాయతే కింత్వనుమిత్యనుభవానురోధేన ప్రత్యక్ష
 సామగ్రి సత్వేన పక్షతాభంగవారణాయ పక్షతాఘటకప్రత్యక్షసామగ్రి
 మనుమితి సామగ్రిభావప్రవేశావశ్యకః తథాసత్యనుమితి సామగ్రిన
 ద్భావేన శదభావఘటితప్రత్యక్షసామగ్రిః అసత్వేన పక్షతానత్వాత్
 ప్రత్యక్షానుత్పాదాను మిత్త్యుత్పాదయో ర్నిర్వాహాదిత్యతిహా * అను
 మిత్సేతి * పక్షతాఘటకప్రత్యక్షసామగ్రి మనుమిత్సావిరహవీచప్రవేశ్యః
 సత్వనుమితి సామగ్రిభావః ప్రయోజనాభావాత్ తత్ప్రతిపక్షేష్యనుమిత్సా
 విరహస్యావశ్య ప్రవేశ్యత్వాదన్యథాఅనుమిత్సాసత్వేష్యనుమితి సామగ్రి
 భావఘటితప్రత్యక్షసామగ్రిసత్వాపత్తేరిత్యథః. * అనుమిత్త్యుత్పత్తిరితి *
 ప్రత్యక్షానుత్పాదోపలక్షణం. * లాఘవాదితి * అనుమిత్సావిరహవిశిష్ట
 ప్రత్యక్షసామగ్రిం సత్యాం సత్యామవ్యనుమితి సామగ్రిం సమానవి
 దయక ప్రత్యక్షమేవజాయతేనానుమితిః అనుమితి సామగ్రిభావసత్వాత్
 అనుమితి సామగ్రిభావశ్చ అనుమిత్సాయాఅసత్వేనానుమిత్సావిరహవిశిష్ట
 ప్రత్యక్షసామగ్రియావ పక్షతావిరహసత్వాత్ వాచ్యః తదపేక్షయాచ ప
 క్షతానుప్రవేశ్యలాఘవాదనుమిత్సావైశిష్ట్యమేవానుమితి సామగ్రిం దే
 యమిత్త్యథః. * నప్రథమోక్తేతి * యద్యప్యత్ర ప్రథమతోనుమితి సా
 మగ్రిభావ మజ్ఞాత్వేన ప్రత్యక్షసామగ్రిజ్ఞానసంభవాత్ తదభావఘటితా
 నుమితి సామగ్రిజ్ఞానం తతశ్చ ప్రత్యక్షకారణీభూతానుమితి సామగ్రిభా

తేన వ్రేలిబంధక తేన సమానవిషయక ప్రత్యక్షప్రతిబంధక తాయాం అనుమి
 త్నావైశిష్ట్యం నివేశ్యతే తథాచా క్తిస్థలే ప్రత్యక్షాత్ప్రతిరానుమిత్యనుత్పా
 దముషజీవేతి అనుమిత్యుత్పాదేపి అనుమిత్సావరహణ ప్రత్యక్షప్రతిబంధకా
 సత్త్వాదపిత్యనుమిత్సావరహమేవేతి నాపరోవ్యవ్యన్యాశ్రయః. అన్యథాసా
 మగ్ర్యైః పక్ష తాయామనన్తర్భావేపిసృధక్ప్రతిబంధక తాయాఅవశ్యకతేనాని
 స్తారానిత్యతలహా *ఎనుతస్త్రి* స్వగన్త్యాన్వయవ్యతిరేక శాలిత్వం*నిధిత్వా
 వజ్జానుం ఎంధవతి తావతా ప్రథమోక్త్యాన్యోన్యశ్రయనిరానాలోపమత్యా
 దినా అనుమితిసామగ్రి ప్రతిబంధక తాయాం పక్షతా ప్రతిక్షేపావ్యథాః. త
 థాపి ప్రత్యక్షసామగ్ర్యైః పక్ష తాంతర్భావమతే అనుమిత్సాదశాయామను
 మితిరేవజాయతే నప్రత్యక్షమితి నిరునుర్వాహయ పక్షతాఘటితానుమి
 తి సామగ్ర్యైః ప్రత్యక్షం ప్రతిప్రతిబంధకత్వంవాచ్యంతగ్రహ ప్రథమో
 క్తవివాన్యోన్యాశ్రయః. నచ ఘటికీభూతపక్షతాశరీరప్రత్యక్ష సామగ్ర్యైః
 అనుమితి సామగ్ర్యభావ ఘటితాయాః ప్రవేశాన్నాయమవ్యన్యాన్యాశ్ర
 యఇతి వాచ్యం. పక్షతాశరీరే అన్యోన్యాశ్రయస్యాగత్యాఅనుమితి సామ
 గ్ర్యభావాఘటిత ప్రత్యక్షసామగ్రిం ప్రవేశ్యవారణేపి ప్రత్యక్ష కారణశరీరే
 లాఘవాల్ పక్షతామప్రవేశ్యేన తద్వారణోచిత్యమి త్యేవ మిత్యధిధా
 న సంగతిః. * అన్తరాదితి * అనుమిత్సావరహావిశిష్టప్రత్యక్షసామగ్రి
 తేనానుమితి అనుమిత్సావిశిష్టానుమితి సామగ్రితేన ప్రత్యక్షం ప్రతి
 చ ప్రతిబంధకతయా తత్ర ప్రత్యక్షసామగ్ర్యాఅనుమితిసామగ్ర్యభావ ఘ
 టితతయా అనుమితిసామగ్ర్యాశ్చ ప్రత్యక్షసామగ్ర్యాభావ ఘటితతయాప్ర
 త్యక్ష కారణకలాపాంతగ్రాతమనుమితి సామగ్ర్యాభావ మజ్ఞాత్వాప్రత్యక్ష
 సామగ్ర్యాఅజ్ఞావాల్ తదజ్ఞానేన తదభావఘటితానుమితి సామగ్ర్యాఅజ్ఞా
 నేన తదభావాజ్ఞావాల్ తత్ర అనుమిత్సాతద్విరహయోరనివేశే ప్రత్యక్షా
 వ్యవహితప్రాకారలావచ్చిన్నతేన ప్రవేశేఅనుమిత్యనుత్పాదస్య ప్రత్య
 క్షాత్పాదనిర్వాహ్యత్వం అనుమిత్యవ్యవహితప్రాకారలావచ్చిన్నతేన నివ
 ేశే ప్రత్యక్షాత్ప్రత్యేరనుమిత్యనుత్పాద నిర్వాహ్యత్వాశ్చ అన్యోన్యాశ్రయ
 ద్వయస్య దుర్వారత్వాదితిభావః. కేచిత్తు అథ వహ్నిద్వయమితి ప్రతి

త్పర్యక్షసామగ్రి ప్రతిబంధకతాయాం తద్భిన్నవిషయకానుమితీ సామగ్రి భావాపి నివేశ్యా ప్రాయాపి ప్రత్యక్షసామగ్రి ఘటకత్వాత్ తాదృశసామగ్రి తత్తదనుమితీ సునునివిషయక ప్రత్యక్షసామగ్రి భావాది ఘటితాతాదృశ ప్రత్యక్ష సామగ్రి తత్తత్ప్రత్యక్ష భిన్నవిషయకానుమితీ సామగ్రి భావఘటితేత్యనన్తప్రప్రసంగభిజ్ఞేన్న. ఘటాద్యనుమితీ సామగ్రి దధాయాం వహ్నేః ప్రత్యక్షానుమితీద్వయసామగ్రి సత్తేఘటాదేవ వహ్నీరవ్యనుమితీ దువగమ్యతే బాధకాభావాత్ ఏవం వహ్నినుమితీం ప్రతివహ్ని ప్రత్యక్ష సామగ్రి ప్రతిబంధకతాయాం ఘటాదిప్రత్యక్ష సామగ్రి భావాఘటితఘటాగ్యనుమితీ సామగ్రి భావవివ నివేశ్యతే. తద్ఘటితానుమితీ సామగ్రి భావ నివేశే ప్రయోజనాభావాత్. అథైవ పి యత్ర ఘటాదిప్రత్యక్షసామగ్రి తదనుమితీ సామగ్రి వహ్నిప్రత్యక్షసామగ్రి తదనుమితీ సామగ్రి తత్తఘటానుమితీ సామగ్రి సద్భావేన తదభావఘటితఘటానుమితీ సామగ్రి విరహబలాత్ వహ్నిప్రత్యక్ష రస్యాదితిజ్ఞానద్వయయా వద్యప్రసంగోచగ్వాః. నత తదానీం ఘటప్రత్యక్షసామగ్రి వహ్నినుమితీ సామగ్రి భావఘటితాయాస్తాదృశసామగ్రి సత్తేనాభావాత్ తద్ఘటితానుమితీ సామగ్రి సతకాలవేతికథం వహ్నిప్రత్యక్షమితీ నాద్యం. తుల్యయ్యక్త్యా వహ్నిప్రత్యక్షం ప్రతిఘటానుమితీ సామగ్రి ప్రతిబంధకతాయాం వహ్నినుమితీ సామగ్రి భావాఘటితఘటప్రత్యక్ష సామగ్రి భావప్రైవ నివేశాత్ తాదృశసామగ్రిః తత్త సత్తేన ప్రత్యక్షాగ్నౌ బాధకాభావాదితి చేత్. తహిఃఘటప్రత్యక్ష సామగ్రి భావఘటిత తదనుమితీ సామగ్రి భావవివ వహ్నిప్రత్యక్షసామగ్రి ప్రతిబంధకతాయాం ప్రవేశ్యతేతావతాపి ప్రథమస్థలే వహ్నినుమితీ నిర్వాహాత్ ప్రకృతేద వహ్నిప్రత్యక్షమేవాపేయతేనానుమితీః స్వభావతావలంబితయత్సామగ్రి తత్తేన తస్యాపవాత్పదనియమాత్ ఘటప్రత్యక్షసామగ్రింతునతదవ్య విషయకానుమితీ సామగ్రి భావనివేశః ప్రయోజనాభావాదతోనానన్తేతి. నచోక్తఘటానుమితీ సా

దిహివప్రత్యేకవృత్తినివచ్చేదేన . కార్యానుత్పాదప్రత్యన్వయవ్యతిరేకా
 నువిభాయ్వి . నన్వయతరత్వన ప్రతిబంధక త్వేపి తస్మియతస్థిత్యాద్యవచ్చి
 న్నైస్యకార్యోను తప్పదాన్వయనియతత్వం తదవచ్చిన్నవ్యతిరేకస్యకారణా
 త్తర్గిపరామంస్థనిసాతస్య కార్యోత్పాదనియతత్వం సంభవతీతి నతావతా
 సీచ్ఛిశ్వాదనా ప్రతిబంధకతాసంభవ్యతాహేత్వంతరమాహ*నియమేనేతి
 నిమాపర్చితశ్చిత * ప్రత్యేకరూపావచ్చిన్నస్య తదవచ్చిన్నాన్వయతరత్వాప
 త్తియూ ప్రతిమినుపర్చితత్వత . ఉపస్థితలాఘవముక్త్యా శరీరలాఘవమాత్మా *
 లాఘవసతి ఉ ఉత్తమావప్తముమివ్యపేక్ష్య తదన్వయతరత్వస్యాధికభేదాద్భుతి
 తితియా ముక్త్యాగా భూతః * ప్రత్యేక * సిద్ధిశ్వాదినా * తథాత్వం ప్ర
 మిగ్రతత్వం వాచ్యతే . ప్రత్యేకసామగ్రిభావం వహ్నిమితితరత్వ
 త్విశ్య శ్వాసోమితి త్విశ్యసామగ్రియ పటాద్యనుమితి సామగ్రిభావా
 ది నివేశస్యోన్యతీతి ముక్త్యావైవానవస్థితి వాచ్యం . వహ్నిప్రత్యక్ష
 సామగ్రి ప్రతిబంధకతాయాం ఘటప్రత్యక్షసామగ్రిభావ ఘటితతదనుమి
 తి సామగ్రిభావస్యాపిస్వాతి . త్విశ్యనివేశశాదేవానుమితు్యపవత్రైః తదనురో
 ధౌ తాదృశ ఘటప్రత్యక్ష సామగ్రి మధ్యేఘటాద్యనుమితి సామగ్రిభావా
 నివేశశాత్ . వస్తుతస్తు ఉపదశిః తి సామగ్రివస్తుప్తయ సంవలనదశాయాం వ
 హ్నిమితితరత్వ తస్మిన్వత్తమపి నొపేయతే వహ్నిస్యి ప్రత్యక్షం ప్రతి
 ఘటాద్యనుమితి సామగ్రిప్రతిబంధకతాయాం వహ్నిమితి సామగ్రిభావ
 ఘటితఘటాది ప్రత్యక్షసామగ్రిభావస్తేవ నివేశనీయత్వాల్ . వహ్నిమి
 తి సామగ్రియం వ సామగ్రియం రాభావనివేశ్యతే ప్రయోజనాభావాదితి
 నానివస్థితిప్రాహుః . వహ్నిప్రత్యక్ష తదనుమితి ఘటానుమితినాం సామగ్రి
 సత్వే వహ్నిద్య విషయకఘటానుమితేరేవ ఉపగమాల్ వహ్నిద్యనుమి
 తేత్వావచ్చిన్నం ప్రతిసామగ్రింతరాభావా ఘటితాయా ఏవ వహ్నిది
 ప్రత్యక్షసామగ్రియః తచ్ఛాబ్దబోధసామగ్రియప్రతిబంధకత్వం వృథాగేహ
 పెయ మిత్త్యేతాదృశంమహంతం కోలాహలంగ్రంథకార ఉత్తమాంశకాతే
 తి . * ప్రథమమితి * విశేషాజ్ఞానం వినా విశిష్టజ్ఞానా సంభవాల్ ఉపస్థి
 త్యంతరాకల్పనలాఘవానురోధేన సిద్ధిశ్వాద్యవచ్చిన్న ఏవప్రతిబంధకతా

తిబంధకత్వం. * అన్యథా * ప్రతిబంధకత్వే క్యానురోధేననానాధర్మావచ్ఛిన్నానాం
తత్తదవచ్ఛిన్నాభిన్నాభిన్నత్వేన ప్రతిబంధకత్వే. బాధాదేరిత్యాదివాసత్పరితి
వక్షాదిపరిగ్రహః. * అత్రైవ * పక్షతాయామేవ. * అన్తర్భావప్రసంగాత్ * ఘటక
తాద్రసంగాత్. సిద్ధిబాధసామగ్రివిశేషాద్యన్యతమత్వావచ్ఛిన్నాభావన్యప
క్షతాత్వప్రసంగాదితసముదాయాధః. అన్యథా బాధబుద్ధ్యాద్యభావన్యకా
రణత్వాంతరకల్పనావత్ప్రేరితిభావః. నచ వహ్నిర్వినిశ్చయాప్రతిబద్ధాయా
మపి వహ్నిమాన్సర్వతోఘటవానిత్యాద్యనుమితౌ వహ్నిభావాదిశ్చయ
న్య ప్రతిబంధకతయా వహ్నిర్వినిశ్చయప్రకారతాఘటితరూపావచ్ఛిన్నప్రతి వ
హ్నిభావాదినిశ్చయన్య ప్రతిబంధకత్వాంతరమావశ్యకమితి కథం సాధ్య
తదభావాదినిశ్చయానామేకరూపేణ ప్రతిబంధకత్వప్రసక్తిరితి వాచ్యం.
వహ్నిర్వినిశ్చయప్రకారకానుమితౌ వహ్నిభావాదిశ్చయన్య పృథక్ప్రతిబంధక
త్వవిరహాపి వహ్నిమాన్సర్వతోఘటవానిత్యాద్యనుమితౌ హేతుపక్షతా
యాం ఆశ్రయాసిద్ధ్యాదినిశ్చయాంతర్భావేనైవ తాదృశనిశ్చయదశాయాంత
థావిధానుమితవారణసంభవాత్ అవచ్ఛేదకగౌరవన్య భవత్ప్రేవాప్రయోజకీ
కృతత్వాత్. నచ తథాపి బాధకాలే ప్రత్యక్షాదెరవ్యవత్పత్త్యావిశిష్టబుద్ధిసా
మాన్యంప్రతి బాధబుద్ధేః ప్రతిబంధకత్వాంతరకల్పనమావశ్యకమితి పక్షతా
యాం తదంతర్భావో నిరర్థకః ఇతివాచ్యం. అత్రాపి భిన్నవిషయకానుమిత
సామగ్యాగ్రీదీనాం అవశ్యకల్పనీయప్రతిబంధకతాయాం బాధసాధారణాన్య
తరత్వాదేరవచ్ఛేదకతయైవోపపత్తేః బాధబుద్ధేసామాన్యప్రతిబంధకత్వాసి
నాదిత్యర్థః. * వహ్నిర్వినిశ్చయప్రకారానుమితాతివితి * వహ్నిర్వినిశ్చయప్రకారతా
ఘటితరూపావచ్ఛిన్నప్రతివహ్నిభావనిశ్చయత్వేన పృథక్ప్రతిబంధకతా
నకల్ప్యతే కింతు సిద్ధ్యాది ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకీహూత వహ్నిర్వినిశ్చయతా
ఘటితరూపావచ్ఛిన్నప్రతివహ్నిభావనిశ్చయత్వేన నిరుక్తాన్యతమత్వేన ప్రతిబంధకతావచ్ఛేద
క రూపాంతరాకల్పన లాఘవాత్ వహ్నివిశిష్టపర్వతత్వావచ్ఛిన్నోద్దేశ్యతా
నిరూపిత ఘటతాద్యవచ్ఛిన్న విధేయతాఘటిత రూపావచ్ఛిన్నప్రతివహ్ని
త్వపర్వతే ఘటాభావవత్తానిశ్చయ శుద్ధపర్వతే వహ్నిభావవత్తానిశ్చయ
త్వయనసహితసిద్ధిప్రత్యక్షసామగ్రిరూపాశాంతతుకామన్యతమత్వేన ప్రతి

ద్దెః. వ్రత్యక్షస్థలే ఇచ్చానానులైజకతయాపి తదసిద్ధేః. కేచిత్తు అత్యైవ శు
 ద్యశప్రతిబంధకతాయామేవ ప్రతిబంధకాంతరసాధారణాన్యతరత్వాద్యవ
 చ్చిన్నప్రతిబంధకతాయామేవేతియావత్. అంతర్భావప్రసంగాల్ అవచ్చే
 దకఘటకతాప్రసంగాల్ తదభావవ్యాప్యవత్తాదిజ్ఞానాదిసాధారణాన్యతరత్వే
 నైవ బాధాదేః ప్రతిబంధకతాప్రసంగాదితి సముదాయార్థః. తథాచ పక్ష
 తాయాం బాధాంతర్భావపరత్వాభావాల్ నొక్కాతిప్రసంగఇతివ్యాచక్షుః.
 కేచిన్సు తదభావనిశ్చయదశాయాం యాద్యశాంకురవిశేషధర్మితావచ్చేదకకా
 న్యానుమితేః కారణాంతరవిరహాదన్యాయమిహోనుత్పదః తత్సాధ్యకస్థలాభి
 ప్తాయోపవాయాంగి. ధర్మత్యాహుః. నను సిద్ధిసామగ్రివిశేషయోరుభయో
 బంధకత్వాంగమేనాదోషాదిన్యూః. * ఇచ్చానామితి * ఆహార్యప్రత్యక్షా
 నురూఢేన ఇచ్చాపిశిష్టబాధజ్ఞానవైయవ ప్రతిబంధకస్యంవాచ్యం. తత్యైవ ప్ర
 త్యక్షత్వమేవ ప్రతిబంధకతావచ్చేదకం నవిశిష్టబుద్ధిత్వం తథాసతి బాధకాలే
 ఇచ్చానత్వే అనుమిత్యావత్తైరితి భావః. వహ్నిర్విదిప్రకారకా ఘటితరూప
 వచ్చిన్నం ప్రత్యైవ వహ్నిర్విభావాదినిశ్చయస్య ప్రతిబంధకతాతచ్చ రూపం
 బుద్ధిశ్చఘటితమనుమితత్వఘటనం వెత్యన్యదేతల్. తథాచపక్షతాశరీరేణాభా
 దిహ్యవేనో నసంభవతీత్యాలోద్యాత్యైవవ్యావత్తానానాం జగదీశానాంమత
 మాహ*కేచిత్త్వితి* ఉక్తరీత్యైవోపపత్తౌ అత్యైవస్య శుద్ధ్యకపరతయావ్యా
 భ్యానమనుచిత మిత్యన్వరసః. * అంకురవిశేషేతి * ద్విత్వాణామేవపునపా
 నాంకదాదిదేవయాద్యచ్చికానుమితినామగ్రిత్రానుమితేరిత్యర్థః. అంకురవి
 శేషవల్ యేత్యైవశేషాదేః పక్షత్వేఅశ్రియా సిద్ధినిశ్చయనత్వేపిగన్యవిరోధి
 తానోపగన్యతే ప్రయోజనాభావాదితి. తదంకురవిశేషస్య యేత్యైవశేష
 సాధనే తదంకురవిధేయతాఘటితరూపావచ్చిన్నం ప్రత్యైవ బాధసాధార
 నాన్యతమత్వేన సిద్ధిప్రతిబంధకతా సంభవతీత్యర్థః. శుద్ధ్యశరీర్యాతదంకుర
 ప్రకారతాఘటిత రూపస్య ప్రతిబంధకతావచ్చేదకతానుపయోగ విధిక
 నం వ్యర్థంసర్వత్రాపి సాధ్యప్రకారకా ఘటితరూపే తన్నిరకరణస్యప్ర
 దేశితత్వాల్ భవతామన్యతే ప్రకారతాఘటితరూపే ప్రతిబంధకతావచ్చేద
 కతాసంపాదకయైరైరభావాల్ స్థలవిశేషానుదావనాయాహుతి నిభంజనా

రేవానుమిత్సయాఉత్తైజకతయా తయోరనుగతయాపేణ ప్రగిబంధకశ్చై
 నుమిత్సావిరహస్యాన్యతర తావచ్చిన్నే సకృద్విశేషణయా లాఘవం అ
 నుమిత్సావిరహవిశిష్టసిద్ధిసామగ్ధిన్యగర త్వాపేక్షయా తస్యశిష్టసిద్ధిన్యగది
 శిష్టసిద్ధివిశేషసామగ్ధి త్వయోద్వయోరేకస్యాపివిశేషణ్య బిదానివశే
 న గౌరవాత్ అన్యతరన్యమిత్కాధికాంతాపేక్షయా సిహధయమాః రహంత
 స్య గురుతాయాః స్ఫుటత్వాత్ అగవవబాధాన్యంసగ్భావేన ప్రబాధక
 త్వావత్తిరూపప్రగిబందేరపి నానసరిః బాధసిద్ధిన్యశేషసామగ్ధిన్యగమ
 త్వేన ప్రగిబంధకత్వే అనుగతయాపావచ్చిన్నాంతే సిహధయమాః విహవిశే
 షణతాయాం సిద్ధాంతికాలేభవ బాధకాలేన్యమిత్సాబలానుమిత్యావత్తై
 సిద్ధిత్వాద్యవచ్చిన్నవిన వృత్తక్తద్విశేషణయా ఉక్తలఘవాననకాశాత్ వి
 శిష్టబుద్ధిసామాన్యే బాధణదభావవ్యాప్యనత్తాజ్ఞానాదీనామేకయాపేణ ప్రగి
 బంధకత్వే ఉక్తిదిశాగాఘవానంభవేనావచ్ఛేదకౌరవస్యోన్యగిహరత్వా
 త్ నచ ప్రత్యక్షస్థలే బాధబుద్ధౌ తదభావవ్యాప్యనత్తావిబుద్ధౌ శేచ్ఛాయాఉ
 త్తైజకతయా తత్రానుగతయాపేణ తయోః ప్రగిబంధకశ్చై ఇచ్ఛాయాహస్యస
 కృద్విశేషణయాలాభ సమత్తుణ్ణమేవేణ నాచ్యమ్ బాధానా ప్రతిన్య
 త్తేచ్ఛాయాఉత్తైజకత్వేనానాప్రతిబంధకతావంతే సేవసాన్యమిత్సావాత్
 అనాహర్యత్వస్య ప్రగిబంధకతావచ్ఛేదకత్వేనాన్యగిహరత్వాననుగతే అ
 హర్యప్రత్యక్షస్యాపసాదనీయ త్వానన్యగిహరత్వానన్యగిహరత్వానా
 గౌరవమిత్యస్తమాశంకా అనుమితేనత్సాగతికత్వే త్వానామగ్ధిన్యశ్చై
 అనుమిత్యుత్పత్త్యైవ తాద్యశేచ్ఛాన్యమిత్సాన్యగిహరత్వానన్యగిహరత్వానా
 రసః సిద్ధాంతకత్వామపిసాకారో అనుమిత్యాన్యగిహరత్వానన్యగిహరత్వానా
 న్యతరత్వై * కేచిత్తుకారాక్ర ప్రతిబుద్ధివపిసాకారో * గద్విశిష్టబుద్ధిసా
 మాన్యగతి * నానేతి * చాతుషస్య స్వాశానస్య ప్రకారశేచ్ఛాన్యగిహరత్వా
 చాతుషత్వ స్వాశానత్వాదిఘటిగధమంప్రతిబంధకా వచ్ఛేదకీకృత్యైత తే
 షః దీధితౌ శాబ్దసిద్ధానత్యామిత్యుపలక్షణం ప్రత్యక్షసిద్ధౌ నన్యగిహరత్వా
 త్తజ్ఞానం తాయతామితీచ్ఛయాఅనుమితేనత్సాగతి శాబ్దసామగ్ధిన్యత్వ
 స్యాతిమత్తైజకత్వాత్ ఏవంవప్రత్యక్ష సామగ్ధిపదం శాబ్దసామగ్ధిఉపల

చ్చావరహస్యః*అనుమితీవాచ్యచికారకతాద్యశేచ్ఛాసాధారణానుగమయాచా
 వచ్చిన్న విరహస్య. తాద్యశేచ నూపం స్యాగేవావేదిగం. * అనుమిత్యను
 త్వాదాదిః * ప్రశ్నోద్వేష్యాపి తాద్యశేచ్ఛావేషయాసిద్ధినిభావః. * అ
 నుమితీ త్వాది ప్రకారకేచ్ఛావిరహస్యఅనుమితీశ్వప్రశ్నత్యోన్యజ్ఞానత్వాదిప్ర
 కారకేచ్ఛాత్వానచ్చిన్నాభావస్యః*స్వక గేవ*యథాయోగంసిద్ధిస్వప్రత్యక్ష
 సామగ్రిత్వాద్యనచ్చిన్నవచనస్వరూపి త్వాదిప్రకారకతప్రకారకేచ్ఛానా
 మనుగమయాపావచ్చిన్నాభావపానన్యశనత్వానచ్చిన్నే విశేషణం వాచ్యం.
 ప్రశ్నక్షసామగ్రికతానుమితీచ్ఛాబలాదనమితేచ్ఛాగణాయనానుమితీని
 న్నానాకికప్రశ్నత్యోన్యప్రవేషణనానచ్చిరకాపచ్చిన్న సామగ్రిసమవహి
 తాన్యత్వేనైచ్ఛావేషణీయా. అనుమితీసామగ్రి ఉపసరభావసామగ్రి
 చ సమవహితాయాచ్ఛానాన్యగ్రహీతాభేదద్వయమవచ్చిన్నాంతవిశే
 షణం అనుమితీత్వాప్రకారకాయాః ప్రశ్నత్యాదిసామగ్రి సమవహితేచ్ఛా
 యాః సంగ్రహీతావచ్చిన్నాంతం ఏవంబోక్తలాభువమత్తుణ్ణమేవశ్యతత
 హః * స్వకచక్రతః * నివర్తకస్య విషయతయాబాధ్యం. * అతివశారవమి
 డ్దాంత. * అంత్యశ్చ * తిత్వాధ్యక్షపక్షపక్షయతావచ్చిన్నాంతం. తేనోభయలింగకా
 నుమిత్యాదీనాం ప్రాగ్జాత వ్యవధానః. విషయవిషయకేచ్ఛానాం సంగ్రహః
 పక్షతవిశేష్యక విన్నప్రకారక ప్రశ్నత్యాద్యవేషయక స్వేనశున సత్వాసా
 మనుగమః తథానతి పక్షతేచిహ్నిజ్ఞానం విహ్నిసమిశ్చ జాయతామితి
 శ్చాయా అనుగ్రహవతేః తత్తానుమితీస్వకారణోభయవేషయసిద్ధిరనుమి
 తేరేవోపగమాత్. గ్రహణరస్తు తాద్యశేచ్ఛాసంబంధం దక్షిణతవాత్.
 * అనుమితీత్వేతి * అనుమితీత్వాది ప్రకారకత్వాక్ర సహిప్రశ్నక్షసా
 మగ్రియో ఘటాద్యనుమిత్యానాంతైజకత్వవారణప్రకారదోహ్యః. * ఉక్త
 చ్చావతాత్ * అత్యేజ్ఞానం జాగృతామితీచ్ఛాబలాత్. * విషయతయేతి * అ
 భేద స్మృతియాథాః. స్వవిషయతావచ్చిరకావచ్చిన్నయస్పిగ్యతా. అ
 తాకిక ప్రశ్నక్షసామగ్రిస్సర్వాపేక్షయా దుర్బలత్వాత్ ప్రత్యక్షవశం
 తాకిక ప్రత్యక్షవరం అదినా శబ్దబోధపరిగ్రహః. తయోచ్ఛానుమితీ భిన్నా

త*అతిగురుశరీర తాదృశేచ్ఛావిశేషణస్యాధికస్యనివేశాదితిభావః. నన్వేషమా
 పప్రతిబంధకత్వైక్యనిబంధనలభావం మగ్ధారమేవ ప్రతిబంధకత్వాంతరాక
 ళ్పనే ఏకత్రావచ్ఛేదకగౌరవస్యాకించిత్కరత్వాత్ అనేకత్రపక్షత హేతుతా
 యామేకైకవిధవహ్నాభావానిశ్చయూనాం అంతర్భావే అనంతస్థలేవ
 చ్ఛేదకగౌరవాః స్వాగంత్యేతైన తస్మిన్ బంధకతాకల్పనస్యోచితతయా
 బాధాదేషక్షతాంతర్భావప్రతిబంధరసవకాశాత్. ప్రతిబాధేరనుత్తరత్వా
 చ్చ ఇత్యాశయం అన్యతరత్వేన ప్రతిబంధకతామతేపి వినిగమనావరహేణ
 ప్రతిబంధకతాద్వయమాసాగయతి *అన్యతరత్వేతి* అన్యోవ్యాభావయోః*
 సిద్ధిభేదసామగ్రిభేదయోః. తథావ సిద్ధిభేదవిష్టసామగ్రిభేదాదచ్చిన్నభేదః
 సామగ్రిభేదవిష్టసిద్ధిభేదావచ్చిన్నభేదస్య వినిగమనావరహాత్ ప్రతిబంధక
 తావచ్ఛేదకఇత్యవచ్ఛేదకభేదాస్పృతిబంధకతాభేదఅవశ్యకః. నచ తాదృశ
 భేదయోః సమనియతరయా అభేదాన్నావచ్ఛేదకభేదత్వమివాచ్యం. తాదృశ
 భేదాభేదేపి తస్యసిద్ధిభేదవిష్టసామగ్రిభేదావచ్చిన్నభేదత్వేన సామగ్రిభేద
 విష్టసిద్ధిభేదావచ్చిన్నభేదత్వేనచ వినిగమనావరహేణ అవచ్ఛేదకతాయాః
 స్వీకరణీయతయా విష్టస్యావచ్ఛేదకత్వస్య అవశ్యంభేదాత్. నచాఖండస్య త
 స్య స్వరూపతేషవచ్ఛేదకతా సుభవాదుక్త విశేషణపురస్కారేణ నావ
 చ్ఛేదకత్వమితి కథం వినిగమనావరహఇతివాచ్యం. అథావస్యాఖండత్వేపి
 స్వరూపతోవచ్ఛేదకతాయాః సిద్ధాంతవిరుద్ధత్వాత్ యస్యస్వరూపహేతు
 నం తస్యైవ తథావచ్ఛేదకతాయాస్సిద్ధాంత సిద్ధత్వాత్. విశేషణపురస్కా
 రౌకికప్రస్థాప్తస్యత్వనానుగతః ప్రగతితః. అనుమితత్వాదినా ప్రత్య
 క్తేచ్ఛాయాస్సంగహేయస్సవిషయత్వంశ్యక్త్వాస్సవిషయతావచ్ఛేదకావచ్చి
 న్నత్వ వివేకః. * అనేకత్రైతి * ధూమాలాకాది లింగభేద భిన్నానైకాను
 మితిమ తస్పృక్షతత్సాధ్యకాను మితిం ప్రతినకలలింగసాధారణ సమాధయ
 మాం నివేశ్యపక్షతాయా హేతుత్వే ఇతి నాథకః. అనంతస్థలే ఇత్యాద్యసం
 గతేః కింతు తల్లింగక తత్పక్షత తత్సాధ్యకానుమితిం ప్రతివాతల్లింగకత్వప్ర
 కారకేచ్ఛాఘటిత పక్షతాయాః సామానాధికరణ్యేనావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనచా
 నుమితౌ తద్విధేయక తదవచ్చిన్న విధేయకతదవచ్చిన్నద్వైక్యకానుమితౌవా

శోనోపస్థితవచ్చేదకత్వగ్రహస్య విశేషణావచ్చిన్నే వచ్చేదకత్వానిగాహి
త్వనియమాల్ కించిద్రూపేణ భావమానే స్వరూపతోఽవచ్చేదకత్వస్య ఏ
మాణోనాన్వేర్నాచ్చ. నచ తద్వ్యక్తిత్వేనైవ భేదస్యావచ్చేదకత్వం స్వీకరిణీ
యం నతు స్వరూపతః తథాచ నోపదశితవిగమనావిరిహితైః వాచ్యం.
భేదనితతద్వ్యక్తిత్వస్య భేదస్వరూపాతిరిక్తస్య దుర్వచత్వాల్. భేదస్వరూ
పస్యచ తస్య స్వరూపతో నివేశాసంభవాల్. ఏతేనాఖండస్యాన్యతరత్వా
వచ్చిన్నాభావస్య తద్వ్యక్తిత్వేనైవ హేతుత్వమిత్యేపిపరాస్తం. యత్తు సిద్ధి
భేదపామగ్నీభేదయోస్సామానాధికరణ్యేన మిథోవిశేష్యవిశేషణభావాపన్న
యోర్న భేదవ్రతయోగితావచ్చేదకత్వం యేన పనిగమనావిరిహస్యాల్. అ
పితుధర్మివిశేషణతాపన్నయోరేవవ్యాసజ్యన్మత్వవచ్చేదకత్వంతథావిధయో
రప్యవచ్చేదకత్వావర్యాప్తేర్మహానసీయి వహ్నిగ్నాస్తీత్యాది ప్రతీత్యావగాహ
నాదితి. తదపి న. మహానసీయవహ్నిగ్నాస్తీత్యాదిబుద్ధా వహ్నిత్వాద్యేకధర్మి
తావచ్చేదకావచ్చిన్నఏవ మహానసీయత్వాద్యవరివిశేషణభావనియమైత్యేక
త్రానకేహమవచ్చేదకత్వే గ్రాహ్యే ధర్మిణావచ్చేదకావచ్చిన్నవిశేషణతా
పన్నవైవావచ్చేదకత్వాగ్రహణీనతుధర్మితావచ్చేదకావచ్చిన్నవిశేషణతానా
పన్నస్యావచ్చేదకత్వాగ్రహణినియమేనప్రకృతేకస్యధర్మితావచ్చేదకత్వాపన్న
తద్భేద భిన్నానుమిత్యా పుటితపక్ష తాయావాహేతుత్వే. * స్వరూపతోనివే
శాసంభవాదితి * జాత్యఖండోపాధిభిన్నస్య స్వరూపతోవిశేషణత్వానుపగ
మాదితిభావః. * ఏతేనతి * తర్కాలంకారేణతు వీజమనుక్తాఅభావస్య
తత్తద్వ్యక్తిత్వేన హేతుత్వేఅన్యథా సిద్ధిరభిహితా. తస్మ ప్రతియోగిఘటిత
రూపేణకారణత్వ సంభవేతద్వ్యక్తిత్వేనాన్యథాసిద్ధౌ స్వయంతద్వ్యక్తిత్వ
స్య తద్వ్యక్త్యాత్మకతయా స్వరూపతో వివేశాసంభవాల్ ప్రతియోగిఘటి
తరూపేణ నివేశోవాచ్యః తథాచ గౌరవమితి వీజం ప్రదశితం. * పరా
స్తమితి * అన్యథాఘటాదిసాధారణాన్యతరమత్వా వచ్చిన్నాభావస్య తద్వ్య
క్తిత్వేన హేతుతామాదాయపనిగమనా విరిహ ప్రసంగాల్. విశిష్టాభావస్య
విశేష్యాభావ విశేషణభావానన్యత్వేతు సకలకాపీతిబోధ్యం. * ధర్మివిశేషణ
తాపన్నయోరేవతి * ఏతత్తతే ఏక తద్వయమితి జ్ఞానేనైవ నిభేద్యతావ

స్యోకస్యవా తదవచ్చిన్నులశేషాతాపన్నస్యావచ్చేదకత్వమిశ్యశ్రవినిగ
 మనావిరహేణాపచ్చిరసతాభేనస్యావత్సాత్ అవచ్చేదకవిషయ
 తాదైలక్ష్యస్యావచ్చేరకతవైలక్ష్యనియితశ్వస్యనస్యత్ర విస్తరిః. ఆ
 న్యతరశ్చేనోభయోగముగమపి ప్రకయోగితావచ్చేదకసంబంధానుగమా
 తే నతయోరేకాభావస్య కారణతాపభవత్సహా * అన్యనిష్ఠేతి * నను
 వాయసంబంధావచ్చిన్నప్రకయోగితాకః సిద్ధభావః అన్యప్రత్యసన్నగ
 యా కారణం ప్రకృత్యానాధారణకారణవత్తుస్సంయోగావరూపసాః త్ర్య
 స్తు స్వాశ్రయసంయుక్తిమనస్సంయోగాదిరూపవరంపరాశ్చకభిన్నసంబంధ
 వచ్చిన్నాభావవాత్ప్రత్యసన్నగియా కారణం వాచ్యమిద్యుభయః. విషయ
 తత్తుస్సంయోగాదేస్యమవాయవాభావస్య అన్వయేవాత్సాని సత్యత్వద్భ
 శాభావకారణతాయాతతప్రసంగావారకత్వానీకభావః. నను విషయచతు
 స్సంయోగాదేర్నప్రతిబంధకత్వం స్వీక్రియతే యేనసంబంధానుగమస్యా
 త్ కింతు చతుస్సంయోగాదివిష్టస్య మనోయోగస్త్రేవ సచవాయన ప్ర
 తిబంధకత్వం వాచ్యమిద్యుతతా * మనీతి * ఏహ్నారణ్యరూపిరం దాహం
 ప్రతీతిమనోయోగాదేర్ననంతరం ప్రకృతిశ్చాన్యోగోన్యోగః * ప్రతిబంధక
 త్వాయోగాదితి * మనోయోగాహ్నుమితావహే హేతుత్వాత్ కారణస్యప్ర
 చ్ఛేదకయోస్తయోస్తథాత్వం ద్రుప్తస్యం. * ప్రకృతిశ్చత్వాద * ఏహ్నాత్వ
 మహానసీయత్వయోద్వయోరేవావచ్చేదకత్వం విశేషణస్యచావగవ్యాతే ప
 ర్యాయేణ వహ్నిత్వావచ్చిన్న విశేష్యతానిరూపిత విశేషణతావన్నస్య య
 త్ప్రతీయోగితావచ్చేదకత్వం తదేవ మహానసీయత్వం విశేషణతానిరూపిత
 ధర్మితావచ్చేదతావన్నస్య ఏవం విపరీతిమిత. ఈశ్వరవినిగమనావిరహే అ
 న్యేషామిత్యాదీనాయత్తుకారమతసిద్ధపకత్రద్వయమితన్యాయేనభానస్యావచ్చే
 దకతానియామకత్వం నిరాకృత్యవీకవిశిష్టేఅవరవైశిష్ట్యమిత న్యాయేన భా
 నన్యైవ తన్నియామకత్వం హేతుః తత్ర లాద్యశబ్దా వహ్నిన్య మహా
 నసీయత్వయోస్తల్యతయాభానం కులోనేత్యాశంకావారణాయత్వంత హేతు
 శ్చాభిహితఇతి బోధ్యం. * అవచ్చేదకేతి * వహ్నిన్య మహానసీయత్వయో
 రవచ్చేదకత్వం విశేషణత్వరూపయోర్విశేషణతావచ్చేదకత్వం రూపయోరాప

తిబంధకత్వామో గాభితిభావః. యద్యపి కారణస్యాపి రూపాంతరేణ ప్రతి
 బంధకత్వేక్షణీయః గాహపృతిబంధకత్వేవ వహ్నిః ప్రయోజనవిరహః
 దేహనివేగః ప్రకృతేషు సంబంధైశ్చానురూఢేనైవ మనాయోగాదేరనుప్రవే
 శశక్యోదీక్ష్మమేనీత్. తస్మాత్ మనోయోగస్యాధికస్య నివేశనీయతయా
 గౌరవమేవ బాధకబాధ్యం. నిత సామగ్యాప్యవసంతప్రతిబంధకత్వమతే
 పి ఆత్మనిర్వహణ పద్ధత్య చయుష్సంగోగాదేః సంబంధతయా మనోయో
 గాదిప్రవేశస్యావశ్యతాన్వేష్యమాన్యేషాం కేపి కాలకష్టతయా సానుగ్ధ్య
 శాసమానుశ్చింత్యం బుద్ధిశ్చ చిత్తవేషస్యావశ్యకతయా గౌరవాదితి వా
 చ్యం. తస్మాత్ మనోయోగాదిత్యంబంధస్యాధికస్య నివేశనీయతయా గౌరవ
 త్వమస్యావశ్యం. విచయభేదేన ప్రతిబంధకతాభేదవిరహానురూఢేన విష
 యప్రత్యేచిత్తయా చలన్తయోగాప్రతిబంధకతాపక్షవైర్వ. స్వ
 తంత్రీసామగ్ధ్యంతిభి కారణానిరాశ్రయణీయతయా తత్ర మనాయో
 గానివేశనానావంశ. తస్మాత్తితి * ఏవమీత్యాప్రతిబంధకతావచ్ఛేదక
 నిషేధానుమానైః లబ్యతే. స్వగతః సమత్వక్తినియమే కిం ప్రమాణమిత్య
 యా * నిర్వృత్తి * ఉభయ సమావేశాన్ని ప్రయోగితాకాభావ బు
 ధ్ధిత్వభిత్తినిర్వహణావచ్ఛిన్న సర్వశాంతిరప్రకారకజ్ఞానత్వేన హేతు
 గన్వితోపహ్నిర్నమ తస్మాత్ సమత్వమహానసంహారాన హిన్యత్యాదిబాధనిశ్చయ
 గతాయా మహానసంహారాన్నిర్వృత్తి బుద్ధ్యనుదయస్యానుభవితత్వాచ్చ
 మానసేయి హిన్యరాన్త్రీ గ్యాకౌ తాదృశవిషయతాయాః సిద్ధిః ఏక
 త్రివిధ్యమితీత్యాధానేన తస్మాత్ నిర్వహణ నిర్వృత్తితావచ్ఛేదకతయా ఉక్త
 బాధగ్రహణ్య విరోధిత్వమే సన్యాసితి * వాధిక్యమితి * తథాచ పక్ష
 తాత్ర గ్భావమతే సామగ్ధ్యుత్పత్తి తారూపవిశేషస్యా కిం చిత్ర రతయా కథం
 గౌరవమితి భావః. * ఏకవృత్తేపి * సామగ్ధ్యాప్యవసంత ప్రతిబంధకతామ
 తేపి. * విచయభేదనేతి * పర్వతోద్దేశ్యక వహ్నిధేయకానుమితౌ పర్వతవ
 త్తుః సంయోగవిశిష్టవహ్నివత్తుస్సంయోగస్యప్రతిబంధకత్వేవహ్నిధిరూ
 పవిషయనివేశాల్ విషయభేదేన ప్రతిబంధకతాభేద ప్రసంగేన గౌరవము
 త్తః విధేయతాసంబంధేన వహ్నిోద్దేశ్యకానుమితౌ సమభాయసంబంధేన ప

సంబంధభేదస్యావశ్యకత్వేచేత్యర్థః పూర్వం ప్రతియోగితావచ్ఛేదకభేదేన సిద్ధిసామగ్రివిశేషణయోః సిహధయిషావిరహపదార్థయోర్భేదాత్తద్విశేషణసాధక్యంవ్యవస్థాపితంఇదానీం సంబంధభేదేన తద్విశేషణతాభేదం వ్యవస్థాపయతి * ఏవమితి * ఏకకాలేతి * ఏకక్షణావచ్ఛిన్నమేకాత్మసమవేతత్వమిశ్యర్థః. యద్యపిసంబంధమధ్యేఏకక్షణావచ్ఛిన్నత్వానంతర్భావేసిహధయిషాకాలే తద్విరహరూపవిశేషణాభావాయత్తే విశిష్టాభావోక్షతమివ. నచ కాలానంతర్భావే సిహధయిషాకాలేసిద్ధౌ కాలాంతరావచ్ఛిన్నతద్విరహవత్త్యాత్మనీప్యత్తిస్వరూపవైశిష్ట్యం సతతే అన్యాత్మని ఘటాదౌతాదృశవిశేషణంచేతి విశిష్టసిద్ధిసత్వమన్యూహతమితి కథం విశిష్టాభావేనవర్తితవ్యం తత్కాలాంతర్భావేతు తాదృశకాలాభావాన్న గదానీం తస్మిన్తవైశిష్ట్యమితి విశిష్టాసత్త్వాద్విశిష్టాభావోక్షతఇతివాచ్యం. సిహధయిషాకాలస్య తదధికరణస్వతదభావాధికరణతానవచ్ఛేదకతయా తాదృశాధికరణతాఘటితసామానాధికరణ్యరూపతదచ్ఛానమానాధికరణసిద్ధిః ప్రవేశే ప్ర్యేప్యనవచ్ఛేదకత్వాత్ తత్కాలావచ్ఛేదేన సిద్ధిమశ్యమి తదచ్ఛాధికరణే ఇచ్ఛావిరహావిశిష్టసిద్ధిసత్త్వానుసవతే. అన్యథా సాన్ధికరణకాలావచ్ఛిన్నత్వస్య స్వార్వతచక్షుస్సంయోగి విశిష్టచక్షుస్సంయోగివత్సేన ప్రతిబంధకత్వం స్వీకార్యమితి నవిషయభేదసిద్ధేప్రసంగ ఇశ్యథాః. స్థూలకాలమాదాయ దోషవారణాయకాలపదం క్షణపరతయావ్యాకరోతి * ఏకక్షణేతి * నను తత్ర కాలాంతరే విశేషణసత్వేపి తత్కాలే తదసత్త్వాత్ తద్వైశిష్ట్యంచరుపపాదమిశ్యాశంకాం నిరాకరోతి * అన్యాత్మనీతి * అనిత్యానిహివిశేషణాని తత్కాలే భ్వంసాల్ నభవేయః ఇదంతునిత్యం యద్యప్యేకత్ర ఈదృశవిశేషణభ్వంసః తదాధికరణాంతరే తత్సత్త్వానుసవత్త్యా ఏతద్విశేషణస్య నిత్యతాసిద్ధిః. ఏతత్క్షణావచ్ఛిన్నత్వాప్రవేశకథంవిశిష్టాభావేన సతతేతవ్యమితిశంకాయాస్సమాధానమాహ * సిహధయిషాకాలస్యేతి * తథాచ సిద్ధినిష్ఠంయత్ సిహధయిషా విరహప్రతియోగిక వైశిష్ట్యంతదవచ్ఛిన్నాధికరణతాకత్వరూపం తస్యయః కాలానావచ్ఛేదకః తదవచ్ఛేదేన విశిష్టసిద్ధ్యభావ సత్వమన్యూహతమితి కిమేకక్షణావచ్ఛిన్నత్వ నివేశేనతిభావః. * అన్యథా * కా

ధికరణవృత్తి కావశేషమిచ్చేసి తతాకాలస్యాప్యన్యధికరణావచ్ఛిన్నస్వాధికర
 ణతయా కాలవిగ్రహప్రాయ క్షవైశిష్ట్యవిగ్రహస్మానిగ్వాహాత్ విశేష్యేషా
 తత్త్వేష్ట్యధికరణావచ్ఛిన్నస్వాధికరణకాలత్వేన కాలస్య సంబంధఘటకత్వే
 చాననుగమాదితి. తథాపి ఘోషితకాలే విశేషావిశేష్యయోః సామానాధికర
 ణ్యుత్పేది ఏకక్షణావచ్ఛేదేన సామానాధికరణ్యవైస్యేన విశిష్టసత్త్వనిర్వాహ
 కత్వమిత్య తర్హిషణనానుమే ఏకకాలావచ్ఛిన్నస్వకథనం. కేచిత్తు కాల
 స్య పరిష్టాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదక తవచ్ఛేదకసంబంధఘటకత్వే తదు
 పలక్షితాభావాత్ తద్విశిష్టాభావవైలక్షణ్యనిర్వాహక ప్రతియోగితావచ్ఛే
 దకాంతక్షణ్యోత్ స్వాహాకాలవిగ్రహితపురుషాధికరణదండోపలక్షితపురుషా
 భావస్య సర్వశుద్ధపురుషత్వానుసారస్యతస్మిన్ యోగితావచ్ఛేదకత్వాసం
 భవాత్ తాదృశపురుషాంతరవ్యావర్తకానుగతిధర్మాంతరవిరహేన సత్త్వవా
 ప్రతియోగికోహ తస్యాభావేన ప్రతియోగితావచ్ఛేదకే తదంతర్భావాసం
 భవాదిగ్భోహుః. తద్వినిర్ఘోష. * అన్యద్దశమితీ * స్వాశ్రీయాభూతా
 లాలభావస్యవిశిష్టాభావంవాదకః * అనినుగమాదితీ * యదపిస్వా
 ధికరణతావిశిష్టాధికరణతా నిరూపకత్వమేన సామానాధికరణ్యంఅధికరణతా
 వైశిష్ట్యేందస్వావచ్ఛేదకక్షణావచ్ఛిన్నత్వస్వానుయోగ్యనుయోగికత్వాభయ
 సంబంధేనేత్యుక్తై సంబంధఘటకక్షణవిరహప్రాయక్త విశిష్టాభావో నిర్వ
 హతి అధికరణభేదేనాధికరణతానానైవాదతి. తద్వ్యక్తించితకారమేవ. ఉక్త
 రీత్యైవ సమాధయిషా కాలే పరిష్టాభావనిర్వహాత్ ప్రయోజనాభావేనాను
 యోగితాసామానాధికరణ్యది ఘటితసామానాధికరణ్యస్యా సంబంధత్వా
 చ్చ. * కాలస్యతి * అవచ్ఛేదకతావచ్ఛేదక సంబంధోవైశిష్ట్యం తథాచ
 ఉపలక్షితస్థలే సామానాధికరణ్యేన దండపీష్టపురుషత్వం ప్రతియోగితావ
 చ్ఛేదకం విశిష్టస్థలేత్వైకకాలావచ్ఛిన్నత్వ ఘటితం తత్తథేతి తదభావయో
 ర్భేదః. నను పురుషాభావాన్నపృథక్ దండోపలక్షిత పురుషాభావోస్తీత్యతతి
 హ * సర్వదేతి * తద్వ్యక్తస్యసమత్వాధికం ధర్మాకాంతరమస్త్యేవైత్య
 తతహ * నత్వైవేతి * తద్వినిర్ఘటిత * ఉపలక్షితస్థలే ప్రతియోగితాద్య
 వపరాః పిః కింతు విశిష్టస్థలే ఏవైత్యవగమాల. న * యద్దమాకావచ్ఛేదేన

త్వన్య క్షవరంపరాసంబధన సంబద్ధత్వరూపమిన్యథాః. నను పక్షతాశరీరే
ప్రత్యక్షాది సామగ్రినింతర్భావే తదభావస్యసమితౌ స్వతంత్రహేతు
తాకల్పనమావశ్యకం తథాచ తస్యైవ పక్షమ ప్రస్తుతమిత్తం ప్రిక్తి
యతాం నతు సిద్ధ్యభావస్య తథాచ పక్షమ ప్రస్తుతమిత్తమిత్త మూ
లవిరోధాన్యతాహ * సావగీతి * హేతుత్వే. * అనుమిత్యసాధారణ
కారణత్వే * లాఘవాత్ * లఘురీరిత్యుత్

ప్రయోగి త పంక్తి ప్రితద్దమ విశిష్టాధిగమితాయామ అనంత పరీధి
పాచ్యా తథాచ సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్నైర్విత్వ ప ధావశిష్టపక్ష
భావస్య సంయోగ సంబంధావచ్ఛిన్నాయాపాగి భావసాధారణత్వావ
చ్ఛిన్నాధికరణతాయా అప్రసిద్ధదోషాభావే. ఉదాహరణమితి త
భావనత్వ ప్రసంగత్వ తాచ్యం. యతోభయత్ర ప్రతియోగి తా గ్య పిః
తత్ర ప్రత్యేకం యతిగించిత్రమభయ ప్రయోగి సంబంధాధ్యై త త్తస్మి
తయోగి మత్రాయావ విరోధితానా కత్వాత్తై ప్రతియోగిః ప్రతి
యోగితావచ్ఛేదకః ప్రతియోగితావచ్ఛేదకస్య తు వ్యావచ్ఛిన్నైర్విరోధావ
శిష్టః సమీపసంబంధః ఏవంచ దండాద్భూత్వ కాలే నిబద్ధమైర్విరోధావత
యోగేన దండప నా స్తీతినదోషః. యగ్వాఉపక్షిప్తల దక్షాన్విత
చ్ఛేదక తావన్నపురుషగ్వామేపం పశిష్టస్తరే. అగుష శ్వపచ్ఛిన్నైర్విరోధా
వన్నదండవగ్వాం ద్యౌపపత్తౌ కాలాంతగ్భావే మానాభావశత చింత వీ
జం. * తదభావస్యతి * అత్రేదంబోధ్యం సమానవిషయకానుమిత్యవచ్ఛ
న్నం ప్రతిఅనుమిత్యావరహశిష్టప్రత్యక్ష సామగ్రిః హేతుబంధకత్వం అ
నుమిత్యాసత్వే అనుమిత్యుపపత్తయేవ హేతుం తత్ర ప్రత్యక్ష వారణాయ
సమానవిషయక ప్రత్యక్షత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతితుప్రత్యక్షేచ్ఛావిరహశిష్టాను
మిత్యా విశిష్టానుమితీ సామగ్రిః ప్రత్యక్షేచ్ఛానుమిత్యయోః సత్వేప్రత్య
క్షేచ్ఛావచ్ఛేద్యతే నత్వనుమితీః స్వభావతాబలవరీ యత్సమగ్రిగదచాచావ
త్వే తద్యత్వావచ్ఛిన్నయమాదతః ప్రత్యక్షేచ్ఛాయా ఉత్తైకత్వందర్శితం త
త్తానుమితీ కాదాభావకానుమిత్యాభావ మనివేర్య ప్రత్యక్షేచ్ఛావిశిష్టప్ర
త్యక్షేచ్ఛావచ్ఛేదకత్వం సమానవిషయకానుమిత్యావచ్ఛిన్నం ప్రతికాద్యవ

త్యక్తస్యజ్ఞానత్వా వచ్చిన్నం ప్రతివాపరిబంధకత్వం స్వీకార్యం. సర్వతః
 ప్రత్యక్షేచ్ఛా. ప్రత్యక్షస్వప్రకారికేచ్ఛేవతేన సాధ్యః. యోజాయతాం
 వహ్నినుమితిశ్చ జాయతా మితచ్ఛాప్యగాహః. ఏవం సమానవిషయకాను
 మితిం ప్రత్యనుమితా విహవిశిష్టశబ్దసామగ్రిసాన్యతశ బ్దు ప్రకారే
 చ్చాపిహవిశిష్టానుమితా విశిష్టానుమితి సామగ్రిశబ్దేచ్ఛానుమితయోః
 శబ్దవైచిత్ర్యాదాల్ శబ్దేచ్ఛాయా ఉల్లేఖకత్వం తత్రానుమితి హరికార్థం
 అనుమితాభావమనివేశ్య శబ్దేచ్ఛావిష్టశబ్దసామగ్రిః తాదృశానుమి
 తం ప్రతిప్రత్యక్షాన్యజ్ఞానంవా ప్రతిప్రతిబంధకత్వమితి ఏవం సమానవిష
 యక శబ్దసామగ్రిపెక్షయా ప్రత్యక్షసామగ్రి బలవత్వాత్తాదృశ శబ్ద
 బోధం ప్రతిశబ్దేచ్ఛా విరహవిశిష్టప్రత్యక్ష సామగ్రిః ప్రత్యక్షేచ్ఛా
 విశిష్టప్రత్యక్ష సామగ్రిశ్చ ప్రబంధకత్వం తాదృశప్రత్యక్షం ప్రతిప్ర
 త్యక్షేచ్ఛాముల్లేఖకీకృత్యశబ్దేచ్ఛావిష్టశబ్దసామగ్రిః. కేచిన్త సమా
 నేప విషయప్రత్యక్షసామగ్రి మపేక్ష్యానుమితి సామగ్రివిన బలవత్స్వ
 ముపేయతే అనుమితావృత్తన్నాయాం సిద్ధిసత్వేన అనుమితిసామగ్రి
 భావ్యాల్ ద్వితియక్షణే సాక్షాత్కారోగ్నత్యా తృతియక్షణవిన సాక్షాత్కా
 రత్వప్రహాసపత్తేః. ద్వితియక్షణవిన సాక్షాత్కారస్వ గ్రహణితం శవధమ
 న్తరేణ నశ్యద్దధిమహి. నను శున్తతేసమాన విషయకానుమితింప్రతిప్రత్యక్ష
 సామగ్రిశ్చవధనన్తతే తథావిధప్రత్యక్షం ప్రతిఅనుమితి సామగ్రిః ప్ర
 తిబంధకత్వస్యవాచ్యతయా వామ్యుక్తంక్షణాపలాపేన. నచానుమితిసామ
 గ్రిఃభిన్నవిషయకప్రత్యక్షంప్రతిప్రతిబంధకతానకల్ప్యతేకింతు విషయకాని
 వేశ్యానుమితప్రత్యక్షానత్వా వచ్చిన్నంప్రత్యేకేలిలాఘవమితివాచ్యం. ఘటచా
 తుషం జాయతామిత్యాదీచ్ఛానాంపురుషుల్లేఖకత్వానురోధేనభిన్నవిషయక
 స్థితే ఘటచాతుషత్వాదీనామేన ప్రతిబధ్యతావచ్చేనక తయా తాదృశప్ర
 తిబధ్యప్రతిబంధకభావేన సమానవిషయక చాతుషాదివారణానంభవాల్
 పృథక్ప్రతిబంధకతాయా ఆవశ్యకత్వాదితిచేన్న. సిద్ధాంతిభుతేసమానవిష
 యకానుమితానుమితావిరహవిశిష్టప్రత్యక్ష సామగ్రిః ప్రత్యక్షేచ్ఛా
 ప్రత్యక్షసామగ్రిశ్చ ప్రతిబంధకతాదృశ్యం వచ్చేతేన తాదృశప్రత్యక్ష

అనుమితిసామగ్ర్యః ప్రత్యక్షైచ్చావిరహవిశిష్టాయామికమేవ ప్రతిబంధకత్వ
 మితిలాఘవ . నచ మన్తతే ప్రత్యక్షైచ్చావిశిష్టప్రత్యక్షసామగ్ర్యస్సమానవి
 షయక శాబ్దస్థలీయ ప్రతిబంధకతయైవ నిర్వాహః తత శాబ్దబాధానుమితి
 సాధారణసమాన విషయకపరోక్షత్వస్యైవ ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వోపగ
 మాదితివాచ్యం. పరోక్షత్వకారణ్యతయాపితత్వాత్. నచప్రత్యక్షస్యజ్ఞా
 నత్వం నివేశ్యంవిశేష్యవిశేషణభావే వినిగమనావిగమేణ కార్యకారణభావ
 బాహుళ్యవత్ప్రతిలాఘవేన శాబ్దశబ్దాదికం ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదక నివేశ్య
 నుమితస్తతే ప్రత్యక్షైచ్చావిశిష్టప్రత్యక్షసామగ్ర్యః పృథక్ప్రతిబంధకత్వస్య
 దుర్వారత్వాపాతాత్. ఎన్తతే సమానవిషయకశాబ్దసామగ్ర్యఅపి తుల్య
 న్యాయేన ప్రత్యక్షసామగ్ర్యపేక్షయా బలవత్తయా శాబ్దస్తలపి తాదృ
 శసామగ్ర్యః ప్రతిబంధకతాయా అసిద్ధత్వాచ్చ. కించ సిద్ధాంతమతే అ
 నుమిత్సా విశిష్టానుమితి సామగ్రీదశాయాం చాత్ముషగోచరేచ్ఛానత్వే
 పి భిన్నవిషయకచాత్ముషాద్యనుదయాల్ భిన్నవిషయకానుమిత్యన్యజ్ఞానత్వా
 వచ్చిన్నంప్రతి అనుమిత్సావిశిష్టానుమితి సామగ్రీశ్వాదినా ప్రతిబంధకత్వం
 మన్తతేతువిషయనివేశే ప్రయోజనాభావాత్ సర్వసాధారణానుమిత్య
 న్యజ్ఞానత్వమాత్రం తత్ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకమితి అపరంలాఘవం. నచ భ
 వన్తతే సమానవిషయకప్రత్యక్షం ప్రత్యనుమిత్సావిశిష్టానుమితిసామగ్ర్యః
 పృథక్ప్రతిబంధకత్వమావశ్యకం శాబ్దైచ్చావిశిష్టశాబ్దసామగ్రీజన్యసమానవి
 షయక శాబ్దబాధేన్యభిచార వారణాయభిన్న విషయకస్థలీయ తాదృశసా
 మగ్రీ ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదక కోటాభిన్నవిషయకత్వస్యావశ్యం నివేశనీయ
 త్వాదితి వాచ్యం. తుల్యన్యాయేన శాబ్దసామగ్ర్యపేక్షయాపి సమానవిషయ
 కానుమితి సామగ్ర్యపివ మన్తతేబలవత్త్వాభ్యుపగమాల్ సమానవిషయకశా
 బ్దైచ్చావిశిష్టశాబ్దసామగ్రీ తథావిధానుమిత్సా విశిష్టానుమితి సామగ్రీకాతే
 అనుమితేరేవోపగమాల్ తాదృశసామగ్రీప్రతిబంధకతా వచ్ఛేదకకోటా భి
 న్నవిషయకత్వానివేశాల్ యదిచానుమిత్యన్యజ్ఞానత్వం నిత్యసాధారణం
 న్యత్వంవివేక కారకమితి జన్యప్రత్యక్షవృత్తిజానితి శేషం శాబ్దత్వంవివే
 కేణ తాదృశసామగ్రీ ప్రతిబంధకతాద్యయముచ్యతే. తథాపి ప్రత్యక్షస్థలీయ

ప్రతిబంధకతాయాం మత్తతేభిన్నవిషయకత్వా నివేశేపి వ్యభిచారాధావాత్
 ఏకప్రతిబంధకతయైవ నిర్వాహకత్వాహుః. తదనన్తే పర్యంతే వహ్నిజ్ఞానం
 జాయతా మిత్యాకారణానుమిత విషయకత్వావిప్లవ హ్నిమితి సామ
 గ్రికాలే ఘటాదిప్రత్యక్షానుదయాద్భిన్న విషయకస్థలీయ ప్రతిబంధకతా
 యా నునుమితీగ్న ప్రకారకతద ప్రకారకేచ్ఛా సాధారణానుమిత విషయ
 కేచ్ఛాత్సేనైవ ఇచ్ఛాయాడత్రైజకన్యం వాచ్యం తథాచ పర్యంతే. వహ్నిజ్ఞా
 నం వహ్నిప్రత్యక్షంచ జాయతామితీచ్ఛాసత్సేవహ్నిమితిసామగ్రిసత్సే
 వహ్నిప్రత్యక్షస్తేవోత్పత్త్యా తత్ర వ్యభిచారకన్యాయత్యా తత్ర భిన్న
 విషయకత్వం ప్రతిబంధకావచ్ఛేదకకొటావాచశ్యకం ఏవంచానుమితీగ్నప్ర
 కారకేచ్ఛావిశిష్టానుమితసామగ్రిస్సమానవిషయక ప్రత్యక్షంప్రతి ప్రతిబ
 ధకత్వాంతరస్యావశ్యకతయా క్షిప్రానువం. ప్రత్యుత సమానవిషయకప్ర
 త్యక్షంప్రతి అనంతవిధతదభావవ్యాప్తనత్రాజ్ఞానాభావబాధాభావాదిఘటి
 తతయా ప్రత్యక్షసామగ్రిపేక్షయా గురుశరీరాయః లింగాదిభేదేన బ
 హువిధాయాఅనుమితసామగ్రిః ప్రతిబంధకత్వే విపరీతగౌరవం. నచ ప్ర
 త్యక్షసామగ్రిపి తదిందియజన్యబాధాభావఘటితైవైతి వాచ్యం. తాదృశ
 బాధాభావస్య లౌకికప్రత్యక్షహేతుత్వేపి తాదృశబాధకాలే అనుమితేరప్య
 దయాత్ అనుమితంప్రతి లఘుశరీరప్రత్యక్షసామగ్రిప్రతిబంధకతాయాం
 ప్రయోజనాభావేన తాదృశబాధాభావానివేశాత్. సమానవిషయకప్రత్య
 క్షంప్రత్యనుమితసామగ్రిప్రతిబంధకతాయాంతు తాదృశబాధాభావనివేశ
 ఆవశ్యకః అన్యథా భిన్నేందియబాధాదికాలీనపరామర్శసత్సే ప్రత్యక్షా
 నుదయప్రసంగాల్. అథ ప్రత్యక్షసామగ్రిపేక్షయా అనుమితసామగ్రి
 గురుత్వే బహుత్వేచ తస్యాఏవ ప్రత్యక్షసామగ్రిపేక్షయా బలవత్త్వముచి
 తం. ప్రత్యక్షసామగ్రిబలవత్త్వమతే అనుమితావిశిష్టానుమితసామగ్రికా
 లే ప్రత్యక్షవారణాయ తస్యః సమానవిషయకప్రత్యక్షప్రతిబంధకతాయాం
 గురుశరీరానుమితసామగ్రిమిచ్ఛానివేశేన మహాగౌరవప్రసంగాల్. మ
 త్తతేతు లఘుశరీరాల్పతరప్రత్యక్షసామగ్రిప్రతిబంధకతాయామేవ తస్మాత్
 శేన లాఘవాల్. సచానుమితసామగ్రిబలవత్త్వమతే ప్రత్యక్షము

[illegible]

ననులాఘవస్యపక్షపదప్రవృత్తిః మిత్రత్వోపప్లంభకత్వేన బాధాభావస్త్యేనైత
 థాత్మముచింతిషాధయిషాపరహాప్రవేశాల్ యదిచసిద్ధసాధనస్థలై పక్షవ్య
 వహానాస్తీతిసద్భృథావస్య తథాత్మమిత్యుచ్యతే తదా బాధనశ్చాయావపి
 తద్విరహాల్ సాపి యేత్యతామిత్యతాపః * ఫలానుపపితేతి* న్నష్టమసిద్ధ్య
 నుపహితేత్యర్థః ఏతద్బాధకారణనూచనాయః * సిద్ధసాధనస్థలే* సాధ్యనిశ్చయ
 స్యః చాత్మసంజాయతా మితీచ్ఛాప్రసాదాః అనుమిత్యపిశిష్టానుమతి
 సామగ్రిం చాత్మమాది గోచరేద్బాధనత్వేన భిన్నపిషయకచాత్మమానుద
 యాల్ వసిద్ధిభిన్నవిషయకాను మిత్యన్యజ్ఞానత్వా వచ్చిష్టప్రీతి విహ్వ
 నుమిత్యా పిశిష్టపహ్వనుమతి సామగ్రి శిష్టదినావీక్షకే వేనప్రేరంభకత్వం
 వహ్నిజ్ఞానం ఘటచాత్మషణ్ణ జాయతామితీచ్ఛా తాలేఘటచాత్మమాను
 దయాదనుమతిత్వ ప్రకారకత్వం ననివేశ్యం. యత్కంఠల్ జ్ఞానంజాయతా
 మితీచ్ఛా వాఙ్మంతు పూర్వవల్. నను నహ్నిప్రత్యక్షస్యాపి నహ్నిభిన్న
 హ్నిత్వాది విషయకత్వాదనుమిత్యా పిశిష్టపహ్వనుమతి సామగ్రినత్యే
 తాదృశప్రత్యక్షే చ్చియాపి తత్ప్రత్యక్షం నస్యాత్. నచ నహ్నిభిన్న విషయ
 కత్వంవహ్నిత్వావచ్చిన్నవిధేయతాశిష్టవిధేయతాశిష్టత్వంవిధేయత్వంచోద్యే
 త్యతావచ్చేదకవృత్త్యోవిషయతావిశేషత్వంవ్యవహరం. ఏనమపినిధాన్తితావ
 త్చేదకఘటాదినత్రాజ్ఞానీయ ఘటాదప్రకారతాయాం విధేయత త్వం
 త్వేప్రమాణాభావం తత్ప్రత్యక్షానుగూఢతాదితీ దేన. నహ్నిత్వావచ్చి
 న్నప్రకారతానిరూపిత పరివృత్తత్వవచ్చిస్తే విశేష్యతాన్యమఖ్యవిశేష్యతా
 శాలిత్వనైవవహ్నిభిన్న విషయకత్వరూపత్వల్. అనుమిత్యపిశిష్టానుమతి
 సామగ్రితత్వమాన విషయకప్రత్యక్షేచ్ఛాపిశిష్టప్రత్యక్ష సామగ్రిభయన
 త్వే భిన్నవిషయకప్రత్యక్షం నజాయతేవ. ఏతేన పరివృత్తత్వావచ్చిన్న విశే
 వ్యతానిరూపిత వహ్నిత్వావచ్చిన్నప్రకారతాశూన్యత్వమపిపరివృత్తతాన
 త్చేదకే నివేశ్యునియవాదేయం. ఏన భిన్నవిషయకానుమతిం ప్రతిఅనుమ
 త్యావినవాపిశిష్టప్రత్యక్షేచ్ఛాపిశిష్టప్రత్యక్షసామగ్రివిరూధిత్వంబోధ్యం
 ఏనదేవ భిన్నవిషయక శిష్టసామగ్రిః ఇచ్ఛావిశిష్టాయాఃప్రేరంభకత్వం
 బాధ్యమితి యో. * సాపిత * సిద్ధిబాధాన్యరూపాన ప్రేరయోగితావచ్చే

దశాయాః * పక్షవ్యవహారవిగ్రహాః * పక్షవ్యవహారవిగ్రహస్యసర్వవాదిపద్ధిత్యై
 న. * శాస్త్రవాదితి * బాధస్థలే పక్షవ్యవహారవిగ్రహస్యవివారణయా శాస్త్రవసహి
 త్వాదాయాః తియాగ్యైర్వాదితిభావః. నను సమవాదసంబంధావచ్ఛిన్నసి
 ధ్యధానాగ్రాహ్యైర్ప్రత్యాపరూపైః శ్రానుమితహేతుతరైః తస్య పక్షపద
 ప్రవృత్తిరిమిత్యేష్యేష్యేష్యే పక్షవ్యవహారప్రచంగత్యంతరహాః * విశిష్ట
 తి * సహజయతాః కమాదిత్యైర్భేదః * ఏకాభిధానాదసిద్ధిః పక్షనిష్ఠాయా
 ఉద్దేశ్యతావచనైరనుమితప్రతిబంధితానుభవప్రకరణనాయ. పక్షతేవ
 హి ననుమిచుమూనుమానసి నహి ననుమిచుమయామిత్యాద్యాకారకాను
 మిత్యానానేకత్రాత్యేజకత్వేన ప్రసంగేన పృథగేవోల్లేఖకయా పక్షభేదే
 న కాగ్రతాభేరన్యవశ్యకతయాత్మనిష్ఠప్రత్యాసత్తైరేవాదిత్యై. అన్య
 థా పురుషవిగ్రహాశాసుతభావనీయతయా శాస్త్రవత్. సమానప్రకారకా
 యావచమానవిశేష్యకసిద్ధేరనుమితప్రతిబంధకతయాపి పక్షనిష్ఠప్రత్యాసత్త్యై
 దకకటిప్రవృత్తిభ్యః : * పక్షనిష్ఠాయాఇతి * విశేష్యతాసంబంధేన
 త్యానిః. స్వప్రతియోగి నాన్యేదకనాట ప్రవిష్టపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవి
 శేష్యకగ్న స్వసామానాధికరణ్యభయ స బుద్ధే ఇచ్ఛావీరవా విశేషణ
 మిచ్ఛక్తోత్పహ * సమానేతి * అసమానవిశేష్యకసిద్ధిరతి * యత్పరస్
 తపశేష్యికాపర్వతీ వహిమాన్యోమితిః తదన్యపర్యత విశేష్యకసిద్ధిరి
 త్యధాః. * పక్షావృత్తి * ఆత్మైకబోధ్య. నిరవచ్ఛిన్నోద్దేశ్యతావచ్ఛేద
 కతానుమితసంబంధేన ల్లింగకసాన్యతావచ్ఛేదక పర్యవశేయతావచ్ఛేదక
 తాకానుమితా ప్రాసాన్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారం నిర్వయస్య విశే
 ష్యతావచ్ఛేదకతన బ దేవ ప్రతిబంధకత్వం సర్వత వచ్ఛేదకానివేశేనలా
 ఘనాల్ ఉద్దేశ్యతాయా ముచ్యేదకత్వంతరాసరూపకత్వ దానాన్వీలప
 ర్వతో వహిమానిత్యనుమితేః అర్పితావహి నానతి సిద్ధిప్రతిబద్ధ్యత్వం కా
 రణతావచ్ఛేదక సంబంధవసవా స్వవిషయతావచ్ఛేదకీధూవాద్దేశ్యతావచ్ఛే
 దకతావర్త్య సంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితావచ్ఛేదకభావః సామానాధికరణ్య
 సంబంధే విశేషణీయః. స్వవిషయతాయాం దత్తాంగకత్వాది పూర్వోక్త
 మాతరధక్తానవచ్ఛిన్నత్వం జీయం. అనుమితకాణ్యతావచ్ఛేదకత్వాది

మధువోదాత్మః* పరంపరానంబుగా విని* వ్రాసిన యొక వాక్యము కోటిర
 విష్టవిశేష్యతావచ్చేదకవత్వరూపావశ్యానిః నచసిద్ధికావేషితే వీతాద్యభ
 నంబంధే సిద్ధ్యభావోవశాతే అన్యన్తాభావస్య నిర్వాణత్వత్వప్రసంగి
 తావ్యుత్తతదాత్మ్యపుష్కలశిష్టస్యైవ సిద్ధ్యభావస్య తాత్పర్యం బధేతస్మ
 రుషాప్రతి పక్షవ్యవహారయోగ్యాత్ నను విషయజతమస్మయోగాది
 తువిశేష్య స్వేషయతా సమానాధిగోణాద్దేహ్యావావచ్చేదక తాత్పర్యం బు
 థావచ్చిన్నాభావః ధూమాంకకోకయగ్నివత్సిద్ధిపరమశోభనం ధూ
 మలింగకానుమిత్యాం తదనుశంగనమితా సిద్ధివాస్తవ్యైవ రోక్షక
 సంబధే సామానాధికరణ్యస్య కర్తృభావచ్ఛేదకముచిత్యైవ హేతవ చార
 నీయః ఏకాసతి తత్పురుషేయత్వ మిద్ధాదావేక్యేనన్యసిద్ధిశ్చైతన్, తవ
 తాపి లాభునమేవేతత్, నను యదానన్యైవ సిద్ధిర్నిర్వహ్యభావత
 తాగలావచ్ఛేదేన తత్పురుషేయస్వరూపియోగివృత్తకావేషితపరంప
 రాసంబంధోవాచ్యః ఏతాద్యశంబుధేన సిద్ధిర్నిర్వహ్యతావత్తదావ
 తాగలావచ్ఛేదేన తత్పురుష ప్రకటకత్వవారంబుచిత్యైవ లగ్నీ తస్మిన్
 వృత్తిగ్న విశిష్టతగా విధసిద్ధ్యభావవత్తాయాః సిద్ధికావేషితయోగివే
 ద్యతా సంబంధనా సత్త్వవోపపత్తేః తేషామేకత్వం నైవేనాసిద్ధ్య
 భావకాతే తాద్యకవేద్యతారూపం బధాభివచే తస్మిన్మరసుప
 వత్తిః తథాపివిషయతాయావ్యాప్త్యై తత్త్వమలంబ్య క్తేనంబుధేదవా
 యాం యస్యపురుషస్య సిహాధయమైతరం సిద్ధిః సిద్ధ్యైతరం సిహాధయమ
 వా తత్ర సిద్ధిసిహాధయమా సంవేదకకాలే స్ఫురియోగి విశేష్యతావత్త్వేన
 దోషగారణాయ ఏతేష్యతాయామిచ్ఛా ఏకావైకత్వేనాచిన్న ప్రకయోగి
 త్వస్వావశ్యకతయా శుద్ధప్రకాయైవచ్ఛేదకకాలస్య విశిష్టతాభావావచ్ఛే
 దకత్వోపపత్తినంబుచిత్యైవ సిద్ధిపురుషేన కదాపి సిద్ధిస్తూప్రకటకత్వేన
 హారస్యమరుపపాద్యైవ వర్ణితమితి ప్రతిపక్షాభివచి కాలగంధికాభావా
 త్తనానుమితితత్త్వవహారాదతిస్త్వయంసంబంధమాహ* స్వేద* అనవా
 శాంధనయ్య ఘర్వతాదేః పక్షే త్వస్వావచ్చిన్న విషయతావస్య సంబంధేన
 తాద్యకవిశేష్యతావచ్చేదకత్వేన వర్ణితప్రతిపక్షాభివచి తత్త్వవారంబుచిత్యైవ

[illegible]

స్యాపి అన్యదేశావచ్ఛేదేన దైశికపంబంధేన కాలికపంబం దానన్విన్నతవి
 చ్ఛాభానవత్త్వేపినక్షణః *తత్త్వగుప్తేయసేద్ధిసామగ్రీ విశేషవిరహఇతి* కాలి
 కపంబంధానన్విన్నతప్రతియోగితాళః పక్షః పృథక్తదియేంద్రియనర్సికసాక్షివి
 శిష్టపాధ్యనిష్ఠతదీయేంద్రియదివన్నికపాక్షిదివరహభిన్నతాళః. విశిష్టత్వమేక
 కాలీనత్వమేవ. విశేష్యవిశేషణభావ విరహనావిరహాన్నానాకారణతాక
 ల్పనయగత్యానదోహయ. యావత్త్వేన తదపాధ్యగణకారణసముదాయస్య
 ప్రతిబంధకత్వం ప్రసంగసాక్షేయమేవ. యావత్త్వస్య దుర్నిర్వచత్వాత్ వ
 ర్వతోవహ్నిమానిత్యాద్యనుమితవమానవిషయకచాక్షుషాదిపానుగ్యాః ప్ర
 తిబంధకతాయాం రూపాదికాం వాంశ్యాననీయం గత్రీసాధ్యవత్తయోదా
 పాదియత్త్వనియమేన తన్నివేశే ప్రయోజనాభావాత్. కింతు వర్వతోద
 వ్యవాద్యదీన్యం వహ్నిమల్ ద్రీన్యం ద్రీన్యనదిత్యాద్యనుమితో వాయ్వా
 దీంద్రియనన్నికపాక్ష్యావిరోధితీవప త్తయే యథాయోగం సాధ్యపక్షాదా
 రూపాదియత్త్వం నివేశనీయం. అథ ప్రకట ధికసామగ్రీమత్యపికాలే తదన
 ధికరణదేశావచ్ఛేదేన తదభావస్య సాలభ్యాత్ అనువిత్యాపత్తిః నవప్రతి
 బంధకసత్తాయాః కాగ్యానుత్పాదప్రయోజకత్వాత్ గర్భితీవతః కార్యో
 త్పత్తిరితివాచ్యం. సామగ్ర్యాః కార్యోత్పత్తిప్రయోజకాయాః ప్రతిబంధక
 వత్త్వేపి తదభావస్యక్షతత్వేనాక్షితతయా కార్యోత్పత్తిమకర్తారావర్త్యాదితి
 చేన్న. యాదృశికారణతాఘటకనియమే దేశాంతరావచ్ఛేదేన కార్యసమా
 నాధికరణకారణభావవ్యావర్తకం దేశభేదానవచ్ఛిన్నతేన

ఉచ్యతే నిరవచ్ఛిన్నతేనైకేన పంబంధేన తిబ్బగుప్తేయానుమిత్యా విరహానివేశే
 న దోషవారణాత్. పరంతు గౌరవాత్తత్త్వగోబాధ్యః. *యాదృశేత్యా
 ది * కాగ్యాధికరణే కాగ్యాన్యవహితప్రాకారలావచ్ఛేదేనదేశనిష్ఠావచ్ఛే
 దకత్వా నిరూపకస్యత్తిమానయోభావః గదప్రతియోగిత్వమేకో నియమః
 ఆత్రీకపాలాది సంయోగస్యఘటాదికంప్రతి ఇచ్ఛాం ప్రతివాజ్ఞానాదేః ఘ
 టాద్యధికరణకపాలాదా గర్భూర్వకాలే అవయవాంతరావచ్ఛేదేన తాదృ
 వసంయోగాభావస్య ఇచ్ఛాధికరణత్వాదా ఘటాద్యవచ్ఛేదేన తత్సూర్య
 కాలేక్షానాద్యభావస్య సత్వాత్ కారణత్వం నహ్యతతోదేశవిశేషానవచ్ఛి

అన్యద్వాపి శేషమభివ్యక్తిం తేషాం సమన్వయమున గాఢవిచ్ఛిన్నసం
యోగమునాచి నిష్కళాగతః ఘటకనియమేతదన్యకారణతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న
స్వదేశభేదానవిచ్ఛిన్నవృత్తిరేవతిథిరణికార్యత్వత్తిప్రయోజకాడుక్రవీత
బ-ధకాభావస్యచ కారణతానత దృశీకం దిదవచ్ఛేదైసతలంధకనర్హిమిత్రే
కార్యమితి త్యక్తాద్భుతభావవిశేషప్రవేశేనయోజనాభావాత్తథావ
దేశభేదావచ్ఛిన్నసృతిబంధకాభావనత్వేనానుమిత్యుత్తరః ఏతేనాత్మశరీర
పశేషావచ్ఛేదేన సద్భావదయావలతీబంధకనత్వే ఘటాద్యవచ్ఛిన్నతదభావబ
లాదనుమిత్యావత్త్రువనరస్తా. అది సద్భావమిత్యాత్మని తతా-లేనాఘటాద్య
వచ్ఛిన్నాయా తదభావస్మత్తదన్యదేభేదానవిచ్ఛిన్నతద్వత్తైరప్రామా
ణికః తేన సద్భావస్మత్తేషానుమిత్యాద్యనుసవత్తీరీతవాచ్యం. తాద్భుతవృత్త్యన
భూమిక సద్భావస్మత్తదశాయాం తదభావస్యాత్మని దైశికవ్యావృత్తితా
యాన్యర్హానుభవసద్భావాయానుమిత్యైః. యదీది కాయావ్యాహస్తలే పీకరా
త్మని శరీరంబరంబచ్చాదన సద్భావభావద్యభావస్య సద్భావదేః సత్వేన్యన్య
శరీరంబచ్ఛేదేనానుమిత్యాద్యత్వం ప్రామాణికః తదాసద్భావవిశిష్టకా
రణతాఘటకనియమశరీరేభావం శేషక్రవీతప్రవేశేనాన్యవశ్యకత్వాత్
ఘటాద్యవచ్ఛిన్నసద్భావద్యభావబలాత్సద్భావదశాయానుమిత్యుత్తరస్వర
ణాయాగత్యంతరమేవానుమతీయమితదత్. ఉత్తేజకాభిసంసేషధమకారణ
న్నాన్వయావశ్యకం. * అన్యత్ * ప్రతియోగివై ముఖిరణ్యం. అనాస్థాయీవాకా
రణః. ఏతన్నియమన్యగ్రంథకృతైవ తదిభిరీతత్వావేదనాత్. కార్యవ్యవహీ
తప్రాకారాలవచ్ఛేదేన కార్యసమానాధికరణభావాప్రతియోగిత్వమా
త్రం ద్వితీయసియమః తత్ర దేశపశేషానవిచ్ఛిన్నత్వాప్రవేశేదశకాయ
త * ఉత్తేజ * గత్యంతరమేవేతి * స్వావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నస్వ స్వావ్యవహీ
తప్రాకారాలవచ్ఛిన్నత్వ స్వాధికరణ సమాపితత్వ పతత్త్రితయసంబంధేన
కార్యవిశిష్టాయావృత్తిః ఉద్భవభావాప్రతియోగిత్వరూపవ్యావకత్వమేవకా
రణతానుబంధం. నచాత్యదేశ విశేషానవిచ్ఛిన్నవృత్తైరేవాధికరణైః కార్య
త్వత్త్వయామకత్వం అన్యథాఘటావచ్ఛేదేన సద్భావద్యభావబలాత్ అనుమిత్యా
వత్తైరన్యధాతాత్తథావ కాయావ్యాహస్తలే అనుమిత్యనుసవత్తీరీతవాచ్యం.

తాం స్వకృత్య నర్థభావకారణతామ తేన . * అథా వ్యధనాచేదన్య తేనఃప
 తాం త్రైవిదుషం సమాధయిమాం సిద్ధ్యనంతరమసమి తేర్పరకసంభవాదతి
 భావః . ప్రేమయమాతీతః * సమయముకః ఉత్తేజకన్య * . త్యాగవిశే
 షాదేః . ప్రేమయస్థిరః . * ఉత్తేజకానామతి * మన్యాదిస్థలీయా తేజకము
 మోక్షసమేహాదనామశృంఖలా . * అయంతత్వాదః * తథాచానుగతి కార్య
 ప్రతి కృత్యచారణ కారణత సంభవాదతథావః . * ఇహాపకసద్ధిస్తేజః * ద్వి
 తిత్తః * యాదృశయాదృశేచ్ఛానన్వితత్వనిత నిత్యః . సమాధయిమాయాః ఉ
 త్తేజకీభూత య ఇతి భావః . తథాచ ఇత్యాయుక్త్య ఉత్తేజకాభి సమాబుధి
 ష్టాయాస్సద్ధేభావనా దావాదో విశిష్టభావద్దేఖ్యత్యతీతభావః . న
 ను తాం దధావమాటపశిష్టసామ్యసిన్ధుయాధావత్ పక్షాదుః . యుగం . త
 నైతస్తామదన్యాన్యత్వేనైవానుగమన . భవస్సమాధయిమానామ . తవా * స
 ద్ధ్యత్తరం సమతీర్నచ . * అనుగత్యతన్య సద్ధిసమాన కాలినవాగభావప్ర
 తయోగ్యుదావస్థానైవనైవన క్తస్యచ తిన్ద్రివాశికాలినవాగభావ ప్రతయో
 గిత్వేనత తన్ద్రసమాన కాలినవాగభావప్రతయోగితన్ద్రకన్ద్రసన భవా
 త్తతనుగ నాప్రసక్తీభయమువాత్త . తథాచ ప్రథమధర్మకన్య కార్య
 తావచ్ఛేదక త్వే సమాధయిమామతి రణ సద్ధినాతోత్తర కాలే జాయమానా
 యామమమతో సమాధయిమా నావ్యభిచారః ఉత్తరస్యతిధాన్వే చానంత
 కార్యకారణభావప్రసంగభావః . * సద్ధిస్థిత కాలినామతీ * స్వక్షుప్తత్తి
 వాగభావప్రతయోగిస్సస్వక్షుప్తత్తిత్వభయసంబంధేన సద్ధ్యపక్షేన మ
 ద్విధాః . లాభువాయాహ * స్వేతి రేతి * స్వభిన్నత్వసప్తక్షుప్తత్తిత్వభ
 తిరింప శివావస్థాన్న వృత్తరేపకరితే కార్యత్వత్ప్రియాజు త్వాదీత . ప
 త్త్యాభాయైవదిక్ష్విం . శేచిత్తు పక్షగ్రక్రియాయాః సంయోగకారణ తామ
 టక నియమస్యైవాసంభవ వారిణాయకార్యతావచ్ఛేదక వ్యవక సప్తసా
 జానాధికరన్యత్తి మేన రద్ధుటకన్యమోవావ్యః సంయోగజ్ఞానాదనామ
 వ్యాకృత్యత్తివామస్యైవదీతి తత్రాభావానాం దేవభేదానవచ్ఛేదవృత్తి
 రేవ కార్యవధానప్రియాజు కాయప్రూహానురోధేనతిరీరవిశేషావచ్ఛ
 భిన్నత్తిరేవేత్రాహుః .

యసంబంధేన సిద్ధ్యవచ్ఛిన్నామిత్యుక్తః. పక్షద్వయే. దశద్వయవ్యావృత్తిశ్చ
స్ఫుటైవ. సంబంధవిధయా స్వక్షణవృత్తిత్వాదీనాం నివేశాన్న స్వత్వానమ
గమనబంధనోద్దోషః సంబంధమధ్యే స్వపదార్థానామైవేష్యన్యాధికరణవృత్తి
త్వాదేరన్యసంబంధత్వాభావేనాప్రసంగవిరహాత్. *నాశకాలే*నాశోత్పత్తి
క్షణే. *అనుమిత్యుత్పాదోచక్వా* ఇతి* సిద్ధిశాసనమయోగ్యత్వానామిత్యను
మితేః ఉక్తసిహధయిహాకార్యశాసచ్ఛేదకానాకాంతత్వాదిభావః. నను
స్వక్షణవృత్తిప్రాగభావప్రతియోగిత్యస్వనాశక్షణవృత్తిప్రాగభావాప్రతియో
గిత్యుభయసంబంధేన సిద్ధ్యవచ్ఛిన్నామిత్యుక్తేన సిహధయిహావన్యతా
సచ్ఛేదకింవాద్యం. ఏకేచ్ఛ సిద్ధినాశకాలాన్వత్వానుమితీ సాధారణమైవేతి
నాప్రసంగః. నచ సామాన్యతోనాశక్షణవృత్తిప్రాగభావాప్రతియోగిత్యం
జన్యమాప్రిస్థైవ నరంభవతితి యదధికరణక్షణవృత్తిప్రాగభావాప్రతియోగి
త్వం తిద్వ్యక్తినిశావప విష్య నివేశ్యఇత్యనమగమతాదవస్థమితివాచ్యం
న బంధానమగమస్యాదోషత్వాత్. కథంచిదనుగమస్యాపిసంభవాచ్ఛేత్యతో
రొమాంశిరమాహ *ఏక స్మృతి* సిద్ధిసత్వఇతి *ఆవ్యవహిగపూర్వకాలఇ
త్యుక్తః. *అనుమిత్యను త్పాదవిసంగఇతి* పురుషాంతరీయసిద్ధ్యవ్యవహితోత్త
రొత్పత్తిపురుషాంతరీయానుమితేరపి ఉక్తసిహధయిహావన్యతాసచ్ఛేదక
మాకాంతత్వాదిభావః. సామాన్యాధికరణ్యస్యాధికస్వదర్శితకార్యతా
సచ్ఛేదకఘటకసంబంధమధ్యే నివేశేన పురుషాంతరీయసిద్ధ్యసంతరోత్పన్నా
నుమితో సిహధయిహావన్యభిచారవారణసంభవాద్దోషాంతరమాహ* అపి
చైవ*సామాన్యసామగ్రిగోః*అనుమితీసామాన్యహేతుభూతపరామర్శాదితః.
స్ఫుటైవైత అనుమితేః స్వక్షణవృత్తిత్వాత్ ఆద్యం. నప్తసిద్ధిమాదా
యాశ్చప్రసంగవారణాయద్వితీయం. సిద్ధిక్షణవృత్తిప్రాగభావప్రతియోగిత్యే
సతి సిద్ధిక్షణవృత్తిత్వమత ఏన గ్యక్తక్షణద్వయనివేశే ఫలమాహ్యం. *తి
ప్రసంగవిరహాదీతి* ఉక్తోభయసంబంధేనస్వస్యస్వానవచ్ఛేదకత్వాదితి భా
వః. *కథంచిదితి* స్వక్షణవృత్తిప్రాగభావప్రతియోగిత్యస్వద్వంభోత్ప
త్త్యధికరణక్షణవృత్తిత్వైతమభయత్వేన స్వస్యప్రప్రాగభావాప్రతియోగిత్యవ్య
వృత్తికృతిమత్వైతమభయత్వేనవానుగమః.

ననువిశేషసామగ్రినహితాయావసామాన్యసామగ్రిః కార్యోత్పాదకత్వా
 న్నానైవత్రిసంభవశత్యాశంకాయామాహ *నహిత* ఈదృశేతి* సిహధయి
 మాహాపేత్యథః. జనశత్యముపధాయకశ్చ*నాస్తీతి*నహితశ్చ* సిద్ధ్య
 నత్వేసిహధయిమాంవివాపి పరామర్శాదేరనుమిత్యుత్పాదకత్వాదతిథావః. త
 థావ తత్రైవ సిద్ధిజశాయామపి పరామర్శాదిపత్వే సిహధయిమాంవిహిత
 నానుమిత్యుత్పాదకప్రయోజకాభవేదితి పర్యవసితం. నను విశేషసామగ్రివి
 రహకూటపవ సామాన్యసామగ్రిదశాయాం సామాన్యకార్యానుత్పాదప్ర
 యోజకః సిద్ధ్యసత్వస్థియవిశేషసామగ్రివిరహాఘటితస్యాభావకూటస్యచ
 సిహధయిమాంవిహితసహకృతసిద్ధిస్థలపవ సత్వం నతు సిద్ధ్యసత్వస్థలభ్యు
 పగమ్యతేతదహ *నచేతి* అన్యక్రాంతి*సిద్ధ్యసత్వస్థలపి విశేషసామగ్రితర
 మితి*సిద్ధ్యభావప్రేక్షితత్వే. హేతుత్పాదకతిథావః. తత్తదనుమిత్యుత్పా
 దకతత్త్వగ్రామర్శవ్యక్తీనాం విశేషసామగ్రిత్వేపి అనుమిత్యుత్పాదకావేత
 త్యత్వేన తదనంతరమునుమిత్యుత్పాదప్రయోజకవిరహః తత్తద్వ్యక్తివిరహః
 తామనస్తానాం సామాన్యకార్యానుత్పాదప్రయోజకత్వే గౌరవం. అథాచ
 హుతరసామాన్యకారణతాయాఉచ్చేదప్రసంగాదిత్యాదుః. అక్రాంతిః. సి
 ధ్యను త్రరానుమితౌ సిద్ధ్యభావస్య హేతుత్పాదకత్వం తరల్యుద్వేషతాదృశాప్ర
 సంగవారణసంభవాద్విశిష్టాభావస్య హేతుత్పాదకత్వం సిద్ధిసిహధయి
 విరహయోర్విశేషవిశేషభావే. అయినావిరహాగ ప్రతిబంధకతాద్యయ
 న్యత్వత్వ తేషావశ్యకత్వాత్ ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకగౌరవస్యాధిక్యాత్. న
 చ సిహధయిమాహేతుత్పాదకత్వే కార్యకావచ్ఛేదకావశ్యవహితౌ తర
 త్యాదివిశేషాధిక్యేన గౌరవమిత్యాశంక్యంతర్లింగ కేచ్ఛావిరహవిశిష్టసిద్ధ్యభా
 వస్య పూర్వోపదేశితసమూహాలంబనజన్యానుమితౌ వ్యభిచారవారణాయా
 వ్యవహితౌ తరత్వసంబంధేన తాదృశసిద్ధ్యవచ్ఛిన్నానుమితప్రత్యేవ హే
 తుత్పాదకతాపివాద్యత్వాది. సిద్ధిస్థల వివా సిహధయిమాం సామాన్య
 కార్యోత్పాదకత్వే తాదృశకార్యస్యక్తవిశేషసామగ్రికార్యకావచ్ఛేదకాప్ర
 త్యక్షాప్రత్యే తథావ విశేషసామగ్రింవివా తదుత్పత్తౌ తత్ర తస్యవ్యభిచారా
 త్. తాదృశకార్యవ్యావస్థానత్యంత తత్ర తదుత్పత్త్యాపత్తికార్యశంకాతే

*ఇహతి*కార్యోద్వదప్రియోజకసామగ్రీనత్వే ప్రయోజనతతిః సకార్యో
త్పత్తిం విరుణద్ధి తథావ స్రక్యతేసిషాధముపాఽఘటితాయాః సామాన్య
కార్యోద్వదప్రియోజకసామగ్రీనత్వే విశేషసామగ్రీ)పరమాత్ త
తాకార్యతావచ్చేదకావచ్చిన్నావత్త్యసంభవేషి సామాన్యధర్మావచ్చిన్నాప
త్తికార్యారేషేత్యహ * సామాన్యనిష్ఠేతి * సా*సిద్ధ్యుత్తరానుమితిః కా
గ్యానుత్పద్యుత్పత్తివచ్చిన్నానుత్పద్య*వినాకారణవిరహం*సద్ధర్మావ
చ్చిన్నప్రియోజకసామగ్రీవిరహాదునా. అనుమితప్రతి పక్షతాసహితపరామ
తాత్వేనైవ హేతుతా ననుభవతావశకాయోః పృథకాకారణతాద్వ
యం గౌరవాత్. నచ విశేష్యే. శేషకావే వినిగమనావిరహః పరామతా
స్యాంతు హేతుత్వే సప్త వ్యాప్తిజ్ఞానరూపకరణవ్యాపారత్వాసంభవా
త్ వ్యాపారతామః పరిగమతాగర్భ్యాదిల్లే శ్లేష్మ వినిగముకస్య సంభ
వాదుల కేహుచ్చిత్తరూపముతి * కారణత్వాదివా * పరామతాస్యోతి*
వప్త్యన్తాధోకన్యత్తిససాధిః కారణతాయామన్యమి. *నిమిత్తకారణస్య*దం
డాదే. *సమవాయీకారణ త్వేతి*కపాలాద్విప్రమలత్వాద్వచ్చిన్నకారణతే
త్వేతి. సమవాయీయమాయ తతా, రణతాయా ఆవశ్యకత్వాదితిభావః.
జన్యభత్వాద్వచ్చిన్ననిరూపితాయాం సమవాయీకారణతాయాం దండా
దేర్వ్యభిచారేణ ప్రవేశాసంభవాత్ యథాసంభవమిత్యుక్తం. కారణత్వ
తదవచ్చేదకత్వయోరుక్తవినిగమకేన నియతిత్వేపి సిద్ధ్యభావసాహిత్యవరా
మతాహేతేకవిశిష్టస్త్యేవపకవిశేష్యతావచ్చేదక తావన్నస్యేవపాఽపరస్యా
వచ్చేదకత్వంవాచ్యం. తత్ర వినిగమనావిరహాదుర్వాప్తవేతితత్వం. సను సి
ద్ధ్యభావస్యానుమితహేతుత్వేననుమిత్సావినా కదాప్యనుమిరోత్పత్త్యైత
మణిసనుసధాహోన్యకాలే దాహానుత్పత్త్యాప్రతిబంధకాభావస్య కార్యకా
లసత్తాయాః ఫలావధానప్రియోజక త్వాదనుమితకాలేకసిద్ధ్యభావాసత్వాది
త్యగత్వాతస్యకారణ తావచ్చేదకత్వమేవనతు కారణత్వమితిశంకలే *అభేది*
ప్రతిబంధరనిష్ఠరత్వాదావా* కారణత్వేతి*మణి*మణ్యుత్పత్తికాలేకా
హోత్పత్తివారణాయ సంయోగావచ్చిన్న మణ్యభావస్య కార్యకావత్పత్తి
యాకారణత్వేపి మణిసామగ్రీభావస్యాపి కారణత్వాంతరభూతత్వమితి.

కార్యోత్పత్తిక్షణావచ్ఛేదాని కార్యాధికరణ నియతసత్వం యతాగ్ర
 తాఘటకంతత్కారణతాశ్రయస్యైవ కార్యోత్పత్తిక్షణసత్త్వంకార్యోత్పత్తి
 ప్రయోజకం యథా మణ్యభావాదేః. సిద్ధభావస్య పృతిభిః ఛకాభావరూ
 పత్వేపి నియతపాక్ష్యసత్త్వేవ కారణతాఘటకం సమాక్ష్యపీతి తస్య పృ
 క్త్యమాత్రం ఫలూత్పత్తౌ తంగ్రామితి నానుపపత్తితి సమాధత్తైః * య
 స్త్యేతి * అన్యథేతి * స చాచారదశకానమాత్రేనైవ ప్రాబంధికాభావే కార్య
 సహభావేన హేతుతానియమసద్ధావిత్కృతః. * పాక్ష్యభావకాంతి * సహభా
 వసమావకస్త్యేవ కారణతావాదనశక్త్యాదేః. యస్మి అనుమితా పృతియై
 పామగ్రాహిః పృతిబంధక తాంతరకల్పనే గౌరవాన్తత్సావగీకరణం. అ
 ను మిత్యాపత్తివారణాయానుమిత్యన్యసిద్ధిభావస్య కార్యబాలస్య పృతియః
 హేతుత్వ మేవయుక్తం. అనుమిత్యభావస్యైవ హ్యన్యైవనా పృతి హేతు
 త్వాంతరం కల్పయతామితి తదసత్. సిహస్యమాంతాజానసిద్ధిపీతి త
 త్తేననుమిత్యనుత్పాదప్రసంగాత్ కార్యకారేననుమిత్యనాశే సహభావప
 రాగలంకారః. * కార్యోత్పత్తిక్షణావచ్ఛేదోనాపీతి * న్యాసికరణక్షణావచ్ఛ
 వ్యవహితపాక్ష్యతాన్యతరావచ్ఛిన్నత్వన్యాసికరణ నిత్యోపరిహృత్యభియునుబు
 ధేన కార్యవిశిష్టాయావృత్తిః తద్విదభావా పృతియోగిన్వి రూపకార్యవ్యాప
 కత్వ మిత్యధాః మణ్యత్తేకాభావస్య దాహాధికరణక్షణతత్పాక్ష్యతాన్య
 తరావచ్ఛిన్నదాహవద్వృత్తిత్వాభావాత్ నదోషః. * కార్యేతి * పృత్య
 క్షపామగ్రీష్ఠతే కార్యకారేపృత్యక్షాశ్చ సిద్ధేః పృతిబంధక తాన్యైవనుమి
 తిః పృత్యక్షాద్యాత్మకసిద్ధేః పృతిబంధక త్వాకల్పనేన లాఘవం ద తస్మాత్సే
 కార్యావ్యవహితపాక్ష్యతే తాదృశ సిద్ధభావస్త్యేవాసగ్వి న విసశ్యదవధ
 త దు త్తరమప్యనుమిత్యాపాదానాయోగాత్. నన్యనుమిత్యనంతర మనుమితి
 వారణాయానుమితేః పృతిబంధకత్వ మావశ్యకం తస్యప్రత్యక్షాత్తేకాది సా
 భారణసిద్ధి త్వేనైవా స్తిత్వగ్రతః * అనుమిత్యభావస్త్యేతి * ఉక్తదోషవా
 రణాయానుమితే రనుమితీ త్వే నైవ పృతిబంధకత్వం సంశయానుమిత్యనంగీ
 కారేణ తత్త్ర నిరణయత్వాప్రబేశేనలాఘవాత్. అనుమిత్యభావస్యకార్య
 కాలస్య పృతియో హేతుత్వసంభవః అనుమితీ కారే తత్సత్త్వానుపపత్తేః సి

శిష్టసిద్ధిసత్త్వం. ప్రత్యక్షాదిసిద్ధిసత్త్వం సత్త్వం వ తత్త్వం గాఢం సహి
జ్ఞానాంతరంగాతామితద్భావలాభీనుమిత్తున్న త్త్వం సుమిత్తున్న సద్ధా తా
దృశ్యేచ్ఛాయోజితైశ్చ త్త్వం తాగ్న శేచ్ఛాబలాత్ ప్రత్యక్షాదిసామగ్ధ్యసంతరం
ప్రత్యక్షాద్యత్త్వదసమయేష్యనుమిత్త్వపత్తిః. సిద్ధానప్రామాణ్యరూప సత్త్వ
ప్రత్యక్షాద్యత్త్వదసమయేఽనుమిత్త్వపత్తిశ్చేతి. పక్ష తాయా హేతుతామ
న గీమర్వణం గురూణాం మతమాహ * పాప్రభాకా స్థితి * అనుమి
త్త్వయోగ్యతాయోజితైశ్చ త్త్వం స్థితిత్త్వం ప్రకారశేచ్ఛాబలాత్ అనుమి
త్త్వతీయతానోత్పన్నసామగ్ధ్యతీయతానోత్పన్నసమిత్తునోత్పన్నదస్య పక్ష
తా హేతుతామ లెస్యపపత్తిః. సుమిత్త్వం నితి * క్షిప్రతీ * ప్రత్యక్షకాంతరా
సత్త్వపత్తిః * పరామర్శానుమితిప్రసంగాన్య * త్ర మోగ్నిస్సపరామర్శానుమితి
సమాగ్ధ్య అవలాంబు సీమాగ్ధ్యం సమూహావ్యన్తానుసరణం. సూక్ష్మ
పూర్వానుమితి నాశే ద్వితియాదిపరామర్శాననుమిత్తునోత్పన్నతా బాధకా
భావాగానా * తివరలగ్న స్థితి * నను తత్త్వగత్యా ఏకైకతాంబ చేనై
వ ధియమయోగ్యతాంబ వేశే నూపణాంతరమాహ * ప్రత్యక్షాదీత * సామ
గ్ధ్యసంబంధకతామతే అనుమిత్త్వ ప్రకారకత్వం నివేశ్యేవ ఇచ్ఛాయోజితై
తైశ్చ త్త్వం యోదోషోవార్యతే తస్య ఏతన్నతే గద్యవేశ్యఇచ్ఛాయోజితై
లైశ్చ త్త్వం ప్రసంగే రావత్తత్త్వభావః. నమా శ్చేచ్ఛాయాం స్వనిష్ఠానుమిత్తునో
నాన్యవత్తాద్యని ప్రతియోగితత్వ సంబంధకతీవిశిష్టప్రాధిభావస్య సామా
నాధకరణ్య సంబంధావచ్ఛిన్నాభావ నివేశాన్నదోషఇత్యతాహ * సిద్ధావి
తి * భావిజ్ఞాన మప్రేమిగ్ధికారకా ప్రామాణ్యజ్ఞానాన్గండిత సాధ్యరణా
యానంతర మనుమిత్తుకలం తదనాన్గండితత్వ ప్యావశ్యకత్వా తాగ్ధ్యకా
లద విశిష్టాభావ సత్త్వపత్తి భావః. తత్త్వ ప్రత్యక్షసామగ్ధి కాలే అనుమిత్త్వ
పత్తిః అనుమిత్తునోత్పన్నతానోత్పన్న సామగ్ధిప్రతిబంధకతామతేవ తాగ్ధ్య
కాలే తదభావాసత్త్వన్నదోషః ఏవ వహేః ప్రత్యక్షానుమితి ద్వయసా
మగ్ధి సత్త్వే ఘటస్యాపి తద్వయసత్త్వే ఉత్తరక్షణకస్యాపి ఫలస్యానుదయేన
తదానీమప్యనుమిత్త్వపత్తిద్రోష్టవ్యా. * అగత్యేతి * తథావసాదాభిజ్ఞాన
విరహేకగ్ధిక వరామర్శానుమితి వరామర్శానంతరం క్షణవిలంబితైశ్చ

వానుమితయస్వీకార్యాభ్యతతిహ * కాలభేదేతి * మానాభావాల్ * యుక్త్యభావాల్. పక్షతా హేతుత్వస్యాశ్చ సిద్ధ్యా గత్యంతరవిరహస్యైవాసిద్ధే రితిభావః. నన్వేపంసిద్ధసాధనస్యాదూషణతయాపరాధాన్తలేతమహ్నవనాను పపత్తిరిత్యతతిహ * పరాధేతి * అధాంతరేతి * సిద్ధేతిభేదాత్కాంతా విరహాదితిభావః. నచ పక్షతా యానినుమిత్యహేతుత్వైః సుమిత్యనంతరంజా తా వ్యక్తిరేవ కథంనాత్పద్యతే తిక్వాగతాయ తత్పద్యక్తౌ తత్తత్ప్రాగభావ వ్యక్తీనాం విశిష్యానంతి హేతుశాకిల్పనెగౌరవమితాచ్యం. తత్తదనుమితివ్యక్తీనాంపూర్వం తన్నాశాల్ పరతోవాకిదాదిల్ సమానవిషయకామినుత్య వ్రూత్వాదవమయే తత్పద్యక్తౌపత్తివారణాయ తత్తన్నరామశావ్యక్తీనాం విశిష్య హేతుతాయాతవశ్యకత్వాల్ తదివ తత్పద్యక్తీనాం పునరుత్పాదవారణసంభవాల్.

నుమితిస్వీకారాన్నదోషఇతి భావః. * కథమితి * సామగ్రినంతరక్షణః కార్యోత్పత్తిమానేవేతి నియమాల్. అత్యేదంబోధ్యం. సామగ్రినంగత ణః కార్యవానేవేతినియమః ద్వితీయక్షణే కార్యోత్పత్త్యభావేపి తదధికరణ తయైవ తమపవత్తైః. తమత్పర్యధికరణతాయాంచాపాదకాభావః తదనుమితి తృతీయక్షణస్తు సపరామర్శ్యావహితోత్తరఇతి. అపేక్షాబుద్ధ్యాత్మకషరామ శాచతుర్థక్షణస్య సామగ్రిసంతరత్వాల్ అనుమిత్యధికరణత్వమేవాపాద్యమితి తెదిల్. *తత్ప్రాగభావవ్యక్తీనామితి* తత్తదనుమితి వ్యక్తేః ప్రతి బంధకత్వం ప్రాగభావానంగీకారేద్రష్టవ్యం. యత్త్విద్యశగౌరవభయేన సిద్ధిప్రతిబంధకత్వ కల్పనం నసంభవతి సిద్ధప్రతిబంధకత్వమతేపి యత్రసిహాధ యిహ తతోనుమిత్యాత్మక సిద్ధ్యాత్మక పరామర్శః తత్రసిహాధయిహ విర హవేశిష్టస్యా వశ్యకత్వాల్ తదనుమితి వ్యక్తేః పునరుత్పాదః స్యాదతఃత త్తత్ప్రాగభావ వ్యక్తీనాం హేతుత్వస్యావశ్యకత్వాదత్యభిహితం మధురా నాభేన. తన్న. నేయాయకమతేపి యత్రసిహితద్వ్యవ్యవధ్యతద్వ్యవ్యవత్రా పరామర్శః తతోనుమితిద్వయం జాయతామితీచ్ఛా అథవహితద్వ్యవ్యవ యోః సమూహాలంబనానుమితిః తతోవహ్నిమమితి నైత్రీసిహాధయిహవి రహాదిశిష్టసిద్ధ్యభావనత్వాల్ పూర్వోక్తసమూహాలంబనాను శాప్యమితి

రూపసంభవతా తాదృశానుమితీ ప్రయోజకస్య వ్యాప్యవ్యాప్యవత్తాజ్ఞానస్యైవ
 వివాశేనా పాదకాభావాత్. నచ తాదృశావత్తై రపేక్షాబుద్ధ్యాత్మక పరా
 మర్శాభిప్రాయోత్పత్తయ్యుజ్యతే తద్వ్యక్తివాశత్వావచ్చిన్నం ప్రతితద్వ్యక్తి
 ర్విశిష్యహేతుతాస్వీకారాల్ సమాధయిషావ్యక్తైరనాశకత్వేన న తృతీయక్ష
 ణవృత్తిధ్వంస ప్రతియోగిత్య రూపక్షణికతాపత్తిరితివాచ్యం. సమూహాలం
 బనానుమిత్యనుభావనవైయథ్యాల్ వహ్నితద్వ్యాప్యవత్తాపరామర్శోత్త
 రదశికత సమాధయిషాతః ప్రథమానుమితీ వ్యక్తైవ పునరాపాదన సంభ
 వాల్. యదీదం వహ్నివ్యాప్యవహ్నితాన స్తస్యభావావచ్చిన్నపర్వతేవహ్నివ్యా
 ప్యవత్తాపరామర్శః, అథవహ్నినుమితీ జ్ఞానతామితీచ్ఛాతతః వహ్ని
 వ్యాప్యవహ్నితరపదాథావవాహ్ని పర్వతావహ్ని మానిశ్యనుమితీః తత్ర
 తాదృశానుమితేర్వహ్నివ్యాప్యవత్తా పరామర్శత్వేన వహ్నినుమితీవ్య
 క్తిత్వేన ఉత్తరకాలమపత్తిరభిప్రీతా. నచ పక్షతావచ్ఛేదకకాలౌ ఇతర
 బాధనివేశవైఖ్యే వహ్నిపరామర్శత్వేన వహ్నినుమితీత్వేన సామా
 న్యకార్యకారణభావమాదాయ యథాశ్రుతసమూహాలంబనాత్తక పరామ
 ర్శశ్శానుమిత్యుత్పాదాపాదన సంభవాదితి వాచ్యం. సమాజనియమ్య
 కార్యస్య ఏకపరామర్శతోఽసంభవాల్ అన్యథాఘటవ్యాప్య వహ్నివ్యా
 ప్యవత్తా పరామర్శోత్తరం జాయమాన వహ్నిఘటాభయసమూహాలం
 బనానుమితేః కేవలవహ్నిపరామర్శాదప్యుత్పత్తి ప్రసంగాదితి సిద్ధిప్రతిబ
 ద్ధకలామతసామ్యం మన్యతే. తదాపిత తదనుమితీ వ్యక్తిభ్యః పూర్వమిత్యా
 దినా వహ్నిఃపూర్వానుమితీకాలేభావ్యనుమితీవ్యక్తివారణాయభావ్యనుమి
 తీ కాలే పూర్వానుమితీ వారణాయచ త తదనుమితిం ప్రతి తత్తత్పరామ
 ర్శత్వేన హేతుతాయా అత్రాపి లాభాదుక్తస్థలే తన్యపరామర్శాన్య వా
 శాన్నాత్తరకాలంసిద్ధిప్రతిబంధకతామతే వహ్నివ్యాప్య వహ్నితరపస్తస్యభా
 వావచ్చిన్న పక్షకవహ్నినుమిత్యుత్పాదాపత్తిసంభవః. యదీదం యదీద
 శేషే ఏకైకపురుషస్య ఏకైకతాదృశానుమితీరేవ తదాపూర్వభావ్యనుమితే
 రప్రసిద్ధ్యాఉక్తవారణప్రకారానంభవాత్తత్రైవాపత్తికరణమవ్యతే. తదా
 వ్యాయమతేవ్యనుమితీత్వావచ్చిన్నాభావ హేతుతయాపీతి ద్విర్వ్యవస్థం. ఏకైక

సిద్ధిపరీబంధక తామరే అనుమితిద్వయం జాయతామిశ్యాకారకేచ్ఛాకా
 రే పరీభమానుమితేః పునరుత్పాదాపత్తి నారణాయ తత్తత్ప్రాగభావ హే
 తుత్వ మావశ్యక మిత్యాశంకా పరిహారాయాప్యనుమితిత్వానన్విత్వాభావే
 శ్యాది. ఏతేన గదావిధేచ్ఛాశూన్యకాలీనానుగస్తలే తద్దేశుశ్చ కల్పనలూ
 మనః న్యాయమతే అనవవాదమితి కేహించిత్ తచ్చంకో న్తరంపరీత్తుక్తం
 నను తాదాత్మ్యసంబంధేన జన్యసత్త్వావచ్ఛిన్నం ప్రతిప్రతియోగి తానంబం
 ధేన ప్రాగభావత్వేనైవ మేతుత్వాన్నాత్మేన్న పునరుత్పాదాపత్తిః. నచైవం
 తాదాత్మ్యసంబంధేన కార్యసంబంధినికార్యావ్యవహితప్రాక్త్యణావచ్ఛేదేన
 వర్తమానాభావాప్రతియోగిశ్చ గూఢవ్యాపకత్వం కారణతాఘటకం పరి
 కృతేద తాదాత్మ్యేన కార్యసంబంధినిస్వస్థే స్వాప్యవహితప్రాక్త్యణావచ్ఛే
 దేన వర్తమానాభావా పరినిర్ద్యాతనప్రసిద్ధితి వాచ్యః. స్వసామానాధిక
 రణ్య స్వాప్యవహితో న్తరతఃకోశ్చ లోకత్వోభయసంబంధావచ్ఛిన్నకార్య ని
 వృత్తేదప్రతియోగితా వచ్ఛేదకతానవచ్ఛేదకధర్మః వన్యసామన్యకత్వస్య
 పరికృతేతిత తే. నచైవమనుమిత్వాదికం పరివివరానుశాసనాభావశ్యాదివాప
 కారణతాద్రసంగః నిఖిలానామేవాను మిత్వాదీనాం ఉక్తోభయసంబంధేనవ
 రామశాసనావత్తయా అనుమిత్వాదౌ గచ్ఛేదాసశ్యాదితి వాచ్యం. అభా
 వమేతుతాయాం అన్యాదృశవ్యాపకత్వస్యైవ నివేశితాకార్యాధికరణ త్న
 దధ్వంసాసధికరణాయః స్వాధికరణత్వణాప్యవహితోత్తాక్షణః గదవచ్ఛిన్న
 త్వస్వాధికరణనిరూపితత్వోభయసంబంధేన కారణవిశిష్టాయావృత్తిః తస్మా
 ఏన సంబంధతయా నివేశన సామంజస్యాచ్చేత్యాశంకావారణాథామను
 మితిత్వావచ్ఛిన్నా కావేతి ఏతాదృశరీత్యా ప్రాగభావత్వేనసామాన్యహే
 తుతయాననిర్వాహః ఉత్పన్నపునరుత్పాదాపత్త్యవారణాత్. అనుమిన్యం
 తరప్రాగభావస్యాత్మాంతరేనత్వాత్ సామగ్రివ్యాప్తౌ కారణానామేకకాలీన
 త్వ సంబంధేనైవ వైశిష్ట్యనివేశాదితి. తత్ప్రాగభావత్వేనచెద్దేతుత్వం తదా
 నుమితేరేవ ప్రతిబంధకత్వం సమ్యగితి. నచానుమిత్వా వచ్ఛిన్నాభావస్య
 హేతుత్వే అనుమితిద్వయచ్ఛేదే ద్వితీయానుమితి నిర్వాహాయ తత్తదను
 భుతిత్వస్యైవ కార్యతావచ్ఛేదకత్వం వాచ్యం తత్ర ద్వితీయానుమితి వ్యక్తి

నచ పరామశానా త త్తదన్యక్తిత్వేన త త్తదనుమితివ్యక్తిహేతుత్వేన ఏ
నశ్యదవస్థా త్తదవ్యవహితపూర్వోద్భవస్య పరామర్శాత్పునస్తదనుమితిప్రసంగ
ఇతివాచ్యం.. ఏతన్నతే కాగ్యాసహవతికనః ఫలాజనకత్వాత్ అనుమితిత్వా
ఎచ్చిన్నాభావహేతుతయాపి తాదృశాపత్తివారణసంభవాత్ తదనురూఢేనగు
యాణాం ప్రత్యక్షావిసాధారణనిశ్చయత్వేన ప్రతిబంధకత్వాసిద్ధేః.

త్వస్య కార్యతావచ్ఛేదః త్వే తదవచ్చిన్నానుపపత్తిః అతథాత్వే తదవచ్చి
న్నస్య పునరుత్పాదాపత్తిరితి వాచ్యం. తత్ర ప్రథమానుమితి క్షణేపవద్వి
తీయానుమితే గురుమతే ఉపగమాత్. నైవమపి సమవాయావచ్చిన్నాను
మితిత్వావచ్చిన్నాభావస్యా సంభవఇతి వాచ్యం. ఉత్పత్తిమత్వసంబంధా
వచ్చిన్నతదభావస్య వాచ్యత్వాత్. అతపవ దీధితావనుమితి ప్రవాహము
పీత్య పరామశానుమితి ప్రవాహోపాదానం. * గురూణామితి * నను
నైయాయికానా మనుమితిం ప్రతిసిద్ధేః ప్రతిబంధకత్వంవాధికం పర్వ
తో నిర్వహిత్వాని బాధబుద్ధి ప్రతిపర్వతోపహిమానితి నిజాయా
స్య ప్రతిబంధకతయా తత్ర తావృత నిజాయవదన్యత్వస్యానుమితి సా
ధారణత్వేన ప్రతిబద్ధతా వచ్ఛేదకత్వాత్ ప్రతిబద్ధతావచ్ఛేదకోహే
విషయ విషయత్వానివేశేన లాఘవాచ్చ. నచ యత్రసిద్ధికారే అను
మిత్వాత్ర యావృతసామగ్రిబలాత్ అనుమితిః తాదృశ సామగ్రిబలా
ద్వివాద్యనుమిత్వాం సిద్ధిసత్వే అనుమిత్వాపత్తిరితి వాచ్యం. విరోధిసామ
గ్రి ప్రతిబంధకతాయా మిచ్చాయా ఉత్తైజకత్వం నోపగమ్యతే కింతు అ
నుమిత్సావిశిష్టజ్ఞానే అనుమిత్సాయా హేతుత్వమేవత్యతిలాఘవాత్. నచ
ప్రత్యక్షసామగ్రి కాలీనజ్ఞానే అనుమితిత్వప్రకారకేచ్ఛాయావహేతుత్వం
వాచ్యమన్యథా తత్కాలేశాబ్రాన్యజ్ఞానం జాయతామితీచ్ఛా బలాదనుమి
త్యాపత్తేః ఏనంద సిద్ధికాలీనజ్ఞానే అనుమితి విషయకేచ్ఛా సామాన్యహే
తుత్వం పృథక్ స్వీకార్యమితి గౌరవమితి వాచ్యం. అనుమితివిషయకేచ్ఛా
విశిష్టానుమితౌ అనుమితి విషయకేచ్ఛాత్వేన హేతుత్వం స్వీక్రియతే తథా
సతి ప్రత్యక్షేచ్ఛా విశిష్టప్రత్యక్షసామగ్రిభిన్నవిషయకానుమితి ప్రతిబం
ధకతాయానుమిత్వాయాఉత్తైజకత్వా కల్పనేన లాఘవాత్ తదసి
ద్ధిచ్ఛావిశిష్టభూది ప్రత్యక్షసామగ్రితత్రాయానుమితిత్వప్రకార

యా అసత్వే శాబ్దాన్యవహ్నిజ్ఞానం జాయతామితిచ్చాపరహేపి సహస్యను
 మిత్యాపత్తివారణాయానుమిత్యానా ఉత్తైజకత్వస్యావశ్యకత్వాత్. సదైవం
 సమానఃషయక ప్రత్యక్షసామగ్రికాలే శాబ్దాన్యవహ్నిజ్ఞానం జాయతామి
 తిచ్చా బలాత్ వహ్నియనుమిత్యాపత్తిరితి వాచ్యం. సమానవిషయక ప్రత్య
 క్షసానుగ్రహధావ ఘటితాయావవానుమితి నిషయకేచ్ఛాఘటిత సానుగ్మాః
 తాదృశానుమితి ప్రయోజకత్వాత్. ఇచ్ఛాపరీప్తభిన్నపషయక ప్రత్యక్షసాను
 గ్రహావస్తుననివేశ్యః తథానతీచ్ఛా విశిష్టఘటావి ప్రత్యక్షసానుగ్రికాలే
 శాబ్దాన్యజ్ఞానం జాయతామితిచ్చా బలాదనుమిత్యాపత్తేః. ఏవం సమానవి
 షయక ప్రత్యక్షం భిన్నపషయకప్రత్యక్షంప్రతివయానుమిత్యా విశిష్టానుమి
 తి సానుగ్రిప్రతిబంధకతా తత్ర యథాసర్వమతే సిద్ధ్యభావాన నివేశ్య
 తే తథా వీతన్తతే భిన్న విషయకప్రత్యక్షం ప్రతిప్రత్యక్షేచ్ఛా విరహవి
 శిష్టానుమితి సానుగ్రిప్రతిబంధక తాయాం సిద్ధ్యభావాన నివేశ్యతేకింతు
 సానుగ్రిమదన్యజ్ఞానత్వా వచ్చిన్నం ప్రతితదఘటిత సానుగ్మావేవ. స
 దైవం యత్రానుమిత్యా విరహకాలే సిద్ధిః తత్ర యాదృశసానుగ్రి బలాత్
 ప్రత్యక్షం తాదృశసానుగ్రిబలాద్వివాపి సిద్ధిప్రత్యక్షాపత్తిరితి వాచ్యం. సి
 ద్ధికాలీనజ్ఞానే సిద్ధిహేతుత్వాపగమాత్. సచ సిద్ధిహేతుత్వమేవాధిక
 మితి వాచ్యం. సర్వతోసహ్నిమానా సిద్ధివిశిష్టజ్ఞానే తాదృశసిద్ధిహేతుతా
 మతే పర్వతపక్షక వహ్నిగ్రహవానుమితి సానుగ్మాః ప్రతిబంధక తాయాం
 బాధాభావానైవేన లాఘవాదితి చేన్న. సిద్ధ్యభావహేతుతాయా అనాధి
 క్యేపి సిద్ధికాలీనానా మనుమితిజ్ఞానతాంప్రత్యక్షాన్యజ్ఞానం జాయతా
 మిత్యాదీనాం విషయావిషయకానుమితి విషయకేచ్ఛానాం తత్రద్వ్యక్తేత్వే
 న హేతుతాపత్తేః. సహితానాం విరూధిసానుగ్రికాలీనాను మితావనుగత
 రూపేణ హేతుతాయాః క్లప్తత్వాత్సిద్ధికాలీనానుమితివామప తాదృశేచ్ఛా
 విశిష్టత్వరూప తజ్జన్యతావచ్ఛేదకాక్రాంతిత్వేన నిర్వాహః. తథానతి సి
 ద్ధికాలే అన్యానుమితి సానుగ్రిసత్వే తాదృశేచ్ఛాయాం సత్యాం వహ్ని
 ద్యనుమిత్యనుదయాల్ తద్వారణాయానుగతరూపావచ్చిన్న తాదృశేచ్ఛా
 ఘటితసానుగ్రికాల్పాత్ సిద్ధ్యభావనివేశస్యావశ్యకతయా అన్యానుమితిసాను

యతః సమానవిషయకత్వే తస్మిన్వాచ్యమే తాదృశే

చాచికాం తత్తద్వ్యక్తిత్వన హేతుత్వం ప్రకల్ప్యసిద్ధ్యభావమనివేశ్య తత్తద్వ్యక్తిత్వావచ్ఛిన్న ముతతసామగ్ధ్యాః పృథక్ వ్యాప్తిస్వీకారాపత్రైరితి. యత్తత్తత్తుభుతిం ప్రతిసిద్ధః ప్రతిబంధక తామతేవరామక హేతుతా యాం సిద్ధికాలీ నాహామగ్ధ్యగ్రహవ్యక్తిభావానప్రవేశ్యంతేప్రయోజనాభావా దతి లాఘవం. తన్ను సిద్ధావప్రామాణ్యగ్రహణ త్వేతినుమిత్యుపపాదనాయ సిద్ధిప్రతిబంధకతా నా ము త్తేజకి సూతా హామగ్ధ్యగ్రహేవరామకీయా. హామగ్ధ్యగ్రహవ్యక్తి నామ తేజకత్వావత్రైవకావకారవత్. నున్నతేసిద్ధి రహితురీతియో సిద్ధావప్రామాణ్య గ్రహేభావాన నివేశ్యాభాసామగ్ధ్యచ్ఛ. నన్వసిమితిం ప్రతిపక్ష తాహేతు తామతే పక్షతోవహ్నిమానిశ్యనుమితౌ వ హ్నిమాన పర్వతోఘటవాణ్ దేహోవహ్నిమత్పర్వతవాణ్ ఇత్యాదివిశిష్టవైశిష్ట్యబోధసామగ్ధ్యాః ప్రతిబంధకత్వాకల్పనేన లాఘవం తత్తాన గ్రీకాలేవి శేష్యతావచ్ఛేదక ప్రకారక నిణాయాత్యాత్మకస్య పర్వతోవహ్నిమానిత్యా ది నిణాయస్యావశ్యకతంనా పక్షతావిరహేజేష తదనుమిత్యాపత్రైరధావా త్. ఏకత్రద్వయమితి రీత్యా ఏకేష్య ఏకేషణమితి రీత్యాద తాదృశకాబ్జ బోధసామగ్ధ్యాః ప్రతిబంధక త్వేనచ న గురుమతే నిర్వాహః. తాదృశ ప్ర త్యక్షసామగ్ధీణాం ఏకత్రద్వయ మితి రీత్యాబోధోజాయితా మిత్యాకారక చాచి వైశిష్ట్యంప్రవేత్యేన ప్రతిబంధక తాయాఃకృతత్వాత్ విశిష్టవైశిష్ట్యబో ధస్యప్రకారకేచాచివిశిష్టవిశిష్టవైశిష్ట్యబోధసామగ్ధీకాలే తాదృశానుమితి వారణాధికం తాదృశసామగ్ధీప్రతిబంధక తాయా ఆవశ్యకత్వాత్. నచ వ హ్నిమాన పర్వతోఘటవానిత్యాది ప్రత్యక్షస్య పర్వతో వహ్నిమానిత్యా ద్యనుమిత సమానవిషయకతయా ఇచ్చావైశిష్ట్యసానివేత్యేన ఏకత్రద్వయ ముతరీత్యా తాదృశ బోధసామగ్ధ్యాః ప్రతిబంధక తాకల్పనాత్ విశిష్టవైశిష్ట్యబోధత్వ ప్రకారకేచాచి విశిష్ట దృశ కాబ్జబోధసామగ్ధీకాలే తాదృశ ప్రతిబంధక సన్వయవ్యావరణమిత వాచ్యం. తాదృశమానససామగ్ధీ ప్రతి బంధక తాయాం ఇచ్చానివేశావశ్యకతయా విశిష్టవైశిష్ట్యబోధేచాచివిష్ట తా దృశమాన ససామగ్ధీ ప్రతిబంధక తాధిక్యస్య దుర్వారత్వాత్. ఏకత్రద్వయ మితి రీత్యాబోధో జాయితామితీచ్చాయావిశిష్టవైశిష్ట్యబోధస్య ప్రకారకే చాచి సాధారణయావేత్యైకత్రద్వయ ముతరీత్యా తాదృశకాబ్జబోధసామగ్ధీ

ప్రతిబంధకతాయాం నివేశితాద్యశసామగ్రి ప్రతిబంధకతయేవోపపత్తిః
 తితున. తథానతి విశిష్టవైశిష్ట్యబోధత్వ ప్రకారకేచ్ఛాసశాయాం విశేష్య
 తావచ్చేదక ప్రకారకజ్ఞానాద్య సత్వేఅనుమిత్యనుత్పాదావత్రేః. అన్యసాధ్య
 పక్షకాను మిత్థిలీయతాద్య విశిష్టవైశిష్ట్యబోధసామగ్రి ప్రతిబంధకతయా
 చ నోపపత్తిః ఇచ్ఛావిశేషాలైజకత్వానురోధేన వృథక్ప్రతిబంధకతాయా
 ఆవశ్యకత్వాత్. నచ సిద్ధ్యభావహేతుతామతే అనుమితినామగ్రి ప్రతిబం
 ధకతాయాం సిద్ధ్యభావనివేశాత్ గౌరవాత్ విశిష్టవైశిష్ట్యబోధసామ
 గ్రి ప్రతిబంధకత్వమేవోపపత్తితే ఇతి వాచ్యం. సామగ్రి ప్రతిబంధకతామతే
 తాదృశసామగ్రి కాలేపరామశాది సత్వేఘటాదిప్రత్యక్ష నిర్వాహయా
 నుమితి సామగ్రి ప్రతిబంధకతాయాం తాదృశసామగ్రిభావ నివేశాపత్త్యా
 విపరీతగౌరవాత్. తదానీం ఘటాది ప్రత్యక్షానుపగమేతు పరామశాది
 సత్వే సిద్ధిసత్వే ఘటాదిప్రత్యక్షానుపగమ సుభవేన సిద్ధి ప్రతిబంధకతామ
 తేపి సామగ్రి ప్రతిబంధకతాయాం సిద్ధ్యభావానివేశాపత్త్యా. నచనే
 యాయితమతే ఘటాదిశబ్దబోధే అనుమితి సామగ్రి ప్రతిబంధకతాయా మ
 ధిసిద్ధ్యభావ నివేశాపత్త్యాగౌరవం అస్త్యస్తేవిశిష్టవైశిష్ట్యానగాహమానస
 సామగ్రిదశాయాం శబ్దబోధాద్యనిదయేన త్రితాదృశసామగ్రిభావ ని
 వేశప్రయుక్త గౌరవాభావాదితివాచ్యం. న్యాయమతే తాదృశశబ్దస్థలే సి
 ద్ధ్యభావ నివేశాధిక్యేపి ప్రత్యక్షస్థలీయ ప్రతిబంధకతాయాం వహ్నివాక్
 పర్వతోఘటవాక్ తాదృశపర్వతః పటవాక్త్యాన్యవతి విశిష్టవైశిష్ట్యసృజ్య
 తుసామగ్రిభావ నివేశేన గురుమతే మహాగౌరవాత్ తస్మాత్తతాహేతు
 త్వం సమ్యగితి చెన్న వహ్నిప్రకారక పర్వతవిశేష్యకజ్ఞానాంగం జాయ
 తామితిచ్ఛాకాలే అనుమిత్యుత్పాదానురోధేన తాదృశేచ్ఛాయా సిద్ధాభు
 త్రైజకత్వాత్ వహ్నిమాన్పర్వతోఘటవాపత్త్యాని విశిష్టవైశిష్ట్యబోధసామ
 గ్రికాలే అనుమిత్యాపత్తిరితి అనుమిత్య ప్రకారకేచ్ఛామత్రైజకీకృత్య తా
 దృశసామగ్రిః వృథక్ప్రతిబంధకతాయాఆవశ్యకత్వాత్. తాదృశవిశిష్టవై
 శిష్ట్యబోధోత్పత్త్యావపి వహ్నిప్రకారకపర్వత విశేష్యకజ్ఞానం జాయతామితి
 ఛాపవయసిద్ధాంతప్రామమితే రనిష్టత్వాత్. నచ దశాతేచ్ఛాకాలే సిద్ధి
 సత్వే తర్వత్ సహ్నిమానిధిమానసజ్ఞానోన్మతావపి ఇచ్ఛావిషయసిద్ధేర్

తత్రానుమిత్యుత్పాదః స్వీకీయతే ఇతి వాచ్యం. తాద్యశక్తే ఖటానుమితి
సామగ్రి సత్వే మానసాత్పత్యసంభవేపి తాద్యశక్త్యావయసిద్ధ్యథా మను
నిత్యుత్పాదస్యావశ్యకత్వాత్. నచ తాద్యశక్త్యానాసిద్ధా నిర్దవ్యక్తిత్వే
నాత్మైకతాప్రగమాత్ నోపగతేతవిష్టవైష్ట్యబాధసామగ్రి కారీశక్త్యా
బలాత్ అనుమిత్యాపత్తిరితివాచ్యం. తథాసతి తత్తద్వ్యక్తిత్వేనానంతతా
ద్యశక్త్యాతత్వైకీకృత్య పక్షతాపాతుత్వే గౌరవాల్లాభుదేన తాద్యశక్తిష్ట
వైశిష్ట్యబాధసామగ్రిప్రతిబంధః తాయావవోపగమాత్ తత్తద్వ్యక్తిత్వేనే
చ్ఛానామనుత్రైజకత్వాత్ ఇతి. అలేదమవధేయం. గురుమతే భిన్నవిషయ
కిప్రత్యక్షాదికంప్రతి పహ్నివ్యాప్యధూమవర్షర్వతత్వావచ్ఛిన్నపక్షః సహస్య
సుమితిసామగ్రిః ప్రతిబంధకత్వం నకల్ప్యతే శుద్ధపర్వతత్వావచ్ఛిన్నప
క్షః సహస్యసుమితిసామగ్రిః ప్రతిబంధకత్వేనైవోపపత్తిః. నైయాయిక
మతే శుద్ధపర్వతత్వావచ్ఛిన్నపక్షః సహస్యసుమితిసామగ్రిః పర్వతో వ
హ్నిమానతి సిద్ధ్యధావఘటితతయా తాద్యశసిద్ధిరధికః సయికాం పహ్నివ్యా
ప్యధూమవర్షర్వతపక్షః కానుమితిప్రత్యవిరోధితయా తాద్యశసిద్ధ్యధావఘటి
తతయః తాద్యశసిద్ధికాలే శుద్ధపర్వతత్వావచ్ఛిన్నపక్షః కానుమితిసామగ్రిః
అపత్వేన విష్టపర్వతత్వావచ్ఛిన్నపక్షః కానుమితిసామగ్రిః పృథక్ ప్రతిబ
ంధకత్వావత్వా మహాగౌరవాత్. ఏవం నైయాయికమతే అపచ్ఛేదకావచ్ఛే
దేన పాతుమత్రావగాహీశుద్ధసంయోగఘటితవ్యాపకతావిషయకవరాను
శఙ్గఘటితానుమితిసామగ్రిః ప్రత్యక్షాదికంప్రతి ప్రతిబంధకతాద్యయం
స్వాసిద్ధ్యభావనివేశానురూపాత్ తథాహి తాద్యశపరామశఙ్కారాలెహమా
నాధికరణ్యేన సిద్ధిబాధయోః సత్వే అనుమితిసామాన్యస్యామదయాత్ తత్రి
ప్రత్యక్షాదేవేవోత్పత్త్యా తత్ర వ్యభిచారవారణాయ తథావిధసిద్ధ్యభావం
నివేశ్య ఏకం తాద్యశసిద్ధినత్వే బాధబుద్ధావసత్వాం అపచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనా
నుమితేః సామగ్రి సత్వేనోత్పాదాత్ తత్ర ప్రత్యక్షాదివారణాయ తాద్యశ
సిద్ధ్యభావమనివేశ్య బాధాభావం నివేశ్యోపరమితిగౌరవం. గురుమతే తు సి
ద్ధ్యభావతాద్యశబాధాభావావనివేశ్య పరామశఙ్కఘటితసామగ్రిః పక్ష
వ తదితిలాభుః. క్రిమేణ సామానాధికరణ్యేనాపచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమి
త్యుత్పాదాత్ ఉభయత్రాపి ప్రత్యక్షానుత్పాదాత్. ఏవం తానుమితిసామగ్రి
యాం పర్వతో మహావశ్యేన పహ్నియానిర్వహ్యమతే సహస్య

७२५

కృష్ణానదీయనహితగదాధరీయ

అతిశయోక్తి. పక్ష శాయనమును మిత్ర్య హేతువగుట వివాదవహ్నియది లింగకవ
హ్నియదగును మిత్ర్యాంతాదృశానుమిత్యుక్తాదృశానుమితౌ శాదృశాను
మిత్ర్యావరహవిశిష్టపర్యవృత్తిని సామగ్రిభావస్య కారణ శాధిక్యాద్గౌరవం ప
క్ష శాహేతుకామతే తాదృశానుమితేరిచ్ఛానియతతయా తతేరిచ్ఛాయాల
సీయస్యా హేతుతయైవోపపత్తేః పక్ష శాపి తతేరిచ్ఛైవైవోపపత్తేః ***

శ్రీసుమోనుపాపాధ్యాయగదాధరభట్టాచార్యచక్రవర్తివిగచితా

పక్ష కాదీధిశిట్పన సమానా.

ద్వైతవిరోధితాయా భట్టాచార్యై రివ వ్యవస్థాపనాల్ తాదృశవర్త్యతే స
హ్నామహాసనీయత్వే లాఘవమితి లాఘవజ్ఞానవిశిష్టశుద్ధవహ్నిత్వానంద
గ్నవ్యాప్త్యవగాహిపరానిక ఘటితసామగ్నాః పృథక్ ప్రకబంధక త
త్రా నైయామికమతేగౌరవం. లాఘవజ్ఞానఘటితావశ్యకతాదృశసిద్ధ్యధా
వఘటితసామగ్రి ప్రకబంధకతయా అనిర్వాహల్ గురుమతేతు లాఘవజ్ఞా
నమగ్నైక్యే మేవేతి లాఘవమితి. * వినాపీతి * వ్యాయమతే వహ్నివ్యా
ప్య వహ్నివానితి సాధ్యతావచ్చేదకసంబంధేన హేతుమత్రావగాహిపకామ
కాస్య వహ్నినుమితిహేతుత్వినావశ్యకం. నిది సిద్ధివిధయా తస్యైవ ప్ర
కబంధక తావచ్చేదక రిదితవాచ్యం సమాధయమాన త్వి తదనుమితేరిష్టత్వా
ల్. గురుమతే ఇచ్ఛాంపనాః తథావిధానుమితరిన్యథాః. * గౌరవమితి *
ఏవం వ్యాయమతే భిన్నవిషయకప్రత్యక్షుః ప్రక ప్రత్యక్షేచ్ఛావిరహవిశిష్ట
తద్ధతుకపరామగ్నఘటితానుమితసామగ్నాః ప్రకబంధక తావచ్చేదకేన లా
ఘవం మర్నాగం తాదృశపరామగ్నకాలే సత్యామనుమితస్యాం ప్రత్యే
క్షస్త్యేవోదయాల్ తస్యాంవ సత్యామనుమితస్సావిశిష్టానుమితసామగ్రిరూ
పప్రకబంధకపత్వేనైవ తద్వారణాదిత్యపిద్రవ్యం. అతేదమరుదివీణం. గు
రుమతేపి వహ్నిగ్నిలింగవహ్నిద్యమమితావేన లాఘవేన సమాధయమా
యాపివ హేతుత్వం కల్ప్యతే. నచ తన్నతే సమాధయమాహున్యకాలేపి తా
దృశానుమిత్వత్వాదే వాధకాభావః సిద్ధింవిరోధిత్వాదితవాచ్యం. హేతు
భూతిసమాధయమావిరహవైశ్విక వాధకత్వాల్. ఏవమపి సిద్ధిప్రకబంధకత్వక
ల్పవాపేక్షయా తథావిధప్రత్యక్షసామగ్నీభావానుమితసామగ్నీభావయో
రకారణత్వాత్పరీలాఘవాల్. ఇదంభూతేయంవక్షతా ఇవయామిశ్రితాను

శ్రివిశేష తానిరూపితప్రకారతాపన్నత్వరూపం పక్షవిశేషణతాపన్నత్వం యో
 దినిపేష్యతే, తదా సక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నతావవివక్షణాపి తస్మాదితరేభ్యోభి
 ద్యతే ఇత్యాదినిమనంతి వ్యాపేరశక్యపరిహారతయావితత్కల్పసాన్యనుషంగవత్కా
 భిప్రాయకత్వాత్ || అయం ధూమాభావవాత్ సహస్రభావాదిత్యాదౌ యో
 యోధూమవాత్ సమేష్టమానిత్యాదేర్వ్యతిరెక్యదాహరణస్య యథాశ్చోతహే
 తువిభక్తియత్వ నివేశనోపి వారిణాన భవాదివక్షణీయస్య ప్రకృత సా
 ధ్యాన్వయవాధాసక్షమాన్వౌపస్థితిపర్యాయోఽక హేతువిభక్తిమత్త్విస్య వ్యావృత్తిస్థల
 మాహ * ఇదమితి * ఉదాహరణస్య సాధ్యావిషయకత్వరక్షణానులభానసాధ్యకా
 నుధావనం || హేతువిభక్తిపదస్య జ్ఞాపకత్వరూపహేతుత్వబాధకవిభక్త్యర్థా
 కత్వే ప్రశుమోదాహరణానంతి వ్యాప్తి సత్యే జనిభావ్యకౌత్సత్త్వస్వితప్రయో
 జ్యతవస్తేన సంచయ్యకత్వాదుస్తలాంతరమాహ * అయమితి * వ్యతిరెక్య
 దాహరణస్యోతి * యద్దండజ్ఞాతంలేద్దండసంయోగాజన్యద్రవ్యత్వాభావపల్యో
 యోధూమాదాహాకీవాత్ సత్యే ంధనవానిత్యాద్యాకాక స్యేతి శేషః || సా
 ధ్యావిషయకత్వరక్షణాదుర్యతిరేకపర్యనానుధావనం || యద్యవ్యవ్యయదాహ

నోపి తస్మాద్వన్నమానిత్యాదికకతివయనిగమనమేవవ్యాప్తే ససర్వవృత్తాదిత
 రేభ్యోభిద్యతే ఇత్యాదౌ దేహశరీయతాయా ఏవాభ్యాతార్థాస్య ముఖ్యత్వేన
 భావాదిత్యాహ * ఎతత్కల్పస్య * ద్వితియకల్పస్య || అయం తస్మాదితరేభ్యో
 భిద్యతే ఇత్యాదినుషంగవక్షః * యద్దండాదితి * దండసంయోగాజన్యత్వమాత్మో
 క్తౌండరూపేచ్యభిచారవారిణాయద్రవ్యత్వనివేశః | ద్రవ్యత్వమాత్రస్యఘటా
 తావ్యభిచారఇతి దండసంయోగాజన్యత్వనివేశః | యద్దండజ్ఞాతం లేద్దండ సం
 యోగాజన్యద్రవ్యమితి తునోదాహరణందండరూపేవ్యభిచారాత్ | హేత్యభా
 వాలాభావ్య దండరూపేచదండసంయోగాజన్యద్రవ్యత్వాభావనత్వాన్న వ్యభి
 చారః | సిద్ధాంతేతువిశిష్టాభావస్యాతిరిక్తతయావ్యాపకత్వమ్ | అనతిరిక్తత్వేతు
 వైశిష్ట్యావచ్ఛిన్నప్రశియోగితాకాభావత్వేనవాచ్యం * అన్వయ్యదాహరణస్యే
 తి * యద్దండసంయోగాజన్యద్రవ్యత్వవత్ తన్నదండజ్ఞాతమిత్యాదేః వహ్ని
 మాన్వూధూమాదిత్యాదిస్థలీయస్తేనవాపీవంచాన్వయ్యదాహరణ ఏవాతివ్యాప్తి
 సంభవే వ్యతిరేకపర్యంతానుధావనం వ్యర్థమిత్యాశయః | అత్యయద్దండజ్ఞాత

రణస్య సాధ్యవిషయకై వైపి పక్షాన వచ్చెదకని శిష్టే సాధ్యావిశేషణకత్వాదతి
వ్యాప్తిస్తదవస్థేన నితీయకల్పే ॥ తథాపి ప్రథమకల్పే వ్యావృత్తిఘటనా
య అభావసాధ్యకవృత్తిరెకస్యనుసరణం॥ ఏతాద్వయోదాహరణస్య సాధ్యానివృత్తీనాం
థావోధక పదశాలిత్వనివేశనైవ వారణసంభవాత్తాదృశవిభక్తిమత్త్వపర్యంత
స్య వ్యావృత్తిస్థలమాహ * హేతుత్వపక్షకేతి * సాధ్యానివృత్తికేతి * నిగమనోపస్తా
ప్య సాధ్యానివృత్త్యర్థః ॥ విశేషణతయా సాధ్యానివృత్తీనాం విషయకాదతిథా
వః ॥ నహోపనయే వ్యాప్తిఘటకతయో సాధ్యవిషయకత్వసత్త్వాన్నాతివ్యాప్తిః
ప్రసజ్యతే అనుషంగపక్షే నిగమనోపస్తాప్య సాధ్యేన సమమిదంపదార్థస్య
హేతుత్వీనాం సన్వయాద్వ్యావృత్తిదానస్యాననుషంగపక్షాభిప్రాయకతయా అ

తావ్విభావాభావపత్రద్ద డ సంయోగాజన్యద్రవ్యతావ్విభావవిధి వ్యతిరేక్యదాహ
రణస్యాపిసంభవాదన్వయపదందిత్యమ్ । ప్రథమకల్ప బహిర్భూత సాధ్యవిష
యతాసత్త్వదేవతావాన్యత్త్వభావాద్విత్తియకల్పైతి ॥ సనుసాధ్యవిషయతా ని
రూపితసాన్వర్థవిషయతాకబోధాననివేశ్యతే యనో క్రియాపరాంతాయవిభక్తి
నివేశః స్వాల్ కింతుసాధ్యవిశేష్యతానిరూపితసాన్వర్థప్రకారతాకబోధ ఎవవి
భక్తిత్వానివేశేన లాఘవాదిత్యతతహ * విశేషణైతి * నిర్దవిభక్తిత్వనివేశాను
రోధేన విశేషణత్వస్వేవ నివేశోనాస్తీతిభావః ॥ అత్య దీఘతికారాణాం హే
తుత్వమభిధేయం ఇతరభిన్నంవాహేతుత్వాదిత్యాదిస్తలీయోపనయేవిభక్తివాన్
వృత్తిప్రదర్శనం కింప్రథమకల్ప కింవాద్విత్తియకల్పమభిప్రేత్యఉభయథాపీకనం
భవతిత్వాశంకతే * సచేతి * వ్యాప్తిఘటకలయేతి * ఇతిలభదసాధ్యకే పున్వ
నయేఅన్వయవాన్యత్ప్రవేశమభిప్రేత్యద్విత్తియకల్పమభిప్రాయకత్వం చేదాన్య
వృత్తిదానస్యావ్యతే తదాతివాన్ ఫిలాపనం నాస్తీత్యాహ * అనుషంగపక్షఇతి *
* ఇదంపదార్థస్య * ఉపనయఘటకేదంపదార్థస్య ॥ ఎతేన సాధ్యాన్వితసాన్వర్థ
బోధకపదశాలిత్యమాత్రేణైవవారణముక్తం * అనన్వయాల్ * భిన్నవాక్యత్వేనే
త్యాదిః ॥ సనూపనయఘటకాయంపదస్యావృత్తిరేవానుషంగః తథాచ నిగమ
నూపస్థాప్య సాధ్యాన్విత సాన్వర్థబోధకత్వం హేతుత్వ బోధకోక్తోపనయ
ఘటకాయం పదస్యాక్షతమేవేతి వ్యావృత్తిస్సమ్భవతీతిచెన్న ॥ ఉపనయఘట
కాయంపదసదృశపదాంతరస్యావృత్తిరేవానుషంగః । సతూపనయఘటకస్వేవా

ఘనుషంగపక్షేచనిరుక్తవిగ్ధవిషయతామహిర్భూతసాధ్యవిషయతాశూన్యత్వస్థైర్య
 వసాధ్యవిషయకత్వపదార్థతయా పక్షవిశేషణతయా సాధ్యవిషయకత్వస్థైర్య
 ప్రయోజకత్వాదితివాచ్యమ్ । ఉపనయపదస్య ఇతిరత్నవ్యాపకీధూతాభావప్రతి
 యోగిమదిదమిత్యాద్యాకారకాభావసాధ్యకన్యతిరెక్కుపనయపరత్వాల్ * ప్ర
 కృతసాధ్యతి * ప్రకృతసాధ్యనితసాధ్యభోధప్రయోజకాకాంతాదిమద్ధతు
 విభక్తిమత్త్వమిత్యర్థః ॥ ఉపదర్శితస్థలేచ ధూమజ్జానజ్ఞాప్యాలాకాభావాది
 వృత్తిస్తథేతిద్వితీయకల్పే అతివ్యాప్త్యలగ్నకలెత్యాశయః॥ నచ తథాపినిగమ
 శఘటకాయంపదస్య యోధాస ఏవోపనయఘటక తత్పదస్యాపీతి ద్వితీయక
 ల్పే సాధ్యనితసాధ్యభోధకత్వ సంభవాదతివ్యాప్తిలగ్నత్వేవేతివాచ్యమ్ ॥
 న్యజస్యపదార్థోపస్థితసహకారేణ సాధ్యనితసాధ్యభోధకత్వసంభవాదతి
 వ్యాప్త్యలగ్నకలెత్యాశయః ॥ తథాపి పక్షవిశేషణతయా సాధ్యవిషయత్వ
 మదాయవ్యావృత్తిస్సాధ్యనితత్వతతహా * అననుషంగపక్షేచైతి * అప్రయోజక
 త్వాదితి * తస్యానుషంగపక్షాభిప్రాయకత్వాదితిభావః * అభావసాధ్యకేతి *
 హేతుత్వ పక్షకేతిరథేదసాధ్యక హేతుత్వత్వాది హేతుకేత్యర్థః * ప్రకృతే
 తి * అయంసంఘామాద్గుణత్వాభావవాత్ రూపత్వాదిత్వాదాయః ధూమాద్గు
 ణత్వాభావవాత్ సరూపత్వాభావవానిత్యుదాహరణస్యధూమాద్గుణత్వాభావ
 స్య యఃకాలికసంబంధావచ్ఛిన్నాభావః విషయతాసంబంధావచ్ఛిన్నాభావః
 విశేషణతాసంబంధావచ్ఛిన్నాభావోవాతస్యవిశేషణతాసంబంధావచ్ఛిన్నాభా
 వస్యసాధ్యత్వేకాలత్వాదౌ హేతౌయః ధూమాద్గుణత్వాభావస్యయఃకాలికసం
 బంధావచ్ఛిన్నాద్యభావవాత్ సకాలత్వాభావవాత్ ఇత్యాద్యుదాహరణస్యచ
 వాతరాయప్రకృతేతి * సాధ్యభోధజనకేతి * సాధ్యభావప్రయోజకేత్య
 థః । కన్యతిత్తద్ధృవహతః । శబ్దబోధస్వరూపయోగ్యహేత్వపయవసంగ్యహ
 యకాంతాదితి ॥ నిరుక్తసాధ్యవిషయత్వశూన్యశబ్దబోధజనకత్వంకేవల హే
 త్వభోధమాదాయసాధ్యనితసాధ్యభోధకవిభక్తిమత్త్వంతు ప్రతిజ్ఞాహే
 త్వభోధవిశిష్టవైస్వర్యబోధమాదాయేతి ఏకథాశబ్దబోధనివేశానసంభవతీతి ధ్యే
 యం ॥ యద్యపి సాధ్యనితసాధ్యభావప్రయోజకాకాంతాసాధ్యవాచకపదే
 నైవేతితన్నివేశస్తున్యర్థః॥ తథాపి ధూమాదాలాకవానితిపూర్వోక్తోదాహరణ

రూపసాధ్యంకే పంచమ్యథావస్థయాన్నాతివ్యాప్తిరితిభావః॥ నన్వేషంహేతుపదమనర్థకం సాధ్యాన్వితసాన్వర్థబోధకవిభక్తిశాలినో హేత్వతిరిక్తావయవస్య సాధ్యవిషయకత్వనియమేనాతిప్రసంగానవకాశాత్ ॥ సచ పక్షవిశేషణతయా సాధ్యావిషయకత్వనివేశపత్తే జ్ఞానాదిసాధ్యకై యజ్ఞచ్ఛతినజానాతీత్యుదాహరణజ్ఞానాదిరూపసాధ్యాన్వితసాన్వర్థబోధకాఖ్యాతవిభక్తిశాలిని విశేషణవిభక్తిరథేదాథకత్వమతే ప్రమేయత్వాదిపక్షకప్రమేయత్వాదిసాధ్యకోపనయే పక్షీభూత సాధ్యాన్వితాథేదబోధక ప్రమాదిభక్తిశాలినచ అతివ్యాప్తివాఙ్మయ హేతుపదోపాదానమావశ్యకమితివాచ్యమ్ ॥ పక్షవిశేషణతయాసాధ్యావిషయకత్వనివేశపత్తే హేతుపదోపాదానేపి యోయోధూమవాన్ సవహ్నిమాన్ యథా ధూమాద్వహ్నిమన్తహానసమితిసదృష్టాంతోదాహరణైః తివ్యాప్తైః తద్వాఙ్మయ ప్రకృతపక్షవిశేషణతాపన్నసాధ్యాన్వితార్థబోధకత్వసాన్వయశ్యం నివేశనీయతయా తాదృశోదాహరణోపనయయోః తథావిభ సాధ్యాన్వితసాన్వర్థబోధకవిభక్తిమత్త్యవినశేతివ్యసంగానవకాశాదిత్యతతహా * హేత్వితీతి * ఇదముపలక్షణం ॥ పక్షవిశేషణతయా సాధ్యావిషయకత్వనివేశకల్పే

ఆద్యేంధనశూన్యత్వాదితియాపంచమీతన్యఃసాధ్యాన్వితసాన్వర్థవిషయతాప్రయోజకత్వేతత్తైవనభృమవిషయోదాహరణగుటకపంచమ్యుపి ప్రయోజకత్వాదతివ్యాప్తిరతిః ఆకాంతాప్రకృతినమభివ్యాహరరూపానివిష్టా॥ అదినాయోగ్యతాతాత్పర్యవరిగ్రహః । తత్రయోగ్యతాసాన్వర్థరూపవిశిష్టవిషయకత్వం సతు సాన్వర్థగుటకపదార్థేయనిరూప్యనిరూపకభావాపన్న విషయతాగుటం తేన పర్యతోపహ్నిమాన్ద్రవ్యాదిశ్వాదిస్థలద్రవ్యాదిత్యాదౌ నాతివ్యాప్తిః । దృశ్యనిష్కస్పృహజనకభృమాన్యజ్ఞానవిషయత్వానిరూపకత్వ బోధన్య భృమాన్యత్వానగాహిత్యేపి తాదృశవిశిష్ట విషయకత్వాత్ తాత్పర్యంచనిస్తాత్పర్యకథకాద్యుక్తసాన్వర్థాంతరపరస్యచ ధూమాదిత్వాదివాక్యస్యవాఙ్మయ ॥ అనుషంగపత్తేహేతుపదసాధ్యకన్యంశంకతే * నచేతి * విశేషణతి * ప్రమేయవ్యాప్యవాచ్యత్వవదిదమిశ్యుపనయేఇదమంశే అభేదన్యవిశేషణత్వాత్పక్షీభూతసాధ్యాన్విత సాన్వర్థబోధకత్వం ప్రగమవిభక్తైరిత్యతివ్యాప్తిరిత్యర్థః * యోయఇతి * ధూమాద్వహ్నిమన్తహానస్తద్భిన్నశ్చధూమవాన్ధూమాద్వహ్నిమన్తహా

విభక్తిమత్త్యమపి నోపాదేయమ్ || తత్కల్పస్యానుషంగపక్షవరతయా తత్పు
 షే ఉపనయస్య నిగమనేకవాక్యతావిరహేణ సాధ్యాన్వితస్వాధాబోధక పద
 శాలిత్యాధానాద్ధర్మితవిభక్తిపదవ్యాన్వయైశ్చ అనుషంగపక్షవీచ సంగతేస్తత్రు-
 ల్పై వ్యాన్వయత్వభావాదితి కేదిత్ || వస్తుతస్తు అనుషంగపక్షే ఉపనయస్థస్యేవ
 పక్షబోధకేదంపదస్య నిగమనఘటకేభూయ సాధ్యాన్వితస్వాధాబోధకతయా తా

నస స్తద్భిన్నః ధూమవ్యాపకవహ్నిమాంశ్చేతిబోధః | వ్యాపకతాయామానస
 బోధవిషయతావత్తేధూమాదహ్నిమాంశ్చేత్యననసోవహ్నిమానితి బోధానుదయా
 త్ || అథవహ్నీరుదైశ్చతావచ్ఛేదకకొటి నివిష్టతయాతథావిధబోధేన బాధక
 మితిచెన్న || రక్తదండవాక్ దండవానిత్యాదౌశబ్దబోధవారణాయదండవతిః
 టవాక్ దండవానిత్యాదేః సంగ్రహాయచావచ్ఛేదకవిశేషణతానావహ్నీరుదైశ్చ
 తావచ్ఛేదకతాయా ఏవబాధకత్వాదితి || యేతూదైశ్చతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్య
 ధికరణస్య విధేయతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికరణత్వే శబ్దబోధః రక్తదండ
 వాక్ దండవానిత్యాదావపిదండవాక్ రక్తదండవానితివత్ :భవత్వేవేతివదంతి
 తేషాముక్తబోధోభవత్వేవేతి || ఇదమిత్యాది కేచిదిత్యంతం మతాంతరమ్ ||
 అనుషంగపక్షేప్రకృతపాతువిశిష్టపాతుత్వవిశిష్టపాతుత్వవిషయతాఽపిర్భూ
 తసాధ్యవిషయతాసూన్యశబ్దబోధజనకత్వేనతి సాధ్యాన్వితస్వాధాబోధకవిభ
 క్తిశాలిత్యంలక్షణమ్ || అనుషంగపక్షేతుప్రకృతపక్షవిశేషణతయాసాధ్యవిషయ
 కత్వసూన్యశబ్దబోధజనకత్వేనతి ప్రకృతపక్షవిశేషణతాపన్నిసాధ్యాన్వితస్వా
 ధాబోధకపదశాలిత్యంలక్షణం నతుపదేవిభక్తిమత్త్యమపి ప్రయోజనాభావాత్
 పక్షవిశేషణతాపన్నసద్భావాసద్భావాధ్యాంలక్షణభేదస్యేష్టత్వాదితి భావః ||
 * సాధ్యాన్వితేతి * పక్షవిశేషణతాపన్నైత్యర్థః *తత్కల్పే * అనుషంగక
 ల్పై,ఉపనయఘటకస్యేవామంపదస్యాన్వయైః అనుసంధానరూపానతుతత్సద్భూత
 పదస్యేత్యాశయేనసిద్ధాంతయతి *వస్తుతస్త్వేతి * నిగమనతి * తదధాసాధ్యవి
 షయతానిరూపితైదంపదార్థావిషయతాకబోధజనకత్వేన | ననువిభక్తిత్వం సు
 షతిక్ ఏతదన్యతరత్వం తన్నివేశైకారవం అనుషంగపక్షేఇదంపదార్థాసాధ్య
 బోధానిగమనజననీవనావనయజననఇతిబోధిలాఘవేనసవిజననీత్వ స్వేషణి

దృశబోధేచ పర్యయోజనాంతరవిరహేణ స్వజన్యత్వానివేశనాదుపనయే విభక్తి
పదవ్యావృత్తిస్సంభవతీ సునధేయమ్ ॥ నను పరథమసాధ్యావిషయకత్వనిర్వచన
వత్తే పర్యతః పర్యతభిన్నత్వప్రకారకజ్ఞానాభావవాత్ తాదృశ జ్ఞానాభావాల్
యఃపర్యతభిన్నత్వేనజ్ఞాయతే సపర్యతభిన్నత్వేనజ్ఞాయతే యథా పర్యతభిన్న
త్వజ్ఞానాభావాదుత్పన్నజ్ఞానంఇత్యాదౌ విశేష్యతాసంబంధావచ్ఛిన్న పృతి
యోగితాకాభావసాధ్యమౌతుకవ్యతిరేక్యదాహరణతివ్యాప్తిః తత్ర మౌతుకా
వచ్ఛేదకవిశిష్టమౌతుకవిశిష్టమౌతుత్వవిషయతానరూఢితాయావన సాధ్యవిషయ
తాయాస్సత్తావత్ ॥ సాధ్యీభూతతాదృశాభావాన్వితసాన్విధకబోధకపఞ్చమీవి
భక్తిమత్త్వాచ్చ పరథమకల్పసాధ్య పక్షవిశేషణతాపన్నత్వానివేశాల్ దృష్టా

శాదుపనయవారణాదిత్యతలహా * తాదృశబోధేచతి * సాధ్యీభూతేతి * జ్ఞా
నాభావాదుత్పన్నమిత్యత్రపంచమీవిభక్త్యర్థస్యవిశేషతయాప్రకృత్యధై ప
ర్యతభిన్నత్వప్రకారకజ్ఞానాభావే అన్వితత్వేనతాదృశప్రకృత్యర్థస్య సాధ్యత
యాచెత్త్యదిః । నన్వేతావతాపి నాతివ్యాప్తిర్భవతి పక్షవిశేషణతాపన్న సా
ధ్యాన్వితసాన్విధకబోధకతాయా విభక్తావధావాదిత్యతలహా * పరథమేతి * త
థాదపరథమకల్ప సాధ్యసాధ్యాన్వితసాన్విధకబోధకత్వమేవవిభక్తానివిష్టం నతుపక్ష
విశేషణతాపన్నసాధ్యాన్వితసాన్విధకబోధకత్వమిత్యర్థః ॥ ననుతథాపి పంచ
మ్యథోనిరూపితత్వమేవనతుమౌతుత్వం తథాచ మౌతుకావచ్ఛేదక విశిష్టమౌ
తుకవిశిష్టమౌతుత్వవిషయతాబహిర్భూతప్రకృత్యర్థరూపసాధ్యవిషయతా శాలి
తావత్కథమతివ్యాప్తిరితి చేన్న ॥ సహ్యత్రీపర్యతభిన్నద్విప్రకారకజ్ఞానాభావ
జన్యమితి దృష్టాంతః కింతుపర్యతభిన్నత్వప్రకారకజ్ఞానాభావాత్ప్రమేయత్వవ
త్పర్యతత్వజ్ఞానం తస్మైవపర్యతభిన్నత్వ ప్రకారకజ్ఞానాభావాదుత్పన్నత్వాదితి
దీధితిధావః ॥ అయంచపంచమ్యః ప్రమేయత్వాన్వయేజ్ఞానజ్ఞాప్యత్వాన్విధక త
యాతథావిధబహిర్భూతసాధ్యవిషయతాసూన్యత్వాదిత్యతివ్యాప్తిః ॥ అత్రీపర్య
తభిన్నత్వ ప్రకారకజ్ఞానాభావాత్ప్రమేయత్వం తాదృశజ్ఞానాభావాత్ప్రమే
యత్వపద్ధటావాడత్పన్నపదపరిత్యాగేన తాదృశజ్ఞానాభావాజ్ఞానమితివ్యాఖ్యా
నానిబోధ్యాని * పరథమకల్పేతి * ద్వితీయకల్పేత్రతన్నవేశాదేవ తత్రీనా
తివ్యాప్తిః ॥ నను ఇత్యతలహా యదిచెత్త్యసంగతిమితిచేన్న ॥ ఇత్యత ఇత్యాశంకా

స్తాపస్థావ్యసస్య తాదృశసాధ్యసస్య పక్షానన్వితత్వస్యాకిచ్చిత్కరత్వాదిత్యతత్తాహ
 * యదిచేతి * సిమాధయిషయా న్యాయప్రయోగన్యసవివాదతయాయదిచేతున్య
 క్తం తన్యచోచ్యతఇత్యనైనాన్వయః || సమవాయసమ్మంభావద్భిన్నాభావ
 స్య సాధ్యత్వే జ్ఞానస్య సమవాయేన జ్ఞానరూపప్రతియోగన్యనధికరణతయానన్య
 తిరేకదృష్టాన్తత్వసంభవఇతివిశేష్యతయేతున్య క్తమ్ || అతఏవమహానసత్వాదిప్రకా
 రకజ్ఞానాభావసాధ్యతయాఉపేక్షితః విశేష్యతయాపిజ్ఞానస్యతాదృశజ్ఞానసత్వా
 భావాత్ || సాధ్యస్య హేతుతాయామేవ హేతుత్వవిశేషణతాపన్నతథావిధసా
 ధ్యవిషయతాయాః హేతుతానన్యైదకవిశిష్టహేతువిశిష్టహేతుత్వవిషయతాన్తర్భా
 వస్సంభవతీతి తదాదరః * జ్ఞానాభావాదుత్పన్నమితి * అనుసర్గాగ్రహవిధయా
 తాదృశజ్ఞానాభావస్య పర్వతీప్రకారకజానోత్పాదకత్వబోధ్యం వ్యతిరేక
 యాయదిచత్వాదినాకృతాయాంతిదేత్వాదినానమాధానమాహేత్యధైరీనానన్యతః
 * సమవాయేతి * సమవాయసంబంధావద్భిన్నతథావిధజ్ఞానాభావస్య సాధ్యహే
 తుధావేయః పర్వతభిన్నత్వేనజ్ఞానాతిసపర్వతభిన్నత్వేనజ్ఞానాతియథాపర్వతభి
 న్నత్వప్రకారకజ్ఞానాభావాత్ ఉత్పన్నజ్ఞానవాక్ప్రమేయత్వవచ్చైత్యాత్మావేతి
 ఫరదృష్టాంతోదాహరణసంభవః | జన్యజ్ఞానస్యావ్యాప్యవృత్తితయాసాధ్యానధి
 కరణానజీవః | ఈశ్వరస్తుహృత్పన్నజ్ఞానవాక్ నాపిపర్వతభిన్నత్వప్రకారకజ్ఞా
 నాభావవాక్ యేనతజ్జన్యప్రమేయత్వీవాన్యో దృష్వత్వాత్సత్తావాక్ గుణఇ
 త్యాన్యప్రయోగాదిత్వనయోగ్నదృష్టాంతతాసంభవతీతి తదుపేక్షితమ్ * తాదృ
 శేతి * మహానసత్వప్రకారకత్వధాః * సాధ్యస్యేతి * పర్వతభిన్నత్వేనజ్ఞా
 నాభావవాక్ పర్వతరూపాదిత్యాదేయః పర్వతభిన్నత్వేన జ్ఞాయతేనపర్వత
 రూపహున్యోయథాపర్వతభిన్నత్వప్రకారకజ్ఞానాభావాదుత్పన్నం జ్ఞానమిత్య
 దాహరణేన ప్రథమరీత్యాసాధ్యావిషయకత్వమ్ | పర్వతరూపవాక్ పర్వతభి
 న్నత్వేనజ్ఞానాభావాదిత్యాదాపుదాహరణేన సాధ్యాన్వితసాన్వధాబోధక విధ
 క్తిమత్తమితి సాధ్యహేతువైకాన్యదరణ్యధాః * అనుసర్గాగ్రహవిధయా *
 దాధకజ్ఞానాభావవిధయా * తాదృశజ్ఞానాభావస్య * పర్వతభిన్నత్వప్రకారక
 జ్ఞానాభావస్య || అయంపర్వతఇతి జ్ఞానంప్రతిఅయంపర్వతాన్యధితి జ్ఞానస్యదా
 ముద్రయావిరోధిత్వాత్తదభావస్యహేతుతాబోధ్యా || నన్వవయవాంతరేత్వాది

పర్యంతానుధావనం విశిష్టవిషయతాబహిర్భూతసాధ్యవిషయత్వాభావనిర్వాహ-
య ప్రకృతసాధ్య విశేషణతయా అన్వితాయస్సార్థః తద్బోధకత్వంచదర్శిత
మోతుత్వపక్షకోపనయన్దేదంపదస్య నా సీతితద్వివక్షణా విభక్తిపదవైయర్థ్య
మితి విశేష్యవిశేషణసాధారణమేవాన్వితత్వం నివేదనీయం ఇత్యుక్తోదాహర-
ణజన్యబోధే పశ్యమ్యధఃస్య సాధ్యవిశేష్య తేషాంప్రతిపక్షసంగపితేత్యభిప్రాయః
* అవయవాంతరేతి * స్వభిన్నావయవఘటకపదజన్యోపస్థితిసహకారేణసా-
ఘటకపదజన్యోపస్థితిసహకారేణవా తత్పదార్థాన్వితసాన్వర్థబోధక విభక్తి-
మత్త్యమిత్యధః తేన తాదృశసాధ్యస్య ప్రతిజ్ఞాద్యవయవస్థపదోఽస్థాపితత్వే
పినాతివ్యాప్తిః ॥ నచైవమనుషంగవక్షే సాధ్యవిషయకత్వ విశేషణమనర్థకం
నిగమనస్య తత్పక్షే ఉపనయైక వాక్యతావిరహేణావయవాంతరీపస్థాపితార్థా-
న్వితసాన్వర్థబోధకవిభక్తిమత్త్యభిప్రాయాదావ్యవృత్త్యసంగతరేతివాచ్యమ్ ॥ యై-
త్యైవచతిపాకకృతసామగ్రిమత్త్యాదిత్యాదౌ పాకకృత్యాదిసాధ్యకప్రతిజ్ఞాయాం
దీధితిరసంగతా ॥ యఃపర్యతభిన్నత్వేన జ్ఞాయతే సపర్యతభిన్నత్వేన జ్ఞాయతే
యథాపర్యతభిన్నత్వ ప్రకారక జ్ఞానాభానామభిన్నజ్ఞానమిత్యుదాహరణవం
చమ్యాః ప్రకృత్యధాన్వితత్వం వతఃతపవ ॥ ప్రకృత్యధఃస్యతు సస్తుగత్యా ప-
ర్యతః పర్యతభిన్నత్వ ప్రకారకజ్ఞానాభావవానితిప్రతిజ్ఞాఘటకపదోపస్థితార్థ-
కతయాఅవయవాంతరీపస్థితార్థాన్వితసాన్వర్థబోధకతాయా అక్షతతయాఅతి-
వ్యాప్తితాదవస్థ్యాదిత్యతాహ * స్వభిన్నైతి * ఉదాహరణార్థోదేజననీయో
స్వఘటకపదజన్యోపస్థితయవసామగ్రిఘటకాః । సమప్రతిజ్ఞాఘటక పదజన్యవ-
ర్యతభిన్నత్వప్రకారజ్ఞానాభావోపస్థితిస్తథా తత్సంవళితాయా ఉదాహరణ-
ఘటకపంచమ్యుక్త్యోపస్థితేరేక సామగ్రిఘటకత్వాభావసస్వభిన్నావయవఘటకప-
దజన్యోపస్థితిసహకారేణ అవయవాంతరఘటకపదోపస్థాపితార్థాన్వితసాన్వర్థ-
బోధకత్వాభావాన్నాతివ్యాప్తిరీతిభావః ॥ స్వభిన్నత్వేంద్రిన్ద్రనిష్ఠా వయవ-
త్వపర్యావృత్తనధికరణత్వం తదాసవదోషః అనుయోగితయావయవత్వ ప-
ర్యావృత్తనధికరణప్రవేశగౌరవమతస్స వఘటకేతి అన్వయ విశేష్యవిశేషణ సా-
మత్వరూపరాసాధారణః తేనవిభక్తిత్వచైయధ్యమ్ * నచైవమనుషంగవక్ష-
యేతి * అత్యయద్యపిస్వభిన్నావయవఘటకపదజన్యోపస్థితిసహకారేణ తత్ప-

హేతువయవస్థపశ్చిమ్మువస్థాప్య హేతుత్వాన్నితస్వాధ్యాయబోధకాభ్యాసవిభక్తి
మత్త్యామతివ్యాప్తివారణాయ సాధ్యావిషయకత్వాపాదానన్యావశ్యకత్వాత్ ॥

దాధాన్వితస్వాధ్యాయబోధకత్వ ఘటితమకఃకల్పః ॥ స్వఘటకపదజన్యోపస్థితిస
హకారేణ తత్పదాధాన్వితస్వాధ్యాయబోధకత్వఘటితౌఽవరోఽనయోక్తకల్ప
యోస్తస్మాద్విహితానితి నిగమనైఽననుషంగపక్షే ఉపనయైకవాక్యతాసత్త్వే
పి తథావిధ సాధ్యబోధకవిభక్తిమత్త్యాభావాత్సాధ్యావిషయకత్వమనర్థక
మేవేత్యనుషంగపక్ష ఇత్యయ్యుక్తమ్ ॥ తథాపి అననుషంగపక్షే తస్మాదితరే
భ్యో భిద్యతఇతి నిగమనైఽతవ్యాప్తిః ॥ ఉపనయఘటకాయం వదాధాన్
న్వితాభ్యాతాధాన్యతాబోధ ఘటకత్వాదతః సాధ్యావిషయకత్వం సా
ధ్యకం భవతీత్యనుషంగపక్షఇత్యుక్తం తత్పక్షేతూపనయ ఘటకమయంపదం ని
గమనఘటకమేవేతి స్యాఘటకపదజన్యోపస్థితిసహకారేణాత్మనైనైవ దశిత
నిగమన వారణాత్సాధ్యావిషయకత్వవైయర్థ్యమితి ॥ అత్రైవమనుషంగపక్షేపి
స్యాఘటకేపీత్యాదికల్పే తత్త్యాధ్యాభావేపి స్వభిన్నానయవఘటకేత్యాది
కల్పే తస్మాదితరభ్యోభిద్యతఇతి నిగమనై వమానుషంగపక్షే ఉపనయఘటకస్యే
వాయం పదస్యాచ్యుత్తరనుషంగఇతిస్వభిన్నానయవఘటకపదజన్యోపస్థితి సహ
కారేణాభ్యాతాధాన్యతాబోధకత్వాదతివ్యాప్తిరతః సాధ్యావిషయకత్వం
సాధ్యకమేవ ॥ ఉపనయఘటకస్యానయంపదస్య స్వఘటకత్వేపి స్వభిన్నానయ
వసాధకత్వాదితిచెన్న ॥ ఉపనయఘటకస్యానయంపదస్యేవావృత్తిర్నానుషంగ
వదాధ్యః కింతుంపనయఘటకాయంపదసద్భవస్యానయంపదస్యేతిఉపనయఘట
కాయంపదస్యస్వభిన్నానయవఘటకత్వేపి తత్సహకారేణనిగమనస్యనబోధజ
నకత్వమిత్యాశయాత్ ॥ తథాచ స్వభిన్నానయవేత్యాదిప్రథమకల్పనాయం
దోషఇతి ॥ సన్వేసంవైయర్థ్యశంకాలాపనైసి సందర్భాశుద్ధిరప హేతుతావ
చ్చుదకవిశిష్టహేతువిశిష్టేత్యాదిప్రథమరీత్యాసాధ్యావిషయకత్వనివేశకల్పే యది
చేత్యాదినాదీధితికారైరుదాహరణైఽతివ్యాప్తిమాశంక్యా నయవాంతరౌపస్థా
పితైతి సమాధానస్యప్రదశితత్వాత్తస్యస్వభిన్నానయవఘటకేత్యాదిపరిమో
రస్యకృతత్వేనప్రథమరీత్యాసాధ్యావిషయకత్వస్యచానుషంగ పక్షాభిప్రాయక
త్వాభావాదనుషంగపక్షమవలంబ్య సాధ్యావిషయకత్వ వైయర్థ్యాభిధానస్యా

ప్రథమరీత్యా సాధ్యవిషయకత్వనిష్ఠచనస్యావనుషంగపక్షభవ అనుషంగపక్షేష
న సంభవాత్ అననుషంగపక్షేషవేయంవివక్షా అనుషంగపక్షే ఉపాహరణా
ప్రీత్యవిశేషణానుపదోక్తాదాహరణం వారణీయమిత్యపివదంతి ||

యత్తత్పాదించెన్ను || ప్రథమరీత్యా సాధ్యవిషయకత్వకల్పస్యానుషంగా నను
షంగోభయపక్షాభిప్రాయకత్వేవాధికావాదనుషంగపక్షమదాయాపి శంకా
సంభవత్యేన || ఇయంచశక్త్యాసావ్యుత్పత్త్యాదిపరిష్కారే కృత్యైవాగ
తేతిధ్యేయమ్ || అత్యప్రథమరీత్యా సాధ్యవిషయకత్వస్యానుషంగాననుషంగోభ
యపక్షాభిప్రాయకత్వేపి అవయవాంతరేత్వాది పరిష్కారః ప్రథమరీత్యా సా
ధ్యవిషయకత్వఘటితలక్షణకార్యకృతిచేత్రః పవతీత్యాదిప్రతిజ్ఞాద్యాలోచయి
త్యాణాం భట్టాచార్యాణామభిప్రాయః | యెతుతాదృశపక్షిజ్ఞామనాలోచయం
తప్రథమరీత్యా సాధ్యవిషయకత్వస్యానుషంగాననుషంగపక్షాభిప్రాయకతయా
యదిచెత్వాదినోదాహరణతేవ్యాప్తిరుక్తా తత్ర తదేత్వాదినా సమాధానద్వ
యము క్తం తత్తాద్యమననుషంగపక్షవివలనుషంగపక్షేతు ద్విరీయమితివదంతి
తన్తమాహ * ప్రథమరీత్యేతి * ఇయంఅవయవాంతరీపస్థాపితేత్వాదిప్రథమ
రీత్యా సాధ్యవిషయకబోధజనకత్వేనతిస్వామికుటకపదజన్యోపస్థితిసహకారేణ
త్వదాధాన్వితస్వాధాన్విభోధకవిధక్తి మన్నానయావయవత్వమననుషంగపక్షేని
గణితార్థః || నచాననుషంగపక్షమభిప్రేత్యభవత్వయంవివక్షా సాధ్యవిషయక
త్వం సాధకమితిశంక్యమ్ || ఏతన్తతేపి తస్మాదితరేభ్యాభిద్యతఇతినిగమనవా
రణాయతత్సార్థక్యాత్ || స్వభిన్నావయవకుటకపదజన్యోపస్థితి సహకారే
ణాయంపదాధాన్వితస్వాధాన్విభోధకాఖ్యాతచాలిత్యాదితి * ఉక్తోదాహరణం *
పర్వతభిన్నత్వప్రకారకజ్ఞానాభావసాధ్యమేతకస్థలీయోదాహరణమ్ || ఉపా
హరణాన్యత్వేనతి ప్రథమరీత్యా సాధ్యవిషయకబోధజనకత్వేనతిసాధ్యాన్వి
తస్వాధాన్విభోధజనకవిధక్తి మన్నానయావయవత్వం నిగణితార్థః || ఏవంచ
నిగమనవారణాయ సాధ్యవిషయకత్వనివేశః || సావ్యుత్పత్తపదజన్యోపస్థితిసహ
కారేణ తత్పదాధాన్వితస్వాధాన్విభోధకసుబిభృక్తిమత్త్వస్యావయవత్వం
త్వనివేశ్య మిత్యుక్తాత్వనుషంగాననుషంగపక్షయోసాధ్యవిషయకత్వంవ్యర్థ
మితితత్త్వః || ఇదమత్రానధేయమ్ || సిద్ధాంతే ప్రథమరీత్యా సాధ్యవిష

సాధ్యఘటితార్థబోధకోక్తహేతావన్యాప్తిం హేతువిభక్తిమదుక్తోదాహరణైః
 తివ్యాప్తించప్రకారాంతరేణవారయతామతమాహ * కేచిత్ప్రతి * నిగమనే
 హేతువిభక్తిమత్త్వనైయత్యాదతివ్యాప్తివారణాయానియతాంతమ్॥ హేతుత్వ
 స్యాపి సాధ్యబోధకోక్తహేతువృత్తితయా అసంభవఇతి అసామానాధికరణ్యము
 పెక్ష్య అనియతత్వనివేశః ॥ ఉదాహరణోపనయయోస్సాధ్యతోధకయోరపి
 సంభవాదుదాహరణోపనయసామాన్యవారణాయ నియతాంతం॥ హేతువిభక్తి
 మద్దర్శితోదాహరణవృత్తృదాహరణత్వమాదాయాతిప్రసంగవారణాయ సా
 మానాధికరణ్యము పెక్ష్య నియతత్వనివేశనం॥ విభక్తిమత్త్వమనుపాదేయం హే
 తుత్వప్రతిపాదకపదవత్త్వనైయత్యనివేశేనైవావశ్యసంగాల్ హేతుత్వప్రతిపా
 దకపదవత్త్వనైయత్యాధ్యప్రతిపాదకవిభక్తిమత్త్వనైయత్యయోరైవకలికము
 పాదానంవా ॥ తత్రచ ద్వితీయకల్పే విశేషణవిభక్తిర్నిరర్థకత్వమతాభిప్రాయ

యకత్వం సాధ్యాంశఘటితం తదఘటితంచ అతిపవ ద్వితీయరీత్యా సాధ్యావిష
 యకత్వస్యావతారికాయాం ప్రక్షాళనాద్భీత్యాయేన తత్ప్రతిత్యాగకల్పాప్యయు
 క్తః ॥ తత్రాద్యే దశాంతరే పక్షవిశేషణతాపన్నత్వానివేశమాత్సంసూచితం ॥
 ద్వితీయేతు దశాంతరంపాదానవైయధ్యం అతో ద్వితీయరీత్యా సాధ్యావిష
 యకత్వం దర్శితమ్ ॥ తత్ర హేతువిభక్తిమత్త్వమిత్యన్యసాధ్యకన్యంచ ॥ తత్ర
 హేతౌ హేతుత్వస్య ప్రకృతపక్షవిశేషణతాపన్నప్రకృతసాధ్యాన్విత సాధ్యక
 న్య బోధికావిభక్తిరీత్యథాత్తదేతత్పదవైయధ్యం సాధ్యాంశఘటితస్రగమ
 రీత్యా తస్యతుపక్షద్వయాభిప్రాయకతయా తత్రహేతౌ హేతుత్వస్యావయవాం
 తరంపస్తాపితాథాన్వితసాధ్యకన్య బోధికైత్యధ్యం ॥ ఉదాహరణాన్యత్వంని
 వేశ్య సమాధానంత్వనావచయతి * సాధ్యేతి * పహ్నిసామగ్గీమత్త్వాదిత్యా
 దా * ఉక్తేతి * ధూమాదాలోకాభావాదిసాధ్యకేత్యధ్యం * ఉక్తేతి * పహ్ని
 సామగ్గీమత్త్వాదిత్యధ్యం * ఉదేతి * అభావసాధ్యకస్యతిరేకీణోరీత్యాదిః *
 నియతాంతమితి * హేతువిభక్తిమత్త్వనియతేతివరిత్యాగే ఉభయత్రాప్యతి
 వ్యాప్తిరీత్యధ్యం * దర్శితేతి * యఃపర్యతభిన్నత్వేనజ్ఞాయతే సపర్యతభిన్న
 త్వేనజ్ఞాయతే యథాపర్యతభిన్నత్వప్రకారకజ్ఞానాభావాదుత్పన్నజ్ఞానమిత్యన్య
 దాహరణవృత్తిత్వధ్యం * వైకల్పికమితి * ఏకలక్షణద్వయోర్నప్రవేశిత్యధ్యం * నిర

యోగః ఉదాహరణవిశేషత్యమాదాయోక్తోదాహరణైతివ్యసంగవారణాయావ
 యవతావచ్ఛేదకేతి * నింత్యమితి * చింతాపీఠం పూర్వవత్ || యథాశ్చతప్రతిత
 ద్విత్తియలక్షణార్థస్య నిగమనసాధారణతయా ఉచ్యతావాచ్యతే * విభక్త్య
 థాతి * విభక్తిజన్యహేతుత్వోపస్థితిద్వారా హేతుత్వముఖ్యవిశేష్యకశాబ్ద
 ధీజనకన్యాయావయవత్వమిత్యర్థః || తేనహేతుత్వే విభక్త్యర్థత్వవిశేషణ
 స్యావ్యావృత్తకత్వేపిపక్షత్తిః * నిగమనవారణాయేతి * తత్ర తిజఢన్య విశేష్య
 త్వాదితిభావః * విశేష్యతీతి * హేతుత్వవిశేష్యకత్వస్య తత్కాపిసత్త్వేన ముఖ్య
 విశేష్యతాప్రత్యస్తానివశనే తత్కాపివాప్తిరేవేతిభావః || నను ఘటోదండాది
 త్యాదివృత్తిజ్ఞాఘటితఘటాదిపక్షకనిరూపకతానుసంగేక దండాదినిష్ఠహేతుతా
 సాధ్యకన్యాయాంతరగతే తస్మాద్దండాదిత్యాకారకనిగమనే అననుషంగవత్తే వి
 భక్త్యర్థహేతుత్వవిశేష్యకబోధజనకేతివాప్తిరీత ఆహ * ఘటో దండా
 దితి * జ్ఞాపకత్వరూపహేతుత్వస్వేన ప్రకృతే నివేశనీయతయా జనకత్వరూ

ధాకత్వేతి * తత్సాధ్యకత్వే ఉదాహరణ ఉపనయేచాతివాప్తిః స్యాత్ * ఉ
 దాహరణేతి * యఃపర్వతభిన్నత్వేనజ్ఞాయతేఇత్యాదీత్యర్థః * పూర్వవదితి *
 ఆత్మాశ్రయభయేన తథావిధావచ్ఛేదకరూపాంతరస్య పరిచయోఽపేక్షితః || త
 చ్చ రూపం యదినిరుక్తసాధ్యావిషయకశాబ్దబోధజనకత్వేనతి నిరుక్తహేతు
 విభక్తిమన్నాన్యాయావయవత్వాది తదా తస్యేవలక్షణత్వాద్యవ్యర్థవిశేషణతా
 పవం సాధ్యాదిభేదేన హేతుత్వభేదే వహ్నిసామగ్రిమత్తాద్వివృత్తిహేతుత్వస్య
 సాధ్యావిషయకజ్ఞానజనకతానియతత్వాదవాప్తిః || ధూమాదాలూకాభావసా
 ధ్యకొపనయాదావతివాప్తిః || సాధ్యాదిభేదేన హేతుత్వాభేదేన మాసాధా
 వఇత్యర్థః * విభక్తి * విభక్తిజన్యహేతుత్వోపస్థితిఽన్యైత్యర్థః || నను
 హేతుత్వం ప్రమేయాద్యావ్యతివత్తాదాత్మేన హేతుత్వాదిత్యాదౌ ప్రతి
 జ్ఞాయామవాప్తిః విభక్త్యజన్యహేతుత్వోపస్థితిజన్యైత్యుక్తౌ తత్త్రైవహేతా
 వవాప్తిరీతిచెన్న || విభక్తిజన్యహేతుత్వోపస్థితిసమవధానప్రాయక్త హేతు
 త్వముఖ్యవిశేష్యకశాబ్దబోధాభావకత్వస్య తాద్యోపస్థిత్యభావప్రతియోగిత
 న్ముఖ్యవిశేష్యతాప్రయోజకత్వవర్జనసితస్యవాచ్యత్వాత్ || అకారణవిరహస్యా
 ప్రయోజకతయోక్తప్రతిజ్ఞాయాంనావాప్తిః || అనుషంగవత్తే పక్షస్వేన వి

పశేతుత్వసాధ్యకప్రధమస్థలేనాతివ్యాప్తిప్రసక్తిరీత్యతావహ్నిపక్షక ధూమని
ష్టపాతుతాసాధ్యకస్థలాంతరానునరణమ్ * తదవృత్తైరితి * తాదాత్మ్యాతిరిక్తవృ
త్తస్యనియామకసంబంధేన వ్యాపకత్వానభ్యుపగమాదితిభావః॥ తాదాత్మ్యేనస
స్య స్వధర్మవ్యాపకత్వసత్త్వాదాహ * అతదాత్మనభితి*తద్ధర్మేతి * తదవృ
త్తిధర్మేత్యథః॥జ్ఞాప్యతాయావన నపీనమతే పఞ్చమ్యథతయాని జ్ఞాప్యత్వ
సాధ్యకతాదృశప్రతిజ్ఞాసంభవత్వేన తథాచాసంభవవారణాయలక్షణస్థపాతుత్వ
పదేనాపి తాదృశస్య పాతుత్వరూపార్థస్వేన వివక్షణీయతయా తత్ప్రకృతీనిగ
మనైతివ్యాప్తితాదవస్థ్యమిత్యాశక్యాహ * సంప్రదాయవిరోధాచ్చైతికీ *
న్యాయానంతరగతస్య ధూమాదిత్వాదివాక్యస్యోదాహరణప్రయోజకజిజ్ఞాస్సాహ
ధాయకత్వవిరహేపి తత్స్వరూపయోగ్యతామాదాయాతివ్యాప్తింప్రసజ్య నా
యావయవత్వదళం సార్థకీవికీర్ణజానకపదస్య స్వరూపయోగ్యతాపరత్వ
స్ఫుటయతి * క్వదిదితి * అభ్యుపేత్య ఫలాపధాననివేశేపి న్యాయావయవ
త్వనివేశనమావశ్యకమిత్యాహ * ఉదాహరణత్వంచేతి * వైయధ్యాల్ * ప్ర
యోజనాంతరాధావార్ ॥ తథాచ యశోదాహరణాంతమెవప్రయక్తం తత్కా
ప్యదాహరణప్రయోజకజిజ్ఞాసాఫలాపధానసంభవేనాతివ్యాప్తివారణాయన్య
యావయవత్వనివేశనం జనకపదస్యఫలాపధానపరత్వేప్యావశ్యకమేవేతిభావ
చతుర్థలక్షణే ప్రసిద్ధప్రతిజ్ఞానిగమనయోస్సాధ్యావిషయకత్వవిశేషగవ్యావృత్తి
ర్నఘటతే పంచమ్యంతర్వాధావాదితి పంచమ్యంతరద్వితీయేతద్వాన్యవృత్తిమా
హ * అయంనదండాదితి * అయందండాదిత్వాదిప్రతిజ్ఞాయాస్సంప్రదాయం
రుద్ధత్వం పాగభిహితమిత్యభావసాధ్యకానుధావనం ॥ వహ్నిమూస్వహ్నిని
మగ్గీమత్తాన్విత్వాదా యథాశులైవ్యాప్తైరాహ * వ్యాఖ్యాతార్థమితి *

శేష్యతయానతిప్రసంగాదాహ * అననుషంగపక్షభితి* తాదాత్మ్యేనైతి *
ఏతేన తర్కాలజ్ఞానానాం యదవ్యవృత్తిపాదే తత్ప్రత్యే నాస్మిత్వాదినంబం
ధేన వ్యాపకత్వప్రసిద్ధ్యభిధానం తదీదృశదీనితికారప్రదర్శితనియమవిరుద్ధమి
త్యావిష్కృతమ్ * అనంభవేతి * అన్యవిధపాతుత్వనివేశిత్యాదిః * అభ్యు
పేత్యైతి * యేనపాతువాక్యేన ఉదాహరణజిజ్ఞాసానజనితా తత్ప్రవాప్తిరూ
పం దోషమభ్యుపేత్యైత్యథః ॥ ఏవంచ స్వరూపయోగ్యతానివేశేవన నాన్

మౌతుతావచ్ఛేదకవిశిష్టేశ్వారిన్యాదిః * ఉపనయవిశేషితి * సాధ్యావిష
యకబోధజనకాభాసనాధ్యకవ్యతిరెక్కువనయఇత్యర్థః || ఉదాహరణస్యచపం
చమ్యంతస్యాపి సంభవాత్తద్వాదణయోదాహరణాస్యత్వస్య నివేశనీయతయా
తత్పవోదాహరణసామాన్యవారణసంభవాదుపనయపర్యంతానుభావనం || ధూమా
దాలాకాభావాదిసాధ్యక ధూమాదాలాకవ్యావకాభావ ప్రతియోగిమానయ
మిత్యాదుపనయేఽతివ్యాప్తివారకతయా అంతపదసాధక్యంబోధ్యమ్ || ఉపన
యస్య కస్యచిదపి పంచమ్యంతత్వాసంభవాద్ధైతుపదవైయర్థ్యమాశంక్యాహ
* మౌతుత్వబోధకార్థమితి * మౌత్వీతి * తాదృశార్థకమౌతుపదస్యపం
చమీపదస్యచ వైకల్పికముపాదానమిత్యర్థః || తథాచ మౌతుత్వ బోధకాం
తత్వం పంచమ్యంతత్వంపుథక్షివేశ్య లక్షణద్వయంకరణీయమిత్యర్థః || సన్వే
షం ప్రథమలక్షణే మౌతుత్వపక్షక తద్బోధకేదం పదాంతోపనయేఽతివ్యాప్తి
రిత్యతలహ * ఉపనయస్యచేతి * శూన్యమాణవిభక్త్యంతత్వాభావాదనుసం
ధీయమానేతి || తథాచ తస్య మౌతుత్వబోధకానత్వాభావాదేననాతివ్యాప్తిరితి
భావః || నను ద్వితీయలక్షణే అయంనగుణోద్రవ్యాసమవేశిత్యాదిత్యాదౌ యథా

యావయవత్వసాధక క్యమితిమంతివ్యమ్ || ఫలావధాననివేశిమి తత్సంభవాల్ ల
క్షణంతు స్వరూపయోగ్యతాఘటితమేవ కార్యమితి నావ్యాప్తిరితిభావః || ఫలో
పహితమాత్రస్య లక్ష్యతామధ్యపేక్ష్యేతివాధః * సాధ్యేతి * మౌతుత్వపక్ష
కతరభేదసాధ్యకస్థలీయేతరత్వ వ్యావకాభావప్రతియోగిమదిదమిత్యాకారకస్వే
త్వర్థః || ననూపనయవిశేషానుభావసంవ్యర్థం ధూమాదాలాకాభావసాధ్య
కవ్యతిరెక్కువదాహరణావవ్యాప్త్యసంభవాదిత్యతలహ * ఉదాహరణస్యచే
తి * యత్రపక్షే దండజస్య త్వాభావస్సస్య స్థలీయస్య యో దండగంయోగా
జన్యద్రవ్యత్వాభావవాత్ సదంతాదిత్యాదై పర్యవృత్తిపర్యవతీభిన్నత్వప్రకారక
జ్ఞానాభావవాత్ పర్యవృత్తివాల్ యఃపర్యవతీభిన్నత్వేనజ్ఞాయతే సపర్యవతత్వాభా
వవాత్ యథా సధూమాదిత్యాదేశ్య వ్యతిరెక్కువదాహరణాస్వేత్వర్థః * మౌతు
త్వేతి * సాన్వేషుటకభాగపూర్వత్వాభావవద్ధైతుత్వబోధకపదక త్వమర్థః || ఏవం
పంచమ్యంతేత్యత్రాపి * ద్రవ్యాసమవేశిత్యాదితి * ద్రవ్యపదంసంపాతాయా
తమ్ || భిన్నధమిక త్యాదవైయర్థ్యంవా స్వంవాక్యం దృష్టాంతశబ్దస్వరూ

దండాదిత్యాదిస్వపరపంచమ్యః తపదఘటితద్వైతాని వ్యతిరేక్యదాహృత
 జాతలివ్యాఃప్రిత్యతతహః * ఏవమితి * దృష్టాంతస్యేత్యత్రానుసంధీయమానప్ర
 భమైవాంతత్యనుషజ్యతే * అన్వయాయోగాదితి * ప్రభమాంతత్వంవిహ సమాన
 విభక్తికత్వాభావేనతాదృశశబ్దబోధే ప్రభమాంతపదోపస్థాప్యసా(ధ్య)భ్యాభా
 వ)సాధనాభావవదభేదాన్వయానుపపత్తైరిత్యర్థః॥ననేవమపి అయంనఘటాదం
 డాజన్యత్వాల్ యోఘుటస్సదండాదిత్యాదౌ ఉదాహరణలక్షణాదన్వయాతి వ్యా
 ప్తిర్దుర్వారైవ సాధ్యావిషయః బోధజనకత్వాల్ పంచమ్యంతత్వాచ్చేత్యతత
 హః * కస్యచిదితి * పూర్వవదితి * అవయవాంతరీపస్థాపితాథాన్వితసార్థబాధక
 త్వోదాహరణాన్యతర్వయోరన్యతరవిశేషణైవేత్యర్థః ॥ ననుపంచమ్యాస్తసిరి
 త్యత్ర పంచమ్యాఇత్యన్య పంచమ్యంతతాదృశకత్వపక్షే పర్వసావహ్నిమాన్వ
 పమ్ * ఉదాహరణః * వ్యతిరేకిణి, క్వచిత్తుస్తకేద్వితీయలక్షణైశ్చదంద్రవ్యసమవే
 త గుణత్వాదితిపాతః ఉదాహరణ ఇత్యసంతరించిద్వితీయరీత్యా సాధ్యావిషయ
 కత్వే నిర్వచనపక్షేగుణత్వాభావసాధ్యకే తాదృశవ్యతిరేకజ్ఞప్తాంతశాలిన్యదా
 హరణఇతి క్వచిత్పాతః * ప్రభమైవాంతత్యతి * యద్యపుదాహరణస్య ప్రభ
 మాంతత్వాభావేపినదోషః వక్ష్యమాణేనాదాహరణాన్యజ్వేనైవ తదాహరణా
 ల్ ॥ తథాపి పంచమ్యంతాన్యత్వాభావేనైవహరణసంభవాదుదాహరణాన్యత్వా
 నురోధవైయర్థ్యమిత్యాశయః ॥ సాధ్యసాధనపదభేదేతిపాతే సాధ్యఃవ్యాపకం
 సాధనంవ్యాప్యమ్ ॥ సాధ్యసాధనాభావవదభేదేతిపాతస్సగమః * నదండాదితి *
 అత్యేతు ప్రభమాంతత్వంనాస్తేవ ॥ పంచమ్యర్థస్య ప్రత్యయార్థలైవ భేదసం
 బంధేనాన్వయే ప్రభమాయాఅనుసంధానంనాపేక్షితం అభేదసంబంధస్థలవవతే
 స్యానుసంధానాపేక్షణాదితిభావః ॥ యథాదండాదిత్యాది స్వపరన్యత్వన్యత
 య తత్ర హేతుత్వబాధకాంతత్వం పంచమ్యంతత్వంవా నాస్తేవేతితదు
 పెక్షా * అవయవాంతరీతి * అవయవాంతరీపస్థాపితాథాన్వితార్థక హేతు
 త్వవ్యతిపాదకపదాంతత్వ తాదృశపంచమ్యంతత్వంవేత్యర్థః ॥ అంతత్వంతున్య
 ర్థమ్ ॥ ఉదాహరణాన్యత్వకల్పేతు అంతత్వసాధ్యకన్యపూర్వవల్ * పంచమ్య
 నైతి * తథాచ పంచమ్యావరః స్తసిస్సాన్వదితిసూత్రార్థః ॥ ననేవమర్థవద్యా
 గస్యేత్యక్తావపి వహ్నిప్రమాత్యత్యత్ర తస్య హేతుపంచమ్యంతత్వాభావవ ॥

హేతుప్రమాణత్యాదౌ హేతువయవస్య హేతుపంచమ్యంతతావిదహః దవ్యాప్తి
 రిత్యతలహః*అత్యంత* హేతుపంచమ్యంతత్వమితి* హేతుత్వబోధకాంతత్వం
 పంచమ్యంతత్వంచేత్యర్థః *అర్థవద్భాగస్యేతి* సస్వఘటకార్థవద్భాగపూర్వ
 త్యాభావవద్దేతుత్వబోధకాదిఘటితత్వమేవ తదంతత్వ మిహవివక్షితమితిభావః
 అర్థవత్త్వమాకాంత్యానిర్వాహకత్వే ॥ తస్మిన్ తస్మిన్ పితృత్వవంచ మ్యేవ వ్య
 క్తతాన్వయబోధోపయికాకాంత్యానిర్వాహకత్వే తస్మిన్ తస్మిన్ దేరాకాంత్యా నిర్వాహక
 త్వం న తు కించిదర్థవాచకత్వం తస్మిన్ తస్మిన్ దేరావాచకత్వేపి తద్ఘటకప్రత్యేక వ
 త్తానాం వాచకత్వో ఏకాక్షరకోశే స ర్వేషాం వత్తానాం వాచకత్వ బోధ
 నాల్ ఉక్తసూత్రేపంచమీపదస్య సవ్యంతత్వమపి సంభవతీతి భిన్నామేణ య
 భావ్యత స్తేన సాక్షాత్తాం సమర్థయతి*పంచమ్యాదేరితి* ఆదిపదాభ్యాం సప్త
 అంతస్య తస్మిన్ హేతుపంచమీత్వాభివాదిత్యవ్యాప్తిః ॥ కేచ ధూమాదాలా
 కాభివాదిసాధ్యకే సాధ్యవిషయకబోధజనకే ధూమాదాలోకవ్యావకీర్ణా తే
 త్యాదివ్యతిరేక్యవనయేత్వాప్తిః ॥ ధూమాదిత్యత్ర ధూమఇత్యర్థవద్భాగస్య
 హేతుపంచమ్యంతత్వో అరః అంతపదస్య పూర్వత్వాభివోద్ధర్తః ॥ అర్థవ
 ద్భాగస్య పూర్వత్వాభివఇతియోజనా ॥ తథాపి ఉక్తోపనయేత్తివ్యాప్తిరితిప
 రిష్కరోతి* సస్వఘటకేతి* యత్ర లక్షణం సంగమనీయం తదేవన్వపదార్థః ॥
 ధూమాదాలోకవ్యావకీర్ణవనయేత్వాప్తిః సస్వఘటకో యోర్థవద్భాగలొకభాగః
 తత్పూర్వత్వాభావవత్త్వం పంచమ్యాస్సంభవతీతి సాతివ్యాప్తిః ॥ అత్యాపితాదృ
 శపూర్వత్వాభావవద్దేతుత్వపదఘటితం తాదృశపూర్వత్వాభావవత్త్వంచమీఘ
 టితత్వంచభిన్నం లక్షణద్వయం వైకల్పికదృష్టప్రమ ॥ నను సస్వఘటకార్థవ
 ద్భాగత్యాదిప్రవేశేన నుగమఇతిచేన్న ॥ సస్వఘటకార్థవద్భాగపూర్వత్వా
 శ్రయహేతుత్వబోధకపదఘటితం యద్యత్సవంతదస్యత్వస్యవాచ్యత్వాల్ సస్వ
 ఘటకార్థవద్భాగత్యత్యాధావత్త్వం కీదృశమిత్యేతితహ *అర్థవత్త్వమితి*
 ఏతత్తు శాబ్దికానుసారిమతవిశేషః ॥ వస్తుతస్తు ॥ అర్థవత్త్వం సస్వఘటకొత్తర
 పదార్థాన్వితార్థకత్వమ్ ॥ ఏకాక్షరకోశలభ్యానామధానాం తాదృశేత
 రపదార్థాన్వితత్వాభివాన్మదోపః ॥ ఎనంచ తస్మిన్ దేరాకాంత్యానిర్వాహక
 త్యానుగమే తత్ర యోగవైయధ్యక్షమిత్యపాస్తమ్ * పంచమ్యాదేరితి * య

మ్యాదేస్త్రలాదెచ్చపరిగ్రహః * నానుపపత్తిరితి * తథాసతితసిలవినమోతుత్వప్రతి
పాదకత్వాల్ పంచమీత్వాచ్చైసిధావః || తసిలాదేపంచమ్యనాదెతాపక్షేడక్రమ
తావన్యాప్తివారణాయపంచమ్యంతత్వమవివక్షతాం మతమాహ * కేచిత్సరితి * మో
తుత్వప్రతిపాదకపదశాలిత్వమితి * తథాచపంచమ్యస్తత్వానివేశాత్తసిలఃపంచమ్య
నాదెతాపక్షేపినతదంతమోశావన్యాప్తిరితిభావః || నను మోతుత్వప్రతిపాదకప
దన్యాంతత్వావివక్షణా దశితన్యతిరేకుప్యవనయేతిత్వాప్తితాదవస్థస్మిత్వతలహ
* పూర్వవదితి * ప్రకృతసాధ్యాన్వితసాన్వభౌధికతాదృశపదశాలిత్వరూపమి
త్వభవః || ఏవంచ ప్రథమలక్షణతాదృశసాన్వర్థబోధకవిభక్తిశాలిత్వంసాధ్యావిషయ
కధీజనకత్వంచనిరుక్తవిశిష్టవిషయతాబహ్యుత్సాధ్యావిషయతా శూన్యధీజనక
త్వరూపం నివిష్టం అత్రైత తాదృశమోతుత్వప్రతిపాదకపదశాలిత్వం సాధ్యావి
షయకజ్ఞానజనకత్వంచ నిర్వక్ష్యమాణమన్యవిధం ప్రవిష్టమితి భేదశత్యవధే
యం || పర్యతోపహ్నిమానిత్యాదిన్యాంయంతర్గతప్రతిజ్ఞాదర్శి రావద్యసాధ్యావి

ద్యపి నస్తమ్యాదేః పరస్త్రలాదిరిక్తభోఽపి నస్తమ్యాస్త్రల్ ఐత్యాదెస్సంభవతి
ఏవంచ ప్రత్యయప్రకరణ ఆదేశకధనమపినాస్తి తథాపి నస్తమ్యావ్యవధానేన
కుత్యైతిప్రయోగోసన్యాల్ కుతహోరిన్యనుశాసనావిషయత్వాల్ అతస్త్రయ
థాషష్ఠీస్తీక్రియతే తథా కుత్యైతిప్రయోగానుబంధేన ఇహాపిష్యమ్యేవయక్తేతిదృ
ష్టాంతార్థమూదిపదమ్ || అత్ర పంచమీలోపేన తకారాదిప్రత్యయావ్యవధా
నసన్యాశ్రయణానుభవాదన్వరసనూచనాయ ద్ధితౌతుకారః || నస్తమ్యాదేరి
త్యాదిపదాధ్యాం నర్వాసాంవిభక్తికాంతసేచ్ఛపరిగ్రహః * దశితేతి * మో
తుత్వసక్షకేత్వభవః * ప్రథమలక్షణా * అనుమితకారణీభూతేత్యాదిత || త
థాచప్రథమలక్షణా మోతుత్వాప్రతిపాదకస్య విభక్తిత్వేనప్రవేశః || అత్రైత
మోతుత్వప్రతిపాదకపదత్వేనైవేతిభేదః || నచసాధ్యావిషయకత్వజ్ఞానజనకత్వ
స్యచేతిసముచ్చయార్థకచకారేణతాదృశపదశాలిత్యేపి నిర్వక్ష్యమాణతాలభ్య
తే తథాచపూర్వవదితిదీధితివిరోధశ్చతివాచ్యం || చకారవచకారార్థస్తథాచ
సాధ్యావిషయకత్వమేవనిర్వక్ష్యమాణమిత్వభవః | నతుతాదృశపదశాలిత్వం తస్య
పూర్వమేవ నిరుక్తత్వాల్ || ననుప్రకృతసాధ్యాన్వితసాన్వభౌధికపదశాలిత్వ
మేవాస్తుమోతుత్వప్రతిపాదకతి కిమథమిత్వత్ప్రహ * పర్యత్యైతి * విశేష్య

ప్రయత్నాననకతాశాలినావారణాయశేతుత్వప్రతిపాదకపదాపాదానం ॥ ప
 హ్నాద్ర్యవ్యతివాక్సహ్నమాశేతుత్వంప్రమేయమిహ్యదిన్యాయాన్తర్గత
 ప్రతిజ్ఞాదావతివ్యాప్తివారణాయవిశేషణతయాసాధ్యాన్వితత్వనివేశనేపిసుందర
 వహ్నిమతస్సగర్తాపర్వతావహ్నిమానిత్యాదావతివ్యాప్తివారణాయతదావశ్యక
 త్వంనచైవమప్యాలాకాగ్నిహ్నిమతస్సగర్తాపర్వతావహ్నిమానిత్యాదావతి
 వ్యాప్తిర్దుర్వాస్తవైవతక్రాపివివక్షణీయప్రకృతశేతుతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నశేతు
 విశిష్టసాధ్యవిషయకజ్ఞానజనకత్వస్యాక్షతత్వాదితివాద్యం ॥ శేతుత్వప్రతిపాదకే
 త్యస్యప్రకృతశేతుతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నశేతువిశిష్టశేతుత్వప్రతిపాదకార్థ
 కత్వాత్ ॥ యథాశ్రుతంసాధ్యవిషయకజ్ఞానజనకత్వంలయంవహ్నిమాన్వహ్నిసా
 మగ్నిమత్త్వాదిత్యాదిన్యాయస్థలేశేత్వవయవేష్యాపకప్రాప్తినిరుక్తత్వనివేశ
 చసాధ్యాన్వితస్వార్థబోధకశేతుత్వప్రతిపాదకపదశాలిత్యవిశేషణశేతుత్వప్ర
 తిపాదకేత్యస్యచైయధ్యంప్రతిజ్ఞాయానిరుక్తసాధ్యవిషయకజ్ఞానజనకత్వాభావా
 తయాసాధ్యాన్వితార్థకంపదం పరితపదాదిమతుపాదిపాతచ్ఛాలిత్యాదతివ్యా
 ప్తిరిత్యర్థః ॥ ననుశేతుత్వప్రతిపాదకత్వనివేశేపికించితీవ్యాప్తిసాన్యత్రభృ
 యోన వివక్షణాంతరకరణేతు శేతుత్వప్రతిపాదకత్వచైయధ్యమిత్వతః ప
 యోజనాంతరమాహ * వహ్నిరితి * పంచమ్యధశేతుత్వస్యవిశేష్యవిధ
 యాన్వయలభాధానం పక్షతావచ్ఛేదకోటా వహ్నిరితి ॥ తథాచప్రకృతసా
 ధ్యాన్వితస్వాధ్యబోధకశేతుత్వప్రతిపాదకపంచమీరూపపదఘటితత్వాది
 వ్యాప్తిః * సుందరేతి * సుందరవహ్నితిధాగమాదాయేతిశేషః * తదావశ్య
 కత్వం * శేతుత్వప్రతిపాదకపదస్యావశ్యకత్వం * వివక్షణీయేతి * ఏతేనధూ
 మాద్యహ్నిమతస్సగర్తాపర్వతావహ్నిమానిత్యాదిప్రతిజ్ఞాపరిత్యాగవిజ్ఞానాది
 స్మృతమ్ ॥ తత్రధూమాద్యహ్నితిధాగమాదాయేనప్రకృతశేతుత్వవిశిష్టశే
 తువిశిష్టసాధ్యజ్ఞానజనకత్వస్థైర్యవారణసంభవాత్ * పూర్వనిరుక్తత్వనివేశేచ *
 శేతుతావచ్ఛేదకవిశిష్టశేతుత్వవిషయతాబహిర్భూతసాధ్యవిషయతాశూన్య
 జ్ఞానజనకత్వనివేశేచైత్యర్థః * ప్రతిజ్ఞాయాః * సుందరవహ్నిమత్సగర్తాపర్వ
 తావహ్నిమానిత్యాదిప్రతిజ్ఞాయాః ॥ న్యంనిగమనం తథాచ తాదృశంయన్ని
 గమనం తదన్యత్వం శేతువితిభావః ॥ నన్వితరనేరపేక్ష్యతేతివ్యర్థం లాఘ

దేవవారణాదతస్సాధ్యవిషయకజ్ఞానజనకత్వమన్యథానిర్వక్తి*సాధ్యేతి* ఏవం
 చపర్యలొవహ్నిమానిత్యాదిప్రతిజ్ఞాయాస్సాధ్యవిషయకజ్ఞానజనకత్వేపీతిరి నైర
 పెత్యేణ హేతుత్వవిశిష్టసాధ్యవిషయకజ్ఞానజనకతయాసాధ్యవిషయకేత్యాది
 నాఽవారణాల్ హేతుత్వప్రతిపాదకత్వం పదవిశేషణవర్ధనదృఢవతి హేత్వవయవ
 స్యాపిప్రతిజ్ఞాసహకారేణ హేతుత్వవిశిష్టసాధ్యవిషయజ్ఞాన జనకతయాలసంభవ
 వారణాయేతిరినైరపెత్యేణేతి॥సాధ్యుటకపదాసహకారేణేత్యర్థకం అజనికేత్య
 న్యప్రతియోగివిశేషణ॥తథాచ స్యేతిరావయవాజన్యహేతుత్వవిశిష్టసాధ్యవిషయ
 కజ్ఞానజనకంయత్తదన్యత్వమితిసముదాయార్థః॥ జనకపదస్య జనకతావచ్ఛేదక
 థమపర్యాప్త్యాశ్రయసముదాయత్వలాభాయేతిరనేరపేత్యేణేతి॥హేత్వవయవ
 న్య ప్రతిజ్ఞాసహకారేణ తాదృశబోధజనకత్వేపి తాదృశధర్మపర్యాప్త్యాశ్రయ
 సముదాయభేదస్యాక్షతతయాఇతరనేరపేత్యాప్రవేశేపిలక్షణసమన్వయంలే అ
 యంధూమాదవహ్నిమాన్ ధూమాదవహ్నిమతాఽన్యత్రావతేమాన ధర్మాది
 త్యాదిహేతోర్ధూమనిష్ఠహేతుతావిశిష్ట సాధ్యజ్ఞానజనకస్య సంగ్రహయప్రకృ
 తేతి ప్రకృతహేతుతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశిష్టేత్యర్థకం॥ ప్రకృతహేతుతాప్ర
 చ్ఛేదకావచ్ఛిన్న హేతువిశిష్టహేతుత్వమితరావిశేషణతయా అవగాహిన ఏవ
 జ్ఞానస్యేతరనిరపేక్షహేతువాక్యేనజననాత్తాదృశహేతుత్వప్రకారకజ్ఞాన సామా
 న్యజనకత్వస్యేవసకలహేతువయవసాధారణ్యాల్ సాధ్యాంకోపాదాన మన
 థకమితి తత్పరిత్యజతి*సాధ్యంచేతి*అత్రీసాధ్యాన్వితసాన్విధబోధకత్వనివేశే

జేనజనకతావచ్ఛేదక ధర్మపర్యాప్తిమత్వస్యేవనివేశేన తాదృశప్రతిజ్ఞాహేతు
 సముదాయత్వ రూపధర్మపర్యాప్త్యాశ్రయత్వేనేవలక్షణగమనాదిత్వతలహ
 * ఏవంచేతి * ఇతరనైరపెత్యేణచేత్యర్థః * తాదృశధర్మః * ప్రతిజ్ఞాహే
 తుసముదాయత్వరూపః * ధూమాదితి * వహ్నిమాన్ప్రసాధ్యత్వే హేతో
 ధూమాదితిన్యధాంస్యాల్ సాధ్యే తన్నివేశేతు అయోగోశకే వ్యభిచారస్సాన్వ
 దతస్తత్ప్రతన్నివేశః ॥ నన్వత్ర హేతుతావచ్ఛేదకగోపాదౌవ వ్యాప్తిగోహదు
 దాహారణాకాంతాసుపపత్తిరితిచెన్న ॥ సాధ్యాభావవదవృత్తిత్వస్య వ్యాప్త్య
 నాత్మకత్వాల్ ॥ ధూమాదవహ్నిమత్పర్యతాదన్యత్రావతేమానధర్మస్యవాహే
 తుత్వాల్ ॥ ధూమశూన్యవహ్నిమత్పర్యతే వ్యభిచారవారణాయ హేతో ధూ
 మాదినివేశాల్ * అపథకమితి * అఖండాధానఘటకత్వేపి ప్రయోజనిక

తి మౌనత్వ పక్షకోపనయేనాధ్యాన్వితార్థబోధేనన్వజన్యత్వనివేశే అనుషంగ
పక్షే సాధ్యాన్వితపక్షగోధన్యోపనయాజన్యతయా తద్వారణాప్యననుషంగ పక్షే
నిగమనోపస్థాపితసాధ్యాన్వితమౌనత్వబోధకేదంపదశాలిన్యతివ్యాప్తేః ॥ సచ
మౌనతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న మౌనవిశిష్టమౌనత్వప్రతిపాదకపదశాలిన్యనివేశ
శాస్త్ర తత్కాలివ్యాప్తిరితి వాచ్యం ॥ గోత్వాభావవిశిష్టమౌనత్వం సాన్నాభా
వవల్ గోత్వాభావాదిత్యాది న్యాయాంతగతానామయే తథాప్యతివ్యాప్తిర
వారణాల్ అనుషంగపక్షేపుక్తన్యాయాంతగతప్రతిజ్ఞాయా వతివ్యాప్తే
శ్చ, విశేషణతయా సాధ్యాన్వితసాధ్యబోధకత్వం నివేశ్య తద్వారణ సా
ధ్యాంతవైయర్థ్యం అనుషంగపక్షేపుక్తపయద్ధేదంపదార్థస్యకుత్రాపి విశేషణ
కా విరహాల్ పదాంతరీపస్థాపితప్రకృతమౌనసా సాక్షాద్విశేషితమౌనత్వ

లమిత్యర్థః * మౌనత్వపక్షకోపనయే * ప్రతిరక్షిణి * ఉక్తైతి * గోత్వాభా
వవిశిష్టమౌనత్వపక్షసాన్నాభావసాధ్యకస్థలీయేత్యర్థః ॥ నిరుక్తమౌనత్వప్ర
కారకసాధ్యవిశేష్యకజ్ఞానాజనకత్వసత్త్వాల్ * సాధ్యాంశేతి * సాధ్యాన్విత
సాధ్యభేదప్రత్యేక్యాదిః * సాక్షాదితి * గోత్వాభావవిశిష్టమౌనత్వం సాన్నా
భావపదిత్యాదిప్రతిజ్ఞాయామవ్యాప్తిః ॥ పదాంతరీపూత స్వఘటకగోత్వాభావ
పదార్థేధూతేన వైశిష్ట్యద్వారా పరంపరయాన్వితమౌనత్వప్రతిపాదకపద
శాలిన్యదరసాక్షాత్పదమ్ ॥ తత్ర సాక్షాత్గోత్వాభావాన్వితత్వంనాస్తి ॥ కింతు
వైశిష్ట్యమేవేతీనాతివ్యాప్తిః * ప్రకృతేతి * మూలసాధ్యావిషయకేత్యత్ర విద్య
మానస్యనజఃస్వత్వాసంకృత్యా జనకత్వమిత్యనైసంయోజ్య అజనకత్వాధిక
త్వంవ్యర్థమ్ ॥ సాధ్యావిషయకత్వాదేః ప్రకృతమౌనవిశిష్ట మౌనత్వవిశిష్ట
సాధ్యావిషయకత్వాద్యధికస్తేనసమ్యక్త్వాదిత్యర్థః ॥ వారిణీతీత్యపిపదంచప
దాంతరీపస్థాపితేత్యాద్యవిషయజనకత్వేనన్వత్వాసాదేరైవ్యర్థసూచనార్థం ॥
ప్రతిజ్ఞావాక్యధీజన్యేతిపంచమం మూలే మౌనత్వణం, పక్షే సాధ్యజ్ఞాపకాశాం
క్షానివర్తకశాస్త్రజ్ఞానజనకత్వేనతి న్యాయావయవత్వమర్థః ॥ మౌనవిభక్తిమ
త్త్వం స్వరూపకీర్తనం సతు లక్షణఘటకం వైయర్థ్యాల్ ॥ యద్వామౌన
విభక్తిమత్త్వంపంచమ్యంతత్వమ్ ॥ ఏవంచ ప్రతిజ్ఞాదాహరణనిగమనవిశేషా
ణాం వారిణాయ జనకాంతంప్రతిజ్ఞాదాహరణనిగమనన్యత్వాధికమ్ ॥ ఏ

ప్రతిపాదకపదశాలిత్వం నివేశ్య కవిశిష్టహేతుత్వపక్షకప్రతిజ్ఞాపనయయోః
 వారణాపిప్రకృత హేతుత్వవివిధావిషయకజ్ఞానజనకత్వనివేశనేవాపవత్తానజో
 వ్యత్యాసస్యేతరనేరపక్షే నైత్యత్యభిధానస్యాకించిత్రరక్త్య మిత్వస్వరసః ॥—
 పంచమ్యలాక్షణికత్వంవ్యవస్థాప్యతద్వత్వైన నిగమనైతివ్యాప్తివ్యసంజయో
 పజ్ఞప్యస్తపదం సాధకయతి * హేతుత్వాదావతి * హేతుత్వంజనకత్వం
 ఆదినాజ్ఞాపకత్వపరిగ్రహః జనకత్వాపాదానంచృష్టా న్నవిధయా ॥ గురుశరీరం త
 త్క్రియానాశ్చయత్వైసతి తజ్జన్యవిభాగాశ్చయగ్విరూపమపాదానత్వంవాదృష్టా
 న్నవిధయాఆదిపదగ్రహ్యం హేతుత్వంజ్ఞాపకత్వమేవ తస్మిన్ తత్రతచ్ఛక్తిరిత్యపే
 త్తాయామాహ * వృత్తాదితి * ఇత్యాదౌ * ఇత్యాదివాక్యస్థపజ్ఞమీప్రతిపాద్యే ॥ వి
 నిగమనావिरహం నిరాకరతి * లాఘవేనేతి * వృత్తాదిస్థాపనధిత్వస్య నిరూపక
 త్యాదినంబద్ధేనవిభాగేఅన్వయసంభవేపి నవృత్తాదిత్యాదౌ వృత్తాదిస్థాపనధితా
 యాఆశ్చయతాసంబంధావద్విస్తాభావస్యన్మత్తాద్యనధికవిభాగేపిసత్త్వైసాతిప్ర
 సంగభియా తాదృశబోధోపగమాసంభవాల్ వృత్తనిరూపకనిరూపకత్వస్య
 బద్ధస్యాభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వాద్విభాగనిష్ఠవృత్తాదినరూపిత మనధిమ
 త్త్వమేవపజ్ఞప్యప్రతిపాద్యతే ఇతి నవ్యమతానుసారేణాహ * అవధిమత్త్వై
 నేతి * నన్వనధిమత్త్వమనధితానిరూపకత్వమేవ తత్రవృత్తాదేనవిధితాయామే

పంచోపనయవారణాయ పంచమ్యంతత్వనివేశః ॥ వాక్యత్వం న్యాయవయవ
 త్వమ్ ॥ దీధితౌ * అనుమితిపరేతి * తేదిత్తు అనుమితిపరవాక్యత్వమవయ
 వత్వమితి వ్యాఖ్యానాంతరమేవ పంచమ్యంతేతిపాతభాగంయక్తమ్ ॥ చతు
 థలక్షణస్థతత్పదవ్యాఖ్యానేన పృథలక్షణస్థతత్పదస్యవ్యాఖ్యాతత్వాదితి పా
 హుః గదాధరీయే * పంచమ్యంజతితథాచ లాక్షణికపదవత్త్వమాత్మోక్తానిగ
 మనెపంచమ్యలాక్షణికత్వాదతిన్యాప్తిరతిపంచమ్యంతేతి ॥ తథాచ తత్ర పంచ
 మ్యంతస్య తత్పదస్యలాక్షణికత్వాన్నితిన్యాప్తిరిత్యక్రేస్తుటమ్ ॥ సన్విత్యా
 దాశక్తః కృష్ణత్వాదితి దీధితిరసంగతోపార్థకత్వాదతీన్యాపదప్తే * ఇత్యాదితి *
 వినిగమనావिरహం * యథానవిధిన్వివధిమత్త్వైవాశక్తిః సీక్రియతే తథాహే
 తుత్వాదావపి సాసీక్రియతామితితన్మూలశంకా * లాఘవేనేతితి * తథాచకా
 రవాన్మహేతుత్వాదౌ శక్తిరితిభావః * నవృత్తాదితి * విభజతఇతిప్రకృతమ్ *

వాస్వయస్సాస్వగంతస్వతయామిక దేశాన్వయవాషః నిరూపకత్వంచత్రజ్ఞానజనక
జ్ఞానపిషయః త్వమిత్థి ఎకతాప్తపక్షయాగారమమేవేత్యతలహః*దర్శవ్యనిష్ఠమితి*
సంబంధమిశేషః *పథమన్నిమోపధితానిరూపితసంబంధవిశేషః* అవధిమత్త్వమే
వస్వయావసంబంధవిశేషః తన్నిరూపకత్వమేవావధిత్వమితివైపరీత్యస్యాపి సంభ
వేనవినిగమనాచ్చి యథావా*అ* *దేవతా* *సహిత* క్షేప్రపథితాత్వాదేవ
గమకధర్మశాస్త్రగతసర్వస్వోత్తమోదేశాన్వయకత్వత్వప్రవృత్తినిమిత్తత్వేన
లాఘవమితి పరిశీలనప్రసంగేనావధిత్వదాపేనపంచమ్యస్యకౌజ్ఞాపకత్వాదావవధిత్వా
దిసంబంధాగ్నితాత్వత్వగ్నితాత్వపాఠాదుర్వాహ్యః జ్ఞాపకత్వోదాహరణకత్వగ్రహసంభవా
త్ తన్నిత్యత్వసంబంధమేవ చమిష్యమాగోనిస్యాదిత్యతలహః*తత్సంబంధా
గ్నితాత్వ* జ్ఞాపకత్వాదావవినిగమన*సంబంధాగ్నితాత్వ*క్షేప్రవహః*జ్ఞాప
కత్వాదవినిగమనమిష్యయోగా*శక్తిస్యచూత్* జ్ఞాపకత్వాదా శక్తిస్యచూత్*అ
పాదానతాఘాతవిభాగత్వజ్ఞానపథిన్నే శక్తివాదినాం మతమువస్వస్వతీ*న్య
త్వాదతి* *అ* *శక్తి* *పగమస్స* *పంచమాత్రం* *నకు* విభాగావచ్చిన్న సప్త
తీర్థ* *జ్ఞాన* *య* *గ* *త్వ* *తా* *ప* *గ* *విభాగా* *శ్రయ* *తయా* *వృత్తాద్య
పాదాన్వయ* *క* *ప* *న* *గా* *న* *పు* *తర* *సం* *యోగా* *వచ్చి* *స* *సం* *దః
పు* *య* *మి* *ప* *య* *త* *పు* *గ* *య* *మ* *పై* *తీ* *ప్ర* *యోగా* *వ* *సం* *గా* *ప* *క
తీ* *శ్ర* *ధ* *స* *యోగా* *వచ్చి* *స* *సం* *దః
ప్ర* *క* *ద* *య* *త* *ప్ర* *య* *ది* *స్థ* *వి* *గ* *జ* *న* *క* *త్వ* *ప* *చ* *మ* *ల* *భ* *న* *మే* *వ* *తి* *ప్ర* *వృ* *త్తి* *ని
మి* *త్తి* *లా* *ఘ* *నా* *ద్వి* *ధా* *గ* *వి* *వై* *త* *స్యా* *శ* *క్తి* *స్థ* *ధ* *ః* *న* *నై* *వ* *సం* *జ* *న* *క* *త్వ* *ప* *త* *ల* *బ్ధ
తి* *దు* *ల* *భ* *న* *య* *శ* *క* *న* *జ్ఞా* *ప* *క* *త్వ* *ప* *క్ష* *య* *లా* *ఘ* *న* *మి* *త్య* *త* *ల* *హ* *జ* *న* *క
అతివ్యసంగః * అర్చియావ్యసంగః * లజ్జా నతి * అవధితాజ్ఞానేత్యధః*
* అవధిమత్త్వమేవేతి * యస్మాదధిత్వేన స్వయావసంబంధరూపత్వం స్వీక్రి
యతేనావధిమత్త్వేనావధిమత్త్వేన స్వయావసంబంధరూపత్వం స్వీక్రి
తాం సత్వపథి* *వి* *గ* *మ* *నా* *వి* *హ* *ద* *నా* *య* *త్యా* *భ* *యో* *ర* *వ* *స్వ* *యా* *వ* *స* *ం* *బ* *ధ* *న* *మి* *త్య* *త* *ల* *హ* *జ* *న* *క
స్వయావసంబంధ* * అవధి* *ప* *యా* *వ* *క* *స్వ* *సం* *బంధ* * తర* *స* *యో* *గే* * అ* *ర్చి* *యో* *గ* *న* *మి* *త్య* *త* *ల* *హ* *జ* *న* *క
న* *మి* *త్య* *త* *ల* *హ* *జ* *న* *క* *త్వ* *ప* *క్ష* *య* *లా* *ఘ* *న* *మి* *త్య* *త* *ల* *హ* *జ* *న* *క

త్వంచేతి * అథపత్యాదేః స్వనిష్ఠవిభాగానుకూలక్రియాశ్రయత్వాద్విభాగమాత్రే
స్య పశ్చిమ్యథాత్వేస్వస్థాత్వత్రింపతీత్యాదేరపి ప్రయోగస్సాన్వదితి భేదప్రతి
యోగితావచ్ఛేదకత్వనిశాతపివవిభాగః పశ్చిమ్యథాత్వాచ్యుతః స్వనిష్ఠక్రియా
యాస్వనిష్ఠవిభాగజనకత్వేపిస్వనిష్ఠభేదప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వవిరహాన్నో
క్తాతిప్రసంగఇతి కుతాలాఘవమితిచెన్ను ॥ భేదప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వే లక్ష
ణయైవోపపత్తౌ తదంతర్భావణశక్తేరితిచెన్ను ॥ తాత్పర్యవశాత్పశ్యకలక్ష్యాన్త
యోరపి యగపదన్వయోపగమాదితి లక్ష్యాన్తభేద ప్రతియోగితావచ్ఛేదక
త్వవినిమోక్షణం చమ్యవిభాగా బాధకత్వమృత్పత్తైర్విభాగమాత్రేతా
త్పర్యణస్వం స్వస్థాత్వతతీతి ప్రయోగప్రసంగః ॥ అథవాకపవిభాగే పూర్వ
పూర్వప్రయోగాభావాదేవప్రయోగః ॥ వస్తుతోభేదప్రతియోగితావచ్ఛేదక
త్వస్య పశ్చిమ్యథాత్వేపి వృక్షాత్వత్రింపతీత్యత్రపత్యాత్వత్రింపతీతి ప్రయో
గోదుర్వారః పత్యాంతరనిష్ఠభేదమాదాయ తతః ప్రత్యేతవ్యస్య పత్యనిష్ఠభేద
ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వనిశాత పత్యనిష్ఠవిభాగజనకత్వస్యపత్యనిష్ఠక్రియాయామ
దాధాత్ ॥ నచ భేదపివ పశ్చిమ్యథాత్వ తస్య స్వప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వస్యా
శ్రయనిష్ఠవిభాగజనకత్వాభయసంబంధేన క్రియాస్వయోవాచ్యఇతి నొక్తాతిప్ర
సంగః తత్ప్రతినిష్ఠ క్రియావచ్చిన్న ప్రతియోగితాకభేదాశ్రయ పత్యాంతరని
ష్ఠ విభాగజనకతాయాస్తత్ప్రతిక్రియాయామనత్తైవ తస్యాభయసంబంధేన ప
త్యాంతరాన్విత భేదాన్వయాయోగ్యత్వాన్వదితివాచ్యమ్ ॥ పత్యాంతరనిష్ఠతత్త్వ
యావచ్చిన్న భేదస్య వృక్షేపినత్తైవ తచ్చేదాశ్రయవృక్షనిష్ఠవిభాగజనకతాయా
ప్రక్రియాయోగ్యతైవనత్తైవపత్యాన్తరనిష్ఠభేదస్యైకసంబంధేనతిక్రియాన్వయ
యోగ్యతాయాలక్ష్యేఅధికరణభేదేనాభావభేదాభావాత్ ॥ అథపత్యాదిత్యత్యాదే
యతా సంబంధేనవ్యతిరేకభేదఉపతిష్ఠతే విశిష్టస్తేనచస్వాశ్రయనిష్ఠవిభాగజనక

ఇతిఅకర్మకత్వనిర్వాహః * స్వనిష్ఠేతి * స్వంపంచమ్యంతోపస్థాప్య వృక్షాది * స
హితఇతి * సాహిత్యంస్వరూపజనకతాఘటితసామానాధికరణ్యం * యగపదితి *
క్రియాయామిత్యాదిః * అప్రయోగః * స్వస్థాత్వత్రింపతీతీనప్రయోగః ॥ తథా
చ విభాగమాత్రేపంచమితక్తిః ॥ భేదప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వంచ ప్రయోగో
పాధిరితిభావః ॥ తహిం విభాగపవతక్తిరస్తివతి విభాగే శక్తిమవసంహర్తుం
యక్తియానా * వస్తుశక్తియాదినా * విశిష్టస్తేనచైతి * భేదస్తేతిశేషః ॥ క్రి

తస్య ఘటిసోభయసంబంధేనాన్వయః విశిష్టస్యాధికరణమేనవిశిష్టనిరూపిత వరంవ
రాసంబంధఘటకంపత్రా నైయత్సవిశిష్టస్తేనచాఽధేయతాసంబంధైవపత్రవిశిష్టస్యా
ధికరణంవిశేషణీభూత పత్రమేషమన్వయః అలొనాక్తోభయసంబంధైవపత్రవిశిష్ట
భేదస్య తత్త్వియాన్వయయోగ్యతా॥ భేదప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వదశఃకృత్యయై
స్వపదేన పత్రాంతరవిశిష్టభేదస్తేనాపాదయత్వాత్ తదుపాదానెతదాశ్రయ
పత్రాంతరవిభాగజనకత్వస్య తత్త్వియానా ఘటయిషుమశక్యతాన్వయి చైత్
తహేవిభాగపీవత క్రిస్తుతస్తేనాధేయతాసంబంధైవప్రకృత్యర్థవిశిష్టస్యస్వాశ్ర
యనిష్ఠభేదప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వసహితజనకతాసంబంధైవతత్ క్రియానా
మన్వయఉపేయతాంతావతాపుక్తస్తలే పత్రాత్పత్రింపతీతి పరియోగవారణ
సంభవాత్ అధేయతయా యత్పత్రివిశిష్టవిభాగజనకత్వం తత్త్వియానా స్తా
దృశవిశిష్టాశ్రయతత్పత్రి నిష్ఠభేదప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వస్య తత్త్వియానా
మభావాదిత్యలమధికేన॥అత్రజనకతాసంబంధస్య పుత్త్యనియామకతయాపూర్వవ
దాకాశాత్పత్రిసమ్యక్పాదిత్యదావనుపసత్త్రితివిధాగ జనకత్వమేవాధో వా
చ్యఇతికన్వీలఘనమిత్యేనన్వరణః *అతః*నిగమనస్తాయంతస్తాదితపజ్ఞమ్యూఃలా
క్షణికత్వాన్నిగమననారణాయేతి శేషః*పజ్ఞమ్యన్త*తథాచపజ్ఞమీపదస్యప
జ్ఞమ్యన్తత్వానిధావాన్నాతివ్యాప్తిరితిభావః॥సన్వేనమపిపజ్ఞమ్యన్తతత్పదస్యతా
దృశభూమాదిపదసద్భూమాదిజ్ఞానేల్లాక్షణికత్వాద్ధుర్వాప్తేననిగమనాతివ్యాప్తిరత
అహ *తస్మాదిత్య త్రితి*తత్పదేల్లాక్షణిక*సభూమాదిజ్ఞానే శక్తినిహఇత్యర్థః॥

యాయామన్వయః * భేదేతి * పత్రాంతరవిశిష్టభేదేత్యర్థః ॥ తత్పత్రినిష్ఠప్ర
తియోగితావచ్ఛేదకత్వదాధాత్ * తదాశ్రయేతి * తత్పదస్యపత్రాంతరవిశిష్ట
భేదార్థః ॥ ఏవంసతి న్యక్షాంతగతాత్పత్రిణాపి న్యక్షాన్వయంపతీతిప్రయో
గాపత్తిదుర్వారా ॥ యోగ్యతాయాలసపాయాదితీదంచిత్యమ్ ॥ విభాగపీవే
త్యేవకారేణ భేదవ్యవచ్ఛేదః ॥ భేదత్వసంబంధోపాధిప్రమాణాభావః॥ వి
భాగత్వస్య శక్యతావచ్ఛేదక స్వలాఘన చ దాదితి * పూర్వవత్ * అవధిత్వ
స్య పంచమ్యంతతామతవత్ ॥ అత్ర తత్పదం లక్షణతిదీధితేః కిం నిగమనఘ
టకతత్పదస్య భూమజ్ఞానే లక్షణానా సీమ్యథః ఆహాస్విత్ తస్య లక్షణాయా
పవృత్తినహకారేణ భూమజ్ఞానసంబంధజనకత్వంనాస్తీత్యర్థః ॥ తత్రాద్యధూష

తెనతత్పదశత్యధూమానినా తజ్జ్ఞానస్యనంబుధస్యత్వాద్భక్తిజ్ఞానసూన్యకాలేశకన్యసం
 బద్ధగ్రహాత్పదాన్తలస్త్రేయతత్పదస్యాపితాదృశాధానాధకతాయాఅశాశ్యాపలా
 పత్వాన్త తత్పదేలక్షణాయాస్తయాబోధకత్వస్యచ దురపవాదకల్యేపి నక్షతిః
 లక్షణైవ లాక్షణికత్వం శక్యానాతాత్పర్యరాహిత్యం అతానిగమనేతత్పదస్య
 తాత్పర్యవిషయానూతధూమజ్ఞానలాక్షణికత్వేఽపి చాతివ్యాప్తిరిత్యవధేయః శక్య
 వెతితత్పదస్యచ కృబుద్ధిప్రవాదకత్వాద్యూమాదిజ్ఞానైతాత్పర్యేణచవ్యక్తతేతత్ప
 దవ్యయోగేజ్ఞానస్యచ కృబుద్ధిస్తతాయాఅవశ్యకత్వాల్ విశిష్టమేతుజ్ఞానస్యాప్య
 క్యాన్తత్వేపి నక్షతిరితి ఛానానస్యేన తత్పదేన యత్రిమేతునిదేశశతత్రపజ్ఞా
 మ్యస్తలాక్షణికపదాభావాదవ్యాప్తిరిత్యలతహాపర్యవైతిపాపాత్మనాది
 త్యత్రిమేతుగూతధూమాదెరప్యక్యాన్తత్వాద్భక్తిపర్యవైతివైతివైతివైతి వస్మి
 నామగ్నిమానితి॥ అగ్నిపస్మినుంపమేతి॥ ప్యక్యాన్తత్వేదేనస్ఫుటతర త
 త్పురామశాన్తిదిధానాన్తంప్రదాయాననురోధిసాం తథాప్రతియోగోరుర్వా
 వివేత్యత్రలక్షణపదస్త్రీకన్యసంబంధిసాదితా॥ ప్రతిజ్ఞాస్తసాధ్యవాచకపదస్యజ్ఞానలా
 యతి * తత్పదస్త్రీతి * తత్పదశత్యధూమానినా తజ్జ్ఞానస్యనంబుధస్యత్వాద్భక్తి
 క్షణాయానురంపవాదస్త్రీకయోజనా ॥ ద్వితీయంమాషయతి * శక్తిజ్ఞానైతి *
 తచ్ఛబ్దస్య బుద్ధిప్రవాదకత్వాది తస్యధూమజ్ఞానేనీతిశేషః * తథా*బోధకత్వల
 క్షణయా ధూమజ్ఞానసూన్యకన్యసం ॥ సన్యేసం నిగమనే వంచమ్యంతలాక్షణిక
 పదవత్త్వయానురంబుధాతివ్యాప్తిరితాహ * లక్షణేతి * తథాచ వంచమ్యంతశ
 క్యానాతాత్పర్యరాహిత్యవచస్త్రిమిని నిష్కర్షణః ॥ ధూమాదిత్యాదౌధూమా
 దియాపకన్యాధే తాత్పర్యం నాస్తీతిలక్షణసంగతిః ॥ తత్పదతాత్పర్యస్య ధూ
 మజ్ఞానయాపకన్యాధేనత్యాన్తనిగమనాతివ్యాప్తిః ॥ నిగమనస్య తత్పదస్య శ
 క్తిరావలక్షణవా విశిష్టధూమజ్ఞానేనాను ఉభయభావితాత్పర్యంతత్రైవ ॥ స
 చశక్యాధేవవేతి శక్త్యేవేగ్యనకారోపాదానసంగతిః ॥ తత్రి తత్పదస్యప్ర
 క్యాతవాదితయా ధూమజ్ఞానేనక్తిదుఃఖాత్త్యానలాంనిరాకరోతి * తత్ప
 దస్త్రీతి * తత్ప్రయోగేణ * తత్పదప్రయోగేణ * లాక్షణికపదేతి * శక్యార్థ
 తాత్పర్యసూన్యపదేత్యధాః * అప్రకాంతత్వాదితి * ఏతేన తత్పదస్యబుద్ధి
 స్థవాచకత్వంప్రథమసంగతిస్సూచితా ॥ అలపివానుపదమగ్నిస్ఫుటతరేతితరఉ

క్షణికత్వాత్ ప్రతిజ్ఞాయామపివత్సరస్యంతరదవ్యాప్త్యతిః సంభవతీతి మతముప
 న్యస్యదూషయతి*యత్ప్రతిజ్ఞానిగమనస్థవహ్నోద్విషదస్యవహ్నోద్విజ్ఞానేలా
 క్షణికతయాతస్మాదితిపశ్యమ్యాజనకత్వంజన్యత్వంవాఽధః॥తిథాచపశ్యమీమా
 దాయనిగమనేనవ్యాప్త్యతినజ్ఞతిః అవధిత్యాదేరివజనకత్వాదేరిపి స్వరూపసం
 బద్ధరూపతయా వినిగమకాథా వేన జన్యోన్య్యాపివాచ్యత్వేన పశ్యమ్యాజ్ఞాక్ష
 ణికత్వాదితివాదినామతంపూషయతి*యత్ప్రతిజ్ఞానిగమనస్థవహ్నోద్విషదస్యవహ్నోద్విజ్ఞా
 న్యత్వేలక్షణైవేతుపసంహరిత్య గచ్ఛతే *శేతుగ్రస్తయానురోధాదితి * శే
 త్వనుశ్చిష్ట పశ్యమ్యాజ్ఞానిజనకభావవవాధః సతుజ్ఞాన్విజ్ఞాపకభావః శేతు
 ర్నాకారణబీజమిత్యోకాద్ధానికారణం దయోః పర్యాయతాస్థితేః జ్ఞాపకాధః
 కతాయా శేతుపదస్య కోశాదావధికనాత్ తథాపప్రతిజ్ఞాన్వహ్నోద్విషద
 స్య ముఖ్యాధికవర్త్యే మిల్లన్త్య సహ్యోదేహూ మజ్ఞాన ద్య జన్యత్వేన
 జ్ఞానెలక్షణా వినిపృచ్ఛతా స్వయానునిత్యోద్విషదతిథావః*జ్ఞానలక్షణా*
 వహ్నోద్విజ్ఞానలక్షణాలపి శ్చిదస్యసయతాసంబద్ధమమతబధః*జ్ఞానవిషయ
 తాపర్యప్రమేవవాహ్నోద్విషదాధి ఇతిభావః*జ్ఞానంవిషయతా*కృత్యధఃవృ
 త్తికర్తృత్వాదీనాంసంబధతావాదిహ్యదినమతేన*జ్ఞాన్యోద్విషదేతి*సన్యమతేన*
 తత్రావహ్నోద్విషద*లక్షణాయా *లక్షణోన్యాయాక తాత్పర్యే*మానాభావా
 దితి*జన్యజనకభావస్యపశ్యమ్యాజ్ఞానికత్వోద్విషదతిథావః*కత్వాత్తత్రైవ
 జ్ఞానాంతర్భావేణాపవతాపుభయిల్లక్షణాయా తియ క్తత్వాదితిభావః॥నవసు

పాత్రః * పంచమీతి * (ఫ సహిపదమాదాయ నిగమనెవ్యాప్త్యతినంభ
 వెపినక్షతిః ॥ తస్మాత్పదండాదినిగమనే సహపవాభావజ్ఞానెలక్షణా నతుపంచ
 మీపదేనాస్తీతినపంచమీమాదాయ వ్యాప్త్య తిరంభః॥ వీరచాగ్రిమోపసంహ
 రానురోధేనాభిప్రాయమాత్రమ్ ॥ నిధారిస్తు ప్రథమావతారికాయామేవేతి
 బోధ్యమ్ * విషయతా * విశేషతా ॥ అభిదేనేతిపారే మతుబధః మతుబ్ధ
 న్యప్రతీతిప్రకారః । మతుపస్యమృద్ధ్యధికత్వానురోధాదాహ * జ్ఞానెతి *
 జన్యజనకభావస్యేతి * స్వరూపసమ్బద్ధరూపస్య తస్మాత్సంభవేన తత్ర పంచ
 మ్యాజ్ఞానాయావశ్యకత్వాదితిభావః॥తల్లక్ష్యాధికజ్ఞాపకత్వాదావిభక్తేపశ్య
 మ్యాదేః*పశ్యదీతి* కర్తృకర్తృణోకృతీతిసూత్రంకర్తృగేకతేరికర్తృణి

బివభక్తేరానుశాసనికాతిరిక్తార్థసలక్షణా అగ్నిశాసనం వినాపి తల్లఖ్యాధైవిభ
 క్తేస్సాధుత్వేకమేతాద్విరూపలక్ష్యాధైషష్టాద్యనుశాసన వైయ్యధ్యాదికధ
 మేతదితివాద్యం॥ పాతావితితృతీయాబాధకసూత్రస్థపాతుపదస్య కారణజ్ఞాపకౌ
 భయపరతయాతదనువృత్తిమతావిభాషాగుణైః స్త్రీయామితిసూత్రేణజ్ఞాపకత్వే
 వివచ్చిమ్యతనుశిష్టత్వాత్॥ యద్యపితత్రగుణపదం వైశేషిక సిద్ధగుణపరంపుణ్యా
 భావాన్ననుభవ్యదౌ సచ్చిమ్యనుపపత్తిరితి పరాశిర పరంతల్ పరా
 శిరత్వంచ సాధ్యవదధికరణాశ్చిరత్వం తథాసతి ఉక్తస్థల పుణ్యాభావాప్రయో
 జ్యసుఖాద్యభావాశ్చయవృత్తితయాత్మయోజితాత్వంచమ్యపపత్తిః తథా
 చజ్ఞాపకరణతావాదిమతేధూమాదిపదార్థజ్ఞాన రూపపాతుః సాధ్యవతి ననమ
 వాయాదిసావతారే॥ తథాపి విషయేయేన తత్ర వృత్తిరితినానుపపత్తిః॥ ఏవం
 సతి ధూమజ్ఞానాద్యహ్నిమానతి ప్రయోగస్సాన్వదితితునదేశ్యం॥ జ్ఞాపకతాబాధ
 కపంచమ్యస్తత త్తదర్థవాచకపదస్య త తదర్థజ్ఞానఏవానాదితాత్పర్యాల్ ధూ
 మజ్ఞానపదస్య ధూమజ్ఞానజ్ఞానఏవ తాత్పర్యాల్ ॥ జ్ఞానజ్ఞాప్యత్వస్య పంచమ్య
 థతామతేచ జ్ఞానవిషయధూమాదిరూపపాతాస్సంయోగాదినైవ సాధ్యవదా
 త్తేనాతత్వాన్నానుపపత్తిగ ధాపి॥ పౌతిజ్ఞాస్తవహ్నిదిపదస్య ముఖ్యాథవర
 త్వే మణికృతాపి స్వరిసందర్శయతి * అతివినోక్తమితి * తేన వృత్తావతి * తేన
 గ్రంథేన పునరనుసంధియమానస్య పౌతివాదివాక్యసహకారేణ మధ్యస్థసూత్రయ
 జనకస్య పూర్వోక్తసాన్వితద్వమివోధక వాదివాక్యస్య పౌతిజ్ఞాత్వవ్యభివృద్ధివగతం
 తత్రచ వహ్నిదిపదం సతజ్ఞానాదిపరం తథాసతి విషయసంశాయకత్వానంభ
 షష్ఠీస్యాదితివృత్తిః ॥ కృదుతశబ్దయోగై కర్మణ వాచకాత్సర్వ వాచకాచ్చశబ్దా
 ల్ షష్ఠీభవతితితదర్థః॥ భారతస్యశ్రవణంవ్యాసస్యకృతిరిత్యాద్యుదాహరణం ఏ
 వంచేచ్ఛాయావీవలక్షణాకల్పననియామకత్వేనైత్యేకర్తృణోఃకృతీతిసూత్రవైయ
 థ్యమితిథ్యః॥ ఉభయపరతావ్యాఖ్యానాల్ పథాషాగుణైః స్త్రీయాం అ
 స్త్రీలింగాల్ గుణవాచకాల్ వికల్పేన పంచమీజాయతేఇత్యర్థః * పుణ్యా
 భావేతి * వాక్యమితి * తచ్చబ్ధస్య సతజ్ఞానై లక్షణైతిసూచనాయ స్వప్రయో
 జ్యేతి * తథాతాత్పర్యాల్ * అనాదితాత్పర్యాల్ * పంచమ్యథతామతేచ
 తి * ఏతన్తతే ధూమాదిత్యాదౌ ధూమాదిపదస్యముఖ్యాథవరయా నైతల్లక్షణ
 మితితుబాధ్యమ్ * తజ్ఞానాదీతి * వహ్నిజ్ఞానాదీత్యర్థః * పరతాపీతి * అ

వాద్విప్రతిపత్తివాక్యాధ్యం కోఽన్యపస్థితద్వారా మానసస్సంశయోజన్యత ఇతి
 సిద్ధాంతిభిరపి వహ్నిఃపర్వతోఽభావ ఇత్యాదిత ఆరాత్మాదిరహితాచ్చబ్ధాత్సం
 శయానుదయేన ధర్మిణి తత్తదభావకోట్యాఃప్రత్యేకం శాబ్దధీజనకసామగ్రి
 భ్యామేవపరస్పదవిరోధేన శాబ్దబోధమనుత్పాద్యమానసస్సంశయోజన్యత ఇత్య
 భ్యుపగమాత్ ప్రతివాదినివృత్తయే పర్వతేవహ్నిస్సాన్నిధనీయః ఇత్యభిసంధేః ప్ర
 భుతతోఽనియమాత్ శబ్దాదేవ పర్వతోవహ్నినిశ్చయోభవిష్యతీత్యభిప్రాయే
 తాపి ప్రథమం పర్వతోవహ్నిమానితి ప్రయోగాత్పర్వప్రయ క్తవహ్నిపదస్య
 సర్వత్ర జ్ఞానపరత్వానంభవాచ్చేతిభావః ॥ వధామానోపాధ్యానానామపిపం
 చమ్యాజ్ఞాపకత్వబోధకత్వే న నాదమాహ * అతపదేతి * యథాసంభవమితి *
 సమభివ్యాహృతద్రవ్యాదిపదార్థేజన్యనిత్యరూపేతత్తదస్వయయోగ్యతానుసా
 రణత్యథాః ॥ పనాన్యత్తా సేవప్రతిజ్ఞేతి మణికృతోభ్యుపగమవాదః నతు త
 త్రి నిర్భరః మధ్యస్థ న శయాత్పరతో శేతువాక్య సమభివ్యాహృత సాధ్యని
 దేశశస్య సాంప్రదాయికత్వాత్ ॥ శేతుత్వం యథాసంభవమితుపాధ్యా
 యగ్నింధౌపి పంచమి ప్రతిపాద్యం శేతుత్వం క్వచిత్సమభివ్యాహృతపదము
 శాన్తిర్థా నిరూపితం క్వచిచ్ఛలత్యాధా నిరూపితం కారణత్వమిత్యథాత్మ
 యోపపద్యతే, యదపున్యక్తముభయపదే లక్షణానాచిత్వమితి, తదపిధిలం జ్ఞాప
 కతాయాః పంచమ్యథాత్వే సూత్రస్థ శేతుపదసంభవయపరతయా వాక్యభదా
 పత్తేః అనుశాసనానురోధేనాభయక్రలక్షణాయాపవాచితత్వాదిత్యతాయుక్త్య
 నంతరమపీత్యథాః ॥ తథాచ పునర్నిదేశ్యమానప్రతిజ్ఞాస్థసాధ్యపదస్య తజ్ఞానా
 థాకత్వముపేయత ఇతిభావః । ముఖ్యార్థోజన్యద్రవ్యాదిః లక్ష్యార్థోనిత్యద్ర
 వ్యాదిజ్ఞానమ్ * ఉభయపరతయా * కారణజ్ఞాపకోభయపరతయా అన్యతరపరత్వే
 తన్యతరబోధఃస్యాత్ । అబుద్ధిజ్ఞానాయాఉత్తరాననుకూలత్వాదాహ ॥

సచవహ్నిసామగ్రిఘటకతయా శేతోర్వహ్నిఃప్రకాంతత్వేపిజ్ఞానసాప్రకా
 న్తత్వాత్తత్వదేన బోధనాసంభవవహ్నిశ్చాయోగ్యతయానశేత్వరూప్యస్య
 మ్భవ ఇతివాచ్యమ్ ॥ ప్రమితవహ్నిసామగ్రిమత్త్వాదేనసాధ్యత్వేవహ్నిజ్ఞానాదేరపి
 ప్రకాన్తత్వేనపంచమ్యర్థశేతుత్వాన్వయోపపత్తేః ॥ ౨౯౫ ప్రతిపాదనం పత్తి
 భావః సంప్రదాయేత్వేతావంతరాఽయంగ్రంథః క్వచిదధికపాఠత్వేనదృశ్యతే

స్తరమాహ * అతఃపేతి * జిజ్ఞాసాప్రశ్నః * ధూమవత్త్వాదిత్యుత్తరాచేతి *
 ప్రియుజ్యతే ఇతి శేషః || ఉపప్లంభం వివక్షణాతి * నహితి * జ్ఞానెప్రశ్న ఇతి * ప్రశ్నస్థ
 ఎహ్నాపదం వహ్నిజ్ఞానపరమిత్యర్థః || వహ్నిరేవ జిజ్ఞాసితత్వాదితి శేషః * అ
 క్షణయాజ్ఞానెనో త్రరయేదితి * లక్ష్యాధా జ్ఞానపరముత్తరం వాక్యమిత్యర్థః || అ
 పితు ప్రశ్నసమానవిషయకత్వానురోధాన్ముఖ్యార్థః వహ్నిపరమేవ తాదృశో
 త్తరంప్రయుక్తమితి శేషః || తథాచ తత్ప్రవహ్నా కుత ఇతి ధూమాదితీచ ప్రశ్నోత్త
 రవాక్యయో ర్యేపంచమ్యా తదథాన్వయానురోధేన జ్ఞాపకత్వంజ్ఞాప్యత్వంవాప
 జ్ఞాప్యథోవాచ్య ఇతి భావః || సను ప్రథమప్రశ్నానురోధాదప్సాపదస్య వ
 హ్నివరత్వవత్కుత ఇతి ప్రశ్నస్థ పంచమ్యథాన్వయానురోధా తదుత్తరధూమా
 దితి పంచమ్యథాన్వయానురోధాచ్చ జ్ఞానపరత్వమప్యవిరోధాదేకదాశశ్యల
 క్ష్యాధానన్వయేపివహ్నింబోధయిత్వానహ్నిజ్ఞానంబోధయిష్యతీత్యభిప్రాయే
 నైవైకపదప్రయోగబాధకాభావాదతపవతథావిధతాత్పర్యానురోధేన నానార్థ
 క్థలేత్యుత్తిరిత్యతలహ * నవేతి * పరకీయధావిప్రశ్నానురోధాదితి * తాదృ
 శప్రశ్నస్వీయతదుత్తరవాక్యద్వయస్థపంచమ్యథాన్వయానురోధాదిత్యర్థః ||
 * అజిజ్ఞాసితాభిధానం * ప్రథమజిజ్ఞాసావిషయజ్ఞానప్రత్యాయినేచ్ఛయా వహ్నిప
 దప్రయోగః || పరకీయత్వేన భావిత్వేనచప్రథమం కుత ఇతి ప్రశ్నసామ్యజ్ఞానాల్ ప
 రకీయవహ్నిజ్ఞానపేతుజిజ్ఞాసాయా అజ్ఞానేన వహ్నిజ్ఞానప్రత్యాయినేచ్ఛాయాః
 * ప్రశ్న ఇతి * వ తేనజిజ్ఞాసాయాఃకుత ఇతి శాకరకశాపధావాత్ప్రశ్న ఇతు న్న క్తమి
 తిపరాస్త్రమ్ || తావతాకేవలజిజ్ఞాసాయాత్తరరానుజాలత్వకథంతాయాఅనివృత్తై
 సనుజ్ఞానెప్రశ్న ఇత్యసంగతం కిం వహ్నిమదితివాక్యస్యజ్ఞానజిజ్ఞాసాబోధకవా
 క్యత్వసంభవాదతలహ * ప్రశ్న స్థేతి * వహ్నిరేవేత్యేవకారేణ వహ్నిజ్ఞాన
 వ్యుదాసః | ప్రథమప్రశ్నః కింవహ్నిమదిత్యేవంరూపః * వహ్నిపదస్య * గృ
 హంవహ్నిమదిత్యుత్తరస్థస్యేత్యాదిః * నానార్థస్థలే * స్తేంద్రవమానయేత్యాదా
 ప్రశ్నః కుత ఇతి శాకరః * తదుత్తరవాక్యం * ధూమాదిత్యాదిః * ప్రశ్నస్య * ప్ర
 శ్నవాక్యస్య * పేతుజిజ్ఞాసాయాః * కింవహ్నిజ్ఞానజనకమితిజిజ్ఞాసాయాః ||
 ఏవమగ్రేపి * అజ్ఞానేన * శాబ్దబోధానుదయేన *

ప్రథమమసంభవదితి మేతుసూచనాయ పరకీయత్వధావిత్వాభిధానమ్ || తను
తత్ర జ్ఞాతమిత్యధ్యాహారాత్కృతశ్చాదిపంచమ్యథాస్య జ్ఞానేనస్వయో నతు
వహ్నిదావిత్వతలహా * నశేతి * ప్రశ్నస్థపదస్య ఉత్తరవాక్యేననుషంగస్య
చ్యుత్పత్తిసిద్ధతావత్కృతశ్చత్యత్ర జ్ఞాతమిత్యధ్యాహారేనైవ ధూమాదిత్యత్రాపిజ్ఞా
నాన్వయసంభవాత్ తత్రాధ్యాహారాంతరవిరహేపి నక్షతిరిత్యతః కుతశ్చత్య
త్రైవ అధ్యాహారశ్శాంతిః * మానాభావాదితి * పదార్థాంతరాన్వయస్య
వక్తురసభిప్రేతిత్వనిష్పయేపి బోధన్యానుభావికత్వాన్విత్రాశ్చురపదకల్పనాన
మ్భవాదిత్యథః || ఇదంత్యవధేయమ్ || గృహం వహ్నిమదితి ప్రయోక్తుర్వహ్నిప
దేజ్ఞానతాత్పర్యంకుతశ్చితివాక్యజన్యజ్ఞానైజ్ఞానమేతుజ్ఞానాబోధేననుపయక్తం
స్వాభిప్రాయస్య స్వబోధా హేతుత్వాత్ కుతశ్చితిపుచ్చకపురుషతాత్పర్యస్తేనై
వతత్రాప్రయోగాత్ || తథాచ న్యజ్ఞానాంబోధయితుకామస్య కుతశ్చితిప్రయో
క్తుః పరప్రయక్తవహ్నిపదోపస్థాపితజ్ఞానమాదాయ కుతశ్చితి పంచమ్యథాన్వ
యబోధోభవతిత్యభిప్రాయంజ్ఞాత్రైవ ప్రతిపక్షాప్రస్తుతహ్నిజ్ఞానమేతుజ్ఞా
నాం కుతశ్చితిశబ్దాదునుషజన్యమానస్తోక్తవహ్నిపదసహితాత్ జ్ఞానస్య ఏవం గృ
హంవహ్నిమదితి ప్రయోక్తుః ప్రథమం వహ్నిపదే జ్ఞానతాత్పర్యవిరహేపి కుత
శ్చితి ప్రశ్నానంతరం ప్రస్తుతహ్నిజ్ఞానమేతుజ్ఞానాయాజ్ఞానే కిమథామన్యదప్య
హ్నిపదం ప్రయోక్తవ్యం పూర్వంవహ్నిపదాల్లక్షణయోపస్థాపితజ్ఞానమాదా
యైవధూమాదివాక్యంధూమజ్ఞానే నహ్నిజ్ఞానైకతాంబోధయిత్వత్యభిప్రాయ
సంభవాత్ తజ్ఞానేనధూమాదిపంచమ్యధాస్య జ్ఞానాన్వయోభవిష్యతీతికిమ
నుపపన్నమ్ || సహ ప్రయోక్తపురుషస్తేనైకాథాతాత్పర్యం పురుషాంతరస్యా
న్యాథాతాత్పర్యవిరోధిత్యైవస్యస్యతాత్పర్యేణ ప్రయోగాన్యపిపదాన్యాదా
యాన్యాథాపరస్థాకస్య మానినానిబంధనాత్ || నవాస్మీయప్రాథమికమన్యతా

పదార్థాంతరైతి * ప్రశ్నైజ్ఞాతమిత్యధ్యాహారాంతరవదంబోధ్యమ్ || అత్రగృహంవ
హ్నిమదిత్యుత్తరస్థవహ్నిపదస్యప్రథమప్రశ్నానరోధాచ్చక్కాథాపరత్వైవ సతు
ద్వితీయప్రశ్నానరోధాత్ తజ్ఞానార్థతాపిన్యకం యావయతి * ఇదంత్యతి * హే
తుజ్ఞానేతి * హేతుజ్ఞానకస్య జ్ఞానేనైవ * ఏవం హేతుజ్ఞానాయామి
త్యత్రాపి * తజ్ఞానేన * అభిప్రాయజ్ఞానేన || హేత్వన్వయాహావ్యైజ్ఞా
నా తాదృశప్రశ్నతదుత్తరయోశ్చ సాధ్యపదస్య సాధ్యజ్ఞానలక్షణం వ్యవస్థాపయతి

త్పర్యముదీప్యమృతకాత్పర్యంవిరుగద్ధి బీజాభావాల్ || యుజ్యతేచ మహ్నోదిశః
 దస్య మహ్నోదిప్రకారకజ్ఞానవిషయత్వే లక్షణా, సాధ్యాన్వయి జన్యజ్ఞానవిషయః
 త్వస్య పంచమ్యథాత్వే గుణస్సత్తావాక్ ద్రవ్యత్వాదిత్వాదిప్రయోగస్యదుర్వా
 రకాపాతాల్ ద్రవ్యత్వాదిజ్ఞాప్యసత్త్వాదేర్గుణాదావపి, సత్త్వాల్ (అదాధాల్) సా.
 ధ్యవాచకపదస్య లక్షణికత్వే పక్షాన్వయి సాధ్యతావచ్చేదకవిశిష్టసాధ్యప్రకార.
 కజ్ఞానవిషయత్విరూపసాధ్యవాచకపదార్థే పంచమ్యంతార్థలింగజ్ఞానప్రయో.
 జ్యత్వాన్వయ్యాల్ ద్రవ్యత్వాదిప్రకారకజ్ఞానప్రయోజ్యసత్త్వాదిప్రకారకజ్ఞానవి.
 షయత్వస్య గుణాదా బాధేన కథితాతిప్రసంగవారణసంభవాల్ || నత జన్యజ్ఞా.
 నవిషయత్విరూపపంచమ్యథాస్య సాధ్యవిశిష్టపక్షేన్వయస్సీ వక్రియతే సత్త్వా.
 ధిరూపసాధ్యవిశిష్టగుణాదిరూపపక్షస్యచ నద్రవ్యత్వాదిలింగజ్ఞాప్యతేతి నాతిష్ఠి.
 సంగః మహ్నోదిమతఃపర్వతాదేః ద్రవ్యత్వాదిరూపసాధ్యవిశిష్టస్య పృథివీత్వా.
 దిజ్ఞాప్యత్వేపి. మహ్నోదివిశిష్టస్య నతథాత్వమితి విశేషణావచ్చిన్నపిష పంచ.
 మ్యః జ్ఞాప్యత్వబోధకత్వాల్ నవగన్వితావహ్నిమాప్యృథివీత్వాదిత్వాదిప్రయో.
 గః విషయతాయాః పర్యాప్తినంబంధేన విశిష్టేన్వయోపగమాల్ ద్రవ్యత్వాది.
 రూపసాధ్యవత్త్వేన మహ్నోదిరూపపక్షతావచ్చేదకవిశిష్టపర్వతాదాపృథివీత్వా.
 దిజ్ఞాప్యత్వేపి నక్షతిరితివాచ్యమ్ || ఏవమపి ద్రవ్యత్వవాక్పర్వతావహ్నిమా.
 ధుమాన్నపృథివీత్వాదిత్వాదా సజ్జాన్వయానుపపత్తేర్దుర్వారత్వాల్ పృ.
 థివీత్వజ్ఞాప్యతాపర్యాప్తస్థితిరణద్రవ్యత్వవిశిష్టపర్వతాదా మహ్నోదిరూప వి.
 శేషణాంతరావచ్చిన్నేపి తజ్జ్ఞాప్యత్వవిరహాసంభవాల్ || అస్తన్త లేచ తత్రోప.
 ర్యతాద్యన్వయిని మహ్నోదిప్రకారకజ్ఞానవిషయత్వే పృథివీత్వాదిరూపలింగజ్ఞా.
 నప్రయోజ్యత్వస్య పంచమ్యన్తార్థాసాధ్యావాన్వయాత్తదభావస్య. తత్కారబాధే.
 నానుపపత్తివిరహాల్ || ఏవం సాధ్యజ్ఞాప్యత్వాన్వయపక్షేపి ఉక్తప్రయోగాను.
 పపత్తిద్రవ్యత్వ్యా మహ్నోదేరపి ప్రమేయత్వాదిసాపృథివీత్వాదిజ్ఞాప్యత్వాల్ ||
 యదిచ ప్రయోజ్యత్వం సమభివ్యాహృతపక్షవిశేషస్థానిరూపితసాధ్యతావచ్చే.
 దకావచ్చిన్నవిధేయతాచ ఖండకో లక్షణయాపంచమ్యథాః ఆన్వయబలాత్సా.

• యుజ్యతేచేతి • ద్రవ్యత్వాదీతి. • జ్ఞానం • ప్రమా • విషయతాయాః వి.
 శేష్యతారూప్యాః • విరహాసంభవాదితి • విశేష్యపర్యాప్తస్థితివిశిష్టాను.

త్వ పక్షాంతేన తత్తద్యూహేన హేతుజ్ఞాప్యతాలాభః సజ్జమభివ్యాహరణ్యలే
 త లింగజ్ఞానానివృత్తయోజ్యత్వరూపైకార్థస్య నిరుక్తవిధేయతారూపావరణ
 జ్ఞాప్యథావృత్తానాం సజ్జాప్యత్యాన్యత ఇత్యచ్యతే ॥ తదా సాధ్యతావచ్ఛేదకప
 క్షతావచ్ఛేదకాదేర్ద్విధాభానాద్గౌరవం సాధ్యాన్వయినీ పక్షవిశేషతానిరూ
 పితవిధేయతా, పక్షాన్వయినీ సాధ్యవిధేయతానిరూపితవిశేషతావాపంచమ్యర్థ
 ఇతి వినిగమనావిరహః, ఏకపదసాధ్యధ్వయే ఖండకోలక్షణ, పదధ్వయస్త్రేయ
 వా ప్రత్యేకమర్థధ్వయే లక్షణైత్యత్ర కొవిశేషఇతి—ప్రసంగతఃపంచమ్యాకి
 జనకత్వజ్ఞాపకత్వాధికత్వం సజ్జాహాన్వయస్తతే అనుపవృత్తిపక్షస్యేన నిరాక
 ర్షణ జన్యత్వజ్ఞాప్యత్యాన్యకతాన్వయస్థాపయతి * దాహాదహనాదిత్యాది
 నా * గంధసాన్యజ్ఞాపకత్వం పక్షధర్త తావీరహేణ శబ్దసాన్యతథాత్వం వ్యాపైరపివి
 రహేణేతి ప్రదర్శనార్థము భయోపాదానమ్ * సజ్జాహాన్వయానురోధాదితి *
 జనకత్వజ్ఞాపకత్వయోః పంచమ్యర్థ త్వేనిరూపకతాసంబంధావచ్ఛిన్నాభావా
 ప్రసిద్ధ్యా ఆశ్రయతాసంపృన్ధావచ్ఛిన్నాభావప్రత్యయవన దాహస్పర్శాదౌ
 స్వీకార్యః తథాచ తత్రజలగన్ధనిష్ఠజనకత్వజ్ఞాపకత్వయో రేవ దాహరూపాదిన్య
 యోరపి తయోరభావవత్త్వేనదాహానపదహనాత్ జలంస్పర్శవన్నరూపాదిత్యపి
 స్యాదితిభావః ॥ సచ దాహాదివిశేషితజనక త్వాదేరేవాభావః తత్రజలాదిరూప
 ప్రకృత్యర్థే ప్రతీయత ఇతివాచ్యమ్ ॥ ప్రథమాన్తార్థస్య పంచమ్యర్థవిశేష్య
 తయైవ శబ్దాత్ప్రతీతేదాహాదివిశేషిత జనకత్వాదిరూపప్రతీయోగినశ్చబ్దాదను
 పట్టితస్య సజ్జావృత్తావబోధనానుభవవత్ పంచమ్యర్థస్య ప్రకృత్యర్థాస్య
 పదార్థావిశేషితస్యాపి సజ్జమభివ్యాహరణ్యలే భానాపకమేవ్యుత్పత్తిభేదా
 ద్గౌరవమ్ ॥ సర్వత్రైవప్రకృత్యర్థే విధక్త్యర్థోవిశేషణం తత్రనిరూపకత
 యా సమభివ్యాహృతపదార్థానైరమితిచానుభవసిద్ధప్రథమాన్త పదార్థావి

యోగి కాభావానుపగమాల్ * వినిగమనావిఃసాదితి * పంచమ్యంతపాఠేప్రథ,
మాంతపాఠేవాగౌరవంబోధ్యమ్॥ ననుపదద్వయేలక్షణామపెత్తైకపదేలక్షణా
లఘీయసీత్యతాపా*ఏకపదస్యేతి*పంచమీపదస్యేత్యర్థః*పదస్యస్వప్త్యవ*పం.
ఉమీసాధ్యపదయోరేవ ॥ ఏవంచపంచమ్యంతత్వానుపాదానెప్రతిజ్ఞాయా మతి,
త్వాత్తిథిఃవత్సేపేతిబోధ్యమ్ * త్వత్ప్రతిభేదాదితి * ప్రత్యయానామితి త్వ
త్ప్రతిభంగత్వ బోధ్యః * పదార్థాంతరమితి * విశేషణమితిపూర్వణాన్వయః

శేష్యతాభంగేనాసమ్భవదుక్తికమ్ || ఇద్ధనస్య దాహోదహనాదిత్యాదౌతుల్య
యక్త్యా దహనాదేదాహజనకత్వాదివిశేష్యత్వవదిద్ధనాదేరపి దాహసమ్భ
ద్ధాదివిశేష్యతయా ఇద్ధనదాహసమ్భద్ధిదహనోదాహజనకత్వాది సమాహ
లంబనబోధస్య స్వీకారేణవాక్యభేద ప్రసంగాల్ || యత్రాస్యన్యదాహోదహ
నానైతదింధనస్యతత్త్వైతదింధనస్యదాహోదహనాదితి వ్రయోగానుపపత్తి
శ్చేతి||అత్యవదంతి|| జన్యతాయాఃపంచమ్యథా లైప్దాహోదహనాన్నపరమాణు
పరిమాణాదిత్యాదిప్రయోగానుపపత్తిః || పారిమాండల్యస్యకార్యసామాన్యేజ
నకతయాపరమాణుపరిమాణాదిజన్యత్వాప్రసిద్ధేః సాధాప్రతియోగితయా అ
న్యయా సంభవాల్, దాహోద్యన్వయినిజన్య లైప్దాహోద్యన్వయనిరూపితత్వసంబం
ధేనాభావబోధోపగమేచ వృత్తనియామక సంబంధావచ్చిన్నాభావాభ్యుప
గమః, లక్షణయాప్రకృత్యథానిరూపితత్వస్య ప్రకృత్యథాస్యాభావాన్వయో
పగమేపి గగనంపరమాణుపరిమాణాదిత్యాదౌ జన్యత్వాన్వయయోగ్యత్వాను
నుపపత్తిః, పారిమాండల్యనిరూపితత్వాభావవజ్జన్యత్వాభావవద్గగనమిత్యాకారి
కాయాద్విధానాథావాగపాప్రతిలేరుపగమేచ ఘటానఘటజనకాదిత్వేపి స్యా
త్ ఘటజనకాద్యనిరూపిత జన్యత్వాభావస్య ఘటాదావబాధాల్, దండాద్య
నిరూపిత జన్యత్వత్వావచ్చిన్నాభావస్య పటాదౌ బాధేన పటానందాది
త్యాదేరనుపపత్తేస్థి, గగనాదేజన్యత్వభ్రమదశాయాం గగనంపారిమాండ
ల్యాదిత్యాది వాక్యస్యాబోధకతాపత్తేః పంచమ్యథాజన్యతా సామాన్యేలక్ష
ణయాప్రకృత్యుపస్థాప్య పారిమాండల్య నిరూపితత్వ గగనవృత్తిన్వయభయత్వా

* అన్యస్యేతి * అన్యదాహసంబంధిదహనశ్చదాహజనకతావానిత్యథాః * వీత
దింధనస్యేతి * దాహసంబంధివీతదింధనందాహజనకత్వాభావవద్దహనఇతిబో
ధః స్యాదిత్యాశయః || సిద్ధాంతేచిదహనపదస్యేతిద్దహనపరతయావీతదింధనదా
హవీతద్దహనాజన్యఇతి తస్యయథాశ్రుతార్థపరతయా దహనజన్యదాహవీతదింధ
నాసంబంధితివాబోధోవోధ్యః * జన్యత్వే * పంచమ్యథై * లక్షణయేతి * పః
కృతేరితి శేషః * ఘటజనకాదితి * దండాదిత్యాద్యుక్తౌకపాలాదిజన్యతాయా
సత్త్వాన్నాపత్తిస్సానిదతః సామాన్యేనఘటకజీనకత్వేనాభిధానమ్ * జన్య
త్వభ్రమేతి * అగ్నిమం జలాదౌ కార్యాజనకత్వభ్రమేతి విరోధిజ్ఞానసంపా

పచ్చిన్నాభావబోధోపగమేన జనకతాయాఃపచ్చిమ్యథాత్వేపితత్సామాన్యేన
క్షణయాప్తకృత్యైఃసావ్యపారిమాండల్యన్తుత్తిత్వగగననిరూపితత్వాభయత్వా
వచ్చిన్నాభావబోధోపగమేన సామంజస్యంనచతత్కలక్షణాయా ఆవశ్యకత్వే
పి దాహోనజలాదిత్యాదాలక్షణం వినైవోపపత్తాజన్యత్వస్య పంచమ్యథా
త్వమితివాచ్యం జలాదేరపి కార్యాజనకత్వభిమదశాయాం దాహోనపారిమా
ణ్డల్యాదిత్యాదావివాన్వయబోధస్యానుభవిక తయా తదనురోధేన తత్రాపిజన్య
తాయాం జలాదినిరూపితత్వాభావబోధస్యావశ్యోపేయత్వాదితి || అశ్రేదంత
త్వం|| శశవిషాణఽనాసీతి వాక్యవలో దాహోనపారిమాండల్యాదిత్యాదివాక్య మ
ప్రమాణమేవ తద్వాక్యస్య ప్రామాణ్యనురోధేన లక్షణయాపారిమాండల్యా
దినిరూపితత్వాభావ బోధస్యకన్వవిదధ్యుపగమేపిదాహోనజలాదిత్యాది వాక్య
తోలక్షణజ్ఞానసూన్యకాలెవ్యన్వయ బోధస్యానుభవిక తయా జన్యత్వాభావ
బోధకతాపితాద్యైవ వాక్యస్యోపగంతవ్యేతి జన్యత్వంపంచమ్యథాభితి * జన్య
జ్ఞానవిషయ త్వేతి* జన్యత్వాన్వయివక్యత్వథా జ్ఞానం భిమభిన్నంగాగ్రహ్యం అ

దనమ్ *తత్త* X గ నం పారిమాండల్యాదిత్యాదా * అవశ్యోపేయత్వాదితి * య
ద్యపిపంచమ్యర్థోజన్యత్రైవనర్జోస్థలచావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనైవ ప్రకృత్యర్థనిరూ
పితత్వాభావబోధోప్యత్పత్తినిర్ధాః । తదసంభవచ ప్రకృత్యర్థనిరూపితత్వా
భావబోధోనైవజాయతేఏవంచ దాహానపారిమాండల్యాదిత్యాదేప్రామాణ్యం
ఘటానఘటజనకాదిత్యాదేశ్చ అప్రామాణ్యముపపద్యతే । జన్యతాభిమన్థలచ
భ్రాంతస్యతాదృశభ్రమవివాపేయతేనతుద్వేదాభావాన్యాయ ఇతి పరిష్కారః
సంభవశ్యేవ ॥ తథాపినిఖిలనర్జోస్థల ఏవాభయాభావబోధస్సంభవతీతదాదర
ణందృష్టవ్యం * శశంషాణంనాస్తీతి * న్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావం నిరా
కృత్యమణీకృతాశశైశ్చంగాభావఇత్యర్థస్య ప్రాత్యక్షికప్రతీతేకేవదధికతత్వాల్
శశవదన్యశశియత్వప్రకారకజ్ఞానవిషయలక్షణాయాశ్చ సార్వత్రికత్వాత్తదపే
క్షయాతద్వాక్యస్యభ్రమకరణతాయా ఏవాచిత్యాదితి * జన్యజ్ఞానవిషయత్వ
మితి * ఏతన్మధర్మతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వవిశిష్టాశ్రయతానంబంధేన సాధ్యే
ఽన్వయః ॥ తేనవహ్నృదేమేయత్వాదినా పృథివీత్వాదిజ్ఞాప్యత్యైవపర్యతా
వహ్నిమాణా పృథివీత్వాదితి నప్రయోగః ॥ తత్తస్మిన్నతస్మిన్నేవ ధర్మతా

తోవ్యాప్తిపక్షధర్మతా వగాహిభ్యమరూప హ్రదత్వాదిజ్ఞానస్య వర్వతాదౌవ
హ్నోద్యమమూపక త్వేపివ్యతావహ్నిమాహ్రదత్వాదిత్యాదిప్రయోగస్యానా
పత్తిః, నవాపర్యోవాహ్నిమాహ్రదమాల్ నహ్రదత్వాదిత్యాదిప్రయోగానుపప
త్తిః॥ యద్యపియత్క్రిందిద్విషయక భ్రమాన్యత్వంభ్రమసాధారణంభ్రమసామాన్య
న్యత్వంచతదభావవతితత్త్వకారకత్వరూప భ్రమత్వస్య తత్తత్ప్రకారసంబంధ
విశేష ఘటితత్వేనాననుగతతయా జగద్గతయావద్యస్తుభ్రమాణాంతత్తద్యస్తు
భ్రమతావచ్చిన్నభేదకూటరూపమితి దుష్టేయం ॥ తథాపి ప్రకృతసాధ్య
హేతుపక్షకపరామశేప్రకారీభూతాదేయేతత్తత్ప్రకారకభ్రమభిన్నత్వమేవ
విశేషణదేయం॥ యద్యపిభూమాదిమత్యపివర్వతాదౌ సమవాయాదిసంబంధావ
చ్చిన్న భూమాద్యభావసత్త్వాత్ వర్వతాదౌభూమాదిప్రమాయాన్సంగ్రహాయ
యత్సంబంధైవ హేతుప్రకారకంజ్ఞానంయత్రహేతువాచకపదేనవివక్షితం తత్తత
త్సంబంధావగాహితత్ప్రకారకభ్రమాన్యత్వం ప్రతీయత ఇత్యుపేయం తథావస్య
రూపాదిసంబంధైవప్రమేయత్వాదేః యత్ర హేతుత్వం తత్సంబంధైవ తద్భ్రమా
ప్రసిద్ధ్యాతదన్యత్వం దుగ్రహం॥ తథాపిత్రతాదృశభ్రమాన్యత్వ ప్రతీతిరే
చ్ఛేదకత్వాత్ ॥ నచైవమపి వర్వతోవహ్నిమాహ్రవాచ్యత్ప్రతిసమూహాలంబనా
నుమితేఃపృథివీర్వజ్ఞానజన్యయాప్రయోగోదుర్వారఇతివాచ్యమ్ ॥ జన్యతావ
చ్ఛేదకవిషయత్వవివక్షణాత్ । నచ గుణస్సత్త్వావాద్యవ్యత్యాదిత్యాదిప్రయో
గప్రసంగఇతివాచ్యమ్ । తస్యపక్షవిశేష్యతానిరూపితత్వేన విశేషణాత్ ॥వస్తు
తస్తు పంచమ్యథావిశిష్ట సాధ్యవైశిష్ట్యభానౌపగమాన్నక్షతిః ॥ ద్రివ్యనిష్ఠవిశే
ష్యతానిరూపితవిధేయతా విశిష్టస్య ద్రివ్యభిన్నేదాధాల్ పటాదౌఘటత్వ ప్ర
కారక జ్ఞానసత్త్వేపి ఘటత్వప్రకారకత్వవిహ్వాసత్వవత్ ॥ ఏతేనాక్తవిశేషణ
ప్రత్యేపేనానాథత్వంస్యాదిత్వపాస్తం * ప్రకృత్యర్థేతి * భూమాదిత్యాదౌ
లాక్షణిక భూమాదిపదార్థోభూమాదిజ్ఞానమ్ * తాదృశేతి * తద్వాక్యస్య పంచ
మిప్రకృతేతిశేషః ॥ యోభ్రమోప్రసిద్ధస్తదన్యత్వమాత్రం నప్రతీయతే యస్తు
నప్రసిద్ధస్తదన్యత్వంతుప్రతీయతమితిచెనాచనాయ తాదృశేత్యుక్తమ్ ॥ ననున్య
రూపసంబంధావచ్చిన్నఘటాద్యభావే హేత్వాభాసేవక్ష్యమాణిత్వాప్రమేయ
త్వాదేభ్యోమన్మంథవత్ప్రవతిచైత్రహీన తదన్యత్వం ప్రతీయతమివ ॥

వ నస్వీక్రియతే అతానవాషః ॥ వస్తుతస్తు సాన్వనయోగినిష్ఠవిశేషకానిరూపి
తత్వ స్వ ప్రతియోగినిష్ఠత్వసాన్వనాన్నితైవత త్రితయసంబంధేనసంబంధ విశి
ష్టాస్య ప్రకారతాళాలిత్యమేవానుగతభ్రమత్వం సువచం అతోభ్రమవిషయత
యైనప్రమేయత్వాది॥వాచ్యత్వాదిజ్ఞాపకమితి భ్రమదశాయాం వాచ్యంప్రమేయ
త్వాదిత్వాదిప్రయోగస్య తాదృశప్రయోగాధీనబాధస్యచ వారణాయ ప్రమే

అత్రభ్రమత్వంనతదభావవద్విశేషకతత్ప్రకారకజ్ఞానత్వంతత్పదార్థాననుగమా
త్ ॥ సాపిప్రమాసామాన్యభిన్నత్వంప్రమాత్వశ్శాసననుగమాత్ 'తత్తద్భ్రమభే
ద కూటస్యాప్రత్యయాల్ అననుభవాద్యక్ష్యమాణవామాద్యాహ * వస్తుతస్త్వి
తి * స్వేతి * స్వంసంబంధః వహ్నిప్రతియోగిక హృదానుయోగికసంయోగా
భ్యాంహృదాది విశేషకవహ్నిప్రదిప్రకారకభ్రమద్యయస్య సమవాయేన వద్య
తాది విశేషకవహ్నిప్రదిప్రకారకభ్రమస్యచ సంగ్రహాధ౯క్రమేణ సంబంధ
త్రయోపాదానం అన్యథాప్రకారతాయా ఆ ద్వైత్వితీయతృతీయసంబంధాభ్యాం
ద్వితీయేవృథమతృతీయసంబంధాభ్యాం తృతీయేవృథమద్వితీయసంబంధాభ్యాం
సంయోగాది మత్తయాఽసంగప్రసంగాల్ ॥ నచవాయూరూపవాణ్ ఇతిసమ
వాయేనభ్రమాసంగ్రహః సమవాయస్తేకత్వాదితివాద్యమ్ ॥ సాన్వీశ్రయనిష్ఠవిశే
షకానిరూపితత్వ స్వనిరూపకసంబంధ ప్రతియోగితాళీయవృత్తిత్వ స్వనిరూ
పకసంబంధావచ్ఛిన్నతైవత త్రితయసంబంధేన సంబంధానుయోగితా విశిష్టాస్య
త్వస్యవివక్షితత్వాల్ ॥ ననుతథాపి లోహితః స్ఫుటికఇతిసాన్వీశ్రయసంయోగాత్త
క పరంపరాసంబంధేన ప్రమాయామతివాన్తిః ॥ స్వపదేనసంయోగోపాదానై
ప్రకారతాయాః స్వప్రతియోగినిష్ఠత్వాభావాల్ సమవాయోపాదానైచ తదను
యోగినిష్ఠవిశేషకత్వాభావాల్ ॥ నచస్వపదేనపరంపరాసంబంధో గ్రాహ్య
ఇతివాచ్యమ్ ॥ పరంపరాయాః ప్రత్యేకానస్యత్వాదితేన్న ॥ సాన్వనయోగిని
ష్ఠవిశేషకానిరూపితత్వనేనసాన్వనవచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితవిశేషకానిరూ
పిత సంసగ౯తాళీయానుయోగినిష్ఠవిశేషకానిరూపితత్వస్య నిరూపకసంబం
ధావచ్ఛిన్న ప్రకారతాళుటితోక్తస్యవావాచ్యత్వాల్ ॥ నచపరంపరాసంబంధ
స్థైర ప్రత్యేకంసంసగ౯తాయా ఉపగమేవిశేషకాయా స్తన్నిరూపితత్వావ
త్తిరితివాద్యమ్ ॥ పరస్థానిర్వహ్నిరితిజ్ఞానస్య పరంపరయా షడ్వతేషమే

త్తాజ్ఞానప్రతిబంధకత్వ గారణాయప్రకారతా విశేష్యతానిరూపిత సంసర్గత
యోర్భేదోపగమాత్ || కెదిత్తు- సమవాయైవమతే రూపప్రతియోగికత్వ విశి
ష్టసమవాయేనవాయ్వాదో రూపాదిభిమైవ్యాప్తిగతిస్వవిశిష్టపర్యాప్తావచ్ఛే
దకతాకత్వ సావనచ్చినన్నప్రతియోగినిష్ఠత్వ స్వవిశిష్టావచ్ఛిన్న ప్రకారతా
నిరూపిత విశేష్యతానిరూపిత సంసర్గతావచ్ఛేదకీధూతధర్మవిశిష్టానుయో
గినిష్ఠ విశేష్యతానిరూపితత్వై తత్త్రితయసంబంధేన సంసర్గతావచ్ఛేదక
విశిష్టాన్యప్రకారతా శాలిత్యేనానుగమః సమవాయేన వాయూ రూపవాని
తిప్రమేన | పరంపరాసంబంధేన ప్రమావారణాయ భూతాంతమిత్యాహుః ||
తదసత్ || హ్రదోపహ్నిమానితిభిమాసంగ్రహాత్ || వహ్నిప్రతియోగితైకసం
బంధః హ్రదానుయోగితైకసంబంధ స్తద్యయసంసర్గకప్రహోపహ్నిమానితిభి
మాసంగ్రహాచ్ఛ -వస్తుతస్తు -సావశ్యయావచ్ఛిన్నత్వసావశ్యయప్రతియోగివృత్తి
త్వసావశ్యయావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతా విశిష్టసంసర్గతావిశిష్టా
నుయోగితావచ్ఛిదకీధూతానిరూపితలై వత్త్రితయసంబంధేన సంసర్గతావిశిష్టా
న్యప్రకారతాశాలిత్యేనానుగమః | అనుయోగితాయాం సంసర్గతావైశిష్ట్యంచ
సావశ్యయనిరూపితత్వ సావనచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న నిరూపితతోపభయసంబంధేన || తే
నహ్రదో వహ్నిమాన వాయూరూపవానితిభిమయోఃసంగ్రహః || ఉక్తసం
యోగద్యయావగాహిభిమసంగ్రహాయచ స్వనిరూపితత్వసావశ్యమానాధికరణవృ
త్తిత్వాభయసంబంధేనవిశేష్యతావైశిష్ట్యం బోధ్యమ్ || నచ తాదృశవిశేష్యతా
నిరూపితసంసర్గతావిశిష్టానుయోగితావ్యాపకవిశేష్యతానివేషోష్టితివాచ్యం
ఘటోరూపవానితిప్రమాయామతివ్యాప్తిః || నచతద్వారణాయసంసర్గతావ్యాపక
ప్రతియోగితాకానుయోగితాశ్రయవిశేష్యతానివేశ్యా, పటఘటోభయసంయోగ
వానితిసంయోగాభ్యాంఘటవత్పూర్వతలమితిభిమాసంగ్రహాత్ | అస్తాకంతుసావశ్య
యప్రతియోగ్యప్రతియోగికావృత్తిత్వేనసంసర్గతావిశేష్యాన్నదోషః || ఏవంనతి
కహ్నిప్రతియోగిక హ్రదానుయోగిక సంయోగాభ్యాంభిమస్య వారణ యత్రై
వఏవఘటః విభిన్నాధికరణయోస్సంయోగాభ్యాంవతేతత్తేదేకతరాధికరణ
తాభ్యాంసంయోగాభ్యాం తద్ఘటభిమసంగ్రహాయ సావశ్యమానాధికరణావృత్తి
త్వసావశ్యకత్వం బోధ్యమ్ || వస్తుతస్తు | ఉపదేశితసంయోగద్యయావగాహి

యత్సాద్విజ్ఞానస్యాపి తద్భక్తిమాస్యత్వేనైవ వచమివ్యక్త్యథాతావాద్యా సా
చాప్రసిద్ధానసమ్మతిః తిహాషణమనవకాశం నిగమనస్తపశ్చమ్యః లాక్షణికత్వ
ముపనంహరతి * ఏవంచేతి * ఎవంచ * పశ్చిమ్యజన్యజ్ఞాప్యభావాధాకత్వసి
ద్ధాచ * శేతుమత్వైః జన్యత్వైః జ్ఞాప్యత్వైలక్షణైవతి * జన్యత్వాపేక్షయాత
స్య శరీరగౌరవాదితిభావః * నచేతి * ధూమాదాలాకవాత్ పర్వతా వహ్ని
మానిత్యాది ప్రతిజ్ఞాఘటితన్యాయే అలాకాదెవేశేతుత్వై ప్రకృతశేతుత్వస్య
తాదాకపశ్చమీనివేశనాప్యతివ్యాప్తివారణ సమ్భవాద్ధూమాదితి శాత్వభి
ధానం అత్ర పశ్చిమ్యః ప్రకృతసాధ్యానివితస్వాధాబోధకత్వవిశేషణమాల్య
ణాతివ్యాప్తివారణసమ్మవాత్ తాదృశసాధ్య విశేషణీయోపస్థాపితాంతవిశేషణ
వ్యాప్యత్రయే స్థలారతెతివ్యాప్తిందర్శయతి * ధూమాదహ్నిమతశ్చితి * అ
త్ర వహ్నిమత్వైస్ పక్షస్యాపి భానాల్ వివక్షణీయవిశేషణై పక్షతావచ్ఛేదక
పర్యంతనివేశనాత్త్రైవవ్యాప్యత్తిః, సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వాంశనివేశనా

భ్రమస్య సంసర్గతాభేదేన ప్రకారతాభేదాత్తాదృశవిశేష్యతానిరూపితత్వస్య
నిరూపిత ప్రకారతానిరూపితత్వభయసంబద్ధేన సంసర్గతావిషయాయ సంస
ర్గతాతద్విశిష్టేత్యాదిప్రాగ్వత్ । ఏవంచప్రమేయవానితి ప్రమాసత్వాత్తా
దృశవిశేష్యత్వానమానాధికరణసంబంధాప్రసిద్ధావపినక్షతిరితి ॥ సావశ్యయావ
చ్ఛిన్నత్వస్థానేలాఘవాత్స్వనిరూపితత్వమపి నివేశయంతి ॥ కేచిత్తు సాన్వయో
గినిష్ఠవిశేష్యతానిరూపితత్వైత్యన్యతాదాత్మ్యస్వనిష్ఠసాన్సర్గికవిషయతానిరూ
పిత సాన్సర్గికవిషయతాశ్రయత్వాన్యతర సంబధేన స్వవిశిష్టోయః సాన్వచ్ఛి
న్నప్రకారతానిరూపితసంసర్గతాశ్రయః తదనుయోగినిష్ఠవిశేష్యతానిరూపిత
త్వైత్యథః । సాక్షాత్సంబంధేన ప్రమావారణాయతాదాత్మ్యనివేశిత్యాహం
* ప్రమేయత్వమితి * వాచ్యత్వాదిజ్ఞానజనకభ్రమాత్తక్ జ్ఞానవిషయః ప్రమే
యత్వమితి భ్రమదశాయామిత్యథః * తద్భక్తిమాస్యత్వేన * ప్రమేయత్వ
భ్రమాస్యత్వేన ॥ సాచసంభవతీతి యోజనా * అప్రసిద్ధ్యా * భ్రమాత్తక్ ప్రమేయ
త్వజ్ఞానాప్రసిద్ధ్యా * అనవకాశమితి * ప్రమేయత్వభ్రమాప్రసిద్ధావపివాచ్య
త్వాదిజ్ఞానజనకప్రమేయత్వజ్ఞానం భ్రమశ్చితిభ్రమత్వ నిశ్చయస్యవిరోధినిశ్చయ
త్వేన విరోధితయాతత్వత్వై భ్రమసామాన్యభిన్నత్వ శాబ్దబోధాసంభవాదితి

య స్థలాంతరేతివ్యాప్తిందర్శయతి * పర్వతో ధూమాద్వహ్నిమానితి * తత్ప్రశస్య
 నిగమనే * తస్మాద్ధూమాద్వహ్నిమానిత్యాకారక తత్ప్రప పఞ్చమ్యథావిశిష్టవ
 హ్నితస్మేవ సాధ్యతావచ్ఛేదకమితి తదవచ్చిన్నే పఞ్చమ్యథావననయాత్
 సాధ్యతావచ్ఛేదకవిశిష్టాన్వితసాన్వర్థబోధకత్వనివేశనేనాతివ్యాప్తిః ధూమాద్వ
 హ్నిమతస్సధర్మేత్యాదౌ ప్రకృతపక్షతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నే యస్య సాధ్యస్య
 ద్వితీయవహ్నిపదజన్యోపస్థితివశాదస్వయః ప్రథమవహ్నిపదోపస్థాపితే తత్రై
 వ ప్రతిజ్ఞాఘటకపఞ్చమ్యథాస్యాన్వయాత్పక్షాన్వితసాధ్యాన్విత సాన్వర్థబోధ
 కత్వవిశేషణన తద్వాంఛాసమ్భవాత్సాధ్యే ప్రకృతపక్షాన్వితత్వం విహాయప్ర
 కృతపక్షాన్వితసాన్వర్థబోధకపదోపస్థాపితత్వంనివేశితమ్ || యద్యపి ఉభయత్ర
 వహ్నివదైనైకమేవసాధ్యమువస్థాప్యతే అతానైతావతాప్యక్తాతివ్యాప్తివారణస
 మ్భవః || తథాపిప్రకృతపక్షతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నవిశేష్యతానిరూపితాయా విశే
 షణతాతదవచ్చిన్న సాధ్యతావచ్ఛేదవిశిష్టసాధ్యీయవిశేష్యతానిరూపితసాన్వర్థ
 విషయతాప్రయోజకత్వంబోధకాంతార్థః || అతఃపఞ్చమీత్వమనివేశ్యంప్రయోజ
 భావః * హేత్వభిధానం * ద్వితీయప్రతిజ్ఞాత్తరమితి శేషః * బోధకాంతార్థాఇతి *
 ఉక్తప్రతిజ్ఞాఘటకపంచమ్యాః పక్షతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నవిషయతాంతర్గత తా
 దృశసాధ్యవిషయతానిరూపిత జ్ఞాప్యత్వవిషయతామాత్రప్రయోజకత్వాన్నాతి
 ప్రసంగఇతి భావః || పక్షాంశేసాధ్యస్యవిషయతాచపూర్వపదధీతసాక్షాత్ప్ర
 దంపరాసాధారణీబోధ్యా * పఞ్చమీత్వమితి * బోధకాంతంపఞ్చమీపదార్థ
 ఇత్యనేయే || హేతువాక్యజన్యశాబ్దబోధేజాలేపి కథమస్యగమకత్వమిత్యాకాం
 త్వాం వినానోదాహరణాదికం ప్రదర్శయితుంశక్యత ఇత్యతస్తాదృశ శాబ్దబోధ
 స్య తాదృశజ్ఞానాహేతుతాంప్రదర్శయతి * అనుమితీతి * కథమస్య గమక
 త్వమిత్యాకాంతాయాః యద్రూపావచ్చిన్నస్య తాదృశవిషయతయా హేతువా
 క్యాదుపస్థితి స్త్రూపం ధర్మితావచ్ఛేదకీకృత్యైవ తాదృశవిషయతానిర్వాహ
 కవిషయకత్వేనజ్ఞానవిషయకత్వాత్ || నిర్వాహ్యజ్ఞానస్య నిర్వాహకజ్ఞానా
 శక్త్యాదిదిధానః | లక్షణానుసగమేపి యద్విషయకేత్వాది నియమావ్యాహతే

నాథావాల్ ఉపనయోపస్థాపితపక్షవిశేషణతాపన్నసాధ్యాన్వికాథాబోధకప
 జ్ఞప్త్యంతరత్వదమాదాయాననుషంగపక్షేపి నిగమనెతివ్యాప్తైర్వాసరణంతా
 ణికపదప్రయోజనః అయమాత్మాజ్ఞానాదిత్యాదౌ జ్ఞానపదముఖ్యాధాపరమైవ
 పజ్ఞప్త్యథాన్వయస్య తలైవసమ్యవన లక్షణావీజభూతాన్వయానుపపత్తిరిర
 హదిత్యభిమానినా ము కలక్షణైర్వాప్తిశబ్దామధ్యక్షముపస్యస్యతి *యత్త్వి
 తి * శుద్ధజ్ఞానత్వావచ్చిన్నేన సమంపజ్ఞప్త్యథాన్వయసమ్యవేష్యనుమితిజన
 కజ్ఞానవిషయతయోపస్థితావేవ జ్ఞానరూపహేతో తద్విషయతానిర్వాహకవ్యా
 ప్త్యాకాంతయా యోజ్ఞానవాక్సలైత్త్యుదాహరణాది ప్రయోగసమ్యవభిజ్ఞా
 నవిషయకజ్ఞానత్వావచ్చిన్నే తాత్పర్యానుపపత్త్యా లక్షణాయాలపశ్యతత్వమితిస
 మాధత్తై * తన్నైత్వాదినా * యద్విషయకజ్ఞానస్య * యద్విషయకజ్ఞానత్వాన
 చ్చిన్నస్య * హేతుత్వం * అనుమితిజనకత్వం * తస్యవ్యాప్త్యాదిజ్ఞానాయాం * తు
 ల్యవిత్రివేద్యతయా అథాహోవా తత్రప్రతితానుమాపకజ్ఞానవిషయతానిర్వా
 హకాకాంతాయామిత్యధాః * ఉదాహరణాదిప్రయోగః * ఉదాహరణోప
 సయాధ్యాం తన్నిష్ఠవ్యాప్తిపక్షధర్మతాప్రదర్శనమ్ ॥ యద్యపి జ్ఞానవిషయకజ్ఞా
 నత్వావచ్చిన్నే జ్ఞానపదతాత్పర్యేపి ముఖ్యాధాజ్ఞానత్వావచ్చిన్నవరత్వమక్షత
 మేవెతిపూర్వోపదర్శితముఖ్యాధాతాత్పర్యరూపాలక్షణికత్వం నావ
 పద్యతేతి॥ తథాపిశక్యతావచ్ఛేదకవిలక్షణరూపావచ్చిన్నతాత్పర్యకత్వమేవలా
 క్షణికత్వమతానదాః ॥ నను శుద్ధజ్ఞానత్వావచ్చిన్నేనుమాపకత్వబోధేపి
 తత్తన్నిర్వాహకవ్యాప్త్యాదివిషయకత్వలాభాయ వస్తుగత్యా తాదృశ జ్ఞానవి
 అవచ్ఛేదకనివేశాయాహ * యదితి * తథాచయద్యూపావచ్చిన్నవిషయక జ్ఞాన
 త్వం తజ్జనకతావచ్ఛేదకంతద్యూపావచ్చిన్నస్యేత్యర్థః । ఇద్విబోధేతుల్యవిత్రివ
 ద్యత్వేమానాథావాదధర్మతేతి * తత్ర * హేతో * నిర్వాహకాకాంతాయాం * నిర్వా
 హకావాస్తరధర్మజ్ఞానాయాం * తత్ర * శుద్ధజ్ఞానత్వావచ్చిన్నే పదామర్శేతి తన్ని
 ర్వాహకేతి * అనుమితిజనకత్వనిర్వాహకత్వధాః * వస్తుగత్యేతి * తథాచ
 యద్యూపావచ్చిన్న విషయకత్వమనుమితిజనకతావచ్ఛేదకతయా హేత్వధా
 స్తద్యూపావచ్చిన్నస్తేవవ్యాప్త్యాదివ్రదశానమితిసనియమః । కింతుయద్యూ
 పావచ్చిన్నస్యజనక త్వేనప్రతితజ్ఞానీయావిషయతాతద్యూపావచ్చిన్నే తన్నిరావే

య స్థలాంతరేతివ్యాప్తిందర్శయతి * పర్యతోధూమాద్యహ్నిమానితి * తత్త్ర్యన్య
నిగమనే * తస్మాద్ధూమాద్యహ్నిమానిత్యాకారకే అత్రోప పఞ్చమ్యథావిశిష్టవ
హ్నిత్వమేవ సాధ్యతావచ్ఛేదకమితి తదవచ్చిన్నే పఞ్చమ్యథా సస్వయాత్
సాధ్యతావచ్ఛేదకవిశిష్టాన్వితసాన్వీధాబోధకత్వనివేశనేనాతివ్యాప్తిః ధూమాద్య
హ్నిమతస్పృథమేత్యాదౌ ప్రకృతపక్షతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నే యస్య సాధ్యస్య
ద్వితీయవహ్నిపదజన్యోపస్థితివశాదన్వయః ప్రథమవహ్నిపదోపస్థాపితే తత్రై
వ ప్రతిజ్ఞాఘటకపఞ్చమ్యథాస్యాన్వయాత్పక్షాన్వితసాధ్యాన్విత సాన్వీధాబోధ
కత్వవిశేషణన తద్వాంఠాసమ్యవత్సాద్యే ప్రకృతపక్షాన్వితత్వం విషయప్ర
కృతపక్షాన్వితసాన్వీధాబోధకపదోపస్థాపితత్వంనివేశితమ్ || యద్యపి ఉభయత్ర
వహ్నివదనైకే త్వివసాధ్యముపస్థాప్యతే అతానైకావతాపుక్తాతివ్యాప్తివారణస
మ్యవః || తథాపి ప్రకృతపక్షతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నవిశేష్యతానిరూపితాయా విశే
షణతాతదవచ్చిన్న సాధ్యతావచ్ఛేదవిశిష్టసాధ్యీయవిశేష్యతానిరూపితసాన్వీధా
విషయతాప్రయోజకత్వంబోధకాంతాధాః || అతఃపఞ్చమీత్వమనివేశ్యంప్రయోజ
భావః * హేత్వభిధానం * ద్వితీయప్రతిజ్ఞాత్తరమితి శేషః * బోధకాంతార్థాః ఇతి *
ఉక్తప్రతిజ్ఞాఘటకపంచమ్యాః పక్షతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నవిషయతాంతర్గతతా
ద్యుతసాధ్యవిషయతానిరూపిత జ్ఞాప్యత్వవిషయతామాత్రప్రయోజకత్వాన్నితి
ప్రసంగఇతి భావః || పక్షాంతేనాధ్యన్యవిషయతాచపూర్వోపదేశితసాక్షాత్ప్ర
దంపరాసాధారణీబోధ్యా * పఞ్చమీత్వమితి * బోధకాంతంపఞ్చమీపదార్థ
ఇత్యనేయే || హేతువాక్యజన్యశాబ్దబోధేజాలెపి కథమన్యగమకత్వమిత్యాకాం
క్షాం వినానోదాహరణాదికం ప్రదశయితుంశక్యత ఇత్యతస్తాద్యుత శాబ్దబోధ
స్య తాద్యుతజ్ఞానాహేతుకాంప్రదేశయతి * అనుమితితి * కథమన్య గమక
త్వమిత్యాకాంక్షాయాః యద్యూపావచ్చిన్నస్య తాద్యుతవిషయతయా హేతువా
క్యాదుపస్థితి స్తద్రూపం ధర్మితావచ్ఛేదకీకృత్యైవ తాద్యుతవిషయతానిర్వాహ
కవిషయకత్వేనజ్ఞానవిషయకత్వాత్ || నిర్వాహ్యజ్ఞానస్య నిర్వాహకజ్ఞానా
శక్తకత్వాదితిభావః | లక్షణానుసగమేపి యద్విషయకేత్యాది నియమావ్యాహారః

నాథావాలీ ఉపనయోపస్థాపితక్షవిశేషణతాపన్నసాధ్యాన్వికాథాబోధకప
 ఇచ్చిమ్యంతతత్పదమాదాయాననుషంగపక్షేపి నిగమనెతివ్యాప్తైర్వారణంతాక్ష
 ణికపదప్రయోజనం అయమాత్మాజ్ఞానాదిత్యాదౌ జ్ఞానపదంముఖ్యాధాపరమైవ
 వచ్చిమ్యథాన్వయస్య తలైవసమ్యవన లక్షణావీజభూతాన్వయానుపపత్తివిర
 హాదిత్యభిమానినా ము కలక్షణైవ్యాప్తిశజ్ఞాముద్ధర్తముపన్యస్యతి *యద్వి
 తి * శుద్ధజ్ఞానత్వావచ్చిన్నైన సమంవచ్చిమ్యథాన్వయసమ్యవేష్యనుమితిజన
 కజ్ఞానవిషయతయోపస్థితావేవ జ్ఞానరూపమేతా తద్విషయతానిర్వాహకవ్యా
 ప్త్యైకాంతయా యోజ్ఞానవాన్సలైత్తుదాహరణాది ప్రయోగసమ్యవేషిజ్ఞా
 నవిషయకజ్ఞానత్వావచ్చిన్నై తాత్పర్యానుపపత్త్యైకలక్షణాయాలసశ్యకత్వమితిస
 మాధత్తై * తన్నైత్వాదినా * యద్విషయకజ్ఞానస్య * యద్విషయకజ్ఞానత్వావ
 చ్చిన్నస్య * హేతుత్వం * అనుమితిజనకత్వం * తస్యవ్యాప్త్యాదిజ్ఞానాయాం * తు
 ల్యవిత్తివేద్యతయా అథానావా తత్రప్రతితానుమాపకజ్ఞానవిషయతానిర్వా
 హకాకాంతాయామిత్యధః * ఉదాహరణాదిప్రయోగః * ఉదాహరణోప
 సయాభ్యాం తన్నిష్ఠవ్యాప్తిపక్షధర్తతాప్రదర్శనమ్ || యద్యపి జ్ఞానవిషయకజ్ఞా
 నత్వావచ్చిన్నై జ్ఞానపదతాత్పర్యేపి ముఖ్యాధాజ్ఞానత్వావచ్చిన్నైవరత్వమక్షత
 మేవేతిపూర్వోపదర్శితముఖ్యాధాతాత్పర్యరాహిత్యరూపంలాక్షణికత్వం నావ
 పద్యతఇతి || తథాపిశక్యతావచ్ఛేదకవిలక్షణరూపావచ్చిన్నైతాత్పర్యకత్వమేవలా
 క్షణికత్వమతానదోషః || నను శుద్ధజ్ఞానత్వావచ్చిన్నై ననుమాపకత్వబోధేపి
 తత్తన్నిర్వాహకవ్యాప్త్యాదిమద్విషయకత్వలాభాయ వస్తుగత్యా తాదృశ జ్ఞానవి
 అవచ్ఛేదకనివేశాయాహ * యదితి * తథావయద్యూపావచ్చిన్నైవిషయక జ్ఞాన
 త్వం తజ్జనకతావచ్ఛేదకతద్యూపావచ్చిన్నైస్యేత్యర్థః | శబ్దబోధేతుల్యవిత్తివ
 ద్యత్యైవనాథావాదద్ధతఇతి * తత్ర * హేతా * నిర్వాహకాకాంతాయాం * నిర్వా
 హకావాస్తరధర్తజ్ఞానాయాం * తత్ర * శుద్ధజ్ఞానత్వావచ్చిన్నై పదామర్శే * తన్ని
 ర్వాహకేతి * అనుమితిజనకత్వనిర్వాహకత్వధః * వస్తుగత్యేతి * తథావ
 యద్యూపావచ్చిన్నై విషయకత్వమనుమితిజనకతావచ్ఛేదకతయా హేత్యధా
 స్తద్యూపావచ్చిన్నైవ్యవహృత్యాదివృద్ధశానమితిసనియమః | కింతుయద్యూ
 పావచ్చిన్నస్యజనకత్వసప్రతితజ్ఞానీయావిషయతాతద్యూపావచ్చిన్నైతన్నిర్వా

షయాధూతైజ్ఞానై వ్యాప్త్యాదిప్రదర్శనసంగతిత్యతలహా * అన్యథేతి * జనకజ్ఞాన
విషయతయాఽప్రతితేఽపిజ్ఞానేవాస్తవతాదృశవిషయతాంపురస్కృత్య వ్యాప్త్య
పక్షానై సుఖాదేరవ్యాతృత్వానమాపకజ్ఞానవిషయతయా అయమాత్మాజ్ఞానా
దిత్యుక్తి యస్సుఖసతతైత్యతాహరణప్రయోగప్రసంగాఽత్యథః ॥ తథాచ సు
ఖాదా వ్యాప్త్యాదిప్రదర్శనైపిజ్ఞానైఽనుమాపకత్వ నిర్వాహకవ్యాప్త్యాదిమద్వి
షయకత్వవర్జస్తాలాభాదాకాంత్యాయాఅపూరణాత్ యథాసుఖాదా నతత్ప్ర
దర్శనం తత్రైవైతన్య తేజ్ఞానేపి నతత్ప్రదర్శనముపపద్యతేఇతిభావః॥ ఉక్తప్రతిజ్ఞా
దానతివ్యాప్తివారణాయ ప్రకారాంతరేణ లక్షణంపరిమూర్త్యతాంమతమాహ॥
* కేవలస్థితి * పశ్చిమ్యన్తైతి * కస్యాశ్చిత్ ప్రతిజ్ఞాయాఃపశ్చిమ్యన్తలక్షణిక
పదవత్త్వపిఘామజ్ఞానజ్ఞాప్యలోకవాప్సర్వతోష్మామానిత్యాదిప్రతిజ్ఞాయా
వ్యభిచారేణావయవతావచ్ఛేదకం ప్రతిజ్ఞాత్వంపక్షాదిభేదేనభిన్నమపి నతాదృ
శపదవత్త్వనియతమితి నాతిప్రసంగఇతిభావః॥ తాదృశావచ్ఛేదకం మేతుత్వందు
ర్వచం సువచత్వై తదేవ లక్షణమిత్యన్యథాపరిమూర్త్యతే * తాదృశేతి * తా
దృశశబ్దః * పశ్చిమ్యన్తలక్షణికపదం॥ ప్రతిజ్ఞాత్వాదికంచతాదృశపదాద్యనుటి
త్రపివ్యాప్తిప్రతిజ్ఞాదేస్సత్త్వేన తాదృశపదవత్త్వ వ్యభిచారితి తచ్ఛాన్యత్యా
భావాన్నస్థితిజావానతివ్యాప్తిః ॥ తాదృశపదవత్త్వవ్యభిచారిమేయత్వాదిమా
శ్యత్వాప్రసిద్ధ్యాఽవయవతావచ్ఛేదకేతి ॥ అత్ర ప్రతిజ్ఞాత్వమేతుత్వస్థానా
స్థావయవతావచ్ఛేదకత్వస్తేకస్యాభావాత్ ప్రతిజ్ఞాత్వాదికం వినివృత్తపాదా
య తద్భూత్యత్వనివేశ్యం తథాచ మేతుత్వవ్యావర్తనాయోపాత్తం తాదృశ
పదవత్త్వవ్యభిచారిత్వవిశేషణమనర్థకం॥ యదిచ ప్రతిజ్ఞాత్వమేతుత్వాది సా
సాధారణం ప్రతిజ్ఞాత్వాదిపంచాన్యతమత్వ మవయవతావచ్ఛేదకం తదా తత్రమే
తుత్వప్రవేశేతస్యాన్యాదృశస్య దుర్వచత్వాత్ సువచత్వైతదేవాస్తులక్షణం॥ అ
న్యతమమధ్యే మేతుత్వమస్తభావ్యతాదృశ్యత్వయే విశేషణాంతరదానంచన్య
త్వాశ్చనాన్ధీతి న్యాయేనాయుక్తమిత్యన్వరసః—పశ్చిమ్యన్తైత్యాదిలక్షణికతూద

హకాకాంత్యయోదాహరణాదీత్యథః * ఉక్తప్రతిజ్ఞాదా * ధూమాదాలోకవా
పర్వతోష్మామానితి శబ్దోక్తప్రతిజ్ఞాదాదిత్యథః * కస్యాశ్చిత్ * ధూమా
దాలోకవానిత్యాదేః * తత్ర * అన్యతమత్వశరీరే

నుమతాంధూమాదిత్యాదివాక్యస్థ ధూమాదిపదస్య జ్ఞానైలక్షణాంసావృతస్యైవ
 దూషయతి *సహ్యాస్తీతి*జ్ఞానజ్ఞాప్యత్వలక్షణయేతి* జ్ఞాప్యత్వలక్షణాయాలవ
 శ్యకత్వాత్తత్రైవిజ్ఞానాంతస్యాప్యధికస్యప్రవేశేనైవ ధూమాదిపదస్య ముఖ్యా
 భావరత్నైవిధూమాదిజ్ఞానజ్ఞాప్యత్వ లాభసంభవ ఇత్యర్థః * సహ్యాపదితాన
 పజ్ఞామీప్రకృతిధూమాదిపదే || నన్వేవంజ్ఞానస్య పజ్ఞామ్యర్థైకదేశతయా త
 త్రిధూమాదిపదార్థస్యాన్వయాయోగాత్ ధూమాదిజ్ఞానాలాభః|| నచజ్ఞాప్యత్వస్య
 పజ్ఞామ్యర్థత్వేపి జన్యత్వరూపతదేక దేశేకథం ధూమాదిపదార్థతజ్ఞానాన్వ
 యసంభవఇతివాచ్యమ్|| ప్రేతస్యపుత్రాదుటాదన్యథక్త్యాదౌసంబంధిపదార్థై
 కదేశే జన్యత్వాదౌపదార్థా న్తరస్యాన్వయదర్శనాన్నిష్ప్రతియోగికమీవపదా
 ర్థైకదేశే ఇతరాన్వయస్యాత్పుత్రత్వన్నత్వాత్ ||నచ స్వతంత్రాపస్థితమివ వ
 దార్థేఇతరాన్వయజ్ఞానాజాయతే నత్వితరవిశేషణతయోపస్థితే-అతివినశార్హ
 త్యేత్యాదౌస్వతంత్రగోత్వాద్యుపస్థితయేలక్షణత్యతలకాంతాదివిరహమీవపదా
 భావంతరస్య పదార్థైకదేశేనన్వయేబీజం సచసప్రతియోగినిష్ప్రతియోగి
 కేకదేశసాధారణఇతివాచ్యం||ఫలానురోధన సప్రతియోగికపదార్థావిశేషాంత
 యోపస్థితేపి ప్రతియోగిజ్ఞానాజాయతేఇతికల్పనాత్ ||నచ జ్ఞానాదిసంవిషయకవ
 దార్థేపితథోపస్థితేవిషయవిశేషజ్ఞానాజాయతేఇతియజ్యతే కల్పకాభావాది
 త్యాశజ్ఞానసంవిషయకకృతిదృష్టాంతేనపదార్థైకదేశేజ్ఞానేపివిషయాకాంతాం
 వ్యవస్థాపయతి * ఆకాంతావైదిత్యాచ్యుతి * కుత్రచిన్వతంత్రాపస్థితమివ
 తథాకాంతాకుత్రచిద్విశేషణతయాత్పుపస్థితే కస్యచిదాకాంతైతి విషయస్వ
 భావాధీనతయాత్కాంతా వైదిత్యాగ్రదిత్యర్థః *కర్తుకృతీవేతి*పక్షత్యా
 దాత్మజాద్యర్థైకర్యాద్యైకదేశే కృతౌ యథావిషయత్వేనపాకాదికియాన్వే
 తీత్యర్థః || ఇదంతుబోధ్యం || జ్ఞానారూపాకాంతాయాః శబ్దధీహేతుత్వం

*పుత్రః*జన్యత్వవిశిష్టఃపుమా*నిష్ప్రతియోగికమీవతి*జ్ఞానస్యనిష్ప్రతియో
 గికత్వాదితిభావః*లక్షణా*గోపకస్యగోత్వేఇతి శేషః*ఆకాంతా*జ్ఞానా*స
 చేతి * తథాచజ్ఞాప్యత్వస్య పజ్ఞామ్యర్థతామతే ప్రకృత్యర్థాన్వయానుపప
 త్తిదుర్వారైవేతిభావః * కల్పకైతి * జ్ఞానపదార్థకాత్పదాదౌ వ్యభిచారా
 త్ * పక్షేత్యాదావీతి * ఆదినాపాచకథక్త్యాదాపుణాదికృత్ప్రశ్నయవరిగ్ర
 హ-జ్ఞానారూపాకాంతాయాః శబ్దబోధజనకత్వందూషయతి *ఇదంతితి*

అజ్ఞానోరపి శబ్దబోధోదయాన్తఃకృతానిరాకృతం తథాచాకాంతావిగహః
 పదాధైకదేశే పదార్థాంతరాసన్వయేనఽజః॥గార్హియేత్యాదౌ పదాధైక
 దేశే గౌరవే నిత్యాదిపదార్థాభేదాన్వయబోధ ప్రయోజకాయాస్సమానవి
 భక్తి తత్పదసమభివ్యాహారరూపాయా ఆకాంతాయాఅక్షతత్వాదతః పదా
 ధీనాయాస్సవత్తతమపస్థితేః పదార్థాంతరస్య తత్ప్రాసన్వయబోధే సేతు
 తావాచ్యా ॥ ఏనంచ జ్ఞానవిశిష్టార్థకాత్వాదిపదఘటితాదార్తానదగ్గమిత్యాది
 వాక్యాత్పదాధైకదేశే జ్ఞానదగ్గవ్యభేదాన్వయవారణాయ దండజన్యో నదం
 డజన్యిత్యాది వాక్యాత్పదాధైకదేశజన్యత్వాదౌ దండజన్యభేదాన్వయబో
 ధహారణాయచ కల్పనీయే జ్ఞానాదన్యం శేషతరాన్వయబోధే స్వతంత్రజ్ఞానాద్భ్య
 పస్థితీసేతుత్వే కార్యకావచ్ఛేదకకోటిప్రవిష్టేతరవిషయతాయాం విషయితాన
 మ్పంధావచ్ఛిన్నప్రకారతాన్వత్వవిశేషణందేయం॥వస్తుతాజ్ఞానాదివిషయకశా
 బ్దబోధే స్వతంత్రజ్ఞానాదుపస్థితైర్వైతైర్వేపి పశ్చిమ్యదిజన్యజ్ఞానజ్ఞాన్యత్వా
 వ్యతిప్రకృతిజన్యధూమాదుపస్థితయోగ్యతాజ్ఞానాదిఘటిత శబ్దసామగ్ర్యః ప
 దాధైకదేశేజ్ఞానాదౌ విషయతాదినమ్పందేన ధూమాది ప్రకారకశబ్దబో
 ధజననే బాధకాభావః తాదృశసామగ్ర్యం స్వతంత్రజ్ఞానాదుపస్థితై రనంత
 ర్భావాత్తాదృకోపస్థితైర్జ్ఞానాదౌ దగ్గవ్యభేదాన్వయబోధప్రయోజకసామగ్ర్య
 న్తరేపివనివేశాల్॥నచైవంస్వతంత్రజ్ఞానాదుపస్థితైర్వ్యభిచారేణ సేతుత్వ
 మేవసన్వనతీతివాచ్యం॥యతోయత్రైకరూపావచ్ఛిన్నైవదే పదాంతరాకాం
 త్రాగృహీతా అన్యరూపేణచవృత్తిఃగృహీతాతత్ప్రాతిప్రసంగవారణాయతత్తదా
 నుపూర్వీవిశేషరూపపదవిశేషత్వ ప్రకారేణ గృహీతవృత్తికపదజన్యతత్తత్పదా
 ణ్మోపస్థితైర్వైతైర్వైతావాచ్యాతథాసతితద్ధర్మప్రకారేణాకాంతాది గ్రహస్యతద్ధర్మ
 * అక్షతత్వాదితి* తథాచశక్త్యపస్థాపితగౌపదాధైకదేశగోత్వేనిత్యపదా
 థాన్వయాపత్తిరితిభావః । జ్ఞాన్యత్వమాత్రస్య వశ్యమ్యర్థకామతేజస్యకాయా
 స్సవత్తంత్రాపస్థిత్యభావనప్రకృత్యథాన్వయానువవత్తివల్ జ్ఞానజ్ఞాన్యకాయాః
 పశ్చిమ్యర్థకామతేజ్ఞానస్యస్వతంత్రాపస్థిత్యభావేన తదమవపత్తిరితిదూషణంస
 మాధావప్రదేశేనోద్ధరతి *ఏవంచేతి*విషయత్వాదిక్యాదినానిరూపితత్వసం
 బద్ధపరిగ్రహః *జ్ఞానాదీతి*అత్తానదగ్గమిత్యాదౌశబ్దబోధభయేనేత్యాదిః

ప్రకారేణగృహీతవృత్తిక పదాధీనాపస్థితైశ్చ పరస్పరసహకారేణైవ ఘటజవక
 త్వాపగమేనాత్మాతప్రసంగవారణసంభవాత్ తథాచనానానుపూర్వీప్రకారక
 పదజ్ఞానజన్యోపస్థితీనామేకవిధశాబ్దబోధే విభిన్నరూపేణ మోతుతయా వ్యభి
 చారతవశ్యకృతితద్వ్యవత్తనైవ దర్శితవ్యభిచారస్యవారణమితి || ఏతేన జన్య
 త్వాం శేషతరాన్వయబోధన్వతంత్రజ్ఞానోపస్థితైశ్చకారణభావ కాగ్యతా
 వచ్చేదకకోటిప్రవిష్టతరవిషయతానాం నిరూపితత్వసంబంధావద్భిన్నప్రకారతా
 భేదనివేశనముభయవాదిసిద్ధం అన్యథా బాపగవశ్యాదా తద్ధితాధాన్వత్యైక
 దేశజన్యత్వేనిరూప్యత్వసంబంధేనప్రకృత్యధాన్వయానుపవత్యైజ్ఞాన్వజ్ఞాన్వత్వ
 స్య పంచమ్యర్థత్వమితేనస్వతంత్రజ్ఞానోపస్థితజన్యతావచ్చేదకఘటకజ్ఞానవిషయ
 తానిరూపితతరవిషయతాయాం విషయతాసంబంధావద్భిన్నప్రకారతాభేదనివే
 శనమధికమితిప్రత్యుక్తం || తదనివేశేప్రుపదర్శితీత్యాసామంజస్యోత్ || వైయాక
 రణశత్యాదాతదస్మితేతద్వేదేత్యనెనవిహితతద్ధితార్థస్యవత్తురేకదేశజ్ఞానవిషయత
 యాప్రకృత్యర్థస్యాన్వయోపపత్తయేఉక్తస్థలేవిషయతాసంబంధావద్భిన్నప్రకార
 తాభేదనివేశస్యసర్వమతపివావశ్యకత్వాచ్చేతి || ప్రకృతైర్ముఖ్యార్థపరశ్చేయ్యుక్త్యం
 తరమాహ * యద్ధర్మ విశిష్టశ్చైతి || * యద్ధర్మ విశిష్టః పంచమప్రకృత్యర్థః తద్ధర్మ విశిష్ట
 స్తేనవ్యాప్యత్యముపదగ్గతకృతిజ్ఞానజ్ఞాన్వత్వస్య పంచమ్యర్థతామతే తద్ధర్మ విశి
 ష్టస్తేనపంచమ్యాజనకజ్ఞానవిషయత్వబోధలాభాదితిభావః * అన్యథా * పంచమ్యా
 జ్ఞానజనకత్వేన బోధితప్రకృత్యర్థజ్ఞానేవిషయత్వేన విశేషణతామవలంబ్యవిష
 యేవ్యాప్యప్రపదగ్గనసంగమనే * యథార్థధూమజ్ఞానాదిప్రయోగేపీతి * తత్రా

తహి స్యతస్తేనైజ్ఞానాద్యుపస్థితేః కాపి శాబ్దసామగ్రిఘటకత్వం నాస్తీ
 త్యాత్మానద్రవ్యమిత్యుక్తస్థలే జ్ఞానాదా ద్రవ్యభేదబోధప్రసక్తాదిత్యతలహ
 * తాద్యశేతి * ఉక్తాతిప్రసంగః * యత్రైకరూపేణాకాంతాగ్రహణ
 న్యరూపేణ వృత్తిగ్రహస్తత్ర * వత్త * అన్యవహితాత్తరత్వనివేశః * దర్శి
 తేతి * ణంచమ్యర్థఘటకజ్ఞానేప్రకృత్యర్థబోధే న్వతంత్రజ్ఞానోపస్థితేత్యా
 దిః * ఏతేన * వస్తురస్తితికల్పస్యాదరేణ * జన్యత్వాం శే * దండజన్య
 దండజన్యశత్యాదా * బాపగవః * ఉనసమీపవతేనీ గాః యన్యసఉపగ
 పగోరవత్సంప్రమానాపగవః * అధికమితి * జన్యజ్ఞానవిషయత్వస్యపంచమ్య

పిశక్తువస్థిజ్ఞానే పంచమ్యర్థజ్ఞాపకతాన్వయేన ధూమాదేజ్ఞాపకజ్ఞానవిషయత్వ
 లాభేన ధూమాదావ్యాప్యత్వప్రదర్శనంస్యాత్ అస్తన్నతేచ జ్ఞానజ్ఞాప్యత్వస్వేవ
 పశ్చిమ్యర్థతయాధూమజ్ఞానజ్ఞానస్వేవ తత్తేజ్ఞాపకత్వం పరీయతే సతు ధూ
 మజ్ఞానస్వేతినాతిప్రసంగఇతి । సద పంచమ్యః కేవలజ్ఞాప్యత్వాద్ధమతేవుక్త
 స్థల జ్ఞానపదస్య లక్ష్యార్థే జ్ఞానవిషయకజ్ఞానవివతాత్పర్యాత్ సధూమజ్ఞానే
 ముఖ్యేప్యర్థే జ్ఞాపకతాలాభఇతి సధూమాదా వ్యాప్యత్వోపదర్శనప్రసంగఇ
 త్తీహాచ్యం॥ముఖ్యార్థపరత్వే బాధకవిరహేణ తత్తాత్పర్యేణాపిప్రయోగసంభ
 వాల్ సవా యత్రపదే అథాంతరే నిరూఢలక్షణశక్తువస్థాపితార్థస్తేన స
 బాధ్యతే తద్బాధాపయికాకాంతాది సామగ్రికార తద్బాధస్య దుర్వా
 రత్వాల్ ॥ అథ తత్తే శక్యార్థబాధస్యాపి సంభవేన తత్కాపి కన్యచిత్తదా
 చిత్రాత్పర్యంసంభవతు తథాపి తత్కానాదితాత్పర్యవిరహాల్ సతత్తాత్పర్యేణాన్య
 యాంతగత పదప్రయోగసంభవఇతిచెల్ ॥ మాధూన్యభ్యర్థతాత్పర్యక జ్ఞా
 నపదఘటిత యథార్థధూమజ్ఞానాదిత్యాది వాక్యసముదాయస్య న్యాయత్వం,
 తథాపి జ్ఞాప్యత్వమాత్రస్య పంచమ్యర్థత్వే న్యాయానంతరగత ముఖ్యార్థప
 రజ్ఞానపదఘటిత యథార్థధూమజ్ఞానాదిత్యాదివాక్యస్యధూమాదావ్యాప్త్యాకాం
 తాప్రయోజకధీజపకత్వందుర్వారమేవ తచ్చానుభవవిరుద్ధమ్ ॥సచజ్ఞానజ్ఞాప్యత్వే
 పంచమ్యః లక్షణా పక్షేపి కేవలజ్ఞాప్యత్వే సాన్విసేకలక్షణయోగబ్ధితే ధూమజ్ఞా
 నే జ్ఞానజనకతాబాధసంభవాదుత్తాతిప్రసంగో దుర్వారః తత్తేష్టావత్తాచ
 వ్రక్యతేష్టావత్తైసంభవాదితివాద్యం॥ సాన్విసేకలక్షణయా పంచమ్యపస్థితవిష
 యత్వరూపార్థాంతరఇవ తాదృశజ్ఞాప్యత్వేపి ప్రకృత్యర్థాన్వయే అకాంతా

ర్థత్వేతునైతదితిభావః * యత్ర * పదే * అనాదిత్వమ్ * పరంపరిత్వం
 ధీహేతుత్వం*ధూమజ్ఞాననిష్ఠమ్ * సాన్విరసికేతి * లక్షణయేత్వనుషంగః * ధూ
 మజ్ఞాన * ధూమజ్ఞానపదాపస్థితే * అథాంతరేతి * ధూమాదిత్యాదౌపం
 చమ్యలక్షణయా విషయత్వేడపస్థాపితే తత్తేధూమపదాధాన్వయఇతిభావః!
 అత్రలక్షణయాజ్ఞానవిషయతయా యద్ధమవిశిష్టః పంచమీప్రకృత్యర్థస్తత్తైవ
 వ్యాప్త్యాదిపదశఃసమితి నియమోపగమనైర్దప్యక్రమపరభిక్త్యాహరిత్యస్వ
 రణః ॥ ధూమహేతుకస్థల ధూమజ్ఞానాదిత్యభిధాయతదాన్వయస్వత్వోపదేశః

యామయా ౭ సభ్యుపగమాల్ ధూమాదిజ్ఞానాదిత్యో ధూమజ్ఞానస్యజ్ఞాపకత్వా
బోధనాదితిభావః॥ యస్తథూమజ్ఞానాదిత్యతొలక్షణయోపస్థితధూమరూపవిషయ
విశిష్టజ్ఞానజ్ఞానేజ్ఞాపకతాభానెజ్ఞాపకజ్ఞానవిషయత్వం ధూమజ్ఞానం తద్విషయే
ధూమేపిభాసత ఇతి ప్రకృతేర్లాక్షణికతామతత్త్రధూమేవ్యాప్త్యాకాంతయా
తమపదర్శన ప్రసంగోదుర్వారిత్యాశయవర్జనం॥ తదనల్ తథాపి సస్వమతేపిత్యో
షస్యమర్వాంత్యాల్ పంచమ్యథేక దేశేజ్ఞానేముఖ్యార్థధూమరూపవిషయవిశిష్ట
జ్ఞానానన్వయేపి ధూమే జ్ఞాపకజ్ఞానవిషయబోధస్యదుర్వారత్వాల్ సచతథాచ
పంచమీ ప్రకృత్యధీనోపస్థితవిశేష్యత్వంయస్యతస్యేనవ్యాప్త్యాదికం ప్రదర్శ్య
త ఇతినియమస్య స్వయముపగమాల్ సస్వమతే దర్శితాతి ప్రసంగఇతివాచ్యం॥
తత్త్ర ధూమాదేజ్ఞాపకజ్ఞానవిషయశాబ్దాధాదాకాంత్యాసంభవతాదృశనియమ
మననురుధ్య వ్యాప్త్యాదుప్రదర్శనస్యానపవాదాల్ వస్తుతొలింగజ్ఞానం ప్రకృ
త్యథేక పంచమ్యథేకాంత్యవతూభయధాపి ధూమజ్ఞానాదిత్యత్ర ధూమజ్ఞా
నపివ సాధ్యజ్ఞాపకతావచ్ఛేదకపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిషయతానిరూపితప్ర
కారతాలభ్యతే సేనవిషయతా తస్యవ్యాప్తిపక్షధర్మతానిర్వాచ్యేతితదాకాంత
యా తత్రైవ వ్యాప్త్యాదుప్రదర్శనంతర్జ్ఞానవిశేషణధూమేచతాదృశవిషయతావ
చ్ఛేదకత్వరూపవిషయతైవ సాచనతత్త్రవ్యాప్త్యాదినిర్వాహ్యతానతత్త్రతదా
కాంత్యేతి ధూమాదిత్యాదిప్రయోగే ధూమత్వాదావిన ధూమజ్ఞానాదిత్యత్ర ధూ

నాపత్రిః సహితత్త్రజ్ఞాన జ్ఞానస్యజ్ఞాపకత్వేతాత్పర్యం యేనలక్షణాస్యాదితికల్పిత
అత్త్రస్వావరసికయోపస్థాపిత జ్ఞాప్యత్వేప్రకృత్యథాన్వయే ఆకాంత్యాయా ౭ నుప
గమేన ధూమజ్ఞానాదిత్యాదేజ్ఞాపకత్వాబోధకత్వమితిసమాధానమయ్యక్తం, ని
రూధలక్షణయోపస్థాపితే జ్ఞాప్యత్వేతదైవోపస్థాపిత ప్రకృత్యథేజ్ఞానానన్వయే
ఆకాంత్యోపగమేపిత్యుపస్థాపితతదన్వయే ఆకాంత్యాయాంలక్షణకర్తృభిరప్య
సంగీకారస్య సువచత్వాదితి బోధ్యమ్॥ యత్తుకారోక్తదిధిత్యాశయేమాషణాంత
రమాహ * వస్తుత ఇతి * లక్షణాద్యయమపేక్ష్యైకలక్షణాయాం లాఘవమభి
ప్రేత్యపంచమ్యథేనోగ్రతరాభిధానమ్ * విషయతైవేతి * లభ్యత ఇత్యనువర్తతే
అవచ్ఛేదకత్వస్యతద్గతవ్యాప్త్యాదినిర్వాహ్యత్వోపగమేధూమత్వాదాతన్నిర్వా
హకాకాంత్యాయాదుర్వారతయా తద్గతవ్యాప్త్యాదుప్రదర్శనప్రసంగఇతి యక్షి

మాదా వ్యాప్త్యాదేర్నోపదర్శనమితి — ఇతిగదాధరీయేపాతుగ్రంథః —

మూలా క్షలక్షణాపేక్షయాలఘూని ప్రతిజ్ఞాద్యవయవలక్షణానిస్వయమాహ.
 * ఇతరాన్వితేతి * ప్రథమసత్వంతస్య పాతూభనయనిగమనసాధారణస్యోదా
 హరణవ్యావర్తనప్రయోజనంస్వయమేవదర్శయిష్యతేప్రతిజ్ఞాచేత్సారిత్వాదినా,
 ఇతరాన్వితత్వం స్వభిన్నావయవాథాన్వితత్వం స్వాఘటకపదోపస్థాపితాథ్వా
 న్వితత్వంవా॥ ఏవంచేతరావయవసహకారేణ స్వాఘటకపదసహకారేణవా బో

హరణాయథామత్వాదావితిదృష్టాంతాభిధానమ్ || ***** ||

— శ్రీ ఇతికృష్ణ భట్టియేపాతుగ్రంథః శ్రీ —

* లఘూనీతి * ఏతేనస్వయావయవసామాన్యలక్షణయోల్కఘుప్రతిజ్ఞాది
 ఘటితయోల్కాల్కా క్తయో రెవలఘుత్వంనతు మూలా క్తగురుతరప్రతిజ్ఞాఘటిత,
 యోరితి సూచితమ్ * ఉదాహరణవ్యావర్తనమ్ * యోయోధామవాకసహస్మా
 మానిత్యుదాహరణైఽంత్యభిన్నయత్పదార్థ విశేష్యకాన్వయ బోధజనకేతి.
 వ్యాప్తివారణం || యథాశృతేభిరః స్వాధ్యభిన్నాయః సాధ్యాది సదన్విత.
 స్వాధ్యభోధకతయానోదాహరణవ్యావృత్తిరత్యోవ్యావృష్టే * స్వభిన్నేతి *
 అవయవత్వంనావయవప్రతిపాద్యత్వపర్యాప్త్యధికరణత్వం తచ్చస్వాధ్యసాధ్య
 స్య సంభవతి || పాతుఘటకపదఘ్యథాన్వయసత్వేపి త్ఖటక ప్రకృత్యైర్థా
 న్వయాభావాదిత్యతతహ * స్వభిన్నావయవఘటకపదేతి * యద్యపితాదృశప
 దప్రయోజ్యవిషయతానిరూపితస్వాధ్యవిషయతాశాలిత్యం లభ్యతే తథాపివైయ
 థ్యాత్తదుపేక్ష్యాహ * ఏవంచేతి * సచసహకారేణైత్యనేనబోధజన్యత్వ
 వచైతావతాదాహరణవ్యావృత్తిరితి వాచ్యమ్ || తదధానవ్రయు క్తస్వాభావిక
 త్వం సహకారః | వైశిష్ట్యైర్మతీయా, బోధేఽన్వయః || స్వజన్యతావచ్చేదకీధూ
 తబోధవృత్తిధర్మావచ్చిన్నాభావత్వేనచ ప్రయక్తత్వం || యదావతాదృశప
 ప్రయక్తవిషయతానిరూపితస్వతాత్పర్యవిషయబోధీయవిషయతా ప్రయోజక
 త్వం పాతూదాహరణబోధమాదాయోదాహరణవారణాయ తాత్పర్యనివేశ
 త్వోమాత్ || నన్యమషంగపక్షేనిగమనేఽతివ్యాప్తిః స్వభిన్నాఘటకాయ
 పదోపస్థాపితాథాన్విత స్వాధ్యభోధకత్వాదతాదీప్వతీయదళైఽన్వ భిన్నవ
 విశేషణంస్వీయత్వస్వేతరాఘటకత్వ రూపనివేశ్యం యథాశృతేన తేనావా
 ణ్ణాత్తథాదగౌరవమిత్వతతహ * స్వాఘటకేతి * తచ్చస్వవిషయకనిష్ఠజీవప్ర

భక్త్యంసముదాయాధాన్ || తెనాదాహంబోధ్యార్థప్రవిష్టసాధ్యాదే ప్రతి
జ్ఞాదిజన్యబోధేఇతర్వాతత్వేపితక్షతిః-ద్వితీయసత్వంతానంతరమగ్నిమంశ్యాయా
సయవర్షమితి సంబధ్య తె-ద్వితీయసత్వంతచ పాతునిగమనవారకంపాతుఃస్యేత
స్తాదితరేభ్యోభిద్యతే ఇత్యాదినిగమనజన్యేచ బోధేవిభక్త్యర్థాస్య విశేష్యత
యావివక్షణీయవిభక్త్యంతపదార్థా విశేష్యకత్వవిరహాద్వహ్నివ్యాప్య భూమ
వాంశ్చాయం తస్మాద్వహ్నిమానిత్యాద్యుపసయనిగమన జన్యబోధేచ విభక్త్యం
తపదమధ్యంతర్భూతేదం పదమతుపాద్యంతపదార్థాయోర్విశేష్యతయో అ
త్యభిన్నేసీవ్యం పదార్థావిశేష్యకత్వ విరహాత్ || అంత్యత్వంచ స్వఘటకపదే
ఘదరమత్వం || ఉపసయాది స్థేదమాదిపదానామపి నపదసామాన్యమధ్య చరమ
త్వం తదు త్తరమప్యన్యవాక్యఘటకపదసత్త్వాదిత్యతఃస్వఘటకత్వంపదవిశేషణం ||
ఏవంచ నిగమనఘటకపదేషుయచ్చరమంతదన్యోపసయస్థేదం తదార్థవిశేష్యక
బోధంప్రత్యుపసయసహకారేణస్వార్థబోధజనకేనిగమనేతాదాత్మైవద్రవ్యాది
సాధ్యకే ఇదంద్రవ్యంగుణకర్మాస్యత్వేనతి సత్త్వాదిత్యాదౌ స్వఘటకవిభక్త్యం
తపదేషు యదంత్యంసత్త్వాదిపదంతదన్యవిభక్త్యంతప్రతిజ్ఞాస్థ ద్రవ్యాదిపదార్థా
విశేష్యకాస్వయ బోధజనకేహేతా చాతివ్యాప్తివారణాయస్వీయత్వమంత్యభి

యోగితావచ్ఛేదకవిషయితాకత్వమ్ * విభక్త్యర్థాసేతి * నచాంత్యత్వే విభ
క్త్యంతత్వంనఘటకం ఏవంచపదేవిభక్త్యంతత్వం నవిశేషణం తథాప్యక్తదోష
నిరాసాదితివాచ్యం || తథాసత్వంపసయేతివ్యాప్తైరంత్యత్వే విభక్త్యంతత్వ
స్యావశ్యకత్వాత్ * అంత్యభిన్నఇతి * ముఖ్యవిశేష్యతానివేశ్యతేననాశన
యాదావతివ్యాప్తిః || నన్వయంపదమాదాయైవ నిగమనత్వపర్యవసానస్యాభిధా
నాయుపసయసహకారేణ బోధకత్వేన నాస్తీత్యతతహ * తాదాత్మైవేతి *
ద్రవ్యత్వసాధ్యకే ఇదంద్రవ్యత్వవిద్యేనప్రతిజ్ఞాతత్రోద్రవ్యత్వపదంనవిభక్త్యం
తమతస్తాదాత్మైవసంబంధానుసరణ || ఏతల్లక్షణచ స్వఘటకవిభక్త్యంత్యపద
పాగ్గభావాసమానకాలీనస్వఘటకవిభక్త్య తోదభిన్నస్వఘటకవిభక్త్యంతత్వ
ప్రవేశాద్బూమాదికైకపదపాతవారణాత్ పదద్వయఘటితపాత్యనుసరణమ్ *
హేతావితి * నచతాదృశపదసహకారేణస్వార్థముఖ్యవిశేష్యకబోధోపాదానా
శ్చదోషః || ఏవమప్యుపసయేతివ్యాప్తేః అంత్యధూతేదంపదాన్యనిగమనసహ
కారేణ స్వార్థముఖ్యవిశేష్యకబోధజనకత్వాత్ * స్వీయత్వమితి * యద్యపిస్వీయా

న్నవదవిశేషణం॥ అత్రస్వత్వపురస్కారం లక్ష్యవ్యక్తీనానివేశాదననగమఇ
తిప్రతియోగినిస్వత్వంనివేశ్యలక్షణాంతరమాహ॥ అంత్యపదవత్వఇతి॥ అత్రాపుల
భాహారణవారకంవ్యధమసత్యంతమనుషజ్యతే, ద్విరీయసత్యవైస్వరైకంసత్య
స్తద్యయం, భూమాదిత్యాది హేతౌవిభక్త్యంతాస్త్యవతాప్రతిధ్యా ఏకపదమాత్ర
ఘటకతత్పదసాధారణస్యాంత్యత్వస్య నిర్వచనేవ్యంత్యభిన్నవిభక్త్యంతస్వీయవ
దాప్రసిద్ధ్యాస్యపదేనాన్యన్త్యేవాపాదేయతయా స్వీయానంత్య పదార్థవిశే
ష్యకశాబ్దబోధాజనకంయత్తదన్యత్వసత్త్వాదతివాప్తిరతౌఽంత్యపదత్వేనరీతి
అంత్యపదవత్వంచ స్వఘటకపదోత్తరపతాఘటకంయత్స్వంతదన్యత్వం యతు
స్వఘటకపదోత్తరపదఘటితత్వంలక్ష్యభూతప్రతిజ్ఞాన్యక్తీనాంస్వత్వేనాపాదేయ
తయా అననుగమకాదవస్థ్యాల్ అంత్యపదమహేతువిశేషస్యపపయనిగమన
యోస్తద్యతాస్సీవీయానంత్య పదార్థవిశేష్యక బోధాజనకయోస్తదన్యత్వా
నత్త్వాన్నాతివాప్తిః ॥ నచోపనయఘటకానంత్యపదార్థహేతుమదాదివిశే
ష్యకబోధజనకతదేకదేశ మతుటంతాదేర్భేదస్య తద్ఘటితసముదాయాత్తకోవ

ఽద్యపదార్థవిశేష్యకాన్వయబోధజనకత్వోక్తావపుష్పనయాదిత్యదాసస్సంభవ
తితథాపిభూమాదాలాకవానిత్యాదిప్రతిజ్ఞాన్వత్వాపైస్వత్వాగః॥ అత్రస్వఘటకవి
భక్తిప్రాగభావసమానకాలీన స్వఘటకవిభక్తిప్రకృత్యర్థవిశేష్యకబోధజనకత్వం
సమ్యగితిపదంతి॥ నను స్వఘటకపదవృత్తిస్వఘటకపదప్రాగభావసమానకాలీనత్వ
స్యాభావవత్స్వఘటకత్వయాపాంత్యత్వేనస్వఘటకపదవృత్తిత్వంప్రవేశ్యదోషదాన
మసంగతమతలహా॥ ఏకమాత్రేతి॥ స్వఘటకపదప్రాగభావసమానకాలీనస్వఘ
టకపదత్వమంత్యత్వమ్ ॥ యదితి॥ ఉపనయాదికమిత్యభిప్రాయః ॥ స్వఘటక
తి ॥ స్వం భూమాదిత్యాదిపదం తద్ఘటకమపి తదేవతదుత్తరముదాహరణాదిఘ
టకపదమేవ తదవిషయకప్రతితివిషయత్వాద్భూమాదిత్యాదౌనాతివాప్తిః ॥ ప్ర
తిజ్ఞాయాంచ ఘటకపదోత్తరంవహ్నిమానితి పదంతదవిషయకప్రతితివిషయత్వా
ల్లక్షణసమన్వయః ॥ స్వఘటకవిభక్త్యుత్తరవిభక్త్యఘటితం మత్స్వంతదన్యత్వం
తు లఘుత్వాన్జ్ఞాయః ॥ అత్ర స్వీయానంత్యపదార్థవిశేష్యకాన్వయబోధజ
కత్వావద్భిన్నభేదః తాదృశజనకసముదాయభేదోవా వ్యాసజ్యవృత్తిధర్మాన
భృన్నానుయోగితాకభేదానుపగమాననునివేశ్యత్యాశంతే ॥ పఠెతి ॥

నయాదాననత్వాత్తాదృశబోధాజనకంస్వంనోపనయాదికమిత్యతివ్యాప్తిరితివా
చ్యం॥ తాదృశబోధాజనకత్వం యాదృశసముదాయస్య త్రితాదృశసముదాయయా
వస్వభిన్నత్వనివేశేవానతిప్రసంగాత్ ॥ ఉపనయాద్యేకదేశవృత్తితాదృశబోధజన
కతాయా ఇదమాద్యంతపదఘటితసముదాయాత్తకోపనయావృత్తితయాతదంతపద
సముదాయాత్తకోపనయాదేస్తాదృశసముదాయాత్తకత్వేనతద్భిన్నత్వాభివాల్ ॥
తాదృశసముదాయభిన్నత్వంచతద్భేదానుయోగితావచ్ఛేదకావయవకావచ్ఛేద
కరూపవత్స్వమిత్యసముదాయఘటకప్రత్యేకసకలభాగము సముదాయభేదనత్వై
పినాతిప్రసంగః॥ ఈదృశ్యపరిచయవాంతరభేదఘటితలక్షణాంతరేపిబోధాన్ ॥
తస్మాత్పుణిపీతరెభ్యోభిద్యత ఇత్యాది నిగమనేస్వఘటకవిభక్త్యంతపదమధ్యయ

● అతివ్యాప్తిరితి ● స్వీయానంత్యపదార్థవిశేషకాన్వయబోధాజనకత్వాప్రసిద్ధి
రిత్యర్థః ● తాదృశబోధేతి ● నను మహావాక్యార్థబోధేఽవాంతరవాక్య
ర్థజ్ఞానస్య హేతుత్వేనవహ్నివ్యాప్యధూమవాత్ పర్యత ఇత్యుపనయాథాబో
ధే వహ్నివ్యాప్యే ధూమఇతిజ్ఞానస్య నిగమపజన్యబోధేచతస్మాదిత్యర్థజ్ఞానస్య
తస్మాద్వహ్నిత్యర్థజ్ఞానస్యవాఽపెక్షణీయతయాఽతివ్యాప్తివారణాపి ఇదంస్ప
ర్శవత్ ధూతత్వేనతి మూర్తత్యాదిత్యాదిన్యాయాంతరగతహేతావతివ్యాప్తిః॥
స్వీయానంత్యపదార్థవిశేషకబోధస్తేవ తత్కానుదయాదితిచెన్ను ॥ శోభ
నం ధూతత్వమిత్యాకారకబోధప్రసిద్ధైః ॥ స్వీయానంత్యపదప్రయోజ్యముఖ్యవి
శేషకాచాలిబోధజనకతాసామాన్యస్యవాభిధానాత్ ॥ ధూతత్వే ఇత్యేస్తాద్విభ
క్త్యర్థవిశేషకబోధే విభక్త్యంతరధూతత్వపదస్యజనకత్వాత్ ॥ తేనయాదృ
శహేతుఘటకప్రథమపదాత్సాన్వఘటక పదార్థప్రకారకబోధో ప్రసిద్ధస్త్రా
పినదోషః ॥ ఉపనయాదినిష్ఠబోధజనకతాయాం సామాన్యాంతరగతాయాముప
నయాద్యవృత్తితావభావాదప్రసిద్ధైర్వాంతరాయ ముఖ్యత్వోపాదానమ్ ॥ ధూమా
దాలోకవాత్ పర్యతోవహ్నిమానిత్యాదిప్రతిజ్ఞానంగ్రహాయ సామాన్యపదమ్ ॥
అథ స్వీయానంత్యపదార్థవిశేషకబోధజనకం యద్యత్స్వం తద్భిన్నంయద్య
త్తద్భిన్నత్వం కుతానోక్తమితిచెన్ను ॥ భిన్నభేదస్యప్రతియోగితావచ్ఛేదకరూ
పత్వే అనుయోగివ్యవస్థాత్త్వనివేశపర్యవసానాత్ ॥ అభావాంతరతయాఽవై
యధ్యమితి ॥ పక్షేచ వ్యాసజన్యవృత్తిధర్మా వచ్చిన్నానుయోగితాక భేదాను

దంత్యంధాతువదం తదన్యన్యతాథావిశేష్యకబోధజనకతయః అతివ్యాప్తిం
 అంత్యభిన్నపదస్య విభక్త్యంతరూపతావివక్షణైన వారయతి*పదమితి*నిగమన
 ఇతి*నిగమనపదమపి తస్మాత్పృథివీతరేభ్యోభిద్యతేఇత్యాదినిగమనవిశేషవరం,అం
 త్యపదశరీరెవృత్తి మత్త్యరూపపదత్వనివేశేపునరుపనయనిగమనయోరెవతివ్యాప్తి
 స్సాస్యో ఉపనయఘటకేదం పదనిగమనఘటక మతుష్పదయోరంతేర్థుటకవిభక్తి
 సత్త్వేనాంత్యభిన్నత్వాదతః తత్రవిభక్త్యంతపదమేవ నివేశ్యమితి భావఇతి కేచి
 దావ్యవక్షతే||తన్నమనారమం || తథాహి || స్వఘటకవిభక్త్యంత పదమధ్యేయ
 దంత్యమిత్యస్యకోధాః,స్వఘటకవిభక్త్యంతపదప్రాగభావాసమానకాలీన విభ
 క్త్యంతపదమిత్యథాఇతిచోల్,ఉపనయాదిధేదమాదిపదస్యవిభక్తిరూపపదప్రాగ
 భావ సమానకాలీనతయా తస్మాంత్యత్వ నిర్వాహాయవ్యధమం విభక్త్యంతత్వం
 పగమనోపనయాద్యవారణాల్ తాదృశ జనకాస్యత్వస్యోపనయాదావసత్త్వా
 దితి || ఇదంతంబోధ్యమ్ || స్వీయానంత్యపదప్రయోజ్యసంజన్య శాబ్దబోధీయ
 ముఖ్యవిశేష్యతాకమజనకాంతాథాః || అనుషంగపక్షేచసత్యంలేన నిగమనవ్య
 దానఇతి *అవయవాంతరభేదః * మేత్వస్యతోవదాహరణాస్యత్వమ్ || కేచిత్తు
 అంత్యపదవత్త్వవరిష్కారోప్యేవమేవేత్యాహుః || తన్న || స్వఘటకపదోర్ధ
 రపదఘటితత్వం యాదృశసముదాయావృత్తితాదృశసముదాయరూపస్వభిన్నత్వ
 మితివరిష్కారస్య నిష్ప్రయోజనకత్వాల్ || ఘటితత్వస్య స్వఘటకపదసాధా
 రణతయా సముదాయావృత్తిత్వాదాధాచ్ఛ || సంప్రదాయమతముపన్యసతి ||
 * పృథివీత్యాదినా కేచిదావ్యవక్షతతత్వంలేన * తస్మాద్వహ్నిమానిత్యత్రస్వ
 ఘటకవిభక్త్యంతపదమధ్యే యదంతంమతుష్పదం తదన్యథావిశేష్యకజోధాజ
 నకత్వాదాహ * నిగమనవిశేషితి * ఏతచ్చ ప్రయోజనం స్వఘటకవిభక్త్యంత
 తపదమధ్యేఽత్యత్ర పదస్య విభక్త్యంతత్వావివక్షణైన ఘటితత్వతస్తత్కాపి త
 ద్వివక్షతి * అంత్యపదశరీరఇతి * అంతఇతి * తథాచాంత్యధూత సుష్పదభి
 న్నైదః పదాద్యథావిశేష్యకబోధజనకత్వాదతివ్యాప్తిరిత్యథాః * ఉపనయస్థే
 తి * స్వఘటకవిభక్త్యంతపదప్రాగభావాసమానకాలీన విభక్త్యంతభిన్నవిభ
 క్త్యంతపదేతి|| అంత్యపదయోర్విభక్త్యంతరూపయోరుపాదానేపిస్వఘటకపద
 ప్రాగభావాసమానకాలీనత్వరూపాంత్యత్వఘటకపదంవిభక్త్యంతమేవనివేశ్యం||

విశేషణమస్తుతరమవిభక్త్యంతత్వవిశేషణమనర్థకం, తద్ధైయమితిచోతహి
అనంత్యత్వం స్వీయవిభక్త్యంతప్రాగభావసమానకాలీనత్వ వర్తవసంభిన్న
భిన్నత్వ నివేశన్య వైయధ్యాత్, ఏవచతస్తద్భిద్యతృత్యాదినిగమనస్థాఖ్యాత
పదస్యానంత్యత్వమేవనా స్తీకిమనంత్యపదవిభక్త్యంతత్వనివేశనెనెతి॥వస్తుతస్తుత
స్తాన్నేతరాణీత్యాదానిగమనెవిభక్త్యంతతరపదప్రాగభావసమానకాలీన ఫజ్వి
దార్థవిశేష్యకాబ్రబోధజనకైతివ్యాప్తిరేవలక్షణస్థపదస్యవిభక్త్యంతపరతయా
వారితా ॥ అథనజ్జుదస్యాపిప్రాతిపదికత్వేన విభక్త్యంతతయావిభక్త్యంతత్వవి
శేషణన దుర్వారతా॥ నచనిపాతస్యవిభక్తిప్రకృతిత్వం నస్వీక్రియతే తదర్థాన వి
అన్యథోపనయనిగమనయోస్తద్భుటకీర్ణుతేదం పదమతుప్పదయోస్తద్భుటకచరమ
సుద్విభక్తిపదప్రాగభావసమానకాలీనతయా తదన్యత్వవిరహేణ తాదృశాన్య
త్యాన్యాయపత్తదుత్తరకాలీన వాక్యాంతరఘటకవిభక్త్యంతపదభిన్నతయా విభ
క్త్యంతతయాచాతివ్యాప్తివారణసంభవాత్ ॥ తత్పదన్యవిభక్త్యంతరూపస్యో
పాదానెచాంత్యపదభిన్నపదయోర్విభక్త్యంతత్యానుభావననిష్ఫలమ్ ॥ ఉపన
యనిగమనఘటకయోరిదంపదమతుప్పదయోః స్వఘటకవిభక్త్యంతపదప్రాగభా
వాసమానకాలీనతయాంత్యభిన్నత్యాసంభవేనాతివ్యాప్త్యధావాదిత్యర్థః॥న
చాంత్యత్వఘటకపదస్య విభక్త్యంతరూపస్యగ్రహణావీన దీధితీతాత్పర్యమ్ ॥ త
థాసతి పదన్య విభక్త్యంతత్యావివక్షణ నిగమనవచుపనయేపుకరీత్యాఽతి
వ్యాప్తినంభవేన నిగమనమాత్మాభిధానస్య నిరభిప్రాయకత్యావత్రైతిధానః ॥
అతోక్తానుపపత్తిభయేనాంత్యభిన్నపదన్య విభక్త్యంతరూపస్య వివక్షావీజం
స్వయమాహ * వస్తుతస్త్వీతి * యత్త్వననుషంగపక్షే తస్మాన్నేతరాణీతినిగ
మనమేవనోపగమ్యతే అనుషంగపక్షేచ నజ్జర్ణముఖ్యవిశేష్యకబోధాజనకత్వ
స్త్రేయమత్తేన తదన్యత్వస్త్రేయదుఘటత్యాదితి॥తన్నసాధీయః॥అనుయోగ్యమి
శ్చితనజ్జర్ణవిషయకమహావాక్యార్థబోధానుపగమాత్ అవాంతరవాక్యార్థ
బోధేబాధకాభావాత్ ॥ అన్యథా తాదృశసంప్రదాయసిద్ధనిగమనాపలాపాపత్రై
రితి సిద్ధాంతమభిప్రాయైతదభిధానాత్ ॥ కేచిత్తు ప్రాచీనమతేనెదంవ్యాప్య
త్ప్రదర్శనమిత్యాహుః ॥ తథాచానుషంగపక్షేఽనుషక్తస్య ఫనిగమనఘటక
త్వం పక్షద్వయే నిగమనత్వనమనియమాత్ తదనుసంధాఫంతు సామగ్రిఘటక

అధావాబోధకతయా గత్యాపేక్ష త్వేనా సామధ్యోన్న శేనసహ ద్వంద్వ ఇతి

మానఘటక పదోపస్థా ప్యే సమాసాఘటక పదార్థస్య సాన్వయః || అస్యభా ఋద్ధ
స్య రాజమాతంగఇత్యాదిప్రయోగాపత్తిః || రాజాదౌ ఋద్ధాదిపదార్థయోగ్య
తాసత్వాత్ || ఏవం లిద్ధిశాంతస్యకృద్ంతస్య సామధాతుపదస్యచ ఘటకపదో
పస్థాప్యేన తదఘటకపదార్థాన్వయః || తేనకోభనంవైయాకరణఇత్యాదౌ అ
భ్యయనరూపప్రత్యయాధైక దేశేన కోభనాద్యన్వయః || తత్ -కస్యచేతారితి
చైత్ -అకాంతావిగహత్ || అకాంతాపినసమభివ్యాహారమాశ్రిం కింతు బోధ
విశేషే పదవిశేషయోస్సమభివ్యాహారః || సామధ్యయోరభేదబోధేన సమాస
విభక్తిక నామ్నోస్సమభివ్యాహారః ఉక్తస్థలేచ ససా స్తిరాజపదస్య నిర్విభక్తిక
త్వాత్ || నచైతావతా యథారాజమాతంగఇతిసమాసా వార్యతే తదన్వితసంభవ
దేన ద్వంద్వసమాసః కథంవాద్యతే నశ్చభేద ఇతరాన్వయమాత్రిస్య వారణీయ
త్వాదితిచైత్ || కోభనేననెదరలకోశాభేద అరూపాయాదాసాగ్నిఃపుత్రఇత్యాదేః
సాధుతావాగణాయ సాపేక్షమసమర్థవద్భవతీత్యసామధ్యోతిదేశాత్ || అస్య
థా తత్ర కోభనాద్యభేదాన్వయవోధాపయికాకాంతానత్వేన శబ్దబోధాప
త్తిః || అతఏవ ఋద్ధస్య రాజమాతంగఇత్యాదావపి రాజపదోత్తరవిభక్తిస్సృ
తికల్పనైస్యసామర్థ్యమేవ తథావిధప్రయోగవారణం శాబ్దిరభిధీయతే || సా
పేక్షత్వంచ ప్రకృతసమాసాద్యనిష్ఠపదార్థాన్వితసాన్వితపదత్వం తాదృశ పదా
ర్థాన్వితసాన్వితాత్పర్యకత్వమితియావత్ || నన్వేపము త్రమోరాజపురుషః ద
ర్శనీయోరాజమాతంగఇత్యాదేసాధుతాన్వయసాన్వితప్రధానభిన్న తేన్వనిశేష్యః
ప్యాధాన్యంచసమాసజన్యవోధేముఖ్యవిశేష్యత్వమేవ || నచ యవీయాంసంరా
జపురుషమానయేతి ప్రయోగానన్యాత్ || సామాసికార్థస్య విభక్త్యర్థకర్తృత్వప్ర
కారత్వాదితివాచ్యమ్ || సమాసజన్యావాంతరబోధే ముఖ్యవిశేష్యతామాదా
యోపపత్తిః || సమాసప్రయుక్తముఖ్యవిశేష్యత్వంచావపక్షణీయం ఏవంచ ప్ర
కృతసమాసే నశ్చార్థస్య ముఖ్యవిశేష్యత్వాన్నసామర్థ్యమిత్యాశంకావారణాయ
ప్రతియోగీత్యుక్తమ్ || ప్రధానీభూతసాన్వితే అభేదేనేతరసామధ్యోన్వయే స
మాసః నతు భేదేనైతిధావః || ఏతేన ప్రధానార్థకబోధకపదస్యసాపేక్షత్వేన
మానస్యసాధుత్వేకోభనాదిత్యగురితినమాసాపత్తిః || ముఖ్యవిశేష్యీభూతచిత్త

గోస్వామిబోధకగోపకస్య ప్రభానార్థబోధకతయా తదుపస్థాప్య గవిశోభన
 పదార్థాన్వయసంభవాదితినిరస్తమ్ ॥ తత్ర స్వామివిశేషణస్య గౌరవప్రధానత్వా
 త్ ॥ నను ప్రకృతసమాసాద్యప్రవిష్టపదార్థానన్వితాప్రభానస్వార్థకాత్పర్యక్
 తస్య సాపేక్షత్వరూపత్వే కథంచేత్రిస్యదాసభార్య, శరైః శాతితపత్రాన్పు
 క్త, ఇత్యాది ప్రయోగః దాసత్వశాతనాదిరూపా ప్రధానస్వాధాన్వయ తథాః ధ
 చైత్రీయత్వ శరకరణకత్వ రూపపదార్థాన్వయేన దాసశాతితాదిపదస్య విభ
 క్త్యంతచేత్రిశరాదిపదసాపేక్షతయా సమాసాసాధుత్వాప్రసక్తేః ॥ అభేదనేత
 రాన్వయస్య సాపేక్షతాఘటకత్వే చైత్రీసంబంధాన్వయ వివక్షయాచైత్రీస్య
 గోరూపమిత్యాది ప్రయోగాపత్తేః ॥ ఏవంచేత్రిస్య సఖ్యుధానమిత్యధేచై
 త్రీసఖధన మిత్యాదిసమాసో నన్యత్ ॥ పదత్రీయతత్పురుషాభావేన సఖ్యుధా
 నంసఖధనమితి సమాసానంతరంచైత్రీస్య సఖధనం చైత్రీసఖధనమితి సమాప
 న్వాదరణీయత్వాత్ ॥ తథాసతిచైత్రీసంబంధిన ఏవప్రకృతసమాసానివిష్టచైత్రీ
 పదలక్ష్యుధాన్వయేన సఖపదార్థాన్వయాత్ ॥ చైత్రీస్యసఖాచైత్రీసఖా
 తస్యధనమితి సమాసాదరేచ సఖపదోతరు సమాసాంతటచ్చత్రియప్రసంగే
 న చైత్రీసఖధనమిత్యేవ ప్రయోగఃస్యాత్ ॥ ఏతేనకారకప్రతియోగిపదాతిక్త
 పదసాపేక్షపదేనేవసమాసః తదుక్తమ్ “ప్రతియోగిపదాదన్యదన్యతా
 రకాదపి॥వృత్తిశబ్దైకదేశేనతస్యాన్వయఇష్యతే” ఇతి “కారకప్రతియోగిభ్యాం
 యదిదాన్యదపేక్షతేసాపేక్షత్వాదసామర్థ్యాద్యృత్తిస్తత్రతునేష్యతే” ఇతిచ॥
 చేత్రిస్యదాసభార్యఇత్యాదౌ దాసత్వంసప్రతియోగికమితి చైత్రాదిపదస్య
 సమాసపదార్థస్తత్రప్రతియోగిబోధకతయాశరైః శాతితపత్ర ఇత్యాదౌశాతనా
 ది క్రియాయాంతరాదిః కారకమితిశరాదిపదస్య సమాసస్థపదార్థక్రియాశా
 రకబోధకతయాచ సమాసః సాధురితినిరస్తమ్ ॥ చైత్రసఖధనమిత్యాదౌచై
 త్రీసంబంధ్యుధాకచైత్రాదిపదస్య ప్రతియోగిపదత్వాభావాత్ చైత్రాదిసంబం
 ధినః సఖత్వాద్యప్రతియోగిత్వాత్ ॥ మేవమ్ ॥ యత్రహేవిశేష్యరూపే సమ
 స్యమానపదార్థైశ్చతరాన్వయవివక్షాతత్త్రిసమాసః ॥ యత్రచతాద్యశపదార్థ
 తావత్పదకవీపతదన్వయస్తత్రీభవత్వేవ ॥ చైత్రీస్యదాసభార్యఇత్యాదౌ

కేల్ || సర్వం || విభక్త్యంతర్వమత్రాబ్జబాధాపయకవిభక్తిప్రకృతిత్వం శరవృత్తి
 క్షిప్తమానిత్యాది పరిజ్ఞాప్తపరవృత్తాది పదోత్తరసువిష్కర్తరథావిశేషపరతావిర
 హాప్యభేదాన్వయబోధోపయోగ్యాకాంతానిర్వాహకసమాన విభక్తికానం

సత్వేషవచైత్యాదిసంబంధాన్వయః సతు దాసవదాథాదాసే || శరైశాతితపత్రా
 త్యాదాశాతనెశరకరణకత్వాన్వయః సతుశాతితపదార్థశాతపక్షర్షణ్యతోభవ
 త్వేవసమానః || చైత్రీసఖధనమిత్యాదావపి సఖత్వేషివచైత్రీసంబంధ్యన్వయః
 సతుసఖవదాథానఖ్యాదితి నానుపపత్తిః || సచైవందాసత్వాదాప్రమేయవ
 దాథాన్వయవివక్షాయాం ప్రమేయస్య దాసభార్యాఇత్యపిప్రయోగఃస్యాత్ ||
 ప్రమేయోదాసఇత్యాదావపి దాసత్వాదావభేదసప్రమేయాద్యభేదాన్వయా
 భావేన తత్రాభేదేనాన్వయస్యాప్యత్పన్నత్వాత్ || పప్త్యాదుస్సంస్థితప్రతియోగి
 త్వస్య లక్షణయానామోపస్థాప్యతత్ప్రతియోగికస్యచభేదాభేదసంబంధాధ్యం
 ససంబంధికదాసత్వాదావన్వయోప్యత్పత్తిసిద్ధిపచైత్రీస్య దాసత్వేత్త్రదా
 స ఇత్యాదౌతాదృశబోధోదయాత్ అతఃచైత్రీస్యదాసభార్యాఇత్యాది సమా
 ననిర్వాహః || పితుః స్వగృహమామేత్యాదౌతాను స్వగృహవదాథాన్వయా
 దాసపిత్యాదిసంబంధాన్వయః కింతుకామనాయామేవ స్వగృహాగి త్వేన విష
 యతావిశేషణస్య పిత్యాదిసంబంధస్యాన్వయః | అతఏషపితిస్వగృహాధాపి స
 తాదృశవాక్యస్యాయోగ్యతా || సచైవమపి కామనాబోధకపదస్య సాపేక్షత
 యా సమాసానస్యాత్ తత్పదస్య ప్రధానాథాకత్వేపి ప్రధానాథాకపదస్యా
 ప్రధానార్థైతరాన్వయసాపేక్షత్వాత్ || అన్యథాశోభనశ్చిత్తగురిత్యత్యాదిగ
 వాదా శోభనాన్వయవివక్షయాంసమాసావతైరితివాద్యమ్ || క్రియాభిన్నప్రధా
 నాథాకపదోపస్థాపైకదేశేతరాన్వయేనైవ ప్రధానాథాకపదస్య సాపేక్ష
 తాయా అసామర్థ్యప్రయోజకత్వోపగమాత్ || ప్రకృతేకామనాయః క్రి
 యా త్వేనానుపపత్తిభావాత్ || ఏవంచైత్రీస్య ప్రకృతోపకారశోయ మిత్యా
 దావప్రూహ్యమ్ || క్రియాభిన్నత్వవత్ సప్రతియోగి కాన్యత్వమపి విశేషణం
 దేయం || తేనచైత్రీస్య స్వపులోయమిత్యాదౌ పుత్రీత్వాదౌచైత్రీసంబంధా
 నుయోగిత్వేపి ససమాసానుపపత్తిః || సచైవంచైత్రీస్యదుష్టపుత్రామైత్రీఇత్యా
 దిరపి ప్రయోగఃస్యాత్ | ఇష్టత్వాదితిదిక్ శబ్దతోదావయితి • ఇదిత్తుది

పాదక త్వేన శాబ్దబోధోపయోగితానతునిపాతా తరవిభక్తైరితి నాతివ్యా ప్తిః॥ అ
ఘటాదిశబ్దేన యత్రప్రతిజ్ఞాయాం ఘటభిన్నాదిరూపవక్షసి దేశః తత్రసజ్జా
దేర్నిరుక్తవిభక్త్యంతకావరసాపి విశేషీభూతవిశిష్టపక్షబోధకా ఘటాదిపద
స్య తాదృశవిభక్త్యంతకాన్విల్లక్షణసమన్వయః ॥ యత్తుయాదృశపదా తరఃకదా
చిద్విభక్తః శ్రవణంతదేవవిభక్త్యంతపదేనవివక్షితం దధ్యాదిపదో తరంప్రభమైక
వచనాశ్చుతావపిద్వివచనాదిశ్చురేద్దధిద్యుమిత్యాదిప్రతిజ్ఞాసంగ్రహణి తన్న॥
పక్షవాచకస్వరాదిపదఘటితః ప్రతిజ్ఞాయామవ్యాప్తైః నిగమనవారణాయైతి
ఇతరాన్విత స్వాధ్వబోధక న్యాయావయవత్వమాత్రనివేశే ఉపనయాథాన్విత
స్వాధ్వబోధకతయానిగమనాతివ్యాప్తిస్సాత్రద్వారణాయైత్యధః । యద్యపి
తరాన్వితస్వాధ్వబోధకత్వం నిగమనస్యేవప్రతిజ్ఞాపనయయోరపి తథాపి విశే
షణతయాన్వితత్వ నివేశనేన తద్వారణసంభవాన్నిగమనమాత్రకథనం ॥ యద్యపి

భక్త్యంతత్వం విభక్త్యధాన్వయిత్వం దధిప్రమేయమిత్యాదౌచ తద్దశీత్యా
దావలు ప్రవిభక్త్యానంత్యంప్రత్యాయ్యతేఇతి నావ్యాప్తిః ॥ సతూ తరవిభక్త్యా
థాన్వివక్షయా సతస్తాన్వితరాణీత్యాదావతివ్యాప్తిః ॥ నిపాతసమభివ్యాహృతవి
భక్తే స్తదథాన్వితస్వాధ్వబోధస్యకేనాప్యన్యగీకారాదితి పాహుః ॥ స్వరా
దీతి ॥ స్వారమణీయమిత్యాదౌ ॥ అత్రనదంతి ॥ ఏతల్లక్షణేఽంత్యపదవత్త్వంవ్య
థాన్వేవ ॥ తథాహి ॥ స్వీయా సంశ్యవదేత్యస్యాంత్యపదభిన్నపదేత్యధః ॥ త
త్రానంత్యత్వం స్వఘటకపదపాగ్రభావసమానకాలీన విభక్త్యంతాథాన్విశేష్య
కాన్వీయ బోధజనకత్వం తాదృశాన్వయబోధజనక యాదృశ సముదాయా
త్తకం యోగ్యత్వంతదన్యత్వంవాసముదాయాథః ॥ ధూమాదిత్యాదౌచ స్వఘ
టకపంచమివిభక్తిపాగ్రభావకాలీనవిభక్తైరప్రసిద్ధ్యానాతివ్యాప్తిః ఉపనయనిగ
మనయోశ్చ స్వఘటకపదపాగ్రభావకాలీనపదం ఇదంపదో తరమతుష్పదోత్త
రాజ్విభక్తిః తదంతాథాన్విశేష్యకాన్వయబోధజనకత్వాదేవనాతివ్యాప్తిరితి ॥
ఏతేనస్వఘటకవిభక్త్యుత్తరవిభక్త్యఘటితంయత్స్వంతదన్యత్వమప్యనాదేయమే
వతి ॥ వస్తుతస్తు ॥ స్వఘటకపదప్రతియోగికయావధ్వంసాధికరణోత్పన్నధ్వం
సప్రతియోగిత్వం పాగ్రభావాఘటితమంత్యత్వం ॥ యత్కించదేకధ్వంసాప్యస్య
ఘటకయావధ్వంససమానకాలీనత్వం తదిత్యన్యై ॥ పక్షసంస్పృష్టత్వేనపరియ

గమనసముదాయార్థః పక్షపివాన్వీతి సాధ్యాన్వితస్వాత్మబోధకత్వంనివేశ్యా
ప్రాయశోనిగమనవారణ సంభవః॥ తథాపి యత్రాసే ధ్యప్య ప్రమేయత్వగో
ప్రభావాదేతేపక్షతా తత్రాత్మనిగమనేతివ్యాప్తివాఙ్మాయ పక్షాన్వితస్వా
న్వీతిబోధకపదోపస్థాపితా థాః నివృతత్వనివేశనం ॥ పక్షాన్విత స్వాత్మబోధక
స్వీచ పక్షతాపచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న విషయతానిరూపితస్వాత్మబోధకవిషయతా ప్రయో
కత్వం॥ యథాశ్రుతే ఉపసంస్థ పక్షవాచకేషు పదస్య వస్తుకార్యలభేదేనపక్ష
సంస్కర్యమేయః పక్షస్తర్కృత్య తేషుపామాణమయః పక్షేతికార్యాదివాక్యాల్
పామాణమయత్వాదిరూపేణపక్షతాపచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నపక్షసంస్కర్యతమప్రతి
యమానోయఃపక్షతాపచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నస్తదోబ్ధకత్వేనచ, తదుపస్తాపితాథా
న్వీతిస్వాత్మబోధకేనిగమనేతివ్యాప్తిరవ రణాల్ తాదృశపదోపస్థాపితార్థా
న్వీతస్వాత్మబోధకత్వంచ తాదృశపదప్రయోజ్యవిషయతానిరూపిత స్వీచ, యో
జ్యస్వాత్మబోధకవిషయతాత్వం॥ యథాశ్రుతేనిగమనాథాన్వయినపివ పక్షతాపచ్ఛే
దకావచ్ఛిన్నస్య పక్షతోనీలవర్షతత్వాదివాక్యస్థపక్షతాపచ్ఛేదక వచ్ఛిన్నాది
విషయతానిరూపిత విషయతాప్రయోజకనీలవర్షతపదోపస్థాప్యత్వేన నిగమనా
తివ్యాప్తిమూర్త్యావృత్తాల్ ॥ పక్షతాపచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిషయతానిరూపితా యా
విషయతాతన్నిరూపితవిషయతాప్రయోజకత్వం ఫలితాథాః॥ పక్షతాపచ్ఛేదకా
వచ్ఛిన్నతాన్వీతివే శేవ్యాప్యవత్తావచ్ఛిన్నా యా పక్షవిషయతాతన్నిరూపితావన
యస్తేచంపదప్రయోజ్యవిషయతానిరూపితవిషయతాప్రయోజకత్వమాదాయనిగ
మనపివాతివ్యాప్తిసాన్నిధితితన్నిచేశః॥ అథ తన్నివే శేపిపక్షతాపచ్ఛేదకావచ్ఛి
న్నా యాఉపసంస్థేదంపదప్రయోజ్యవిషయతాతన్నిరూపిత నిగమనాథాన్వ
యతానిరూపితా ఉపసంస్థాన్వయివేశ్యతైవేత్వపసయేతివ్యాప్తిః ॥ సచదరమ

మానఇత్యుక్తావహ్యాహ *పామాణమయత్వ*వాక్యాల్ *ఉదాసీనాల్ ॥పక్షతావ
వచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న విషయతానిరూపితస్వాత్మబోధకవిషయతాప్రయోజకపదప్రయో
జ్యవిషయతాత్వేనోపాదానస్య శిరోవెష్టనన్యాయగ్రస్తత్వాదాహ * పక్షతే
తి * నను స్వాత్మైకదేశస్య స్వాత్మైకత్వాభిమాన మూలాతివ్యాప్తిశంకయా
ప్రమేయత్వమిత్యాది గ్రంథోనావతరణీయః ॥ కింతు చరమవిషయతాయః వి
షయతాత్వేన ప్రవేశాభిమానమూలాతివ్యాప్తిశంకయైవ తథాసతి ప్రకారతా

విషయకావ్యకారత్వరూపావిషయకతయా లతో నాయమతివ్యాప్తిప్రసంగఇతి
 వాచ్యం || ఏవంశతి ప్రమేయత్వమభిధేయం ప్రమేయత్వాదిత్యత్ర పక్షాన్విత
 పంచమ్యథావిశేష్యతయాన్వితంసాధ్యరూపార్థమాదాయ ప్రతిజ్ఞాతిప్రసం
 గాప్రసక్తేః ప్రమేయత్వమభిధేయమిత్యాద్యగ్నిమగ్నింధానుర్థానాల్ || ఏవం
 ప్రమేయత్వమభిధేయం ప్రమేయత్వాదిత్యత్ర ప్రతిజ్ఞాతివ్యాప్తైరేకదేశార్థ
 విషయకావ్యావృత్తస్వాధావిషయకానివేశనన వారణాపి తత్రత్వనిగమనేభి
 ధేయత్వవ్యాప్త్యప్రమేయత్వవాంఛయమితుప్రసయార్థప్రమేయత్వత్వరూప
 పక్షతావచ్ఛేదకరూపహేతుతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాన్విత తాదృశపక్షతావచ్ఛేద
 కావచ్ఛిన్నే సాధానస్వయంబోధనకేతతిప్రసంగోదుర్వారః || పక్షతావచ్ఛే
 దకావచ్ఛిన్నేత్యత్ర విశేషణతయాన్వితత్వనివేశే ప్రమేయత్వమిత్యాద్యగ్నిమ
 గ్నింధానుత్థితేః పంచమ్యథాహేతుత్వస్య విశేష్యతయైవ పక్షాన్వయిత్వేనప్ర
 తిజ్ఞాతివ్యాప్త్యప్రసక్తేః || విశేషణతయా కించిదన్వితత్వనివేశేనైవోపపత్తేః ప్ర
 కృతపక్షనివేశయైవధ్యాపాతాచ్చ || నిగమసాధావిశేషణతయాకించిదన్వితే
 నస్వయేనాత్మాతివ్యాప్తేస్తమనివేశ్యాపివారణసంభవాల్ || మైవమ్ || శుద్ధపక్షతా
 వచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాన్వితత్వనివేశ్య దర్శితాతిప్రసంగ వారణసంభవాల్ ||
 ఉపసయార్థవ్యాప్త్యవిశిష్టపక్షాన్వయినొనిగమసార్థస్యశుద్ధపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛి
 న్నానన్వితత్వేనతదన్వితార్థకేపుప్రసయైశుద్ధపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాన్వితార్థ
 కపహాపస్థాపితార్థాన్వితార్థకత్వవిరహాల్ ప్రమేయత్వమభిధేయం ప్రమేయత్వా
 దిత్యత్ర వ్యాప్తివిశిష్టప్రమేయత్వత్వరూపపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న ఏవ ఇదమ
 థాన్వయేన తదన్వితార్థకతయా నిగమనై నిరుక్తరూపవిరహాల్ || ఏతేన పక్ష
 సాధ్యయోరభేదస్థితే నిగమసాధాఘటకసాధ్యరూపపక్షాన్వితేదంపదార్థాన్వ
 రూపత్వవిషయకతయైతదుద్ధారసంభవాదిత్యలెలహా • ఏవమితి • సమద్వితీయవి
 షయకాయాః ప్రకారకారూపత్వాభిధాననాయమతిప్రసంగఇత్యలెలహా • ప
 క్షతావచ్ఛేదకేతి • విశేషణతయేతి • యిత్కించిద్విషయకానిరూపితప్రకార
 తానిరూపితేత్యథాః • నిగమసాధాన్వీతి • ఉపసయస్థేదంపదార్థేఃప్రకా
 రతేతిభావః • పక్షసాధ్యయోరితి • ప్రమేయత్వం ప్రమేయమభిధేయత్వా
 న్నోత్పాదావోగోత్పాదాపవాదా సాన్పాదావాదిత్యాదౌ || సవపక్షతావచ్ఛే
 దకావచ్ఛిన్న విషయకానిరూపిత విషయకత్వే సతన్నిరూపితవిషయకాన్వ

తాదాకరణ్యానిగమనాతివ్యాప్తైరపినానకాశః ॥ యత్తు ఏకవిశేషణతావన్నస్య
యత్రాపరవిశేష్యతత్యవిశేష్యత్వవిశేషణత్వరూపవిషయతయోచ్చేదేన పక్ష
విషయతానిరూపితవిషయతానిరూపితస్వాధ్యక్షవిషయతానివేశే సాతుమాత్రసేవ
క్షణానుపపత్తిః పక్షవిషయతానిరూపితసాధ్యయప్రకారతారూప విషయతయా
సాత్వర్థప్రకారతాయానిరూప్యనిరూపకభావవిరహాదతః పక్షవిషయతానిరూప
ితవిషయత్వావచ్ఛిన్నవిషయతానిరూపితస్వాధ్యక్షవిషయతయైవ నివేశనీయా ఏవం
చోక్తరీత్యా ఉపసయాతివ్యాప్తైర్నానకాశః పక్షవిషయతానిరూపితనిగమనా
ర్థనిష్ఠప్రకారతారూపితవిషయతాయాః పక్షవిషయతానిరూపకతన్నిష్ఠవిషయతా
యా అభేదేనావచ్ఛేద్యావచ్ఛేదకభావవిరహాదేవంక్రమేణ పక్షసాధ్యయారభేద
స్థలే నిగమనాతివ్యాప్తైరపినావతారః, ఏవంసాతుపక్షయోరభేదస్థలే నిగమనా
తివ్యాప్తిరపినమాహితా, సాతుప్రకారతానిరూపితాయా నిగమనార్థప్రకార
తానిరూపితాయాశ్చేదమథానిష్ఠ విశేష్యతారూప విషయతాయాశ్చాభేదనావ
చ్ఛేద్యావచ్ఛేదకభావవిరహాదితి॥తన్న॥ఏకవిశేషణతావన్నస్యయత్రాపరవిశేష్య
తాతత్యవిశేష్యతాప్రకారతయోరభేదేదాధకవిరహేణ లాభువేన తస్మైవోపగ
మాల్ నత్వవచ్ఛేద్యావచ్ఛేదకభావాపన్నవిషయతాద్వయస్య॥ యదిచైకవిశేష

యోజకత్వనివేశాదేన నిర్వాహాచ్ఛుద్ధత్వంవ్యధామితివాచ్యమ్ ॥ అభిధేయత్వ
వ్యాప్త్యప్రమేయత్వవాంఛాయమిత్యవసయార్థఘటకప్రమేయత్వరూప పక్ష
తావచ్ఛేదకాత్మక సాతుతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితేదం పదార్థవి
షయతాత్వేన తన్నిరూపితస్వాధ్యక్షవిషయతాప్రయోజకే నిగమనేతివ్యాప్తేః
శుద్ధత్వస్యావశ్యకత్వాల్ ॥ శుద్ధత్వనివేశవైయ్యధ్యక్షవాదిమతముపన్యస్యతి* య
త్త్వితీ * బాధకవిరహేణైతి * నచ దండిపురుషవానిబుద్ధైః పురుషాదినిష్ఠప్ర
కారతానిరూపితదండాదినిష్ఠవిశేష్యతాశాలిత్వేన దండఃపురుషానవేతినంశయ
ప్రతిబంధకత్వాపత్తిః దండః పురుషాభావవానితి బాధబుద్ధిప్రతిబంధకత్వాపత్తి
శ్చేతివాచ్యమ్ ॥ దండత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాత్వేన పురుషత్వావచ్ఛిన్నప్రకార
తాత్వేన నిరూప్యనిరూపకభావానుపగమాల్ ॥ దండవాపురుషః పురుషవా
శ్చదేశైతి సమాహంబనాభేదవారణాయ తయోరభేదోపగమః ॥ విషయత
యోరభేదమతే శుద్ధత్వనివేశావశ్యకత్వంప్రదర్శ్య తయోరవచ్ఛేద్యావచ్ఛేద
కభావమతే తన్నివశాయాహ * యదిచైతి * సాతుపక్షయోరితి* ప్రమేయ

ఐతాపన్నస్యావరవిశేష్యతాస్థల ప్రకారతావిశేష్యతయారభేదే దండిపురుష
వానిశ్యాదిబుద్ధైపురుషాదినిష్ఠప్రకారతానిరూపితదండాది నిష్ఠవిశేష్యతాశాలి
త్వం దుర్వారమితి తస్యాఃపురుషీ నవా దండకత్వాదీనశయవిరోధితా ప్రసం
గగతి తద్భేదస్సమూహంబనవిషయతావైలక్షణ్యాయ తయారవచ్ఛేద్యావచ్ఛే
దకాభావపవచ స్వీక్రియతఇతిమన్యతే॥ తదా హేతుపక్షయారభేదస్థలే నిగమ
నాథేధర్మితావచ్ఛేదక హేతుప్రకారతానిరూపితాయానిగమనాథే ప్రకారతా
నిరూపితాయాశ్చ విశిష్టహేతుత్వావద్భిన్నానూయాఇదం పదార్థపక్షవిశేష్యతా
యా విశ్వే హేతుహేతుధర్మితావచ్ఛేదకతావత్త్రితి తత్త్వావచ్ఛేద్యావచ్ఛే
దకాభావాపన్న విషయతాద్యయస్య స్వీకరణీయతయా తత్కాలిన్యాపేక్షరూప
రత్యాత్ ॥ స్వాధైక దేశస్యాపి స్వాధైకత్వాభిమానమూలాం ప్రతిజ్ఞావిశేషాః
వ్యాప్తిశంకాం స్వాధైక పదస్య స్వప్రతిపాద్యత్వపర్యావృత్తిధికరణవిస్తారభావ
రతాం స్పష్టయన్నిరూపితః * ప్రమేయత్వమితి * ప్రతిజ్ఞాధైకః * సాధ్యవిశిష్ట
పక్షయాపః * ఏక దేశాధైకః * సాధ్యమాత్రిం॥ యద్యపి ప్రమేయత్వవిభిధైకంప్ర
మేయత్వాదిత్వానిన్యాయాంతరగతనిగమనే హేతుభూతిపక్షాన్వితస్వాధైకబో
ధకదంపదోపస్థాపిత పక్షాన్వితస్వాధైకబోధకత్వం నిగమనేక్షతమితి విశేష
ణతయా పక్షాన్వితత్వం విపక్షణీయమితి కథితస్థల పంచమ్యధైకః పక్షేనవిశేష
ణమిత్యతాపి నా క్తప్రతిజ్ఞాయామతివ్యాప్తిసంభవః ॥ తథాపి నిగమనాధైక
క దేశస్య జ్ఞాప్యత్వాంతరభాగస్య తాదృశాధాన్వితతయా నిగమనేప్రతిప్రసం
త్వమభిధేయం ప్రమేయత్వాదిత్వాదాపభిధేయత్వవ్యాప్య ప్రమేయత్వవాం
శ్చాయం తస్మాదభిధేయత్వవానితిబోధేభేద విద్యేషిభిరవచ్ఛేదకత్వాన్వయప్ర
కారతాదిస్వీకారేణ తత్ప్రతిహారాసంగతేరితి ॥ యద్యపి తత్త్వాదృశవిశేష్యత
యోస్సద్భావమాతేణ స్వస్య స్వధర్మితావచ్ఛేదకత్వావత్స్వవారా ॥ తథాపి
అవచ్ఛేద్యావచ్ఛేదకాభావాపన్నసమానాధికరణవిశేష్యతాద్యయస్యైవ తథావి
ధ ప్రకారతావిశేష్యతయోర్నావచ్ఛేద్యా వచ్ఛేదకభావస్సభేద అనియమా
దితి విశేష్యతయారవచ్ఛేద్యావచ్ఛేదకభావంగీకృతః ॥ ఏవంచ శుద్ధత్వ
నివేశకపశ్యకఇతిభావః * స్వాధైకపదస్య * ద్వితీయస్య * నిగమనే * తస్మాదభిధే
యత్వవానిశ్యాకారక * తాదృశాధైక * ఉపనయార్థపక్షే విశేషణతయాన్విత

గవాఃకాయ సాన్విధాపదస్య స్వప్రతిపాద్యవిధిప్రార్థాపరతాయాఅవశ్యకత్వాత్
 కథితస్థలే పంచమ్యథా నివృత్తిసాన్విధాబోధకత్వాభావేనా ప్రతివ్యాప్తివారణస
 మ్భవాత్తతాద్రుసం ॥ కేవలం మేతువాక్యేన పంచమ్యర్థవిశేషకావాంతర
 వాక్యార్థబోధోజన్యతే తతశ్చ ప్రతిజ్ఞాస్థవహ్నోదిపద సహకారేణ ధూమజ్ఞా
 నజ్ఞావ్యో వహ్నిరిత్యాకారక సాన్విర్థవిప్రబోధో జన్యతే, తతస్సుముదిత ప్రతి
 జ్ఞాంసహకారేణ పక్షే సాన్విర్థవిప్ర సాధ్యవైజ్ఞప్యబోధశ్చ, ప్రత్యేక మేతా
 దృశబోధత్రయజనకతాఘటితలక్షణత్రయమూహ * సాన్విధేతి * ప్రధమంతృతీ
 యబోధఘటితంద్వితీయంప్రథమబోధఘటితం తృతీయంచద్వితీయబోధఘటితం
 బోధ్యం॥ (తథాచతల్లక్షణత్రయస్య స్వత్వగర్భితయాతాదృశ బోధవిశేషణతయా
 స్వత్వస్యప్రవిష్టంతాదృశబోధమాదాయ లక్షణానిసంభవంతితిధావః)*విశిష్టవైజ్ఞ
 ప్త్యేతి* స్వతాత్పర్యవిషయబోధీయవిశేషణతావచ్ఛేదకసాన్విధాబోధజనకస్వా
 యావయవత్వమిత్యర్థః ॥ తేన నిగమనాథాన్వితాపనయాథాబోధస్యాపి ని
 గమనాథైః దేశ విశిష్ట వైజ్ఞప్యబోధతయా నిగమనార్థబోధస్య తజ్జనకత్వేన
 యథాశ్రుతలక్షణస్య నిగమనైతివ్యాప్తిరితిమాషణంప్రతిపత్తం ॥ విశేషణతా
 వచ్ఛేదకతాయాఅవ్యావర్తకత్వత్స్వతాత్పర్య విషయబోధీయత్వం తద్విశేష
 ã * విశిష్టవైజ్ఞప్యబోధేతి * స్వతాత్పర్యవిషయబోధజనకతావచ్ఛేదకసాన్వి
 ర్థప్రకారతాశాలిబోధజనక స్యావయవత్వమిత్యర్థః ॥ తేననిగమనార్థవిశిష్టో
 పనయాథాజ్ఞానస్యనిగమనాథావిషయకత్వేనతాదృశజ్ఞానజననస్వయావయోగ్య

సాధ్యయాపాథేత్యర్థః ॥ అపికారశ్చ ప్రకృతాతివ్యాప్తివారణే ఉభయోరన్యత
 రస్యైవోపయోగలాభార్థః ॥ వస్తుతఉపనయాతివ్యాప్తివారణాయ శుద్ధపక్షతావ
 చ్ఛేదకావచ్చిన్నేత్యుపాదానావశ్యకత్వాదుక్తనిగమనేతివ్యాప్తిరేనాస్తీతి వి
 శేషణతయా వహ్నిరితత్వంననివేశ్యమ * పంచమ్యర్థేతి*ధూమజ్ఞానజ్ఞాప్యత్వ
 మితిబోధః * లక్షణత్రయమితి * ప్రధమలక్షణంతృతీయబోధఘటితం ద్వితీ
 యం ప్రధమబోధఘటితం తృతీయంచ ద్వితీయబోధఘటితమ్ ॥ కన్యచిత్తైవ
 పారః * స్వతాత్పర్యేతి * స్వం మేత్వనయవః *సాన్విర్థబోధః * సాన్విర్థము
 ఖ్యవిశేష్యకబోధః * అవ్యావర్తకత్వాత్ * సర్వావయవార్థసాధారణ్యాత్
 సాన్విర్థవిప్రవైజ్ఞప్యబోధ విశేషణతావచ్ఛేదకప్రకారకజ్ఞానవిధయా సహావ

తెప్పి ననిగమనైతివ్యాప్తిః॥ లక్షణత్రయమేవహేతౌ సంగమయోగవయవా
స్తరాహ్వ్యవరణయతిఃపిక వాక్యతయేత్వాదినా— ఇతరోపస్థాపితేతిహాస్యము
టకపదోపస్థాపితేత్యర్థః॥ సాన్విధాత్వం స్వజన్యప్రతిపత్తివిశేష త్వత్వమతానిగ
మనజన్యప్రతిపత్తివిశేషేమతబాత్యర్థతద్భుటకపదోపస్థాపిత సాధ్యవిశేషణక
బోధజనకస్య నిగమనస్యవారణాయోపస్థాపితాంతం॥ అత్రి ప్రథమలక్షణజిత
రాథప్రకారకసాన్విధావిషయతాకతేష్వన ద్వితీయేత సాన్విధాంతే ఇతరప్ర
కారకత్వేన బోధస్య నివేశాద్బేదః * అవయవాథేతి * అవయవజన్యప్రతిప
త్తివిశేష్యకసాన్విధప్రకారకబోధజనకావయవత్వముక్తః ॥ సర్వేషామేవవాక్యా
నాం(అవయవానాం)సాన్విధాఘటకవిశేష్యాంశే సాన్విధాఘటకాథాంతరప్రకా
రకబోధజనకతయాతత్రాతివ్యాప్తివాఙ్మయ సాన్విధాప్రకారేతి ప్రతిజ్ఞార్థము
టకసాధ్యరూపవిశేషణ హేతవ్యధాన్యసన్వయేపి విశేష్యేపక్షే తదనన్వయాత్
ప్రతిజ్ఞాయాం నొసనయలక్షణాతివ్యాప్తిః ॥ నవా హేతానిగమనలక్షణాతివ్యా
ప్తిః ఉపనయలక్షణ సాన్విధాపదస్య నిగమనలక్షణచావయవాథాపదస్య విశే
ష్యపరత్వాదిత్యాహ * హేతవ్యధాన్యేత్వాదినా * ఉక్తప్రాయమితి * పూర్వం
హేతవ్యధాన్యక దేశేపందమ్యధాన్యేక దేశార్థమాత్మాన్వయిత్వముక్తం అత్రచహే
తునముదాయాథాన్య తథాత్వమితి విశేషాత్ప్రాయమితి ॥ *****

— ఇతి గదాధరీయే దీధితికృత్ప్రతిజ్ఞాదిలక్షణాని —

యవార్థజ్ఞానస్య హేతుత్వాదతివ్యాప్తిరతఃస్వతాత్పర్యేతి * అవయవజన్యేతి *
నచ గోత్వాభివాగోత్వాభివాగోత్వాభివాత్వాదిత్యాదౌ తాదాత్మ్యేన సా
ధ్యేఽవయవప్రయోజ్య విశేష్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వ వర్ణంతాపాదానెపి
హేతవ్యధాన్యవిశేషసాధ్యవిశేష్యకబోధమాదాయ హేతావతివ్యాప్తిః ॥ ఘటాఘట
ఇతివత్తాదృశ ప్రతిజ్ఞాయాపవానత్వాత్ ॥ అవయవంగవత్వేఽవయవప్రయో
జ్యముఖ్యవిశేష్యతానిరూపితసాన్విధప్రకారతాయాఉపాదానాదాన్వితం అవయవఘ
టకపదప్రయోజ్యత్వం నివేశ్యానుషంగవత్వసంగ్రహేతు ధూమాద్వహ్నిరితి భో
ధమాదాయ హేతావతివ్యాప్తేరితి * సాన్విధప్రకారకేతి * అన్యూనాతితిరిక్తవి
షయకబోధజనకతావచ్ఛేదకవిషయతాఘటకలక్షణాన్వయితి క్తపదప్రయోజనతా
దాన్వయానుషంగవత్వోపన్యాసేపి తదప్రాయాణికత్వమేవ ॥ తత్ప్రాయాణికత్వే

పి నిగమనత్వమయంపదాంతర్భావేణైవ, తథైవస్యవహారాల్ జనకతావచ్ఛేదక
విషయితాఘటితలక్షణస్వసాయత్యాఽయంపదాంతర్భావణతథాత్వమితిబోధ్యం

— ఇతి కృష్ణభట్టియే దీధితికృత్ప్రతిజ్ఞాదిలక్షణాని —

మూలై * హేతువిభక్తితి * ప్రకృత్యర్థ హేతువిభక్త్యథాకాన్వయో న
స్యాత్ ధూమాదినిష్ఠజనకత్వాప్రసిద్ధిరితిభావః || య క్త్వంతరమాహ * తథైవే
తి * ధూమాదిజ్ఞాననిష్ఠజనకతాబోధనస్తేనైవ కుతోపహ్నిమానితిజ్ఞానానివర్త
కత్వాదిత్యర్థః || కస్యచిల్లక్షణమాహ * అనుమితితి * వృత్త్యంతమవ్యాప్తిశం
కాయాఅవృత్తిత్వంతమతివ్యాప్తిశంకాయాశ్చవారణార్థమ్ || తత్ర న్యాయార్థజ్ఞా
నస్య మహావాక్యార్థబోధరూపస్యాన్యదృశస్యచోపనయార్థవిషయకత్వేన వ
రామర్కత్వేనానుమితికారణత్వమిత్యభిమానైకకారణాంతముపాత్తమిత్యభిప్రే
త్యదూషయతి * జాతింవినితేతి * పరామర్శత్వం నజాతిర్దానాభావాల్ జాతి
త్వేపి మహావాక్యార్థబోధే తదనుపగమాల్ || అన్యరూపేణచ నకారణత్వంమా
నాభావాదిత్యనుమితి కారణత్వం న్యాయార్థబోధేనాస్తీత్యసంభవఇత్యర్థః || న
న్వేనం కారణాంతంపరిత్యజ్య తాం తథాపిశేషస్య లక్షణత్వసంభవాదిత్యతల
హ * వాక్యతి * జన్యతేతి * ధూమాదిత్యుదాసీనవాక్యజన్యబోధవ్యావృత్త
జన్యతావచ్ఛేదకంవినిత్యర్థః * దుగ్రహాల్ * ఉదాసీనతద్వాక్యతివ్యాప్త్యవా
రకత్వాల్ || తత్సాధారణ్యాస్తు తస్యాః మానాభావేనప్రాయశః నిరారకణాదితి
భావః || సామాన్యలక్షణముక్త్యా విశేషలక్షణమాహ * అన్వయేతి * వ్యతిరేక
వ్యాప్తివిషయతాశూన్యో యఇతరాన్నితస్వార్థబోధస్తజ్జనకః తదుపస్థాపకః
జ్ఞానాజనకబోధజనకన్యాయావయవత్వమర్థః || హేతువిభక్తిమత్త్వం స్వరూప
కీర్తనం * వ్యతిరేకేతి * అన్వయవ్యాప్త్యవిషయకతరాన్నితస్వార్థబోధ
జనకత్వమర్థః * అన్వయేతి * ఇతరాన్నితాయావన్వయవ్యతిరేకవ్యాప్తిః
టితస్వాభాతదుభయబోధ జనకాకాంత్రాత్థాపకాకాంత్రా జనకబోధ జనక
త్వేనతి న్యాయావయవత్వమర్థః || వస్తుతన్మాదాహరణస్తేనవ్యాప్తిమాత్ర
బోధకత్వేనోక్తలక్షణస్యాసంభవగ్రస్తత్వాల్ ప్రాగ్నిగత్రై విధ్యాభిధానా
త్తదనురోధేన హేత్వవయవత్రయంలక్షయతి * యద్యేతి * ప్రకృతహేతు
విశిష్టహేతుత్వవిషయతాబహిర్భూతసాఘ్యవిషయతాశూన్యకాల్పజ్ఞాన జనకత్వ

నతి ప్రకృతసాధ్యాన్వయ బోధనక్షమార్థోపస్థితి జనకవిభక్తిమన్నాయావయ
 నత్వాదిరూపపాతుత్వం పాతువదనాధానిసంక్షయ్యత్తిత్వం సాధ్యసామానా
 ధికరణ్యం వివక్ష్యాన్వయత్వం సాధ్యాధావవదన్వత్తిత్వం॥ ఆధ్యాన్వయతిరేకి సా
 ధ్యసామానాధికరణ్యస లింగజ్ఞానకాలీనత్వం తద్ధటకశాబ్దబోధవిశేషణంవివక్షి
 తం ॥ శేషవైయ్యధ్యాత్ తే ఏతదేవాగృహీతన్వసామానాధికరణ్యకన్యతిరేకిసా
 ధ్యకశాబ్దబోధఘటితం కేవలన్యతిరేకిపాతులక్షణం ॥ ఏతన్తలెన్వతిరేకిసాధ్యకవ
 వాన్వయ సహచారగ్రహగ్రహాధ్యా మన్వయన్వతిరేకిత్వ కేవలన్వతిరేకిత్వన్వ
 వహారాల్ ॥ కేవలాన్వయపాతులక్షణమాహ * అత్యంతాధావేతి * తాదృశసా
 ధ్యసమానాధికరణ్యైవ లింగజ్ఞానకాలీనత్వం తద్ధటకశాబ్దబోధవిశేషణంశేష
 వైయ్యధ్యాత్ ॥ ఎన్తస్తస్తు సాన్వధావిశిష్టగృహీతాన్వయన్వతిరేకిసాధ్యవైశి
 ష్ట్యావగాహిశాబ్దజ్ఞానజనకత్వమన్వయన్వతిరేకిపాతుత్వం ॥ సాన్వధావిశిష్టాగృ
 హీతాన్వయన్వతిరేకి సాధ్యవైశిష్ట్యావగాహిత్య ఘటితంన్వతిరేకి పాతుత్వం
 సాన్వధావిశిష్టాన్వత్యాధావా పరియోగిసాధ్యవైశిష్ట్యావగాహిత్య ఘటిత మ
 న్వయపాతుత్వం శేషంమూలేస్వరూపకీర్తనమ్ ॥ వ్యాప్తిగ్రాహకసహచార
 భేదనన పాత్వనయవభేదకః ॥ న్యతిరేకి వ్యాప్త్యధావాదితిమతమనుభవ్యవిశే
 షలక్షణత్రయమాహ * యద్యేతి * కారణాంతంన్వాయా వయవత్వాధావేతి॥
 సాధ్యవిషయకత్వం ప్రకృతపాతువిశిష్టపాతుత్వవిషయతాబహిర్భావేణ ॥ పా
 తువిభక్తిమత్త్వం ప్రకృతసాధ్యాన్వయబోధనక్షమార్థోపస్థితిజనకపాతువిభక్తిమ
 త్త్వం పాతుపదంసంపాతాయాతమ్ ॥ అవయవాంతరీపస్థాపితాధాన్వితసాన్వ
 థాబోధకవిశిష్టమత్త్వంవా, సర్వత్రప్రయోజనంపూర్వవల్, ప్రతితసాధ్యాన్వయ
 సాధనత్వంచ వ్యాప్తిగ్రాహకజ్ఞాన విషయసహచారత్వ వ్యాపకప్రకృతవ్యాప్తి
 ఘటకసహచారత్వకత్వంస్వనిష్ఠప్రకృతసాధ్యవిధేయతాప్రయోజక ప్రకృతవ్యా
 ప్తివిషయతా ప్రయోజకసహచారవిషయతాత్వవ్యాపకప్రకృతవ్యాప్తిఘటక స
 హచారవిషయతాత్వకానుమితి కరణత్వమితియావల్ ॥ తద్వాచకత్వం ఫవిశే
 షణంజ్ఞానానుమానమతేదాధాల్ కింతు తథావిధకరణజ్ఞానవిషయప్రకృతపాతు
 తావచ్ఛేదకానబ్ధిన్న విషయతాకత్వం ప్రకృతసాధ్యవిషయతానిరూపితవిషయ
 తా విశేషణం * అప్రతిరేతి * స్వనిష్ఠ ప్రకృతసాధ్యవిధేయతా ప్రయోజకప్రకృ

కృతవ్యాప్తివిషయతాప్రయోజకసహచారవిషయతాత్వవ్యాపకప్రకృతవ్యాప్త్యను
 టకవ్యతిరేకసహచారవిషయతాత్వకానుమితకరణజ్ఞానవిషయప్రకృతచేతువిష
 యతానిరూపితత్వమథః ॥ ప్రకృతవ్యాప్తిఘటకవ్యతిరేకయోర్వికల్పనాపా
 దానమ్ ॥ ఏతద్వ తథావిధసహచారవిషయతాత్వవ్యాపకప్రకృతవ్యాప్తిఘటక
 దఘటక సహచారవిషయతాత్వకానుమితకరణజ్ఞానవిషయప్రకృతచేతువిషయ
 తాత్వరూపంవిశేషణం ప్రవేశ్యాన్వయవ్యతిరేకచేత్వవయవలక్షణః బోధ్యమ్ ॥
 కేచిత్తు * పక్షేతి * హృదోద్భవ్యంధూమాదిత్యాదౌ ఆధానీధూమేచేత్వే వ
 యవే అతివ్యాప్తైః పక్షవృత్తిత్వనివేశః ॥ పృథివీతరేఖ్యాభిద్యతే పృథివీత్యాది
 త్యాదౌవ్యతిరేకేతత్యాతివ్యాప్తైః సపక్షవృత్తిత్వనివేశః ॥ సపక్షత్వం నిశ్చయగ
 థమ్ ॥ ధూమవాణవహ్నోరిత్యాద్యాభాసేషదంవాచ్యంజ్ఞేయత్వాదిత్యాదౌక
 వలాన్వయనిచాతివ్యాప్తైర్విపక్షవ్యాప్త్యతత్వనివేశః ॥ విపక్షత్వం నిశ్చయగథం
 తేనవహ్నిమాణ ధూమాదిత్యాదౌపర్వతోద్భవ్నిరిజ్ఞానదశాయాంనావ్యాప్తిః
 ఏతన్తతేపూర్వోక్తకేవలాన్వయిచేతులక్షణఃససమ్భవ్యః ॥ పర్వతావహ్నిమాణ
 ధూమాదిత్యన్వయవ్యతిరేకేణ్యతివ్యాప్తైః పర్వతే కేవలాన్వయి చేతులక్షణమహ
 * అత్యంతేతి * ఏతన్తతేకేవలాన్వయిసాధ్యకః సర్వోపిలక్ష్యః ఆకాశాభావ
 స్యాభావోనాస్తీత్యాశయేనెదం ॥ తేనాకాశాభావాదిసాధ్యకస్యనానంగ్రహః ॥
 ప్రతియోగితానవచ్ఛేదకసాధ్యతానవచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వ నివేశాన్నాసంభవః ॥ ఆ
 నవచ్ఛేదకాంతాపాదాన్నాన్వయస్యతిరేకచేత్వవయవైతివ్యాప్తిః ॥ సర్వ
 మభిధేయం ప్రమేయత్వాదిత్యనుపసంహారిచేత్వవయవవాణాయనపక్ష వృత్తి
 త్వనివేశః ॥ సపక్షత్వం నిశ్చయగథమ్తతో నతద్దోషతాదవస్థమ్ ॥ ఆచార్య
 మతేదశావిశేష వహ్నోద్భిసాధ్యకధూమాదేరన్వయితయా తన్తతమనువర్తమా
 నఆహ * యద్యేతి * కారణాంతంశ్యావయవవాధాకముదాసీనవాక్య వా
 రణాయ ॥ ధూమాదాలోకవానిత్యాదిప్రతిజ్ఞాదివారణాయజనకాంతమ్ ॥ ప్రకృ
 తచేతువిశిష్టచేతుత్వవిషయతాబహిర్భావేన సాధ్యావిషయకత్వనివేశాన్నాప
 ర్వతావహ్నిమాణ వహ్నిసామగ్రిమత్త్వాదిత్యాదౌవాప్తిః ॥ వ్యతిరేకచేత్వ
 వయవవారణాయబాధకాంతం ॥ ప్రతీతిః సాధ్యాన్వయః సాధ్యసహచారమా
 త్యంయత్యేద్యతం యతాసగనం తద్బోధకేత్వథః ॥ ప్రతీతాన్వయసాధ్యేతిపాతే

౧౦||శబ్దోఽనిత్యః సామాన్యవత్త్వేనతిదాహ్యకరణప్రత్యక్షత్వాదితి హేతుప్రయో
 గహేతుఘటకదళయోః ప్రత్యేకంవ్యభిచారితయాభదేన సామాన్యయోస్తయో
 రేకాంశే అవరస్యవిశేషణతయాఽవన్వయేనచ వివిష్టహేతుత్వాన్నయా సంభవే
 నవిశేష్యవిశేషణభావానాపన్నయోర్నితయోర్నితత్వాన్వయోవాద్యఃసాదినసం
 భవతి సామాన్యవత్త్వాదేన్నప్రత్యంతవదోపస్థాప్యస్య హేతుత్వాన్వయకపంచమీ
 పకృత్యర్థకత్వాధావాదితికేమంచితూర్వపక్షంసమాధాతుముపస్యస్యతి ||మూ
 లే హేతుగ్రంథే సామాన్యవత్త్వస్యతి * సామాన్యవత్త్వస్యదాహ్యకరణప్రత్య
 క్షత్వే విశేషణత్వానంభవేపి నప్రత్యంతార్థకస్య సామాన్యవత్త్వ సామానాధి
 కరణ్యస్య తత్రవిశేషణతయా తాదృశవిశేషణావచ్చిన్నై దాహ్యకరణ ప్రత్య
 క్షత్వే హేతుత్వాన్వయసంభవాన్నాపార్థక్యేతత్సాహ *తన్నేతి * సామాన్య
 వత్త్వస్యేతి*సామాన్యవత్త్వస్య దాహ్యకరణప్రత్యక్షత్వే విశేషణభవత్సామానాధి
 కరణ్య ప్రతియోఽతయోపస్థితావిత్వధాః || అథ సామానాధికరణ్య సప్తమ్యా
 అననుశాసనాత్కథమేతత్, సతీత్యన్యవాకొధాఇతిచెన్న “యన్యవభావనభా
 వలక్షణ” మితిసూక్తానుశిష్టసప్తమ్యః గోమదుహ్యమానాసుగతశ్చక్వాచాయ
 భాగోదోహనాదినమానకాలీనత్వం గమనాదౌ బొధ్యతేతథాప్రకృతేపినమా
 నదేశత్వ ప్రత్యాయనాల్ ||నచతాదృశసప్తమ్యఃక్రియాసమానకాలీనత్వవత్క్రి
 యాసమాన దేశత్వస్య కదాచిత్క్రియాయాం నప్రత్యాయనసంభవః యస్యక్రి
 యయా అన్యస్యక్రియాలక్ష్యతే విశేష్యతేయద్వాచకపదసమభివ్యాహృత కృ
 దంతవదోపస్థాపితక్రియా సమానకాలీనత్వాదిసంబంధేన క్రియాంతరవిశేషణ
 మితి యావత్ తద్వాచకపదాన్నప్తమీత్వధాకత్వాత్తాదృశసూత్రీస్య క్రియాన
 మానకాలీనత్వాదౌ క్రియాంతరవిశేషణతయావివక్షితే తాదృశసూత్రేణసప్తమీవి
 భానాల్ నప్తమీప్రకృత్యర్థనిరూపితసామానాధికరణ్యాదేరవరసామాన్యవిశే
 షణతయా విశేషణసప్తమ్యనుశాసనాత్సామాన్యవత్త్వ సామానాధికరణ్యస్య
 వ్యత్యాసేనసాధ్యాన్వయోబోధ్యః || ఏతన్నతేన్వయవ్యతిరేకిణికదాచిద్వాన్వీప్తి
 యోగాత్పూర్వోక్తవ్యతిరేకిహేత్వవయవలక్షణాతివ్యాప్తిరతస్తల్లక్షణమాహ ||
 • ఏతదేవేతి • పరిణాభయనహచారకత్వఘటితమన్వయవ్యతిరేకలక్షణందృష్ట
 వ్యమిత్యాహుః||మిమాంసకేస్తు“ప్రతిజ్ఞాదిప్రకంవాపియద్యోదాహరణాదికం||

ప్రత్యక్షతేషుకౌలాభశ్చైవాచ్యం॥ యథాగోమదుహ్యమానాస్వాగతశ్చత్యాదౌ
గోపదోత్తరసప్తమ్యాస్సుమభివ్యాహృత క్రియాదోహనమాపాధః తత్రసమ
భివ్యాహృతకృదంతాధాన్విత ప్రకృత్యథస్య కర్మతానిరూపకత్వసంబంధ
సాన్వయః తస్యాశ్చసమానకాలీనత్వ సంబంధేనక్రియాస్తరెన్వయ ఇతితత్రాదు
హ్యమానగోకర్మకదోహన సమానకాలీనత్వలాభ స్తథాప్రకృతేషి శత్రుప్ర
కృత్యసిద్ధాంతారాధార్యమథః అత్రాస్తిఘట ఇత్యాదావేతద్దేశనిష్ఠాధారతా
ప్రతియోగీఘటఇత్యాదిప్రతీతేః, అత్రచాధారత్వరూపక్రియాయాంసామాన్యవత్త్వ
స్యప్రకృత్యథస్య ప్రతియోగిత్వ సంబంధేనాన్వయః ఆధారతాయాః ప్రత్యక్ష
త్వే సమానదేశత్వ సంబంధేనాన్వయఇతి ప్రత్యక్షతేషామాన్యవత్త్వసామా
నాధికరణ్య లాభసంభవాత్॥ భావలక్షణమితిభావశబ్దస్య ధర్మమాత్రపరత్వా
త్ప్రత్యక్షత్వస్య క్రియాత్వవిరహేపి క్షతివిహితం॥ సతిఇత్యస్యాధ్యాహారేణవా
ప్రత్యక్షత్వసత్త్వసామాన్యవత్త్వసత్త్వస్య సమానదేశతాలాభేనసామంజస్యాత్॥
కుత్రచిత్సమానకాలీనత్వం క్రియాయాస్సంబంధః కుత్రచిత్సమానదేశత్వ మిత్వ
త్రకించియామకమితిచెల్॥ యత్ర సమభివ్యాహృతకృత్యప్రత్యయస్య సతమాన
త్వేపి కాత్వగ్యంతత్ర సమానకాలీనత్వంయత్రచ సతద్విపక్షణంతత్రసమానదేశ

ఇతిమతథేదేన లక్షణత్రయంప్రదర్శ్యపక్షధర్త తాయాఅప్రదర్శనాత్ప్రతిజ్ఞాదిత్రి
కస్యాలక్ష్యతా, ద్వ్యవయవవాదిరపిపక్షధర్త తాప్రదర్శనాంతర్భావేనైవలక్ష్య
తాస్వీకారాదిత్యాక్షేపం సమాధాతుం ధూమాదితి సమాతుః కింతు ధూ
మవత్త్వాదిత్యేన తథాచ సేతునంబంధినః ప్రకారంతపదస్యలాభాన్నదోషణ్ణ
త్యభిహితం తద్దూషయతి * కథాయామితి * వ్యాప్తిపక్షధర్త తామాత్రప్రదర్శ
నావయవద్వయాదిబోధానామపి సేతుసాధ్యయోజ్ఞాస్యజ్ఞాపకథావాప్రదర
నేనాకాంతితద్వ్యాప్తిప్రదర్శనాసంభవాత్ప్రతిజ్ఞాసేతుభయప్రదర్శనమా
వశ్యకం-క్షిపనయస్తవగీప్యనస్థాప్యః ॥ ఏవంపక్షేనాధ్యస్యప్రతిజ్ఞాతోనగమే
పిదోషవిశేషజన్యదాధశంకానుచ్ఛేదాత్॥ నిగమనప్రదర్శనమితివంచానామవయ
॥వత్స్విన్దామతుపరిధివ్యమిత్యథః॥ అపాధకవిశేషాన్వయబోధాజనకః॥ ౩౩

త్వంసంబంధఇతినియమాల్ ప్రకృతచవరణమానత్వావివక్షయా సమానదేశత్వ
లాభాల్ వరణమానత్వావివక్షాయామపివిరోధికాలావినక్షాయాంబటః సాధు
త్వాల్ యత్రచాతీతత్వ మనాగతత్వంవాకృతౌవివక్షితం చుద్ధాసుదోగవ్యాసి
త్వాదాతక్రాంతరత్వం పూర్వత్వంవాసంబంధఇతిదోహనో త్తరత్వాదిక మెవప్ర
తీయతే సతుసమానకాలీనత్వమిత్యవధేయం ||౫౭||

౫౭ || పేతుప్రయోగానంతర ముదాహరణమేవ నొపనయఇత్యత్ర వి
నిగమకమాహ * వ్యాప్తిః ప్రాధమ్యాదితి * న్యాయార్థజ్ఞానానంతరం మ
ధ్యష్టే పరామర్శోజాయతే తత్రవ్యాప్తిః ప్రకారతావచ్ఛేదకత్వాదిద్యుభాః |
అవచ్ఛేదకాభిలాషపూర్వకప్రకారాభిలాషాదితిభావః || యద్వా కథమన్యగ
మకత్వమితిజ్ఞానాయః గమకత్వోపయికింగనిష్ఠప్రకారవిషయకత్వాదిత్యర్థః
* అనుమితీతి * జనకాంతం న్యాయావయవార్థకం తద్ధర్మధర్మితావచ్ఛేదక
తద్ధర్మవ్యాపకతావిశిష్టవైశిష్ట్యవగాహితాప్రయోజకవిషయతాశ్శ్రయవీప్సనత్వం
విశిష్టదళార్థః|| యోయోధూమవాన్ సవస్మిమానిత్యాదౌ స్వఘటకీభూత
వీప్సనమభివ్యాప్యతసాధ్యబొధకపదస్య పేతువ్యాపకతావిశిష్టసాధ్యే లక్ష
ణా యోయోనవస్మిమాన్ సవధూమవానిత్యాదౌతు తథావిధపేత్వభావబొ
ధకపదస్యసాధ్యాభావవ్యాపకతావిశిష్టపేత్వభావే లక్షణాప్రయోజకీభూతసమ
భివ్యాహరవిషయతాఘటకవీప్సవిషయతాయః ప్రయోజకత్వాలక్షణసమన్వ
యః || యత్రగోత్వం తత్ర గోత్వమిత్యుదాహరణస్య సంగ్రాహ్యత్వే తత్ప్ర
కారః పరిచింతనీయః || యోయోనవస్మిమాన్ సతేజస్వీత్యాది వాక్యవారణంతు
ప్రకృతన్యాయావయవత్వవిశేషణనైతిభావః || విశేషలక్షణద్వయమాహ * సా
ధ్యేతి * ప్రకృతపేతుధర్మితావచ్ఛేదకకప్రకృతపేతువ్యాపకతావిశిష్టసాధ్యవై
శిష్ట్యవగాహితప్రయోజకవిషయతాశ్శ్రయవీప్సనదవాక్యత్వంచార్థః || తాదృ
శసాధ్యతాదృశసాధనాధావానగాహితాన్యతరఘటితంతునసామాన్యలక్షణం క
వలాన్వయస్యవ్యాప్తిరితిబొధ్యమ్ || ప్రాచాంమతమాహ * న్యాయేతి * న్యాయ
యావయవత్వేనతి యథా పదార్థానితసాన్విధబొధకనామోత్తరప్రథమావ
త్త్వమధః || యథా పదార్థాశ్చ పేత్వాదిమతి పేతువ్యాపకతావిశిష్ట సా
ధ్యాదిమత్త్వమేవ || ఏతన్తతే వాక్యద్వయాత్తకముదాహరణమ్ | యథావదా

శ్రిం || ననూదాహరణ యత్పుద ద్విరుక్తిప్రయోజికాయాః మహా
 నత్వ మహాసాఫలత్వాదినా వక్తుర్యావత్సాధనాధికరణ ప్రత్యాయనేచ్ఛా
 దూపవీహ్నయాః కింప్రయోజనం సహసాధనస్య యావదధికరణే సాధ్యవ
 త్తస్యజ్ఞాన మనుమితి హేతుర్యేన యత్పదేపిహ్నం వినాయావద్ధూమాధిక
 రణానుపస్థాపనే తత్పదేన తావదధికరణానాం పరామర్శానంభవాత్సకల
 సాధనాధికరణే సాధ్యవత్త్వాప్రతీతేరనుమిత్య నిరావహానా న్యదితి యత్త
 త్పదాత్తావదధికరణబోధోపిహ్నప్రయోజనంభవేత్, నచవ్యాప్తిప్రత్యాయ నే
 చ్ఛా వీహ్న తస్మాత్సానుమిత్యైవయిక బోధవవప్రయోజనమితి వాచ్యం,

ధాకఃకఃఇతి జిజ్ఞాసాత్ప్రదానాయ ప్రథమవాక్యస్యావశ్యకతేతి * సామయిక
 నత్వేన * మయానదృష్టాంతమేవోదాహరణం ప్రయోక్తవ్యమిత్యభిలాప విశేషని
 యంత్రితత్వేన * అసావత్రికత్వాత్ * సకలూదాహరణాఘటకత్వాత్ || తథా
 చావ్యాప్తిరితిభావః || స్వలక్షణేఽవ్యాప్తిశంకానిరస్యతి * యోయత్తితి * ఇ
 త్యేన * ఇతివాక్యాదేవ || వ్యాప్తివ్యాపకత్వమ్ * ప్రకృతేతి * తత్పక్షసా
 ధ్యకానుమితిజనకజ్ఞానవిషయవ్యాప్తిబోధకత్వేనతి స్యాయావయవత్వం తత్పక్ష
 సాధ్యకానుమితిప్రయోజకోదాహరణత్వమిత్యర్థః * ఉపసయేతి * ఇదమాపాత
 తః || వ్యాప్తిబోధస్యసక్షధర్మత్వావిషయకత్వేనవిశేషణాత్ పంచమవిషయకాం
 శేవిశేషణతయాప్రకృతానుమితిజనకతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికర
 ణధర్మవద్విషయకత్వేనతి చతుర్థవిషయతాశూన్యబోధజనకత్వేనతి స్యాయా
 వయవత్వం సముదాయార్థః * ఉపసయేత్వాది * ఉపసయజన్య శాబ్దబోధని
 వత్త్వాయాః జిజ్ఞాసాయాః కఃసాధ్యవ్యాప్యవానిత్యాకారికాయాః జనకత్వేనతి
 స్యాయావయవత్వమర్థః || పక్షసాన్విధ్యవ్యాప్యవాన్మజేతినంశయస్తు జిజ్ఞాసాప్ర
 యోజకః * అన్వయేతి * అన్వయవ్యాప్తిబోధకోపనయ ప్రయోజకజిజ్ఞాసాజ
 నకత్వేనతి స్యాయావయవత్వమన్వయ్యదాహరణత్వమ్ || వ్యతిరేకవ్యాప్తిబో
 ధకోపనయప్రయోజకజిజ్ఞాసాజనకత్వేనతి స్యాయావయవత్వం వ్యతిరేక్యదా
 హరణత్వమ్ | అన్వయవ్యతిరేక్యదాహరణంచ సాస్త్యేవేతిభావః || శ్రిం || యగప
 త్సకలధర్మప్రత్యాయనేచ్ఛా పీఘ్నత్యాశయేన శంకతే గాదాధర్మాం ||
 * నన్వతి * ఉద్దేశ్యేతి * వ్యభిచారశంకా నివృత్తౌ సహచారగ్రహేచమ

వ్యాపైశ్య పదార్థవాక్యార్థత్వ విరహాంతర్వృత్తాయనేచ్ఛాయామపి శా
 బ్దతత్ప్రత్యయస్యాయోగాల్ మానసబోధేన వక్త్రభిప్రాయానుపయోగాల్
 యపిచ తత్పదసమభివ్యాహృతవహ్నిదీపదస్యధూమవ్యాపకతావిశిష్టవహ్ని
 దిలాక్షణికతయాధూమాదౌపహ్నివ్యాప్తిలాభఇత్యచ్యతే, తదాయత్పదే ద్విరు.
 క్తిం వినాపితల్లాభసంభవాల్ ద్విరుక్తివైయగ్యమిత్యాక్షేపే. పాపీషసమా.
 ధానముపస్యస్యతి * అత్రచేతి * ఉదాహరణస్థయత్పదచేత్యథః * వ్యభిచా.
 రవారణాయేతి * వీష్ణుముద్గీయమాన సవ్యాప్తిజ్ఞానవిరోధివ్యభిచారధీవారణ.
 ప్రయోజనికామాహురిత్యథః॥ యావద్ధైత్యధికరణ సాధ్యవత్త్వనిశ్చయే, తేన.
 విపరీతనిశ్చయాత్తక్ త్వేన సాధనాధికరణే సాధ్యాభావవత్త్వరూప వ్యభిచార.
 గ్రహస్య ప్రతిబంధకఇతిభావః॥ నన్వేషంవాచ్యత్వాదిసాధ్యస్యయత్ప్రాయాం.
 తరాత్క్రైవలాన్వయిత్వం గృహీతం అయమేతదభిప్రాయః ఏతద్వృత్తియావద్ధమే.
 వత్త్వాదిత్యత్రచ హేతావకమాత్ర ప్రతిత్వంగృహీతం తత్రహేతా సాధ్యసామా.
 నాధికరణ్యగ్రహదేవమానసీవ్యాప్తిధీస్సంభవతి ప్రభమేభావే సాధ్యయత్త్వా.
 గ్రహేణ ద్విరీయేసాధ్యాభావవత్త్యాగృహ్యమాణైరధికరణాంతరే హేతార.
 గ్రహేణ వ్యభిచారగ్రహసంభవాదిత్యుభయసిద్ధవ్యాప్తికసాధకతానుమానే య.
 థోదాహరణం నప్రయుజ్యతే తథాత్రసామానాధికరణ్య లాభాయోదాహరణ.
 ప్రయోగేపి ద్వియత్పదం నప్రయుజ్యతేఇత్యత్రేష్టాపత్తిమాహ * అత్రచేతి *
 సర్వత్రైవద్విరుక్తిరనపేక్షితేతి స్వమతమాహ * వీష్ణయామపీతి * అయమాశ.
 యః॥ ద్విర్యత్తత్పదప్రయోగేపిసకలసాధనాధికరణపరత్వాగ్రహేవ్యభిచారతాదవ
 స్థ్యాదవ్యభిచారధియోఽనివృత్తిః తత్పరత్వ గ్రహపేక్షాయాంత యద్యోగప్రా

నసవ్యాప్తిగ్రహేతిత్యథః ॥ తత్ర వ్యభిచారణం కానివరణకత్వంప్రదర్శయతి॥
 * యావదితి * ఇదమేవలక్షణం వ్యతిరేక్యదాహరణేసాధ్యాభావవతి సాధనా.
 భావవత్త్వానిశ్చయోపి విపరీతనిశ్చయత్వేన తచ్చంకావిరోధీబోధ్యః ॥ శబ్దతా.
 వ్యాప్తిప్రత్యయార్థమేవ వ్యాప్తిప్రత్యాయనేచ్ఛాయాపాబోధ్యేతిమతనిరా.
 కర్తుముపకరమతే * సర్వత్రైవేతి * ద్విరుక్తపదసమభివ్యాహరణత తత్ప్ర.
 దాథాంతే విధేయబోధకవదస్య యత్పదార్థవిధేయవ్యాపకతావిశిష్టస్వాధి.
 అక్షణతినిరస్యతి * ద్విర్యత్ప్రయోగోపిత్వాదిగా * మహానసత్వాదివైతి * మ

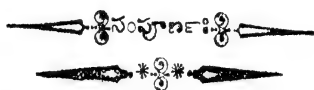
కర్మాభ్యాం సాధననిష్ఠాన్ ప్రకాశ్యమైవగృహ్యతాం తతవనలక్షణయాన్యా
 ప్రకాశ్యబోధనంభూత్ తత్రస్యభిచారశంకాయాదిరోధిత్యాల్ యావత్సాధనవ
 తిసాధ్యవత్ప్రబోధాయద్విర్వచనమనర్థకమేవ॥ అతవనయన్తైవంతన్తైవనితి
 పాపాముదాహరణోపదేశనమపిసంగచ్ఛలే, అవశ్యకశ్చవ్యాప్తిఃకాబ్ధబోధ్య
 అభ్యథా సమానప్రకారతామపురస్కార్యవిపరీతధియోవిరోధితాయాః దుష్క
 ల్పవృత్తయామహానసత్వాదినాసకలభూమాధికరణసాధ్యవత్ప్రబోధేపిభూమవత్ప్ర
 ప్రకారేణ తత్రతత్త్వేన సాధ్యాభావశః కాయా అనుచ్ఛేదేన మానసవ్యాప్తిగ్ర
 హానంభవాత్, ఏవమద్విరుక్తేనాపి యత్పదేనైకరూపేణ విభిన్నరూపేణవా
 సకలభూమాధికరణోపస్థితిసంభవాత్ తదర్థకలయాద్విరుక్తీసాధక్యమపి దు
 ర్వచంసచ సకృదుచ్చరిత్యాదివృత్తివిరోధాదేకస్తాద్యత్పదాన్నానేకాధి
 కరణబోధన్యంభవతీతివాచ్యంసకృదుచ్చరితస్యనానాశక్త్యాఽబోధకతాయామే
 వ వృత్తతైః సర్వసామ్నాజ్ఞబుద్ధిస్థతావచ్ఛేదకత్వాపలక్షిత ధర్మావచ్ఛిన్న
 త్వేన నానాధర్మణామనుగమాల్ నానాథేమశక్తైరైక్యవృత్తతైః విరో
 ధాల్ అన్యథాద్విరుక్తీస్థితేనకన్తేన పదద్వయరూపాదేశస్థానతయాపదభేదవి
 రహణ ద్విరుక్తావపినానాథేబోధానుపపత్తైః॥ కథంచదర్థద్వయబోధకత్వని
 ర్వాపేపిభూయోర్థబోధస్యనిర్వాహయితుమశక్యత్వాచ్చేతి॥ అధద్విరుక్తస్థలపి
 వవ్యాప్తానిరూఢలక్షణా, అతవనయత్పదప్రయోగేపివాచివాక్యేస్సార్వకలక్షణా
 విరహేణ నవ్యాప్తిబోధానిర్వాహః॥ వస్తుతావ్యాప్తిగోచరకాబ్ధబోధానరో
 ధేనచేదుదాహరణప్రయోగఃతదాపసంయసద్వాప్యప్రపదేనైవాదాహరణేపివ్యా
 ప్రబోధనంయుజ్యతేఇతి సకలభూమాధికరణసాధ్యవత్ప్రబోధనాయయోధూ
 మవానిత్యుదాహరణం॥ ఇత్థంచయత్పదస్యసకలభూమాధికరణపరతాయావశ్య
 హానసత్వాదినోపస్థితేవన్విధికరణేషు సాధ్యవత్ప్రకృతావపి భూమవత్త్వావచ్ఛే
 దేన పహ్నిమత్త్వాగ్రహాత్తద్రూపసామానాధికరణ్యన తేష్యేన్విధికరణేషు సా
 ధ్యాభావానగాహివ్యభిచారబుద్ధౌ దాధకాభావశ్చర్యథః॥ ఇదముపలక్షణమ్॥
 వ్యాప్తిబోధానుపగమే భూమాధ్యధికరణానామేవ యత్రబుద్ధిస్థతా తత్ర యో
 యోవహ్నిమాన్ సభూమవానితిప్రయోగస్యాపి పాపాశ్చాప్యపత్తైః॥ తాదృశత
 త్తత్పదార్థేషుసర్వేషు భూమవత్త్వాన్విబాధాల్ భూమశూన్యాధికరణస్యాబు

కతయాఽద్విరుక్తయత్నదస్యతత్పరత్వానియమేన తత్పరత్వగ్రహణం ద్విరుక్త
రావశ్యకతాఽపివంనిత్యపిన్నయోరితి సూత్రేణద్విరుక్తివిధానస్యనిత్యతయా సక
లభూమాద్యధికరణపరత్వేయత్నదస్యద్విరుక్తస్య సాధుత్వమేవసాధిత్యతాద్వి
రుక్తరావశ్యకతాఇత్యాశయేనయత్నదేద్విరుక్తి మభ్యుపేత్యతత్పదేద్విరుక్తిం
డయతిఽపిపాపైతిఽద్విరుక్తినియమోపిక దాచిద్యత్నదపివసతుతత్పదేపీత్యర్థః॥న
ర్వత్త్రైవతత్పదేనద్విరుక్తిరితిసాధణః ॥ వివర్ణభావం సనభూమిపాలఇత్యాదౌ
చ్ఛండోమరోధాదినా ద్విరుక్తిదర్శనాల్॥స్వామేతుప్రయజ్యమానై ఽధికస్యా
స్వామ్యతయా సాధుత్వేపినతత్పద్యదుక్తిఃసకలభూమిప్రత్యాపనెచ్ఛారూపపి
పాసనత్వేవ్యద్విరుక్తతత్పదస్యసాధుతాసంభవఃమహాకవిప్రయోగదర్శనాల్,ఏత
దపిసప్తష్టయితుం(*)భవభూతినాం(భవభూతినాంద్యాః)తథాప్రయోగోదర్శయి
ష్యతే,ద్విరుక్తయత్నదబోధితనానాధర్మితామేకతత్పదేన పరామర్శయోగఇ
త్యాశంకానిరస్యతిఽవిరూపేతిఽమహాఫలత్వమహాఫలాప్యత్యాదినావిభిన్నప్ర
కారైత్యేత్యధాఃతత్పదేనపరామర్శాల్తత్పదేనపరామర్శసంభవాల్తత్ప
దస్య పరామర్శకతాయాం, పునర్నత్తివిరోధేద్విరుక్తయత్నదేనాపితావద్ధర్మ

ద్విస్థలేన తత్పదార్థతావిరహాదిత్యపి దృష్టవ్యమ్ * చ్ఛండోమరోధాదినైతిఽ
తత్ర తత్పదేనపిపేతిననియమః ॥ కింతు పీప్సితయత్నదసమభివ్యాహృతపదా
ర్థతావచ్ఛేదకవ్యాపకత్వబోధే యత్రతాత్పర్యం తత్రతత్పదేనపిపేత్యేన,
యద్యత్సావమిత్యాదౌ సాశస్రతియోగితాహాపకర్తృత్వే మదీయపావత్వవ్యాపక
తాబోధాల్ ॥ యత్ర తథావిధవ్యాపకతాబోధేనతాత్పర్యం తత్ర తత్పదే పి
పా యథా, సంచారిణీత్యాదౌ తత్రపరివరాకర్తృకవ్యత్యయకర్తృకావిశిష్టమ
హిపాలత్వవ్యాపకత్వస్య వైవర్ణ్యప్రాప్తౌ బోధనాసంభవాల్ ॥ తాదృశకర్త
తాత్వేనానుసంధిః ॥ కింతు తత్ర తత్పద్యన్నకర్తృకావీత్యత్యయస్య సమానకాలీ
నవైవర్ణ్యప్రాప్తిమత్తత్పద్యన్నమహిపాలస్య సమాహలంబనబోధఇతి *పు
నర్నత్తిః * నకృదుచ్చరితస్సకృదర్థం గమయతిత్యాకారాద్ద్విరుక్తయత్నదేనాపి
ద్విరూచనస్యాదేశరూపతయా పదభేదాధావాల్ * అవిరోధమితి *అథ నకృ
దుచ్చరితఇత్యత్ర ఏకం పదానుసంధానం ఉభయస్యాథాబోధకమితినియమః
ఏకత్వం స్వసమాసాధాకవదాంతరానుసంధానాసమసహితత్వమితిసంభవతి॥

మూహంబనబోధే ఘటపటానయనవిషయతయోరానయనం ఘటకర్తృకం ట
 వా ఆనయనం పటకర్తృకం నవత్వాదిసంశయనిరూపిత పరిస్పరానవచ్చిన్నప్ర
 తిబంధకతావచ్చేదకతయా మిథోవైలక్షణ్యమిత్యానయనపదావృత్తిస్వీకారః త
 స్వీకారే క్రమేణార్థబోధః ఘటావానయేత్వాదౌ ఘటద్వయానయన విష
 యతాత్వేన తద్విషయతయోర్ననిరుక్తంవైలక్షణ్యం విపరీతజ్ఞానస్య సమానప్ర
 కారకత్వేనైవ ప్రతిబంధకతయా తద్ఘటానయననిష్ఠోక్తరూపావచ్చిన్న విషయ
 తాయాస్తదానయనే తద్ఘటీయత్వకోటిక యాదృశసంశయవిరోధితావచ్చేదక
 త్వం ఆన్యఘటానయననిష్ఠతయూపావచ్చిన్నవిషయతాయాఅపి తదానయనే
 తద్ఘటీయత్వకోటికసంశయవిరోధితావచ్చేదక త్వాదితివాచ్యమ్॥ ఘటపటావా
 నయేత్వాదివాక్యాన్యమూహంబనవిలక్షణమానయనత్వావచ్చిన్నై యగపద్ధ
 టపటకర్తృకత్వోభయవిశేషణకబోధస్యానుపపత్తైస్తాదృశబోధీయ ఘటకమేక
 త్యావచ్చిన్నతదానయనవిషయతాయాః ఘటకర్తృకత్వావచ్చిన్నతదానయనవి
 షయతాయాశ్చ నిరుక్తవైలక్షణ్యసత్త్వాలే॥ తత్ప్రావృత్త్యాకృమికానయనద్వయ
 బోధోపగమస్తు నసంభవతి తథాసతిఘటవిడపటపడయోః సామీఖ్యాభావన
 ద్వంద్వానుపపత్తైః ॥ మైవమ్ ॥ ఏకతత్పదానుసంధానజన్యబోధే ఏకవిషయ
 త్యానిరూపిత తత్తదధికవిషయతా ద్వయాభావనియమోభిప్రేతః ఘటావా
 నయఘటపటావాపయేత్వాదౌ ఆనయనభేదేన విషయతాభేదేపి తన్నిరూపితా
 నయనత్వప్రకారతా రూపవిషయతావైమోఽపయతే విషయభేదవిహితే ఘ
 తంపటంచానయేత్వాదౌ ఘటానయనంపటానయనంచేతి సమూహంబన బో
 ధోపగమే తత్తదానయనవిషయతానిరూపితానయనత్వ విషయతాభిద్యతే స
 మూహంబనస్య ప్రత్యేకజ్ఞానోత్పాదక సామగ్రిసమావాధినతయా ప్రత్యేక
 జ్ఞానీయవిషయతాద్వయనియామకవశాదేవవిషయతాద్వయ సంభవాదతస్తత్ప్రా
 వృత్త్యాకృమేణనేకార్థ బోధస్వీకారఇతి ॥ ఏవంచయాదృశస్థితే ఏతత్పదవి
 షయకమేకమనుసంధానమేతత్పదస్యాధికద్వయం బోధయత్విత్వా కారకతా
 త్వత్వం తత్ప్రఘటంపటంచాపయేత్వాదౌనమూహంబనబోధస్యోక్తతాత్పర్యఘ
 టికానేకార్థబోధసామగ్రివశేనోత్పాదసంభవాల్ తథావిధనియమే దర్శిత
 తాత్పర్యాశీనత్వస్యోద్దేశ్యవిశేషణత్వావశ్యకతయా ప్రకృతతత్పదవితదనిరూ

బూధాసంభవాల్ పుష్పత్తివిరోధవనకథమిత్యాకాండాయామాహ * బుద్ధి
స్థవాచకత్వాదితిబుద్ధిప్రకారావచ్చి నైమిషరైపే వ్రకశక్తరిత్యధః ॥ పుష్ప
త్తివిరోధం దృష్టాంతేనదృఢయతి* యథేతి *...*...*...*...*...
ఇతిశ్రీమన్మహామహాపాద్యాయగదాధరభట్టాచార్యచక్రవర్తివిజయితాయాం
యక్తినికరకల్లోలమాలాకారంగీతకల్పనాపయఃపారావారయా
పితౄణాం-అనుమానదీధితితిప్పూర్వం-అనయవగ్రస్తః

భగవద్ధాతమః ॥ పృథ్వీతేబుద్ధిస్థవాచిత్యం పృథ్వీతేబాచిత్యావలక్షణం దీధితికా
రాణాం విరూపావస్థితయోరితి లిఖితాంచపృథ్వీతేబాచిత్యే ఏవనిర్భరః ॥ స
మూహాలంబనబోధోపి వ్యావకత్వానవగాహేందవగాహేతి దీధితివ్యాఖ్యా
నావసరేగ్రంథకారేవోక్తమ్ ॥

ఇదాసీముదాహరణాభాసానాహ *మూలేక్షిదంచతి* సాధ్యసాధనాభయాశ్చ
యవికలఃకత్యాదేరాభాసభగవత్సేనాస్వయంధూమవాక్వవచ్చేవహిమాధూ
మాదిత్యాదౌదృష్టాంతస్యామోగోళకస్య సాధ్యవైకల్యంసాధనవైకల్యంచాతా
హరణాభాసఃతదుభయమాశ్చయోనిరూపకం యస్యావ్యాప్తేరితి పుష్పత్తివర్ణన

రఘునందనే ౬౪౩౯ ౬౬ శ్లోకః

ః సంచారిణీదీపశిఖావరాత్త్రా యంయంవ్యతీయాయపతింవరాసా ।

న రేంద్రమార్గా ట్టజనప్రపదే వివణాభావంససభూమిపాలః ॥

శిశుపాలవధే ౩ న౯౯ ౧౬ శ్లోకః

యాంయాంప్రియఃప్రైక్షతకాతరాక్షిసాసాహియానమృముఖభిభూవ ।

నిశ్శక మన్యాస్సమమాహిత్యైర్వాస్త్రత్రాంతరేజఘ్నఃములకటాక్షైః ॥

మాలతీమాధవీయే ప్రథమాంకే నాందీ శ్లోకః

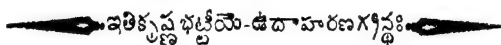
(*) కల్యాణానాంశ్వమసిమహసా భాజనంవిశ్వమూలై

ధుర్యాంలక్ష్మీమిహమయిభృశం దేహిదేవప్రసీద ।

యద్యత్పాపంప్రతిజహిజగన్నాథనమృత్యుతనై

చక్షుఃభద్రంవితరభగవద్భూయసేమంగళాయ ॥

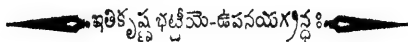
తాఢూమపావహ్నిరిత్యాదాయోపహ్నిమా సభూమవానివిప్రకృతసాధ్య
సాధనవ్యాప్తివైకల్యదాధాసః॥ అనుపదర్శితాన్వయం॥ అనుపదర్శిగోఽన్వయో
ఽన్వయవ్యాప్తిర్యేనేతివ్యుత్పత్త్యాఇదంవాచ్యం॥ జ్ఞేయత్వాదిత్యాదా యోయోవా
చ్యుత్వాభావవా సజ్జేయత్వాభావవానిన్వయపదర్శితాన్వయవ్యాప్తికత్వాదాధా
నః॥ విపరీతోపదర్శితాన్వయంవిపరీతకృమేణోపదర్శితోఽన్వయోఽన్వయవ్యా
ప్తిర్యేనేతివ్యుత్పత్త్యాపర్యతోపహ్నిమా ధూమాదిత్యాదాయోయోపహ్నిమా
సభూమవానివిపరీతకృమేణోపదర్శితవ్యాప్తికత్వాదాధానః॥ అనుపదర్శితవ్య
తిరెకః అనుపదర్శితోవ్యతిరేకోవ్యతిరేకవ్యాప్తిర్యేనేతివ్యుత్పత్త్యాఅయమేతద్ధ
టాభిన్నః॥ ఏతద్ధటత్వాదిత్యాదాయఏతద్ధటత్వవా సఏతద్ధటాభిన్నఇతిఅనుపద
ర్శితవ్యతిరేక వ్యాప్తికత్వాదాధానః । విపరీతోపదర్శితవ్యతిరేకః విపరీత
కృమేణోపదర్శితోవ్యతిరేకోవ్యతిరేకవ్యాప్తిర్యేనేతివ్యుత్పత్త్యాఉక్తస్తలేయో
యఏతద్ధటత్వాభావవా సఏతద్ధటాభిన్నఇతి విపరీతోపదర్శితవ్యతిరేకవ్యా
ప్తికత్వాదాధానః ॥ ఏమచప్రకృతసిద్ధ్యాపయికవ్యాప్తిప్రమానుపధాయకత్వ
మాభాసతాప్రయోజకంబోధ్యమ్ ॥... ..

వ్యాప్తిమితి పక్షస్సాధ్యవ్యాప్యపేతుమాన్నవత్యాకాంత్రోపలక్షణమేతత్ ॥
సాధ్యనిష్ఠవ్యాపకతానిరూపకపేతుమాక ఇత్యర్థః॥ అనుమితి* పక్షాంశప్రకృ
తసాధ్యానుమిత్యేవయికవ్యాప్తివిశిష్టప్రకృతపేతువైశిష్ట్యవగాహేశాబ్దజ్ఞానజ
నకత్వమర్థః॥ అవయవత్వం॥ న్యాయావయవత్వం॥ సాధ్యేతి* పేతువ్యాపకత్వవి
శిష్టసాధ్యవదన్వృత్తిత్వవిశిష్టపేతువైశిష్ట్యవగాహేశాబ్దబోధజనకత్వం బోధకా
న్తార్థః॥ సాధ్యేతి* సాధ్యాభావవ్యాపకీభూతాధావప్రతియోగితావిశిష్టపేతువైశి
ష్ట్యావగాహేశాబ్దబోధజనకత్వం బోధకాంతార్థః॥ తృటియేతి* ప్రకృతసాధ్యాను
మిత్యేవయికవ్యాప్తివిశిష్టపక్షధర్మకాజ్ఞానసోపనయభిన్నాఽలాభఇత్యర్థః॥
తథాచతత్త్వంపత్త్యర్థముపనయఅవశ్యకఇతిభానః ॥ ననుమీమాంసకానాంవిశి
ష్టపరామర్శోనానుమితిజనకఇతి కిముపనయేనేత్యతలహ *తదితి* మీమాం
సకై రనుమితి పేతుత్వేన విశిష్టజ్ఞానానుపగమేపి తెషాంవ్యాప్యతావచ్ఛేదక
ప్రకారకపక్షధర్మకాజ్ఞానస్సాధ్యానుమిత్యేవయికతయోపనయంవినా తదసంభవా
దిత్యర్థః ॥ తథాచోపనయప్రయోగఅవశ్యకఇతిభానః ॥ భూమవత్త్వాదిత్యాది

హేతుప్రయోగాభిమానం నిరాకరతి *నచైతి* హేతువచనాల్ * హేత్వ
 నయవాల్ || తస్య *హేత్వవయవస్య * హేత్వహేతుః * కుతః * ప్రస్ఫుటత్వేన *
 ప్రయుక్తత్వేన * హేత్వేతి * ప్రకృతహేతువిశిష్టహేతుత్వపక్షాపకత్వేనేతి
 ధః * అతస్పృత్యాల్ * పక్షధర్మత్వాబోధకత్వాల్ || పక్షధర్మత్వాయా
 అనాకృతత్వాదితిధావః || ప్రకృతమతుపలభ్యమపి ప్రాగుక్తందృష్టవ్యం
 శంకలే *వాదీతి* హేత్వంతాదిత్యధః || హేత్వంలే పక్షేహేతుజ్ఞాప్య సా
 స్యవత్ ప్రత్యయేనమోయోయద్ధాప్యసాధ్యవా సతత్వానితి సామాన్యముఖ
 వ్యాప్త్యా హేత్వోపక్షధర్మత్వానుమానాదేవ నిర్వాహదుషవయవైయధ్యమిత్వ
 ధః || సమాధత్తై *తదధఃస్యేతి* హేత్వంతాధఃస్య *అసిద్ధత్వేన* హేత్వం
 తాధఃజన్యజ్ఞానస్యవాదివాక్యజన్యత్వేనాప్రామాణ్య తాకశంకిత తయోరద
 భావవిశిష్టహేతుమత్తానిశ్చయాసంభవేన *అనాత్మేపకత్వాల్ * పక్షేహేతుమ
 త్తానుమానత్వాసంభవాల్ *అన్యథా* ప్రకారాంతరేణ హేతుమత్తానిశ్చయే
 ప్రామాణ్యజ్ఞానాభావోపక్షణేపి అవయవాధినే తత్ర తదభావానోపక్షణే ||
 ప్రతిజ్ఞేతి *ప్రతిజ్ఞాజన్యశాబ్దబోధానంతరం యోయత్సాధ్యవా సతత్త్వాపక
 హేతుమానితివ్యాప్త్యాతాదృశజ్ఞాపకత్వానుమానసంభవాద్ధేత్వ వయవాభిధాన
 వైయధ్యప్రసంగాదిత్యధః | తథాచ ప్రతిజ్ఞాజన్యబోధన్యాప్రామాణ్యజ్ఞానా
 నాస్కందితతీయా హేత్వేభిధానస్యేవోపవయాభిధానన్యాప్యవశ్యకత్వమితి
 ధావః || ననూపనయవాక్యభావేపిప్రతిజ్ఞాహేతుభ్యాంసాధ్యవత్పక్షహేతోన్వి
 రుక్తిమధ్యస్థాదః పక్షోహేతుమానితి పక్షధర్మత్వోపసీతభావసంభవాదు
 పనయనైరధఃక్యమిత్యాశయేనశంకలే *ప్రతిపాద్యానామితి* మధ్యస్థాదీనాం
 ప్రతిపదవ ఉపనయప్రయోగంవినా*తదవగమః* హేత్వోపక్షధర్మత్వోపగమ
 ధమానత్తై *తేషామితి* ప్రతిపాద్యానాం *పురుషేనైతి* *కేషాంబిల్ ప్రా
 కృతేహేతుమత్తాజ్ఞానమస్తికేషామిశుతన్నాస్తీతి సగ్ధసాధారణ్యేన పక్షధర్మ
 త్వాసీతభానాసంభవాదిత్యధః || ఏతచ్చతద్ధర్మకతదుపసీతభానేతద్ధర్మక
 తదుపనాయకజ్ఞానమేవ హేతురితిమతేన||ఉపనాయకజ్ఞానమాత్రహేతుత్వేన్యా
 హ*ప్రతిపాదకేనేతి* వాదినేత్యర్థః*అన్యథా*కసాధ్యవ్యాప్యవానితి జిజ్ఞాసా
 యాశాబ్దబోధావగాహిత్యముపగమ్యతన్నివర్తకశబ్దానభిధానై *అవయవా

తరేతి* ఉత్తరీత్యాజ్ఞాపకోపనీతభావసంభవేన చాత్వవయవాదెరసభిధానావ,
తైరిత్యథః || తత్రాపిజిజ్ఞాసాయాః జ్ఞానవిషయకత్వావగమసంభవాదితిభావః

*అనుమితితి * కారణాంతం న్యాయవయవాధావః || ప్రకృతిసాధ్యయ ప్రా
కృతవ్యాప్తివిశిష్టప్రకృత్యవక్షధమతావిశిష్టప్రకృతహేతుజ్ఞానజ్ఞాప్యత్యవిశిష్టసా
ధ్యవైప్రస్థానగాహేబాధజనకత్వం విశేష్యదశౌర్యః || అనుషంగవక్షేచేదంప్రతిజ్ఞా
యామతివ్యాప్తివారణాయవిశిష్టాంతం తత్రాపిధూమాదవహ్నిమాతస్సధర్మాపరవ
తావహ్నిమానితిప్రతిజ్ఞావారణాయవిశిష్టాంతం || వహ్నివ్యాప్తివిశిష్టప్రవృత్తవృత్తి
త్వ విశిష్టధూమాదవహ్నిమాతస్సధర్మాపరవతా వహ్నిమానితి ప్రతిజ్ఞావారణాయ
ప్రకృతవక్షనిచేతః || వగవహ్నివ్యాప్యపవ్యవృత్తిగ్రామాదవహ్నిమాన్దూమా
దిత్యాదిస్థిత ప్రతిజ్ఞావారణాయ ప్రకృతసాధ్యనితేతి || ప్రకృతసాధ్యతచవత్తే య
దూహావచ్ఛిన్న బోధికాఃప్రతిజ్ఞాః సంప్రదాయోద్ధాస్యతిదూహావచ్ఛిన్నం
వసంచ తాదృశతదూహావచ్ఛిన్నవైప్రస్థానోధాన్యతమబోధజనకత్వవధాః ||
తేన తన్నాదితరేభ్యోభిద్యతేఇత్యాదినిగమనానాం సంగ్రహః || నిగమనవైయధ్యం
శంకతే *నచేతి*పర్యాప్తః*లాభాత్*తేన*నిగమనే*అపర్యవసానాత్ *అ
నుమిత్యసామగ్రినంపాదకావృత్ *అభిధానాభిధేయయోః* అనుమిత్యోప
యికాథాబోధకశబ్దప్రతిపాద్యయోః *పర్యవసానం*పూర్ణత్వం*అవయవా
తరాణాం*నిగమనానాం || ననునిగమనానంగీకారే పక్షస్సాధ్యవాన్నచేతి శం
కాయాఃకథం నిన్వత్తిరిత్యతపహ *విపరీతేతి*తతపహ*సాధ్యవ్యాప్తివిశిష్టశిష్ట
బోధకశబ్దాదేవ*అన్యథా*తథావిధాదుపనయాత్రాద్యశంకానివృత్తింగీకారే ||
*తదవారణాత్*తదవారణప్రసంగాత్ || విశేషదశానత్వరూపవిరోధితావీజసా
మ్యంపుత్యాదయతి *సహితి*తథాచ గ్రాహ్యభావావగాహేత్వమివగ్రాహ్యభా
వవ్యాప్తివిశిష్టవైప్రస్థానగాహేత్వం విశేషదశానత్వమేవేతి నిగమనంవృత్తిమితి
భావః || శంకతే*సిద్ధేతి*నిగమనసిద్ధ్య విశిష్టసాధ్యబోధకతయా తచ్చుకా
విరోధీత్యథః *స్వరూపేతి* మాత్రాపదసిద్ధత్వవిషయతాన్యవచ్ఛేదాథావం
తథాచ వాదివాక్యేలక్షణావిరహాదవహ్నిపదస్యససిద్ధత్వ విశిష్టవహ్నిరుపస్థాప
కత్వం కింతువహ్నిత్వస్య రూపమాత్రస్యేతి ససిద్ధత్వబోధసంభవఇత్యథః ||
ఏతచ్చసిద్ధత్వం ప్రమాణసిద్ధత్వమిత్యాశయేన హేతువిభక్తిసాకాంతత్వాదీహః

సిద్ధత్వమిత్యతాహ *సిద్ధత్వేతి* తథాచనిగమనఘటకవహ్నిమత్సదేహేతువి
భక్తిసాకాంతత్వానుగమే తత్సాకాంతత్వేనైవాసత్త్వేనతజ్జ్ఞానాభావాత్ మ
హ్నోద్దాహేతువిభక్త్యర్థాన్వయోనస్యాదిత్యధః ॥ జిజ్ఞాసారూపాకాంతా
యావహ్నిపుష్పగమే సమభివ్యాహారూపాకాంతాయః శబ్దబోధాపయిక
త్వాసంభవేనాకాంతజ్ఞానాభావాసంభవాదిధావః *వ్యాప్తితి* బాధజ్ఞానం
ప్రతివ్యాప్తివిశిష్టవైశిష్ట్యవగాహితేనైవవిరోధితా ఉపనయేచపక్షధర్మతా
మాతృభానమిత్యాశయేనెదం *సాధ్యేతి* సాధ్యసత్తాజ్ఞానప్రతిబంధకత్వాదిత్య
ధః *తదభావేతి* అబాధితత్వాదిబోధకనిగమనానుగమేత్యధః *సమీ
హితానిర్వాహాదితి* అవయవాంతరాదబాధితత్వాదివిశిష్టసాధ్యబోధాసంభవా
ద్బాధనిశ్చయాదితః సాధ్యసత్తాజ్ఞానానదయప్రసంగాదిత్యధః ॥ సాధ్యాభా
వనిశ్చయోదాధితితదభావోబాధితత్వం ఏవం సత్ప్రతిపక్షితత్వం నిశ్చయ
గర్భమిత్యాశయేనశంకతే *అధ్యేతి* నిశ్చయబాధితత్వబోధేననుమితసత్త్వమిత్య
న్వయస్యతిరేకానువిధానమేవమానమిత్యతలహా *అధ్యేతి* బాధనిశ్చయితత్వ
నిశ్చయాగర్భావిత్యాశయేనవాప్తిముపస్యస్యసమాధితేయదవగమనతీతి *అ
న్వయిత్యతి* అబాధితత్వబోధకశబ్దాభావాదిధావః ॥ హేతవనాకాంతీతత్వలక్షణ
సిద్ధత్వం అబాధితత్వాదితి తథాచ వహ్నిపదస్యాబాధితత్వాదివిశిష్టవహ్నీలక్ష
ణావిభక్త్యర్థాన్వయోత్తరమేవ హేతవ్యం లెన ఏకవారం విభక్త్యర్థాన్వయే
జాతేపునర్విభక్త్యర్థాన్వయతాత్పర్యానుపపత్త్యలక్షణేతిస్ఫుటయతి *సన్నితి*
వస్తుతస్తు నిగమనాత్సాధ్యే సాధ్యవ్యాప్యపక్షృత్తిహేతుజ్ఞానజ్ఞాప్యత్వం త
స్మాత్పదలభ్యం భాసతే తద్దైతుకాఅబాధితత్వాదేరనుమితిగుపనయోవా తత్ర
సాధ్యే హేతువిభక్త్యర్థాన్వయః కథం సిద్ధత్వాదిత్యాశంకావారణాయ హేత్వి
తి ॥ జ్ఞానాదితి ॥ సత్త్వాదిత్యధః ॥ హేతువిభక్త్యర్థాన్వయప్రయోజకాకాం
తాశూన్యత్వం హేతవనాకాంతీతత్వం తత్సత్త్వేనైవ నెహాకాంతా ప్రతిబంధోస్తి
శుద్ధే హేతుజ్ఞాప్యత్వసిద్ధావపి విశిష్టహేతుజ్ఞాప్యత్వాసిద్ధిరోతిభావః ॥ ఏవంచ
సాధ్యాంశే అబాధితత్వాదిబోధే ఉపనయోపస్థాపితసాధ్యవ్యాప్తివిశిష్టపక్షవృత్తి
త్వస్యసహేతుకా, వైయధికరణ్యత్ ॥ నాపి తాదృశపక్షవృత్తిహేతుకత్వ
స్య అప్రయోజకత్వశంకానర్తాల్ ఇతినిగమనానుభావనమ్ ॥ తథాసతినాధ్యా

భావస్య పక్షవృత్తిత్వే ప్రమాత్తకవరామర్యజప్యప్రమావిషయత్వానుపపత్తిరూ
 పతర్కసంభవాన్నతచ్ఛంకెతిబోధ్యమ్॥తస్మాత్తథేతినిగమననిరాకర్తమాహుః
 పాతిః॥అశేషరూపంవ్యాపిపక్షధర్మత్వాభయం॥సిద్ధ్యలే॥మైత్ర్యఃపవతితియమ
 పి తథేత్యాది లోకప్రసిద్ధస్తతః ॥ విరోధః ॥ ఉపకారంతప్రతిజ్ఞయా సహోప
 పంహృతనిగమనస్యేకార్థబోధాజనకత్వరూపః ॥ తస్మాత్తథేత్యక్తై తత్పదస్య
 ప్రకారంతార్థత్వాన్నితకవిరోధగ్రహః॥ తస్మాద్విహమానిత్యభిధానైతుపహ్ని
 పదస్యాతథాత్వాత్ ॥ ఏతద్విహ్నిపదస్యాన్యవివర్థాఇతి భృషేణోక్తవిరోధ
 గ్రహః॥తిరిత్యథః ॥ అన్యేతు తస్మాత్తథాయమితినిగమనెవృత్తిజ్ఞయాసహన్యూ
 నార్థబోధాజనకత్వాత్కొనవిరోధః తస్మాద్విహ్నిమానిత్యాదౌతుపక్షాధా
 నేనవిరోధఇత్యావయః ॥ తద్విత్త్యమ్ ॥ తథాసతి తస్మాద్విహ్నిమానయమితినిగ
 మనేఽదోషాత్ ॥ వస్తుత్వమ్ ॥ తస్మాద్విహ్నిమానితివాక్యం ప్రాచీనమతేనంప్ర
 దాయవిరుద్ధమేవ ॥ సవ్యక్ ॥ న్వరూపేపూర్వవాక్యజన్యశబ్దబోధవిశేష్య
 ॥ప్రకారే॥తథావిధశబ్దబోధవిశేష్యభిన్నప్రకారే॥సాదృశ్యే॥తథావిధశబ్ద
 బోధవిశేష్యసాదృశ్యే ॥తథేతి॥ హేతుమానిత్యథః ॥ తథాశబ్దహేతుమదు
 పస్థితిః ॥ నను హేతుత్వజ్ఞానజ్ఞావ్యాపి హేతుమానితిశబ్దబోధోస్త్విత్యతఇహ
 ॥నహితి॥ తాదృశజ్ఞాప్యత్వస్యాద్దైశ్విత్యావచ్ఛేదకత్వే ఉద్దేశ్యాలాభః హే
 తుమత్త్విన్య తథాశ్చేచనతాత్పర్యం అథేదే జ్ఞాప్యజ్ఞాపకభావాన్వయస్యా
 ప్యత్వన్నత్యాత్ సాధ్యేన తస్మాచ్ఛబ్దార్థాన్వయాభిప్రాయాచ్ఛేతిభావః ॥
 పక్షస్యాపనయజన్యబోధవిశేష్యస్యాపి సామాన్యతోధికరణత్వాదినాఽన్వయ
 వ్యాప్తిఘటకత్వేనప్రకారత్వాత్ తత్రైవ నిగమనజన్యబోధీయ ప్రకారాన్వ
 యోవాచ్యః పర్యతోహేతుమత్త్విజ్ఞానజ్ఞాప్యఇతి బోధేచ సతాత్పర్యమిత్వ
 థః ॥ హేతుః పూర్వోక్తవివ ॥అథేదేతి ॥ చకారోభిన్నక్రమః ॥తస్మాది
 తి ॥ ఉక్తనిగమనఘటకతథాబోధార్థసాదృశ్యాన్వయాసంభవాదిత్యథః ॥ ఘ
 టాఘటాభిన్నాఘటత్వాదిత్యాదౌ ఘటసదృశే ఘటత్వావ్యాపకత్వేన ఘటత్వ
 జ్ఞాప్యత్వాభావాత్ ప్రమేయపక్షకే భేదఘటితపక్షసాదృశ్యాప్రసిద్ధేశ్చేతిభా
 వః ॥ నను తథాపదంబుద్ధిస్థత్వేనసాధ్యబోధకమితిసాధ్యే పంచమ్యథాన్వయ
 ఇత్యతపహ ॥అమానామితి ॥ ప్రకృమే బుద్ధిస్థేవిశేష్యనియంతరః పాద్యన్త

వ తదన్వయస్య దుర్వచత్వాత్ || అన్యస్యాపి బుద్ధిస్థత్వాదితిభావః || నన్వయత్య
 బాధాన్నపంచమ్యథాన్వయఇత్యతలహా * వాదివాక్యైశ్చితి * బుద్ధిస్థేతిత్య
 థః || యోగ్యతార్థయో * బాధాభావబలాత్ పంచమ్యథాన్వయోగీకారే
 ౨తిప్రసంగాత్ * బుద్ధిస్థక్రమసంయోగాదావపి నిగమనఘటక పంచమ్యథాన్
 వ్యయప్రసంగాత్ || తథాచోపక్రమోపసంహారయోర్విరోధోదుష్పరిహరపివే
 తిభావః || ఏతచ్చ తథాచాయమిత్యవసయమాషణోపలక్షణం తమవసయే త
 థాశబ్దస్య పూర్వవాక్యజన్యబుద్ధివిశేష్యకారణకల్పే హేతుమద్బుద్ధిప్రాంతస్య త
 త్రివిశేష్యత్వాత్తత్కాయంపదార్థానన్వయః || తద్విశేష్యత్వేనతి ప్రకారా
 థకల్పే తథావిధదృష్టాంతపవ సాహచర్యఘటకశ్చేన ప్రకారఇత్యుక్తదోషో
 దుర్వాసః || సాదృశ్యథకల్పేన తాదృశదృష్టాంతసాదృశ్యే అయంపదార్థాన్
 నన్వయఇతిద్రష్టవ్యమ్ || నను తస్మాద్బహిరన్తరీనిగమనవాదమితి కథం త
 ద్ఘటకపంచమ్యథాన్వయః తచ్చబ్దస్య బుద్ధిస్థవాచితయాఘటాదేర్బుద్ధిస్థత్వే
 న తజ్ఞాప్యత్వస్య సాధ్యే దాధాదిత్యతలహా * తస్మాదిత్యలైతి * సాధ్యాన్వయ
 పంచమ్యథాన్వయత్వే యోగ్యతాతాత్పర్యాభ్యాం ప్రకృతహేతురవాన్వయ
 ఇత్యథః || నను నిగమనోత్తరం కుతఇత్యాకాంతా కులనజాయతే ఇత్యాశం
 కాయామాహ * తస్మాదితి * విశిష్యసిద్ధతా * ప్రకృతసాధ్యే హేతువిభక్త్యథాన్
 న్వయనిరాకాంతతా * సాధ్యతయోక్తస్య * హేతుజ్ఞానజ్ఞాప్యశ్చేన బోధితస్య *
 * సమర్థేతి * వ్యాప్తిపక్షధర్తతావిశిష్ట హేతుజ్ఞానజ్ఞాప్యత్వేనపునర్బుద్ధనాదిత్య
 థః || తథాచ హేతువిభక్త్యథాబోధోత్తరబోధవిషయవిభక్త్యథావత్ప్రసంగ
 సతాదృశనిరాకాంతత్వానుమితరాకాంతాజ్ఞానవిఘటకతినతాదృశాకాంతాసం
 భవత్తితిభావః * అన్యథా * నిగమనాసంతరమనుమానా తథాబోధాంగీకారే * తదై
 య్యర్థాత్ * నిగమనవైయధ్యప్రసంగాత్ || ఏతచ్చబాధితబోధజననిరాకాం
 త్తత్వబోధోపినిగమనప్రయోజనమితిమతేన || వస్తుత్వత్వత్వాదిత్యతపవ హేతుజ్ఞా
 ప్యత్వస్య లాభాన్నాకాంతాప్రపత్తిః || నచ హేతుసంబద్ధసాధ్యేతదాకాంతా
 తాదృశసాధ్యత్వవాదినా ౨పరిగ్రహాత్ || తాదృశసాధ్యే భవద్భిరపి సనిరాకాం
 త్తత్వబోధానుపపాదనాచ్చేతి || నను సాధ్యసంశయాదేరపిలవయవత్వాత్తైషాం
 పంచత్వకథనాసంగతిరీత్యతలహా * సంశయేతి * ప్రయోజనం * సాధ్యనిర్ణయే

చ్చా || అదినా హేత్వా కాంక్షాదయః *క్షణం* ఉదితానుపూర్వకత్వఘటితం
 ఆనుపూర్వాన్యఃశబ్దధర్మత్వాత్ *న్యాయాంగజ్ఞేన* న్యాయసంపాదకత్వేన ||
 ఉపయుజ్యంతే అపేక్ష్యంతే *కంటకోద్ధారస్య* కోసహిమా కుతోపహి
 మాకథమస్యగమకత్విమితిప్రశ్నసమాజాస్య *సమయేతి* కాదాచిత్కత్వాది
 త్యభః || ప్రకారాంతరేణ ప్రతివాదినస్తావిహ కాంక్షాకోధేనక్రమికపంచ
 వాక్యప్రయోగస్తరే కంటకోద్ధారాసంభవాతిభావః || *~~~~~*

ఇతి త్రిమస్తహమహోపాధ్యాయకృష్ణభట్టివిరిచితాయాం
 గదాధరీయవ్యాఖ్యాయాం విమలతాపరాఖ్యాయాం

————— అనయనగ్రస్తస్పృహః —————

————— *త్రి* —————

